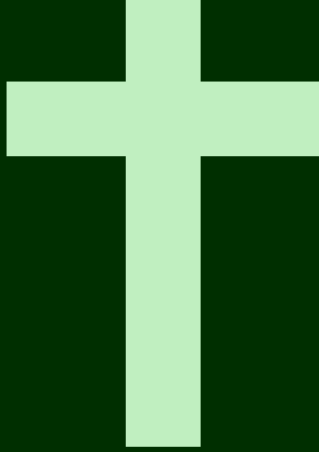

KAMEETHARI ÑAANTSI: Iñaaventaitzirira

Avinkatharite Jesucristo

The New Testament in the Pichis Ashéninka language of Peru

KAMEETHARI ÑAANTSÍ: Ñaaventaitzirira **Avinkatharite** **Jesucristo**

The New Testament in the Pichis Ashéninka language of Peru
El Nuevo Testamento in la Pichis Ashéninka lingua de Peru

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ashéninka, Pichis

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Copyright Information

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-12-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020
b72f15e8-2b09-5a3e-bcda-702eafc504d4

Contents

MATEO	1
MARCOS	62
LUCAS	97
JUAN	158
JANTAYETAKERI	203
ROMA-SATZIITE	261
1 CORINTO-SATZIITE	289
2 CORINTO-SATZIITE	318
GALACIA-SATZIITE	336
EFESO-SATZIITE	346
FILIPPOS-SATZIITE	355
COLOSAS-SATZIITE	362
1 TESALÓNICA-SATZIITE	368
2 TESALÓNICA-SATZIITE	373
1 TIMOTEO	376
2 TIMOTEO	384
TITO	389
FILEMÓN	392
HEBREO-PAYEENI	394
SANTIAGO	416
1 PEDRO	423
2 PEDRO	431
1 JUAN	436
2 JUAN	443
3 JUAN	444
JUDAS	445
JOÑAAKAYEETAKERIRI	447

Kameethari Ñaantsi Josankinatakeri Mateo

Icharineyetaari Jesucristo
(Lc. 3.23-38)

¹Jiroka ivairopayeeni ikaratzi icharineyetaari Jesucristo. Tema iriitake icharine David-ni, ipoña eejatzi Abraham-ni. ²Ikanta pairani Abraham-ni, itzimake itomi ipaitakeri Isaac. Ikanta Isaac tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Jacob. Ikanta Jacob tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Judá. Tera aparani ikanta itomi Jacob, osheki ikaratake itomipayeeni. ³Ikanta Judá jovaiyantakaakero Tamar, ipaitakeri Fares, iriima pashine ipaitakeri Zara. Ikanta Fares tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Esrom. Ikanta Esrom tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Aram. ⁴Ikanta Aram tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Aminadab. Ikanta Aminadab tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Naasón. Ikanta Naasón tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Salmón. ⁵Ikanta Salmón jovaiyantakaakero Rahab, ipaitakeri Booz. Ikanta Booz jovaiyantakaakero Rut, ipaitakeri Obed. Ikanta Obed tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Isaí. ⁶Ikanta Isaí tzimanake itomi irirori, ipaitakeri David. Iriitakera pinkatharitaintsiri. Ikanta pinkathari David jovaiyantakaakero iina Urías, ipaitakeri Salomón. ⁷Ikanta Salomón tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Roboam. Ikanta Roboam tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Abías. Ikanta Abías tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Asa. ⁸Ikanta Asa tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Josafat. Ikanta Josafat tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Joram. Ikanta Joram tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Uzías. ⁹Ikanta Uzías tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Jotam. Ikanta Jotam tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Acáz. Ikanta Acáz tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Ezequías. ¹⁰Ikanta Ezequías tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Manasés. Ikanta Manasés tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Amón. Ikanta Amón tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Josías. ¹¹Ikanta Josías tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Jeconías. Irojatzí itzimantanakari irirentzipayeeni eejatzi. Aripaitera ipokaiyakeni ovayiriite poñaachari Babilonia, jaanakeri maaroni inampiki.

¹²Okanta ipiyeeyaani jaantaveetakariri maaroni Babilonia-ki. Tzimai itomi Jeconías irirori, ipaitakeri Salatiel. Ikanta Salatiel tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Zorobabel. ¹³Ikanta Zorobabel tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Abiud. Ikanta Abiud tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Eliaquim. Ikanta Eliaquim tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Azor. ¹⁴Ikanta Azor tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Sadoc. Ikanta Sadoc tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Aquim. Ikanta Aquim tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Eliud. ¹⁵Ikanta Eliud tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Eleazar. Ikanta Eleazar tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Matán. Ikanta Matán tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Jacob. ¹⁶Ikanta Jacob tzimanake itomi irirori, ipaitakeri José. Iriitakera oimenthoritakari María. Iroka María iroora ovaiyantakeriri Jesús, irijatzi ipaitaitakeri eejatzi Cristo.

¹⁷ Iriitake ikaratzi icharinentayetakari. Jetanakaro Abraham-ni irojatz David-ni, ikarataiyini 14. Ipoñaana David-niki irojatz jaantaveetakariri Babilonia-ki, ikarataiyini 14. Ipiyeeyaanira jaantaveetakariri Babilonia-ki, irojatz itzimantakari Cristo, ikarataiyini 14 eejatz.

Itzimantakari Jesucristo

(Lc. 2.1-7)

¹⁸ Jiroka okanta itzimantakari pairani Jesucristo. Ikanta José, tzimatsi iinathori opaita María. Ikashiyakaro iinantyaaro. Iro kantacha te iriñaamaityaaro intsipavaityaaro. Iro kantacha María motzitate, ikantakaakaro Tasorentsinkantsi. ¹⁹ Ikanta José, tampatzikashirera inake irirori, ikovake irovshaanteromi iromananeekiini, te inkove irovaariperovaitero inkemakoitero itzimashivaitaka eentsite. ²⁰ Ikanta ikinkishirevaitara José tsiteni, jomishimpyaakeri imaninkarite Pava jimayira, ikantakeri: “José, icharine David-ni. ¿Opaitama pikinkishiretantari povshaantero María? Payero, tema Tasorentsinkantsi kantakaarori omotzitantakari. ²¹ Aririka intzimake eentsika, pimpaiteiri JESÚS. Iriitakera ovavisaakotairine isheninkapayeeni ikaariperoshirevaitake.” ²² Ari okanta omonkaratantakari maaroni josankinatakari pairani Kamantantaneri, ikantakeranki:

²³ Ari ovaiyantake tsinane kaari ñeerine shirampari, intzime otomi, Impaitaiteri Emanuel, akantziri añaaneki aaka: “Itsipatai Pava.”

²⁴ Ikanta ikakitanai José, jimatakero okaratz inintakaakeriri Pava, jaakero iinantyaari. ²⁵ Te irimaantamaityaaro irojatz itzimantakari oponkitzitanakari otomi. Ipaitaitakeri JESÚS.

2

Ipokake iyotaneri iriñeeri Jesús

¹ Itzimake Jesús nampitsiki Belén saikatsiri janta Judea-ki. Tema itzimantakarira Jesús, iri pinkathariventantatsiri Herodes. Ari jareetakari nampitsiki Jerusalén iyotaneripayeeni ikenapaakero ishitovapiintzi ooryaatsiri. ² Josampitapaakeri: “¿Tsikama isaikika ivinkatharite Judío-payeeni ovakera tzimaintsiri? Janta nonampiki nopoñaaka, noñaakeri impokiro niyotantakari tzimake. Iro nopokantaiyarini noñaapinkathateri.” ³ Ikanta ikemavakera pinkathari Herodes, antaro ikinkishiretanaka, ari ikempitaakari eejatz maaroni Jerusalén-satzi. ⁴ Opoña ikaimakaantakeri Herodes maaroni ijevare omperatasorentsitaari, eejatz maaroni iyotzinkari, josampitakeri: “¿Tsika janta intzimeka Cristo?” ⁵ Ikantaiyanakeni irirori: “Intzime janta nampitsiki Belén saikatsiri Judea, tema ari okantzi irosankinare kamantantaneri, ikantake:

⁶ Ari osaikiri nampitsi Belén janta Judea-ki, tekatsi thainkerone. Ari impoñeeyaari pinkatharijanori janta. Iriitake jevatairine Israel-mirinkaite ikaratzi nashitaari naaka.”

⁷ Ipoña Herodes, ikaimakaantakeri pokayetaintsiri iriñeeri ovakera tzimaintsiri, josampitakeri: “¿Tsikapaite piñaakerika impokiro piyotantakari tzimake pinkathari?” ⁸ Ikamantakeri maaroni. Opoña ikantanakeri irirori: “Kameetha, pimatero piyaate Belén-ki, pamene tsika isaikajaantzi eentsika. Aririka piñaakeri, eejatzira pinkenapai jaka, pinkamantanaina. Niyaateeta eejatz naaka, noñaapinkathatakiteri.” ⁹ Irojatz jiyaatantanakari. Eejatz iñaanairi

impokiro iñaakeri chapinki ipoñaakanta. Iñaashitakari jaatzinkapaake, iro jiyotantapaakarori pankotsi isaikira eentsi. ¹⁰ Ikanta iñaakerira, kimoshire ikantaiyapaakani. ¹¹ Areetaiyapaakani pankotsiki, iñaapaakeri eentsi eejatzi iriniro María. Jotyeerovashitapaakari, iñaapinkathatapaakeri. Jashitaryaakotapaakeri jamakeneriri, ipapaakeri oro, ipakeri kasankaayetatsiri, ipakeri eejatzi paitachari mirra. Osheki ovinaro irokapayeeni. ¹² Ikanta jimagaiyapaakani, jomishimpyaakeri Pava, ikantziri: “Eero pipiyashitari Herodes. Pinkenanai pashineki avotsi piyaatantaiyaari pinampiki.”

Jovamaitake eentsi

¹³ Aritake piyeeyaani iyotaneripayeeni. Japiitairo imaninkarite Pava jiñaanatzi José imishireki, ikantziri: “José, pishiyakayeri eentsi eejatzi iriniro, piyaate nampitsiki Egipto. Ari pisaikeri janta irojatzi nonkantantaiyaamiri: ‘Pimpiyee.’ Aatsikitake Herodes iroveri eentsika.” ¹⁴ Ikanta ikakitanake José, ikamantakero María, tsiteni ishiyaka Egiptoki, jaanakeri eentsi. ¹⁵ Ari isaikakeri janta, irojatzi ikamantaari Herodes. Ari okanta omonkaratantakari josankinatakeri pairani kamantantanageri, ikantake:

Isaikavetaka notomi nampitsiki Egipto, ari nokaimairi impiyeeta eejatzi.

¹⁶ Ikanta Herodes, iyotake jamatavitakeri iyotaneripayeeni, te impiyashitairi. Otyaanakari imashirenka. Jomityaantake irovayiritepayeeni, ikantakeri: “Piyaate janta Belén-ki, paperoteri povamairi eentsipayeeni, pinthonkanakeri maaroni ovakera tzimaintsiri, eejatzi maaroni ikaratzi tzimakotaintsiri apite irosarentsite.” Tema ari ikamantakeri chapinki jiñaantakaririranki iyotaneriite ovakeraini impokiro. ¹⁷ Irootake iñaanetakari pairani kamantantanageri paitachari Jeremías, ikantake:

¹⁸ Okaimaperotatzi Ramá-sato iragaiyaani.

Osheninkathorini Raquel onatzi irakotakariri eentsitepayeeni.

Iro ovashireneentantakari jovamaitzitaakeri maaroni eenchaanite.*

¹⁹ Okanta osamanitake, kamai Herodes, eekero isaikake José nampitsiki Egipto. Ari iñaanatairiri imaninkarite Pava imishirekiini, ²⁰ ikantairi: “José, kantaira piyaatai pinampiki, paanairi peentsite pintsipataanairi iriniro. Tema kamai kovavetachari iroverimi.” ²¹ Ari ikantaka José, piyaa inampiki Israel. ²² Iro jareevetaa José inampiki, ikantaitavairi: “Iri pinkatharitaatsi Arquelao Judea-ki. Jimpoyaataari iririni Herodes.” Ari ikinkishiretanaa José, eero ikenanai janta. Ari japiiyeetairi ikantaitziri imishireki: “Paamaiyaarira Arquelao.” Irootakera ikenantanaari José Galilea-ki. ²³ Ikanta jiyaatake, isaikapai nampitsiki Nazaret. Tema ari okanta omonkaratantakari josankinatakeri pairani kamantantanageri, ikantake:

Nazaret-satzi impaitaiteri.

* **2:18** Iroka Raquel irootake iinani Jacob, iro inintaperotane. Irooma Ramá nampitsi onatzi, otzimi saikatsiri iipatsiteki Israel-mirinkaite. Jaka iroñaaka iñaaventatziro Mateo okaratzi josankinatakeri pairani kamantantanageri paitachari Jeremías iñaaventziro Raquel eejatzi Ramá-satoite oñaashitaiyaroni, tema athataatyaaro tsinaneete Jerusalén-satoite oñaashitaiyaani irooriite aririka irovamaitaitero ovaiyaneeete.

3

Ikamantantakeri Juan oviinkaatanereri

(Mr. 1.1-8; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

¹ Okanta pairani janta Judea-ki, tsika te inampiitaro, ipokake Juan oviinkaatanereri, ikamantantzi. ² Ikantantapaake: “Povashaantairo pikaariperoshirevaitake, tema irootaintsi impinkathariventantai jaka Inkitesatzi.” ³ Irootake iñaanetakari pairani kamantantanereri paitachari Isaías, ikantake:

Icheraacheraataitzi janta tsika te inampiitaro, ikantaitzi:

Povameethataineri Pinkathari tsika inkenapaake.

Pinkempitakaantero itampatzikaitziro avotsi.

⁴ Iithaaretakari pairani Juan, jontyeetziro ivitzi camello, jovathakitakari meshinantsimashi. Jañaantari jovayetari kentori, iri jimiretari iyaaki pitsi. ⁵ Oshekira pokashitakeriri pairani Juan, Jerusalén-satzi ipoña Judea-satzi, ipokashitakeri eejatzi ikaratzi nampiyetarori antaraaki jiña Jordán. ⁶ Ikamantakoyetapaaka ikaariperoshirevaitake, iroora joviinkaantantayeetakariri jiñaaki Jordán.

⁷ Ari ipokaiyavetaka Fariseo-payeeni, eejatzi Saduceo-payeeni, ikovi iroviinkaatyaaami. Iro kantamaitacha ikisathatavakeri Juan, ikantakeri: “Te pinkameethashiretaiyeni eeroka, pikempitashitakari maranke. ¿Piñaajaantakema eero jovasankitagaitaimi? ⁸ Omaperorika povashaantairo tsika pikantaveta pairani, pinkameethashiretaiyeeni, pinkempityaaro pankirentsi kithotatsiri. ⁹ Eero pikantashirevaitashita: ‘Aña naaka icharine Abraham-ni, te onkovaperoty novashaantairo nokaariperoshirevaitzi.’ Pinkeme nonkante: ‘Eero pikantakaaperovaitashita piñaajaante eeroka ikovaperotane Pava, aña kantatsi iratziritaikairo iroka mapi, iro impoyaataiyarine incharineyetaiyaari Abraham-ni.’ ¹⁰ Eerorika pikempitaro pankirentsi kithotatsiri, ichekakaitakaro chacha pankirentsiponkitziki kaari kithotatsine, ompoña iragaitanakero impomeetero.

¹¹ Aririka irovashaantanairo atziri ikaariperoshirevetaka, ari noviinkaatanakyaari jiña. Iro kantamaitacha, aatsikitake matzirori iñaapinkatharentsizi, noñaapinkathatizitaitakari naaka, te aritaajate inkempitakaantera iromperatane onkantya naantyaaniriri i-zapato-te. Iriitakera kempitakaanteraone iroviinkaatanatayeerimi Tasorentsinkantsi, iroviinkaatanatayeerimi eejatzi paampari.* ¹² Tema aririka aavatero avankire, atekakitakero eejatzi. Atayiro opentakeereki. Iro aake okithoki, otekitakero kameetha, ovakoyetakero. Ari inkempitagaiyaari eejatzi aatsikitaintsiri, irinashiyetaiyaari atziri, irinashinonkayetaiyaari inkarate kempisantanairine, iriima ikaratzi kaari ovashaanterone ikaariperoshireyetake, intagairi paampariki kaari tsivakanetatsine.”

Joviinkaata Jesús

(Mr. 1.9-11; Lc. 3.21-22)

* **3:11** Ikantakotziri Juan jaka: “Osheki noñaapinkathatataikeri naaka.” Ikantatzi: “Te arite nayeneri i-zapato-te.” Tema pairani iro jantayetapiintziri aparoni omperataari jayiniri i-zapato-te omperatariri. Iro joshiyakaaventziri jaka Juan. Tema omaperoty Jesús jimatziro irirori janaakotantzi, tekatsi kempityaarine, te aritaajate inkempitakaantera naaka iromperatane.

13 Opoña ipokake Jesús antaraaki jiña Jordán, ipoñaakaro Galilea. Ipokashitakeri Juan iroviinkaateri. 14 Te inkovavetya Juan iroviinkaateri Jesús, ikantavakeri: “¿Opaitama pipokashitantanari naaka noviinkaateri? Aña eeroka oviinkaatenane naaka.” 15 Jakanakeri Jesús: “Nokovaperotatzi poviinkaatenana. Irootake ikovakaakenari Pava.” Kovanake Juan, ikantziri: “Aritake noviinkaatakemi.” 16 Jaanakeri, joviinkaatakakeri. Iro intonkaantanaiyaarimi Jesús, kempivaitaka ashitaryaanakityeeyaami inkite, iñaatziiri ipokashitapaakeri Tasorentsinkantsi ikenapaake inkiteki ikempitapaakari shiro. 17 Ikemaitatzi inkiteki ikantaitanake: “Notomi inatziira irika netakokitari, osheki nokimoshireventakeri.”

4

Inkaariperoshiretakaiterimi Jesús

(Mr. 1.12-13; Lc. 4.1-13)

1 Ikantakaanakarira Jesús Tasorentsinkantsi, jatanake janta tsika te inampiitaro, ari ikovavetakari kamaari inkaariperoshiretakairimi. 2 Osheki kitaite isaikavaitake, itzitakaro ovanaronsi, ayimatakakeri itashe. Okaratzi 40 kitaite isaikavaitake. 3 Ikanta kamaari, ipokashitakeri Jesús inkaariperoshiretakairimi. Ikantapaakeri: “Omaperrotatyaarika Itomitami Pava, pimpeyero tanta iroka mapi, poyaaro.” 4 Jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Tzimatsi osankinarentsi kantatsiri: Tera intaani onkovityiimotai tanta oyaari, aña iroora kovaperotacha ankempisantairo maaroni ikantayetairi Pava.”

5 Ipoña kamaari jaanakeri nampitsiki tasorentsitsisiri, isaikakaakeri jenoki otavantoki tasorentsipanko.* 6 Ikantavetapaari: “Omaperorika Itomitami Pava, pimitaye osaavikinta. Pinkinkishiretero josankinaitakeri pairani okantzi:

Irotyaantemiri Pava imaninkarite aamaakoventemine.

Iri thomaavakemine eero pomposantavaitapaaka mapiki.”

7 Jakanakeri Jesús: “Okantzi eejatzi josankinaitakeri pairani: Te onkameethate piñaantashivaityaari Pivinkatharite Pava.”

8 Japiivetakari kamaari jaanairi Jesús janta tonkaariki otzishi. Jamenakaakeri maaroni nampitsi ipinkathariyetzira atziriite, tema kameetha okanta ovaneenkayetaka. 9 Ikantziri: “Piñaakero okaratzi tzimatsiri. Aririka potyeerovashitakyaana piñaapinkathatena, ari nompakemiro maaroni.” 10 Jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Piyaataveete intaina. Satanás pinatzi eeroka. Tema josankinaitake pairani, kantatsiri:

Añaapinkathateri Avinkatharite, iri ankempisante apaniro.”

11 Irojatzira jiyaatantanaari kamaari. Pokaiyapaakeni imaninkarite Pava, jampitakoyetapaakeri Jesús.

Jetanakari jantayetziiri Jesús

(Mr. 1.14-20; Lc. 4.14-15; 5.1-11; 6.17-19)

12 Ikanta Jesús ikemakoventakeri Juan jashitakoitakeri. Iroora ipiyan-tanaari irirori janta Galilea-ki. 13 Tera isaikapai Nazaret-ki, jantara ikenanai nampitsiki Capernaum, ari isaikapairi. Tema inkaarethapyaaiki osaiki Capernaum, tsika inampivetaro charineyeteriri Zabulón-ni ipoña

* 4:5 Iro ipaitaitzi Jerusalén nampitsi tasorentsitsisiri.

Neftalí-ni ¹⁴Ari okanta omonkaratantakarori okaratzi iñaaventakeri pairani kamantantaneri Isaiás, ikantake:

¹⁵Osaike inampitsite Zabulón eejatzi Neftalí janta inkaarethapyaaki, Intatsikero antaraaki jiña Jordán, Saikatsiri Galilea-ki, tsika ipiyotapaa atziri kaari asheninkatane.

¹⁶Tsika itzimi kempitakarori isaikayetatyeeemi otsirenikitzi, iriitake ñaayetairiri ootamentotsi.

Otsimankakovetakari iraampare kathatayeri inkenayetaimi sarinkaveniki.

Iro kantamaitacha, kempitaa iroñaaka isaikaatyeeemi okitainkatzi.

¹⁷Ari jetanakarori Jesús ikamantapaakeri atziripayeeni, ikantapaakeri: “Povashaantairo pikaariperoshirevaitake, tema irootaintsi impinkathariventantai jaka Inkitesatzi.” ¹⁸Ipoña ipampithacheraatanakero inkaare saikatsiri Galilea, irojatzi iñaantapaariri Simón, ipaitaitziri eejatzi Pedro, itsipatari irirentzi ipaita Andrés, ikithataiyini. Tema shimaatzinkari jinaiyini.

¹⁹Ikantapaakeri: “Poyaatena, onkempivaitaiyaaro iroñaaka iriimi atziri noshimaatakagaiyaami.” ²⁰Arira joyaatanakeri, jookanakero iithamento. ²¹Iro jovaanakityaani kapicheeni, iñaapaatziiri Jacobo, itsipatakarori irirentzi Juan, isaikaiyini ipitoki jovaipatziro iithare itsipatakarori eejatzi iriri Zebedeo. Jomiyaanakeri eejatzi irirori, ²²eeniro jookanakero iriri ipitoki, joyaataiyakerini Jesús.

²³Ari okantaka, ithonka janiitakero Jesús Galilea, jiyotaantake maaroni nampitsi tsika japatotapiintaita, ikamantantakero Kameethari Ñaantsi ñaaventakotzirori impinkathariventantai Pava. Jovashinchaayetake maaroni mantsiyayetatsiri nampitsiki.

²⁴Ikemakotaitanakeri Jesús intaina. Ikemaiyakeni eejatzi Siria-satzi, jamayetapaakeneri maaroni mantsiyayetatsiri isheninka, irovashinchaayeteneri. Jamakeri maaroni aayetziiri kantashivaitachari mantsiyarentsi, katsivaitatsiri, kamanavaitatsiri, kisoporokivaitatsiri. Jamakeri eejatzi jaakayetziiri peyari. Ari ithonkiri jovashinchaayetavakeri Jesús. ²⁵Joyaataiyakerini osheki Galilea-satzi, Decápolis-satzi, Jerusalén-satzi, Judea-satzi, poñaayetanainchari eejatzi intatzikero antaraaki jiña Jordán.

5

Ikinkithatzi Jesús tonkaariki, ikantakota kimoshiretaatsine (Lc. 6.20-23)

¹Ikanta iñaakerira Jesús osheki apatotzimentakarori, tonkaanake otzishiki, ari isaikapaake. Pokaiyapaakeni iriyotaane, ipiyotzimenta-paakarori. ²Ari jiyotaayetakeri, ikantziri:

³“Kimoshirera inkantaiya eentashiretatsiri, tema iriitake ñagairone impinkathariventantai Inkitesatzi.

⁴Kimoshire inkantaiya iraaneentavaitachari, tema iriitake imponshenkaitaiya.

⁵Kimoshire inkantaiya tsinampashireri, tema iriitake saikaatsine kameetha kipatsiki ishinetaantaitziri.

⁶Kimoshire inkantaiya kovakovatzirori inkameethashirete, tema ari-take iriñeero ikokovatziri.

7 Kimoshire inkantaiya neshinonkashiretaneri, tema iri ineshinonkayeetaiya eejatzi irirori.

⁸ Kimoshire inkantaiya kiteshireri, tema iriitake ñagairine Pava.

⁹ Kimoshire inkantaiya oitsimariyirori mashirenkaantsi, tema iriitake intomintayetaiyaari Pava.

¹⁰ Kimoshire inkantaiya inkarate inkemaantsitakaityaari ikameethashiretzi, tema iriitake ñagairone impinkathariventantai Inkitesatzi.

¹¹ Kimoshire pinkantaiya irimanintavaitaitemi, inkemaantsitakaityaami, eejatzi inthaiyakoityaami, okantakaantziro pikempisantaanara. ¹² Thaamenta pinkantayetanakyaa, tema Pava pinayetaimine inkiteki. Pinkinkishiretakotero iroka, tema ari ikempitaayeetakeriri eejatzi pairani etayetakarori Kamantantaneri.”

Kempitarori tzivi

¹³ “Pikempitakarora eerokaite tzivi. Aririka inkonovaitero tzivi tsika ompaitya, eerora apantaro inkatyokantaityaaro. Ontzimaty e irimanintaitero, irookayeetakero iraatzikashivaityaaro.”

Kempitariri ootamentotsi

¹⁴ “Aririka osaike nampitsi tonkaariki, okoñaatzi maaroni aririka ootya tsirenipaite, te omana nampitsi. Kitainkatakotaneri pinayetanaatzi eeroka eejatzi, eerokatakera iyotaayetanaairine maaroni atziri, eero pomanipotziri okaratzi piyoyetanairi. ¹⁵ Ari okempitari eejatzi, aririka oisheri ootamentotsi, te omanakotero kantzirinaki. Tema avakotziri jenoki inkitainkatakotantyaari maaroni saikatsiri pankotsiki. ¹⁶ Ari pinkempitanaiyaari eejatzi eeroka, pisaikayetana kameetha iriñaantayetyaamiri pisheninka okameethatzi maaroni pantayetanaairi. Iro iriyotantaiyaari irirori iriñaapinkathateri Ashitairi Inkitesatzi.”

Iñaaventakero Jesús Ikantakaantaitane

¹⁷ “Eero pikinkishiretashita iroora nopokantari novashaantakaayetaimiro pikempisanziro Ikantakaantaitane, te nonkove eejatzi novashaantakaaimiro iñaaventakeri pairani Kamantantaneri. Aña iro nopokantakari nomonkaratero okaratzi iñaaventayeetakeri pairani. ¹⁸ Omapero onthonkaiya apaata kipatsi eejatzi inkite, iro kantamaitachari eero othonkimaitaatsi Ikantakaantaitane, irojatzi omonkaratantakyaari maaroni. ¹⁹ Eerorika pikempisanziro Ikantakaantaitane, eerorika eejatzi piyotaayetairi pisheninka inkempisantayetairo, eerora panintagaaro impinkathariventantai Inkitesatzi. Iriima tsika intzime matakero ikempisantayetairo, impoña iriyotaantairo, iriitakera iriiperotaatsine inkiteki. ²⁰ ¿Piñaajaantakema kameethashire ikantayetaka iyotzinkari eejatzi Fariseo? Aña te. Tera irimonkarayetero kyaaryooperoini irirori inintakaavetariri Pava. Eerorika panaakoyetairi eeroka pinkameethashireyetai, eerora piñeero tsika ipinkathariventantai Inkitesatzi.”

Iñaaventakotziro Jesús kisaantsi

(Lc. 12.57-59)

²¹ “Piyotaiyironi eeroka okaratzi ikantayeetziriri pairani etakaan-tayetarori, ikantaitziri:

Eero povantzi. Aririka povantake, irovasankitagaitemi eeroka.

²² Iro kantamaitacha nokantzi naaka: Eero pikishiri pisheninka, jovasankitaitzimikari. Eero pikantavaitziri eejatzi: ‘Tekatsi piyomatsite eeroka.’ Jovasankitaimikari pinkatharentsiite. Te onkameethate eejatzi pinkisaneentavaiteri pisheninka piitamasontzivaiteri, papeshitaarokari pintagaiya sarinkaveniki. ²³ Tema paapiintzi pipira tasorentsipankoki, pimpometeneri Pava, iro kantamaitacha aririka pinkinkishiretapaakero tzimatsi ikishimentzimiri pisheninka, ²⁴ ari pookanakeri pipira, piyaatashiteri kisakemiri. Pinkantairi: ‘Asheninká, thame aakameethatavakagaiya.’ Aririka paapatziyavakagaiya kameetha, pimpiyeera tasorentsipankoki, irojatzi pimpantapaiyaariri Pava pipira. ²⁵ Aririka intzime kishemineri, impoña iraanakemi pinkatharentsiki, pintharovakote eeroka avotsiki, pinkantairi: ‘Eero pikisavaita, thame aakameethatavakagaiya.’ Tema aririka irareetakaakyaami pinkatharentsiki, inkantaitakeri iromperatane: ‘Paanakeri irika.’ Ari irayeeetanakemiri irashitakoitemi. ²⁶ Eerorika pipinatashitari okaratzi preevetakeri, eerora piñagairo iroimishitovakaantaimi. Omaperora.”

Iñaaventakotziro Jesús mayempitaantsi

²⁷ Piyotaiyironi eeroka ikantayeetakeri pairani, ikantaitzi: Eero pimayempitzi.

²⁸ Iro kantamaitacha nokantzi naaka: Pineveshiretyaarorika piñiuro tsinane, matakamira, pimayempishiretakero. ²⁹ Jiroka noshiyakaaventemiro: Iroorika pokipero pantanta kaariperori, povashaantairo, pinkempitakaantero pinkithoryaatyeeromi, pookero. Tema te pinkovero poki atsipetakagaiyaamiro sarinkaveni, iro kameethatatsi pisaikanarookitai. ³⁰ Iroorika pakopero pantanta kaariperori, povashaantairo pinkempitakaantero pinthatzinkatyeeeromi, pookero. Tema te pinkovero pako atsipetakagaiyaamiro sarinkaveni, iro kameethatatsi pisaikaponthokitai.

Iñaaventziro Jesús ookavakagaantsi

³¹ “Ikantaitake eejatzi pairani: Aririka irookavakaitya, ontzimatye impayeeteri tsika osankinatakota irookavakaantyaari.

³² Iro kantamaitacha nonkante naaka: Kaariperoshire jinake ikaratzi ookashitarori itsipatari. Tema aririka aavetaiya pashine oime, omayempitzimotakeri etavetari oimentari. Arira ikempitakari eejatzi agairori, mayempitake irirori. Temaita okaariperoveta irookeromi atziri itsipatari, aririka iriñeero omayempitzimoteri.”

Iñaaventziri Jesús paityaashivaitariri Pava

³³ “Piyotaiyironi eejatzi ikantaitakeriri pairani etakaantarori: Eero pipairyaaashivaitari Pava.

Iro pinkante: ‘Irovasankitainaata Novinkatharite eerorika nomonkarayiro nokantayetziri.’ Aririka pinkantake, ontzimatye pimonkarayetero. ³⁴ Iro kantacha nokantzi naaka: Te arite pimpaityeeri Pava, pimonkaratantyaarori pikantayetziri. Eero pipairyiuro inkite, tema ari isaikiri Pava janta. ³⁵ Eero pipairyiuro kipatsi, tema irojatzi jashitari Pava, ari jetsiyaryaakiitapiintari. Eero pipairyiuro Jerusalén, tema ari ipinkathariventantziri Pinkatharijanorentsi. ³⁶ Eero pipairyiuro piito, pinkante: ‘Eerorika nomonkaratziro

nokantziri, inthatzinkaitenaroota noito.’ Tera eeroka materone pishookakairo pipai, ompoña pincheenkaishitakagairo eejatzi. ³⁷ Eeroka pamatavitantzi. Omaperorika pantero pikantayetziri, ari pinkante: ‘Jee, nomatero.’ Eerorika pantziro, intaani pinkante: ‘Eero nomatziro.’ Tema te onkameethate poshekyeero piñaane.”

Iñaaventziro Jesús ikaminthaitziri kisaneentantatsiri
(Lc. 6.27-36)

³⁸ “Piyotaiyironi eeroka ikantaitakeri pairani:

Aririka pinkithoryiiteri irooki pashine atziri, okameethatzi impiyakoventaityaari, inkithoryiitaitemiro poki eeroka. Aririka pinkiryaakoteri pashine atziri, okameethatzi impiyakoventaityaari inkiryaakotaitemi eejatzi eeroka.

³⁹ Iro kantacha nokantzi naaka: Te okameethatzi pimpiyatyaari kisaneentzimiri. Aririka impasavorotemi kashetavoroki, pishinetaineri eejatzi pashinevoroki impasatemiita. ⁴⁰ Aririka inkovaite irapithaitemiro piithaare, pishineteneri iraanakero eejatzi piithaare poveviryaakotapiintantari. ⁴¹ Aririka iromperaityaami paanakero ovaakaronsi pookero niyanki avotsi, paanakero ovaakaronsi panaakairo ikantavetakamira tsika pookero. ⁴² Aririka inkantaitemi: ‘Pimpenaro,’ okameethatzi pimperi. Aririka inkantaitemi eejatzi: ‘Pimpvakenaro, ari noipiyeemi,’ okameethatzi pimperi eero pithañaapithatari.

⁴³ Piyotaiyironi eeroka ikantaitakeri pairani:

Pishinonkateri pisheninkajanori. Iriima tsika itzimi kishimiri, pinkisheri irirori.

⁴⁴ Iro kantacha nokantzi naaka: ‘Petakotyaari kisayetzimiri. Pamanakoyetairi maaroni irineshinonkatantyaariri Pava irirori. Eero pipiyatari kisaneentzimiri, paakameethayetairi.’ ⁴⁵ Irootake ikovakaayeetakeriri itomintayetaari Ashitairi Inkitesatzi. Iriitake ovetsikakeriri ooryaatsiri, oorentakotziriri maaroni atziri: kameethashireri, eejatzi kaariperoshireri. Iriitake ovetsikakerori eejatzi inkane, jovyariiniri maaroni atziri: kameethashireri, eejatzi kaariperoshireri. ⁴⁶ Intaanirika petakotashityaari ikaratzi etakotayetamiri eeroka, ¿piñaajaantzima ari impinataimi Pava? Aña eero, iro jimatapiintakeri kaariperoshireri kovakotziriri isheninka kireeki. ⁴⁷ Intaanirika petakoyetakyaari pisheninka, ¿amenaashivaitakara?. Tema iro jimayetapiintakeri eejatzi kaari pisheninkata irirori. ⁴⁸ Kameethashirera pinkantayetanaiya eeroka, pinkempitakotaiyaari Ashitairi Pava, tema omapero ikameethashireperotake irirori.”

6

Iñaaventziri Jesús pashitantachari

¹ “Povashaantairo poñaakayetapiintziri atziri pantayetziro pinkameethashiretantaiyaarimi. Eenirorika piyaatatyee pantero, tekatsira impinataimiri Ashitairi Inkitesatzi.

² Aririka pimpashitantya, te onkameethate pikantantayetanake: ‘Nopashitantaka naaka.’ Irootakera jameyeteri kamataviri, ikoviro irirori iriñaapinkathayeeteri. Iro kantacha, intzimakerikami ñaapinkatherine jaka, iro iriñaamatsite irirori iriñaapinkathaventaiteri.

³ Aririka pampitakoteri eeroka ashinonkainkari, eerora pikamantziri

pitsipaminthare,* ⁴ omanaantsiini onkantakotya pipashitantakari. Jiyotake Pava irirori, iriitake pinataimine.”

Iñaaventziro Jesús ñaañaataansi

(Lc. 11.2-4)

⁵ “Aririka piñaañaateri Pava, te apantaro pinkempitakotyaari kantaaperovaitachari. Ikatziyapiintayeta irirori janta japatotapiintaita, ikatziya eejatzi niyankineki nampitsi, onkantya iriñaantayetyaariri isheninka. Iro iriñaamatsite irirori iriñaapinkathaventaite. Omaperora. ⁶ Irooma eeroka, aririka piñaañaate, pashitakotya apaniro pipankoki pinkovakoteri Ashitairi tsipatakamiri apaniroini. Iri ñimiri apaniro, ari irineshinonkatakyaaami, iriitake eejatzi pinataimine.

⁷ Tema aririka piñaañaate, te apantyaaro papiipiitero okaratzi pikanakeri. Iro jameyetari irirori kaari asheninkata aaka. Iñaajaantzi japiipiitziro ikantayetakeri ari inkemakeri Pava. ⁸ Paamaventya pikempitakotarikari eeroka. Tekeramintha pinkovakoteri Ashitairi kovityiimoyetamiri, jiyotzitataikaro irirori maaroni. ⁹ Jiroka pinkante piñaañaatapiinte eeroka:

Ashitanari, nampitarori inkiteki,

Tasorentsi pinatzi eeroka.

¹⁰ Pimpinkathariventaina naaka.

Pantakainaro jaka kipatsiki okaratzi pinintakaanari eeroka,

Pinkempitakainari inkiteveri, pantakairi irirori maaroni pinintakairiri.

¹¹ Pimpapiintenaro kovityiimotanari noyaari.

¹² Pimpeyakotainaro nokaariperoshirevaitake,

Tema nomatakeri naaka eejatzi, nopeyakotairi ikaratzi ovaariperoshiretakenari.

¹³ Eero pishinetana iriñaantaityaana, inkovaite irantakaitenaro kaariperori.

Ari pinkantaitayeero pimpinkathariventante. Ari pinkantaitayeero ontzimimotoemi pishintsinka, eejatzi povaneenkaro. Ari onkantyaari.

¹⁴ Tema aririka pimpeyakotairi atziri kishimiri, ari impeyakotaimi eejatzi eeroka Ashitairi Inkitesatzi. ¹⁵ Irooma eerorika pipeyakotairi eeroka atziri kishimiri, eerora ipeyakotzitaami Ashitairi irirori.”

Iñaaventziro Jesús tzitaantsi

¹⁶ “Aririka pintziventya pinkinkishiretakoteri Pava, eero pikamantantayetzi, pinkante: ‘Notzitaventatyaari Pava.’ Paamaiya eeroka pikempitarikari kamataviri. Itzitapiintaveta irirori, montyoryaa ikantayeta ivoroki iriyotantaityaari itziventatya. Iroora iñaamatsite irirori iriñaapinkathaventaite. Omaperora. ¹⁷ Irooma eeroka aririka pintziventatyaari Pava pinkinkishiretantyaariri, pinkivaporotya, ipoña pinkishitakya kameetha, ¹⁸ iro eero jiyotantaitami pitziventatya. Apaniro iriyotemi Ashitairi Inkitesatzi, iriitakera pinataimine.”

Iñaaventziro Jesús inkitesato ovaakarontsi

(Lc. 12.32-34)

¹⁹ “Te apantaro povaarantashivaitya jaka kipatsiki, ovana opathayi, ari ipiyotapaari eejatzi koshintzi. ²⁰ Iro kameethatatsi pantayetanairo

* 6:3 Pinkempitakaantero te iyotemi pampate tsika opaita antakeri pakojanori.

piñaantaiyaarori pisaikai kameetha inkiteki. Kempitavaitaka povaaran-tatyeeyaami inkiteki tsika te ompathaanetapai, tsika te intzimapai eejatzi koshintzi. ²¹ Tsikarika povaarantaka, ari pinkinkishiretapiin-terori.”

Iñaaventziri Jesús ootamentotsi

(Lc. 11.33-36)

²² “Kameetharika onkantya poki, piñaantaro kameethaini, okempitaro pinkoñeetyaakotatyemi.† ²³ Terika apantaro poki, eero piñaantaro kameethaini, kempitaka pintsirenikitakotatyemi.”‡

Iñaaventziro Jesús ashaarantaantsi

(Lc. 16.13)

²⁴ “Tekatsi materone irantavaiteneri apite omperatanteneri. Tema aparoni inkovaperote irimonkarateneri jomperatariri, iriima pashine, inkisaneentanakeri. Ari okempitzitari eejatzi: Tekatsira materone iranteneri Pava ikovakaantziri irirori, aririka inkinkishiretakoyeetero eejatzi ashaarantaantsi inkempitakaantanakero iroorikami omperatyaarine.”

Iñaaventziro Jesús kantzimoshiretaantsi

(Lc. 12.22-31)

²⁵ “Pinkeme nonkante: Tera apantaro onkantzimoshirevaitaami pinkante: ‘¿Opaitama noyaari, opaitama nomiretyaari, opaitama nonkithaayaaari?’ Aña tzimataitatsi pashine ankinkishiretapiintairi añaantareki, iro kovaperotaitachari, anayiro okaratzi ovayetapiintari, okaratzi akithaayetapiintari eejatzi. ²⁶ Thame ankinkishiretakoteri tsimeripayeeni. Te iriyote impankitanontya iroyaari, te irovetsike ipanko irovanontya ivankire. Iro kantamaitacha Pava, ipayetapiintakeri irovarite. Aakara jimaperotataitzi jetakotai Pava. ²⁷ Aririka paakoventyaaro onkantzimoshirevaitaami ¿arima pinkantakero povavineentavairo posarentsite? ²⁸ Intsityaa ankinkishiretakotero inchatyapayeeni, te añaero antavaitanete, te ontyaanontya onkithaayaaari. Iro kantamaitacha te onkantzimoshirevaitaaro, onkante: ‘¿Opaitama nonkithaayaaari?’§ ²⁹ Ovaneenkata kameetha, anayiri jovaneenkaveta Salomón, pinkatharivetachari pairani. ³⁰ Iriitakera Pava ovaneenkatayetzirori. Okantaveta kapiche añaavetaro ovaneenkatapaintya, iro osamani, tekatsi apantyaarone aririka onkamateyatanake, tema inchekeyetakero, impoña intaayetakero. ¿Eeroma ikempoyaaventzimi eeroka Pava? Aritake, eero pikisoshiretzi. ³¹ Aritapaake okantzimoshirevaitami, pikantzi: ‘¿Opaitama noyaari, opaitama nireri, opaitama nonkithaayaaari?’ ³² Apatziro okantzimoshirevaitari ikaratzi kaari kempisantatsine. Irooma eerokapayeeni, jiyotakoyetzi Ashitairi Inkitesatzi opaiyetarika kovityiimoyetamiri. ³³ Iroora kovaperotachari pinkokovatairi impinkathariventaimi, pinkokovatairi eejatzi irovameethashiretami, irojatzpiñaantaiyaarori impayetaimiro okaratzi kovityiimoyetamiri.

† **6:22** Oshiyakaaventachari okitsi kameethari, aparoni pimantaneri (kaari mashithatatsi), tsika itzimi ñeerone inkemathatairo okaratzi irantakairiri Pava. Tema isaikanaatzi okitainkatzi.

‡ **6:23** Oshiyakaaventachari eerorika apantaro oki, aparoni mashithari, tsika itzimi kaari ñeerone inkemathatairo okaratzi irantakairimi Pava. Tema isaikatzi tsika otsirenikitzi. § **6:28** Iro ikantakoitzi jaka “inchatyapayeeni” paitachari “lirio.”

³⁴ Ari okanta, eero okantzimoshirevaitami ompaityaarika avishimotemiri osaitekira. Tema maaroniki kitaite piñeero ompaitya avishimotemiri.”

7

Iñaaventziro Jesús kantzimatantsi

(Lc. 6.37-38, 41-42)

¹ “Te apantaro ankantante: ‘Kaariperoshire inatzi nosheninka.’ Aririka ankantantake, ari irimayeetai aaka, inkantayeetai: ‘Kaariperoshire pinatzi eejatzi eeroka.’ ² Aririka ankantakoteri asheninka, ari inkantakotanakai eejatzi aaka. Ontzimatye aamaiya, aririka ontzime antzimotantane, imaperoitaikari aaka apaata impiyatayeetai. ³ Okempivaitakaro aririka otyaakitaimi antaro inchapeto okiki, ¿kantatsima ameneri pashine otyaakitachari kapicheeni irookiki? ⁴ ¿Tema eero okanta ankanteri: ‘Pimpoke, nagaimiro otyaakitakemiri pokiki?’ Tema otyaakitakemi eeroka antaro inchapeto. ⁵ Pikempitakari kamataviri. Petavakyaaro eeroka paavairo inchato otzikaakemiri, irojatzipamenantanaiyaari kameetha paantaiyaaniriri otyaakitakeri pashine.

⁶ Tera impayeetapiintaiteri otsitzi vathatsi tasorentsitsisiri. Ari okempitari eejatzi tera impayeeterimi chancho mareryaayetatsiri, tema ari iroipatsitakero iraatzikavaitavakero. Tera impayeeteri ikovayevetari, osheki inkatsimate, ari iratsikantake.”*

Iñaaventziri Jesús amanaperotziriri Pava

(Lc. 11.9-13; 6.31)

⁷ “Pinkampitante, pinkokovate eejatzi, aritake piñaakero impayeetemi pikovakotantziri. Pinkempitakaantero pareetya aparoni pankotsi, pinkantapaakeri ashitarori: ‘Pashitaryeenaro.’ Aritake irashitaryaakemiro ipanko. ⁸ Aritake impayeetairi kampitantayetsisiri. Inkarate amemenatairone, ari iroñaakaitairi. Aririka inkantaiteri: ‘Pashitaryeero.’ Aritake irimatakero. ⁹ Aririka inkampitemi pitomi, inkantemi: ‘Apa, pimpena tanta.’ ¿Arima pimpakeri mapi? ¹⁰ Aririka inkantemi: ‘Pimpena shima noya.’ ¿Arima pimpakeri maranke iroyaari? ¹¹ Iro kantacha eeroka petakotari pitomipayeeni, kaariperoshire pinaveta. Iriira ovatsiperotzirori Ashitairi Inkitesatzi, jetakotari irirori maaroni amanayetairiri. ¹² Aririka pinkove iretakotaityaami, petavakyaaro eeroka petakotantya. Irootakera okantakotziri Inkantakaanaitane, irojatzira ikantakeri eejatzi pairani kamantantaneri.”

Iñaaventaitziro avotsimanchaki

(Lc. 13.24)

¹³ “Aririka pinkove pinkyaavankotairi Pava, pinkempitakaantero pimpampithatayeeromi avotsimanchaki. Tema tzimatsi pashine avotsisaante, kaari pomerentsitachane inkenantaityaaro. Osheki pampithatakerori, irashinonkaayeetaiya sarinkaveniki. ¹⁴ Irooma avotsimanchaki, te iroshekite kenantyaarone, iriitake areetaachane Pavakinta, inkantaitaayeero irañagai janta.”

* **7:6** Inkantaitziri jaka: “vathatsi tasorentsitsisiri” ipoña “mareryaayetatsiri,” iro oshiyakaaventacha Kameethari Ñaantsi tasorentsitsisiri. Tema iñaane Pava, okempitari ikaratzi mareryaayetatsiri. Iriima otsitzi ipoña chancho, irira oshiyakaaventacha, ikarayetzi kaari koverone inkempisantero Kameethari Ñaantsi, osheki ikisaneentakeri kamantantzirori. Tera arite impankiventayeetyaari, terika inkovero inkempisante.

*Iñaaventziri Jesús thairi**(Lc. 6.43-44)*

¹⁵ “Pinkyaaaryootaiyeni, jamatavizimikari oshiyavetariri kamantan-
taneri, inkempitakotapaakyaari ikantaranki oisha te inkatsimatane.
Iro kantamaitacha kaariperoshire inayetatzira, ikempitakari piratsi
katsimari. ¹⁶ Ontzimatyeeera ankempoyeero jantayeetziri ayotanta-
ntyaari ikameethashiretzirika. ¿Añiiroma uva onkithotantyaaro ovaato
kitochee? Tera. ¿Omatziroma higo onkithotantyaaro iroori? Te
omata eejatzi. ¹⁷ Inchato saankanatatsiri oshooki, okithotzi kameetha.
Irooma inchato sampiyashitaintsiri, te onkithokinete. ¹⁸ Tema inchato
saankanatatsiri oshooki, te iriñeetero onkaariperote okithoki. Ari okem-
pitari eejatzi inchato sampiyashitaintsiri, eero jiñeetziro onkameethate
okithoki. ¹⁹ Tema itovaitziro inchato kaari kithotatsine, iragaitakero in-
tagaitero. ²⁰ Pinkempoyaaakoyetairi iyotaayetaimiri. Ikempitakarorika
okithotzi inchato saankanatatsiri oshooki, pimatero jiyotaayetzimiri.”

*Jiñaaventziri Jesús iyotakoperotanairiri**(Lc. 13.25-27)*

²¹ “Tzimavetachara osheki kantavetanari: ‘Novinkatharite
pini eeroka, noñaapinkathakitakemi.’ Iro kantacha eero jiñeero
impinkathariventairi Pava. Intaani inkarate antayetanairori
ikovakaantziri Ashitanari Inkitesatzi. ²² Aririka nompinkatharitari
apaata napatotairi maaroni atziri. Tzimatsi kantayetaatsine:
‘Novinkatharite, nopairyaakemi naaka noñaaventayetzimi.
Nopairyaakemi novavisaakotziri jaakayetziri peyari. Nokantayetziri
eejatzi nosheninka: Iro notasonkaventantari nopairyiiri Jesús.’ ²³ Iro
kantamaitacha nonkantanakeri naaka: ‘Te niyotemi. Piyaataveete
jantyaatziini, omapero pikaariperoshiretake.’ ”

*Iñaaventaitziri apite ovatzikirori ipanko**(Lc. 6.46-49)*

²⁴ “Pinkeme, aririka pinkinkishiretero maaroni nokantakemiri,
aririka pinkempisantanakero maaroni, ari okameethatzi.
Irootake piyotanetyaari. Pinkempitakyaari ovatzikirori ipanko
oshirantapathatzi kipatsi. ²⁵ Oparyaaveta iniroite inkane, amaraniveta.
Otampyaavetaka shintsiini, ookantavetapaakaro pankotsi, te
aavyeero. Tema ovatzikakitya kameetha oshirantapathatzi
kipatsi. ²⁶ Ari okempitari eejatzi, eerorika pikinkishiretziro
nokantayetakemiri, eerorika pinkempisantanairo, eero piñiuro
piyotanetyaaro. Pinkempitakotakyaari ovatzikirori ipanko
impanepathatzi. ²⁷ Oparyaapaake inkane, amaranitapaake. Opoña
otampyaatapaake, ookantapaakaro, tyaanake pankotsi, aanakero. Te
iñeetairo.”

²⁸ Irootake jiyotaayetakeriri Jesús ikaratzi apatoventakariri. Ipam-
poyaaminthaitanakeri. ²⁹ Tera omaanta ishintsinka jiyotaantzira,
janayiri jiyotaantzi iyotzinkariite.

8*Jovashinchagairi Jesús omatziri pathaarontsi**(Mr. 1.40-45; Lc. 5.12-16)*

¹ Ikanta joirinkaa Jesús ikinkithatakera tonkaari otzishiki, joyaatairi
osheki atziri. ² Ari ipokashitakeriri aparoni atziri omatziri pathaarontsi,

jotyeerovashitapaakari Jesús, ikantapaakari: “Pikovirika, ari onkantake povashinchagaina.”³ Iroora jakotashitantanakariri, jantantakari kapicheeni irako, ikantzi: “Nokovi, peshitakotai.” Eshitanake ipathaavaiveta.⁴ Ipoña Jesús ikantavetavaari: “Eerora pikamantakotana. Apatziro povanakeri piyaatashiteri omperatasorentsitaari, pimonkaratantyaarori Ikantakaantane Moisés, pimperi pashitakaariri Pava, iriyotantaityaari eshitakotaimi.”

Jovashinchagairi Jesús irotzikatane ijevare ovayiriite
(Lc. 7.1-10)

⁵ Ikanta jovaanaa Jesús, areetayakani nampitsiki Capernaum. Ari ipokakeri ijevare ovayiriite Roma-satzi, iriñeeri Jesús,⁶ ikantapaakari: “Novinkatharite, tzimatsi notzikatane nopankoki, maperokitaka imantsiyatake, kisoporokitake.”⁷ Jakanakeri, ikantziri: “Aritake niyaatake novashinchagairi.”⁸ Iro kantamaitacha ikantanake irirori: “Osheki noñaapinkathatakemi eeroka, kaaripero nonake naaka, niyotzi eero okantzi pinkyaavankotena. Intaani nokovi pinkantakaanteri, ireshitakotai. Tema aritake omatakya pinkanteri.”⁹ Tema tzimatsi omperatanari naaka, tzimatsi eejatzi ovayiripayeeni nomperatari naaka. Aririka nonkanteri: ‘Piyaate,’ aritake iriyaatake. Aririka nonkante pashine: ‘Pimpoke,’ aritake impokake. Aririka nonkanteri notzikatane: ‘Pantero iroka,’ jimatziro jantziro.”¹⁰ Ipampoyaanakeri Jesús ikemakeri ikantake irika ijevare ovayiriite. Ikantanakeri oyaataiyirini: “Iriira matakakeri irika ikempisantzi, jaka Israelki te intzime aparani asheninka kempityaarine. Omaperora.¹¹ Pinkeme, aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, ari intzimake osheki kaari asheninkata poñaayetachari pashineki nampitsi, tsika intzime anintaayetaachane intsipataiyaari Abraham-ni, Isaac-ni eejatzi Jacob-ni.¹² Iro kantamaitacha eerora itzimaperotai asheninka saikaatsineri janta. Iriitake ikovakaaveetakari impinkathariventairimi maaroni janta, oshekimaitaka ipiyathataka, irootake irookantaiyaariri otsirenikitake. Ari iriraavaitaiyaari, iratsikaikivaitya inkemaantsitaiya.”¹³ Ipthokashitanaari ijevare ovayiriite, ikantziri: “Pimatairo pimpiye pipankoki. Tema pimatakeri pikempisantzi eeroka, irootake ireshitakotantaiyaari potzikatane.” Aripaitera javisakotanake irotzikatane janta ipankoki.

Jovashinchagairo Jesús iriyote Pedro
(Mr. 1.29-34; Lc. 4.38-41)

¹⁴ Ikanta Jesús jatake ipankoki Pedro. Iñaapaatziro iriyote, onoryaaka, aakero saavakirentsi.¹⁵ Ipampitapaakero kapicheeni akoki, eshitakotanake. Piriintanaka, amenayetavakeneri ompaitya ompavakeriri.¹⁶ Okanta osheetyaanake, jamaitapaakeneri osheki jaakiri peyari. Jovashinchaayetairi, ikisathatavakerira kapicheeni ivelyarite. Jovashinchaayetairi eejatzi maaroni mantsiyayetatsiri.¹⁷ Arira okanta omonkaraantakari iñaaventakeri pairani kamantantaneri Isaías, ikantakeranki:

Iriira aanakerori amantsiyare,
Irijatzi aanakerori eejatzi okaratzi akemaantsiyetari.

* 8:8 Irika ijevare ovayiriite Roma-satzi, kaarira Judío, pashinesatzi atziri jinatzi. Tema pairani aparani Judío, te inkyaaavankoteri pashinesatzi kaari isheninkata.

Oyaaterine Jesús

(Lc. 9.57-62)

¹⁸ Ikanta iñaakeri Jesús joshekiperotapaake atziri apatatzimentariri, ikantanakeri iriyotaane: “Thame amontyagai intatsikero.”

¹⁹ Ikantavetavaari iyotzinkari: “Iyotaanterí, nokovi noyaatanakemi tsikarika pikenayetzi eeroka.” ²⁰ Jakanake Jesús, ikantziri: “Aparoni otsitziniro, tzimatsi imoro imaantari, eejatzi tsimeripayeeni tzimatsi iromayero. Iriima irika Itomi Atziri tera otzimi ipanko imaantapiintyaari irirori.” ²¹ Ari ikantanake aparoni iriyotaane: “Iyotaanarí, nokovavetaka naaka noyaatanakemi, iro kantamaitacha aririka noñaanairi nirintari nonkitatanairi, arira noyaatemiri.” ²² Ipoña ikantanakeri Jesús: “Poyaatena. Tema ikaratzi kamashireyetatsiri, ari inkitatairi irirori kaminkaripayeeni.”

Joimairentziro Jesús tampyaa

(Mr. 4.35-41; Lc. 8.22-25)

²³ Ipoña jotetanaa Jesús pitotsiki, itsipatanaari iriyotaane.

²⁴ Ikanta jimontyaakotanaka, maanake Jesús pitotsiki. Iro joveraakovetaiyakani niyankyaaki, omapokakeri iriyotaane otampyaatapaake antaroite, otetaatapaaka jiña pitotsiki, otamakaatanakera inkaare. ²⁵ Jiyaatashiitanakeri, jovakiryeeetapaakeri Jesús, ikantapaakeri: “¡Iyotaanarí, ampiinkatye! ¡Povavisaakotaina!”

²⁶ Ikantanakeri irirori: “¿Opaitama pitharovantari? ¿Tekerama pikempisantaperotziita?” Piriintanaka, joimairentakero tampyaa eejatzi ikempitakero otamakaane inkaare, avisanake, mairyaatanai kameetha. ²⁷ Ipampoyaaminthaitanakeri Jesús, iñaapinkathatanakeri iniroite, ikantavakaayeta: “¿Ipaitama atziritatsiri irika? Joimairentziro tampyaa, eejatzi inkaare.”

Gadara-satzi jaakiri peyari

(Mr. 5.1-20; Lc. 8.26-39)

²⁸ Aritake aretaiyakani intatsikero, aatakotaiyapaakeni nampitsiki paitachari Gadara. Ari ishiyashitavakari apite atziri jaakiri peyari ipoñaakaro kitataariki. Katsimaki ikantakaakari peyari, osheki itharovakaitakari, te arite inkenayeete janta. ²⁹ Ikantavakeri: “¡Jesús, Itomi Pava! ¿Irootaintsima povasankitaina? ¿Tsikama nokantakemi eeroka?” ³⁰ Ari itzimi janta osheki chanchi, ishintaraavaitaiyini.

³¹ Naavaitanake iveyarite, ikantanake: “Aririka povavisaakotairi irika naakane, potyaantena naaka ipiyotaka chanchi.” ³² Jakanakeri Jesús, ikantziri: “Piyate peyari.” Matanaka. Jatanake peyaripayeeni chanchoki, jaakapaakeri, iroora ishiyantaiyanakari imperetatzi otzishi, mitagaiyapaakani maaroni inkaareki, aperotaka ipiinkake. ³³ Ikanta iñaakerira aamaakoventariri, shiyeeyanakani. Jatake nampitsiki, ikamantapaakeri maaroni atziri okaratzi iñaakeri. ³⁴ Iroora jiyaatashiitanakariri Jesús, ikantaitapaakeri: “Te nonkovaiyeni pisaiki nonampiki, pamene tsika pinkene.”

9

Jovashinchagairi Jesús kisoporokiri

(Mr. 2.1-12; Lc. 5.17-26)

¹ Ipoña jotetanaa Jesús pitotsiki, montyaakotaa, ipiya inampiki.
² Ari jamaitakeneri kisoporokiri, janatakoitakeri shitashintsiki jonoryaantapiintari. Jiyoshiretavakeri Jesús atziri amakotakeriri, iñaanatavakeri mantsiyari, ikantavakeri: “Tharomentashire pinkantanakya notomi, ari novashinchagaimi, tema ipeyakoitaimiro pikaariperoshirevetaka.”
³ Ikanta ikemavake iyotzinkariite, ikantashiretanake: “Ithainkatziiri Pava irikavé.”
⁴ Jiyotake eejatzi Jesús opaita ikantashiretakeri, josampitanakeri: “¿Opaitama okaariperotantari pikantashiretziri?”
⁵ ¿Tema onkameethate nonkante: ‘Ipeyakoitaimiro pikaariperoshireveta?’
 ¿Irooma pikovi nonkanteri: ‘Pinkatziye, paniitai?’
⁶ Iroñaakara piyoteri irika Itomi Atziri otzimimotziri ishintsinka, ari impeyakotairi kaariperoshirevetachari.”
 Ipithokashitanakari mantsiyari, ikantziri: “Pinkatziye, paanairo ponoryaantavetari, piyaatai pipankoki.”
⁷ Ari ikatziyanaka mantsiyavetachari, jatai ipankoki.
⁸ Iñaakeri maaroni atziri apatotainchari, ipampoyaavakeri jiyaataira. Ikantaiyanakeni: “Omaperotatziiri Pava, iriitakera matakeroi otzimimotantakariri ishintsinka Jesús.”

Jagaitanakeri Mateo

(Mr. 2.13-17; Lc. 5.27-32)

⁹ Ikanta jovaanaka Jesús, irojatzira iñaantapaakariri paitachari Mateo, kovakotziriri isheninka kireeki. Ikantapairi: “Poyaatena.” Katziyanaka, joyaatanakeri.
¹⁰ Ipoña jaanakeri ipankoki irovakaiyaari, itsipataanakeri iriyotaane. Osheki jatanaintsiri kovakotziriri isheninka kireeki, jiyaatake eejatzi osheki kaariperoshireyetatsiri. Ari itsipatakari Jesús jovaiyakani.
¹¹ Ikanta iñaakeri Fariseo-payeeni, ikaimakeri iriyotaane Jesús, josampitakeri: “¿Opaitama itsipatantariri Jesús kovakotantatsiri kireeki, itsipatakari eejatzi kaariperoshireyetatsiri? Te onkameethate.”
¹² Ikemavakera Jesús, ikantanake irirori: “Aririka irimantsiyate atziri ipokashitziri aaventantzinkari, iriima atziri kaari mantsiyatatsi tekatsi inkove irirori.”
¹³ Ontzimatyepinkinkishiretero Ikantakaantane Pava, kantatsiri:
 Te nonkovajaantairo pamayetaina pipira pimpometainari.
 Iro nokovaperotairi pineshinonkayetaiyaari pisheninka.
 Tera iro nopokantajaantakari naaka nonkaimashireyetairi kameethashireri, aña nopokashitatziri kaariperoshireri nonkaimashiretairo irovashaantairo kaariperori.”

Iñaaventziro Jesús itzitaita

(Mr. 2.18-22; Lc. 5.33-39)

¹⁴ Ipoña ipokaiyakeni iriyotaane Juan, josampitapaakeri Jesús, ikantziri: “¿Opaitama kaari itzitanta piyotaane? Notzitapiinta naaka, ari ikempitari eejatzi iriyotaane Fariseo-payeeni.”
¹⁵ Jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Aririka inkempiyeetyaari aavakaachari, ¿arima irovashireneentaitakya? Aryaajaini apaata, aririka iragaitakeri iimentaitari, aripaitera intzitaitya.”
¹⁶ Tema aparoni paisatori ikithaaitari, aririkami irovapatankaitantyaaro osape ovakerari, ari osaraaperotanake aririka ampithatanakyaarika ovakerari.
¹⁷ Eejatzi okempitari, te aritzi paisatori meshinantsinaki irovantayeetyaaro eeryaatatsiri jimiretairi. Aririka irovantayeetakaaro, ari

isanaryaanake, apaavaitashitakya jimireetari, eejatzi meshinantsinaki irirori. Iri aritatsi ovakerari meshinantsinaki irovantayeetyaaro, eero japaavaitanta apiteroite.”

Irishinto Jairo opoña tsinane antzitakeriri iithaare Jesús

(Mr. 5.21-43; Lc. 8.40-56)

¹⁸ Tekera inthonkero iriñaavaite Jesús, areetapaaka aparoni jevari, iñaapinkathatapaakeri, ikantapaakeri: “Kamake nishinto, iro nopokantari piyaate nopankoki pantantaiyaaro kapicheeni pako, añagaita.” ¹⁹ Ari jiyaatanake Jesús, eejatzi iriyotaane jyaatanakeri. ²⁰ Okanta aparoni mantsiyatatsiri tsinane, osheki osarentsi osokaavaitaka, tzimakotake 12 osarentsi, okenashitapaakeri itaapiiki Jesús, antzitakeri kapicheeni opatziki iithaare. ²¹ Tema okantashiretakitzi: “Aririka nantzitakeri iithaare, ari neshitakotai.” ²² Ipithokashitanakaro Jesús, ikantziro: “Tharomenta pinkantanaiya nishinto, ovashinchagaimi pikempisantaake.” Apathakero eshitanake omantsiyare tsinaneka. ²³ Ikanta jareetapaaka Jesús ipankoki jevari, iñaapaatziiri shoviriventzirori kamaintsiri, osheki atziri akivainkatainchari. ²⁴ Ikantapaakeri Jesús: “Pisheke, te onkame piraakotaiyakarini, aña omakoryaatzi.” Thainkaya jovaitakeri Jesús. ²⁵ Ipoña jomishitovapaakeri maaroni, kyaapaake Jesús, joirikavakotapaakero, piriintanaa eentsika. ²⁶ Te omanakotanakya jantakeri Jesús, ikemakoitanakeri maaroni.

Jovashinchagairi Jesús apite mavityaakiri

²⁷ Ikanta jovaanaka Jesús, ipatzimatanakeri apite mavityaakiri, ikaimakotziri, ikantzi: “¡Icharine David-ni, pineshinonkataiyaana!” ²⁸ Irojatzzi jareetantapaakari pankotsiki, eejatzi mavityaakiri irirori. Ipokashitapaakeri okarikiini, josampitakeri Jesús, ikantziro: “¿Pikinkishiretama eeroka ari novavisaakotaimi?” Ikantaiyini irirori: “Jee, aritake pimatakero novinkatharite.” ²⁹ Jakotanake Jesús, ipampitaakitakeri, ikantziro: “Ovashinchagaimi pikempisantaana.” ³⁰ Apathakero amenanai kameetha. Ishintsithavetavaari, ikantziro: “Tera nonkove pinkamantakotena novashinchagaimi.” ³¹ Iro kantamaitacha jiyaataira, ikamantantayetanaake, ithonka ikemakoitanakeri Jesús.

Iñaavaitakaitziri kisoaanteri

³² Ipoña jamaitapaakeneri Jesús aparoni atziri jaakiri peyari, kisoaante ikantaka. ³³ Ari jovashinchaavakeri Jesús irika atziri, ñaavaitanai ikisoaantetakaavetakari peyari, tema jomityaantapithatakeri iveyarite. Maaroni ikempoyeetanakeri Jesús, ikantashiretitanake: “Tera añaapiinte oshiyarine irika anampiki Israel-ki.” ³⁴ Iro kantamaitacha ikantaiyini Fariseo-payeeni irirori: “Jimatakaatziirira ijevare peyariite jovashichaantariri irakane.”

Sampainkatake pankirentsi

³⁵ Ithonka jiyaayetake Jesús maaroni nampitsiki, jiyotaantayetake japatotapiintaita. Iñaaventapiintakero Kameethari Ñaantsi tsika onkantya impinkathariventantai. Jovashinchaayetakeri maaroni, tekatsi aparoni mantsiyarentsi pomerentsitzimotyuarine. ³⁶ Iñaayetzirira osheki apatotzimentariri, antaro Jesús jetakoshiretakari, ikantake: “Omapero jashinonkaayetaka irika atziripayeeni.

Ikempitakarori oisha eerorika itzimi aamaakoventyaarine.”

³⁷ Eekerora ikantanakitziiri iriyotaane: “Ikempitakarora irikapayeeni atziri, osampainkatzi pankirentsi, iro kantamaitacha te intzimaperote atziri aavatairone. ³⁸ Pamanairi Avinkatharite irotyaanteeta osheki jatatsineri atziriki, tema kapatacha osheki kempisantayetaatsine.”

10

Jiyoshiitake Jesús 12 Irotyaantajanore
(Mr. 3.13-19; Lc. 6.12-16)

¹ Ipoña jiyoshiitake Jesús ikaratzi 12 iriyotaane, jimatanakero irirori irovashinchaayetairi mantsiyari, eejatzi ikaratzi jaakayetziri peyari, tema ipasavyaakari itasonkaventantzi. ² Jirika ikaratzi 12 jiyoshiitakeri Jesús: Etanakarori Simón, ipaitakeri Pedro. Ipoñaapaaka Andrés, irirentzi Pedro. Ipoñaapaaka Jacobo itomi Zebedeo itsipatakari irirentzi Juan. ³ Ipoñaapaaka Felipe, Bartolomé, Tomás, Mateo kovakovetariri kireeki isheninka, ipoñaapaaka Jacobo itomi Alfeo, Tadeo, ⁴ ipoñaapaaka Simón, ipaitaitakeri eejatzi Kisakotanteneri. Ipoñaapaaka ovekaraantapaakarori Judas Iscariote, iriitakera pithokashitainchari.

Jotyaaantaitakeri karataintsiri 12
(Mr. 6.7-13; Lc. 9.1-6)

⁵ Opoña jotyaaantakeri Jesús karataintsiri 12, ikantavakeri: “Eerora pikeni janta isaikayetzi atziri kaari asheninkata aaka, eero pikeni eejatzi inampiki Samaria-satziite. ⁶ Iri petapaintya piyaatashiteri ikaratzi icharineyeteri Israel-ni, tsika itzimi kempitakarori oisha itzipinavaita. ⁷ Tsikarika pinkenayetake pinkamantantayete, pinkante: ‘Irootaintsi impinkathariventantai Inkitesatzi.’ ⁸ Povashinchaayetairi maaroni mantsiyari, povañaayetairi kamayevetachari, povashinchagairi pathaavaitatsiri, eejatzi jaakayetziri peyari. Tema neshinonkataari pinayetake, te piñe inkovakoitemiro. Iro pimatanairi eeroka pineshinonkatantaiya eejatzi. ⁹ Eerora paanake piireekite pitharateki, ¹⁰ eero paanake eejatzi pitharate, eero paanake apite piithaare, pi-zapato-te, piyotzikiiro, tekatsi aparoni paanake. Tema ikantaitzi: Impinaiteri antavaitatsiri.

¹¹ Aririka pareetya nampitsiki, pamenapaake aakameethatamine, iri pisaikimotapaake, iroatzi pavisantakyaari pashineki nampitsi. ¹² Ari pareetakyaarika pankotsiki, povethatapaakyaari ikaratzi saikatsiri. ¹³ Aririka iriakameethatavakemi irirori, ari iriñeero isaikai kameetha okaratzi povethatapaakari. Irooma eerorika jaakameethatavakemi, amenaashitakara povethatapaakari. ¹⁴ Eerorika jaakameethaitzimi, eerorika ikempisantaitzimi eejatzi, pavisapithateri, potekanairo piipatsikiite. ¹⁵ Tema iriitake irimaperoiteri apaata irovasankitaiteri irika, ari anaanakero ikantayeetairi Sodoma-satzi ipoña Gomorra-satzi. Omaperora.”

Iriñaashitakaitatyemi apaata

¹⁶ “Notyaantatziimi iroñaaka. Pikempivaitakarori jotyaaantaitziri oisha tsika ipiyota piratsi katsimari. Iro kantacha ontzimatyete pinkempitakot-yari koviyantzi maranke. Ontzimatyete eejatzi pinkempityaari aparoni shiro te ikantsimavaitzi. ¹⁷ Paamaventya. Tema irakaantaitatyemi jevaripayeeniki impasanavaitaitemi pankotsiki japatotapiinta.

18 Impoña irayyeetanakemi isaikayetzira pinkatharijanorentsi, okantakaantzirora paventaana ari piñaaventayetainari, irojatzi inkemantayetaiyaari, eejatzi pashinesatzi atziri kaari asheninkata. 19 Aririka piñaakero irayyeetanakemi, eero pikantashirevaitzi: ‘¿Opaitama nonkantapaakeri?’ Tema tzimatsi iyotashiretakaimirone ompaitya piñaanetyaari. 20 Eerora piyotashitanakaro apaniro eeroka ompaitya piñaanetyaari, Tasorentsinkantsi poñaachari Ashitamiriki, iri iyotakaimirone onkarate pinkantayetapaakeri. 21 Ari iriñeetake aakaanterine irirentzi iroyamaakaanteri. Piñe aakaanterine itomi. Piñe ovakaanterine ashitariri ikisaneentanakeri. 22 Oshekira piñeero inkisaneentaitemi okantakaantziro pipairyaana pikempisantaanara naaka, iro kantamaitacha aririka pinkantaitanakityeero paventaiyaana, aritake novavisaakoshiretaimi. 23 Aririka inkisaneentaitanakemi aparoni nampitsiki, pavishe pashineki nampitsi. Tema tekera pinthonkeroota pinkenayete maaroni nampitsiki tsika isaikayetzi Israel-mirinkaite, irojatzi impiyantaiyaari irika Itomi Atziri. Omaperora.

24 Tera iriñeete aparoni eenirora jiyotaitziri iranaakoteri iriyotanetya tsika itzimi iyotairiri. Te añee eejatzi aparoni onampitaari iranaakoteri tsika itzimi onampitariri iñaapinkathateri. 25 Intaani añiuro kantatsi iyotaari inkempitakotyaari iyotairiri pairani. Ari ikempitari eejatzi onampitaari. Tema ikisaneentayeetakena naaka iroñaaka, ikempikaantaitakena naakami Beelzebú ivinkatharite peyari. Eeroka ovatsipero inkisaneentaitemi pikempisantaanara.”

¿Niinkama añaaapinkathateri?

(Lc. 12.2-9)

26 “Iro kantamaitacha eerora pipinkashivaiyetari irikapayeeni. Ontzimatyee onkoñaatakoyetai okaratzi omanakovetainchari, ooñaarontayetairo kaari ikemathaveeta pairani. 27 Apaniro niyotakaayetaimiro eeroka irokapayeeni, te iriyotakotzimaityaaro thainkaneri irirori, iro kantamaitacha eeroka kinkithatakaayetairine. 28 Eero pipinkashivaiyetari kovatsineri irovemi, tema eero jimatziro irirori irotyaantemi sarinkaveniki. Iriira piñaapinkathatai Pava, tema iriitake matzirori irotyaantemi sarinkaveniki. 29 Pamene, te impinaperotya tsimeripayeeni, iro kantamaitacha jiyotzi Pava aririka inkamakaante aparoni.* 30 Jiyotzitaro Pava okaratzi tzi mayetatsiri aishi. 31 Piñaakero, jaamaakotari Pava tsimeripayeeni, eerokara jimaperotataitzi jaamaakotami. Eero pipinkashivaitari kisaneentzimiri. 32 Aririka pinkanteri pisheninka: ‘Noñaapinkathatairi Jesús,’ aritake nonkantairi Ashitanari Inkitesatzi: ‘Apá, iñaapinkathataana irika, asheninkataari.’ 33 Irooma pinkanteririka pisheninka: ‘Te noñaapinkathateri Jesús,’ ari nokempitaiyaari naaka, nonkantairi Ashitanari: ‘Apá, te iriñaapinkathatena irika, te asheninkataari.’”

Iñaaventakota Jesús

(Lc. 12.49-53; 14.26-27)

34 “Tera nokovi onkompitzimotyaami. Tema te iro aparoni nompokantyaari niyotaayetairi atziri irakameethatavakaiya.

* **10:29** Kantakotachari jaka “te impinaperotya tsimeripayeeni,” tema kantatsi iramanantaitantyaari aparoni kireeki inkaraterika apite tsimeri.

Aña nopokakera, kempivaitakami namatyeeemi ovathaamentotsi pantaminthatavakaantyaari.

³⁵ Tema iro nopokantakari:

Inkisaneentantyaariri atzirite jiritari,
Onkisaneentantyaarori tsinane iniroteri,
Onkisaneentantyaarori tsinane ayiroteri.

³⁶ Iri pithokashitavakaachane atzirite inkisaneentavakaanaiya ikaratzi isaikavankotavakaiyani.

³⁷ Tema iro onimotzimiri petakoyetyaari piri, piniro, povaiyane-payeeni eejatzi. Iro kantamaitacha aririka anaanakero okaratzi petakotana naaka paventaana, tera pinkyaaryoote pikempisantaana.

³⁸ Ontzimatyepinkyaaryoovero noñaaventayetakemiri, onkantavetya impaikakoitemi. Aririka povashaantakero, tera pinkyaaryoovero pikempisantana. ³⁹ Tema ikaratzi etakovaitachari apaniro jantayetziro inevetashiyetari, ari impeyashitakya. Iriima inkarate kamimentenane jantanairo nokovakairiri naaka, aritake iravisakoshiretai.”

Impinayeetairi

(Mr. 9.41)

⁴⁰ “Tzimatsirika impaitya aapatziyaamireri, naakara jaapatziyaka. Ari okempitari eejatzi, tsikarika impaitya aapatziyeeeyaanane naaka, iri-ira jaapatziyaka Ashitanari itzimi otyaantakenari jaka. ⁴¹ Tzimatsirika iyotemine kamantantaneri pinatzi, ari opoña jaapatziyanakami, ari pimonkaraiyaari impinataimi Pava apaata. Ari okempitari eejatzi, tzimatsirika iyotakemine kameethashireri pikantanaa pikempisantanai, ari opoña jaakameethatanakemi, ari pimonkaratyaari impinataimi Pava apaata. ⁴² Aririka iriyoitemi eerokatake niyotaane, irootake impayee-tantyaamiri pimire, jiyotakero Pava, iriitake pinatairine irika etakotakamiri.”

11

Jotyaantziri Juan iriyotaane

(Lc. 7.18-35)

¹ Ikaratakero Jesús jiyotaayetakeri 12 iriyotaane. Ovaanaka inkamantante maaroni nampitsiki saikayetatsiri janta.

² Ikanta Juan oviinkaatananeri, jashitakoitakeri chapinki, ikemakotakeri jantayetakeri Cristo, jotyaantake apite iriyotaane irirori, ³ irosampiteri Jesús, inkanteri: “¿Eerokatakema ipaitaitziri, ‘Pokatsineri?’ Kaaririka eeroka, ¿Tzimatsima pashine naamaiyaari?”

⁴ Ikanta jareetaiyakani, josampitapaakeri Jesús. Irootakera ikantantanakariri irirori: “Aririka piyaatai, pinkamantapairi Juan maaroni pikemakenari eeroka, okaratzi piñaayetakeri nantayetakeri eejatzi. ⁵ Tema namenakaayetairi mavityaakiri, naniitakaayetairi kisoporokiri, novashinchaayetairi maaroni pathaavaivetachari, nokemakaayetairi matayempiri, novañaayetairi kaminkari, noñaaventayetaineri Kameethari

Ñaantsi ashinonkainkaripayeeni. ⁶ Irootake inkimoshireyetantaiyaari inkarate kaari kisoshireventainane.”

⁷ Ikanta ipiyeeyanaani iriyotaane Juan, josampitanakeri Jesús ikaratzi apatotzimentakariri, iñaaventziri Juan, ikantzi: “¿Ipaitama pikinkishiretari piñaakeri chapinki janta tsika te inampiitaro? ¿Iriima piñaake aparoni kempitakarori savoro opiyonkatonkitakaaro tampyaa okantakaari

te iminhashireta? ⁸ ¿Piñaapaakerima jovaneenkataka ikithaata? Aña tera. Tema ikaratzi ovaneenkatachari ikithaata, isaikavankotziri irirori pinkatharentsi. ⁹ Iro piyaatashitantariri piyotaiyakenira kamantantanneri jinatzi. Tema jimaperotatziiro irirori janaakeri kamantantanneriite. ¹⁰ Iriitake josankinatakoitakeri pairani, iñaanatzi Pava Itomi, ikantziri: Notomí, ari notyaantake etyaarone inkamantakotemi, Iriitake ovetsikanontemineri tsika pinkenapaake eeroka. ¹¹ Pinkeme nonkante naaka: Osheki atziri tzimavetainghari, tektasimaita anayerine jiyotanetakari Juan. Iro kantamaitacha inkarate ipinkathariventairi Pava inkiteki, aparoni tsinampashiretatsiri janta, janaakotairira irirori Juan. Omaperora. ¹² Tema jetanakarora pairani Juan ikinkithatakaayetakemi, tzimatsi osheki atziri nevetanakarori shintsiini iriñeero tsika ipinkatharitari Inkitesatzi. Iniroite ikovanake iriñeero kempivaitaka ishintsitaitzi aririka irovayiritaitya. Irojatziki kantayeeta iroñaaka. ¹³ Pairani tekera intzime Juan, tzimavetacha Kamantantanneri ipoña Ikantakaantaitane eejatzi. ¹⁴ Iriima Juan, iriitakera ñaaventakotakeriri pairani, iriitakera Elías-tatsiri piyaatsineri. ¹⁵ Kovirori inkemathatero, inkempisante. ¹⁶ Nokempitakaantakemiri naaka koshekavairentzi eentsi aririka inkashiyavaite, ¹⁷ ikantaitziri: ‘Thame ashovirite amasheetantyaari.’ Temaita inkove. Ikantaitziri eejatzi: ‘Intsityaa ampanthai ovashiretantyaari.’ Te inkovero eejatzi. ¹⁸ Ari pikempitaiyakani. Piñaavetavakari Juan, itzitapaakaro irirori irovarite, te jimiretaro kachori, pikantaiyakerini: ‘Jaakatziiri peyari, iro itzivaitantari.’ ¹⁹ Ipoña ipokavetaka Itomi Atziri, te intzivetyaaro irirori ovaritentsi, jimiretaro kachori eejatzi. Pikantaiyakerini: ‘Kaariperori jinatzi irinta, niyavairentzi, shinkiryaantzi jinatzi eejatzi. Jaapatziyari kovakotziriri kireeki isheninka, jaapatziyitari eejatzi kaariperoshireri.’ Tekatsi ompaitya, tema aparoni iyotaneri ari iriyoyeetairi apaata omapero jiyotaneta, aririka iriñaayeetakero onkarate avisayetaatsine.”

Ikantamacheetziri kisoshireri nampitsiiteki

(Lc. 10.13-16)

²⁰ Ipoña iñaaventakotanakeri Jesús ikaratzi ñaayevetakarori itasonkaventantayetake nampitsiiteki, iro kantamaitacha te irovashaantero ikaariperoshiretaiyini. Ikantanake: ²¹ “Ikantamacheetziri Corazín-satzi, eejatzi Betsaida-satzi. Osheki iñaayevetakana notasonkaventantayetake, temaita inkempisantaiyeni. Iriimi ñaakenane Tiro-satzi, eejatzi Sidón-satzi notasonkaventantzi, aritakemi irovashiretakotanakyaami ikaariperoshireyetake, irovashaantanakeromi. Impoña inkempisantayetaimi maaroni iriroriite.* ²² Apaata aririka iriayeyetairi kameethashireyetaintsiri, eerora jimaperoitzi irovasankitaayeyetairi Tiro-satzi, eejatzi Sidón-satzi. Iro kantamaitacha imaperoyeyetairi irovasankitaiteri Corazín-satzi, eejatzi Betsaida-satzi, tema iñaavetakana notasonkaventantayetzi, temaita inkempisante. ²³ Eejatzi inkempiyetaiya Capernaum-satzi, ikinkishiretaiyakani irirori iriyaayetai inkiteki, iro kantamaitacha osheki ikisoshiretake, iriyaayetai ikenayetzi kaminkari. Iriimi ñaakeronemi Sodoma-satzi pairani okaratzi iñaayetakeri Capernaum-satzi, inkempisantaiyakenimi

* **11:21** Tema irikaite Corazín-satzi ipoña Betsaida-satzi judío jinayetzi. Iriroma Tiro-satzi ipoña Sidón-satzi pashinesatzi atziri jinayetatzí, te isheninkatari judío-payeeni.

irirori, eero japerotzirimi pairani Pava saikaiyatsinimi iroñaaka. ²⁴ Aririka irayeetairi apaata kameethashireyetaintsiri, iriira imaperoyeetai irovasankitaaperoitairi Capernaúm-satzi, anaanakero jovasankitaitakeri pairani Sodoma-satzi.”

*Pimpokashitaina naaka, ari piñeero nomakoryaakaayetaimi
(Lc. 10.21-22)*

²⁵ Ipoña jiñaañaatanakeri Jesús Ashitariri, ikantanakeri: “Apá, eeroa pinkathariventziriri maaroni inkitesatzi, eejatzi maaroni kipatsisatzi, osheki nopaasoonketakemi. Tema eeroa iyotakaayetairiri eentsi tsinampashireri, kaari jiyoyetzi iyotaneriite. ²⁶ Tema irootake onimotakemiri.” ²⁷ Ipoña ikantanakeri piyotzimentakariri: “Iri Ashitanari iyotakaakenarori maaroni. Apanirora ikanta irirori jiyoperotana naaka tema Itomi jovana. Ari nokempitakari eejatzi naaka apanirora niyoperotziri. Impoña iriyoyetairi eejatzi inkarate niyotakaayetairi naaka. ²⁸ Aririka piñeero pimakoshirevaite, aririka piñeero ompaitya pimpakoovaityaari, pimpokashitaina naaka, pinkamantainaro, aritake piñeero nomakoryaakaayetaimi. ²⁹ Eero pimanintziro pimpakoovaiyetyaari, naakatake omperatamiri panatero. Tema tzimatsi nokoviri niyotaimiri, tera niyote naaka notsimaashiretantya, tsinampashire noni. Ari piñeero nomakoryaashiretakagaimi. ³⁰ Tema okaratzi nomperatantari naaka, tera opomerentsiperota.”

12

*Iñaaventziro Jesús kitaite jimakoryaantaitari
(Mr. 2.23-28; Lc. 6.1-5)*

¹ Okanta aponi kitaite jimakoryaantaitari, ikenanake Jesús pankirentsimashiki. Tema itasheeyaatzini iriyotaane, javiikitanake okithoki pankirentsi iroyaari. ² Iñaakeri Fariseo-payeeni, irootake ikantantakariri Jesús: “Pameneri piyotaane. Iroka kitaite jimakoryaantaitari onatzi, te oshinetaantsite iraviikivaite.” ³ Ari jakanakeri Jesús ikantziri: “Tema piñaanatakoteri ikantakota David-ni, aantavetariri itashe itsipatayetakari ikarataiyini. ⁴ Ikyaaakeranki tasorentsipankoki, jovakaro tasorentsianta, ipayetakeri eejatzi itsipatakari. Te oshinetaantsiveta, intaani jovayetapiintaro omperatasorentsitaari. ⁵ Josankinaitake eejatzi pairani Ikantakaantaitane, okantzi: ‘Eero pantavaitantaro kitaite jimakoryaantaitari.’ Iro kantamaitacha jiyaatapiintzi omperatasorentsitaari kitaite jimakoryaantairi janta tasorentsipankoki, jantavaitapiintzi. Tekatsi kishimenterine. ⁶ Nokantzi naaka, tzimatsira jaka iñaapinkathaperoiteri, iriira anayirori tasorentsipanko. ⁷ Iro josankinatantaitakari pairani, kantatsiri: Te nonkovajaantairo pamayetaina pipira pimpometainari, Iro nokovaperotake petakoyetaiyaari pisheninka. Ari pinkemathateromi iroka, eero pikantzimentzirimi irikapayeeni, tema te inkaariperoshirete. ⁸ Irika Itomi Atziri ipinkathariperotzi irirori, janayiro kitaite jimakoryaantaitari.”

*Atziri kisovakori
(Mr. 3.1-6; Lc. 6.6-11)*

⁹ Ipoña jovaanaka Jesús, ikyaapai eejatzi japatotapiintaita.
¹⁰ Ariya isaikakeri janta atziri kisovakotatsiri. Ikanta Fariseo-payeeni, josampitakeri Jesús, ikantziri: “¿Aritatsima povashincheeri kisovakori kitaite jimakoryaantaitari?” Iro josampitantariri onantyaari inkantakoteri. ¹¹ Ipoña jakanakeri irirori, ikantziri: “Tera pamenaminthatashitari poishate aririka irotetya omoronaki kitaite jimakoryaantaitari, petakotari, pinoshikiri. ¹² Iriira jetakoperoyeeta atziri, janayiri oisha. Tema te onkaariperoshiretakaante ankaminthaante kitaite jimakoryaantaitari.” ¹³ Jiñaanatanakeri atziri kisovakori, ikantziri: “Pinthaaryaavakotai.” Matanaka atziri, akotsitanai, okempitanaaro pashine irako. ¹⁴ Iro kantamaitacha kisaiyanakani Fariseo-payeeni. Jataiyakeni, ikinkithavaitaiyakeni, ikantaiyini: “¿Tsika ankantakerika Jesús, ampeyakaantyaariri?”

Josankinatakotziyeetakari pairani Jesús

¹⁵ Ikanta Jesús, iyotake ikovaitatzi irovaiteri, irootake jovaantanaari. Ari jovaatanakeriri osheki atziri, jovashinchagairi maaroni mantsiyari. ¹⁶ Ikantayevetakari: “Eerora pikamantakotana.” ¹⁷ Ari omonkaratari josankinatakaayeetakeriri pairani kamantaneri Isaías-ni, ikantzi:

¹⁸ Jirika nomperatane, iriitake niyoyaakeri.

Netakotane inatzi, iri oimoshirenkanari.

Kiso iroveri Tasorentsinkantsi,

Iñaaventaineri kaari asheninkata, inkantairi kyaaryootatsiri.

¹⁹ Eero ishincheenkaventa irirori,

Eero ikemaitziri inchecheraate iriñaaventakotya,

²⁰ Eero jovatsitaperotziro irirori irisataaperotero sonkari sataavetain-chari,

Eero joitsivakiri paamparimenki kapichevetainchari ipaampatake,

Irojatziri inkitsirinkayeetantakyaarori iriñeetairo kyaaryootatsiri.*

²¹ Iriitakera iroyaakoneentairi ikaratzi kaari asheninkata impairyagairi ivairo.

Kishimatziiri Tasorentsinkantsi

(Mr. 3.20-30; Lc. 11.14-23)

²² Ipoña jamaitakeneri Jesús jaakiri peyari, imavityaakitakaakeri, ikisovaantetakaakeri eejatzi. Jovashinchaavakeri, amenanai kameetha, kantanai eejatzi iñaavaitai. ²³ Ipampoyaaminthatanakeri maaroni atziri, ikantaiyanakeni: “¿Iriitaajatakema irika charinetariri David-ni?” ²⁴ Ikanta ikemaiyakeni Fariseo, ikantaiyanake irirori: “Irika atziri jovashinchaatziiri ashitariri peyari Beelzebú, irootake jovavisaakotantariri ikaratzi jaakayetziri peyari.” ²⁵ Iro kantamaitacha Jesús jiyotakotakeri ikinkishireyetakari, ikantanakeri: “Aririka irantaminthatavakaiya atziri ipinkathariventaitziri, ari iriñaakero irovapintavakaiya. Eejatzi okempita aririka irantaminthatavakaiya inampiki atziri, ari iriñaakero irovapintaavakaiya inampiki. Aririka irantaminthatavakaiya atziri ikaratzi isaikavankotavakaa, ari iñaakero irovapintaavakaiya ipankoki. ²⁶ Ari ikantari eejatzi peyari aririka irantaminthatavaiyaami. ¿Eeroma iñiuro inthonkya

* **12:20** Oshiyakaaventachari sonkari ipoña paamparimenki tsivakimataintsiri, iriitake atziri-ite ikaratzi kempisantavetachari kapicheeni, ashinonkaashireyetachari, mantsiyashireyetatsiri, shipetashireyetatsiri, tema aritake ineshinonkayetairi Jesús irikaite, eero ishinetziri irashinonkaayetaiya, aña aavyaashire inkantakaayetaiyaari, iroshireperoyetaiya.

aririka irovapintaavakaanakya? ²⁷ Iriirikami kamaari Beelzebú ovashincheenane naaka, žirijatzima kamaari ovashinchiiriri piyotaaneyetari eeroka jovavisaakotantariri kaakaneritatsiri? Aririka okanta pikamantakotatziiri piyotaane, ari inkishimentakemiro okaratzi pikantakeri. ²⁸ Tema iri Tasorentsinkantsi poñaachari Pavaki ovashinchaanari naaka novavisaakotantariri jaakiri peyari. Tema irijatzi Pava omapokakemiri eeroka ipinkathariventantzi. ²⁹ Aririka inkovaite inkoshiiteri shintsitatsiri kameetha atziri, ontzimatyete iretavitavyaari irosoiteri, ari onkanyta eero ikisakoventantaro jashivetari aririka irayitaiteri. ³⁰ Tema ikaratzi kaari aapatziyanari naaka, iriitake kisaneentanari. Inkarate kaari ampitakotenari iriyoyaakotena, japaatakotatyana. ³¹ Iro kantamaitacha nokantzi naaka: Kantatsi impeyakotairi Pava inkarate kaariperoshirevetachaneri, eejatzi inkempitagairi maaroni ñaavaivetarori kaariperori ñaantsi. Iriima kishimatakerine Tasorentsinkantsi, eero ipeyakoitairi. ³² Ari okempitari eejatzi: Kantatsi impeyakotairi Pava inkarate kantzimavetyaarine Itomi Atziri, iriima inkarate kishimatakerine Tasorentsinkantsi, eero jiñeero impeyakoitairi. ³³ Onkempivaityaaro aririka iriñeetero kameethari chochoki, jiyotaitzi kameethari onatzi ovaato inchato tsika opoñaakara chochoki. Ari okempitari eejatzi aririka iriñeetero chochoki piyantatsiri, jiyotaitzi kaaripero onatzi ovaato inchato tsika opoñaaka iroori. ³⁴ Pikempitakari maranke, kaariperoshire pikantaiyakani. Tekatsi pinkenakairo piñaavaitero kameethari, te apantyaaro pikinkishireyeteri, irootake okaariperoyetantakari pikantayetziri. ³⁵ Aparoni kameethashireri ikinkishiretaro kameethari, irootake okameethatantari jantayetziri. Iriima kaariperoshiretatsiri te ikinkishiretapiintaro kameethari, irootake okaariperotantari jantayetziri. ³⁶ Irootake nokantantari naaka, aritake iramenakoyeetairo apaata okaratzi kaariperori iñaaneyetari. ³⁷ Kameetharika okaratzi piñaaneyetari, ari iraaameethayeetaimi. Irooma terika onkameethate, inkantayeetaimi: ‘Kaariperoshire pinake, ontzimatyete pinkemaantsitaiyaaro osheki.’”

Ikovaveta kaariperoshireri intasonkaventantaite
(Lc. 11.29-32)

³⁸ Ipoña jakaiyanakeni Fariseo itsipatakari iyotzinkariite ikantanakeri: “Iyotaantanerí, nokovi noñeemi pintasonkaventante.” ³⁹ Ari jakanake Jesús ikantzi: “Kaariperoshire pinaiyini eeroka, pithainkane povakeri Pava, pikovaiyini piñeena nontasonkaventante. Iro kantamaitacha eero noñaakimiro, intaani piñeero kempityaarone okaratzi avishimotakeriri pairani Jonás, ⁴⁰ tsika okanta jiniyantakariri kempitariri antari omani, tema mava kitaite isaikake imotziki. Ari inkempityaari eejatzi irika Itomi Atziri inkitavetapaintya mava kitaite kipatsiki. ⁴¹ Apaata aririka iramenakotayeetairo okaratzi jantayetziri, ari iriyakoventaimi Nínive-satzi, tema ikempisantairi pairani irirori Jonás jovashaantanairo ikaariperoshirevetaiyani. Tema irika saikimotakemiri eeroka iroñaaka janayirira Jonás. ⁴² Apaata aririka iramenakotayeetairo okaratzi jantayetziri, ari iyakoventaimi tsinane pinkatharitatsiri pairani nampitsiki Sabá, tema opokashitakeri iroori iyotaneri pinkathari Salomón, okempisantairi. Irika saikimotakemiri iroñaaka eeroka janayiri Salomón.”

Ipiyashitanta peyari

(Lc. 11.24-26)

⁴³ “Okempivaitakarora isaikashiretanyaarimi peyari aparoni atziri, ipankotsitetakaro irañaantare. Aririka irookaveetakyaari, avisakove-taa atziri isaikantakari peyari. Jatavetaa inkenavaite tsika janta te inampiitaro, eero jiñii tsika isaike. ⁴⁴ Impoñaakya inkantashiretai peyari: ‘Nompiyee nopankoki tsika nopoñaaka.’ Piyaa peyari, iñaapairi atziri kameetha opishitaka irañaantare, ovaneenka okantaka. ⁴⁵ Impoña iriyaatashitakeri maperotzirori ipeyaritzi, inkantakeri: ‘Thame aate nopankoki, pintsipatyana ampinkatharite.’ Iramake inkarate 7. Ari irashinonkaaperotyaa irika atziri, eero ikempitaa jashinonkaaveta pairani kapicheeni. Arira pinkempitaayetaiyaa iroñaaka eerokaite.”

Iñaaventziro Jesús iriniro ipoña irirentzi

(Mr. 3.31-35; Lc. 8.19-21)

⁴⁶ Eeniro ikinkithatakaayetaziiri Jesús atziri apatotzimentakariri, ari areetapaaka iriniro otsipatakari irirentzipayeeni, okatziyapaaka jakakiroki, okaimakaantapaakeri. ⁴⁷ Ikantaveetakari: “Ari areeta piniro otsipatakari pirentzipayeeni, okovi oñeemi.” ⁴⁸ Ari jakanake ikantzi: “¿Otzimikama pikinkishiretaiyarini iro nonirontari, iri nirentzitari?” ⁴⁹ Jookotanakeri ikaratzi jiyotaayetapiintakeri, ikantzi: “Irikapayeeni iriitakera nokempitakaantaari nirentzi, iriitake nokempitakaantaari ee-jatzi noniro. ⁵⁰ Tema maaroni antanairori ikovayetziri Ashitairi Inkite-satzi, iriitake nirentzitaari, iriitake notsirotaari, iriitake nonirontaari.”

13

Joshiyakaaventziri Jesús pankivairentzi

(Mr. 4.1-9; Lc. 8.4-8)

¹ Ipoña ishitovanai Jesús pankotsiki, jatanai inkaarethapyaaki. Ari isaikapaake. ² Ipiyotzimentapaari eejatzi osheki atziri. Iñaake othataka pitotsi, otetapaaka, saikapaake. Katziyeyakani atziri irirori inkaarethapyaaki. ³ Joshiyakaaventatziiniri okaratzi ikinkithatakaayetakeriri, ikantzi: “Tzimatsi aparoni pankivairentzi jatatsiri impankite. ⁴ Ikanta jookakitakero ivankire, tzimatsi ookakitapainchari avotsiki, ipokapaake tsimeri, jovapaakaro. ⁵ Tzimatsi pashine ookakitapainchari omapiporokitzi tsika te ontzimaperote kipatsi, ari oshookavetanakari thaankiperoini. Tera ontontapathataye kipatsi, ⁶ sampiyashitanake pankirentsi ishintsitapaake ooryaa, tema te onkyaaperote oparitha inthomointa. ⁷ Tzimatsi pashine ookakitapainchari kitocheemashiki, anaanakero iroori oshookanake, kamanake pankirentsi. ⁸ Irooma pashine ookakitapainchari okameepathatzi kipatsi, saankana oshookanake, kithokitanake maaroni. Tzimayetanai okitho aparopayeeni okaratzi shookapaintsiri. Aparoni shookapaintsiri oshekiperotanake okitho, pashine osheki piyokineentanake, pashine eepiyokiini okithokitanake.* ⁹ Kovatsiri inkemathatero, irovayempitaya inkempisante.”

¿Opaitama joshiyakaaventantarori Jesús?

(Mr. 4.10-12; Lc. 8.9-10)

* **13:8** Kantakotajaantachari jaka “okaratzi shookapaintsiri,” aamaaka okaratzi 100 okithoki, pashine okaratzi 60 okithoki, pashine okaratzi 30 okithoki.

10 Ipoña josampitakeri iriyotaane, ikantziri: “¿Opaitama poshiyakaaventantaniriri atziripayeeni okaratzi piñaaventayetziri?”

11 Jakanake Jesús, ikantzi: “Ishineyetaimiro eerokaite piyotairo tsika ikanta ipinkathariventantai Inkitesatzi, iriima irikaite te irishineyeteri irirori. 12 Tsikarika itzimi otzimimotakeri, ari ontzimimoperotairi osheki. Iriima kaari otzimimotzi, eekero iriñaatyeeero eero otzimimoperotairi.† 13 Irootakera noshiyakaaventantarori iroka, onkantya iramenavetya irikaite, eero iñaamaitaro. Ari inkemavetyaaro, eero ikemathatavakero nokantayevetakari. 14 Iriiyetakera iñaaventake pairani Isaías-ni, ikantake:

Pinkemaiyavetakya, eeromaita pikemathatayavakero.

Pamenaiyavetya, eeromaita piñagayironi.

15 Tema kisoshire ikantaiyakani irikaite.

Matayempi jinaiyake.

Mavityaaki jinaiyake eejatzi.

Irootake kaari iñaantaiyaroni,

Kaari ikemantaiyani,

Kaari ikinkishiretantaiyani.

Tera inkempisantaiyeeni, eero novavisaakotairi.

16 Irooma eeroka kimoshire pinkantaiyaani, tema piñagairo, pike-mayetairo eejatzi. 17 Tema iro ikovaiyavetakarini pairani kamantan-tereniite eejatzi kameethashireri, iriñeeromi irirori okaratzi piñaayetairi eerokaite. Ikovavetaiyakani inkemeromi pikemaiyakerini eeroka. Tema te iriñaatyeena, te inkemaiyenani. Omapero.”

Iñaaventziro Jesús joshiyakaaventziri pankivairentzi

(Mr. 4.13-20; Lc. 8.11-15)

18 “Pinkeme noñaaventemiro okaratzi noshiyakaaventakeri pankivairentzi. 19 Tzimatsi kemirori noñaaventziro ipinkathariventantai Pava, temaita ikemathatziro. Ikanta ipokake ovaariperoshiretantatsiri jovashaantakaapaakeri ikempisantavetana. Iriitake kempitakarori pankirentsi ookakitapainchari avotsiki. 20 Tzimatsi eejatzi tharomentaventarori noñaane, ikempisantsi thaankiini. Iri kempitakarori pankirentsi ookakitapainchari omapiporokitzi. 21 Tera iriyotakoperotatyeeero ñaantsi, te ikisashitaro ikemaantsiventanakero ikempisantsi, jovashaantanakero. Ikempitakaro pankirentzi sampishitaintsiri tera onkyaaperotaty oparitha inthomointa kipatsiki. 22 Tzimatsi eejatzi kemavetarori noñaane, iro kantamaitacha inevevaitaro intharomentavaitya, osheki eejatzi ikinkithashiretakotziro irovaakaro, irootake ipeyakotantakarori noñaane, te inkempisante. Ikempitakaro pankirentsi ookakitapainchari kitocheemashiki, kaari kithokitatsine. 23 Tzimatsi pashine kemirori noñaane, ikempisantanakero. Ikyaryooventanairo. Iri oshiyakarori pankirentsi shookapaintsiri okameepathatzi kipatsi, oshekiperotanake okitho, pashine osheki piyokineentanake, pashine eepiyokiini okithokitanake.”‡

Iñaaventakotziri Jesús pankitzirori trigo

† 13:12 Okaratzi ñaaventakotachari jaka, jiroka okantakota: Kapicheenirika pinkempisantavakero nokantakemiri, kapicheenira piyotairo. Irooma pinkempisantaperotavakerika, osheki piyotavakeri, eekero niyotakaaperotanakityeemiro. ‡ 13:23 Pamenero kantakotachari janta versículo 13.8.

²⁴ Ipoña joshiyakaaventakeneri eejatzi Jesús, ikantake: “Jiroka oshiyari eejatzi ipinkathariventantai Inkitesatzi, oshiyari aparoni atziri pankitzirori kameethakiri trigo. ²⁵ Okanta tsirenipaite jimagaiyini iratziritepayeeni eejatzi irirori, pokake kisaneentziriri jamake okitho trigo-niro, ipankitakeneri irovaneki, ikonovakero trigo-perori, piyanaka. ²⁶ Ipoña oshookanake trigo-perori, kithokitanake. Ari okempitakari eejatzi trigo-niro ikonovaitakerori. ²⁷ Ikanta jiyotaitakero, jiyaatashitakeri ashitarori, ikantaitakeri: ‘Kempitaka te apantyaaro okitho trigo apankitakeri povaneki, ¿opaitama okonovantarori oshookake trigo-niro?’ ²⁸ Ikantanake ashitarori irovane: ‘Aña iri pankitakerori kisaneentanari.’ Ikantzi iratzirite: ‘¿Pikovima niyaate nonthokayetairo trigo-niro?’ ²⁹ Jakanake, ikantzi: ‘Eero, aamaashitya, ari pinthokakotakero trigo-perori. ³⁰ Ari okantavaka onkonovyaaroota oshooke, irojatzi osampantantakyaari trigo-perori. Aripaitera nonkantemiri: Pinthatzinkero trigo-niro, pintayero. Paviikitairo trigo-perori, povayetairo.’”

Joshiyakaaventaitziro okitho iryaanitatsiri

(Mr. 4.30-32; Lc. 13.18-19)

³¹ Ipoña japiitakero Jesús joshiyakaaventakeneri, ikantzi: “Jiroka oshiyari eejatzi ipinkathariventantai Inkitesatzi, okempivaitakari pankitzirori iryaanitatsiri okitho pankirentsi. ³² Iryaani okantaveta okitho, iro kantamaitacha aririka oshookanake, anayiro pashine pankirentsi, antaro onteveyetanake ari irimavoshiyetyaari tsimeripayeeni ontsimankatapeshitake.”

Joshiyakaaventaitziro shineyakairori tanta

(Lc. 13.20-21)

³³ Jiroka pashine joshiyakaaventakeri Jesús, ikantzi: “Aririka ipinkathariventantai Inkitesatzi, oshiyakotaro aparoni tsinane ovetsikirori tanta. Aakero trigo-pane, okonovakero shineyakairori. Aritake oñaake oshineye otantanepathate.”

Tsika okanta joshiyakaaventantarori Jesús iñaaventayetakeri

(Mr. 4.33-34)

³⁴ Ari ikantapiintatya Jesús joshiyakaaventziro okaratzi jiyotaantayetziri. Tekatsi aparoni kaari iroshiyakaavente. ³⁵ Ari omonkarataakari iñaaventakeri pairani kamantantaneri iñaaventakotziro ikantakeri Pava: Noshiyakaaventatyeneri atziri maaroni noñaaventeneriri. Nooñaarontaineri kaari jiyoveeta pairani ovakera ovetsikantakari kipatsi irojatzi iroñaaka.

Jooñaarontziro Jesús kempitarori trigo-niro

³⁶ Ipoña jiyaatanai Jesús, jookayetanairi atziri apatotzimentakariri, jatanake pankotsiki. Ari josampitakeri iriyotaane, ikantziri: “Piyotainaro okaratzi poshiyakaaventakeri. ¿Opaitama oshiyakaaventachari trigo-niro ikonovaitakerori ipankiitziro trigo-perori?” ³⁷ Ikantzi Jesús: “Irika Itomi Atziri iriitake kempitakariri ashitarori irovane ipankiitakero trigo-perori. ³⁸ Iroka ovaantsitatsiri irootake oshiyakaaventarori kipatsi asaikantayetari. Iroka trigo-perori iri

§ 13:31 Iro ikantakoitzi jaka okitho iryaanitatsiri pankirentsi, paitachari mostaza, shookatsiri inampiki pashine atziri.

oshiyakaaventacha ikaratzi ipinkathariventairi Pava. Irooma trigo-niro iri oshiyakaaventacha ikaratzi jashiyetari Kaariperori. ³⁹ Irika kisaneeantatsiri pankitakerori trigo-niro iri oshiyakaaventacha kamaari. Kempityaarone jaavataitziro okitho trigo, oshiyakaaventa aririka onthonkaiya apaata kipatsi. Irikapayeeni aavayetakerori okitho iri oshiyakaaventacha maninkariite. ⁴⁰ Piñaakero, japatotakaantaitakero trigo-niro, itagaitakero. Iroora oshiyakaaventacha aririka onthonkaiya apaata kipatsi. ⁴¹ Irika Itomi Atziri irotyaantairi maninkariite, irapatotakaantairi kaariperoshiretatsiri, tema te inkove inkonovaiyaari ikaratzi kempisantayetakeriri. ⁴² Impoña intaayeetairi kaariperoshireri, ari iriraavaityaari iratsikaikivaitya inkemaantsitaiya. ⁴³ Iriima ikaratzi kameethashireyetaintsiri, shipakirya inkantaiya inkempitayetaiyaari ooryaatsiri. Isaikimoyetairi Ashitairi tsika ipinkathariventantzi irirori. Povayempitayta.”

Iñaaventziri Jesús omanachari kireeki

⁴⁴ Ipoña ikantake eejatzi Jesús: “Jiroka pashine noshiyakaaventemiri. Tzimatsi osheki kireeki jomanaitziri ovaantsiki. Ikanta aparoni atziri iñaakeri, te arite iraanakeri, eejatzi jomananairi, tekatsi inkamante, ikantashiretanake irirori: ‘Ontzimatyen namanantero iroka kipatsi, ari onkantya nashitantyaariri ikaratzi tzimatsiri janta.’ Ipoña ipimantakero okaratzi tzimimovetariri, jamanantakero kipatsi. Kimoshire ikantaka, tema jamanantakotakeri osheki kireeki. Ari okempitari eejatzi aririka impinkathariventantzi Inkitesatzi.”

Iñaaventziro Jesús mareryaari pinaperotachari

⁴⁵ Ikantzi eejatzi Jesús: “Aririka impinkathariventantzi Inkitesatzi, ikempitari aparoni atziri kovaintsiri iramanante mareryaari.** ⁴⁶ Jiñaake mareryaari, osheki ikovake irayeri. Ipoña ipiyanaa inampiki, ipimantapaakero okaratzi tzimimotziriri, jamanantakero iroñaaka mareryaari.”

Iñaaventziro Jesús kithare

⁴⁷ Ikantake eejatzi Jesús: “Aririka impinkathariventantzi Inkitesatzi, ikempitari aparoni kithatatsiri. Jaake osheki kantavaiyetachari shima. ⁴⁸ Ipoña jinoshikakotakeri othapyaaki, ikoyaayetakeri kameethatatsiri. Ikaratzi kaari kameethayetsine, jookayetakeri. ⁴⁹ Ari onkempitaiyaari apaata aririka onthonkaiya kipatsi. Impokake maninkariite, irinashiyetaiyaari kameethashireri, ari inkempitaakeriri eejatzi kaariperoshireri. ⁵⁰ Impoña intaayeetairi kaariperoshireri, ari iriraavaitaiyaari, iratsikaikivaitya inkemaantsitaiya.”

Iñaaventziri Jesús ovakerari ovaakarontsi ipoña paisatori

⁵¹ Ari ikantzi Jesús: “¿Pikemathatakeroma okaratzi nokantayetakeri?” Ikantaiyini iriyotaane: “Nokemathatakeroma.” ⁵² Ipoña ikantanake eejatzi Jesús: “Noshiyakaanteri aparoni ashitaanitachari, tzimatsiri irovaakaro pinayetachari. Jaapiintziro paisatori irovaakaro, jaapiintziro eejatzi ovakerari. Aritake inkempitaiyaari eejatzi iyotzinkariite aririka impinkathariventairi Inkitesatzi, iriyotaantairo okaratzi etarori jiyotaantaitziro pairani, iriyotaantairo eejatzi ovakerataatsiri.”

** **13:45** Iro ikantakoitzi jaka mareryaari, okarayetzi mareryaayetatsiri kempiyetarori mapi ipaitaitziri “perla,” osheki inintaitziro. Iro kantamaitacha kimota okanta ovinaro.

Ipiyaa Jesús Nazaret-ki

(Mr. 6.1-6; Lc. 4.16-30)

⁵³ Ikaratakero Jesús joshiyakaaventakero okaratzi iñaaventakeri, ari jiyaatanai. ⁵⁴ Ikenanai inampiki. Jiyotaantayetapai japatotapiintaita. Ipampoyaaminthatakeri ikaratzi kemayetakeriri, ikantaiyini: “¿Ipaítama matakaakeriri irika jiyotanetantakari, ipoña itasonkaventantzi eejatzi?” ⁵⁵ ¿Kaarima irika itomi osheronkapiintzirori inchakota, otomitari María? ¿Kaarima irirentzipayeeni irika: Jacobo, José, Simón, ipoña Judas?†† ⁵⁶ ¿Tema ari akaratziro iritsiropayeeni anampitaro jaka, ipaitama pinkatharentsitakaakeriri?” ⁵⁷ Osheki ithainkaitakeri, ikisaneentaitanakeri. Irojatzí ikantantanakari Jesús: “Ari ikantatya kamantantaneri te iriñaapinkathaiteri inampikira irirori.” ⁵⁸ Tema osheki ithainkimavaitaitakeri Jesús inampiki, irootake kaari itasonkaventanta.

14

Ikamantakari Juan oviinkaatananeri

(Mr. 6.14-29; Lc. 3.19-20; 9.7-9)

¹ Ikanta pinkathari Herodes paitachari Tetrarca, ikemakotakeri Jesús. ² Ikantziri iromperatane: “Irika Jesús iriitakera Juan oviinkaatananeri. Iriitakera añagaatsi, piñeeri otzimi ishintsinka.” ³ Tema iri Herodes aakaantzitakariri Juan, joosotakaantakeri, jominkyaaakeri. Iro kantakaantziro iinavetari irirentzi Felipe paitachari Herodías. ⁴ Tema ikaminaavetatyaari Juan irika Herodes, ikantavetari: “Te arite paapithatantziro.” ⁵ Ari ikovavetaka irovakaanterimi, iro kanta-maitacha osheki ñaapinkathatakeriri Juan, jiyotaiyini kamantantaneri inatzi. Itharovakaanakari Herodes atziri, ikantashiretzi: “Aririka novakaantakeri, ari inkisaneentaitakena.” ⁶ Okanta omonkarataka kittaite joimoshirenkavetaro itzimantari Herodes. Ipiyotaiyaka osheki isheninka, joimoshirenkaiyirini. Ari opokapaake ishinto Herodías, amasheetapaake. Osheki ookimotanakari Herodes. ⁷ Ikantakero: “Tzimatsirika ompaitya pinkampitenari, ari nompakemiro. Omapero, jiyotzi Pava eero namatavitzimi.” ⁸ Ipoña okantziro iniro: “Pinkanteri inthatzinkakaanteri Juan.” Iro okantantakariri: “Nokovi pamakotakenaro iito Juan matzitaki.” ⁹ Ari jovashiretanakari Herodes, te inkovavetya. Iro kantamaitacha ikemaiyakeri isheninka ikantakerori inkaaranki. ¹⁰ Irootake ithatzinkakaanantakariri Juan. ¹¹ Jamaitakero iito, ipakoitakero anakenero iniro. ¹² Ipoña ipokaiyapaakeni iriyotaane Juan, ikitatairi. Arira jiyaataiyanake isaiki Jesús, ikamantakeri.

Jovakaari Jesús 5,000 atziri

(Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

¹³ Ikanta ikemake Jesús kamake Juan, otetanaka pitotsiki iriyaatero tsika te inampiitaro. Iro kantamaitacha ikemakoitakeri tsika iriyaate, shiyeeyanakani ikenaitake avotsiki, joyaataitanakeri. ¹⁴ Iro jaatakotapaakitziini Jesús, iñaapaatzi osheki piyotzimentakariri. Jetakoshiretapaakari, jovashinchaake osheki mantsiyayetatsiri. ¹⁵ Okanta osheetyaanake, ikantzi iriyotaane Jesús: “Pamene, asaikatziira tsika te inampiitaro, aritake sheetyaake eejatzi. Pinkaratero pikinkithatzi, iriyaaita atziri nampitsiki irovapaiya.” ¹⁶ Jakanakeri, ikantziri:

†† 13:55 Jacobo, irijatzi ikantaitziri eejatzi Santiago.

“¿Opaita iratsipetantyaarori iriyaayetai? Pimperu eeroka irovarite.”
 17 Ikantanake iriyotaane: “Tekatsi nomperi naaka. Intaani otzimi okaratzi 5 tanta ipoña apite shima.” 18 Ikantzi Jesús: “Pamakenari jaka.” 19 Ari ikantziri maaroni atziri: “Pisaikaiyeni.” Thointaiyanake atziriite. Ipoña jaakero tanta, eejatzi shima, amenanake jenoki inkiteki, iñaañaatanake, ikantzi: “Paasoonke Ashitanarí, eerokatake pakenarori iroka noyaari.” Ipoña ipitharyaakero, ipayetakeri iriyotaane, jovavisaitakaniri irirori atziripayeeni apatotainchari. 20 Ari ikaratzi jovaiyakani maaroni, kemaiyakani. Ipoña japatotairo tzimakaarantapaintsiri, joteyetairo kantziriki, okaratzi 12 jaikitaachari. 21 Aamaaka ikaratzi 5,000 shirampari ovainchari. Tzimitacha eejatzi tsinane ipoña eentsipayeeni ovainchari.

Janiitantaro Jesús inkaare

(Mr. 6.45-52; Jn. 6.15-21)

22 Ipoña ikantairi Jesús iriyotaane: “Thame petaiyaaro pimontyagai intatsikero.” Ikantakeri eejatzi piyotzimentakariri: “Kantatsi piyaataiyeene.” 23 Iro ikenantanakari irirori tonkaariki, iñaañaateri Ashitariri. Okanta otsirenitanake, saikake apaniroini Jesús janta. 24 Overaakotaiyaani iriyotaane niyankyaaki, antaro otamakaane inkaare, oipiyapiyatakotakeri tampyaa. 25 Okanta okitaitzimatake, pokai Jesús janiitantaaro inkaare.* 26 Te iriyotavairi, itharovaiyanakeni iriyotaane, ikaimaiyanakeni: “¡Kaakitake shiretsivé!” 27 Iñaanatapaiiri irirori, ikantziri: “Naaka pokaatsi, tontashire pinkantya eero pitharovavaitzi.” 28 Ari ikantanake Pedro: “Eerokama Novinkatharité, pinkantakaiyaaro naniitantyaaro naaka inkaare.” 29 Ikantzi Jesús: “Pimpokanake.” Aniiitanake Pedro inkaareki jiyaatashitanakeri isaikakera. 30 Iro kantamaitacha ikinkishiretanakero Pedro antaro otamakaane inkaare, itharovanake, iro itsitsiyantanakari, ikaimanake: “Pinkatharí paavaina.” 31 Jakotashitanakeri Jesús, jaavairi. Ipoña ikantziri: “Kapiche pikempisantakena. ¿Opaitama pikisoshiretantari?” 32 Ikanta jotetapaa pitotsiki, avisainkatanake tampyaa. 33 Iniroite iñaapinkathatanakeri iriyotaane, ikantaiyanakerini: “Omaperotatya eerokatake Itomi Pava.”

Jovashinchaantake Jesús Genesaret-ki

(Mr. 6.53-56)

34 Ikanta areetaiyaani intatsikero nampitsiki Genesaret. 35 Iro jaatakotapaakitziini Jesús, jiyotaitavakeri. Ikamantaitakeri maaroni nampitarori janta, jamayetapaakeri mantsiyayetatsiri. 36 Ikantaitakeri Jesús: “Pishineteri mantsiyari irantzitavakemiro kapicheeni piithaare, ireshitakoyetantaiyaari.” Ari okantamaitaka, ikaratzi antzitakeriri kapicheeni iithaare, eshitakoyetai.

15

Ovaariperoshiretziriri atziri

(Mr. 7.1-23)

* 14:25 Kantakotachari jaka: “Okanta okitaitzimatake,” irootake oshiyarori jametari jantayepiintziro ovayiriite jaamaventa tsirenipaite, onkantya eero japaatashitantaro inkakivaite aparoni ovayiri maaroni tsireni, ontzimatyé intzime cuatro ovayiri aamaventachaneri. Aparoni etanakyarone ovakera ontsirenitanake, pashine aririka oniyankiitzimatake tsireni, pashine aririka oniyankiitake tsireni, overaantapaakyaaroni iri kitaitakotatsine.

¹ Ipoña ipokaiyakeni Fariseo itsipatakari iyotzinkariite. Ipoñaayetaka nampitsiki Jerusalén. Ikantapaakeri Jesús: ² “Judío anaiyini. Iro ametaiyari akivaakota tekera ovanakyaata, ari okanta jiyotaayetairi pairani acharineete. ¿Opaitama kaari jimatantaro piyotaane? Jovapiintaiyani te inkivero irako.” ³ Jakanake Jesús, ikantzi: “Irojatzi paakoventa eerokaite jiyotaayetairi pairani acharineete, temaita pimatantaro jiyotaayetairi Pava. ⁴ Jiroka ikantziri Pava:

Piñaapinkathateri ashitamiri.

Ikantake eejatzi:

Ontzimatyeye irovamaiteri kishimatziriri ashitariri.

⁵ Iro kantamaitacha pikantashitapiinta eeroka: ‘Aritatsi ankanteri ashiyetairi: “Nokashiyakaakeri Pava maaroni noireekite, eero okantzi nonkaminthaimi eeroka.”’ ⁶ Piyotaantashiyetakaro jameyetari pairani, te piyotaantero ikovakaajaantairi Pava. Irootakera kaari jekatotantaari asheninka ashitariri. ⁷ Kamataviri pinaiyini. Eeroka iñaaventake pairani Isaías, ikantake:

⁸ Iñaapinkathavaantevetashitana atziripayeeni. Iro kantacha te inkinkishiretakotena kameetha.

⁹ Amenaashivaita jotypeerovayeta iñaapinkathavetana,

Tema jiyotaantashitaro jameyetari irirori.”

¹⁰ Ikaimakeri Jesús maaroni piyotzimentakariri, ikantziri: “Pinkempisantaiyeni, pinkemathatantyaarori noñaaverteri: ¹¹ Ikaratzi ovayetari te jovaariperoshiretantzi, irooma okaratzi añaavaietziri, iroora matzirori ovaariperoshiretantzi.” ¹² Ipoña ipokashitapaakeri iriyotaane okarikiini, ikantapaakeri: “Te onimoteri Fariseo-payeeni ikemakemi pikantake.” ¹³ Ikantanake Jesús: “Ashitanari Inkitesatzi, ari inthonkairo okaratzi kaari ipankitzi irirori. ¹⁴ Piñaashityaari, te iriyotaiyeni irirori, joshiyakari aparoni mavityaakiri. Ikempitakotakari eejatzi jakathatavakaa mavityaakiri, te iriyote tsika inkene, apiteroite imparyee omoronaki.” ¹⁵ Ari ikantzi Pedro: “Pooñaarontenaro okaratzi poshiyakaaventakeneriri irikapayeeni.” ¹⁶ Ikantzi Jesús:

“¿Tekerama ontzimimotemi eeroka piyotane? ¹⁷ ¿Tema piyote okaratzi ovayetapiintari okenayetzi asheetoki, impoña amishitovairo?

¹⁸ Irooma añaavaitero kaariperori akinkishireyetari, irootake ovaariperoshiretantatsiri. ¹⁹ Tema ashireki opoñaayeta kaariperori kinkishiretaantsi, ovantaantsi, mayempitaantsi, kaari kinataantsi, koshitaantsi, thaiyakotaantsi, kishimataantsi. ²⁰ Irootakera iroka ovaariperoshiretantatsiri. Irooma eerorika akivaakota ankoverika oya, te ovaariperoshiretantzi iroori.”

Okempisantzi tsinane Canaán-sato

(Mr. 7.24-30)

²¹ Ipoña ikenanake Jesús nampitsiki paitachari Tiro irojatzi Sidónki. ²² Ari opokashitakeri janta aparoni tsinane Canaán-sato, te judío onatyeye iroori. Okantapaakeri: “Novinkatharite, eeroka icharine pinkathari David-ni. Nokovi pinkaminthagaina osheki oñaashitakaro nishinto, jaakiro peyari.” ²³ Ari jimairetake Jesús, te irakero. Ipoña ikantaiyini iriyotaane: “Pomityaantairo iyaataita, osheki oñaashirenkakai.” ²⁴ Ikantanakero Jesús: “Intaani jotyaaantakena Ashitanari nonkaminthaayetairi nosheninka Israel-mirinkaite, ikaratzi oshiyakariri oisha ipeyayetaka.” ²⁵ Iro kantamaitacha

tsinaneka, otyeerovashitanakari Jesús, okantanakeri: “Pinkatharí, pinkaminthagaina naaka.”²⁶ Ikantanakero irirori: “Apaata tsinane. Tema ikantaitakeranki: ‘Te aapithateri irovarite eentsite amperi otsitzi iroyaaro.’”²⁷ Akanakeri iroori, okantziri: “Omapero pikantakeri Pinkatharí. Iro kantamaitacha, jovapiintamatsitaro otsitzi jovyaryaayeetziro ovaritensi otapinaki.”²⁸ Jakanairo Jesús, ikantziro: “Tsinané, omapero pikempisantai eeroka. Irootake nomatantyaarori pikovakotakenari.” Apathakero avisakotai ishinto.

Jovashinchaake Jesús osheki atziri

²⁹ Ipoña jovaanaka Jesús ikenayetake othapyaaki inkaare Galilea. Irojatzí itonkaantanakari otzishiki, ari isaikapaakeri janta.³⁰ Ari ipokashitakeriri osheki atziri, jamayetakeri kantavaiyetachari imantsiyare: ethorivaitatsiri, mavityaakiri, kisoavaanteri, pesaponthokiri, maaroni. Ithonkiri jovashinchaayetairi.³¹ Ipampoyaaaminthaitakeri Jesús jiñeetakerira iñaavaitakagairi kisoavaanteri, janiitakaayetairi kisoporokiri, ethorivaitatsiri eejatzí, jamenakaayetairi mavityaakiri. Ikantaiyini atziriite: “Omapero ikameethatataike Pava, iriitake pinkathariventairiri Israel-mirinkaite.”

Jovakaari Jesús 4,000 atziri (Mr. 8.1-10)

³² Ipoña Jesús japatotakeri iriyotaane, ikantakeri: “Osheki netakotakari atziriite, tema mava kitaite isaikaiyakeni jaka ikempisantana, tekatsi irovaiya. Aririka iriyaatashitaiya eero jovanaa, ari aakeri itashe avotsiki.”³³ Ikantaiyini iriyotaane: “Pamene, asaikatziira jaka tsika te inampiitaro. ¿Tsikama ayeka ovakaiyaariri? Osheki ikarataiyini.”³⁴ Ari josampitziri Jesús iriyotaane: “¿Tsikama okaratzi tanta tzimat-siri?” Ikantzi iriyotaane: “Tzimatsi okaratzi 7, tzimitacha eejatzí shimaaniki.”³⁵ Ipoña ikantaitakeri ikaratzi piyotainchari: “Pisaikaiyeni.”³⁶ Jaakero tanta ipoña shimaaniki, ipaasoonkeventakero. Ipoña ipetoryaakero tanta, ipayetakeri iriyotaane, jovavisaakeneri piyotainchari atziri.³⁷ Ovaiyakani maaroni, kemaiyakani. Ipoña japatotairo tzi-makaanapaintsiri, ijaikitai okaratzi 7 kantziri.³⁸ Kempitaka ikaratzi 4,000 shirampari ovainchari. Tzimitacha eejatzí tsinanepayeeni ipoña eentsipayeeni ovainchari.³⁹ Ipoña ikantanai Jesús: “Ari avaiyakani, kantatsi piyaayetai.” Ari jotetanaa Jesús pitotsiki, montyaanaka iipatsiteki Magdala-satzi.

16

Ikovakoitziri Jesús intasonkaventante (Mr. 8.11-13; Lc. 12.54-56)

¹ Ipoña ipokaiyakeni Fariseo itsipatakari Saduceo, ikovavetaiyatyaani intzipishiretakairimi Jesús onantyaari iriyakoventerimi. Ikantaveta-paakari: “Intsityaa pintasonkaventante niyotantyaari omaperotatya

* 15:26 Iriira joshiyakaaventzi judío-payeeni ikempitakaari eentsi. Iriima kaari judío-tatsi joshiyakari otsitzi.

opoñaaro pitasorenka inkiteki.”² Jakanake Jesús ikantzi: “Pikantapi-intaiyini eeroka aririka piñeero onkityonkaiyyee osheetyaanai: ‘Os-aryaamanaatyee onkitaítamanai.’³ Irooma piñaamanairo menkori onki-tyonkaiyyee inkiteki, pikantzi: ‘Omparyaatyee inkane.’ Ñaakero, piy-otakovetaro inkite, piyotakotziro eejatzi aririka omparyee inkane. Iro kantamaitacha te piyotzimaityaaro okaratzi piñaayevetari jaka kipat-siki.”⁴ Te pinkameethataiyeni eeroka, thainka povakeri Pava, irootake pikovantaiyarini piñeena nontasonkaventante, iro kantamaitacha eero noñaakimiro. Intaani piñeero oshiyaarone okaratzi avishimotakeriri pairani Jonás.” Ari jiyaatanai Jesús.

Shineyakaarori itantane Fariseo
(Mr. 8.14-21)

⁵ Ikanta jareetaiyakani iriyotaane Jesús intatsikero, te iraanake itan-tane, imaisantanakero. ⁶ Ikantzi Jesús: “Paamaiyaaro shineyakairori itantane Fariseo eejatzi irashi Saduceo-payeeni.” ⁷ Ipoña josampi-tavakaanaka iriyotaane, ikantavakaiyani: “¿Opaitama ikantantairori iroka? ¿Irooma ikantantairi tera amake tanta?” ⁸ Iyotake Jesús ikantavakaari iriyotaane, ikantziri: “Tera pinkempisantaperotaiyeni eeroka, irootake pikinkishirevaitantari, pikantaiyini: ‘Te amake tanta.’⁹ ¿Tekerama pinkemathataiyeroni? Chapinki otzimaveta tanta okaratzi 5, iro kantamaitacha novakaayetaka 5,000 shirampari. Paviitayetairo eeroka tzimakaarantapaintsiri. ¿Tsikama okaratzi kantziri paviitairi?¹⁰ Eejatzi okempita tzimatsiriranki 7 tanta, novakaayetaka 4,000 shi-rampari. ¿Tsikama okaratzi kantziri paviitairi?¹¹ ¿Opaitama kaari pikemathatantaro eeroka? Tera iro noñaavente jovaitari tanta. Aña nokantatziimi: ‘Paamaiyaaro shineyakairori itantane Fariseo eejatzi irashi Saduceo.’” ¹² Arira ikemathataiyanakero iriyotaane, tera iro iriñaavente Jesús shineyakairori tanta, joshiyakaaventatziiro okaratzi jiyotaantayetziri Fariseo eejatzi Saduceo.

Jiyotake Pedro: Cristo inatzi irika Jesús
(Mr. 8.27-30; Lc. 9.18-21)

¹³ Ipoña ikenanake Jesús janta Cesarea-ki, irootake inampitsite Filipino. Ari josampitakeri iriyotaane, ikantziri: “¿Opaitama ikinkishiretakoitariiri Itomi Atziri?” ¹⁴ Jakaiyanakeni, ikantzi: “Tzimatsi atziri kantatsiri, ‘Juan oviinkaantantneri piriintaacha.’ Ikantzi pashine, ‘iri koñaataatsi Elías.’ Ikantzi pashine ‘iri Jeremías-ni.’ Tzimatsi kantayetatsiri ee-jatzi, pashine kamantantneri pinatzi.” ¹⁵ Ipoña ikantziri iriyotaane: “Eeroka. ¿Tsikama pikantaiyini?” ¹⁶ Jakanake Simón Pedro, ikantzi: “Eerokatake Cristo Itomi Pava Kañaaneri.” ¹⁷ Ikantzi Jesús: “Omapero pikantake Simón itomi Jonás, kaari atziri iyotakaakemirori iroka, iri Ashitanari Inkitesatzi iyotakaakemirori.” ¹⁸ Ari nompaitaimiri naaka Pe-dro, iro mapi oshiyakaaventacha pivairo. Tema mapi pinkempitaiyaari, ari novetsikairori nopanko. Inkarate kempisantaatsine apaata, iri os-hiyayetyaarone pankotsi. Eero jimatziro impeyakaashitaiyaari ikaratzi nampitarori sarinkaveni. ¹⁹ Iri poshiyeeya aamaventarori ashitakoro pankotsi, kantatsi irashitaryeero, irashitero, irantsiriitero shintsiini. Iroora pankotsi oshiyakaaventacha tsika impinkathariventantai Inkite-satzi. Tema inkarate pishineyetairi eeroka jaka, iriitake ishineyetzzi janta inkiteki. Iriima inkarate kaari pishineyetai eeroka jaka, iriitake

kaari ishineyeetzi janta inkiteki.”²⁰ Ipoña ikantanakeri Jesús maaroni iriyotaane: “Apaatara pikamantantzi, pinkante: ‘Iriitake Cristo irika Jesús.’”

Iñaaventziro Jesús inkame

(Mr. 8.31–9.1; Lc. 9.22-27)

²¹ Ipoña Jesús ikamantakeri iriyotaane, ikantziri: “Irootantsi aate nampitsiki Jerusalén, iniroite inkemaantsitakaiyaana janta ijevajanore omperatasorentsitaari, ijevare iyotzinkariite ari irovakaantaitenari. Iro kantamaitacha avisavetakya mava kitaite ari nañagai eejatzi.”²² Ipoña Pedro, jaanakeri Jesús jantyaatziini, ikantakeri: “Pinkatharí, te onimotena naaka pikantziri, te nonkove avishimotemi iroka.”²³ Ari ipithokanaka Jesús, ikantanake: “Piyaate Satanás. Tema te poshoretaro eeroka ikovakaanari Pava, intaani poshoretaro ikovapiintakeri atziriite.”

²⁴ Ikantanakeri Jesús maaroni iriyotaane: “Tzimatsirika kovatsiri intsipatyaana, irovashaantairo ikovashiyetari irantero, onkantavetya impaikakoiterimi, intsipatyaana.”²⁵ Tema ikaratzi etakovaitachari apaniro jantayetziro inevetashiyetari, ari impeyashitaiya. Iriima inkarate kamimentenaneri jantayetanairo nokovakairiri naaka, aritake iravisakoshiretai.²⁶ Tema amenaavaitashita jiñeetziro otzimimotantzi osheki ovaakarontsi tzimayetatsiri jaka kipatsiki, ompoña iriñeetero impeyashitaityaaro añaaantarentsi. ¿Kantatsima impinakoventaitya eero iñaantaitaro impeyashitaitya?²⁷ Ari impiye apaata irika Itomi Atziri iramairo irovaneenkaro Ashitariri, intsipatyaari maninkariite, iri pinat-apairone okaratzi jantayeetakeri.²⁸ Kyaaryoora, tzimatsira pikaratzi jaka, tekera pinkameeta ari piñaakeri Itomi Atziri tsika inkantya impinkathariventante.”

17

Ishipakiryiimotziri Jesús iriyotaane

(Mr. 9.2-13; Lc. 9.28-36)

¹ Okanta avisake okaratzi 6 kitaite, ipoña Jesús jaanakeri Pedro, Jacobo, ipoña Juan, irirentzira Jacobo. Itonkaiyanakeni otzishiki.² Ari ipashinetzimotakeri iriyotaane, ishipakiryaanake iporo, joshiyanakari ooryaatsiri, ari okempitanakari iithaare kitamaroki okantanaka.³ Iñaatziiri Moisés-ni, ipoña Elías ikinkithavaitakairi Jesús.⁴ Ikanta Pedro, ikaimakotanakeri Jesús, ikantzi: “Pinkatharí, omapero okameethatzi pamakena jaka. Kameetha novetsikemi mava pankoshetantsi: aparoni pashitya eeroka, aparoni irashitya Moisés, irashitya aparoni Elías.”⁵ Iñaavaiminthaitzi, opamankapaakeri menkori, shipakirya okantapaaka. Ikematzi iñaavaaitanake menkoriki, ikantaitzi: “Notomi inatziira irika netakokitakari, osheki nokimoshireventakeri. Pinkempisantairi.”⁶ Ikanta ikemaiyakero iroka ñaantsi, oyootaiyanakani osaaviki, iniroite itharovaiyanake.⁷ Iro kantamaitacha Jesús ipokashitapaakeri iriyotaane, ipampitapaakeri, ikantziri: “Pinkatziyayetanai, eero pitharovaiyini.”⁸ Jamenavetaiyanaani, tekatsi iriñaanai, apaniro ikatziyaka Jesús.

⁹ Ikanta joirinkaiyaani otzishiki, ikovakotakeri eero ikamantantziro iñaakeri irojatziri apaata aririka irañagai. Tema irika Itomi Atziri ari irañagai inkamavetakyaarika.¹⁰ Ipoña josampitantzi iriyotaane,

ikantziri: “¿Opaitama ikantakotziri iyotzinkariite ikantaiyini: ‘Aririka impokimatake Cristo, iriira eevatapaintsine Elías impoke?’ ”¹¹ Jakanake Jesús, ikantzi: “Omaperotatya ikantziri, iriitakera eevatapaintsine Elías impoke, irovameethashiretantapaake.”¹² Pinkeme nonkante naaka: Areevetaka Elías, iro kantamaitacha te iriyotaiyavakerini atziri, osheki jovasankitaavaitakeri. Ari inkempitaiteri eejatzi Itomi Atziri, osheki irovasankitaiteri.”¹³ Ari jiyotaiyanakeni iriyotaane iri jiñaaventzi Juan oviinkaatananeri.

Jovavisaakotziri Jesús evankari jaakiri peyari

(Mr. 9.14-29; Lc. 9.37-43)

¹⁴ Ikanta jareetaiyaani ipiyotaiyani atziri. Ari ipokashitakeriri Jesús aparoni atziri. Jotyeerovashitapaakari, ikantziri: ¹⁵ “Pinkathari, petakotaiyaanari notomi osheki ikamanavaitake, iniroite ikemaantsivaitaka, osheki itaavaitapiintaka, ipiinkavaitzi jiñaaki.”¹⁶ Namavetakaniri piyotaane, irovavisaakotainari. Iro kantamaitacha te irimateri.”¹⁷ Ari jakanake Jesús, ikantanake: “Tetya pinkempisantaiyeni eeroka, pikenashivaitaka. ¿Tsikapaitema piyotaiyeni? Pamakenari eentsi.”¹⁸ Ikisathanakeri peyari, jatanake. Ari jeshitakotanairi evankari.¹⁹ Ikanta iriyotaane Jesús, josampitairi apaniro, ikantairi: “¿Opaitama kaari nomatantaro naaka novavisaakoteri?”²⁰ Ikantzi Jesús: “Iro kaari pimatantari tema tekera pinkempisantaperote. Pinkeme nonkante: Onkantavetya pinkempisantaneeronkavetya, kantatsi pinkantero otzishi: ‘Pishirinke.’ Ari oshirinkake. Tema tekatsi kompitzimotyaamine aririka pinkempisantaperote. Omaperora.”²¹ Iro kantachari pinkoverika povashincheeri oshiyakariri irika evankari, ontzimatyepamaneri kyaaryooperoini Pava, pintziventyaari.”

Japiitairo Jesús iñaaventziro inkame

(Mr. 9.30-32; Lc. 9.43-45)

²² Ikanta isaikaiyini Jesús nampitsiki Galilea, ari ikantakeri iriyotaane: “Irootaintsi impithokashitaityaari Itomi Atziri.”²³ Ari irovaiteriri. Iro avisavetakya mava kitaite, aritake irañagai eejatzi.” Iniroite jovashiretaiyanakani iriyotaane ikemakari ikantake.

Ipinaitzirori ashi tasorentsipanko

²⁴ Ikanta jareetaiyaani Jesús nampitsiki Capernaum, ari ipokakeri kovakotantatsiri kireeki ashi tasorentsipanko, josampitapaakeri Pedro: “¿Ipinatapiintziroma iyotaimiri ashi tasorentsipanko?”²⁵ Ikantanake Pedro: “Ipinatapiintziro.” Ikanta ipiyapaa pankotsiki, iri thaavakotavainchari Jesús josampitavairi: “¿Opaitama pikinkishiretari eeroka Simón? ¿Ipaitema ikovakotapiintziri pashinesatzi pinkathariite? ¿Iriima ikovakoyetzi isheninkajanori? ¿Iriima ikovakoyetzi areetzinkari atziri kaari isheninkata?”²⁶ Ari jakanake Pedro, ikantzi: “Iri ikovakoyetzi areetzinkari atziri.” Ikantzi Jesús: “Ari okanta. Tema te onkovajaantya impinayetairo ikaratzi isheninkajanoyeetari.”²⁷ Iro kantamaitacha te nonkove inkisaneentavaitya kovakotantatsiri kireeki. Piyaate pinkachaate inkaareki. Aririka pinoshikake aparoni, pame-navaanteteri, ari piñeeri kireeki. Paanakeneri kovakotantatsiri, pimperi. Iriitake pimpinaventyaari eeroka eejatzi naaka.”

18

Tsika itzimi iriiperotatsiri

(Mr. 9.33-37; Lc. 9.46-48)

¹ Ikanta japatotaiyakani iriyotaane Jesús, josampitakeri, ikantziri: “Aririka impinkathariventantai Inkitesatzi. ¿Itzimikama iriiperotatsine intsipatyaari impinkatharite?” ² Ipoña Jesús ikaimake aparoni eentsi, jovatziyakeri niyankineki isaikaiyakeni irirori, ³ ikantzi: “Eerorika paventaanaari Pava, poshiyakotaiyaari ikantara irika eentsi, eerora piñiuro impinkathariventantai Inkitesatzi. Omapero. ⁴ Tema irika eentsi te iriyote ishamevaite. Maaroni inkarate oshiyakotaiyaarine, iriitakera iriiperotaatsine aririka impinkatharitari Inkitesatzi. ⁵ Inkarate pairyaanari ikempisantaana, impoña irakameethatanairi aparoni oshiyaariri irika eentsi, naakatakera jaakameethatake.”

Ari irantakaantaitero kaariperori

(Mr. 9.42-48; Lc. 17.1-2)

⁶ “Intzimerika antakaakerine kaariperori kempitaariri irika eentsi ikempisantaana, kameethavaitakemi inthatayeeteneri mapi ikentsiki, iroviinkaitakeri inthomoyaaki inkaare.

⁷ Omapero onkoveenkate jaka kipatsiki. Iriñeete osheki antayeterone kaariperori. Iro kantacha ari irovasankitaayetairi inkarate antakaantakerone. ⁸ Iroorika pako, iroorika piitzi pantanta kaariperori, povashaantairo, pinkempitakaantero pinthatzinkakityeeromi, tema iro kovaperotacha pavisakoponthokitai. Te arite otzimaveta apite pako, apite piitzi, impoña piñeero apaata pinkantaitatyeeni pintagaiya. ⁹ Iroorika poki pantanta kaariperori, povashaantairo, pinkempitakaantero pinkithoryaakityeeromi, tema iro kovaperotacha pavisakopityaakitai. Te arite otzimaveta apite poki, impoña piñeero apaata irookaitaimi opaampatzi sarinkaveniki.”

Jiñaaventaitziri oisha peyachari

(Lc. 15.3-7)

¹⁰ “Paamaventya pimanintavaitzirika oshiyanaariri irika eentsi. Tema ikempoyaaventari maninkariite nampiyetarori Ashitanariki Inkitesatzi. ¹¹ Tema iro ipokantakari Itomi Atziri irovavisaakoshireyetairi ikaratzi peyavetainchari. ¹² Pinkeme noshiyakaaventemiro. Tzimatsi aparoni piratachari ikaratzi 100 oisha. Impoña impeyakaantakya aparoni, karatanai 99 iroishate. Ari irookanakeri pashine, jatake otzishimashiki inkokovatairi peyeenchari. ¹³ Inkantya iriñeeri iniroite intharomentya jagairira peyavetainchari. Iniroite inkimoshirete, anaanakero ikimoshireventziri karavetachari 99 kaari peyachane. ¹⁴ Ari ikempitari eejatzi Ashitairi Inkitesatzi, te inkove impeyakaantavaitya aparoni ikaratzi oshiyanaariri irika eentsi.”

Tsika okanta ipeyakotantaitzi

¹⁵ “Aririka piñeeri pisheninka irantzimotemiro kaariperori, piyaatashiteri, pinkinkithavaitakairi apaniro, poñaakeri okaratzi ikenakaashitakari. Aririka inkempisantakemi, pimatakeri, pikempitakaantaari iriirikami pirentzijanori. ¹⁶ Irooma eero ikempisantzimi, paanake pashine kempisantzinkari, eerorika apite, iri pinkarateri pinkaminairi. Iro pimonkaraantyaarori ikantaitziri:

Intzimerika aparoni iyakoventaari, ontzimatyera intzime mava atziri, terika, apite ñaakotakerine okaratzi ikenakaashitakari, aritatsira irovasankitaayeeteri.

¹⁷ Eerorika ikempisantziri irika, pinkamanteri japatotapiintaita maaroni. Eerorika ikempisantashita, poshiyakaanteri kaari pisheninkata, tema ikempitakotakari kovakotziriri kireeki isheninka. ¹⁸ Tema inkarate pishineyetairi eeroka jaka, irijatzi ishineyeetziri janta inkiteki. Iriima inkarate kaari pishineyetai eeroka jaka, iriitake kaari ishineyeetziri janta inkiteki. Omapero. ¹⁹ Pinkeme nonkante eejatzi: Aririka pinkarate apite, aririka oshiyavakaiya pinkinkishiretane, impoña pinkovakotakeri Ashitairi Inkitesatzi, ari irimatakemiro. ²⁰ Tsikarika japatoyeta apite atziri, eerorika mava, ipairyaana ikempisantaana, ari nosaikitari naaka nokempiyari.”

²¹ Ari ipokapaake Pedro, josampitapaakeri Jesús, ikantziri: “Pinkathari, aririka ontzime irantzimotenari nosheninka, ¿tsikama onkarate nompeyakoteri? ¿Arima onkarate 7?” ²² Ipoña jakanake Jesús, ikantanakeri: “Tera aritzi pimpiyatantya. Tema te intaani pimpeyakoteri onkarate 7, osheki onkarate papiipiitero.”*

Ikantakota apite atziri ireevetatsiri

²³ “Aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, iroovaitake jantziri pinkathari ikovakoyetziri iromperatane impinatairi jireevetziri. ²⁴ Ikanta ikovakoyetziri ireevevetatsiri, ari ipokapaake aparoni ireeveperotatsiri osheki kireeki.† ²⁵ Tekatsi iraye impinatairiri. Ari ikantanake pinkathari: ‘Paanakeri irika shirampari, iina, itomipayeeni, eejatzi okaratzi tzimimotziriri, pimpimanteri. Ari onkantya naantaiyaari kireeki ikaratzi jireevetanari.’ ²⁶ Ikanta ikemavakera irika omperataari, jotypeerovashitanakari pinkathari, ikantanakeri: ‘Eero pipimantana, poyaakotavakena kapicheeni, aritake nompinataimi.’ ²⁷ Ikanta irika pinkathari jineshinonkatanakari iromperatane, ikantzi: ‘Aritake, te pireevetaana.’ Ipeyakotairi okaratzi jireevetziri. ²⁸ Ikanta jiyaatai omperataari, jotonkyotaka irirori avotsiki ireevetziriri kapicheeni, ikaratzi 100 denario. Joirikakentsitavakeri, ikantziri: ‘Pimpinatena iroñaaka pireevetanari.’ ²⁹ Ari jotypeerovashivetanakari, ikantziri: ‘Poyaavakena kapicheeni aritake nompinataimi.’ ³⁰ Te inkove, jaanakeri, jominkyaakaantakeri, ikantzi: ‘Aririka pimpinataina pireevetana, ari nomishitovakaantaimi.’ ³¹ Iro kantacha jiñaakeri ikarataiyini, te onimotanakeri, jatake ikamantakeri pinkathari. ³² Ikanta pinkathari ikaimakaantakeri, ikantziri: ‘Kaariperoshire pinatzi eeroka. Nopeyakotaimiro eeroka pireevetanari pikampitakenara.’ ³³ Ari pinkempitantemi eeroka, pinkaminthaantayete. ³⁴ Antaro ikisanaka pinkathari, jominkyaakaantakeri, ikantziri: ‘Aririka pimpinataina eeroka, ari nomishitovakaantaimi.’ ³⁵ Iroora irantairi eejatzi apaata Ashitanari Inkitesatzi, eerorika pineshinonkayetaari pisheninka.”

* **18:22** Ikantakoyeetziri jaka “osheki onkarate papiipiitero,” aririka apiitapiintakero ampeyakotante onkarate 7, apiitairo 7, impoña apiitairo 7, irojatziri aretantakyaari onkarate 70. † **18:24** Ikaratzi 10 mil talento. Ari onkantavetya irantavaite osheki osarentsi, eero ipinakoventa.

19

Jiyotaantzi Jesús ikantzi: te apantyaaro pookero piina

(Mr. 10.1-12; Lc. 16.18)

¹ Ikanta ithonkanakero Jesús jiyotaantzi Galilea-ki, jatake ike-nanakero intatsikero Jordán-ki irojatzi Judea-ki. ² Ipiyotzimentaitavaari. Jovashinchaapai osheki mantsiyari janta.

³ Ari ipokashitakeriri Fariseo-payeeni, ikovi inkompitakaiyaarimi Jesús, josampitapaakeri ikantziri: “¿Shinetaantsitatsima aparoni atziri inkove irookashivaityaaro iina?” ⁴ Ari jakanakeri irirori, ikantanakeri: “¿Tema piñaanatakotero ovakera jovetsikantaitakari atziri. Tema jovetsikaitakeri shirampari ipoña eejatzi tsinane?” ⁵ Ikantaitakeranki:

Ari irookaventairi shirampari ashitariri, iraye iina, Aparoni inkantanaiya ivathaki jaavakaanara.

⁶ Irootakera eero okantanta intsiparyeeyaaro shirampari itsipataakaakeriri Pava, tema aparoni jinanaatzi, eero okantzi irookavakaiya. ⁷ Ipoña josampitziri ikantzi: “¿Opaitama josankinatantari pairani Moisés, ikantake:

Aririka irookavakaitya, ontzimatyete impayeeteri tsika osankinatakota irookavakaantyaari?”

⁸ Ikantzi Jesús: “Okantakaantziro te pinkempisantane, irootake ishine-tantamirori Moisés. Iro kantamaitacha te ari onkantya pairani ovakera opoñaantanakari maaroni. ⁹ Pinkeme nonkante naaka: Ikaratzi ookashivaitarori iinantari impoña iragai pashine, imayempitake. Irooma omayempitakerika iinantaitari, kantatsi irookaitero. Itzimirika ayirori tsinane ookaaro, imayempitake irirori.”

¹⁰ Ipoña ikantaiyini iriyotaane: “Aririka okanta, eerotya jaayetzimi iinantaitari.” ¹¹ Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “Iriirika Pava kovakayemirone, aritake pinkemathatakero. ¹² Tzimatsi kantachari eero okantanta iraayete iina atziri. Tema tzimatsi atziri ari ikantzita itzimapaake eero okantzi iraye iina. Tzimatsi pashine jaathokitaitziri, eero okantzi iraye iina. Tzimatsi eejatzi kovatsiri isaikashivaitya, tema ikyaarvoventatziiri irika pinkathariventantsiri inkiteki. Kovatsiri irimatero nokantakeri, irantero.”

Itasonkaventziri Jesús eentsipayeeni

(Mr. 10.13-16; Lc. 18.15-17)

¹³ Ipoña jamaitapaakeneri Jesús eentsipayeeni, ikantaitapaakeri: “Nokovi pamanakotenari neentsite, potzimikapatziitoteri pintasonkaventereri.” Ari ikantzi iriyotaane Jesús: “Eero poñaashirenkiri Avinkatharite.” ¹⁴ Ipoña ikantzi Jesús: “Eero pikantziri, nokovi iramayeetenari eentsipayeeni. Tema inkarate kempitaiyaarine irikapayeeni eentsi, iritakera ñagairone tsika impinkathariventantai Inkitesatzi.” ¹⁵ Ikanta Jesús ipampipatziitoyetakeri eentsipayeeni, jatanai.

Ashaarantachari evankari

(Mr. 10.17-31; Lc. 18.15-17)

¹⁶ Ikanta aparoni evankari ipokashitakeri Jesús, josampitapaakeri, ikantziri: “Kameethari iyotaantaneri. ¿Opaitama nantairi noñaantaiyaarori kantaitaachane añaantarensi?” ¹⁷ Ari jakanake Jesús, ikantzi: “¿Opaitama pikantantanari kameethari?” Tekatsira aparoni kameethatatsine, apaniro ikantakaaro Pava ikameethatzi. Pinkoverika

piñagairo añaantarentsi, pimonkarayetairo Ikantakaantaitane.”¹⁸ Ikantzi irirori: “¿Otzimika?” Ikantzi Jesús:

Eero povantzi.

Eero pimayempitzi.

Eero pikoshitzi.

Eero pithaiyakotanta.

¹⁹ Piñaapinkathateri ashiyetamiri.

Petakotaiyaari pisheninka pinkempitakaanteri petakotapiinta eeroka.

²⁰ Ari ikantzi evankari: “Nomatakero maaroni irokapayeeni, irojatzi netanakaro pairani eeniro neentsitapaakeni. ¿Opaitama kovityaachari iroñaaka?”²¹ Ikantzi Jesús: “Pikovirika pinkameethashirete, piyaate pipankoki, pimpimantero maaroni tzimimotzimiri, pimpayeteri ashinonkainkari, tema inkiteki piñeero panintaayetaiya. Aririka pimatakero pimpokanake, poyaatena.”²² Ikanta ikemake evankari, ovashire ikanta ipiyanaa, tema ashaarantzinkari inatzi.

²³ Ipoña Jesús ikantanakeri iriyotaane: “Iniroitera ompomerentsitzi-motyaaari ashaarantachari impinkathariventairi Inkitesatzi. Omapero.”

²⁴ Eekero ikantatzi: “Oshekira ompomerentsitya inkyaantyaarimi piratsi camello imoroki kithapi. Iro ovatsipero ompomerentsitya inkye ashaarantachari tsika impinkathariventantai Pava.”²⁵ Ikanta ikemaiyakeni iriyotaane, ipampoyaavakaanaka, ikantaiyini: “¿Impaityaakama avisakoshiretaatsine?”²⁶ Ari jamenayetanakeri Jesús, ikantzi: “Eerotya jimatziro apaniro atziri, iriima Pava tekatsi pomerentsitzi-motyaaarine.”

²⁷ Ipoña jakanake Pedro, ikantanake: “Jirikayetakena nokaratzí nokovi noyaatemi, nookayetanakero maaroni tzimimotanari. ¿Opaitama impinayeetainari apaata?”

²⁸ Jakanake Jesús, ikantzi: “Aririka ovakeratai apaata kipatsi, ari impinkathariventantai Itomi Atziri, inkempitaiyaari ikantaranki aparoni pinkathari isaikantaro ovaneenkatachari isaikamento. Ari pinkempitaiyaari eejatzi erokapayeeni pimpinkathariventayetairi maaroni charinentayetyaarine Israel-ni, íkaratzira 12 jinashiyeta. Omapero.²⁹ Tema íkaratzi oyaatakenari, jookaventayetanakero ipanko, irirentzi, iritsiro, ashitariri, iina, ireentsite, iipatsite. Aritake iriñaayetairo ontzimimoyetairi osheki, tema iriitake pairyaayetanari. Irijatzi ñaayetairone kantaitaachaneri añaantarentsi.³⁰ Tema tzimayetatsi etayetarori iroñaaka, iriira ñeerone irimpoyetai. Tzimayetatsi eejatzi impoyetatsiri iroñaaka, iriira ñaayeterone iretayetaiyaroo.”

20

Antavaitatsiri chochokimashiki

¹ “Aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, iriivaitake ikantaranki aparoni atziri tzimatsiri ichochokimashite. Jiyaatake okitaityaamanai iramene antavaitatsine ivankiremashiki.² Ikanta jiñaake kovatsiri irantavaite, ikantakeri: ‘Aririka petanakyaaro pantavaite iroñaaka irojatzi sheeteeni, nompinatemi aparoni denario.’ Ikantaiyini antavairentzi: ‘Kameethatake.’ Jotyaantaitakeri pankirentsimashiki.³ Ikanta ijenokiityaapaake ooryaatsiri eejatzi ipiyanaa ashitarori ivankiremashi nampitsiki. Jiñaapai pashine ikatziyeeyaani tekatsi irantavaire.*⁴ Ikantapaakeri: ‘Aririka piyaate pantavaite

* **20:3** Iri ikantaitziri pairani ooryaatsiri 3.

novankiremeshiki, ari nompinaperotakemi.’ Ari jiyaataiyakeni irantavaite. ⁵ Ari ikempitaakero itampatzikatapaake ooryaatsiri, eejatzi itainkanake ooryaa.† ⁶ Ari ikempitakerori eejatzi osheetyaanake, jiñaapai atziri isaikaiyini, tekatsi irantavaire, josampitapaakeri: ‘¿Tekatsima pantavaire pisaikashivaitantari kitaiteriki?’‡ ⁷ Ari jakaiyanakeni, ikantzi: ‘Aña tekatsi antavaitakainane.’ Ikantzi irirori: ‘Piyaate eejatzi eeroka pantavaite novankiremeshiki, ari nompinaperotakemi.’ ⁸ Okanta otsirenitanake, ashitarori ivankiremashi, ikantakeri kempoyiniriri iireekite: ‘Pinkaimeri maaroni antavairentzi pimpinateri. Iriira petavakya pimpinateri impoitapaintsiri jantavaitake, irojatzzi pimatantakyaariri etakarori kapichekitaite jantavaitake.’ ⁹ Ikanta ipokake impoitapaintsiri jantavaitzi, kapiche jantavaitake, iro kantacha ipinaitakeri aparoni denario. ¹⁰ Ipoña ipokaiyakeni etakarori jantavaitake kapichekitaite, jiñaajaantzi iri impinaperote. Aña te, aparonimacheeni denario ipinaitakeri eejatzi. ¹¹ Ikanta jaavetakari ipinaitakeriri, ikisanakeri ashitarori irantavaire, ¹² ikantanakeri: ‘Trikapayeeni impoitapaintsiri jantavaitzi, te irantavaiperote, iro kantacha jimonkaraakana ikaratzi pipinatakenari, aña naaka kemaantsiperotakariri ooryaatsiri.’ ¹³ Ari ikantzi ashitarori ivankiremashi: ‘Asheninká, nopinatakemi kameetha, ¿tema nokantzitakami kapichekitaite nompinatemi aparoni denario? ¹⁴ Jirika piireekite nompinatemiri, piyaatai pipankoki. Naaka nintashitacha nompinateri aparoni denario impoitapaintsiri jantavaitzi, ¹⁵ ¿Eeroma okantzi nompinateri irika nonintashitari naaka? ¿Pikisaneentakotatyaanaroma nokaminthaantzi?’ ¹⁶ Tema tzimayetatsi etayetarori iroñaaka, iri ñeerone irimpoyetai. Tzimayetatsi eejatzi impoyetatsi iroñaaka, iri ñeerone iretayetaiaaro.”

Japiitairo Jesús iñaaventziro irovamaiteri

(Mr. 10.32-34; Lc. 18.31-34)

¹⁷ Ikanta itonkaanake Jesús iriyaatero Jerusalén-ki, jaanakeri 12 iriyotaane ikenakaanairi avotsiki, ari ikantakeri: ¹⁸ “Aatatziira Jerusalén-ki. Ari irakaantaiteriri Itomi Atziri, irayeri ijevare omperatasorentsitaari, intsipatakyaari iyotzinkariite, iri iyakoventerine irovaiteri. ¹⁹ Irootake iraanantakyaariri atziri kaari asheninkata. Ari impasavaitaiteri. Impoña impaikakotaitakeri. Iro avisavetakya mava kitaite, ari irañagai eejatzi.”

Ikoviri Jacobo ipoña Juan

(Mr. 10.35-45)

²⁰ Okanta iina Zebedeo opokashitakeri Jesús, otsipatakari otomipayeeni: Jacobo ipoña Juan. Otyeerovashitapaakari, okantapaakeri: “Nokovi pinkaminthayena.” ²¹ Ipoña Jesús josampitanakero, ikantziro: “¿Opaita pikovakotanari?” Okantzi iroori: “Tema irootaintsi pimpinkatharentsite, nokovi intsipatyaami notomi impinkathariventante, isaikimotemi aparoni pakojanoriki, iriima pashine isaike pam-pateki.” ²² Ipoña ikantanake Jesús: “Tetya piyotero opaita pikovakotanari. Osheki nonkemaantsityaari naaka. ¿Arima pamavetakero eeroka pinkemaantsitya osheki? ¿Arima poshiyakyaana nonkame naaka?” Ari

† 20:5 Ikantaitziri pairani ooryaatsiri 6, eejatzi ikantaitziri ooryaatsiri 9. ‡ 20:6 Ikantaitziri pairani ooryaa 11.

ikantaiyini: “Aritake nomatakeru.”[§] ²³ Ipoña ikantanake Jesús: “Omapero, irootaintsi pimatero onkarate nonkemaantsityaari. Irooma pintsi-patyaana ampinkathariventante pisaika aparoni nakojanoriki, pashine nampateki, tera naaka kanterone tsika intzime nontsipatyaari, intaani jiyotzi Ashitanari tsikarika itzimi ikashiyakaayetakari.”^{**} ²⁴ Ikanta ikemaiyavakera pashine iriyotaane, ikisaitanakeri Juan eejatzi Jacobo. ²⁵ Ipoña japatotakeri Jesús maaroni iriyotaane, ikantziri: “Piyotaiyini eeroka tsika ikanta ivinkatharite kaari asheninkata, osheki jomperatanta. Ari ikempitari eejatzi iriiperoyetatsiri iñaapinkathayeetziri irirori. ²⁶ Irooma eerokaite, aririka pinkove piriiperote, iri poshiyakotya ikantara otzikataari. ²⁷ Iroorika pinkove pijevatakaante, iri poshiyakotya ikantara omperataari. ²⁸ Tera iro impokantyaari Itomi Atziri iromperatantya, aña iro ipokantakari iroshiyakotyaari otzikataari, inkamimentante, iri pinakoventantatsine, irovatsinaryaakoventairi maaroni.”

Jamenakaitziri apite mavityaakiri

(Mr. 10.46-52; Lc. 18.35-43)

²⁹ Ikanta javisaiyanake Jericó-ki, osheki atziri oyaatanakeriri. ³⁰ Ari isaikake avotsinampiki apite mavityaakiri. Kemake irirori, ikantaitzi: “Ari inkenapaake Jesús jaka avotsiki.” Irootake ikaimantanakari, ikantzi: “¡Pinkatharí, icharine David-ni, pineshinonkataiyaana naaka!” ³¹ Osheki ikisathaveetanakari. Te irimairete, eekero ikaimanakitzi shintsiini: “¡Pinkathari, icharine David-ni, pineshinonkatyaana naaka!” ³² Ari jaatzinkapaakari Jesús, ikaimakeri, ikantziri: “¿Ipaíta pikoviri nantzimotemiri?” ³³ Ikantaiyini irirori: “Pinkatharí, nokovi name-navaitai naaka kameetha.” ³⁴ Iniroite jineshinonkashiretanakari Jesús irika mavityaakiri, ipampitakeneri irooki. Arira jamenavaitanairi kameetha, joyaatanakeri eejatzi Jesús irirori.

21

Areetaa Jesús Jerusalén-ki

(Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

¹ Ari okarikitzimatapaake irareetantyaari Jerusalén-ki. Areetaiyakani Betfagé-ki omontenampitari otzishi Olivos. Ari jotyaantakeri Jesús apite iriyotaane, ² ikantakeri: “Piyaate nampitsiki amontetakari, ari piñeeri onthatakotya aparoni burro ontsipatakyaari iryaani. Pinthatoryaakotero, pamakenaro. ³ Tzimatsirika osampitavakemine, pinkanteri eeroka: ‘Ikovatziro pinkathari. Aritake iroipiyeemiri.’” ⁴ Ari omonkaratari josankinatakeri pairani kamantanteneri, ikantake: ⁵ Pinkamantayetairi maaroni Jerusalén-satzi: Kaakitataike Pivinkatharite ipokashitakemi, Tsinampashire ikantaka, ikyaakotakari aparoni burro Evonkiro onatzi burro, ovaiyane piratsi jaakaitziri tenari. ⁶ Ikanta jotyaantakeri apite iriyotaane, jimatakeru okaratzi ikantakeri Jesús. ⁷ Jamakeru burro otsipatakari iryaanite. Jovankeetakeri manthakintsi imitzikarakiki inkene inkyaakoityaaro. Ipoña

§ 20:22 Iro ikantakotzi Jesús jaka: “¿Arima pimatakeru eeroka pirero kepishaari onkarate nireri naaka? ¿Arima poshiyakyaana nompiinkaate naaka?” ^{**} 20:23 Iro ikantakotzi Jesús: “Omapero, aritake pimatakeru pirero nireri naaka, aritake pinkempitakyaana nompiinkaate naaka.”

Jesús ikyaakotanakaro. ⁸ Ikanta atziripayeeni piyotainchari janta, jomaronkashiyetakeri imanthaki avotsiki tsika inkenanakera. Tzimatsi pashine chekayetaintsiri inchashi iromaronkashiteriri eejatzi. ⁹ Ikaratzi atziri eevataintsiri, ikaratzi eejatzi oyaatakeriri itaapiiki, ikaimaiyini, ikantzi:

¡Thame añapinkathatairi icharine David-ni!

¡Tasonkaventaari inatzi, tema Pinkathari apaitziri otyaantakeriri!

¡Kaakitataike Avinkathariperotyaari!

¹⁰ Irojatzí jareetantapaakari Jesús nampitsiki Jerusalén. Ari josampitavakaanaka nampitarori, ikantaiyini: “¿Niinka irika?” ¹¹ Tzimatsi atziri kantanaintsiri: “Iriitake Jesús kamantantaneri inatzi, iri poñaachari Nazaret-ki saikatsiri janta Galilea-ki.”

Jomishitoviri Jesús pimantayetatsiri tasorentsipankoki

(Mr. 11.15-19; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

¹² Ikanta Jesús, kyaapaake osaikira tasorentsipanko. Jomishitovapaakeri pimantayetatsiri eejatzi ikaratzi amanantayetatsiri. Jotatsinkayetapaakero jovantayeetariri kireeki, ari ikempitaakero eejatzi tsika jovayeetziri shiro. ¹³ Ikantapaakeri: “Okantzi osankinarentsi, iñaavaitziri Pava, ikantzi:

Nopanko onatzi iroka, ari iramanapiintaitenari.

Iro kantacha eerokaite pamatavitantapiintake jaka pipimantayetzira, pikempitakaantakero koshintzipanko.”

¹⁴ Ipoña Jesús, ipokashitapaakeri janta tasorentsipankoki osheki mavityaakiri, kisoporokiri, jovashinchaayetairi maaroni. ¹⁵ Tema osheki okameethatake jantakeri Jesús. Ikanta iñaakeri evankariite jantakeri, ikaimaiyanake, ikantzi:

¡Thame añapinkathatairi icharine David-ni!

Iro kantamaitacha ijevarepayeeni omperatasorentsitaari, itsipatakari iyotzinkariite, ikisaiyanakani, tema te onimoteri. ¹⁶ Ari josampitanakeri Jesús, ikantaitziri: “¿Pikemakerima ikantaiyirini evankariite?” Ari ikantzi Jesús: “Nokemakeri. ¿Tema piñaanatero eeroka osankinarentsi? kantatsiri:

Iri evankariite eejatzi eentsipayeeni thotayetzirori itene,

Pikantakaakari iriñaapinkathayetaimi.”

¹⁷ Ipoña Jesús, piyanaka ikenanairo Betania-ki. Ari jimaapairi.

Jiyakataitziro kaari kithotatsi pankirentsi

(Mr. 11.12-14, 20-26)

¹⁸ Okanta okitaitamanai eejatzi ipiyaaro Jesús nampitsiki. Ari itashaapaake niyanki avotsi. ¹⁹ Jiñaapaake avotsinampiki okatziya pankirentsi, jiyaatashitanakero, iñaapaatzi te ontzime okithoki, iyoshiita oshi. Ikantanakero: “Ari pashi povero eero otzimai pikithoki.” Okanta pankirentsi, kamashitanake.* ²⁰ Ikanta iñaakerora iriyotaanepayeeni, ipampoyaaminthatanakero, josampitaiyanakeri: “¿Tsika okantaka okamashitantanakari pankirentsi?” ²¹ Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “Omapero nonkantemi, kyaaryoorika paventaiyaana, eerorika pikisoshirevaitzi, ari pimatakero eeroka, ari anaanakero okanta piñaakero pankirentsi. Kantatsi pinkantemi: ‘Oshirinke otzishi, ompiinke inkaareki.’ Kantatsi omatya. ²² Tema onkarate

* **21:19** Kantakotachari jaka “pankirentsi,” iroora ipaitaitzitari higuera.

pinkovakoyetairiri Pava, aririka paventaaperotanakyaari, aritake impakemiro.”

Ishintsinka Jesús

(Mr. 11.27-33; Lc. 20.1-8)

²³ Ikanta ipiyaara Jesús tasorentsipankoki, jiyotaantapai eejatzi. Ari ipokashitapaakeriri ijevare omperatasorentsitaari, itsipatakari antarikonapayeeni, josampitapaakeri: “¿Niinkama otyaantakemiri poñaakantero pishintsinka?” ²⁴ Ari jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Eejatzi naaka tzimatsi nosampitemiri. Aririka pakakenaro, aritake nonkantakemi ipaita otyaantakenari. ²⁵ Tema joviinkaantantake Juan-ni, ¿Niinkama otyaantakeriri? ¿Pavama? ¿Atzirima?” Ipoña ikantavakaiyanaka: “Aririka ankantakeri Pava otyaantakeri, ari inkantanakai: ‘¿Opaitama kaari pikempisantantari?’ ²⁶ Aririka ankante: ‘Atziri otyaantakeri,’ ari inkisanakai atziripayeeni.” Tema ikantaiyini atziri kamantantaneri inatzi Juan-ni. ²⁷ Ari jakaiyini, ikantzi: “Te niyotero.” Ari ikantanake eejatzi Jesús: “Ari nokempita naaka, eero nokamantzimiro ipaita otyaantakenari.”

Iñaaventaitziri apite itomintaitari

²⁸ Ipoña josampitantake Jesús, ikantzi: “¿Tsika okantzimotamika eerokaite iroka? Tzimatsi aparoni atziri tzimatsiri apite itomi. Okanta aparoni kitaite ikantakeri itomi: ‘Notomi, piyaate pantavaite pankirentsishiki.’ ²⁹ Ari jakanakeri itomi, ikantanakeri: ‘Te nonkove.’ Iro kantacha osamaniityaake, opiyimoshiretaari itomi, jatake irantavaite. ³⁰ Ipoña jiyaatashitakeri pashine itomi, ikantakeri eejatzi. Ikantanake irirori: ‘Ari nomatakeri, Apá.’ Iro kantacha te iriyaate. ³¹ ¿Tsikama itzimika apite itomi antakerori ikovakeri ashitariri?” Ari jakaiyanakeni, ikantzi: “Iri antakerori pashine jomperatakari.” Ipoña ikantzi Jesús: “Iriira etyaarone iranaakotemi impinkathariventairi Pava ikaratzi kovakoyetziriri kireeki isheninka, eejatzi okaratzi mayempiroyetatsiri. Omaperora. ³² Tema ipokakeranki Juan oviinkaantantaneri, ikamantavetakami tsika pikantya pinkameethashiretantaiyaarimi, iro kantacha te pinkempisantavakeri. Iriima ikaratzi kovakoyetziriri kireeki isheninka, ipoña mayempiroyetatsiri, okempisantavakeri. Piñaayevetavakari eerokaite, iro kantacha te povashaantero tsika pikantaiyani, onantyaari pinkempisantavakeri.”

Kaariperoshireri antavairyaantzi

(Mr. 12.1-12; Lc. 20.9-19)

³³ “Pinkeme pashine noshiyakaaventemiri. Tzimatsi aparoni atziri pankitzirori chochokimashi, jotantakotakeri maaroni othapiki, jovetsikashitakeri iroveronta ovaaki apaata, jovetsikake eejatzi pankoshetantsi inkene iramenakoitero. Ipoña jamenake atziri amenerone ivankiremashi. Jatake irirori intaina. ³⁴ Okanta okithopaitetake chochoki, jotyaantake iromperatane iragaate. ³⁵ Ikanta antavairyaantzi amenirori pankirentsishiki, jiñaavakerira ipokaiyake omperataari, jaavakeri jomposavaitavake aparoni, jovakeri pashine, ishemyaantakari mapi pashine. ³⁶ Ipoña jotyaantake pashine iromperatane, osheki ikarataiyakeni. Ari ikempitaitavakeri eejatzi irirori. ³⁷ Ovekaraantapaakarori, jotyaantakeri itomijanori

irirori, ikantzi: ‘Ari iñaapinkathaitavakeri notomi naaka.’³⁸ Ikanta irikapayeeni antavairyantzi, jiñaavakerira itomi, ikantavakaanaka: ‘Iri ashitaiyaarone apaata iroka pankirentsimashi. Thame averi, ayeroota aaka.’³⁹ Joirikavakeri, jaanakeri othapiki pankirentsimashi, jovakeri.⁴⁰ Aririka impokanake ashitarori ivankiremashi, ¿tsikatya inkanterika irikapayeeni antavairentzi?”⁴¹ Ari jakaiyanakeni, ikantzi: “Ontzimatyevromamagaiteri irikapayeeni kaariperori, iramenai pashine kameethari amenairone pankirentsimashi, tsika intzime otyaantapiinteneriri okithoki ivankire.”

⁴² Ipoña ikantzi Jesús: “Tema piñaanatero okantziri Osankinajanorentsi:

Imanintavetakaro mapi ovetsikirori pankotsi,

Iro kantamaitacha jovatziyeetairo mapi pankotsinampiki, ikempitakagaitaaro iroorikami tzinkamintsi.

Iriitakera Avinkatharite Pava ovairori onampinaki,

Irootake apampoyaaminthatantakariri osheki.”

⁴³ “Iro nokantantari: Eero piñeero eeroka impinkathariventaimi Pava, iri impinkathariventai pashinesatzi atziri ikaratzi oshiyaaarone pankirentsi okithokitzi ikempisantanaira.⁴⁴ Jiroka okantakota mapi: Intzimerika paryaatsine osaiki iroori, ari iñaakero intankavaite. Iriima inkarate anavyeeri, ari iriñaakero oshemyeeri.”

⁴⁵ Ikanta ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari Fariseo-payeeni jiyotavakero iriitake joshiyakaaventake Jesús.⁴⁶ Ari ikovaiyavetanaka irakaantanakerimi, iro kantacha osheki itharovakaakari atziripayeeni. Tema ikantashiretaiyini atziri kamantanteneri inatzi Jesús.

22

Joshiyakaaventaitziri aavakaachari

¹ Ipoña japiitakero Jesús joshiyakaaventziro jiyotaantziri. Ikantzi:

² “Aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, joshiyakotakariri aparoni pinkathari oimoshirenkiriri itomi jaavaka.³ Jotyaantakeri iromperatane, inkamanteri inkarate pokatsine iroimoshirenkya. Iro kantacha irikapayeeni, te impokaiyeni.⁴ Ipoña jotyaantake pashine iromperatane, ikantavakeri: ‘Pinkanteri nokaimane impoke iroya, novamaakeri vathayetatsiri nopira, tema noimoshirenkatziri notomi iravakaiya.’

⁵ Iro kantacha eekero jiyaatatzi ipiyathataiyani. Jatayetzi aparoni irovaneki, pashine ikenayetanake ipimantayetzi.

⁶ Tzimatsi pashine ovasankitaavakeriri omperataari, ipoña jovakeri.

⁷ Ikanta ikemake pinkathari, jotyaantake irovayirite, japerotakeri jovakeri ovantaintsiri,

itaakero inampitsite.⁸ Ipoña ikantairi pashine iromperatane: ‘Ar-

itake ovetsikayetaka ovaritentsi oimoshirenkanyaari, te arite impokemi nokaimakaantayevetakari.

⁹ Piyaate avotsiki ikenapiintayeeetzi,

pinkantayeteri inkarate piñeeri impokeeta oimoshirenkya.’¹⁰ Ikanta

jiyaayetake omperataari, japatotakeri ikaratzi jiñaakeri: kameethari

eejatzi kaariperori. Piyotaiyakani osheki oimoshirenkachane.

¹¹ Ari jiyaatanake pinkathari irameneri ikaratzi pokaintsiri. Jiñaatzi

osatekainchari aparoni te inkithaatashitapaakyaari aavakaachari.

¹² Ikantapaakeri: ‘Asheninka, ¿tsika pikanta pikyaantakariri jaka

te pinkithaatzimentyaari notomi?” Ari jimairetake, te irake.

¹³ Ipoña pinkathari inkantakeri iromperatane: ‘Poosovakoteri,

poosokiiteri, pookeri otsirenikitake, ari iriraavaityaari iratsikaikivaitya inkemaantsivaitya.’¹⁴ Tema oshekira inkaimaveetya, iro kantamaitacha kapiche inkarate iriyoshiyeetairi.”

Iñaaventaitziri kireeki impinayeeteriri pinkathari
(Mr. 12.13-17; Lc. 20.20-26)

¹⁵ Ipoña ipiyeeyanakani Fariseo-payeeni. Ikinkithavaitaiyakeni, ikan-tavakaiyani: “¿Tsika ankenakairoka ankompitakaantyaariri Jesús?”
¹⁶ Ipoña jotyaantakeneri iriyotaane irirori itsipatakari irapatziya-neete Herodes, ikantapaakeri Jesús: “Iyotaantanerí, okaratzi piy-otaantziri omapero onatzi. Arira onkantya iriyotakoyeetantyaariri kyaaryooperoini Pava. Tema tekatsi pintharovakaiya. ¹⁷ Pinkantena eeroka opaita pikinkishiretari: ¿Okameethatzima amperi kireeki ikovakotakaantane Pinkathari César?”
¹⁸ Iro kantacha Jesús, jiyotavakeri ikinkishiretari, ikantziri: “Kamatavirí. ¿Ipaítama piñaantantanari?”
¹⁹ Poñaakenari kireeki pipinatantapiintariri Pinkathari.” Ari jamaitapaakeneri aparoni kireeki ipaitaitziri “denario.”
²⁰ Ipoña josampitziri: “¿Niinkama ashitarori ivairo jaka? ¿Niinkama irika oshiyakaantainchari?”
²¹ Ikantaiyini: “Irashi César.” Ari ikantzi Jesús: “Tema iri César ashitari, pantantyaanari okaratzi ikovakayimiri, pimpinateri. Iriima maaroni okaratzi jashitari Pava, pantantyaanari ikovakayimiri irirori.”
²² Ikanta ikemaiyavake ikantake Jesús, ipampoyaaminthatanakeri, jovashaan-tanakeri. Jataiyeni.

Josampitakoventaitziro irañagai kamayetatsiri
(Mr. 12.18-27; Lc. 20.27-40)

²³ Ipoña ipokaiyakeni Saduceo iriñeeri Jesús. Iriitake Saduceo kan-tapiintatsiri: “Eero jañagai kamayetatsiri.” Josampitapaakeri Jesús,
²⁴ ikantapaakeri: “Iyotaantanerí, josankinatake pairani Moisés, okantzi: ‘Aririka inkame aparoni atziri, eerorika jovaiyantakaanakero iina, oshinetaantsitzi iragairo irirentzi, irovaiyantakagairo. Iro kantacha ontzimatyé inkempitakaanteri iriirikami ashitakyaarine irirentzi kamaintsiri.’
²⁵ Thame ankantavake: Tzimatsi 7 irentzitavakaachari. Etarori itzimi iraaake iina, tekera irovaiyantakairo iina, ikamake jagairo pashine irirentzi.
²⁶ Ari ikempitakari eejatzi apitetanaintsiri irirentzi. Ipoñaapaaka pashine mavatanaintsiri. Ari ikempitakari maaroni ikaratzira 7.
²⁷ Okanta osamanitake kamai eejatzi iroori tsinane.
²⁸ Aririkami irañaaayetaimi apaata kamayetatsiri, ¿itzimika oimentapero-taiyaari tsinaneka? Tema maaroni ikaratakera 7 jiiinantavetakaro.”

²⁹ Ipoña jakanake Jesús, ikantziri: “Pikenakaashitakaro eeroka, te piyotakotero Osankinajanorentsi, te piyotakotairo eejatzi ishintsinka Pava.
³⁰ Tema aririka irañaayetai apaata kamayetatsiri, eero itzimayetai aavakaayetachaneri. Iroshiyapaiyaari imaninkarite Pava Inkitesatzi.
³¹ ¿Tema piñaanatakotero tsika onkantya aririka irañaayetai kamayetatsiri? Tema ikantake Pava, iñaavaitzi:

³² Naakatake Pava iñaapinkathatziri Abraham, Isaac, eejatzi Jacob. Ari ayotaiyini añaayetatsi irirori, tema te onkante aparoni kaminkari iñaapinkathateri Pava, intaani jimatziro añaayetatsiri.”
³³ Ikanta ikemaitakerira Jesús ikantayetakeri, ipampoyaaminthaitanakeri, ikantay-eetzi: “Omapero okameethatzi jiyotaantziri.”

Iñaaventaitziro ikovakaaperotantziri Pava

(Mr. 12.28-34; Lc. 10.25-28)

³⁴ Ipoña japatotaiyakani Fariseo, tema ikemake kameetha jakakeri Saduceo josampitakeriri. ³⁵ Ikanta aparoni, irijatzi iyotakoperove-tarori Ikantakaantaitane, ipokashitakeri Jesús irosampiteri, tema ikovi inkompitakaiyaarimi, ikantapaakeri: ³⁶ “Iyotaantaneri, ¿tsikatyá otz-imika Ikantakaantaitane anayirori pashine?” ³⁷ Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Pivinkatharite inatzi Pava, ontzimatye petakoperotaiyaari, petakoshiretaiyaari, pampithashire povairi eejatzi. ³⁸ Irootakera etarori Ikantakaantaitane ikovaperotakaantaitziri. ³⁹ Ari oshiyaro apite-tanaintsiri: Ontzimatye petakotaiyaari pisheninka, pinkempitakaan-tairi pikaminthairo eeroka pivatha. ⁴⁰ Aririka pimonkaraakero iroka apitetanaintsiri, pimatakerora maaroni josankinayetakeri Moisés-ni, ee-jatzi maaroni josankinayetakeri kamantantaneri.”

¿Ipaítama charinentariri Cristo?

(Mr. 12.35-37; Lc. 20.41-44)

⁴¹ Ipoña jimatanakero irirori Jesús, josampitakeri Fariseo-payeeni itsi-patari japatoiyani. ⁴² Ikantziri: “¿Ipaítama pikinkishiretakotariri eeroka Cristo? ¿Ipaítama charinentariri?” Ikantaiyini Fariseo: “Icharine David-ni inatzi.” ⁴³ Ipoña ikantzi Jesús: “¿Opaítama iñaavaitakaan-tariri pairani David-ni Tasorentsinkantsi, okanta joshiyakaan-takariri Ivinkatharite? Tema ikantakeranki:

⁴⁴ Iñaavaitake Pinkathari, ikantavairi novinkatharite:

Pisaikapai Nakojanoriki ampinkathariventante,

Irojatzí apaata novasankitaantaiyaariri kisaneentakemiri,

Ari paatzikantaiyaariri piitzi.

⁴⁵ Aña imatzitataikaro David-ni ikantziri: ‘Novinkatharite jinatzí.’ ¿Tsikama inkene incharinentyaari?” ⁴⁶ Ari imairetaiyanake te irake. Tharovashire ikantaiyakani, tekatsira kovanaatsine irosampitanairi.

23

Iñaaventaitziri iyotzinkariite ipoña Fariseo-payeeni

(Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

¹ Ipoña ikinkithatakaakeri Jesús ikaratzi apatotzimentakariri, eejatzi iriyotaanepayeeni, ikantzi: ² “Pameneri iyotzinkariite ipoña Fariseo, iro jaakoventa jovaakakoyetziro okaratzi josankinayetakeri pairani Moisés-ni. ³ Okameethatzi pinkempisanteri onkarate inkantayetemiri, iro kantamaitacha te onkameethate poshiyakotyaari okaratzi jan-tayetziro, tema te jimonkarayetziro irirori. ⁴ Omapero opomer-entsita okaratzi ikovakayimiri pimayetairimi. Te iñaamaitaro im-pomerentsitzimentyaaro irirori irimayetero. ⁵ Jantashiyetaro ikoviri irirori onkantya iñaantaityaariri. Osheki inebetaro meshinantsimonki tsika joteyeetziro Osankinajanorentsi jontarekakotziro ishempaki, ee-jatzi itamakoki. Osheki eejatzi jovaneenkaponkitziyetziro iithaare irishirikake manthakintsi. ⁶ Iro ikovapiintake irosatekateri niyanki aririka irovaiyaani isheninka. Ari ikempitari eejatzi aririka iriyyaate pankotsiki japatotapiintaita. ⁷ Ikovi ñaapinkatha irovethatapiintaiyaari aririka iriñeeteri. Ikovi eejatzi inkantayeeteri: ‘¡Iyotaantanerí!’ ⁸ Te

okameethatzi pimatero eeroka, eero pikovashita inkantaitemi: ‘¡Iy-otaantani!’ Tema maaroni eerokaite kempivaitaka pirentzitivakaatyeyya. Aparoni ikanta iyotaantatsiri, iriitake Cristo, tekatsi pashine.⁹ Jaka kipatsiki, te onkameethate pinkantashivaityaari pisheninka: ‘¡Ashitanari!’ Tema aparoni ikanta Ashitamiri Inkitesatzi.¹⁰ Te onkameethate eejatzi inkantayeetemi: ‘¡Novinkatharité!’ Tema aparoni ikanta pivinkatharite, iriitake Cristo.¹¹ Inkarate kovatsiri iriri-iperote, iroshiyakotyaari ikantaranki otzikataari.¹² Tsikarika itzimi kovashivaitachane iriñaapinkathayeeterimi, aritake iriñaakero intsinampashiretakaitairi. Iriima tsika itzimi tsinampashirevaitatsiri, iriitake ñeerone iriñaapinkathayeetairi.

¹³ ¡Ikantamacheetzimi eeroka iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviriri pinake! Osheki potzikakeri ikaratzi kovatsiri impinkathariventairi Pava. Tema eero piñeero eeroka impinkathariventaimi, teya pinkove impinkathariventairi pashine.¹⁴ ¡Ikantamacheetzimi eerokaite iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviriri pinake! Pampotakaro kamaimetzinkaro pashitaro opanko, iro posamaninkantarori pamanapiintaveta eero jiyotantaitami. Iro kantamaitacha antaro irovasankitaayeetaimi.¹⁵ ¡Ikantamacheetzimi eerokaite iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviriri pinake! Osheki pipomerentsiventakari atzirite kaari asheninkata iroshiyakotai aaka a-judío-tzi, piyotaakeri inkamatavirite irirori. Iro inkempitakotantyaamiri eeroka iratsipetaiyaaro sarinkaveni.

¹⁶ ¡Ikantamacheetzimi eerokaite, oshiyariri mavityaakiri jakathatavakaiyani! Tema aririka impairyeeetero tasorentsipanko, ikantayeetzi: ‘Irovasankitaina Pava eerorika nomonkaratziro nokantziri.’ Iro kantacha pikantapiintaiyake eerokaite: ‘Eerorika jimonkaraitziro, tekatsi ompaitya.’ Irooma aririka impairyeeeteri oro saikatsiri tasorentsipankoki, pikantapiintake: ‘Ontzimatyee irantaitero ikantaitakeri.’¹⁷ ¡Masontzishirerí, mavityaakishirerí! ¿Ipaítama kovaperotachari, iriima oro? Kaari, tema iro irooperotatsi tasorentsipanko otasorentsitakairi oro.¹⁸ Ari okantari eejatzi aririka impairyeeetero pomepirinimentotsiki, ikantayeetzi: ‘Irovasankitaina Pava eerorika nomonkaratziro nokantziri.’ Iro kantacha pikantapiintaiyake eerokaite: ‘Eerorika jimonkaraitziro, tekatsi ompaitya.’ Irooma aririka impairyeeeteri piratsi itaayeetziri pomepirinimentotsiki, pikantapiintake: ‘Ontzimatyee irantaitero ikantaitakeri.’¹⁹ ¡Masontzishirerí, mavityaakishirerí! ¿Ipaítama kovaperotachari, iriima piratsi? Kaari, tema iro irooperotatsi pomepirinimentotsi otasorentsitakairi itaayeetziri.²⁰ Ikaratzi pairyirori pomepirinimentotsi, arira okaratzi ipairyaaakero maaroni ikaratzi itaayeetziri janta.²¹ Eejatzi joshiyari ikaratzi pairyirori tasorentsipanko, arira okaratzi ipairyaaakero ikaratzi tzmantarori.²² Ikaratzi pairyirori inkite, ipairyaaakero maaroni janta tsika isaikinta Pava, ikempitakaantakaro iriimi Pava impairyaaake.

²³ ¡Ikantamacheetzimi iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviri pinake! Pinashitapiintaniri pashitakaariri Pava, pipayetapiintziri inchashaaniki. Temaita pantayetero kovaperotachari ikovakayimiri: Pinkameethashireyete, pineshinonkashiretante, pavaentaashiretaiyaari. Irootake kovaperotachari pantayetairo,

eero povashaantamaitaro panteneri pashinera.* 24 ¡Mavityaakiri, akathataavakaachari! Pikempitakari aparoni pankiventariri shikiryaaniki eero jirakotantari, iro kantamaitacha jirakotakeri antari piratsi.†

25 ¡Ikantamacheetzimi eeroa iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviri pinake! Pikempitakotakaro iraaamentotsi eejatzi ovamentotsi, okiteveta kameetha jakakiroki, irooma inthomointa kipatsi okantaka. Ari pikantayetakari eeroa kantatsi iriñeetemi kameethashire pinatzi, aña koshintzi pinake, pikovapiintakero apaniro panintaavaiitya. 26 ¡Mavityaakiri Fariseo! Pinkempitakaantya poshetapiintziro inthomointa piraamento eejatzi povamento, onantyaari onkitetai jakakiroki eejatzi.

27 ¡Ikantamacheetzimi eeroa iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviri pinatzi! Poshiyakaro okitamaroveta jovantaitariri kaminkari, ova-
neenka okantaka jakakiroki. Iro kantacha inthomointa, ari isaikake itonkiporoki kaminkari, shityeenkatake. 28 Ari pikempitayetakari eeroa, iñaayevetakami atziri pantakero kameethari, iro kantamaitacha inthomointa kamatavishireri pinake, kaariperoshiretakemi.

29 ¡Ikantamacheetzimi eeroa iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviri pinake! Opaitama povetsikapiriniyetantarori tsika ikitayeetakeri kamantanteneri, ipoña povaneenkayetakero inkene inkinkishiretakoyee-tapiintaiteri, inkantaite: 'Kameethashire jinake irika.' 30 Ipoña pikan-taiyini eejatzi: 'Arimi nontzimityaami naaka eeroty a novamaayetzirimi, eero noshiyakotari nocharineni ikaratzi ovamaakeriri kamantanteneri.' 31 Eerokatake kamantakotacha apaniro, iri poshiyakoyeta eeroa picharineni ikaratzi ovamaayetakeriri pairani kamantanteneri. 32 ¡Intsityaa pimonkaratero eeroa kaariperori okaratzi jetakaan-tanakari pairani picharineete! 33 ¡Tema poshiyakari pisheninkatyaarimi maranke! Kaariperoshire pikantaka. ¿Tsikama pinkantaiyaaka pishiyap-ithatantaiyaarori pashinonkagaiya sarinkaveniki? 34 Irootake notyaan-tantyaamiriri kamantanteneri, iyotaneri, impoña iyotzinkari. Iri-itake povamaakaante aparopayeeni, pimpaikakotakaantereri. Iriima pashine, pimpasatakaantavaiteri tsika japatotapiintaita, osheki povasankitaayeri maaroni nampitsiki. 35 Iro piñaantyaarori eeroa irovasankitaaventaitemiri ikaratzi kamayetaintsiri pairani, jetanakaro kameethashireri Abel irojatzi Zacarías itomini Berequías. Iriitake jova-maayeetake pairani iriyaateromi pomepirinimentotsiki ipoñaanakaro tasorentsipankoki. 36 Omapero nokantzimi ari irovasankitaaven-taitakemiri irikapayeeni nosheninka.”

Jiraaneentakotaro Jesús Jerusalén
(Lc. 13.34-35)

37 “¡Jerusalén-satzí! Osheki povake Kamantanteneri. Pishemyaayetakeri ikaratzi jotyaaantaveetakamiri. Tema nokovavetapiintaka nonkem-pityaarimi tsimeri isamoronkiitziri iriryaanite, ari nonkanterimi naaka maaroni ikaratzi notomintaari. Iro kantacha te pinkovaiyeni. 38 Jaka tsika pisaikapiintaiyavetaka eero iñeetai impaitya nampitaiyaarone.

* 23:23 Iro ikantaitzi jaka inchashaaniki: menta, eneldo, comino. † 23:24 Kantakotachari jaka “antari piratsi,” iriira ipaitatzitari “camello.”

39 Tema eero okantaitatya piñaapiintaina jaka, irojatzi apaata pinkantantaiyaari:
Tasonkaventaari inatzi, tema Pinkatharentsi apaitziri otyaantakeriri.”

24

Iñaaventziro Jesús imporokaitero tasorentsipanko

(Mr. 13.1-2; Lc. 21.5-6)

¹ Ipoña ishitovanake Jesús ipoñaanakaro tasorentsipankoki, irootake iriyaatai. Ari ikantziri iriyotaaneete: “Pamenero tsika okanta jovesikayeetziro tasorentsipanko.” ² Jakanakeri irirori, ikantanakeri: “Maaroni piñaakeri, eerora piñeero apaata tsika okanta mapi opeviryaayeta iroñaaka, iro iraperoitero imporokayeetero. Omaperora nokantzimi.”

Iriñeeteri aririka onthonkimataiya

(Mr. 13.3-23; Lc. 21.7-24)

³ Ikanta itonkaanake otzishiki Olivos, ari isaikapaake. Ari josampitziri iriyotaaneete, ikantziri: “Intsityaa pinkantena, ¿tsikapaitema omonkaratya pikantakeri? Aririka pimpiyimatai, aripaitema onthonkimatantaiyaari, ¿tsika onkantya niyotantyaari?” ⁴ Ari jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Ontzimatyepaamaventya jamatavitaitzimikari. ⁵ Tema osheki kovatsine iramatavitemi apaata, impairyapaakena, inkante: ‘Cristo nonatzi naaka.’ ⁶ Tema ari pinkemakoyetakero ovayiritaantsi, paamaiya omintharovashiretzimikari. Ontzimatyepaamaventya irokapayeeni, tema tekeraatara omonkaratya onthonkantaiyaari maaroni. ⁷ Irantaminthatavakaayetya maaroni nampitsiki inkarate iromityaantayeteri pinkathariyetatsiri. Iriñeete mantsiyarentsi, tashetsi, onikayetya kipatsi tsikarikapayeeni. ⁸ Irootakera etanakyaaarone inkemaantsitayeetyaaro irokapayeeni.

⁹ Impoña irakaantayetanakemi eeroka, irimaimaneyeeetemi irojatzi irovamaantayeetyaamiri. Osheki inkisaneentayetanakemi atziri okantakaantziro pipairyaana pavantaanara. ¹⁰ Ari iriñeetake atsipetashitarori ikempisantavetaka, iriñeete kisaneentavakaachane, iriñeete eejatzi aakaantavakaachane. ¹¹ Osheki pokapaintsine iroshiyavetapaakyaarimi kamantantaneri, iramatavitapaakeri inkarate kempisantavakerine. ¹² Irantayeperoitero kaariperori, eero ikaminthaavakaanaa atziri. ¹³ Iriima tsika itzimi kyaaryootaintsine, iriitakera avisakoshireyetaatsine. ¹⁴ Aririka othotyaakya inkemayeetairo maaroni kipatsiki Kameethari Ñaantsi ñaaventakotzirori ipinkathariventantai Pava, aripaitera omonkarataiya onthonkantaiyaari maaroni.

¹⁵ Iro kantacha ari piñaakeri ipaitayeetziro ‘Pinkaari Aperotantaneri,’ iñaaventakeri pairani kamantantaneri Daniel, isaikapaake tsika otasorentsitzi. (Maaroni ñaanayeterone iroka, okovaperotatya inkemathatairo.) ¹⁶ Inkarate nampitaiyaarone apaata jaka Judea-ki, ontzimatyepaamaventya tonkaari otzishiki. ¹⁷ Pisaikirika jakakiroki pipanko, ari pimpoña pishiyanaake, eerora pikyaapanaatzi paapanaate tsikarika ompaitya. ¹⁸ Povanekirika pisaiki, pishiyanaake tsika pikantara, eero paapanaatziro piithaare. ¹⁹ ¡Inkantamacheetero apaata onkarate thomonteyetatsine, eejatzi onkarate tzimayetatsine eentsite eeniro ithoyetzi! ²⁰ Pamaneri Pava, onkantyaama aririka pishiyayetake, eero pomonthaantaro kyaarontsi, eero pishiyanta

eejatzí kitaiteriki jimakoryaantaitari. ²¹ Tema antaro iriñeetero irashinonkaitya apaata. Pairani ovakera jovetsikayeetakero kipatsi, irojatzí iroñaaka, te iriñeetero oshyaarone iroka ashinonkaantsi. Eerora apiita iriñeetairo oshyaarone. ²² Eeromi ishintsitaitzi iroimairentaitero iroka ashinonkaantsi, tekatsimi avisakotaatsine. Ikamintha intzimayete jiyoshiitayeetairi, aventaayetaariri Pava, irootakera joimairentantaitakarori thaankiini iroka ashinonkaantsi. ²³ Aririka pinkeme inkantaitemi: ‘Jirika Cristo.’ Pashine kantatsine: ‘Jirinta Cristo,’ eerora pikempisantziri. ²⁴ Tema impokayetapaake oshiyakotyaarine Cristo, oshiyakotyaarine kamantantaneri. Ari intasonkaventantashiyetapaakya, inkovavetya iramatavitemi, ikaratzi jiyoshiitayetakeri Pava. ²⁵ Aritakera nokamantziyetakamiro. ²⁶ Impoña inkantaitakemi: ‘Areetaka janta tsika te inampiitaro.’ Eeromaita piyaatashitziri. Inkantaite eejatzí: ‘Ari isaiki inthomointa pankotsiki.’ Eeromaita pikempisantziri. ²⁷ Tema aririka impiye Itomi Atziri, iroshiyapaiyaaro okantaranki ookatharonsi. Etanakyaaro omporekanake ishitovapiintzi ooryaatsiri, irojatzí tsika ikyaaapiintzi. ²⁸ Tsikarika isaiki aparoni shitzivari, ari ipiyoventariri amempori.”*

Impiyantaiyaari Itomi Atziri

(Mr. 13.24-37; Lc. 21.25-36; 12.41-48)

²⁹ “Aririka onkaratapaake apaata jashinonkaita antaro, ari intsi-vakake ooryaa, eeró joorenta kashiri eejatzí. Impoña inthopiryaayetake inkiteki impokiro, maaroni ikaratzi oorentayetachari inkiteki inthonkya imporokayete eejatzí. ³⁰ Aripaite inkoñaatapai Itomi Atziri inkiteki. Antaro intharovayetanake atziri jaka kipatsiki. Tema iriñeetavairo irovaneenkaro eejatzí ishintsinka, inkenantapaiyaaro menkori. ³¹ Intyootapaake shintsiini maninkariite, irapatotapairi ikaratzi jiyoshiitayeetakeri nampitarori maaroni tsikarika jaka kipatsiki, irojatzí tsika ochentetapaa.

³² Okempitaranki aririka piñaapiintziro eereshiyetai pankirentsi, piyotzi irootaatsi osarentsitzimatai.† ³³ Iroora piyoteri eerokapayeeni, aririka piñaayetakero nokantayetakemiri, okarikitzimataana. ³⁴ Omaperora nonkante, eerora ikamayetzita irika asheninkapayeeni, irojatzí iriñaantayeetakyaarori nokamantayetakemiri. ³⁵ Eerora okantaitatyaani piñeero inkite eejatzí kipatsi irooma okaratzi noñaaneyetakari omaperoitaatyeeni iroori.

³⁶ Iro kantacha tekatsira iyotatsine tsikapaite, iri ovatsipero inkiteveri maninkariite, te jiyotzi. Tema apaniro ikantakaaro Ashitanari jiyotziro irirori. ³⁷ Arira oshyaaro pairani isaikantavetari Noé, ari onkantaiyaari eejatzí aririka impiye Itomi Atziri. ³⁸ Tema pairani tekera areeta oonkaro, onimovaitziri atziri, jovavaitaiyani, jiravaitaiyini, pashine aayetatsiri iina. Irojatzí jotetantanakari Noé pitotsiki. ³⁹ Tekatsi inkinkishiretakote, irojatzí omapokantakariri oonkaro, ari japerotakari maaroni. Arira onkempitagaiyaari aririka impiye Itomi Atziri. ⁴⁰ Tema isaiké apite antavaitatsiri irovaneki, aparoni irayeetanai inkiteki. Iri-ima pashine irookaitanari. ⁴¹ Osaiké apite tsinane ontononkavaite,

* **24:28** Ikempitara añaapiintziri amempori jevotaiyani, ayotzi tzimatsi kamaintsiri. Ari okempitari eejatzí aririka añaayetakero okaratzi iñaaventayetakeri jaka Jesús, ayotzi irootaintsi impiyimatai. † **24:32** Ikantakoitziri jaka “pankirentsi” higuera onatzi.

aparoni iraaheetanai inkiteki. Irooma pashine tsinane, irookaitanairo. ⁴² Paamaventaiya eeroka, tema te piyote tsikapaite impiye Pivinkatharite. ⁴³ Pinkinkishiretakoteri aparoni atziri, aririkami iriyote impokatye koshintzi tsireni, arimi iraaaventakyaami, eero ikoshitaarrantaitzirimi ipankoki. ⁴⁴ Ari onkantyaari, ontzimatyete paamaventayetaiya eejatzi eeroka. Tema tekatsi iyotatsine tsikapaite impiye Itomi Atziri.

⁴⁵ Poshiyakotyaari aparoni otzikataari kameethashireri, kinkishiretachari kameetha. Jookanakeri ipankoki omperatariri, ikantanakeri: 'Pamenenari ikaratzi saikatsiri pankotsiki.' ⁴⁶ Kimoshirera inkantaiya irika omperataari, aririka impiye omperatariri, tema iriñaapairi jimankarataakero ikantanakeriri. ⁴⁷ Aritake irishinetaakeneri iramaakoventyaaniri maaroni okaratzi jashitari. ⁴⁸ Iriima aparoni kaariperoshireri omperataari, ikantzi: 'Eero ipiyita omperatanari.' ⁴⁹ Impoña irovasankitaavaitakeri pashine omperataari. Jatake inkempiyayetyaari shinkiryaaantzi. ⁵⁰ Onimovaitziri irika omperataari, iromapokashitaiyaari irareetaiya omperatariri. ⁵¹ Irimaperoteri irovasankitaapairi, irookapaakeri janta tsika ikashiyakaitakari kamataviriri. Ari iriraavaityaari, iratsikaikivaitya inkemaantsitaiya."

25

Iñaaventaitziro 10 evankaro

¹ "Aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, oshiyatyaaro 10 evankaro jatatsiri tsireni omonthaiyaari aavakaachane. Aayetanake ootamentopayeeni. ² Tzimatsi okaratzi 5 evankaro kyoshiretaintsiri, tzimatsi eejatzi okaratzi 5 evankaro kaari kyoshiretatsine. ³ Irokapayeeni 5 evankaro kaari kyoshiretatsine aavetanakari ootamento, iro kantacha kapiche aanake iyaaki. ⁴ Irooma pashine kyoshiretaintsiri, aayetanake iroori ootamento, aanake eejatzi osheki iyaaki. ⁵ Tera impokitatyeyea thaankiini aavakaachane, ayimatapaakero ovochoki, magariyanakeni. ⁶ Okanta niyanakiite tsireni, okematzi ikaimaitzi, ikantaitzi: '¡Kaakitake aavakaachaneri, pomonthaavakyaari!' ⁷ Kakitaiyanakeni evankaro, ojaikiyetanairi iyaaki ootamentopayeeni. ⁸ Evankaropayeeni kaari kyoshiretatsine, okantavetanakaro kyoshiretaintsiri: 'Pimpena iyaaki pootamento, irootaintsi intsivake nootamento naaka.' ⁹ Ari okantanake: 'Eero nopimi, ari inkovityiimotakyaana naaka, piyaate pamanantapainte.' ¹⁰ Iyaaminthaitapaintzi amanantzi, areetapaaka aavakaachaneri. Irokapayeeni okaratzi aamaventainchari, omonthaavakari, jaanakero janta tsika iroimoshirenkaiteri. Jashitaitanakero ashitakorontsi. ¹¹ Okanta opiyavetapaaka jatatsiri amanantzi, okaikaimavetapaaka, okantapaake: '¡Pashitaryeenaro naaka!' ¹² Okematzi jakaitanakero, ikantaitziro: 'Tetya niyotemi. Omapero.' ¹³ Ontzimatyeyera paamaventayetaiya eeroka. Tema te piyote tsikapaite impiye Itomi Atziri."

Jiñaaventaitziri kireeki

(Lc. 19.11-27)

¹⁴ "Tema aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, joshiyakotatyaari aparoni atziri kovatsiri iriyaate intaina, irapatotakeri iromperatane, ipanakeri iraaaventyaaniri okaratzi jashitari. ¹⁵ Ipoña ipakeri

aparopayeeni iromperatane iireekite. Iriima pampithashiretachari kameetha, impanakeri ikaratzi 5 kireeki, pashine amataachari jiyotzi impanakeri ikaratzi apite, iriima pashine ovekaraantapaakarori impanakeri aparoni. Ipoña, jatake intaina. ¹⁶ Ikanta irika ipayeetakeri 5 kireeki, jantavaitakaakeri, joshekyaaakeri jagai ikaratzi eejatzi 5. ¹⁷ Ari ikempitakari ipayeetakeri apite, joshekyaaakeri irirori, jagai ikaratzi eejatzi apite. ¹⁸ Iriima pashine ipayeetakeri aparoni, jaanakeri iireekite, ikitatakeri kipatsiki. ¹⁹ Okanta osamanitake piyaa ashitariri kireeki, ikaimakaantapairi iromperatane iriyote opaita jantantakari iireekite. ²⁰ Ari ipokapaake ipayeetakeri 5 kireeki, joñaakapairi pashine 5 kireeki joshekyaaakeri, ikantapaake: Pinkathari, 5 kireeki pipakena pairani, jirika pashine 5 noshekyagairi. ²¹ Ikantzi Pinkathari: ‘Arivé nomperatane, kameethashireri pinake. Kapiche kireeki pikempoyaaakena, ari pinkempoyagai pashine osheki. Pimpoke, pintsipatyaana panintagaiya.’ ²² Ipoña jareetapaaka ipayeetakeri apite kireeki, ikantapaake: ‘Pinkathari, apite kireeki pipakena, jirika pashine apite noshekyagairi.’ ²³ Ari ikantzi Pinkathari: ‘Arivé nomperatane, kameethashireri pinake. Kapiche kireeki pikempoyaaakena, ari pinkempoyagai osheki pashine. Pimpoke, pintsipatyaana panintagaiya.’ ²⁴ Ipoña jareetapaaka ipayeetakeri aparoni kireeki, ikantapaake: ‘Pinkathari, niyotzi naaka mashiryaaantzi pini, pampoyetanta pantavaitakaantziri piireekite, ari okanta poshekyaaantari.’ ²⁵ Iro notharovantakari, naakeri piireekite, nokitatakeri kipatsiki. Jirika iroñaaka namaimiri. ²⁶ Ari jakanakeri ikantziri: ‘Kaariperoshire pinatzi osheki piperaneta. Piyovetaka ari nonkisakemi eerorika poshekyaanari kireeki, ²⁷ piñaavetaka eero pimatziro eeroka, pamenemi impaitya antavaitakaaimirine, ari iroshekineentakemi iroñaaka, iri pimpavainarimi nopiyaara.’ ²⁸ Ipoña ikantayeetakeri ikaratzi saikaintsiri: ‘Paapithateri kireeki, pimpairi pashine oshekyaaakeriri 10 kireeki.’ ²⁹ Tema tsikarika itzimi otzimimotakeri, ari ontzimimotairi osheki. Iriroma kaari otzimimotairi, eekero iriyaatatye iriñeero eero otzimimoperotairi. ³⁰ Paanakeri irika kaariperoshireri, pookeri tsika otsirenikitzi. Ari iriraavaityaari, iratsikaikivaitya inkemaantsivaitaiya.”

Iñaaventaitziro iyakoveentaantsi

³¹ “Aririka impiye Itomi Atziri ñaapinkatha irovayeetairi. Intsipataiyaari maaroni maninkariite, inkempitaiyaari ikantaranki aparoni pinkathari isaikantaro ovaneenkatachari isaikamento. ³² Irapatotairi maaroni atziri tsikarika irisaikai irirori. Irinashiyetaiyaari iromisaikayetairi. Iroshiyakotyaari aparoni atziri nashitariri ipira te inkovakairi inkonovayetya. ³³ Iromisaikairi ikovaperotziri irakojanoriki, iriima imanintayetziri irampateki iromisaikairi.* ³⁴ Impoña iriñaavaitake Pinkathari, iriñaanateri jinashitakari irakojanoriki, inkanteri: ‘Pimpoke maaroni, osheki intharomentakagaiyaami Ashitanari, pinampitaiyaaro tsika ipinkathariventantzi irirori, tema ari jovetsikanontakemiri pairani ovakera jovetsikantakarori kipatsi. ³⁵ Tema piñaanaranki aavetana notashe, iro kantacha pipakena novarite. Piñaana ayimatana nomire, pipakena nirakeri. Piñaakena nareeta

* **25:33** Iri ikantakoitzi jaka oisha, iriitake piratsi ikovaperoitakeri jomisaikaitakeri akotsijanoriki. Iriima cebra, iri piratsi imanintayeetakeri jomisaikaitakeri ampatentsiki.

pinampiki, pineshinonkatakena pipankoki. ³⁶ Piñaana nosaraakovaitzi, pipakena nokithaatar. Piñaana nomantsiyatake, pampitakotakena namataakotantaari. Jominkyaakaantaitakena, pipokashitakena piñaana.’ ³⁷ Impoña inkantaiyeni kameethashireri: ‘Pinkathari. ¿Tsikapaitte noñiimi pitasheneentzi, nopantamiri povarite? ¿Tsika noñiimi pimireneentzi, nopantamiri pimire? ³⁸ ¿Tsikapaitte noñiimi, naakameethatantamiri nopankoki? ¿Tsika noñiimi pisaraakovaitzi, nopantamiri piithaare? ³⁹ ¿Tsikapaitte noñiimi pimantsiyatzi, jashitakoitzimi, niyaatashitakemi noñiimi?’ ⁴⁰ Ari jakanake Pinkathari, ikantzi: ‘Tema pikaminthaakeriranki ikaratzi aventaayetanari noshiyakaantaari iyeki, aña naakatakera pikaminthaake. Omapero.’ ⁴¹ Ipoña ipithokashitanakari jinashitakari irampateki, ikantziri: ‘Kaariperori, piyaate eeroka pinkemaantsitaiyaari paampari kaari tsivakanetaatsine, ikashiyakaitakariri kamaari intsipataiyaari maaroni imaninkarite irirori. ⁴² Aña piñaavetakana notasheneentzi, te pimpena noyaari. Ayimatakana nomire, te pimpena nomiretyaari. ⁴³ Piñaavetana nareeta pinampiki, te pineshinonkatena pipankoki. Piñaavetana nosaraakovaitzi, te pimpena nonkithaatyaaari. Piñaavetana nomantsiyatzi, jominkyaakaantaitakena, te pinkivantena.’ ⁴⁴ Impoña jakanake kaariperoshireri, ikantzi: ‘Novinkatharite, ¿tsikapaitte noñaavetami pitasheneentzi, pimireneentzi, pikivantana, pisaraakovaitzi, pimantsiyatzi, jominkyetakemi, temaita nonkaminthaayetemi?’ ⁴⁵ Ari ikantzi Pinkathari: ‘Tera pineshinonkayetantaiya, onkantavetakya iryaani irinayeete, naakatakera pantzimotake. Omapero.’ ⁴⁶ Irootake iratsipetantayeetyaaroni kantaitaachaneri ashinonkaantsi. Iriima inkarate kameethashireyetaintsine, inkantaitaatyeeero irañaayetai.”

26

Ikamantavakaita irakaanteri Jesús

(Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

¹ Ikanta ithonkanakero Jesús okaratzi iñaaventayetakeri, ikantanakeri iriyotaane: ² “Piyotaiyini eeroka kapatapaaka apite kitaite joimoshirenkapiintaitziro Anankoryaantsi. Arira irakaantaiteri Itomi Atziri impaikakoiteri.”

³ Ikanta ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari iyotzinkariite, ipoña antarikonaite, japatotaiyakani ipankoki Caifás ijevajanorera omperatasorentsitaari. ⁴ Ari ikamantavakaiyakani, ikantayetake: “Thame amataviteri Jesús ayeri ovakaanteri. ⁵ Iro kantacha eerora amaimanetziri kitaite joimoshirenkaita, ikisakoventarikari atziripayeeni.”

Isaitantaitari Jesús kasankaari

(Mr. 14.3-9; Jn. 12.1-8)

⁶ Ikanta ikenanai Jesús Betania-ki, ipankoki Simón pathaavaive-tachari. ⁷ Ari areetapaaka tsinane amakotake kasankaari, kameetha okantaka onaki jovetsikaitziro mapi paitachari “alabastro,” osheki ovinaro. Osaitantapaakari iitoonaki Jesús isaikakera jovaiyani. ⁸ Ikisaiyanaka iriyotaane jiñaakero, ikantaiyanake: “¿Opaitama apaavaitantarori? ⁹ Aririkami ompimantya, iragaitemi osheki kireeki impayeterimi ashinonkainkari.” ¹⁰ Jiyotakotakeri Jesús, ikantziri: “¿Opaitama pikisantarori iroka tsinane? Kameetha okanta noñaakero

naaka antakeri. ¹¹ Arira inkantaitatyeeyaani ashinonkainkari piñeeri pintsipatyaaari, irooma naaka eero piñiuro onkantaityaani pintsipatyaaana. ¹² Tema eevatatzi osaitantanaro kasankaari omotaitaro apaata aririka inkitaitakena. ¹³ Aririka inkamantantayeetairo Kameethari Ñaantsi, inkinkithatakoitairo iroka tsinane, ari onkantya iroshiretantaityaarori antakeri. Omapero.”

Ikinkishirya Judas iraakaanteri Jesús

(Mr. 14.10-11; Lc. 22.3-6)

¹⁴ Ikanta Judas Iscariote karavetariri ¹² iriyotaane Jesús, jiyaatashitakeri ijevare omperatasorentsitaari. ¹⁵ Ikantapaakeri: “¿Ipaitama pimpenari aririka namakemiri?” Ari joñaakaitanakeri ikaratzi 30 ipeviryaaka kireeki. ¹⁶ Aripaitera jamemenatanakero Judas tsikapate iraakaanteri.

Overaantarori jovakaanaari iriyotaane

(Mr. 14.12-25; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

¹⁷ Areetapaaka etarori kitaite jovantapiintaitarori tantaponka, pokaiyapaakeni iriyotaane Jesús, josampitziri: “¿Tsika onkotsitakaandeka oyaari kitaiteriki Anankoryaantsi?” ¹⁸ Ari ikantanakeri: “Piyaate nampitsiki. Ari pomonthaiyaari aparoni shirampari, pinkanteri: ‘Ikantzi iyotaanari: “Monkaratapaaka, nokovi niyaate pipankoki noimoshirenkero kitaite Anankoryaantsi, nontsipatyaaari niyootaanepayeeni.” ’ ” ¹⁹ Ari jimatakeri iriyotaane okaratzi ikantakeriri Jesús. Jonkotsitakaantake iroyaari kitaiteriki Anankoryaantsiki.

²⁰ Aritake sheetyaanake jareetapaaka Jesús, saikapaake irovaiyaani itsipatapaakari iriyotaane ikarataiyakeni 12. ²¹ Ikanta jovaiyani, ikantanake Jesús: “Pinkeme nonkante, pikarataiyini eeroka jaka, tzimat-sira aparoni pithokashityaanane. Omaperora.” ²² Ovashire ikantaiyanakani. Aparonipayeeni josampitanakeri: “¿Naakama pinkathari?” ²³ Ipoña jakanakeri, ikantzi: “Tsikarika itzimi ayootakenari, iriitakera pithokashityaanane. ²⁴ Kyaaryoora impeyakotya irika Itomi Atziri, tema irootake josankinatakoyeetakeriri pairani. ¡Ikantamacheetzi pithokashityaarine! Eeromi itzimaajatzi irirori.” ²⁵ Ari iñaavaitanake Judas pithokashityaarine, ikantzi: “¿Naakama iyotaanari?” Ikantzi Jesús: “Irootake pikantakeri.”

²⁶ Eenirora jovaiyani jaakero Jesús tanta, ipaasoonkeventakero, ipetoryaakero, ipayetakeri iriyotaane, ikantziri: “Jiroka, poyaaro, novatha onatzi.” ²⁷ Ipoña jaakotakero imiretairi, ipaasoonkeventakero, ipakotakeri iriyotaane, ikantziri: “Piraiyeni maaroni, ²⁸ tema niraane onatzi iroka, irootake oñaarontaperoterone antzimotavakaiyaari, iro shitovaatatsine onkantya irariperoyeetantaiyaariri kaariperoshireri. ²⁹ Pinkeme nonkante, eerora niritaaro iroka irojatzi apaata aririka impinkathariventantai Ashitanari, ari apiitairori eejatzi.”

Iñaaventakero Jesús irookaventante Pedro

(Mr. 14.26-31; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

³⁰ Ikanta ithonkanakero jamampaakotari Pava, jataiyanake tonkaariki otzishi Olivos. ³¹ Ipoña Jesús ikantziri iriyotaane: “Irootaintsi pookaventiyaena iroñaaka tsireni. Tema josankinaitake pairani kantatsiri:

Noveri aamaakoventariri oisha, ari inthonkya iroivaraayetanakya ipira.

³² Iro kantacha aririka nañagai, Galilea-kira noyaapaimi.” ³³ Ari jakanake Pedro, ikantzi: “Aritaima irookaventakemi pashinepayeeni, eero nomatziro naaka.” ³⁴ Ikantzi Jesús: “Pinkeme nonkantemi, iroñaaka tsireni tekera iriñeeta tyoopi, mavasatzi pinkantake: ‘Te noñiiri Jesús.’ Omaperora.” ³⁵ Ari ikantzi Pedro: “Eero nookaventzimi, kempitaka ari ankarate ankame.” Ari ikantaiyakeni eejatzi maaroni iriyotaane.

Jamani Jesús Getsemaní-ki
(Mr. 14.32-42; Lc. 22.39-46)

³⁶ Ikanta Jesús itsipatakari iriyotaane, areetaiyakani Getsemaní-ki, ikantapaakeri: “Ari pisaikavake jaka, niyaaneentavake naaka janta, namane.” ³⁷ Intaani jaanakeri Pedro itsipataanakeri apiteranki itomi Zebedeo. Ari jiraashiretakotapaakari iniroite Jesús. ³⁸ Ikantziri: “Ovamaimatatyana novashirenka. Ari pisaikaiyavakeni eeroka jaka, thame ankakempite.” ³⁹ Ovaaneentanaka kapicheeni irirori. Otyeerovapaaka, amanapaake. Ikantzi: “Ashitanari, pishinetanarika eeroka, pintsiparyaakoventena onkarate nonkemaantsityaari. Iro kantacha eero pimatano okaratzi nokovavetakari naaka, iro pimate okaratzi pikovakaakenari.” ⁴⁰ Ipoña ipiyashitapaakari iriyotaane, iñaapaatziiri imagaiyini. Ikantapaakeri Pedro: “¿Tema pinkisashityaaro pivochoki pintsipatyana ankakempite? ⁴¹ Pinkakite, pamane, otzimikari pikenakaashitane. Tema te pinkisashivainetya eeroka, osheki inaveta kameethatatsiri pikovavetari panterimi.” ⁴² Eejatzi ipiyanaa Jesús, amanapai, ikantzi: “Ashitanari, eerorika pitsiparyaakoventana onkarate nonkemaantsityaari, pimateroma opaita pikovakaakenari eeroka.” ⁴³ Ikanta ipiyapaa, eejatzi jiñaapairi jimagaiyini, tema iniroite okantaka ivochoki. ⁴⁴ Ipiyapithatanaari, mavatake ipiyaka jamani. Irojatzi japiitapai ikantayetakeri inkaaranki. ⁴⁵ Ipoña ipiyashitapaakari iriyotaane, ikantapaakeri: “¿Irojatzima pimagaiyini? Monkaratapaakara irakaantaitantyaariri Itomi Atziri, iragaitanakeri janta kaariperoshireriki atziri. ⁴⁶ Pintzinaye, thame aatai. Okarikitzimatapaake pithokashityaanane.”

Jagaitakeri Jesús
(Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

⁴⁷ Iñaavaiminthaizti Jesús, areetapaaka Judas ikaravetapiintari. Osheki itsipatapaakari, jamayetake irovathaamento, ipasamento. Irotyaantane inatzi ijevajanore omperatasorentsitaari, ipoña irashi antarikonaite. ⁴⁸ Tema Judas pithokashitaneri, ikantzitakeri inkaaranki iramane: “Tsikarika intzime nonintaaporotapaake, iriitake, poirikeri.” ⁴⁹ Ikanta jareetapaakara Judas, jontsitokapaakari okarikiini Jesús, ikantapaakeri: “Iyotaanari.” Inintaaporotapaakeri jovethatapaakari. ⁵⁰ Ipoña josampitantzi Jesús, ikantzi: “Asheninká, ¿Ipaitema pipokashitziri?” Ari joirikaitapaakeri Jesús, iraanaitanakyariri janta iramenakoiteri. ⁵¹ Ikanta aparani tsipatakari okarikiini Jesús, inoshikanakero iyotsirote, itotzitakeri iyempita irotzikatane ijevare omperatasorentsitaari. ⁵² Ari ikantanake Jesús: “Povairo piyotsirote, ipiyetamikari. Tema ikaratzi ovesantatsiri, jovesaitziri irirori. ⁵³ Tema piyotzi kantatsimi namaneri Ashitanari, aritakemi iromityaantakena

osheki maninkariite kisakoventyaanari.*⁵⁴ Iro kantamaitacha ari onkantyaari omonkaraantyaari okaratzi josankinatakoyeetakenari pairani.”⁵⁵ Ipoña Jesús ipithokashitanakari ikaratzi pokashitakeri, ikantziri: “¿Naakama koshintzi pamashitantanari povathaamento, pipasamento? ¿Tema nokantaitatya piñaapiintana niyotaantzi tasorentsipankoki, kaarima paantana?”⁵⁶ Ari onkantyaari, irootake omonkaratantyaari okaratzi josankinayetakeri pairani kamantantneri.” Aripaite ishiyayetana iriyotaane, jookaventaitanakeri Jesús apaniro.

Japatoventaitari Jesús

(Mr. 14.53-65; Lc. 22.54, 63-71; Jn. 18.12-14, 19-24)

⁵⁷ Ikanta jagaitanakerira Jesús ipankoki Caifás, ijevajanore omperatasorentsitaari, ari japatotaiyakani maaroni iyotzinkariite itsipatakari antarikonapayeeni.⁵⁸ Noshikacha ineetsiini Pedro joyaatakoventakeri Jesús, irojatzi jareetantapaakari ipankoki ijevajanore omperatasorentsitaari. Iro inkyaantapaakyaarimi pankotsiki itsipayetapaakari kempoyaaventaneri, ikovi Pedro inkemakoventeri tsika inkantaiteri Jesús.⁵⁹ Ikanta ijevarepayeeni omperatasorentsitaari itsipatakari ikaratzi apatotainchari, jamenavetaiyaka impaitya thaiyakotyaarine Jesús onantyaari irovakaanteri.⁶⁰ Te iriñaamaitya, okantavetaka ipokayevetaka osheki kovatsiri inthaiyakotyaarimi. Ipoña ikatziyanaka apite thaiyakotanakariri,⁶¹ ikantanake: “Nokemiri naaka chapinki iñaavaitzzi ikantzi: ‘Ari nomporokakero tasorentsipanko, iro avisavetakya mava kitaite, nonthonkairo novetsikairo.’”⁶² Ari ikatziyanaka ijevajanore omperatasorentsitaari, ikantanakeri Jesús: “¿Opaitama kaari pakanta? ¿Tema pinkemeri okaratzi ikantakotakemiri?”⁶³ Irojatzi jimairetake, te irake. Ari ishintsithatanakeri, ikantziri: “Pimpairyeeeri Kañaaneri Pava, onkantya niyoperotantyaari kyaaryoorika onkarate pinkantenari. ¿Eerokama Cristo Itomi Pava?”⁶⁴ Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Irootake pikantakeri. Iroñaaka piñeeri Itomi Atziri intsipataiyaari irakojanoriki Pava impinkatharitai. Impoña piñeeri impiye inkenapai menkoriki.”⁶⁵ Ikanta ikemavakera jevajanori, isaperyaanakero iithaare ikisanakara, ikantanake: “Ñaakero, ipairyaaashitakeri Pava. Tekatsira pashine ankoveri inkantakoiteri. Pikemaiyakeni eeroka okaratzi ithainkakeri Pava.”⁶⁶ ¿Ipaitama pikantaiyirini eeroka?” Ari jakaiyanakeni, ikantaiyini: “¡Tzimake ikenakaashitane! ¡Ontzimatyee inkame!”⁶⁷ Ipoña ichoontaporovaitaitanakeri. Tzimatsi pashine kaposaporovaitanakeriri. Tzimatsi eejatzi pasaporovaitanakeriri.⁶⁸ Josampitzimaitaitari ikantaitziri: “Cristo, ¿tema kamantantaneri pinatzi, intsityaa pinkantena ipaita pasavaizimiri?”

Ikantzi Pedro: Te noñiiri naaka Jesús

(Mr. 14.66-72; Lc. 22.55-62; Jn. 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Ari isaikake Pedro jakakiroki, iro oñaantapaakariri otzikataaro, okantapaakeri: “¿Tema eeroka itsipataranki Jesús irika Galilea-satzi?”⁷⁰ Iro kantacha osheki ñaakeriri Pedro jotekanakero, ikantanake: “Tetya, te niyoteri ipaita pikantanari.”⁷¹ Ari ishitovaneentanake Pedro jakakiroki. Ari oñaapairi pashine otzikataaro, okantapaakeri itsipayetakari: “Trijatzi

* 26:53 Iro ikantaitzi jaka “osheki maninkariite,” 12 legion ikaratzi.

irika itsipataranki Jesús Nazaret-satzi.” ⁷² Ari japiitanakero Pedro jotekanakero, ikantanake: “Apaniro jiyotzi Pava, te niyoteri naaka irika shirampari pikantanari.” ⁷³ Tekera osamanite, japiitakeri ikaratzi itsipatakari ikantziri: “Eerokatake itsipatapiintari Jesús, tema Galilea-satzi pini, iriivaitake ikantziro jiñaavaizti.” ⁷⁴ Ikantanakeri: “Tevé, te niyoteri irika shirampari pikantanari. Jiyotzi Pava nothaiyarika, irovasankitainaata.” Aripaite iñaanake tyoopi. ⁷⁵ Ari ikinkishiretanairo Pedro ikantakeriranki Jesús: “Tekera iriñeeta tyoopi, mavasatzi poteke, pinkante: ‘Te noñeeri Jesús.’ ” Shitovanake Pedro, iniroite jiraavaitanaka.

27

Jagaitanakeri Jesús Pilato-ki

(Mr. 15.1; Lc. 23.1-2; Jn. 18.28-32)

¹ Okanta okitaityaamanai, apatotaiyamanaka jevariite itsipayetakari antarikonapayeeni, ikamantavakaiyakani iroveri Jesús. ² Ipoña joosotaitanakeri Jesús, jagaitanakeri isaikira Poncio Pilato, jevariperori inatzi irika.

Ikamantakeri Judas

³ Ikanta Judas aakaantaneri, jiyotanake irovamaakaanashityaari Jesús. Iniroite ikinkishiretanaka, jatake iroipiyeeneri 30 kireeki ijevare omperatasorentsitaari, ipoña antarikonaite, ⁴ ikantapairi: “Jirika piireekite. Te onkameethate okaratzi nantakeri. Tekatsi irante Jesús naakaanashitakeri.” Ikantaiyanakeni irirori: “Intaanityaami, piyotziro eeroka.” ⁵ Ari japishoonkanakeri kireeki janta tasorentsi-pankoki, ishiyaperotanakitya ipiyanaka, irojatzit shirikantapaakari. ⁶ Ikanta ijevare omperatasorentsitaari, jagairi kireeki, ikantaiyini: “Te oshinetaantsite ankempoyagairi kireeki, tema iriitake apinatakerriri irovakaanaitantyaariri.” ⁷ Ari josampitavakaiyani: “¿Tsika ankanterika aaka irika kireeki?” Ipoña ikantaiyini: “Thame amanantantyaaro pitzitharipatha kipatsi, tsika inkitayeeteri aririka inkamayete kaari asheninkata.” ⁸ Irojatzit iroñaaka ipaitayeetziro iroka kipatsi: “Iraantsipatha.” ⁹ Ari okanta omonkaratantakeri josankinatakari pairani kamantaneri Jeremías, ikantake: Jagaitakeri 30 ipevirya kireeki, Okaratzi ikovaiyakeri icharinepayeeni Israel impinateri, ¹⁰ Iri jamanantayeetantakarori pitzitharipatha, Irootake ikovakaakenari Pinkathari namanantero.

Pilato josampitziri Jesús

(Mr. 15.2-5; Lc. 23.3-5; Jn. 18.33-38)

¹¹ Aritake areetaka Jesús isaiki jevariperori, josampitavakeri, ikantziri: “¿Eerokama ivinkatharite Judío-payeeni?” Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Irootake pikantakeri.” ¹² Ikanta ijevare omperatasorentsitaari itsipayetakari antarikonaite, osheki ikantakovetapaakariri Jesús. Te jakimaita irirori. ¹³ Ipoña ikantzi Pilato: “¿Tema pinkeme okaratzi ikantakoyeetzimiri?” ¹⁴ Eeniro jimairetake, te irake. Ipampoyaaminthatanakeri Pilato irika Jesús.

Jiyakoventaitziri Jesús

(Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38–19.16)

15 Tzimatsi jametapiintari jevariperori: Maaroni osarentsi aririka iroimoshirenkaiyaani judío-payeeni, jomishitovakaantzi aparoni isheninka jaakaantaitziri tsikarika intzime inkovaiyakeri. 16 Tzimatsiya aparoni judío jaakaantaitziri ipaita Barrabás, ikemakoitane inatzi irika jantakerora koveenkatatsiri. 17 Ikanta japatotaiyakani atziriite, josampitantake Pilato, ikantzi: “¿Niinkama pikoviri nomishitovakaanteri? ¿Iriima Barrabás? ¿Iriima pikovi Jesús ikantaitziri Cristo?” 18 Jiyotake Pilato ikisaneentashiitari Jesús, irootake jaakaantaitantakariri. 19 Tema inkaaranki, okantakaantakeri iina, okantake: “Eero pimaimanevaitziri eeroka kameethashireri. Osheki jomishimpyaakaantakena tsireni omintharovashiryaakena.” 20 Iro kantacha ijevarera omperatasorentsitaari itsipatakari antarikonapayeeni, jotsimaakeri atziriite, inkantaiyeni: “Iro kameethatatsi iromishitovaiteri Barrabás, iriima Jesús irovaiteri.” 21 Ipoña japiitanakero jevariperori josampitantzi: “¿Niinkama pikoviri nomishitovakaanteri?” Ari ikantaiyini maaroni: “¡Iri Barrabás!” 22 Ari ikantzi Pilato: “¿Tsikama nonkanterika Jesús ipaitaitziri Cristo?” Jakaiyini atziri: “¡Pimpaikakotakaanteri!” 23 Ari ikantzi jevariperori: “¿Tzimatsima kaariperori jantakeri?” Eekero ishintsitatzi ikaimaiyini atziriite, ikantzi: “¡Pimpaikakotakaanteri!”

24 Ari jiyotanake Pilato jamenaashivaitaka josampitantzi, tema osheki ikatsimashireyetake atziripayeeni. Ikaimakaantake jiña, iñeetakeri maaroni ikivaakotanaka, ikantanake: “Tera naaka kovatsine novakaanteri irika kameethashireri. Pikovaiyakerika, eeroka iyotaiyeroneri.” 25 Ari ikantaiyanakeni iriroriite: “Nokovaiyini, naakatake irookantaitya ompaityaarika avisaintsiri eejatzi novaiyanepayeeni.” 26 Ipoña jomishitovakaantaitakeri Barrabás. Iriima Jesús ipasatakaanaitanakeri, jiyakoventakeri impaikakoiteri.

27 Ikanta ovayiriite, ikyaaakanakeri Jesús ipankoki Pilato ipaitaitziro “Pretorio.” Ari japatoventakariri maaroni ovayiri. 28 Isapokaitakeri Jesús, ikithaaitakeri kithaarentsi jonkeromaitatsiri oshiyarori ikithaayetapiintari pinkathariyetsiri. 29 Ipoña jamathaitaitakeri kitocheetapo iitoki, joirikakaitakeri irakoperoriki savorokaraki. Ipoña jotyeerovashiitanakari Jesús ithainkimavaitaitziri, ikantaiyini: “¡Paakameethatavakeri ivinkatharite judío-payeeni!”* 30 Osheki ichoontaporovaitakeri, jomposainavaitantari savorokaraki. 31 Ikanta jeshitakero ishirontzimentavaitakari. Isapokaineri ikithaatakeriri inkaaranki, ikithaataineri iithaare, jaanakeri impaikakoteri.

Ipaikakoitziri Jesús irojatzi ikamantakari
(Mr. 15.21-41; Lc. 23.26-49; Jn. 19.17-30)

32 Ikanta jiyaataiyanakeni, jomonthaitakari Simón poñaachari Cirene, ishintsiventaitakeri iranatanakero impaikakotantaityariri Jesús. 33 Irojatzi jareetantakari tonkaariki opaita Gólgota (akantziro aaka: Atziriitoni.) 34 Ari ipakoveetakari Jesús imire ikonovaitakero iyepitentsi, ikanta ithovetavakaro kapiche, temaita irirero.† 35 Ipoña ipaikakotaitakeri. Ikanta ovayiriite jaakero ikithaayetari

* 27:29 Tema irooyetake jameyetapiintari pinkathariite jamathaiyetaro poreryaayetatsiri, joirikayetapiintziro eejatzi irakoperoriki ashirokaraki. † 27:34 Irootakera joitaitziri atziri eero ikemaantsivaitanta aririka irovasankitagaiteri.

Jesús, itsiparyaavakaayetakaró, ikempitakaantakero jiñaaretaita iro iriyotantyaari intzime ayerone. Ari omonkaratakari iñaaventakeri pairani kamantantineri, ikantake:

Iñaareventayeetakaro noithaare,
Ipavakaayeetakaro.

³⁶ Ari isaikaventaiyirini, jaamaakoventari. ³⁷ Ipoña josankinaitake kantakaantakerori ipaikakoitantakariri, okantzi: IRIKA JESÚS, IRIITAKE IVINKATHARITE JUDÍO-PAYEENI. Jontarekakoitakeneri jeñokiini ipatzi-itoki. ³⁸ Ari itsipataitakeri ipaikakoitziri apite koshintzi, ikatziyakotaka aparóni irakojanoriki, pashine irampateki. ³⁹ Ithainkimayetakeri ikaratzi avisayetatsiri janta, jotekainata,[‡] ⁴⁰ ikantaitziri: “Aña eeroka porokirori tasorentsipanko, iro avisake mava kitaite povetsikairo eejatzi. Eerokami Itomi Pava ¿Opaitama kaari payiitanta ipaikakoitakemi? Povavisaakotaiya.” ⁴¹ Irojatzí ikantakeri eejatzi ijevare omperatasorentsitaari itsipayetakari iyotzinkariite, Fariseo-payeeni, ipoña antarikonaite, ikantaiyini: ⁴² “Jovavisaakotziri pashine, ¿kaarima imatantaro irovavisaakotya irirori, iriromi ivinkatharite Israel-mirinkaite? ¿Arimi irovavisaakotakya ipaikakoitakeri, aritake ankempisantakerimi? ⁴³ Javentaavetakari Pava, intsityaa añeeri omaperorika jetakotari ari irovavisaakotairi. Tema ikantapiintzi: ‘Naaka Itomi Pava.’” ⁴⁴ Jimatzitakaró koshintzipayeeni itsipatakari ipaikakota, ithainkavaitakeri.

⁴⁵ Ikanta itampatzikatapaake ooryaatsiri, omapokashitapaaka ot-sirenitanake, irojatzí sheeteeni ithaperotanakara ooryaa. ⁴⁶ Ari ikaimanake Jesús shintsiini, ikantanake: “¡Elí! ¡Elí! ¿Lama sabactani?” (Iro ikantaitziri añaaneki aaka: “¡Pavá! ¡Pavá! ¿Opaitama pookaventantakanari?”) ⁴⁷ Ikanta ikaratzi saikaventakeriri, ikemavetavakari ikaimanake, ikantaiyini: “Pinkemeri, ikaimatziiri Elías.” ⁴⁸ Ipoña ishiyapainta aparóni, jomitsiyaatapaintzi manthakintsi kepishaariki, jankovitakeneri savoropankeki, jovaankakotakeneri iratsimiyaatavakeromi. ⁴⁹ Ikantaiyini pashine: “Añaavakeriita ari impokake Elías irovayiitairi.” ⁵⁰ Ipoña japiitanakero ikaimanai shintsiini, peyakotanaka.

⁵¹ Okanta janta tasorentsipankoki, saperyaanake niyanki tontamaitatsiri ithatashiitzirori, apikota okantanaka, opoñaanaka jenoki irojatzí osaaviki. Iniroite onikanaka tankayetanake mapi. ⁵² Ithonka iporokakoyetanake kaminkari, osheki kameethashireri kamayetaintsiri, añaaoyetanai. ⁵³ Tema jañagairanki Jesús, ikaratzi añaaoyetanaatsiri ishitovanairo omoroki jiyaayetai iriroriite nampitsiki tasorentsitsisiri, joñaakayetantaa. ⁵⁴ Ikanta ijevare ovayiriite itsipayetakari pashine ikaratzi ikatziyaventakari Jesús, jiñaakero onikaro, jiñaakero okaratzi avisayetaintsiri, iniroite itharovanake, ikantanake: “¿Omaperovetyaama Itomintari Pava irika?”

⁵⁵ Tzimatsi eejatzi janta tsinanepayeeni amenakotakeriri, irootake poñeenchari Galilea-ki oyaatziri Jesús, osheki ampitakoyetakari. ⁵⁶ Jiroka okarataiyini: María Magdalena, María iriniro Jacobo ipoña José, ari osaikake eejatzi iriniro itomipayeeni Zebedeo.

[‡] **27:39** Iro jametaiyarini judío-payeeni jotekainata aririka inthainkashiretante. Iro oshiyarori ametaiyarini aakapayeeni, aririka ookoteri atziri anthainkashireteri: “¡Piñaakerol! ¡Pikemakerol!”

§ 27:45 Iro ikantayeetziri pairani: joveraanaka ooryaa 6, ari omapokapaakari otsitenitanake irojatzí joveraanaka ooryaa 9.

*Ikitaitakeri Jesús**(Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)*

⁵⁷ Ikanta osheetyaanake, ari ipokakeri aparoni ashaarantachari poñaachari Arimatea, ipaita José. Irijatzi jiyotaapiintakeri Jesús. ⁵⁸ Jiyatashitakeri Pilato, ikantapaakeri: “Pishinetenari nonkitatairi Jesús.” Ikanta Pilato ikantakaantake iraanairi inkitatairi. ⁵⁹ Ikanta José iponatantakeri Jesús kiteri manthakintsi. ⁶⁰ Jovakotakeri ovakeranatake jimorontashiitzi kaminkaripayeeni shirantaaki, joipinaakaantake iniroite mapi, joshepitakotantakeri. Piyana José. ⁶¹ Okanta María Magdalena, ipoña pashine María, osaikaventapaintziri tsika ikitaitakeri.

Aamaakoventavetariri tsika ikitaitakeri

⁶² Okanta avisanake jovetsikaventapiintaitaro kitaite jimakoryaan-taitari, ari jiyaatake ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari Fariseo-payeeni janta ipankoki Pilato, ⁶³ ikantapaakeri: “Pinkathari, chapinki eeniro jañaaveta amatavitanteneri, nokemiri ikantzi: ‘Aririka nonka-mavetakya, iro mavatapaintsine kitaite, aritake nañagai.’” ⁶⁴ Nokovi potyaante aamaakoventyaarine irojatzi omonkaratantakyaari mava ki-taite. Aamaashitya iriyaatake tsireni iriyotaanepayeeni, iragaateri. Imoña inkantaiya: ‘¡Añagai Jesús!’ Aririka irimatakeri, ari ovat-siperotakya iramatavitante.” ⁶⁵ Ari ikantanake Pilato: “Jirika ovayiri-ite, paanakeri, pinkanteri iramaventyaari tsikarika okanta pikoviri eeroka.” ⁶⁶ Ari jiyaataiyanakeni, jovitsinekakoyetapaakeri omoroki. Ari isaikaventa iyirini.

28*Jañaantaari Jesús**(Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)*

¹ Okanta avisanake kitaite jimakoryaan-taitari, aritake kitaitamanake etapiintarori kitaite. Ari iyaatamanai María Magdalena otsipatanakaro pashine María amenairo tsika ikitaitakeri Jesús. ² Ari onikanakari shintsini kipatsi, tema jayitapaakitzi inkiteveri maninkariite jotampyaapaakero mapi jashitantaveetarori omoro, isaikantapaakaro. ³ Shipakirya ikantapaaka ikempitapaakaro ookatharonsi. Kitamaaniki okantaka iithaare kempivaitaka sharaka. ⁴ Ikanta ovayiriite aamaakoventavetariri, iñaavakerira, antaro itharovaiyanakeni, kempivaitanaka inkamanakityeemi. ⁵ Ipoña irika maninkariite, ikantanakero tsinanepayeeni: “Eero pitharovaiyini eeroka. Niyotake iri pipokashitzi Jesús ipaikakoveetakari. ⁶ Te añeeri jaka, añagai. Tema ari ikantzitakaranki. Pimpoke, pamenero tsika jovaveetakari Avinkatharite. ⁷ Pimpiyanake, pinkamantayeteri iriyotaanepayeeni, pinkanteri: ‘Añagai Jesús, piyaatai Galilea-ki, ari piñaayetairiri.’ Aritake nokamantakemi.” ⁸ Okanta opiyanaka pampoyaashire okantayetanaka. Iro kantacha iniroite okimoshiretanake, oshiyashitanakari iriyotaane onkamantayeteri. Oshiyaminthaita iyaate onkamantante, ⁹ ari joñaakakarori Jesús, jovethatavakaro. Iyaatashitanakeri okarikiini, otyeerovashitapaakari, avithanokiitapaakeri. ¹⁰ Ipoña ikantziro Jesús: “Eero pitharovi, piyaate pinkamantayetairi nirentziyetaari, iriyaataita Galilea-ki, ari iriñaayetainari.”

Ikantayetziri ovayiri

¹¹ Okanta opiyeeyanaka tsinane onkamantante, jatanake eejatzi ovayiriite nampitsiki, ikamantapaakeri ijevare omperatasorentsitaari okaratzi avisaintsiri. ¹² Ari japatoiyanakani antarikonaite, ikantavakaiyani: “¿Tsika ankantyaaka omanakotantyaariri?” Ikaimaitakeri ovayiri, ikantziri: “Jirika osheki nompinatemiri, ¹³ pinkantayeteri atzirite: ‘Niyankiite tsireni, nomaanake. Aamaa ari ipokaiyakeni iriyotaane, jaanairi.’ ¹⁴ Aririka inkemake jevari, naakatake kankakoyentemine eero jovasankitaantami.” ¹⁵ Ari jimatakero ovayiriite, jaakeri ipinaitakeriri, jantakero okaratzi ikantaitakeriri. Irootakera jantetaari maaroni judiopyeeni iroka, irojatzzi iroñaaka.

Jotyaantziri Jesús iriyotaane

(*Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23*)

¹⁶ Ikanta 11 iriyotaane Jesús, jataiyakeni Galilea-ki osaikira otzishi ikantakeriranki Jesús ari iriñeeriri. ¹⁷ Ikanta jiñaavairira, jotyeerovashitavaari. Iro kantacha tzimayetatsi kisoshireventavairiri. ¹⁸ Ikanta jokarikitapaakari Jesús, ikantapai: “Iriñaapinkathaperoyeetaina inkiteki eejatzi kipatsiki. ¹⁹ Irootake nonkantantyaamiri: Piyaatero maaroni nampitsi, pinkempisantakaayetairi atziripayeeni, pothotyero maaroni. Aririka inkempisantayetai, poviinkaayetairi, pimpairyeeeri Ashitairi, Itomi, ipoña Tasorentsinkantsi. ²⁰ Piyotaayetairi atziripayeeni irimayetairo okaratzi nokamantayetakemiri. Arira nontsipatapiintatyeeyaami naaka, kiso novemi irojatzzi apaata onthonkantaiyaari kipatsi.” Ari nonkantyaari.

Kameethari Ñaantsi Josankinatakeri Marcos

Ikamantantakeri Juan oviinkaatananeri

(Mt. 3.1-12; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

¹ Jiroka okanta opoñaantanakari Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Itomi Pava, paitachari Jesucristo. ² Pairani tzimatsi kamantantanerini ipaita Isaías. Josankinatakotakeri Pava iñaanatzi Itomi, ikantziri: Notomí, ari notyaantake etyaarone inkamantakotemi, Iriitake ovetsikanontemine.

³ Incheraacheraaventapaakemi tsika te inampiitaro, inkantantapaake: Povameethataineri Avinkatharite tsika inkenapaake, Pinkempitakaantero itampatzikaitziro avotsi.

⁴ Ari okantamaitaka, monkarataka iñaaventayeetakeri. Kinkithatake pairani Juan tsika te inampiitaro, iñaaventapaakero oviinkaantaansi, ikantantapaake: “Poviinkaatzimentyaari Avinkatharite, povashaantairo kaariperori, aritake impeyakoyetaimiro pikaariperoshirevetaka.”

⁵ Oshékira pokashitakeri Juan, Judea-satziite ipoña Jerusalén-satziite. Ikamantakoyetapaakero ikaariperoshiretzi, irootake joviinkaayeetan-takariri jiñaaki Jordán. ⁶ Iithaaretari Juan, jontyeeziro ivitzi camello. Jovathakitari meshinantsimashi. Jañaantari jovayetari kentori, jimiretari iyaaki pitsi. ⁷ Jiroka ikantake Juan ikinkithatzi: “Aatsikitake maperotziro iñaapinkatharentsitzi, noñaapinkathatziitakarini naaka. Te aritaajate inkempitakaanत्याana iromperatane onkantya noiyotashitanyariri no-zapato-ryeeri. ⁸ Iriitakera kempitakaanत्याarone iroviinkaatanaty-eerimi Tasorentsinkantsi. Naakamacheeni intaani noviinkaatanamatsitaro jiña.”

Joviinkaata Jesús

(Mt. 3.13-17; Lc. 3.21-22)

⁹ Ikanta ipokake Jesús ipoñaakaro nampitsiki Nazaret saikatsiri Galilea. Joviinkaatavakari Juan antaraaki jiña Jordán. ¹⁰ Iro intonkaantanakyaarimi Jesús, kempivaitaka ashitaryaanakityeeyaami inkite, iñaavakari josaaviinkashitapaakari Tasorentsinkantsi ikenapaake jenoki joshiyapaakari shiro. ¹¹ Ikemaitatzi jenoki ikantaitanake: Oshékira nokimoshireventakemi Notomi, eerokatake netakoperotane.

Inkaariperoshiretakairimi Jesús

(Mt. 4.1-11; Lc. 4.1-13)

¹² Ikantakaanakarira Jesús Tasorentsinkantsi, jatake tsika te inampiitaro. ¹³ Ari ikovavetakari Satanás inkaariperoshiretakairimi. Tema oshéki kitaite isaikake janta itzimayetzira koveenkari piratsi, okaratzi 40 kitaite. Iro ipokantapaakari maninkariite jampitakotakeri.

Jetanakari jantayetziri Jesús

(Mt. 4.12-17; Lc. 4.14-15)

¹⁴ Ipoña ikenanake Jesús Galilea-ki inkamantantero Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri tsika ikanta Pava ipinkathariventantai. Aritakera jashitakoitakeri Juan irirori. ¹⁵ Ikantantapaake Jesús, ikamantantzi:

“Monkarataka iriñeetantyaariri Pava impinkathariventantai, pinkempisantairo Kameethari Ñaantsi. Povashaantayetairo pikaariperoshirevaitzi.”

Jaantaitanakariri 4 shimaatzinkari

(Mt. 4.18-22; Lc. 5.1-11)

¹⁶ Okanta pashine kitaite ikenanake Jesús inkaarethapyaaki Galilea, iñaapaatziiri paitachari Simón itsipatakari irirentzi Andrés ikithataiyini. Tema shimaatzinkari inaiyini. ¹⁷ Ikantapaakeri: “Poyaatena, onkempitaiyaaro iroñaaka iriimi atziri noshimaatakagaiyaami.” ¹⁸ Aripaitera joyaatanakeri, jookanakero iithamento. ¹⁹ Iro jovaavetanaka kapicheeni, iñaapaatziiri itomipayeeni Zebedeo paitachari Jacobo itsipatakari irirentzi Juan, isaikaiyini ipitoki jovaipatziro iithare. ²⁰ Jaanakeri eejatzi. Eeniro isaikanake iriri itsipayetanaari iratzirite.

Atziri jaakiri peyari

(Lc. 4.31-37)

²¹ Aritake areetaiyakani Jesús nampitsiki Capernaum. Okanta aparoni kitaite jimakoryaantaitari, jiyotaantapaake japatotapiintaita. ²² Tera omaanta ishintsinka jiyotaantzira, janaanakeri iyotzinkariite, iniroite ipampoyaaminthaitanakeri. ²³ Ariya isaikakeri janta atziri jaakiri peyari, kaimanake irirori, ²⁴ ikantzi: “Jesús, Nazaret-satzi, niyotzimi naaka, eerokatake itasorentsita Pava. Iro pipokantari jaka paperotaiyenani.” ²⁵ Ikantanakeri Jesús: “¡Pimairete peyari! ¡Piyaate!” ²⁶ Ikaimanake shintsiiini atziri, jompetatakaavaitanakeri iveyarite, jookanakerira. ²⁷ Ikantavakaanaka atziriite: “Piñaataiteri irika, ikitsirinkiri jovavisaakotziri jaakiri peyari.” Ipampoyaaperoitanakeri. ²⁸ Ikemakoitanakeri thaankiini Jesús maaroni janta Galilea-ki.

Jovashinchagairo Jesús iriyote Pedro

(Mt. 8.14-15; Lc. 4.38-39)

²⁹ Ikanta ishitovanaira Jesús japatotapiintaita, jaanakeri Juan ipoña Jacobo, ikenaiyanakeni ipankoki Simón, isaikitaro eejatzi Andrés irirentzi Simón. ³⁰ Iro jareetapaakityaani, ikantaitavakeri: “Okatsirinkavaitatzi iriyote Simón.” ³¹ Eekero ipithokashitaro, jakathavakotakero, jomisaikakero. Eshitanake okatsirinkavaiveta. Piriintanaka amenayetavakeneri ompaitya ompavakeriri.

Jovashinchaayetziri Jesús mantsiyari

(Mt. 8.16-17; Lc. 4.40-41)

³² Okanta osheetyaanake, jamaitapaakeneri Jesús osheki mantsiyari, jamaitakeneri eejatzi osheki jaakiri peyari. ³³ Ipiyotzimentaitapaakari pankotsiki. ³⁴ Jovashinchaayetairi maaroni. Tera ishinete aparoni peyari iriñaavaite jovashinchaayetzirira ikaratzi jaakayetziri. Tema jiyotzi peyari irirori tsika ipaita Jesús.

Jiyotaantzi Jesús maaroni Galilea-ki

(Lc. 4.42-44)

³⁵ Okanta okitaitzimatake, ananenkanaka Jesús iñaañaatzi tsika te inampiitaro. ³⁶ Ikanta Simón itsipatakari ikaratzi joyaataiyirini, ikokovatairi. ³⁷ Ikanta iñaapairi, ikantapairi: “Iyotaanari, ikokovaitatziimi.”

38 Jakanakeri irirori ikantzi: “Thame aate, tera iro nompokantyaari no-saike jaka, ontzimatyey niyotaantayete eejatzi pashineki nampitsi.” 39 Ari okantamaitaka, ithonka Jesús janiitakero Galilea, jiyotaantake maaroni nampitsi tsika japatotapiintaita, jovashinchaayetai osheki jaakayeve-tari peyari.

Jovashinchaayetziri omatziri pathaarontsi

(Mt. 8.1-4; Lc. 5.12-16)

40 Ipoña ipokake omatziri pathaarontsi, jotypeerovashitapaakari Jesús, ikantapaakeri: “Pikovirika, ari onkantake povashinchagaina.” 41 Jamenanakeri Jesús, jetakoshiretanakari. Jantantakari kapicheeni irako, ikantziri: “¡Nokovi, peshitakotai!” 42 Eshitakotanake ipathaavaivetaka. 43 Ikantavetavaari jiyaataira inampiki, 44 ikantziri: “Eerora pikamantakotana. Apatziro povanakero piyaatashiteri omperatasorentsitaari, pimonkaratairo ikantakaantakeri pairani Moisés-ni, paanake pinkitevathatantaiyaari, iroora iriyoyeetantaityaari eshitakotaimi.” 45 Iro kantamaitacha pathaavaivetachari, ikamantantanake nampitsiki tsika okanta jeshitakotantaari. Iro kaari aritantanaa isaikanai Jesús nampitsiki. Jatake tsika te inampiitaro, ari isaikakeri. Arimaitaka ipokashitziriri osheki atziri.

2

Jovashinchagairi Jesús kisoporokiri

(Mt. 9.1-8; Lc. 5.17-26)

1 Avisake tsika okaratziki kitaite, eejatzi ipiyaa Jesús nampitsiki Capernaum. Ikemayetavai atziriite, ikantaitzi: “Areetaa Jesús.” 2 Ipiyotzimentavaari eejatzi, te irantetapaakyaaro pankotsi. Jiyotaayetapairi maaroni. 3 Tzimatsiya 4 atziri pokashitakeriri Jesús janatakotakeri kisoporokitatsiri. 4 Te onkante iriñeeri, jotzikaakeri atziriite piyotainchari. Ataitanake jenoki pankotsiki, joveyantakero ikatziyakara Jesús, jovaniiryaakotakeri mantsiyari. 5 Ikanta Jesús, jiyotakotavakeri iraventaashiretaneete, iñaanatavakeri mantsiyari, ikantziri: “Notomí, ipeyakoitaimiro pikaariperoshirevetaka.” 6 Kemavakeya iyotzinkariite, ikantashiretaiyanake irirori: 7 “Ithainkakeri Pava irika. Tema tekatsi kanterone impeyakotantero kaariperori, apaniro ikanta irirori Pava ipeyakotantziro.” 8 Iyotake Jesús ikinkishiretakari, ari josampitziri, ikantziri: “¿Opaitama pinkinkishirevaitshitantari?” 9 ¿Tema onkameethatzi motemi nonkanteri kisoporokiri: ‘Ipeyakoitaimiro piyaariperoshirenka?’ ¿Irooma pikovi nonkanteri: ‘Pinkatziye, paanairo ponoryaamento, piyaatai?’ 10 Iroñaaka piñeeri Itomi Atziri tzimatsi ishintsinka, ipeyakotziri kaariperoshireriite.” Ipithokashitanakari kisoporokiri, ikantanakeri: 11 “¡Pinkatziye! Paanairo ponoryaamento. Piyaatai.” 12 Katziyanaka mantsiyari, jaanairo jonoryaantavetari, shitovanake. Maaroni atziri iñaavakeri. Ipampoyaaminthatanakeri iñaayetakerira. Itharomentaventanakari Pava, ikantayetanake: “Omapero okameethatake iroka. Tera añaapiinte oshiyaarone.”

Jaantanakariri Jesús paitachari Levi

(Mt. 9.9-13; Lc. 5.27-32)

¹³ Ipoña japiitapairo Jesús jiyotaayetapairi atziri inkaarethapyaaiki. Ari ipiyotzimentaitavaari eejatzi. ¹⁴ Ikanta ithonkanakero jiyotaantzi, avisanake. Irojatzí iñaantapaakariri itomi Alfeo paitachari Leví, isaiki irirori ikovakoyetziri kireeki isheninkapayeeni. Ikantapaakeri: “¡Poy-aatena!” Katziyanaka, joyaatanakeri. ¹⁵ Ipoña Leví irirori, jaanakeri Jesús irovakaiyaari ipankoki. Ari jiyaatzitakari eejatzí iriyotaane, ikempiya-paakari kovakoyetziriri isheninka kireeki, ipoña kaariperoshireriite. Osheki piyotaincha jovaiyani. ¹⁶ Ikanta Fariseo-payeeni itsipatakari iyotzinkariite, josampitakeri iriyotaane Jesús, ikantziri: “¿Opaitama ikempiyantariri iyotaimiri kaariperoshireriite, ikempiyakari eejatzí kovakotziriri isheninka?” ¹⁷ Ari jakanake Jesús, ikantanakeri: “Aririka irimantsiyate atziri ipokashitziri aaventantzinkari, iriima atziri kaari mantsiyatatsine tekatsi inkove irirori. Tera iro nopokajaantantakariri naaka nonkaimashireyetairi kameethashireriite, aña nopokashitaatziri kaariperoshireriite nonkaimashireyetairi.”

Iñaaventziro Jesús itzitaita
(Mt. 9.14-17; Lc. 5.33-39)

¹⁸ Tzimatsira pokashitakeriri Jesús, josampitapaakeri ikantziri: “Itzitapiintakaro iriyotaane Juan irovarite, ari ikempitari iriyotaane Fariseo-payeeni. ¿Opaitama kaari itzitantaro piyotaane eeroka?” ¹⁹ Jakanakeri Jesús, ikantziri: “Aririka inkempiyeetyaari aavakaachari, ¿Arima irovashireneentaitakya? Kempitaka eero, aña kimoshirera inkantaitya irovaitya. ²⁰ Irooma apaata, aririka iragaitakeri iimentaitari, aripaitera intziventavaitaityaari. ²¹ Aparoni paisatori ikithaataitari, aririkami irovapatankaitantyaaro ovakeramairi osape, arira osaperyaaperotanake ampithatanakyaarika ovakeramairi. ²² Iroora aritatsi irovayeetero ovakerari imireyeetari, ovakerariki meshinantsinaki. Irooma irovanashiitakyaaro paisatonakiki, ari osanaryaakotanake, apiteroite apaatashivaitakya.”

Iñaaventziro Jesús kitaite jimakoryaantaitari
(Mt. 12.1-8; Lc. 6.1-5)

²³ Okanta aparoni kitaite imakoryaantaitari, ikenanake Jesús pankirentsimashiki. Ari javiikitanakeri iriyotaane okithoki pankirentsi. ²⁴ Te onimoteri Fariseo-payeeni, josampitakeri Jesús, ikantanakeri: “¿Opaitama javiikitantarori piyotaane? ¿Tema iriyote te oshinetaantsite kitaiteriki jimakoryaantaitari?” ²⁵ Jakanake Jesús ikantzi: “¿Tema piñaanatakoteri ikantakota David-ni itsipayetakari ikarataiyini aantavetakariri itashe? ²⁶ Ikyaaake tsorentsipankoki ijevavetari Abiatar-ni, jovakaro tasorentsianta, ipakeri eejatzí itsipayetakari. Tera oshinetaantsiveta, intaani jovapiintavetaro Omperatasorentsitaari.” ²⁷ Eekero ikantanakitzi Jesús: “Tema iriira atzirriite kantakaantakerori jovetsikantaitakarori kitaite jimakoryaantaitari. Tera iro kitaite jimakoryaantaitari kantakaanterone jovetsikayeetantakariri atzirriite. ²⁸ Irika Itomi Atziri ipinkathariperotzi irirori, janayiro iroka kitaite.”

3

Atziri kisovakori
(Mt. 12.9-14; Lc. 6.6-11)

¹ Ipoña ikyaapai eejatzi Jesús japatotapiintaita. Ari isaikake atziri kisovakori. ² Ikovaitatziira iriñeeteri irovashinchaayetairi mantsiyari kitaite jimakoryaantaitari. Aamaane jovaitakeri, onantyaari inkantakoiteri. ³ Ipoña Jesús ikaimakeri mantsiyari, ikantziri: “Pimpoke, posatekya niyanki.” ⁴ Josampitakeri piyotzimentakariri: “¿Otzimikama shinetaantsitatsiri anteri kitaite jimakoryaantaitari? ¿Tema arite aneshinonkatante, irooma aritatsi avamaante? ¿Tema aritzi antero kameethari, irooma aritatsi ankaariperovaite?” Tekatsira akatsine. ⁵ Ipampoyaanakeri Jesús piyotzimentakariri, ovatsimashiretanakeri jiñaayetakerira te irineshinonkayetante, ikantanakeri mantsiyari: “¡Pintharyavaakotai!” Matanaka, akotsitanai kameetha atziri. ⁶ Ikanta Fariseo-payeeni, jatake ikinkithavaitakairi aapatziyariri Herodes iramene tsika inkantero irovamaakaantantyaariri Jesús.

Ipiyotaita inkaarethapyaaki

⁷ Ipoña ishitovanai Jesús, ikenanai inkaarethapyaaki itsipatanaari iriyotaane. Jyaaareki jovanakeri Galilea-satzi, Judea-satzi, ⁸ Jerusalén-satzi, Idumea-satzi, maaroni nampiyetarori intatsikero antaraaki jiña Jordán. Ikemakotakeri eejatzi Tiro-satzi, Sidón-satzi, ikantaitzi: “Osheki itasonkaventantake Jesús, jantake osheki kaari iñaapiintaitzi.” Pokaiyanakeni iriroriite iriñeeri. ⁹ Irootake Jesús ikantantanakariri iriyotaane irameneneri pitotsi, eero janavyeetantari. ¹⁰ Jimatakero Jesús, jovashinchaayetake osheki. Otatsinkapirinikitavakaaka mantsiyari ikovira irantantavakyaari kapicheeni irako. ¹¹ Ipokayetzira jaakayetziri peyari, jotypeerovashitari Jesús, ikaimimaita shintsini, ikantzi: “¡Eeroka Itomi Pava, niyotzimi naaka!” ¹² Onkantya eero jiyotzitantaitari Jesús, ikisathayetakeri.

Jiyoshiitake Jesús 12 Irotyaantajanoriite

(Mt. 10.1-4; Lc. 6.12-16)

¹³ Ipoña itonkaanake Jesús otzishiki. Arira ikaimakaantapaakeri ikaratzi ookimotakariri. Jataiyakeni ikaratzi ikaimakaantakeri. ¹⁴ Aripaitera jiyoshiitake 12 intsipatapiintyaari, iriitake irotyaanteri inkinkithatakaantayete. ¹⁵ Ipasavyaakari irovashinchaayetairi irirori mantsiyari, ikaratzi jaakayetziri peyari. ¹⁶ Jirika ikaratzi jiyoshiitakeri: Simón, ipaitakeri Pedro. ¹⁷ Ipoñaapaaka Jacobo itomi Zebedeo itsipataakeri Juan, irijatzi irirentzi Jacobo. Ipaitakeri “Boanerges,” (akantziri añaaneki aaka: “Otomi ookatharontsi.”) ¹⁸ Ipoñaapaaka eejatzi Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Jacobo itomi Alfeo, Tadeo, eejatzi Simón ipaitakeri “Kisakotantani,” ¹⁹ ipoñaapaaka Judas Iscariote, tsika intzime pithokashityaarine.

Kishimatziiri Tasorentsinkantsi

(Mt. 12.22-32; Lc. 11.14-23)

²⁰ Ipoña ipokaiyeeni Jesús pankotsiki. Ari ipiyotzimentavaari osheki atziriite, te onkante iriyaatapainte irovaiya Jesús. ²¹ Tzimatsi kantayetaintsiri: “Shinkiventaka Jesús.” Iro ipokantavetakari isheninkathoriite, iraanairimi. ²² Areetaiyapaakani eejatzi iyotzinkariite ipoñaayetaka Jerusalén, ikantapaake irirori: “Irika atziri jovashinchaatziiri ashtariri peyari paitachari ‘Beelzebú,’ irootake jovashinchaayetantari ikaratzi jaakayetziri peyari.” ²³ Ikanta ikemakera Jesús, japatotaiyakerini, joshiyakaaventatziiniri okaratzi

ikantayetakeriri, ikantziri: “¿Tzimatsima peyari kaminaavakaachari eero jaakantanta? ²⁴ Aririka irantaminthatavakaiya atziri tsika ipinkathariventaitziri aparoniki nampitsi, jiñiuro jovapintaavaka. ²⁵ Aririka irantaminthatavakaiya eejatzi atziri isaikavankotavakaiyani, ari iriñaakero irovapintaavakaiya. ²⁶ Ari ikantari eejatzi peyari aririka irantaminthatavakaiyaami, ari irovapintaavakaakya, eero iñiuro ishintsite, ari inthonkyaari. ²⁷ Aparoni atziri ñaaperotachari kameetha, tekatsira materine inkyaashiteri ipankoki irayiteri jashiyetari irirori. Irooma aririka iroosoitakeri, aritake irimaitakeri.

²⁸ Pinkeme nonkante: kantatsi impeyakotairi Pava inkarate kaariper-oshirevaitatsine, onkantavetakya inkantzimavaivetakyaari. ²⁹ Iriima inkarate kantzimavaitakerine Tasorentsinkantsi, irashira irovaatyero, eero va ipeyakoitairi.” ³⁰ Iroora ikantantakarari Jesús, tema ikantayee-tatziiri: “Kamaari inatzi.”

Iriuro Jesús ipoña irirentzipayeeni

(Mt. 12.46-50; Lc. 8.19-21)

³¹ Ariya areetapaakari irinuro Jesús otsipatakari irirentzipayeeni, okaimakaantapaakeri, okatziyapaaka jakakiroki. ³² Ikantavetakari ikaratzi apatoventakariiri: “Ari opokiri pinuro otsipatakari pirentzipayeeni, okovi oñeemi.” ³³ Ikantanake Jesús: “¿Niinkama pikinkishiretai-yarini eero ka iro nonirontari, iri nirentzitari?” ³⁴ Ari jamenayetanakeri apatoventakariiri, ikantzi: “Irikaite, iriiyetakera nokempitakaantaari nirentzi, irijatzi nokempitakaantaari noniro. ³⁵ Ikaratzi antanairori ikovayetziri Pava, iriitakera nirentzitari, irojatzi notsirontaari, irojatzi nonirontari.”

4

Joshiyakaaventziri Jesús pankivairentzi

(Mt. 13.1-23; Lc. 8.4-15)

¹ Ipoña ipiyanaa eejatzi Jesús inkaarethapyaaki, jiyotaantapai. Ipiyotizimentaitavaari. Otetanaka pitotsiki, saikakotake niyankyaaki kapicheeni, katziyeeyakani atziiriite othapyaaki ikempisantziri. ² Maaroni jiyotaayetziiriri, joshiyakaaventatziiniri, ikantzi: ³ “Tzimatsi aparoni pankivairentzi, jatatsiri impankite. ⁴ Ikanta jookakitakero ivankire, tzimatsi ookakitapainchari avotsiki. Ipoña ipokaiyapaakeni tsimeri, jovapaakaro. ⁵ Tzimatsi pashine ookakitapainchari tsika omapiporokitzi te ontzimaperote kipatsi. Thaankiperoini oshookavetanaka. Tera ontontapathaperotatye kipatsi, ⁶ sampishitanake pankirentsi jooryaapaakera ooryaa. Tema te onkyaaperote oparitha inthomointa. ⁷ Tzimatsiya pashine ookakitapainchari okitocheemashitzi, anaanakero iroori oshookanake. Te onkithokite. ⁸ Tzimatsiya pashine ookakitapainchari okameethavanetzi kipatsi, saankana oshookapaake, kithokitanake maaroni. Tzimayetai okitho aparopayeeni okaratzi shookaintsiri. Aparoni shookapaintsiri, eepiyokiini okithokitanake, pashine osheki piyokineentanaintsiri, pashine oshekiperotanaintsiri okitho.”* ⁹ Eekero ikantanakitzi Jesús: “Kovatsiri inkemathatero, irovayempitayya inkempisante.”

* **4:8** Kantakotajaantachari jaka “okaratzi shookapaintsiri,” aamaaka okaratzi 30 okithoki, pashine okaratzi 60 okithoki, pashine okaratzi 100 okithoki.

10 Aritake jataiyeeni maaroni atziri, intaani isaikake Jesús itsipayetakari oyaayetapiintakeriri, ipoña 12 iriyotaane. Ari josampitaiyakeri Jesús, ikantziri: “¿Tsikama okantakotaka okaratzi poshiyakaaventakeri inkaaranki?” 11 Jakanakeri Jesús, ikantziri: “Iroñaakara nonkamantemiro kaari piyovetaiyani, aritake piyotairo tsika ikanta Pava ipinkathariventantzi. Iriima pashinepayeeni, eero nokamantzitari irirori, intaani noshiyakaaventayeteneri, 12 ari onkantya eero iñaantaro ikemayevetari. Onkantavetakya inkempisante, eero ikemathatziro, ari onkantya eero ipashineshoretantaa, tema eero ipeyakoitairi irirori.” 13 Ipoña Jesús josampitziri, ikantziri: “¿Tema piyotavakero noshiyakaaventakeri? Aririka noshiyakaaventakemiro pashine, ¿tsikatya pinkantya piyotantyaarori? 14 Tema irika atziri ookakitakerori ivankire, iriira oshiyakaaventacha kamantantzirori iñaane Pava. 15 Tzimatsi kemavetarori ñaantsi, ipokapaake Satanás, imaisantakaapaakeri. Iriiyetakera oshiyakaaventziri ookakitapainchari avotsiki. 16 Tzimatsi kemavetarori ñaantsi, ikempisantaveta thaankiini. Joshiyakovetakaro ookakitapainchari omapiporoktizi, oshookavetanaka thaankiini. 17 Tera iriyotakoperotatyero ñaantsi, te inkisashityaaro ikemaantsiventanakaro ikempisantanairo ñaantsi, jovashaantanakero. Joshiyakarora pankirentsi sampishitanaintsiri, tera onkyaaperotaty oparitha inthomointa kipatsiki. 18 Tzimatsi pashine kemavetarori ñaantsi, oshiyakaaventakeri ookakitapainchari kitocheemashiki. 19 Okantakaantziro jamatavivaita apaniro, ikinkishiryaakotaro irashaarantya, iro ikovaperotake ontzimimotairi maaroni. Anaanakero ñaantsi ikemavetavakari, joshiyakaro pankirentsi kaari kithotatsine. 20 Tzimatsiya kemavakerori ñaantsi, oshiyakaaventakeri ookakitapainchari okameethavanetzi kipatsi. Ikempisantanai, joshiyakotakaro aparori shookapaintsiri, tzimanaintsiri eepiyokiini okithokitanake, pashine osheki piyokineentanaintsiri, pashine oshekiperotanaintsiri okitho.”†

Onkoñaatakoyetai omanakoyevetainchari
(Lc. 8.16-18)

21 Ipoña ikantake eejatzi: “Ankoverika ootyaari ootamento, ¿arima antatakotakeri kovitzinaki? ¿Avakotzirima otapinaki? Tera. Aña iro akovi onkoñeetye maaroni inkene amenavaite. 22 Ari onkantyaari eejatzi, ontzimaty eonkoñaatakoyetai omanakoyevetainchari, oofaarontairo kaari ikemathaveeta pairani. 23 Kovirori inkemathatairo, inkempisante.” 24 Ikantanakeri eejatzi: “Paamaiyaarora okaratzi pikemak-eri. Otzimikari pantzimotantane, jimaperoyeetaimikari apaata eeroka.‡ 25 Tsikarika itzimi otzimimotakeri, ari ontzimimotziitairi. Iriima kaari otzimimotzi, eekerora iriyaatatye iriñeero eero ontzimimoperoyetairi.”§

Joshiyakaaventziro Jesús oshooki pankirentsi

26 Ipoña ikantanake eejatzi Jesús: “Tzimatsira oshiyari ipinkathariventantai Pava. Oshiyatyaarira aparori shirampari

† 4:20 Pamenero kantakotachari janta versículo 4.8. ‡ 4:24 Okaratzi ñaaventakotachari jaka, jiroka okantakota: Kapicheenirika pinkempisantavakero nokantakemiri, kapicheeni piyotairo. Irooma pinkempisantaperotavakerika, osheki piyotavakeri, eekero niyotakaaperotanakityeemiro. § 4:25 Jiroka okantakotziri okaratzi iñaaventaitziri jaka: Ikaratzi iyotavakerone niyotakeriri, eekero niyotakaaperotanakityeeri. Iriima kaari kempisantavakerone niyotaaветakariri, irimaperotya eero jiyotairo.

pankitzirori pankirentsi, ²⁷ imayira tsireni, inkakitamanai. Temaita iriyotero tsika okanta oshookantanakari ivankire. ²⁸ Apanirora oshookavaitzi, etanakyaaro oshitovanake iryaani oshi, impoña ompovainkaryaanake, tzmanake osheki okithoki. ²⁹ Onkantya osampatake, monkarapaitetapaaka iraatantaityaarori.”

Joshiyakaaventaitziro okitho inchato iryaanitatsiri

(Mt. 13.31-32; Lc. 13.18-19)

³⁰ Ikantanake eejatzi Jesús: “¿Opaitama oshiyari eejatzi ipinkathariventantai Pava? ¿Opaitama noshiyakaaventemirori? ³¹ Oshiyatyaarora aririka ampankitero iryaanitatsiri okitho pankirentsi. Okantaveta iryaani onaveta, ^{**} ³² aririka ampankitakero, oshookanake, anaanakero pashine pankirentsi, antaro onkantayetya oteva, ari irimavoshiyetyaari tsimeri otsimankatapeshitake.”

¿Opaitama joshiyakaaventantarori Jesús iñaaventayetziri?

(Mt. 13.34-35)

³³ Ari ikantapiintatya Jesús joshiyakaaventayetziniri atziri okaratzi jiyotaayetziriri. Kapicheenirika inkemathayetakero atziriite, kapicheenira iriyotaayeteri. Oshekirika inkemathayetakero atziriite, oshekira iriyotaayeteri. ³⁴ Tekatsi aparoni okaratzi ikamantantziri kaari joshiyakaaventzi. Iriima iriyotaane, ikemathatakaakeri maaroni otzimi jiyotaantayetakeri.

Joimarentziro Jesús tampyaa

(Mt. 8.23-27; Lc. 8.22-25)

³⁵ Okanta osheetyaanake, ikantanari iriyotaane: “Thame amontyagai intatsikeronta.” ³⁶ Aritake jatanai maaroni piyotzimentakariri. Tema aritake isaikake irirori pitotsiki montyaakotaiyanaani. Tzimatsiya oyaatanakeriri ikenakoyetanake pashineki pitotsi. ³⁷ Ari omapokapaakari iniroite tampyaa, otamakaatanake antaro, otetaatapaaka jiña pitotsiki, irootzimatake intsitsiyakote. ³⁸ Jovakiryagaitanakeri jimayira ooopaki pitotsi, jotziitotaka, ikantaitziri: “¡Iyotaanari! ¡Antsitsiyakotatyé!” ³⁹ Piriintanaka Jesús, iñaanatanakero tampyaa, ikantziro: “¡Aritapaake pitampyaatake!” Ikantzitanakero inkaare eejatzi: “¡Pimairyaa!” Avisanake tampyaa, mairyaatanai inkaare. ⁴⁰ Ikantziri iriyotaane: “¿Opaitama pitharovantanakari? ¿Tekerama paventaari Pava?” ⁴¹ Osheki iñaapinkathatanakeri, ikantavakaiyani itharonkakiini: “¿Ipatatyaakama irika joimarentantarori tampyaa, joimarentziro eejatzi inkaare?”

5

Gadara-satzi jaakiri peyari

(Mt. 8.28-34; Lc. 8.26-39)

¹ Areetapaaka Jesús intatsikero inkaare, inampiki Gadara-satzi. ² Iro jaatakotapaakitziini, ishiyashitavakari jaakiri peyari ipoñaakaro kitataariki, ³ ari isaikavaitziri irirori. Te iravyeeteri joosoveetantari ashirotha. ⁴ Itzimpehiro joosoveetantari iitziki eejatzi irakoki. Tekatsira kitsirinkerine. ⁵ Ari ikantaitatyaani maaroni kitaite eejatzi tsireni, ikenayetzi otzishiki, kitataariki, ikaimavaitzi, itotakaayetaro mapishetapayeeni. ⁶ Ikanta iñaavakerira ipokake Jesús, ishiyashitavakari,

^{**} **4:31** Iro ikantakoitzi jaka “okitho iryaanitatsiri pankirentsi” paitachari mostaza, shookatsiri inampiki pashine atziri.

jotyeerovashitapaakari. ⁷ Ikaimapaake shintsiiini, ikantzi: “¡Jesús, Itomi Pavaperotatsiri, tera nonkove povashinonkaina! ¿Tsikama pinkantaa-jatenaka?” ⁸ Tema ikisapaakitziiri Jesús, ikantapaakeri: “¡Piyaate pe-yari!” ⁹ Ipoña josampitanakeri: “¿Tsikama pipaitaka?” Ari jakanake peyari, ikantzi: “Nopaita ‘Oshekyaanzi,’ tema osheki nokarataiyini.” ¹⁰ Eekero ikantanakitzi peyari: “Te nonkove pomityaantena pashineki nampitsi.” ¹¹ Ari ipiyotaka tyonkaarikiini osheki chanchi ishintaraiyini. ¹² Ikantaiyini peyari: “Pomityaantena janta chanchoki.” ¹³ Ari ikantzi Jesús: “Pimatero.” Arira ishiyeeyanakani chanchi imperetatzi otzishi, mitagaiyapaakani inkaareki, ari ithonka ipiinkake. Aamaaka ikaraveta 2,000 chanchi.

¹⁴ Itharovaiyanakeni aamaakoventariri, shiyeeyanakani ikamantantapaake nampitsiki, ikamantakeri eejatzi maaroni saikayetatsiri irovaneki. Pokaiyanakeni iramenero avisaintsiri. ¹⁵ Ipokashiitanakeri Jesús, iñeetapaatziiri jaakavetari peyari. Isaikake, ikithaataa, kameetha ikantanaa. Itharovakaapaakari iñaapaakeri. ¹⁶ Ikaratzi ñaakeri inkaaranki ikamantavakeri pokayetaintsiri, ikantzi: “Piñaakeri irika, iriitake Jesús ovavisaakotairiri. Joviinkakaantake eejatzi osheki chanchi.” ¹⁷ Ikantaitanakeri Jesús: “Piyaatai, te nonkove pisaikimotena.” ¹⁸ Ipoña jotetana Jesús pitotsiki. Ikantavetavaari jovavisaakotairi: “Nokovi noyaatanakemi.” ¹⁹ Jakanake Jesús, ikantzi: “Eero poyaatana, piyaatai pisheninkaki. Pinkantapairi: ‘Jineshinonkataana Pinkathari.’” ²⁰ Jimatakero jaakavetari peyari, jatai inampiki paitachari Decápolis, ikamantapairi maaroni atziri, ikantapairi: “Jovavisaakotaana Jesús.” Ipampoyaaminthaitanakeri ikemaitzirira ikantayetapairi.

Irishinto Jairo opoña tsinane antzitakeriri iithaare Jesús
(Mt. 9.18-26; Lc. 8.40-56)

²¹ Ikanta ipiya Jesús ipoñagaaro intatsikero. Ipiyotzimentavaari osheki atziri inkaarethapyaaiki. ²² Ari jareetapaakaya jevatatsiri jap-atopiintaita ipaita Jairo. Jiñaapaakeri Jesús, jotyeerovashitapaakari, ²³ ikantapaakeri: “Onkamatyee nishinto. Nokovi piyaate pantantaiyaaro kapicheeni pako, eshitakotaita.” ²⁴ Ari jiyaatanake Jesús, iro kantamaitacha joyaatanakeri osheki atziri, janavyiimatanakeri.

²⁵ Okanta aparoni tsinane osokaavaitachari, tzimakotake 12 osar-entsi omantsiyavaitake, ²⁶ osheki jaaventaveetakero, aperotakero tzim-imovetarori opinaventa. Amenaashivaitaka, eekero iyaatatzi omantsiy-atzi. ²⁷ Okemake iroori iñaaventaitziri Jesús, ikantaitzi: “Ovashinchaan-taneri inatzi Jesús.” Ostatekantanakari atziri okenashitanakeri itaapi-iki, antzitapaakeri kapicheeni iithaare. ²⁸ Tema okantashiretanakitzi iroori: “Aririka nantzitakeri iithaare, ari neshitakotai.” ²⁹ Apathakero eshitanake osokaavaiveta. ³⁰ Jiyotzitanaka Jesús tzimatsi ovashinchaashitakari ishintsinka, josampitanakeri oyaayetakeriri, ikantziri: “¿Niinkama antzitanekarori noithaare?” ³¹ Jakanakeri iriyotaane, ikantzi: “¿Tema piñeeri janavyiimatakemi atziri? Eekero pikantatzi: ‘¿Niinka antzitanekarori noithaare?’” ³² Eekero jamemenatanakitzi Jesús, iriñeeri antzitakeriri iithaare. ³³ Okanta tsinaneka oñaapinkathatanakeri Jesús, okavaitanaka. Tema iro jovashinchagai. Iyaatashitanakeri, otyeerovashitapaakari, okamantakotapaaka. ³⁴ Ikantanakero irirori:

“Tsinané, ovashinchagaimi paventaane. Kantatsi piyaatai, kimoshire pinkantanaiya, aritake eshitakotaimi.”

³⁵ Tekera inthonkero Jesús iñaanatziro, areetaiyapaakani poñeenchari ipankoki Jairo. Ikantapaakeri: “Kamakera pishinto. Eerora poñaashirenkashivaitari iyotaantaneri” ³⁶ Ikanta ikemavakera Jesús ikantaitapaakeri, ikantanakeri Jairo: “Eero povashireta, paventaiyaana naaka.” ³⁷ Tekatsi ishinete iroyaatanakeri. Intaani jaanakeri Pedro, Jacobo, Juan. Iriitake Juan irirentzi Jacobo. ³⁸ Ikanta jiyaatake, areetaka ipankoki Jairo. Iñaapaatziiri jakivaamashitaka atziiriite, jiraakotaiyaroni. ³⁹ Kyaapaake Jesús, ikantapaakeri: “¿Opaitama piraantaiyarini? Te onkame, omakoryaatzi.” ⁴⁰ Thainkashire jovaveetanakeri Jesús. Jomishitovapaakeri maaroni. Intaani isaikanake ashitarori, eejatzi iriyotaane. Ikyashitanakero jonoryeetakerora eentsi. ⁴¹ Joirikavakotapaakero, iñaanatziimaitaro, ikantziro: “¡Talita cumi!” (akantziiri aaka: “Eentsi, pimpiiriinte.”)* ⁴² Piriintanaa eentsika, aniitanai. Tema tzimake 12 osarentsite, irootake aniivaitantanaari. Ipampoyaaminthatanakeri ikaratzi ñaakerori. ⁴³ Ikantzi Jesús: “Pimperoota ovarite.” Ipoña ikantanakeri eejatzi: “Tera nonkove pinkamantayeteri atziiriite.”

6

Ipiyaa Jesús Nazaret

(Mt. 13.53-58; Lc. 4.16-30)

¹ Ikanta Jesús ipiyya inampiki, ari joyaatairi maaroni iriyotaane. ² Okanta aparoni kitaite jimakoryaantaitari, jiyotaantake Jesús japatotapiintaita. Ipampoyaaminthataitakeri. Ikantayeetzi ikemaitziirira: “¿Tsiakatya jaakerori jiyotanetantakeri? ¿Niinkama matakairiri kaari iñaapiintaitzi? ³ ¿Tema iriitake añaapiintzi josheronkayetziro inchakota? ¿Tema iri otomi María? ¿Tema añiiri Jacobo, José, Judas ipoña Simón, iriitake irirentzipayeeni? ¿Arira akarayetziro iritsiro anampitaro jaka?” Ari opoña te inkempisantaiteri Jesús.* ⁴ Iro ikantantanakeri: “Ari jashi jovatziiro kamantantaneri, te iriñaapinkathaiteri isaikayetzira isheninka.” ⁵ Irootakera kaari okantanta Jesús iroñaakantero ishintsinka janta. Te iroshekiperote mantsiyari jovashinchaake jantantanakeri kapicheeni irako. ⁶ Antaro jovashiretakotakeri ikaratzi kisoshirevaitatsiri, kaari kovatsine inkempisantai. Iroora ikenantanakeri jiyotaantayetzi pashineki nampitsi tzimayetatsiri janta.

Jotyaantaitziri iyotaari

(Mt. 10.5-15; Lc. 9.1-6)

⁷ Ipoña Jesús japatotakeri 12 iriyotaane. Ipasavyaakari ishintsinka inkitsirinkantyaariri irirori peyari. Jotyaantakeri, intsi-patavakaayetanakya inkarate apite. ⁸ Ikantavakeri: “Eerora paanake pitharate, povarite, eejatzi piireekite, intaani paanake pikotzi. ⁹ Eero okantzi paanake eejatzi pashine piithaare. Aparoni pinkyaantanakya pi-zapato-te.” ¹⁰ Ikantzitavakari eejatzi: “Pareetakyaarika aparoni pankotsi, arira pimaapiintatye, irojatzzi pavisantakyaari pashineki nampitsi. ¹¹ Eerorika jaakameethaitzimi, eerorika ikempisantaitzimi

* **5:41** Irootake iñaavaitakeri Jesús, tema arameo onatzi jiñaanetari irirori.

* **6:3** Jacobo, irijatzira ikantaitzitari eejatzi Santiago.

eejatzi, pavisapithateri. Potekanairo piipatsikiite, iro iriyotantyaari te inkempisanteri Pava. Iriira irimaperoitai irovasankitaiteri apaata, aananakero inkantayeetairi Sodoma-satzi ipoña Gomorra-satzi. Omaperora.”¹² Ikanta jiyaayetakera iriyotaane Jesús ikamantayetairi atziri irovashaantairo ikaariperoshireyetz. ¹³ Jovavisaakoyetake jaakiri peyari, jovashinchaayetai eejatzi osheki mantsiyari jotziritantari yeenkantsi.

Ikamantakari Juan oviinkaatanerani

(Mt. 14.1-12; Lc. 9.7-9)

¹⁴ Areetakotakari pinkathari Herodes okaratzi Jesús jantayetziri. Tema ikantayeetake: “Añagaira Juan oviinkaatanerani. Piñeeri otzimi ishintsinka.” ¹⁵ Pashine kantayetsiri: “Elías inatzi.” Ikantayeetzi eejatzi: “Aamaa iriitake pashine kamantantani.” ¹⁶ Ikanta ikemakera Herodes ikantayeetakeri, ikantanake irirori: “Iriitakera añagaatsi Juan nothatzinkakaantakeri.” ¹⁷ Opoñaantzitakari Herodes jashitakotakaantziri Juan, okantakaantziro Herodías, iinantavetari Felipe irirentzi Herodes. Irootake jiiñantaariya Herodes irirori. ¹⁸ Tema ikaminaantavetatya Juan, ikantavetakari Herodes: “Te onkameethate piinantyaaro iina pirentzi.” ¹⁹ Iro opoñaantari okisaneentziri Herodías, okovake ovamaakaanerimi. ²⁰ Irootake jashitakotzitakaantantakariri Herodes. Iro kantamaitacha Herodes iniroite jiñaapinkathatakeri Juan, jiyotzi kameethashireri ini, itasorentsitakaane Pava jinatzi. Tera inkove irovaiteri. Tema maaroni ikaminaavetariri, okompitzimoshiretakari Herodes. Ari jeshiventavetaro ikempisantziri. ²¹ Opoña aparoni kitaite, joimoshirenkavetaro Herodes itzimantakari pairani. Ipokaiyakeni ikaratzi ipinkatharentsitz, ipokake ijevare ovayiriite Roma-satzi, ipokake jevayetatsiri Galilea-ki. Ovaiyakani. ²² Opoña okyaapaake ishinto Herodías jovaiyanira, amasheetapaake, ookimotapaakari Herodes amasheetane, ari ikempitakari itsipatakari jovaiyani. Ikantanakero Herodes: “Ari nompakemi opaitarika pinkampitenari. ²³ Eero namatavitzimi, jiyotzi Pava kyaaryoo nokantzi. Iroorika pinkovemi okaratzi nopinkathariventziri, arityaami onkantake nompemi kashetani.” ²⁴ Iyaatashitanakero iniro, okantapaakero: “¿Opaitama nonkampiteriri?” Okantanake iroori: “Pinkampiteri iito Juan oviinkaatanerani.” ²⁵ Piyapaaka evankaro, okantapaakeri: “Nokovi pimpenaro iito Juan, povakenaro matzitaki.” ²⁶ Jovashiretanaka antaro pinkatharika. Tema maaroni ikemaitakeri inkaaranki, ikantakerori evankaro, tekatsi inkenakaanairo, ontzimaty impero okovakotakeriri. ²⁷ Jotyaantake ovayiri iramakeneri iito Juan. ²⁸ Jatanake ovayiri jashitakoyeetzirira Juan, ithatzinkapaakeri, jamakotakero iito matzitaki. Ipaitakero evankaroka, aanakenero iniro. ²⁹ Ikanta ikemaiyakeni iriyotaane Juan-ni. Pokaiyakeni, ikitatairi.

Jovakaari Jesús 5,000 shirampari

(Mt. 14.13-21; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

³⁰ Aritake areeyetaa irotyaantane, apatotapaa maaroni isaikira Jesús, ikamantapairi okaratzi jantayetakari. ³¹ Eekero ipokaminthatatzi atziri, piyayetacha pashine. Te onkantapainte iriyaataiyeeeni Jesús irovaiya. Irootake ikantantanakariri Jesús iriyotaane: “Thame aate tsika te inampiitaro, amakoryaavakeeta kapicheeni.” ³² Otetaiyanakani pitotsiki,

jataiyini. ³³ Iro kantamaitacha, osheki amenakotavakeriri jiyaatanake, jiyotavakeri. Shiyeeyanakani ikenaiyake avotsiki, ipoñaanakaro nampitsiiteki. Iri etaiyakaroni jareeta, apatotaiyapaakani. ³⁴ Ikanta jareetapaaka Jesús, jiñaapaatziiri ipiyotaiyakani. Jetakoshiryaapaakari. Tema ikempitakityaari oisha eerorika itzimi aamaakohventyaarine. Jiyotaayetapairi eejatzi. ³⁵ Aritake sheetyaanake, ipokashitapaakeri iriyotaane, ikantapaakeri: “Iyotaanari, asaikatziira jaka tsika te inampitaro. ³⁶ Pinkaratero piyotaantzi, iriyaaita atziripayeeni nampitsiki iramanante iroyaari.” ³⁷ Ari ikantake Jesús: “Pimpereri eeroka iroyaari.” Ikantziya: “¿Pikovatziima niyaate namanantakite novakayaariri? Oshékira ovinaro, eero janteta kireeki aamaaka 200 denario ompinatyaari, novakaantyaariri maaroni.” ³⁸ Ikantzi Jesús: “¿Tsika okaratzika tanta jamanontakari atziiriite? Piyaate pamenakitero.” Ikanta jamenakitziro, ikantziro: “Tzimatsi 5 tanta, ipoña apite shima.” ³⁹ Ikantzi Jesús: “Pomisaikeri maaroni atziri onatsiryaapankaatake kataroshimashi, pinashiyetyaarira pomisaikayeteri.” ⁴⁰ Ari jimatakeri. Tzimatsi nashiyetainchari isaikayetake aamaaka ikaratzi 100 atziri, jimataka eejatzi pashine aamaaka ikaratzi 50 atziri. Ari ikantayetakeriri, jomisaikakeri maaroni. ⁴¹ Ipoña Jesús, jaakotanakero 5 tanta okonovakarira apite shima, amenanake inkiteki, ipaasoonketanake. Ipetoryaakero tanta, ipakeri iriyotaane, jovavisaakeneri irirori atziripayeeni. Ari ikempitaakeriri eejatzi shima, jantetaakari maaroni. ⁴² Maaroni jovaiyakani, kemandeentaiyakani. ⁴³ Ijaikiyeetai 12 kantziri okaratziki jovakaantakari. ⁴⁴ Aamaaka ikaratzi 5,000 shirampari ovainchari.

Janiitantaro Jesús inkaare
(Mt. 14.22-27; Jn. 6.15-21)

⁴⁵ Ari ikantanairi Jesús iriyotaane: “Thamera, petaiyaaro pimontyagai nampitsiki Betsaida.” Ikantanakeri piyotzimentakariri: “Kantatsira piyaayetai pipankoki.” ⁴⁶ Ikanta jiyaatanaira maaroni atziri, tonkaanake Jesús otzishiki iriñaañaate. ⁴⁷ Aritake tsirenitanake, overaakotaiyaani iriyotaane niyankyaaki inkaare jimontyaakotaiyani. Apaniro isaikake Jesús otzishiki, ⁴⁸ jamenakotakeri iriyotaane, shintsi ikomataiyini oipiyapiyatakotakerira tampyaa. Okanta okitaitzimatake, jiyaatashitairi, janiitantaaro inkaare, ikenashitapairi itaapiiki, iro iravisanakerimi. ⁴⁹ Ikanta jiñeeyavairi, joshiyakaantzi shiretsi inatzi, kaimaiyanakeni, ⁵⁰ tema maaroni otsinkashiryaanakeri iñaakerira. Ipoña ikantapaakeri Jesús: “Naakatake pokaatsi, eero pitharovi, tontashire pinkantaiyaani.” ⁵¹ Otetapaa pitotsiki, avisainkatanake tampyaa. Ipampoyaaminthataiyakerini. ⁵² Tema tekeraata inkemathatero joshekyaantakarori Jesús tanta, iro okantakaantziro ikisoshirevaitaiyini.

Jovashinchaantzi Jesús Genesaret-ki
(Mt. 14.34-36)

⁵³ Irojatziki jareetantaiyapaakari inampiki Genesaret-satzi. ⁵⁴ Iro jaatakoiyapaakitziini, jiyoitavakeri Jesús. ⁵⁵ Ikamantavakaanaka maaroni nampitarori janta, jamakoyeetakeri mantsiyari inaryaamentoki.

Tsikarikara isaiki Jesús, ari jamakoyeetziniriri. ⁵⁶ Omataka ikenayet-zira iryaaniki nampitsi, nampitsiki antaro, eejatzi ovaantsiki, jovakoyeetziniri mantsiyari avotsiki, ikantayeetziri: “Pishineteri irantz-itavakemiro piithaare kapicheeni.” Tema maaroni antzitetakeriri iithaare eshitakoyetai.

7

Ovaariperoshiretziriri atziri (Mt. 15.1-20)

¹ Ipoña ipokaiyake Fariseo itsipatakari iyotzinkari, ipoñaayetaka Jerusalén-ki. Japatoventapaakari Jesús. ² Tema iñaapaakitziri iriyotaane te irantero jametapiintaitari ikivaakota jovaiyanira. Ikishimatapaakeri. ³ Tema okaratzi jantapiintziri Fariseo-payeeni, eerorika ikivaakota, eero jovaa. Irootake jametapiintakari pairani icharineete: Aririka inkove iroya, ontzimatye inkivaakotavakya, inkitevathatantyaari. ⁴ Aririka irareetaiya jamanantavaitzi, tekera irovapaiyaata, inkivaakoperotapaiya. Tera aparoni onkantya jameyetari, ikivayetzitaro eejatzi iriraamento, iyovite, ironkotsimento, imaamento, maaroni. ⁵ Irootake josampitantakariri Jesús, ikantziri: “¿Opaitama ipeyakotantakarori piyotaane jiyotaayetairi pairani acharineete? Noñaapaakeri jovaiyani, te inkivaakotya.” ⁶ Jakanake Jesús, ikantziri: “Kamataviri pinaiyini. Eeroka iñaaventake pairani Isaías-ni, ikantake josankinatzi:

Iñaapinkathavaantevetashitana atziripayeeni.

Iro kantacha te inkinkishiretakotena kameetha.

⁷ Amenaashivaita jotyeerovayeta iñaapinkathavetana,

Tema jiyotaantashivaitaro jameyetari irirori.

⁸ Pipeyakotakaro eeroka Ikantakaantane Pava, pantashiyetakaro jametayetari atziriite. Pikivayetziro piyovite, piraamento. Oshekira okaratzi pantashiyetakari.”

⁹ Ikantziri eejatzi: “Iroora pantayeperotake pameyetari, pithainkanakero Ikantakaantane Pava. ¹⁰ Okantzi irosankinare Moisés-ni:

Piñaapinkathateri ashitamiri.

Okantzi eejatzi:

Ontzimatye irovamaiteri kishimavaiterine ashtariri.

¹¹ Iro kantamaitacha eeroka pikantapiintzi: ‘Ankashiyakairirika Pava aireekite, ontzimatye amperi. Onkantavetakya añaeri irashinonkaavaitya ashitairi.’ ¹² Ari pikantakariri eeroka, piyotaashiyetakari atziripayeeni inthainkantavaite, te irineshinonkayetairi ashtariri.

¹³ Intaani pantashiyetakaro jameyetari pairani picharine, irootake pithainkantakarori iñaane Pava. Arira pikantapiintatya pantayetziro kempitakarori iroka.”

¹⁴ Opoña ikaimakeri Jesús maaroni apatotainchari, ikantziri: “Pinkempisantaiyeni, onkantya pinkemathatantyaarori nonkanteri.

¹⁵ Maaroni jovayetari, te ovaariperoshiretante. Irooma okaratzi amishitovayetziri poñaachari inthomointa, irootakera ovaariperoshiretantatsiri. ¹⁶ Povayempitayaaro iroka.” ¹⁷ Ikanta jiyataiyeeni atziri, kyaapai Jesús pankotsiki. Ari josampitakeri iriyotaane,

ikantziri: “¿Opaitama poshiyakaaventakeri?” ¹⁸ Jakanake Jesús, ikantziri: “¿Tema pinkemathatavakero eejatzi eeroka? ¿Tema piyote eeroka te

ovaariperoshiretantzi okaratzi jovayeetari? ¹⁹ Tekatsira onkantero ashire, intaani okeniro asheetoki, irojatzi oshitovantanaiyaari.” Iro jiyotaantakeri Jesús, tema te onkaariperote okaratzi jovayeetari. ²⁰ Ipoña ikantanake eejatzi: “Irooma aririka ankinkishiretya antakairi asheninka kaariperori, irootakera ovaariperoshiretantatsiri. ²¹ Tema inthomointa ashireki opoñaayeta, okempitatty: kaariperori kinkishiretaantsi, kaari kinataantsi, mayempitaantsi, ovantaantsi, ²² koshitaantsi, mashithataantsi, kaariperoshiretaantsi, amatavitaantsi, mayempiryookitaantsi, samakoneentaantsi, kishimataantsi, asagaaventaantsi, masontzishiretaantsi. ²³ Tema okaratzi ikinkishiretapiintaka atziri kaariperori onatzi, irootake iñaantarori ovaariperoshirevaitziri. Tema inthomointa ishireki opoñaayetaka irokapyeeni.”

Aventaari Pava Sirofenicia-sato
(Mt. 15.21-28)

²⁴ Opoñaashitaka ikenanake Jesús nampitsiki paitachari Tiro, irojatzi janta Sidón-ki. Ari isaikapaake aparoni pankotsi, te inkovavetya inke-makoiterimi. Iro kantacha te onkante iromanakoty. ²⁵ Tema janta tzimatsi aparoni tsinane, jaakiri peyari oshinto. Okemakotavakeri iroori Jesús, iyaatashitanakeri, otyeerovashitapaakari. ²⁶ Kaari judío iroka tsinane, opoñaatya iroori pashineki nampitsi opaita Sirofenicia. Okantapaakeri: “Jesús, povashinchagainaro nishinto, jaakatziro peyari.” ²⁷ Ikantanakero irirori: “Apaata tsinane. Tema ikantaitakeranki: Te aapithateri irovarite eentsi amperi otsitzi iroyaaro, apaniro jovaro irirori irojatzi inkematziitantakyaari.”* ²⁸ Ipoña akanake tsinane, okantziri: “Omaperotatya pinkathari. Ari ikatziyapiintari otsitzi irirori jantyaatziini, jovayetaro ovaritentsi jookakaantayetziri eenchaaniki.” ²⁹ Ikantzi Jesús: “Ari okanta, omaperotatya pikantakeri. Kantatsi piyaatai, ari piñaapairo pishinto, eshitakotai iroori.” ³⁰ Okanta iyaatai tsinane opankoki, oñaapairo ishinto onoryaaka omaamentoki, eshitakotai.

Jovashinchagairi Jesús omatayempivetari

³¹ Ipoña jovaanaa Jesús isaikavetapaakara nampitsiki Tiro, ikenanairo Sidón-ki, Decápolis-ki irojatzi jareetantaari Galilea-ki. ³² Ari jamaitakeneri aparoni atziri matayempiri, kisoaanteri inatzi eejatzi. Ikantaitapaakeri: “Jesús, pantantavakyaari kapicheeni pako.” ³³ Ipoña Jesús jaanakeri jantyaatziini, josaantantakari irakoimpeki iyempitaki, jotziritantakari ichoore ineneki. ³⁴ Amenanake inkiteki, jovineenkatanaka, ikantziri: “¡Efata!” (akantziri añaaneki aaka: “ovitaryagaiyaata.”) ³⁵ Apathakero ivitaryanaana iyempita, te inkisovaantetanai eejatzi, kantanai iñaavaitzi. ³⁶ Ikantavetakari Jesús: “Eerora pikamantakotana.” Iro kantacha ipiyathatakari, ikamantakeri maaroni atziri. ³⁷ Ipampoyaaminthaitanakeri Jesús, ikantayeetzi: “¿Opaitama okameethatantari jantziri irika? Ikemakagairi matayempitari, iñaavaitakagairi eejatzi kisoaanteri.”

* **7:27** Iriira joshiyakaaventayeetzi judío-payeeni, ikempitari eenchaaniki. Iriima kaari judío-tatsine ikempitari otsitzi.

8

Jovakaari Jesús 4,000 shirampari
(Mt. 15.32-39)

¹ Ikanta japatotaiyanira osheki atziri, thonkapaaka irovarite. Ikaimakeri Jesús iriyotaane ikantziri: ² “Antaro netakoshiretakari atziripayeeni. Tema mavatake kitaite itsipatakana jaka, tekatsitapaake irovaiyaari. ³ Aririka notyaantairi, ari aakeri itashe avotsiki, tema tzimayetatsi poñaachari intaina.” ⁴ Jakanake iriyotaane, ikantziri: “¿Tsikama ayeka ovakaiyaariri jaka tsika te inampiitaro?” ⁵ Josampitziri Jesús: “¿Tsikama okaratzi tanta tzimatsiri?” Ikantaiyini irirori: “Tzimatsi 7.” ⁶ Ipoña jomisaikakaantakeri Jesús maaroni atziri kipatsiki. Jaakero ⁷ tanta, ipaasoonkeventakero, ipetoryaakero, ipakeri iriyotaane jovavisaakeneri atziripayeeni irirori. ⁷ Tzimitacha eejatzi tsikarika ikaratzi shimaaniki. Ipaasoonkeventakeri eejatzi, ipayeetakeri atziripayeeni. ⁸ Ovaiyakani maaroni, kematziiitaiyakani. Ijaikitai okaratzi tzimakaantapaintsiri ⁷ kantziri. ⁹ Maaroni ovainchari aamaaka ikaratzi 4,000 shirampari. Ari jomityaantayetairiri. ¹⁰ Ipoña jotetanaa Jesús pitotsiki itsipatanaari iriyotaane, montyaakotanaa intatsikeronta opaitara Dalmanuta.

Ikovakoyeetziri Jesús intasonkaventante
(Mt. 16.1-4; Lc. 12.54-56)

¹¹ Ipoña ipokaiyapaakeni Fariseo, iñaanaminthatapaakeri Jesús, ikovi iriñeero intasonkaventante, iro iriyotantaiyaari omaperotatya opoña itasorenka inkiteki, tema iñaantatyaari. ¹² Jovineenkatanaka Jesús, ikantzi: “¿Opaitama ikovantari iriñeena nontasonkaventante irikapayeeni? Eero noñaakimaitari. Omaperora.” ¹³ Piyanaka Jesús, montyaakotanaa.

Shineyakairori itantane Fariseo
(Mt. 16.5-12)

¹⁴ Ari ipeyakotanakaro iriyotaane iraanontanakyaami tanta, intaani jaamatsitanake aparoni janta ipitoki. ¹⁵ Ari ikantzi Jesús: “Ontzimatye paamaventyaaro shineyakairori itantane Fariseo eejatzi irashi Herodes.” ¹⁶ Ari iñaanatavakaiyani iriyotaane, ikantavakaa: “Kaarima amantaka tanta.” ¹⁷ Ikanta Jesús jiyotake ikantavakaari iriyotaane, ikantzi: “¿Ipaitama pikantavakaamentari: ‘Kaari amantaka tanta?’ ¿Tema pikemi? Kisoshire pikantaka. ¹⁸ Tzimavetacha poki te piñaante, tzimavetacha piyempita te pinkeme. ¿Tema pinkinkishiryero noshekyaan-takarori tanta? ¹⁹ Tema 5 tanta tzimavetacha, iro kantamaitacha jovaiyakani 5,000 shirampari. Piyoyagairo okaratzi tzimakaantapaintsiri. ¿Tsikama okaratzi kantziri jaikitaachari?” Ikantaiyini: “12 kantziri.” ²⁰ “Eejatzi nokempitaakero, karavetachari 7 tanta, jovaiyakani 4,000 shirampari. Piyoyagairo tzimakaantapaintsiri. ¿Tsika okaratzi kantziri pijaikitairi?” Ikantaiyini: “7 kantziri.” ²¹ Ari ikantziri: “¿Tekerama pinkemathateroota?”

Jovashincheetziri mavityaakiri

²² Areetaka Jesús nampitsiki Betsaida. Jamaitakeneri mavityaakiri, ikantaitapaakeri: “Pantantanakyaari kapicheeni pako.” ²³ Ipoña Jesús, jakathavakotanakeri. Jaanakeri othapiki nampitsi. Ichoontaak-itakeri, jantantakari kapicheeni irako. Josampitzimaitari: “¿Kantatsi

pamene?.”²⁴ Ari jamenanake, ikantzi: “Amenavetaana, noñaavetaari atziri janiitaiyini, iro kantamaitacha te inkoñaaperote, joshiyakaro inchato.”²⁵ Ipoña japiitakeri ipampitaakitziri, iñaantaari jamenakagairi eejatzi. Ari jeshitakotanake, koñaatanai jameni intaina, iñaanairo maaroni.²⁶ Jotyaantairi, ikantavairi: “Eerora pikenanai nampitsiki, te nonkove pinkamantakotena.”

Jiyotake Pedro: Cristo inatzi irika Jesús

(Mt. 16.13-20; Lc. 9.18-21)

²⁷ Ipoña jovaanaka Jesús, itsipatanaari iriyotaane, iriyaatero maaroni nampitsi saikatsiri Cesarea-ki inampitsiteki Filipino. Okanta niyanki avotsi josampitakeri iriyotaane, ikantziri: “¿Ipaítama ikinkishiretakotanari atziripayeeni?”²⁸ Ari jakaiyanakeni: “Ikantayeetzi Juan-ni oviinkaatananeri pinatzi, ikantayeetzi eejatzi Elías pinatzi. Tzimatsi kantayetatsiri eejatzi pashine, kamantantaneri piriintaacha.”²⁹ Ipoña josampitanakeri irirori, ikantziri: “¿Opaita pikinkishiretari eeroka?” Ari jakanake Pedro: “¿Cristo pinatzi!”³⁰ Ikantzi Jesús: “Eerora pikamantakotana.”

Iñaaventziro Jesús inkame

(Mt. 16.21-28; Lc. 9.22-27)

³¹ Ari jetanakaro Jesús ikamantziri iriyotaane onkarate avishimoterine, tema iri apaniro paitaincha Itomi Atziri. Ikantziri: “Oshekira noñeero noñaashitakoventyaami. Osheki inkisaneentena pinkatharipayeeni, eejatzi ijevarepayeeni omperatasorentsitaari, eejatzi ikaratzi iyotzinkariite. Irovamaakaanena. Iro avisavetakya mava kitaite, añagaana.”³² Ari ikantakeriri, te iromanero. Ipoña Pedro, jaanakeri Jesús jantyaatziini, ikovavetaka inkaminairimi.³³ Ipthokapithatanakari, jamenanakeri iriyotaane, ikisathanakeri Pedro, ikantziri: “¿Piyate Satanás! Tera poshiretaro eeroka ikovakaantziri Pava, intaani poshiretaro ikovayetzi atziriite.”³⁴ Ipoña ikaimakeri Jesús piyotzimentakariri, ikaimakeri eejatzi iriyotaane, ikantakeri: “Tzimatsirika kovatsiri intsi-patyaana irovashaantaro ikovashiyetari irantero. Onkantavetya impaikakoiterimi, intsi-patyaana.³⁵ Ikaratzi etakovaitachari apaniro jantayetziro inevetashiyetari, ari impeyashitakya. Iriima inkarate kamimentenane, okantakaantziro ikempisantziro Kameethari Ñaantsi, ari take iravisakoshiretai.³⁶ Amenaavaitashitara iñeetziro otzimimotantzi osheki ovaakarontsi tzimayetatsiri jaka kipatsi, impoña iriñeetairo impeyaashiitaiyaaro añaaantarentsi.³⁷ ¿Kantatsima impinakoventaitya eero iñaantaitaro impeyashitaitya?³⁸ Tema ikaratzi pashikiventakotanari naaka iñaaventaina kaariperoshireriki atziri, ari nonkantzitaiyaari naaka eejatzi nompashikiventairi apaata aririka nompiee namairo irovaneenkaro Ashitanari nontsi-patyaari maninkariite, tema naaka Itomi Atziri.”

9

¹ Ipoña ikantanake eejatzi Jesús: “Kyaaryoora, tzimayetatsi pikaratzi jaka, tekeraata pinkameeta, ari piñaakero ishintsinka Pava tsika ikanta ipinkathariventantzi.”

Ishipakiryiimotakeri Jesús iriyotaane

(Mt. 17.1-13; Lc. 9.28-36)

² Okanta avisanake 6 kitaite. Tonkaanake Jesús otzishiki, jaanakeri Pedro, Juan, ipoña Jacobo. Ari ishipakiryimotakeriri. ³ Kitamaro okantanaka iithaare, tekatsi ankempitakaantya okitamaronanaka. ⁴ Iñaatziri Elías itsipataapaakari Moisés, ikinkithavaitakaapaakeri Jesús. ⁵ Iñaavaitashitanaka Pedro, ikantanakeri Jesús: “Iyotaanari, omapero okameethatzi pamaiyakena jaka. Kameetha novetsikaiyemine mava pankoshetantsi: aparoni pashitya eeroka, aparoni irashitya Moisés, irashitya aparoni Elías.” ⁶ Tema itharovaiyanakitziini, irootake iñaavaitashivaitantanakari. ⁷ Ipoña opokapaake menkori otsimankakotapaakeri. Ikematzi ikantaitzi: “Notomi inatzira irika netakokitari, pinkempisanteri.” ⁸ Ipoña jamenaperovetaiyanaani, tekatsi iriñaanai, intaani Jesús.

⁹ Ikanta joirinkaiyaanira otzishiki, ikovakotakeri eero ikamantantziro iñaakeri irojatzi apaata aririka irañagai. Tema irika Itomi Atziri ari irañagai inkamavetakyaara. ¹⁰ Irootake eero ikamantakotantari, iro kantacha osheki josampitavakaiyakani irirori tsika opaita ikantakotziri Jesús, ari irañagai inkamavetakya. ¹¹ Ipoña josampitaiyakeri, ikantziri: “¿Opaitaka ikantakotziri iyotzinkariite iriira eevatapointsine Elías impoke?” ¹² Ari jakanake Jesús, ikantziri: “Omaperopatya, iriitakera eevatapointsine Elías impoke, irovatampatzikatantapaake. ¿Tsikama okantzika josankinatakoyeetakena pairani? Tema okantzi: ‘Irika Itomi Atziri, osheki inthainkavaitaiteri.’” ¹³ Pinkeme, aritakera pokake Elías. Osheki imaimaneetavakeri, imonkaratakeri okaratzi josankinatakoyeetakeriri.”

Jovvisaakotziri Jesús eentsi jaakiri peyari
(Mt. 17.14-21; Lc. 9.37-43)

¹⁴ Ikanta jareetaa Jesús jookanakeri iriyotaane, iñaapaatziiri ipiyotzimentakari osheki atziri itsipatakari iyotzinkariite iñaanaminthatziri. ¹⁵ Ikanta iñaavairira ipokai Jesús, ipampoyaavairi, ishiyanaka irovethatavaiyaari. ¹⁶ Josampitapaakeri Jesús, ikantzi: “¿Ipaitama piñaanatzimentziriri?” ¹⁷ Akanake aparoni, ikantanake: “Iyotaanari, namatziimiri notomi jaakiri peyari, te onkantai iñaavaitai. ¹⁸ Impokashitapairirika, osheki jomposakaavaitari kipatsiki. Ishimorepaantevaitakaari, jatsikaikivaita, ikisotakairi. Nokantavetakari piyotaane irovvisaakotainari, te irimateri.” ¹⁹ Jakanake Jesús, ikantanake: “Tetya pinkempisantaiyeni eeroka. ¿Tsikapaitema piyote? Pamakeri jaka eentsi.” ²⁰ Jamaitapaakeneri. Ikanta peyari iñaapaakerira Jesús, jompetatakaanakari shintsiini eentsika, tyaanake, ipinaavaita kipatsiki, ishimorepaantevaitanake. ²¹ Josampitanakeri Jesús iriri eentsi, ikantziri: “¿Tsikapaitema jetantanakari peentsite?” Ikantzi: “Ari ikantzita ovakera jeentsitapaake. ²² Itaakaavaivetakari paampariki, ipiinkavaitzi eejatzi jiñaaki, ikovi irovamayerimi. Kantatsirika pineshinonkatyaana, pimatero.” ²³ Ikantziri Jesús: “¿Opaitama pikantantarori ‘Kantatsirika...?’ Aririka pinkempisantanaani, aritake omatakya maaroni.” ²⁴ Ipoña ikaimanake shintsiini iriri eentsi, ikantanake: “Kempisantavetachana, terika nokempisantaperotzi, pinkempisantakaaperotaina eeroka.” ²⁵ Eekerora iñaatzi Jesús ipokaiyapaakeni atziri, ikisathanakeri peyari, ikantanakeri: “Pintainaryeeyaari eentsi, eerora pipiyashitaari eejatzi.” ²⁶ Ikaimanake shintsiini peyari. Ikamanatakaanakeri eentsika. Osheki

kantanaintsiri: “Kamake eentsika.” ²⁷ Ipoña jakathavakotanakeri Jesús, jovatziyakeri. Añaanai. ²⁸ Ikanta ikyaapaakera Jesús pankotsi, ari josampitakeriri iriyotaane apaniroini, ikantziri: “¿Ipaítaka kaari nomatantari naaka novavisaakoteri?” ²⁹ Ikantzi Jesús: “Imaperotatya ishintsitzi irika peyari, okovitya aakoventyaaro amane, antziventyaari eejatzi.”

Japiitairo Jesús ikamantakota inkamimotante

(Mt. 17.22-23; Lc. 9.43-45)

³⁰ Ipoña jovaanaa Jesús, ikenayetanai Galilea-ki. Tera inkove inke-makoteri atziriite. ³¹ Tema jiyotaayetziri iriyotaane, ikantayetziri: “Irootaintsira irakaantaiteri Itomi Atziri, irovaiteri. Avisavetakya, mava kitaite, aritake irañagai eejatzi.” ³² Iro kantamaitachari te iriyotaiyavakeroni okaratzí ikamantavetariri. Tekatsi kovatsine irosampi-teri.

Tsika itzimi iriiperotatsiri

(Mt. 18.1-5; Lc. 9.46-48)

³³ Areetaiyaani Capernaum-ki. Ikanta isaikaiyapainira pankotsi, josampitakeri Jesús, ikantziri: “¿Opaitaka pikantavakaari inkaaranki avotsiki?” ³⁴ Ari imairetaiyakeni irirori. Tema ikantavakaamentatyaaro inkaaranki avotsiki tsikarika itzimi iriiperotatsiri. ³⁵ Saikanake Jesús, japatotakeri 12 iriyotane, ikantziri: “Aririka pinkove piriiperote, poshiyakotyaari ikanta otzikataari, te ipinkathariventantzi irirori.” ³⁶ Jamake aparóni eentsi isaikaiyakenira, ithomaakeri, ikantzi: ³⁷ “Inkarate pairyirori novairo ikempisantaana, impoña irakameethatairi aparóni kempitariri irika eentsi, naakara jaakameethatake. Ari okempitari eejatzi, aririka paakameethatakana naaka, kempiperovaitaka iri paapatziyanaa itzimi otyaantakenari jaka.”

Ari akaratziri kaari kisaneentairi

(Lc. 9.49-50)

³⁸ Ari ikantanake Juan: “Iyotaanarí, noñaake chapinki aparóni atziri pairyirori pivairo, jovavisaakotzimaitari jaakiri peyari. Tera añeeri ankarateri jaka, novashaantakaakeri.” ³⁹ Ikantzi Jesús: “Eero povashaantakairimi. Tema ikaratzí tasonkaventantatsiri ipairyirora novairo, eerora ikishimataana osamaniityaake. ⁴⁰ Tema ari akaratziri itzimi kaari kisaneentaine. ⁴¹ Aririka inkaminthagaitemi impairyetero novairo, inkantaite: ‘Nompakoteri jiña jashitaari Cristo.’ Iriira impinaitairi apaata. Omaperora.”

Eero pantakaantziro kaariperori

(Mt. 18.6-9; Lc. 17.1-2)

⁴² “Tsikarika itzimi antakaakerine kaariperori aparóni eentsi aventaanari, oshiyakariri irika jaka, ari irovasankitaayeetairi. Iro kameethatatsimi inthayeeteneri mapi ikentsiki, iroviinkaitakeri inkaareki. ⁴³ Iroorika pako pantapiintantyaami kaariperori, povashaantero onkantya pavisakotantaiyaari, pinkempitakaantero pinthatzinkatyeeromi pako. Irojatzi piyaaponthokitantaiyaari inkiteki. Tema te apantyaaro otzimaveta apite pako ompoña piñagairoya apaata irookaitaimi sarinkaveniki tsika pinkantaitatyeeni pintagaiya, ⁴⁴ tsika janta te inkaamanetapai chovitsi, tsika te intsivakanetapai

paampari. ⁴⁵ Iroorika piitzi pantapiintantyaami kaariperori, povashaantero onkantya pavisakotantaiyaari, pinkempitakaantero pinthatzinkatyeeromi piitzi. Irojatzji piyaaponthokitantaiyaari inkiteki. Tema te apantyaaro otzimaveta apite piitzi ompoña piñagairoya apaata irookaitaimi sarinkaveniki tsika pinkantaitatyeeni pintagaiya, ⁴⁶ tsika te janta inkaamanetapai chovitsi, tsika te intsivakanetapai paampari eejatzi. ⁴⁷ Iroorika poki pantapiintantyaami kaariperori, povashaantero onkantya pavisakotantaiyaari, pinkempitakaantero pinkithoryaatyeeromi poki. Irojatzji piyaapityaakitantaiyaari inkiteki. Tema te apantyaaro otzimaveta apite poki ompoña piñagairoya apaata irookaitaimi sarinkaveniki tsika pinkantaitatyeeni pintagaiya, ⁴⁸ tsika te janta inkaamanetai chovitsi, tsika te intsivakanetai paampari eejatzi. ⁴⁹ Tema paamparikira iriñaantayeetyaami maaroni, inkempitakaanaitemiro eejatzi okanta katyori. ⁵⁰ Kameetha okanta tzivi okatyotzi, aririka inkonovaitero tsika ompaitya, eero apantaaro inkatyokantaityaaro. Ari pinkantanaiyaari eero ka ontzimatyepinkempitakotaiyaaro tziviperori, paapatziyavakaiya, tema te apantaro pintzimaventavakaiya.”

10

Jiyotaantzi Jesús ikantzi: te apantyaaro pookero piina

(Mt. 19.1-12; Lc. 16.18)

¹ Ikanta jovaanaa Jesús iriyaatero Judea, ikenanakero intatsikero Jordán. Japatotzimentavaari osheki atziri. Jetapaaro jiyotaayetapairi ikempitapiintzirora.

² Ari ipokakeri Fariseo, josampitapaakeri Jesús ikovi inkompi-takaiyaarimi, ikantapaakeri: “¿Shinetaantsitatsima aparoni atziri irookero iina?” ³ Jakanake Jesús, ikantanakeri: “¿Opaitama ikantakaantziri Moisés-ni?” ⁴ Ikantaiyini irirori: “Ishinetakaantziro Moisés-ni ookero aina aririka impayeetairo tsika osankinatakota ookavakaantsi.” ⁵ Ari jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Okantakaantziro te pinkempisantane, irootake ishinetantakamirori iroka. ⁶ Tema pairani etantanakari jovetsikantzi Pava, jovetsikakeri shirampari, jovetsikitakaro eejatzi tsinane. ⁷ Iro jookantariri shirampari ashitariri, onkantya iraantyaari iina, ⁸ aparoni ikantanaa jaavakaanaara. Tera apite atziri inkaratanai, aparo jinanaatzi. ⁹ Irootakera eero okantanta intsiparyeeyaaro shirampari itsipataakaakariri Pava.”

¹⁰ Ikanta isaikaiyini pankotsiki, josampitairi iriyotaane okaratzi ikantakeri, ¹¹ ikantanake Jesús: “Tsikarika itzimi ookerone iina, aririka iragai pashine tsinane, jimayempiventakero etavetarori. ¹² Ari okempita tsinane aririka ookeri oime, agairika pashine shirampari, omayempitake eejatzi.”

Itasonkaventziri Jesús eentsipayeeni

(Mt. 19.13-15; Lc. 18.15-17)

¹³ Ari jamaitakeneri Jesús eentsipayeeni, ikovaitzi irantantavakyaari kapicheeni irako. Ikanta iriyotaane Jesús ikisathatavakakeri amayetziriri eentsi. ¹⁴ Te onimotanakeri Jesús iñaakerira, ikantziri: “Pishineteri eentsipayeeni impokashitenaata. Eero pithañaana. Maaroni kempitaiyaaririri irirori, iriitake ñagairone ipinkathariventantzi Pava. ¹⁵ Omapero,

eerorika iñaapinkathaitziri Pava inkempitakoityaari ikantara eentsipayeeni, eerora iñeetairo ipinkatharitari.”¹⁶ Ithomaavakeri eentsipayeeni, jotzimikapatziitoyetakeri, itasonkaventayetakerira.

Evankari ashaarantachari
(Mt. 19.16-30; Lc. 18.18-30)

¹⁷ Iro iravisantanaiyaarimi Jesús, ishiyashitakari aparoni evankari, jotypeerovashitapaakari, josampitapaakeri: “Kameethari Iyotaantanerí, ¿opaita nantairi noñaantaiyaarori añaantarentsi kantaitaachaneri?”¹⁸ Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “¿Opaitama pikantantanari: ‘Kameethari pinatzi?’ Apanirora ikantakaaro Pava ikameethatzi, tekatsi pashine.”¹⁹ Aritakema piyotakotakero Ikantakaantaitziri: Eero povantzi, eero pimayempitzi, eero pikoshitzi, eero pithaiyakotanta, eero pamatavitantzi, piñaapinkathateri ashitamiri.”²⁰ Jakanake irirori, ikantzi: “Iyotaantanerí, nothotyaakero maaroni irojatzi netanakaro pairani eeniro neentsitapaakeeni.”²¹ Ipoña Jesús jamenanakeri, jetakotanakeri, ikantziri: “Tzimatsi aparoni kovityaapainchari kaari pantzi. Piyaataate pipankoki, pimpimantero maaroni pashitari, pimpashiyetyaari ashinonkaachari. Tema ari piñagairo panintagaiya inkiteki. Pimpokera, poyaatena.”²² Ikanta ikemavakera, okantzimoneentanakeri. Ovashire ikanta ipiyanaa, tema ashaarantzinkari inatzi.

²³ Ipoña Jesús, jamenanake maaroni inampinaki, ikantziri iriyotaane: “¡Osheki opomerentsita iriyaatai ashaarantzinkari ipinkathariventantzi Pava!”²⁴ Jiyokitziitanake iriyotaane ikemakerira ikantakeri. Ipoña japiitanakero ikantzi: “Notomiite. ¡Osheki ompomerentsitzimotyaaari iriyaatai tsika ipinkathariventantzi Pava aventuraori irashaakaro!”²⁵ Tema eero okantzi inkye piratsi camello imoroki kithapi, iro ovatsipero opomerentsita inkye ashaarantzinkari tsika ipinkatharitzitzi Pava.”²⁶ Eekero jiyokitziitanakitzi iriyotaane, ikantashireyetanake: “¿Tsikama impaityaaka avisakoshiretaatsine?”²⁷ Jamenanakeri Jesús, ikantziri: “Eerora imatziro apaniro atziri, iriitakera Pava matakayerine. Tema tekatsi pomerentsizimotyaaaraine irirori.”²⁸ Ipoña ikantanake Pedro: “Jirikatakana maaroni nokarataiyakeni, nookayetanakero okaratzi tzimimoyetanari, noyaataiyakemi.”²⁹ Jakanake Jesús, ikantanakeri: “Omaperotatyá, tzimatsirika kempisantanairori Kameethari Ñaantsi, kamantakoyetanairori eejatzi, ari okanta jookayetantanakarori inampi, irirentzi, iritsiro, ashitariri, iina, ireentsite, irovane,³⁰ iriitake ñagairone impairi Pava osheki. Osheki onkarate pankotsi, irirentzi, iritsiro, ashitariri, ireentsite, irovane. Onkantavetakya osheki inkisaneentavaitaiteri, tema eero osamani onkantya iriñeero añaantarentsi kantaitaachaneri.”³¹ Tema tzimayetatsi etayetarori iroñaaka, iri ñeerone irimpoyetai. Tzimayetatsi eejatzi impoiyetatsi iroñaaka, iri ñeerone iretayetaiyaaro.”

Japiitairo ikamantakota Jesús irovamagaiteri
(Mt. 20.17-19; Lc. 18.31-34)

³² Ikanta itonkaiyini ipampithatziro avotsi jiyaatziro Jerusalén-ki. Iritake eevatatsi Jesús janiitaiyinira. Ipampoyaaaminthataiyakerini iriyotaane, tharovashire ikantaiyani joyaatziri. Ipoña japiitakero Jesús japatotziri 12 iriyotaane, inkamanteri onkarate avishimoterine, ikantakeri:

³³ “Aatazziira Jerusalén-ki. Arira iraaeyeeteri Itomi Atziri irakaanteri ijevare omperatasorentisaari intsipatakyaari iyotzinkariite, iriyakoven-teri irovaiteri, impoña iraaeyeetanakeri atziriki kaari asheninkata, ³⁴ irishirontzimentavaitaityaari, impasavaitaite, inchoontavaitaite, irovaitakeri. Iro avisavetakya mava kitaite, ari irañagai eejatzi.”

Ikoviri Jacobo itsipatari Juan
(Mt. 20.20-28)

³⁵ Ikanta Jacobo itsipatakari Juan, itomipayeeni Zebedeo, jontsitokapaakari okarikiini Jesús, ikantakeri: “Iyotaantaneri, nokovi pantainaro nonkampitemiri.” ³⁶ Josampitanakeri irirori: “¿Ipaitama pikoviri nantemiri?” ³⁷ Ikantaiyini: “Tema irootaintsi pimpinkathariventante, pishinetena nosaikanampitemi pakojanoriki nontsipatyaami ampinkathariventante.” ³⁸ Ikantanakeri Jesús: “Tera piyotero opaita pikampitanari. Osheki nonkemaantsityaari naaka. ¿Arima pamavetakero eeroka pinkemaantsitya osheki? ¿Arima pinkempitakyaana nonkame naaka?”* ³⁹ Ikantaiyini irirori: “Aritake nomatakero.” Ikantzi Jesús: “Omapero, irootaintsira pimatero onkarate nonkemaantsityaari,† ⁴⁰ irooma pisaikanampitena nakojanoriki pintsipatyaana ampinkathariventante, eero okantzi naaka noshinetaimiro, irashira tsika itzimi ikashiyakaayeetzitakari.” ⁴¹ Ikanta ikemaiyakera pashine iriyotaane, ikisanakeri Jacobo eejatzi Juan. ⁴² Ipoña japatotanairi eejatzi, ikantziri: “Piyotaiyini eeroka tsika ikanta pinkathariyetatsiri jaka, jomperanatanta. Ari ikempitari eejatzi iriiperoyetatsiri iñaapinkathayeetziri irirori. ⁴³ Irooma eerokaite, aririka pinkove piriiperote, iri pinkempitakotya ikantara otzikataari. ⁴⁴ Iroorika pinkove pijevatakaante, iri pinkempitakotya ikantara omperataari. ⁴⁵ Tera iro impokantyaari Itomi Atziri iromperatantya, aña iro ipokantakari inkempitakotyaari otzikataari irojatzi inkamimentantakyaari, iri pinakoventantatsine, irovatsinaryaakoventairi maaroni.”

Jamenakagaitairi kameetha Bartimeo
(Mt. 20.29-34; Lc. 18.35-43)

⁴⁶ Ikanta jareetaka Jesús nampitsiki Jericó. Ipoña jovaanaa itsipatanaari iriyotaane eejatzi ikaratzi apatatzimentakariri. Okanta avotsinampikira, iñaapaakeri atziri paitachari Bartimeo, itomi Timeo, ikovakoyetantzi impashiyeetyaari. ⁴⁷ Ikanta ikemake irirori, iriitake Jesús poñaachari Nazaret, ikaimakotavakeri, ikantziri: “Jesús, icharinentari David-ni, pineshinonkataina!” ⁴⁸ Ikisathaveetanakeri irimairtantyaari, eekero ikaimanakitzi shintsiini: “¡Icharinentari David-ni, pineshinonkataina!” ⁴⁹ Katziyapaaka Jesús, ikantzi: “Pinkaimenari.” Ari ikaimaitakeri ikantaitziri: “Pinkatziye, ikaimatziimi, thaa-menta pinkantanakya.” ⁵⁰ Jookanakero iveviryaakoro, katziyanaka,

* **10:38** Iro ikantakotzi Jesús jaka: “¿Arima pimatakero eeroka pirero kepishaari onkarate nireri naaka? ¿Arima pinkempitakyaana iroviinkaataitena naaka?” † **10:39** Iro ikantakotzi Jesús: “Omapero, aritake pimatakero pirero nireri naaka, aritake pinkempitakyaana iroviinkaataitena naaka.”

ishiyashitapaakari Jesús. ⁵¹ Josampitavakeri, ikantziri: “¿Opaitama piko-vakotanari? ¿Tsika nonkantaimika?” Jakanake irirori, ikantzi: “Iyotaan-taneri, nokovi namenavaitai kameetha.” ⁵² Ikantanake Jesús: “Kantatsi piyaatai, ovashinchagaimi pavantaanara.” Apathakero jamenanai kameetha, jonyaatanakeri Jesús.

11

Areetaa Jesús Jerusalén-ki

(Mt. 21.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

¹ Irootzimatake irareetya Jesús Jerusalén, joveraaka osaiki nampitsi Betfagé ipoña Betania, omontenampitakaro otzishi Olivos. Ari jotyaan-takeri apite iriyotaane, ² ikantakeri: “Piyaate nampitsiki amontetakarari. Arira piñaapaake aparoni evonkiri burro inthatakotya, tekera ikyaakoitariita. Pinthataryaakoteri, pamakenari. ³ Aririka ikantaitavakemi: ‘¿Pinkanterika pithataryaakotantariri burro?’ Pinkantanakeri eeroka: ‘Ikovatziri Pinkathari. Ari iroiipiyeemiri eejatzi.’” ⁴ Jataiyakeni, iñaapaakeri ithatakotaka evonkiri burro pankotsinampiki. Ithataryaakotapaakeri. ⁵ Tzimatsiya atziri ñaavakeriri, ikaimakotakeri: “¿Pinkanterika pithataryaakotantariri burro?” ⁶ Ikantanakeri irirori okaratziki ikantavakeriri Jesús. Ishineetakeneri iraanakeri burro. ⁷ Jamaitakeneri Jesús. Jovaitakeneri manthakintsi imitzikarako burro, ikyaakotanakeri Jesús. ⁸ Tzimatsi omaronkashitakeriri manthakintsi, pashine chekanaintsi inchashi iromaronkero eejatzi onkantya ovaneenkantantyaari tsika ikenanakera. ⁹ Atziripayeeni eevataintsiri, ikaratziki oyaatakeriri itaapiiki eejatzi, ikaimaiyini, ikantaiyini:

¡Kaakitataike añaaipinkatharevé!

Tasonkaventaari inatzi, tema Pinkathari apaitziri otyaantakeriri.

¹⁰ Aakameethatairi impoyaatyaarine acharine David-ni.

¡Kaakitataike Avinkathariteperotyaari!

¹¹ Areetapaaka Jesús Jerusalén-ki, kyaapaake tasorentsipankoki, jamenayetapaakero maaroni. Tema aritakera sheetyaanake, piyanaka Betania-ki itsipatanaari 12 iriyotaane.

Jiyakatziro Jesús pankirentsi kaari kithotatsi

(Mt. 21.18-19)

¹² Okanta okitaitamanai, piyaa Jesús ipoñagaaro Betania, itashaa-paake niyanki avotsi. ¹³ Jamenake jantó iñaake okatziya pankirentsi, ovaneenka okanta oshi. Jiyaatashitanakero, iramene tzimatsirika okitho. Tekatsimaita, iyoshiita oshi, tema tekera onkithopaitetai.*

¹⁴ Jiyakatanakero pankirentsi, ikantzi: “Ari pashi povaatyeero eero pikithotai.” Ikemaiyakerini maaroni iriyotaane.

Jomishitoviri Jesús pimantayetatsiri tasorentsipankoki

(Mt. 21.12-17; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

¹⁵ Ikanta jareetaiyapaani Jerusalén-ki. Kyaapaake Jesús osaikira tasorentsipanko, jomishitovapaakeri pimantayetatsiri eejatzi ikaratziki amanantayetatsiri. Jotatsinkayetapaakero jovayeetziri kireeki, ari ikempitaakero eejatzi tsika jovayeetziri shiro. ¹⁶ Tera ishinetanai aparoni iravisakayero irovaakero osaikira tasorentsipanko. ¹⁷ Ipoña

* **11:13** Kantakotchari jaka “pankirentsi,” irojatzira ipaiyeetzitari “higuera.”

jiyotaantanake, ikantzi: “Pairani josankinaitakero, kantatsiri: ‘Nopanko onatzi iroka, ari iramanapiintenari poñaayetachari maaroni nampitsi.’ Iro kantamaitacha eerokapayeeni pamatavitantapiintake janta pipimantayetzira, pikempitakaantakero koshintzipanko.”¹⁸ Ikanta ikemaiyakeni iyotzinkariite, itsipatakari ijevare omperatasorentsitaari, jamenaiyakero tsika inkenakairo irovamaakaanteri. Iro kantamaitacha itharovakaayetakarí Jesús, tema osheki pampoyaakeriri iñiirira kameetha okanta jiyotaantayetziri.¹⁹ Tema aritakera sheetyaake, piyanaa Jesús.

Sampishitanake pankirentsi jiyakatakeri
(Mt. 21.19-22)

²⁰ Ikanta ikenamanai osaiki pankirentsi, iñaatziro sampishitanake, kamanake maaroni oparitha.²¹ Ikinkishiryaañairo Pedro jiyakatakero chapinki Jesús. Ikantziri: “Iyotaanarí, pamenero pankirentsi piyakatanakeri, sampishitanake.”²² Jakanake Jesús, ikantzi: “Paventaiaari eeroka Pava.²³ Tema aririkami pinkovakoterimi Pava iroshirinkeromi otzishi irookero inkaareki, eerorika pikisoshiryaavaitanake, iri paventaanakya, aritake irimatakemiro. Omaperora.²⁴ Iroora nokantantamirori iroka, tema aririka pamaneri Pava pinkampiteri tsika ompaitya, paventaanakyaaririka, aritake irimatakemiro pikovakotziriri.²⁵ Aririka pamaneri Pava, pimpeyakotairo kaari onimotemine jantzimotaitzimiri eeroka, onantyaari Ashitairi inkitesatzi impeyakotaimi eeroka pikenakaashitakari.²⁶ Eerorika pipeyakotairo jantzimotaitzimiri eeroka kaari onimotemine, arira inkempityaari eejatzi Ashitairi Inkitesatzi, eero ipeyakotzitaami eeroka pantakero kaariperori.”

Ishintsinka Jesús
(Mt. 21.23-27; Lc. 20.1-8)

²⁷ Ikanta jareetaiyapaani Jerusalén-ki, aniivaitapai Jesús tasorentsi-pankoki. Ipokashitapaakeri ijevare omperatasorentsitaari, itsipatakari iyotzinkariite, ipokake eejatzi antarikonaita.²⁸ Josampitapaakeri, ikantziri: “¿Niinkama otyaantakemiri poñaakantero pishintsinka?”²⁹ Ari jakanake Jesús, ikantanakeri: “Tzimatsi eejatzi naaka nosampitemiri, aririka pakakena ari nonkamantakemiro niinka otyaantakenari.³⁰ Tema joviinkaantantake Juan-ni, ¿Niinkama otyaantakeriri? ¿Pavama? ¿Atzirima?. Pakaiyenitya.”³¹ Ipoña ikantavakaanaka: “Aririka ankantakeri Pava otyaantziri, ari inkantanakai: ‘¿Opaitakaya kaari pikempisantantari?’³² Aririka ankante: ‘atziri otyaantakeri,’ ari inkisanakai atziripayeeni. Tema ikantaiyini atziriiite, omaperora kamantantaneri inatzi Juan-ni.”³³ Ari jakaiyanakeni, ikantaiyini: “Te niyotero.” Ikantzitanaka eejatzi Jesús: “Ari nokempita naaka, eero nokantzimiro niinka otyaantakenari.”

12

Kaariperoshireri antavairentzi
(Mt. 21.33-46; Lc. 20.9-19)

¹ Ari jetanaaro Jesús joshiyakaaventziro okaratzi jiyotaantayetziri, ikantzi: “Ipankitake aparóni shirampari chochokimashi, jotantakotakero, jovetsikanontakero iroveronta apaata ovaaki,

jovetsikake pankoshetantsi inkene iramenakoitero pankirentsimashi. Ipoña jamenake amenerone ivankiremashi, jatake irirori intaina. ² Okanta irakapaitetake ivankire, jotyaantavetaa iromperatane iragaatemi okithoki. ³ Ikanta iñaavakeri antavarentzi, jaavakeri ipasavaitavakeri, joiپییeeeri tekatsi iraanai. ⁴ Jotyaantzitaveta eejatzi pashine iromperatane. Itsitokainavaitakeri, ikaviyavaitakeri, joiپییakeri. ⁵ Jotyaantake eejatzi pashine, jovaitakeri. Osheki ikaratzi jotyaantavetaka, tzimayetatsi ipasavaitakeri, jovaitakeri pashinepayeeni. ⁶ Aparoni ikantapaaka itomi irirori, jetakokiperotari, jotyaantakeri, ikantashiretzi: ‘Irikarika notomi naaka ari iñaapinkathaitakeri.’ ⁷ Iro kantamaitacha irikapayeeni amenirori pankirentsimashi, ikantavakaa: ‘Jirikataa ashitaiyaarone apaata pankirentsimashi. Thame ovamayeri, ayeroota aaka.’ ⁸ Jaavakeri, jovakeri. Jookakeri othapikitapaaka pankirentsimashi. ⁹ ¿Ipaıtama iranteri ashitarori pankirentsimashi? ¿Tema ari impokanake irirori, irovakeri aamaventavetarori ivankiremashi, iramenanai pashine? ¹⁰ ¿Tema piñaanatero osankinarentsi? Kantatsiri:

Imanintavetakaro mapi ovetsikirori pankotsi.

Iro kantamaitacha jovatziyeetairo mapi pankotsinampiki, ikempitakagaitaaro iroorikami tzinkamintsi.

¹¹ Iriitakera Avinkatharite Pava ovairori onampinaki.

Irootakera apampoyaaminthatantakariri.”

¹² Ari ikovavetaıyanakani irakaantanakerimi Jesus, jiyotavakero iriıtake iñaaventakotziri. Te onkante, tema itharovakaayetatyaari atziri piyotzimentakariri. Jovashaantanakeri, jıyaapıthatairi.

Kameethama impıneyeeteri pinkathari

(Mt. 22.15-22; Lc. 20.20-26)

¹³ Ipoña jotyaantaitake Fariseo itsipatakari ikaratzi aapatziyayariri Herodes, ikovaiıyaveta inkompitakaiıyarimi Jesús. ¹⁴ Ikanta jareetaıyakeni, ikantapaakeri: “Iyotaantanerı, okaratzi piñaanetari eeroka iroopero onatzi, kaarira inintakaantashitari atziri. Piyotaantziro eeroka kyaaryooperoini inintakaantziri Pava. ¿Okameethatzima amperi kireeki ikovakotakaantane Pinkathari César?” ¹⁵ Jiyotakotakeri Jesús, ikovatzi iramataviterimi ikaratzi osampitakerimi, ikantanakeri: “¿Ipaıtama piñaantantanari? Pamakenari kireeki, namenavakeriıta.” ¹⁶ Jamaitapaakeneri. Ikantzi Jesús: “¿Ipaıtama ashitarori iroshiyakaaro jaka? ¿Ipaıtama ashitarori ivairo?” İkantaiıyini irirori: “İrashi César.” ¹⁷ İkantanake Jesús: “Tema iri César ashitari, pantantıyaniri okaratzi ikovakayimiri pımpınateri. Irooma maaroni okaratzi jashitari Pava, pantantıyaniri ikovakaayetzimiri irirori.” İyokitziı ikantaiıyanakani ipampoyaanakeri Jesús.

Josampitakoventaitziro aririka irañaıgai kamayetaıtsiri

(Mt. 22.23-33; Lc. 20.27-40)

¹⁸ Ipoña ipokaiıyakeni Saduceo iriıneeri Jesús. İriıtake Saduceo kantayetaıtsiri eero jañaıgai kamayetaıtsiri. Josampitapaakeri: ¹⁹ “İyotaantanerı, josankınatake pairani Moisés-ni, kantatsiri: Aririka inkame aparoni shırapari, irookaventanıro iına. Eerorika jovaiıyantakairo, okameethatzi iınantııyaaro irirentzi. Aririka

ovaiyantai tsinane, kempivaitanaa iriirikami ashityaarine oime kamaintsiri.

²⁰ Thame ankantavake: Tzimatsi 7 shirampari, irirentzi jinaiyatzi-
ini. Etarori itzimi jaavetaka iina, tekera osamanite, kamake, te
irovaiyantakaanakero iina. ²¹ Ipoña jaavetaaro pashine irirentzi
apitetatsiri itzimi. Ari ikempitakari irirori, kamake, te irovaiyan-
takairo. Ipoñaavetapaaka mavatatsiri itzimi, eejatzi ikempitakari irirori.
²² Ari ikantakari maaroni ikarataiyinira 7 irirentzi. Tekatsi aparoni
ovaiyantakairone. Okanta osamanitake kamai eejatzi iroori tsinane.
²³ Aririkami irañaayetaimi apaata ikamayevetakara, ¿itzimikama oimenta-
perotari tsinaneka? Tema maaroni ikaratzira 7 jiiinantavetakaro.”

²⁴ Jakanakeri Jesús, ikantziri: “¿Opaitama kaari pikemathatantaro
osankinarentsi? ¿Opaitama kaari piyotakotantaaro ishintsinka Pava?
²⁵ Tema aririka irañaayetai apaata kamayetaintsiri, eero itzimapai
aavakaayetachaneri. Inkempitapaiyaari maninkariite saikayetsiri
inkiteki. ²⁶ Irooma okantakota irañaayetai kamayetaintsiri, ¿tema
piñaanatero irosankinare Moisés-ni tsika ikanta Pava iñaanatantakariri
otaara kitocheemaishi? Ikantakeri:
Moisés, Naaka Pava, iñaapinkathatziri Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.

²⁷ Ari ayotziri, añaayetsi irirori, tema te imatziro kaminkari
iriñaapinkathateri Pava, intaani añaayetsiri. ¿Ñaakero? Pike-
nakaashitakaro eeroka.”

*Iñaaventakoitziro ikovakaaperotairi Pava
(Mt. 22.34-40)*

²⁸ Ari ipokapaake aparoni iyotzinkari, ikemapaakeri iñaanatavakaa. Iy-
otapaake kameetha Jesús jiyotaakeri Saduceo, josampitapaakeri irirori:
“¿Otzimikama etarori okovaperota Ikantakaantaitane?” ²⁹ Jakanake
Jesús, ikantzi: “Jiroka kovaperotachari, okantzi:

Pinkeme Israel-mirinkaite, irika Avinkatharite Pava, Pinkathari apaniro
ikanta irirori.

³⁰ Petakoperotaiyaari, petakoshiretaiyaari, petakoshintsitaiyaari,
pampithashire povairi eejatzi.

Iroora kovaperotachari Ikantakaantaitane. ³¹ Ari okempitaro apite-
tanaintsiri, okantzi:

Petakotaiyaari pisheninka, pinkempitakaantairi pikaminthairo pivatha
eeroka.

Tekatsira pashine Ikantakaantaitane anayirori irokapayeeni.”

³² Ikantanake iyotzinkariite: “Kameethatake, Iyotaantaneri,
omaperotatya pikantakeri: Aparoni inatzi Pava tekatsi pashine.

³³ Osheki okameethatake etakoperotaiyaari, etakoshiretaiyaari,
etakoshintsitaiyaari, pampithashire ovanairi. Eejatzi ankempi-
tavakaanaiya aaka, etakotavakagaiya. Iroora ikovakaaperotairi
Pava, anayiro ipometayeetziniri, maaroni jashitakaayeetariri
Pava.” ³⁴ Ikanta Jesús, iñaakeri kameetha okaratzi ikantakeri,
ikantanakeri: “Irootaintsimi piñeero piñaapinkathatairi Pava, onantyaari
impinkathariventaimi irirori.” Tekatsira kovanaatsine irosampitanairi
Jesús.

*¿Ipaita charinentariri Cristo?
(Mt. 22.41-46; Lc. 20.41-44)*

³⁵ Ipoña jiyotaantake Jesús tasorentsipankoki, ikantzi: “¿Opaitama pikinkishiretari eeroka, aririka pinkemeri iyotzinkariite, ikantzi irirori: ‘Trika Cristo-tatsine icharinera irinatye David-ni?’” ³⁶ Tema Tasorentsinkantsi ñaavaitakaakeri pairani David-ni, ikantake: Iñaavaitake Pinkathari, ikantavairi novinkatharite: Pisaikapai nakojanoriki, ampinkathariventante, Irojatzí apaata novasankitaantaiyaariri kisaneentayetakemiri, ari pi-makoryaakiitantaiyaariri.

³⁷ Aña ikantzitaita David-ni irirori: ‘Novinkatharite inatzi Cristo.’ ¿Tsikama inkene incharinentyaari?’ Ikanta maaroni atziri piyotainchari, onimoyetakeri ikemiri ikantayetziri Jesús.

Iñaaventakoitziri iyotzinkariite
(Mt. 23.1-36; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

³⁸ Ipoña ikantake eejatzí Jesús: “Paamaiyaari iyotzinkariite. Osheki inebetaro irovaneenkatzíitya, ishametakaayero iithaarethanthanaa. Ikovi ñaapinkatha irovethatapiintaiyaari iriñeeteririka. ³⁹ Aririka iriyaate pankotsiki japatotapiintaita, ikovapiintzi irosatekakyá niyankineki. Ari ikempitari aririka irovaiyaani isheninka, ikovapiintzi irosatekya. ⁴⁰ Jampoyetaro eejatzí kamaimetzinkaro jashiyetaro opanko. Iro josamaninkayetantarori jamanayetapiintzi eero jiyotantaitari. Iro kantamaitacha antarora irovasankitaayeetari.”

Ashinonkainkaro tsinane
(Lc. 21.1-4)

⁴¹ Ikanta Jesús isaikimotapaakero jovayeetapiintziri kireeki, jame-naminthatziri oteyetziriri iireekite. Ipokaiyakeni ashaarantzinkari iroteperoyete irirori iireekite. ⁴² Ipoña opokapaake tsinane kamaimetzinkaro, ashinonkainkaro onatzi, otetapaake iroori apimentyakiteeni kireeki, tekatsi antetachane iramanantaitantyaari. ⁴³ Ikantanakeri Jesús iriyotaane: “Anaantake iroka tsinane, anaakeri ikaratzi oteyevetainchari. Omaperora. ⁴⁴ Tema ikaratzi oteyevetainchari osheki, jote-tashitakari tzimakaantatsiri iireekite. Irooma iroka ashinonkainkaro, apintziryaakeri otetakeri oireekite amanantantyaarimi okovayetziri.”

13

Iñaaventakotziri Jesús omporoke tasorentsipanko
(Mt. 24.1-2; Lc. 21.5-6)

¹ Ikanta ishitovanai Jesús tasorentsipankoki, ikantzi aparoni iriyotaane: “Iyotaanari, pamenerotya mapi jovetsikantayeetarori, antaro onayetzi, ovaneenkavaitaka pankotsi.” ² Ikantzi Jesús: “Maaroni pankotsi okaratzi piñiirika, irootaintsira imporokaitero, eero iñagaitairo peviryaaayetachari mapi.”

Iriñeeteri aririka onthonkimataiya
(Mt. 24.3-28; Lc. 21.7-24; 17.22-24)

³ Ipoña itonkaanake otzishiki Olivos, jimontetapaakaro tasorentsipanko. Ari isaikapaake Jesús. Ikanta Pedro, Juan, Jacobo ipoña Andrés, josampitakeri jantyaatziini, ikantziri: ⁴ “Pinkamantena: ¿Tsikapaitema omatya pikantakeri? Aririka omonkaratzimatakya, ¿tsika onkantyaaka niyotantyaari?” ⁵ Ari jakanake Jesús ikantzi: “Paamaventya jamataviitzimikari. ⁶ Tema osheki kovatsine iramatavitemi apaata,

impairyapaakena, inkante: ‘Cristo nonatzi naaka.’ ⁷ Ari pinkemakotakero ovayiritaantsi, paamaiya omintharovashiretzimikari, tema ontzimatyee omonkaratyeta irokapyeeni, tekerä omonkaratyäata onthonkantaiyaari maaroni. ⁸ Irantaminthatavakaayetya maaroni nampitsiki inkarate iromityaantayeteri pinkathariyetatsiri. Iriñeetero osheki onikayetya, iriñeetero eejatzi osheki intashaaneentayeete. Irootakera etanakyaarone inkemaantsiyeetyaaro irokapyeeni.

⁹ Ontzimatyeeera paamaayetya. Tema iräakaantaitatyee mi jevaripayeeniki impasanavaitaitemi pankotsiki papatotapiinta. Impoña iräayee-tanakemi isaikayetzira pinkatharijanorentsi okantakaantzirora paventaana, ari piñaaventayetainari janta. ¹⁰ Iro kovaperotacha iretyaaro atziripayeeni inkemakotairo Kameethari Ñaantsi maaroni nampitsiki. ¹¹ Aririka iräayee-tanakemi, eero pikantashiretzi: ‘¿Opaitama nonkanteriri?’ Tema Tasorentsinkantsi iyotakaimirone opaita pinkanteri, terä eero ka ñaavaitashitachane. ¹² Ari iriñeetake aakaanterine irirentzi irovamaakaanteri. Piñe aakaanterine itomi. Piñe ovamaakaanterine ashitarini ikisaneentanakeri. ¹³ Oshekira piñeero inkisaneentaitemi okantakaantziro pipairyäana pikempisantaanara naaka, iro kantamaitacha aririka pinkantaitanakityeero paventaiyaana, aritake novavisaakotaimi.

¹⁴ Aririka piñaakeri ipaitayeetziri ‘Pinkaari Aperotanteneri’ isaikapaake tsika te inintakaitziri, inkarate nampitaiyaarone apaata jaka Judea-ki, ontzimatyeeera ishiyayetai tonkaari otzishiki. Tema iro iñaaventakeri pairani kamanteneri Daniel-ni.” (Maaroni ñaanayetairone iroka, okovaperota inkemathatairo.) ¹⁵ “Pisaikirika jakakiroki pipanko, ari pimpoña pishiyänake, eerora pikyaapanaatzi paapanaate tsika ompaitya. ¹⁶ Povänekirika pisaika, eero paapanaatziro piithaare. ¹⁷ ¡Inkantamacheetero apaata onkarate thomonteyetatsine, eejatzi onkarate tzimayetatsine eentsite eeniro ithotzi! ¹⁸ Pamaneri Pava, onkantya aririka pishiyayetake, eero omonthaantami kyaarontsi. ¹⁹ Tema antaro iriñeetero irashinonkaiya apaata. Pairani ovakera jovesikayeetakero kipatsi, irojatzi iroñaaka, terä iriñeetero kempityaarone iroka ashinonkaantsi. Eero apiita iriñeetairo eejatzi kempityaarone. ²⁰ Eeromi ishintsitake Avinkatharite joimairentziro ashinonkaantsi, tekatsi avisakotaatsinemi. Ikamintha intzimayetai jiyoshiiyetairi irirori, aventaayetaiyaarine, irootakera joimairentantakarori ashinonkaantsi. ²¹ Aririka pinkeme inkantaitemi: ‘Jirika Cristo.’ Pashine kantemine: ‘Jirinta Cristo,’ eerora pikempisantziri. ²² Tema impokayetapaake kempitakotyäarine Cristo, kempitakotyäarine kamantanteneri. Ari intasonkaventantashiyetapaakya, inkovavetya iramatavitemi ikaratzi jiyoshiitairi Pava. ²³ Paamaventayetyaara eero ka, aritakera nokamantzitayetakamiro.”

Impiyantaiyaari Itomi Atziri

(Mt. 24.29-35, 42-44; Lc. 21.25-36)

²⁴ “Apaata, aririka onkaratapaake jashinonkaita antaro, ari intsivakake ooryaa, eero joorentaa kashiri, ²⁵ inthopiryäayete impokiro inkiteki, maaroni oorentayetachari inkiteki imporokayete eejatzi. ²⁶ Aripaitera impokai Itomi Atziri inkenantapaiyaaro menkori, iriñeetavairo ishintsinka eejatzi irovaneenkaro. ²⁷ Impoña irotyaantakeri

maninkariite, irapatotairi ikaratzi jiyoshiitaitakeri nampiyetarori maaroni tsikarika jaka kipatsiki, irojatzzi tsika ochentetapaa.

²⁸ Arira okempitaro piñaapiintziro eereshiyetai pankirentsi, piyotzi osarentsi paitetzimatai.* ²⁹ Iroora piyoteri eerokapayeeni, aririka piñaayetakero nokamantayetakemiri, okarikitzimataana. ³⁰ Eerora ikamayetzita irika asheninkapayeeni, irojatzzi iriñaantaayeetakaarori noka-mantayetakemiri. Omapero. ³¹ Eerora okantaitaayaani piñeero inkite eejatzzi kipatsi, irooma noñaaneyetakari omaperoitaayeeroni iroori.

³² Tema apaniro ikantakaaro Ashitairi jiyotziro tsikapaita omonkarayetya. Tera jiyotziro Itomi, iri ovatsipero maninkariite saikatsiri inkiteki. ³³ Paamaiya, aamaventa pinkantya, pamane. Tera piyote tsikapaita omonkaratantyaari. ³⁴ Okempitayaaro aririka iriyaate shirampari intaina. Irookanakero ipanko, inkantayetanakeri maaroni iromperatane opaitarika iranteneriri. Eejatzzi inkempitaakeri kempoyaaventarori pankotsi, inkantanakeri: ‘Paamaventaiaana.’ ³⁵ Paamaiya eeroka, tema te piyote tsikapaita impiye ashitarori ipanko, tsireniiteeni, niyankiitepaite, iriñaapaitetakerika tyoopi, onkitaitamanairika, ³⁶ onkantyaama aririka iromapokairo impiye, eero iñaapaimi pimaye. ³⁷ Okaratzi nokantayetzimiri eeroka, irootakera nokantayetzitariri eejatzzi maaroni: Paamaiya.”

14

Ikamantavakaita irakaanteri Jesús

(Mt. 26.1-5; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

¹ Ari kapatapaaka apite kitaite joimoshirenkapiintaitziro Anankoryaantsi, jovantapiintaitarori eejatzzi tantaponka. Ari ikamantavakaari ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari iyotzinkariite, ikantavakaiyani: “Thame amataviteri Jesús ayeri, ovakaanteri. ² Iro kantacha eerora amaimanetziri kitaite joimoshirenkaita, ikisakoventarikari atziriite.”

Isaitantaitari Jesús kasankaari

(Mt. 26.6-13; Jn. 12.1-8)

³ Ikanta ikenanai Jesús Betania-ki, ipankoki Simón pathaavaive-tachari. Ari isaikake jovaiyani. Areetapaaka tsinane amakotake kasankaari. Iyoshiita ovaa inchateya paitachari “nardo,” osheki ovinaro, kameetha okantaka onaki jovetsikaiziro mapi opaita “al-abastro.” Osataakotakero opatziki, osaitantakari ipatziitoki Jesús. ⁴ Kisanaka ikaratzi ñaakerori, ikantavakaanaka: “¿Opaitama aparatantarori kasankaari? ⁵ Aririkami ompimantya, iragaitemi osheki kireeki inkaratemi 300 denario ampashityaaririmi ashinonkainkari.” Ik-isanakero tsinaneka. ⁶ Ari ikantzi Jesús: “Piñaashityaaro, ¿Opaitama pikisantarori? Kameetha okanta noñaakero naaka antakeri. ⁷ Ari inkantaitatyeeni ashinonkainkari piñeeri pintsipatyaari, pinkoverika petakotyaari, ari pimpashitakyaari. Irooma naaka, eerora okantaitatyaani piñeena pintsipatyaana. ⁸ Iroka tsinane antatziro aavyi-iri iroori, eevatake osaitantanaro kasankaari omotaitatyaaro aririka inkitaitakena. ⁹ Aririka inkamantantayeetairo Kameethari Ñaantsi,

* **13:28** Kantakotachari jaka “pankirentsi,” irojatzzira ikantayeetziri “higuera,” iro shookatsiri pashineki nampitsi.

inkinkithatakoitairo tsinaneka, ari onkantya iroshiretantaityaarori antakeri iroori. Omaperora.”

Ikinkishirya Judas irakaanteri Jesús
(Mt. 26.14-16; Lc. 22.3-6)

¹⁰ Ikanta Judas Iscariote, jijaatashitakeri ijevare omperatasorentsi-taari impimanteri Jesús. Iriivetaka karavetariri 12 iriyotaane. ¹¹ Antarora ikimoshiretaiyanakeni jevari, ishinetaakeri imperi kireeki. Jamemenatanakero Judas tsikapaita irakaanteri Jesús.

Overaantarori jovakaanaari iriyotaane
(Mt. 26.17-29; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

¹² Areetapaaka etarori kitaite jovantapiintaitarori tantaponka, jova-maapiintaitzi eejatzi jovaitari kitaiteriki Anankoryaantsi. Josampitakeri iriyotaane Jesús, ikantziri: “Iyotaanari, ¿Tsikama onkotsitakaanteka aaka?” ¹³ Ari ikantanakeri apite iriyotaane: “Piyaate nampitsiki. Ari pomonthaiyaari shirampari jaakotziro ijiñaate kovityaaniki. Poy-aatzishitanakeri, ¹⁴ tsikarika inkyaapai, pinkanteri ashitarori ipanko: ‘Ikovi iriyote iyotaanari tsika janta irovakaiyaari iriyotaane.’ ¹⁵ Ari iroñaakanakemiro jenoki ipanko, antaro okantaka jovetsikaitakero maa-roni inkene irovaitya. Ari ponkotsitakaanteri oyaari.” ¹⁶ Jatake iriyotaane areetaka nampitsiki. Jiñaakero okaratzi ikantakeriri, ari jonkotsitakaanteri iroyaari.

¹⁷ Okanta osheetyaanake areetapaaka Jesús, itsipatapaakari eejatzi 12 iriyotaane. ¹⁸ Ikanta jovaiyanira, ikantzi Jesús: “Pikaratakera payootana, tzimatsira aparoni pithokashityaanane. Omaperora.” ¹⁹ Ovashire ikantaiyanakani. Josampitayetanakeri, ikantziri: “¿Naakama pithokashityaamine?” Pashine osampitziri: “¿Naakama?” ²⁰ Ikantzi Jesús: “Iriitake aparoni pikaratakera payootakena. ²¹ Kyaaryoora impyekotya Itomi Atziri, tema irootake josankinatakoyeetakeriri pairani. Ikantaitake: ‘Ikantamacheetziro aakaanterine! Eero itzimaajaitzimi irirori.’”

²² Eenirora jovaiyani, jaakero Jesús tanta. Ipaasoonkeventakero, ipetoryaakero, ipayetakeri iriyotaane, ikantziri: “Poyaaro, novatha onatzi.” ²³ Ipoña jaakotakero imiretaitari, ipaasoonkeventakero, ipakotakeri iriyotaane, jirayetake maaroni. ²⁴ Ikantziri: “Niraanera onatzi, iro shitovatsine iravisakoshiretantaityaari osheki. Irootake oñaakantaperoteron antzimotavakaiyaari. ²⁵ Eerora niritaaro, irojatziri apaata tsika impinkathariventantai Pava, ari napiitairori. Omaperora.”

Iñaaventziro Jesús irookaventante Pedro
(Mt. 26.30-35; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

²⁶ Ikanta jamampaakotanakari Pava, jataiyaini tonkaariki otzishi Olivos. ²⁷ Ikantzi Jesús: “Irootaintsira pookaventaiyenane tsireni. Tema josankinaitake pairani kantatsiri: Noveri aamaakoventariri oisha, ari inthonkya iroivaraayetanakya ipira.

²⁸ Iro kantacha, aririka nañagai, Galilea-kira noyaapaimi.” ²⁹ Ipoña ikantzi Pedro: “Aritaima irookaventakemi pashinepayeeni, eero nomatziro naaka.” ³⁰ Ikantzi Jesús: “Iroñaaka tsirenika, tekeraata irapiitero iriñe tyoopi, mavasatzi pinkantake: ‘Te noñiiri Jesús.’ Omaperora.”

³¹ Eekero ishintsitatzi Pedro, ikantzi: “Eero nookaventzimiitsi, kempitaka ari ankarate ankame.” Ari ikantaiyakeni eejatzi maaroni.

Jamani Jesús Getsemaní-ki

(Mt. 26.36-46; Lc. 22.39-46)

³² Ikanta jareetaiyakani Getsemaní-ki, ikantapaakeri iriyotaane: “Ari pisaikavake jaka, noñañaatavake.” ³³ Iri itsipatanaka Pedro, Jacobo ipoña Juan. Antaro jiraashiretakotapaaka. ³⁴ Ikantziri: “Ovamaimatatyaaanara novashirenka. Ari pisaikaiyavakeni eeroka, pinkayempite.” ³⁵ Jovaaneentanaka kapicheeni irirori. Otyeerovapaaka kipatsiki, jamanapaake, onkantya eero ikemaantsitaromi avishimoterine. ³⁶ Ikantziri: “Ashitanari, tekatsi pomerentsitzimotemine eeroka. Nokovaveta pintsiparyaakovenenami onkarate nonkemaantsityaari. Iro kantacha eero pimatano okaratzi nokovavetakari naaka, iro pimate opaita pikovakaakenari eeroka.” ³⁷ Ipoña ipiyapaaka, iñaapaatziiri imagaiyini. Ikantapaakeri Pedro: “Simón, ¿Opaita pimaantari? ¿Tema pinkisashityaaro pivochoki?”. ³⁸ Pinkayempite, pamane, otzimikari pikenakaashitane. Tema te pinkisashivainetya, osheki inaveta kameethatatsiri pikovavetari panterimi.” ³⁹ Eejatzi ipiyanaa, amanapai. Irojatzzi japiitapai ikantayetakeri inkaaranki. ⁴⁰ Ikanta ipiyapaa, eejatzi iñaapairi jimagaiyini, tema antaro okantaka ivochoki. Ikaanivaitzi iriyotaane, te iriyote tsika inkante. ⁴¹ Iro mavatanaintsiri ipiyapaaka, ikantapaakeri: “¿Irojatzima pimagaiyini? Monkaratapaakera irakaantaitantyaariri Itomi Atziri, iragaiteri janta kaariperoshireki atziri. ⁴² Pintzinaye, thame aatai. Okarikitzimatapaakera pithokashityaanane.”

Jagaitakeri Jesús

(Mt. 26.47-56; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

⁴³ Iñaavaiminthaitzi Jesús, areetapaaka Judas ikaravetapiintari. Osheki itsipatapaakari, jamayetake irovathaamento, ipasamento. Irotyaan-tane inatzi pinkathariite apatoventariri Jesús: Ijevare omperatasorentsitaari, iyotzinkariite, ipoña antarikonaita. ⁴⁴ Tema Judas, pithokashitantachari, ikantzitakeri inkaaranki iramanevo: “Tsika intzime nonintaaporotapaake, iriitake, poosoteri, paanakeri.” ⁴⁵ Ikanta jareetapaaka, jontsitokapaakari okarikiini Jesús, ikantapaakeri: “Iyootaanari.” Inintaaporotapaakeri jovethatapaakari. ⁴⁶ Joirikaitapaakeri Jesús, joositapaakeri. ⁴⁷ Ikanta aparoni tsipatakariri okarikiini Jesús, inoshikanakero iyotsirote, itotzitakeri iyempita irotzikatane ijevare omperatasorentsitaari. ⁴⁸ Ipoña ikantzi Jesús: “¿Naakama koshintzi, pamashitantanari povathaamento, pipasamento? ⁴⁹ Tema nokantaitatya piñaapiintana niyotaantzi tasorentsipankoki ¿Kaarima paantana janta? Ari onkantya, iro omonkaratantyaari josankinatakoitakenari pairani.” ⁵⁰ Shiyeeyanakani iriyotaane, jookaventaitanakeri apaniro.

Evankari shiyanainchari

⁵¹ Tzimatsiya evankari oyaatakoventanakeriri Jesús. Ikithaavetaka. Iro kantamaitacha joirikaveetakarira irirori, ⁵² jookanakero iithaare ithañaanakara, ishiyamerekitashitanaka.

Japatoventaitari Jesús

(Mt. 26.57-68; Lc. 22.54-55, 63-71; Jn. 18.12-14, 19-24)

⁵³ Ipoña jagaitanakeri Jesús ijevajanoreki omperatasorentsitaari. Ari japatotaiyakani maaroni ijevare omperatasorentsitaari, itsipatakari antarikonaite, ipoñaapaaka iyotzinkariite. ⁵⁴ Ikanta Pedro noshikaka irirori ipoki ineetsiini, joyaatakoventakeri Jesús, irojatzi jareetantapaaka osaikira ipanko ijevajanore omperatasorentsitaari. Ari ikatziyapaakari itsipatapaakari iromperatanepayeeni, jakitsitaiyani paampariki. ⁵⁵ Ikanta ijevarepayeeni omperatasorentsitaari itsipatakari ikaratzi apatotainchari, jamenavetaka impaitya thaiyakotyaaarine Jesús onantyaari irovakaanteri. ⁵⁶ Tzimavetaka osheki thaiyakovetapaakariri, te omonkaratavakaamaita okaratzi ikantayevetakari pashinepayeeni. ⁵⁷ Opoña ikatziyanaka aparopayeeni, ithaiyakotanakeri Jesús, ikantzi: ⁵⁸ “Nokemiri naaka chapinki irika, ikantzi: ‘Ari nomporokakero tasorentsipanko, irovetsikane atziri, iro avisavetakya mava kitaite nonthonkya novetsikaineri naaka pashine, kaari ipomerentsita atziri irovetsikairo.’” ⁵⁹ Tera, onashiyetaka okaratzi ikantayetakeri pashine. ⁶⁰ Ipoña ikatziyanaka ijevajanorite omperatasorentsitaari, josampitanakeri Jesús, ikantzi: “¿Opaitama kaari pakanta? ¿Tema pinkeme okaratzi ikantakoitzimiri?” ⁶¹ Irojatzi jimairtake, te irake. Japiitzi jiosampitzi: “¿Eerokama Cristo, Itomi Tasorentsitakaaneri?” ⁶² Jakanake Jesús, ikantzi: “Naakatake. Irootaintsi piñeeri Itomi Atziri intsipataiyaari irakojanoriki Pava impinkatharite. Impoña piñeeri eejatzi impiye inkenapai menkoriki.” ⁶³ Ikanta ikemakera jevajanori, jaanakero iithaare isaperyaakero ikisanakara, ikantzi: “¿Tzimatsima pashine ankoveri inkamantakoiteri? ⁶⁴ Pikemaiyakeri maaroni ithainkakeri Pava. ¿Tsikama pikantaiyinika eeroka?” Ikantzi maaroni: “¿Tzimataike ikenakaashitane! ¡Ontzimatyee inkame!” ⁶⁵ Tzimatsi aparopayeeni choontavorotanakeriri. Tzimatsi pashine otzimikaporotakeriri, ipoña ikaposavaitziri, ikantzimaitari: “¿Intsityaa piyote kamantantaneri?” Imatzitakaro eejatzi iromperatane jevajanori, ipasavorovaitakeri.

Ikantzi Pedro: Te noñiiri naaka Jesús

(Mt. 26.69-75; Lc. 22.55-62; Jn. 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ Isaikakera Pedro irirori jakakiroki, shitovapaake tsinane irotzikatane ijevajanore omperatasorentsitaari. ⁶⁷ Oñaapaakeri Pedro jakitsita paampariki, okantzi: “¿Tema eeroka itsipataranki Jesús irika Nazaret-satzi?” ⁶⁸ Jotekanakero Pedro, ikantanake: “Tetya, te niyote ipaita pikantanari.” Shitovanake kapicheeni. Irojatzi iñaantanakeri tyoopi. ⁶⁹ Okanta osamaniityaake, oñagairi eejatzi, okamantakeri ikaratzi akitsitachari, okantzi: “Irijatziitara irika.” ⁷⁰ Japiitanakero Pedro jotekiro. Tekera osamanite, japiitanakero ikaratzi saikaintsiri josampitzi, ikantzi: “Eerokatake itsipata Jesús, tema Galilea-satzi pinatzi, iriivaitake ikantziro iñaavaitzi.” ⁷¹ Ikantzi: “Te niyoteri pikantanari. Jiyotzi Pava omapero nokantzi, nothaiyarika, irovasankitainaata.” ⁷² Ari japiitanakero iñaanake tyoopi, kantanaka apite japiitakero. Ikinkishiryaanakero Pedro ikantakeriri Jesús: “Tekera apitetanake iriñe tyoopi, mavasatzi poteke, pinkante: ‘Te noñeeri Jesús.’” Iraanaka ikinkishiryaanakerora.

15

*Jagaitanakeri Jesús Pilato-ki**(Mt. 27.1-2, 11-14; Lc. 23.1-5; Jn. 18.28-38)*

¹ Okanta okitaimanai, japatotaiyamanaa maaroni ñaapinkatharensi: ijevare omperatasorensitaari itsipatakari antarikonaite, ipoña iyotzinkariite, osheki iñaaventakeri Jesús. Ipoña joosoitanakeri, jagaitanakeri isaikira Pilato. ² Josampitavakeri Pilato, ikantziri: “¿Eeroka ivinkatharite judío-payeeni?” Jakanake Jesús, ikantzi: “Irootake pikanakeri.” ³ Ikanta ijevare omperatasorensitaari, ikisaneentanakeri, ithaiyakovaitanakari. ⁴ Japiitanakeri Pilato josampitziri: “¿Tekatsima pinkanteri eeroka? ¿Tema pinkeme okaratzí ikantakoyeetzimiri?” ⁵ Te irake Jesús. Ipampoyaaaminthatanakeri Pilato irika Jesús.

*Jiyakoventaitziri Jesús**(Mt. 27.15-31; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38–19.16)*

⁶ Tzimatsi jantapiintziri Pilato: Maaroni osarensi aririka iroimoshirenkaiyaani judío-payeeni, jomishitovakaantzi aparoni isheninka jaakaantaitziri, tsikarika intzimerika inkovakeri. ⁷ Tzimatsi aparoni paitachari Barrabás, itzimi jashitakoitziri itsipayetakari ikaraiyini jovantake, jovayiritari ivinkatharite. ⁸ Ikanta ipokaiyapaakeni atziri, ikovakotapaakeri Pilato irantero jametapiintari. ⁹ Jakanake Pilato, ikantzi: “¿Iriima pikovi nomishitovakaanteri ipaitaitziri ‘Ivinkatharite judío-payeeni?’” ¹⁰ Jiyotzi Pilato, ikisatya ijevare omperatasorensitaari jaakaantakariri Jesús. ¹¹ Iro kantamaitacha ijevare omperatasorensitaari, jotsimaakeri atziriite inkante: “Iro kameethatatsi iromishitovaiteri Barrabás.” ¹² Japiitanakeri Pilato josampitziri: “Irika ipaitaitziri ‘Ivinkatharite judío,’ ¿Tsikama nonkanterika?” ¹³ Ikantzi ikaimaiyini atziri: “¡Pimpaikakotakaanterivé!” ¹⁴ Ikantzi Pilato: “¿Tzimatsima kaariperori jantakeri?” Eekero ishintsitatzi ikaimaiyini ikantzi: “¡Pimpaikakotakaanterivé!” ¹⁵ Ikovanake Pilato iranteneri ikovakeri atziripayeeni, jomishitovakaantakeri Barrabás. Iri ipasatakaantanake Jesús, jagaitanakeri impaikakoiteri.

¹⁶ Ikanta ovayiriite ikyaakaanakeri Jesús ipankokira Pilato, ipaitaitziro “Pretorio.” Ari japatotakaantaitakeriri maaroni ovayiri. ¹⁷ Ikithaatapaakeri kithaarensi jonkeromaiperotatsiri kempitarori ikithaayetapiintari pinkathariyetatsiri. Ipoña jamathaitakaitakari kitocheetapo. ¹⁸ Iroora jantantarori iroka, tema ithainkimavaitatziiri. Ikaimakotzimaitari, ikantzi: “¡Jirikataa ivinkatharite judío-payeeni!” ¹⁹ Ipoña jomposainavaitantakariri savoro. Ichoontaporovaitakeri. Jotyeerovashitzimaitari iriñaapinkathaterimi ikantzi. ²⁰ Ari jeshitakero ishironzimentavaitakari. Isapokaineri ikithaatakeriri inkaaranki, ikithaatairi iithaare. Jaanakeri impaikakoteri.

*Ipaikakoitziri Cristo irojatzi ikamantakariri**(Mt. 27.32-56; Lc. 23.26-49; Jn. 19.17-30)*

²¹ Ikanta Simón, poñaachari Cirene, iriri Alejandro ipoña Rufo, jomonthaitakari jareeta irirori nampitsiki, ishintsiventaitakeri iranatanakero impaikakotantaityaariri Jesús. ²² Jagaitanakeri tonkaariki opaita “Gólgota” (akantziri aaka: “Atziriiitoni.”)

23 Ipaikoitapaakeri imire ikonovaitakero kepishaari, te irirero.* 24 Ipoña ipaikakotaitakeri. Ikanta ovayiriite itsiparyaavakaakaro ikithaayetari Jesús, ikempitakaantakero iñaaretaita iro iriyotantyaari intzime ayerone.

25 Aritake jenokiityaapaake ooryaatsiri, ipaikakotaitakerira Jesús.†

26 Josankinaitake kantakaantakerori ipaikakoitantakariri, okantzi: IVINKATHARITE JUDÍO-PAYEENI. 27 Ari itsipataitakeri ipaikakoitziri apite koshintzi, ikatziyakotaka aparoni irakojanoriki, pashine irampateki. 28 Ari omonkaratakeri osankinainchari pairani, okantzi: Itsipataitakeri kaariperoshiretatsiri.

29 Ithainkimavaiyetakeri ikaratzi avisayetatsiri janta, jotekainata, ikantziri: “Aña eeroka porokirori tasorentsipanko, iro avisake mava kitaite povetsikairo eejatzi.‡ 30 ¿Ipaitema kaari payiitanta ipaikakotaitakemi povavisaakotaiya?” 31 Irojatzzi ikantakeri eejatzi ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari iyotzinkariite, jovashiyaventari, ikantavakaiyani: “Jovavisaakotziri pashine, ¿Kaarima imatantaro irovavisaakotya irirori?. 32 ¿Intsityaa irayiite Cristo-vetachari ipaitaitziri ‘Ivinkatharite Israel-mirinkaite,’ omatantyaari ankempisanteri!” Jimatzitakaro eejatzi itsipatakari ipaikakota, ithainkimavaitakeri.

33 Ikanta itampatzikatapaake ooryaatsiri, omapokashitapaaka otsirenitanake, irojatzzi sheeteeni ithaperotanakara ooryaa.§ 34 Ari ikaimanake Jesús shintsiini, ikantanake: “¡Eloi! ¡Eloi! ¿Lama sabactani?” (Iro ikantaitziri añaaneki aaka: “Pava, Pava, ¿ipaitama pookaventantakanari?”) 35 Ikanta irikapayeeni saikaventakeriri Jesús, ikemavetavakari ikaimanake. Ikantanake: “Pinkemeri, ikaimatziiri Elías.” 36 Ishiyapainta aparoni, jomitsiyaatapaintzi manthakintsi kepishaariki, jankoviitakeneri savoropankeki, jovaankakotakeneri iratsimiyaaatero, ikantzi: “Añaavakeriita ari impokake Elías irovayitairi.” 37 Ipoña japiitanakero ikaimanai shintsiini, tera iraneenkatana. 38 Okanta janta tasorentsipankoki, saperyaanake niyanki tontamaitatsiri ithatashiitzirori, opoñaanaka jenoki irojatzzi osaaviki, apikota okantanaka. 39 Ikanta ijevare ovayiriite katziyaventakariri eejatzi Jesús, iñaakerira ikaimanake shintsiini ikamantanakari, ikantanake irirori: “Omaperovetatyaaama Itomintari Pava irika.”

40 Tzimatsi eejatzi tsinane amenaiyeentsini jantyaatziini. Jiroka okaraiyini: María Magdalena, Salomé, María iriniro iyaapitsi Jacobo ipoña José. 41 Irokapayeeni tsinane irootake tsipatakari pairani Jesús Galilea-ki, osheki ampitakoyetakeriri. Otsipatakaro eejatzi pashine tsinanepayeeni oyaatapaakeriri Jesús ipokakera Jerusalén-ki.

Ikitaitakeri Jesús

(Mt. 27.57-61; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

42 Aritake sheetyaanake. Irootake kitaite jamenarontapiintaita iroyaari osaitekira, kitaite imakoryaantaitari. 43 Ikanta José

* 15:23 Iroka kepishaari opaita “mirra.” Iro joitaitziriri atziri, ijempavathatantyaari, eero ikemaantsivaitanta aririka irovasankitagaiteri. † 15:25 Iro ikantayeetziri pairani: joveraaka ooryaa 3. ‡ 15:29 Iro jametaiyarini judío-payeeni jotekainata, aririka inthainkashiryaante. Iro kempitarori ametaiyarini aakapayeeni, aririka ookote atziri anthainkashireteri, ankante: “¡Piñaakero! ¡Pikemakero!” § 15:33 Iro ikantayeetziri pairani: joveraanaka ooryaa 6, ari omapokapaakari otsirenitanake irojatzzi joveraanaka ooryaa 9.

poñaachari nampitsiki Arimatea, ikaratapiintziri japatota jevariite, irijatzi oyaaventariri Pava impinkathariventantai. Te intharove jiyaatashitanakeri Pilato, ikantapaakeri: “Pishinetenari nonkitairi Jesús.”⁴⁴ Tema jomapokapaakeri Pilato, te iriyovetya kamakera Jesús. Ikaimakaantakeri ijevare ovayiriite, josampitakeri omaperorika ikamake Jesús.⁴⁵ Ikamantaitakerira Pilato, ishinetaineri José iraanairi.⁴⁶ Jamanantashitakeri kithaarentsi jentamaitatsiri. Ikentakoryaakotairi, japonatakeri. Jovakotakeri jimorontashiitzi kaminkaripayeeni shirantaaki, joipinakaantake mapi, joshepitakotantakeri.⁴⁷ Okanta María Magdalena otsipatakaro María irinirora José, amenaiyakeni iroori tsika jovaitakeri.

16

Jañaantaari Jesús

(Mt. 28.1-10; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

¹ Avisanake kitaite jimakoryaantaitari. María Magdalena, otsipatakaro pashine María irinirora Jacobo, opoña Salomé, amanantaiyakeni kasankaari, iyaate otziritantaiyaarimi Jesús-ni. ² Okanta okitaitamanai domingo, ananenkamanaka iyaate omoroki jovaveetakarira Jesús. Aritake shitovimatapaake ooryaatsiri areetzimatapaakara janta. ³ Okantavakaiyani: “¿Impaityaaka otamikerone mapi jashitakotantaitakariri?” ⁴ Iro amenavetapaaka, oñaatzi otamikaka mapi, tema antaro mapi oni. ⁵ Kyaapaake omoroki jovaveetakarira. Oñaashitapaaka aparoni evankari isaikake akojanoriki, okitamaanikitake iithaare. Otharovaiyanakeni. ⁶ Ipoña ikantanakero irirori: “Eero pitharovi. Iriima pipokashiveta Jesús Nazaret-satzi, ipaikakotaitakeri chapinki. Añagaira, te isaike jaka. Pamenero jovaveetakeri. ⁷ Pimpiyanake, pinkamantayetairi iriyotaane, pinkantairi eejatzi Pedro arira iriyaatai Jesús Galilea-ki, ari piñaayetairiri. Aritake ikamantzitakami.” ⁸ Oshiyapithatanakaro omorona, ompevitanaka. Tekatsi pashine atziri onkamantanake, tema otharovanakitzi.

Joñaakaaro María Magdalena

(Jn. 20.11-18)

⁹ Aritake añagai Jesús kapichekitaite domingo, iro jetanaa joñaakaaro María Magdalena jovashinchagairi pairani jaakavetaro karatatsiri 7 peyari. ¹⁰ Irojatzi iyaatashitantanakariri iroori ikaratzi itsipatakari pairani Jesús, oñaapaatziiri jiraavaitaiyani, okamantapaakeri oñagairi. ¹¹ Ikanta ikemavetaiyavakaro oñagairi Jesús jañagai, te inkempisantaiyeroni.

Joñaakaari Jesús apite iriyotaane

(Lc. 24.13-35)

¹² Ikanta Jesús, joñaakaari apite iriyotaane jiyaataiyini avotsiki, ipashinevorotapai kapicheeni. ¹³ Ari ipiyeeyanakani irirori, ikamantavetapaakari ikarataiyini. Ari ikempitaitakeriri eejatzi, te inkempisantaiteri.

Jotyaantziri Jesús iriyotaane

(Mt. 28.16-20; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)

¹⁴ Ikanta jovavaiminthaitaiyani 11 iriyotaane, ari joñaakakariri Jesús, ikaminaathatapaakeri, iñaakerira kisoshire ikantayetaka, te inkempisanteri ikaratzi ñaayetairiri jañagai. ¹⁵ Ikantapairi: “Piyaate potho-tyeero maaroni kipatsi. Piñaaventaineri atziripayeeni Kameethari Ñaantsi. ¹⁶ Tsikarika intzime kempisantavakerone, oviinkaatanachane, iriitakera avisakoshiretaatsine. Iriima kaari kempisantavakerone, irovasankitaitaateeri. ¹⁷ Jiroka inkantayetanakya inkarate kempisantanaatsine: irovashinchaayetairi jaakayetziri peyari impairyeena naaka. Iriñaavaitayetairo kantashivaiyetachari ñaantsi. ¹⁸ Aririka iroirikavetyaari maranke, aririka iriravetyaaro piyantatsiri, tekatsi onkanteri, eero ikami. Ari onkantake irovashinchaayetairi mantsiyari-payeeni eejatzi.”

Jovajenokaa Jesús inkiteki

(Lc. 24.50-53)

¹⁹ Ithonkanakero Avinkatharite ikamantayetakeri, irojatzi jovajenokantaari inkiteki, itsipatapaari Pava ipinkathariventantapai. Isaikimotapairi irakojanoriki. ²⁰ Ikanta jiyaataiyanakeni iriyotaane, ikamantantake maaroni nampitsiiteki. Avinkatharite matakaayetakeriri, jantakaayetakeri kaari iñaapiintayeetzi, ari onkantya iriyotantaityaari omaperotatya ikamantantayeetziri. Ari onkantyaari.

Kameethari Ñaantsi Josankinatakeri Lucas

Jovethaitari Teófilo

¹ Osheki kovavetaincha irosankinateromi okaratzi avishimoyetakairi. ² Ikovaitake irothotyeeetero okaratzi jiyotaayetakairi ñaayetajaantakerori ovakeraini tsika itzimi kamantakairori ñaantsika. ³ Ari nokempitakari eejatzi naaka Teófilo. Tema namampaakaro ineetsiini tsika okanta opoñaantanakari, irootake nosankinatantaamirori eeroka okaratzi avisayetaintsiri. ⁴ Ari onkanta piyotakotantyaarori kyaaryooperoini okaratzi jiyotaavetaitamiri.

Iñaaventaitziro itzimantakari Juan

⁵ Pairani, ipinkatharitantari Herodes janta Judea-ki, ari isaikiri aparoni omperatasorentsitaari ipaita Zacarías, icharine Abías-ni jini. Irooma iina opaita Elisabet, irisaro Aarón-ni onatzi eejatzi iroori. ⁶ Kameethashire ikantayani apiteroite iñaapinkathatziri Pava. Jimonkarayiniri okaratzi ikovakairiri, tekatsi aparoni inkenakaashita-paintya. ⁷ Iro kantacha te intzime irovaiyane, tema maanirothaki onatzi Elisabet. Jantarikonatashitaiyakani. ⁸ Okanta aparoni kitaite, ari omonkarataa jantapiintantarori Zacarías jomperatasorentsitaaritantari. ⁹ Tema iro jametaiyapiintari omperatasorentsitaari, ikempitakaantakero iñaaretaita, ari iñeetakero iri Zacarías kyaatsine tasorentsipankoki intayeneri Pava kasankainkari. ¹⁰ Piyotaiyachani atziri jakakiroki jamanaiyini, itagaitzirora kasankainkari. ¹¹ Arira joñaakakariri Zacarías imaninkarite Avinkatharite, ikatziyimotapaakari irakoperoriki itayirora kasankainkari. ¹² Iniroite itharovanake, osheki ipampoyaaminthatavakari iñaavakerira. ¹³ Ipoña iñaavaitanake maninkari, ikantzi: “Zacarías, eero pitharovi. Tema ikemaitakemiro pamanane. Ari piñaakero piina Elisabet, ovaiyante. Iri pimpaiteri Juan. ¹⁴ Aririka intzimakerika pitomi, osheki pinkimoshireventeri, ari inkempitakyaari eejatzi atziripayeini. ¹⁵ Tema iriiperori inkantakyaari Pava. Eerora pimiretakaari kachoyetatsiri ishinkiitari. Tema inampitzitantyaari Tasorentsinkantsi tekeramintha intzimeeta. ¹⁶ Inkinkishiretakaayetaiyaari Israel-mirinkaite inkempisantairi Avinkatharite Pava. ¹⁷ Iriitake eevatapaakerine Avinkatharite. Inkantakaakyaarira ishintsinkani Elías, ari irapaatziyashiretakaayetaiyaari ashitaaniriite maaroni irovaiyaneete. Ari intsimaryaashiretakaayetairi katsimashireri, ari onkanta irovetsikashiretantaityaari inkempisantaiteri Avinkatharite.” ¹⁸ Jakanakeri Zacarías maninkari, ikantziri: “¡Ari! ¿Tsikama onkanta niyotantyaarori iroka? Tema antarikona nonake naaka, eejatzi okempitakari noina iroori.” ¹⁹ Ikantzi maninkari: “Naakatake Gabriel, poñaachari Pavaki. Jotyaaantakena nonkamantemiro Kameethari Ñaantsi. ²⁰ Iro kantamaitacha, okantakaantziro pithainkañaanetakena, kisovaante pinkantya iroñaaka, irojatzii omonkaratantakyaari okaratzi nokantakemiri.” ²¹ Saikayatsinira pashine jakakiroki joyaaventaiyarini Zacarías, ipoña ikantavakayani: “¿Ipaitama josamanitantari Zacarías tasorentsipankoki?” ²² Ikanta ishitovavetapaara Zacarías, te onkante

iriñaavaitapai, jookojookovaitashitapaa. Arira jiyotaitanakeri tzimatsi iñaakeri tasorentsipankoki. Jashira jovanakero ikisovaantetanake. ²³ Irojatzji jimonkaraantaarori kitaite jantavaitzi tasorentsipankoki, jatai ipankoki irirori.

²⁴ Okanta Elisabet iinara Zacarías, motzitake. Iniroite opampithashiretaka, te oshitovai opankoki ikaratzi 5 kashiri omairentaka, okantashirevaitzi: ²⁵ “Irootake jinintakaakenari Pinkathari naaka, ari onkantya eero imanintashiretantaitana.”

Iñaaventaitziro intzimantyaari Jesús

²⁶ Okanta, aritake avisanake 6 kashiri, jotyaantairi Pava maninkari Gabriel nampitsi paitachari Nazaret saikatsiri Galilea-ki, ²⁷ iriñeero aparoni evankaro kaari iyoterine shirampari, paitachari María, tema irootake iinantyaaro evankari paitachari José, icharineni David. ²⁸ Ikanta ikyaapaakera maninkari osaikira María, ikantapaakero: “¡Novethatami María, itsipatatyami eeroka Avinkatharite. Panaakoyetakero pashine tsinaneyetatsiri ineshinonkaperotami Pava!” ²⁹ Okanta oñaavakerira maninkari, opampoyaaminthatavakeri, okinkishiretakotziro ikantapaakerori jovethatapaakaro. ³⁰ Ipoña ikantziro maninkari: “María, eero pitharovi, tema iyaminthaane Pava pinatzi. ³¹ Ari piñaakero pimotzite, intzime peentsite. Iri pimpaiteri JESÚS. ³² Iriitake materone iririiperote, impaitayeeteri Itomi Jenokisatzi. Tema Pava Avinkatharite, iriitake pinkatharitakairine ikempitaakerira pairani icharineni David ipinkatharitakaakeri. ³³ Irijatzjira pinkathariventairine ikaratzi icharinentayetakari Jacobni, ari inkantaitatyeeroni impinkathariventantai irirori.” ³⁴ Ari osampitanakeri María, okantziri: “¿Tsikama inkene nomotzite, tera noñe shirampari?” ³⁵ Jakanakero maninkari, ikantziro: “Ira kantakaiyaarone Tasorentsinkantsi. Tema impamankantatyeeyaamiro ishintsinka Jenokisatzi, oshiyapaakyaaromi opamankantzi aamparentsi. Irootake impaitantyaari povaiyane Tasorentsi Itomi Pava. ³⁶ Ari okempitakari eejatzi pisheninkathori Elisabet, ipaitaveetari maanirothaki, okantavetaka antarokonavetaka iroori, motzita. Tzimakotake 6 kashiri. ³⁷ Tema tekatsi kompitzimotyaarine Pava.” ³⁸ Opoña okantanake María: “Naakatake iromperatane Pinkathari, irantenaro okaratzi pikantakenari.” Irojatzji ipiyantanaari maninkari.

Iyaatake María areetaro Elisabet

³⁹ Ipoña pashine kitaite, shintsiini iyaatanake María, jatake tonkaariki Judea-ki osaikira aparoni nampitsi, ⁴⁰ irojatzji areetantakari ipankoki Zacarías, ovethatapaakaro Elisabet. ⁴¹ Okanta okemavakero Elisabet ovethatapaakarora María, ishevatanaka omotzitakeri. Tema ikantakaanakityaaro Elisabet Tasorentsinkantsi, ⁴² oñaavaitanake shintsiini iroori, okantanake: “Eerokatakera anayirori pashine tsinaneyetatsiri itasonkaventaitakemira. Ari inkempityaari eejatzi povaiyane. ⁴³ ¿Ipaitema pipokashitantanari irinironityaari Novinkatharite? ⁴⁴ Tema nokemavakemira povethatapaakana, ishevatanaka nomotzitakeri naaka, ikimoshiretanake. ⁴⁵ Kimoshirera pinkantaiya eejatzi eeroka pikempisantakera, tema aritake omonkarataiya okaratzi ikovakaakemiri Avinkatharite.”

⁴⁶ Opoña okantanake María:

Iniroite noveshiryaaventaiyaari Novinkatharite,

⁴⁷ Kimoshire nonkantaventyaari Pava tsika itzimi ovavisaakoshire-tainane.

⁴⁸ Tema iñaakero iromperatane ashinonkaavaitaka, Aripaitera inkantayeetai: Iniroite itasonkaventaitakero.

⁴⁹ Tema iniroite jantzimotakenari matzirori otzimi ishintsinka.

¡Tasorensi onatzi ivairo!

⁵⁰ Ari inkantaitatyeeyaani ineshinonkayetairi inkarate incharinentay-eetyaari apaata,

Tsikaatika intzime iñaapinkathayetairine.

⁵¹ Iro ishintsinka imatantayetakari.

Japerotzitairi ipampithashirevetari iranterimi kantakaaperovaitachari.

⁵² Ikaratzi pinkatharivetachari, ikantakaantakero Pava eero jiyaatakaantaro impinkatharite,

Iri iñaaperotakaayeta ikaratzi tsinampashiryaavetachari.

⁵³ Jashaarantakaayetari ikaratzi tashaaneentavetachari,

Iriroma ikaratzi ashaarantavetachari jaapithayetairi tzimimovetariri jomishitovakerira.

⁵⁴ Jineshinonkatairi Israel-mirinkaite, tema iromperatane inayetake.

Te impeyakotyaari ikaminthaayetziri,

⁵⁵ Tema iro ikantayeetakeriri pairani acharineyetakari,

Jetanari Abraham-ni irojatzu inkarate incharinentayetaiyaari.

⁵⁶ Ari osaikimovaitapaintziro María iroka Elisabet ikaratzi mava kashiri, irojatzu opiyantaari opankoki iroori.

Itzimantakari Juan oviinkaatananeri

⁵⁷ Ikanta omonkaraaka ontzimaanitantaari Elisabet, tzimake otomi.

⁵⁸ Ari ipokaiyakeni osheninkapayeeni ikimoshireventaiyironi, tema jiyotaiyakeni iniroite jineshinonkatakaro Pava. ⁵⁹ Aritake maakotapaake 8 kitaite eentsika, jagaitanakeri intomeshitaaniiteri, ari ikovaveetaka impaitaiterimi Zacarías, tema ivairora onatzi iriri. ⁶⁰ Irojatzu okantantanakari iriniro: “Eero ipaita Zacarías, impaitya Juan.”

⁶¹ Ari ikantaitanakero: “¿Opaitakaya? Tema tekatsi pisheninka paitachaneri Juan.”

⁶² Ipoña jookotaitakeneri ashitariri josampiitziri, tsika inintzi impaiteri. ⁶³ Jookotake Zacarías inchakota iramaiteneri, ari josankinatakeri, okantzi: “Juan impaitya.”

Ipampoyaaaminthatanakeri ikaratzi osampitakeriri. ⁶⁴ Jomapokashitanaa iñaavaitanai Zacarías.

Iniroite iñaapinkathatanakeri Pava, ipaasoonketanakeri. ⁶⁵ Paraanka ikantaiyanakani isheninkapayeeni Zacarías. Tema ithonka ikemaitakero tonkaariki Judea-ki okaratzi avisaintsiri. ⁶⁶ Pampithashire ikantaiyaka

ikaratzi kemakoventakeriri, ikantaiyini: “¿Tsikama impaityaaka apaata irika? Tema kempoyaaventa jovakeri Avinkatharite irika eentsika.”

Ikamantantakeri Zacarías

⁶⁷ Ikanta Zacarías, ashitakariri eentsika, ikantakaanakari Tasorensinkantsi, ikamantantanake, ikantzi:

⁶⁸ Kameetha inake Avinkatharite Pava, ivavanetari Israel-mirinkaite, Ipokake irovatsinaryaakoyetai.

⁶⁹ Jotyaantakairi matzirori jovavisaakoshiretantzi,

Iriitake icharinentakari David-ni, iromperatane.

⁷⁰ Iro iñaavaitakaayetakeriri pairani tasorentsitsiri kamantantaneri.

⁷¹ Iri ovavisaakoyetagaineri itzimavetara kisaneentayevetairi.

- 72 Tema jineshinonkataari ikaratzi acharineyetakari,
Eero ipeyakotaro tasorentsitatsiri irantzimotavakaiyaari.
- 73 Irootake iroka ishinetaakeriri pairani acharineni Abraham,
Onkarate irantzimotairi.
- 74 Intsiparyaakovontai itzimayevetara kisaneentayetairi,
Tekatsi antharovakaiya ankempisantairi.
- 75 Kiteshire ankantayetaiya. Kameethashire ankantzimentaiyaari maaroni kitaiteriki.
- 76 Irooma eeroka notomi, impaitayeetemi iyamantanerite Jenokisatzi.
Tema eerokatake eevaterine Pinkathari, povetsikanonteri tsika inke-
nayetanake.
- 77 Eeroka kamantairine asheninkapayeeni, iro iriyotantyaari iriitake
ovavisaakotantaneri.
Iri peyaakotairine ikaariperoshirevaivetaka.
- 78 Tema iniroite okantaka jineshinonkatai Pava,
Jotyaantakairi poñaachari inkiteki ikempitakotapaakaro okantaranki
ovakera okitaityaamanai.
- 79 Ikitainkatakotairi ikaratzi saikayetsiri otsirenikitziira.
Ikitainkatakotairi eejatzi ikaratzi otsimankakovetakari
iraampare iyotakaantatsiri iriyaayetaatye sarinkaveniki.
- Iri oñaakantairone tsika ikantaita isaikaitzi kameetha.
- 80 Kameethara ikimotatzi eentsika, ñaaperoshire ikanta. Ari ineve-
taro isaikavaitzi janta tsika te inampiitaro, irojatzi omonkaratantakari
iroñaakyaari Israel-mirinkaite.

2

Itzimantakari Jesús (Mt. 1.18-25)

¹ Ipoña Pinkathari César Augusto, ikantakaantake irosankinatakotya maaroni atziri. ² Aripaite omapokaka irosankinatakoyeetya ijevatakaantantari Cirenio janta Siria-ki. ³ Maaroni atziri jiyaataiyakeni irosankinatakoyetya inampiki tsika ipoñaayeta pairani icharine. ⁴ Irojatzi itonkaantanakari José irirori, ipoñaanaka Nazaret saikatsiri janta Galilea, iriyaatero nampitsiki tsika itzimake pairani Pinkathari David, opaita Belén saikatsiri janta Judea. Tema irika José icharine ini David-ni. ⁵ Ari irosankinatakotyaari irirori intsipatyaaro iinathori María, tsika otzimi ikashiyakari irayero. Iro kantamaitacha aritake motzitake iroori. ⁶ Ikanta jareetaiyakara Belén-ki, irootaintsi ontzimaanite María. ⁷ Ari itzimakeri etanakarori otomi. Oponatakeri, onoryaakeri irovamentoki piratsi, tema te oñaapaake tsika omaapaake.

Maninkariite ipoña aamaventariri oisha

⁸ Okanta jantyaatziini nampitsi, tzimatsi kakiventziriri tsireni iroishate jaamaventari. ⁹ Ari joñaakakari imaninkarite Avinkatharite. Ikitainkatakotantapaakari irovaneenkaro Avinkatharite, iniroite itharovaiyanakeni. ¹⁰ Iñaanatapaakeri, ikantziri: “Eero pitharovashivaita. Tema namatziimi Kameethari Ñaantsi, iro oimoshirenkairine maaroni atziri. ¹¹ Tzimaitakera iroñaaka ovavisaakotantaneri, janta inampikira pairani pinkathari David-ni, iriitake Cristo Avinkatharite. ¹² Jiroka piyotantyaariri: Ari piñaakeri imponaiteri eenchaaniki ironoryeetakeri

irovamentoki piratsi.”¹³ Iñeetlatzi ikoñaatapaake osheki inkiteveri itsipataapaakari maninkari, jamampaaventapaakari Pava, ikantaiyini:
¹⁴ ¡Iro aritaitaitatsi otzimimotziri irovaneenkaro Pava nampitarori ojenokitajantzira inkite!

¡Isaikayetai kameetha iyaminthaanepayeeni jaka kipatsiki!

¹⁵ Ikanta ipiyeeyanaani maninkariite inkiteki, ikantavakaanaka aamaventariri iroishate: “Thame aate Belén-ki, amenakitero opaita avisaintsiri. Ari añeeroni ikamantakaantakairi Avinkatharite.”

¹⁶ Shiyeeyanakani, irojatzi jiñaantapaakarori María otsipatakari José, onoryaakeri eenchaanikite irovamentoki piratsi. ¹⁷ Ikanta jiñaapaakeri, ikamantantapaakero okaratzi ikantakeriri inkaaranki maninkari.

¹⁸ Ipampoyaaminthataitakeri aamaventariri oisha ikemaitzirira ikinkithavaitzi. ¹⁹ Irooma María, antaro opampithashiretakotaro iroori okaratzi ikantaitapaakerori. ²⁰ Ipoña ipiyeeyanaani aamaventakotariri oisha, tharomenta ikanta jamampaaventanaari Pava, tema iñaayetakero okaratzi ikamantaitakeriri inkaaranki.

Jagaitanakeri Jesús tasorentsipankoki

²¹ Ari maakotapaake 8 kitaite eenchaaniki, jagaitanakeri intomeshitaaniiteri. Irojatzi ipaiyeetantakariri JESÚS tema ari ipaitzitakari maninkari tekeramintha omotziteriita María.

²² Okanta jimonkarataakero kitaite joimairentaiyani onantyaari inkitevathayetai, tema iro ikantakaantakeri Moisés-ni. Ari jagaitanakeri Jesús Jerusalén-ki irashitakaityaari Avinkathariteki.

²³ Iro irimonkaraantyaarori Osankinarentsijanori ikantakaantziri Avinkatharite, kantatsiri:

Iriirika shirampari omapokane tsinane,

Irashitakaayeetyaari Pinkathari, itasorentsire irinatye.

²⁴ Irimatantyaarori irimonkarayero ikantakaantane Pinkathari, ontzimatyepometaineri Pava:

Apite tookitzi, eerorika apite iryaani shiro.

²⁵ Tzimatsiya janta Jerusalén-ki aponi shirampari ipaita Simeón. Tapatzikashire ini irika shirampari, ñaapinkathatasorentsitaneri ini, tema iri inampishiretantakari Tasorentsinkantsi. Iriitake oyaaventarori imposhenkayeetaiyaari Israel-mirinkaite. ²⁶ Jiyoshiretakaakeri Simeón Tasorentsinkantsi, eero ikamita irirori irojatzi iriñaantakyaariri Isaipatzi-itotane Avinkatharite. ²⁷ Ikantakaakari Tasorentsinkantsi, pokake tasorentsipankoki. Ipoña ashitariri Jesús jaanakeri tasorentsipankoki irimonkaraantyaarori ikantakaantaitane, ²⁸ ithomaavakeri Simeón irika eenchaaniki, ipaasoonketanakeri Pava, ikantzi:

²⁹ Monkaraaka Pinkathari okaratzi pishinetaakenari,

Pishinetaina iroñaaka nonkame, tema pomperatane povakena.

³⁰ Tema noñagairi ovavisaakotantani,

³¹ Iriitake potyaantakeri ovavisaakotairine atziripayeeni,

³² Iri kitainkatakoyetairine atziri kaari asheninkata,

Iri kantakaiyaarone iriñaapinkathayeetantyaariri Israel-mirinkaite.

³³ Ipampoyaaminthatanakeri ashitariri, ikemakoventziri iñaantsikoventaitziri Jesús. ³⁴ Ikanta Simeón itasonkaventakerira, ikantakero iriniro Jesús: “Irika eenchaaniki iri kantakaiyaarone impeyashitantiyaari osheki asheninka Israel-mirinkaite, kempivaitaka imparyaatyeeemi, iri kantakaiyaarone eejatzi

iravisaakoshiretantaiyaari osheki, kempivaitaka intzinagaatyeeemi iparyaavetaka. Tema osheki inkantaite: ‘Kaari irooperori ñaantsi iñaaneyetakari.’³⁵ Tema irika eenchaaniki iriira oñaakanterone okaratzi impampithashiretaityaari. (Iro kantamaitacha iniroite povashiretanakya eeroka kempivaitakami irovathaayeetatyeeemi.)”

³⁶ Ari osaiki eejatzi aparoni tsinane paitachari Ana, kamantantantano oni iroori, irishinto Fanuel icharinentayetanakari Aser. Antarokonatake iroori. Ayitavetaka oime ovakera omainarotapaake, 7 osarentsi otsipavetakari oime. ³⁷ Kamaimetzinkaro onatzi, tzi-make okaratzi 84 osarentsite. Ari ashi ovatziiro osaiki tasorentsi-pankoki, aakoventaro kitaite eejatzi tsireni amani, otziventakaro eejatzi. ³⁸ Ari opokapaakeri iroka tsinane, opaasoonketapaakeri Pava. Ipoña oñaaventanakeri eenchaaniki, irojatzi ikemantaiyakarini ikaratzi oyaakoventarori irovatsinaryaakoyeetairi Jerusalén-satzi.

Ipiyantaari Nazaret-ki

³⁹ Aritakera imonkaraakero okaratzi ikantakaantayetziri Pinkathari, piyaa Galilea-ki osaikira inampi Nazaret. ⁴⁰ Tharomenta ikanta ikimotatzi eenchaaniki, eekero jiyaatatzi ishintsitzi, iyotaneri jinatzi. Aamaventa jovakeri Pava.

Isaiki Jesús tasorentsipankoki

⁴¹ Ari ikantapiintatya osarentsiki ashitariri Jesús jiyaatzi Jerusalén-ki joimoshirenkiro Anankoryaantsi. ⁴² Ikanta Jesús aritake tzimanake 12 irosarentsite, jataiyakeni Jerusalén-ki tema iro jametaiyapiintari iroimoshirenkya. ⁴³ Aritake karatake joimoshirenkaiyani, piyeeyaani ashitariri, iro kantamaitacha irojatzi isaikanakeya Jesús irirori janta Jerusalén, te iriyote ashitariri. ⁴⁴ Iñaajaantake eevatake Jesús ikempiyayetanaari ikarataiyini. Aniiitake aparoni kitaite, ari ikovavetaari, josampivetakari isheninkapayeeni ikaratzira jiyaataiyini. ⁴⁵ Tera iñeeri, ipiyaa Jerusalén-ki inkokovatairi. ⁴⁶ Mava kitaite jiñaantaariri isaiki tasorentsipankoki, ikinkithavaitakaayetziri iyotakotzirori Ikantakaantaitane, josatekaitakeri niyanki, josampiminthatzi. ⁴⁷ Ipampoyaaminthataitakeri iñeetakerira omapero jiyotaneta, jakayetakero kameetha okaratzi josampiyetakeriri. ⁴⁸ Ikanta jiñaapairira ashitariri, ipampoyaaminthataapaakeri, okantapaakeri iriniro: “Notomí, ¿tsikama pinkantenaka? Osheki nokokovatakemi notsipatari piri, iniroite pomintharovaneentakena.” ⁴⁹ Ipoña jakanake irirori, ikantanake: “¿Opaitama pikokovatantanari? ¿Tema piyote iro kovaperotacha nanteneri ikovakaanari Ashitanari?” ⁵⁰ Iro kantacha te inkemathatero ashitariri okaratzi ikantakeri. ⁵¹ Jaanairi, jataiyeeni Nazaret-ki. Jantzirora maaroni okaratzi jomperatariri iriri. Iro kantacha pampithashire ovakotakeri iriniro.

⁵² Eekero itharomentatya Jesús ikimotatzi, iyotane ikanta. Kempoyaaventa joviri Pava. Ari ikempitaakeriri eejatzi atziripayeeni iyaminthaane joviri.

3

*Ikamantantziri Juan oviinkaataneriri
(Mt. 3.1-12; Mr. 1.1-8; Jn. 1.19-28)*

¹ Aritake monkarataka 15 osarensi ipinkathariventantzi Tiberio César. Ari ijevatziri Poncio Pilato irirori janta Judea-ki. Iriima Herodes ijevatzi irirori Galilea-ki. Iriima Felipe irirentzi Herodes, ijevatzi irirori Iturea-ki eejatzi Traconite-ki. Ipoña Lisaniás, ijevatzi irirori Abilinia-ki. ² Iriima Anás itsipatakari Caifás ijevatziri irirori omperatasorensi-taari. Aripaite iñaanashiretakeri Pava itomi Zacarías paitachari Juan janta tsika te inampiitaro. ³ Irojatzí ikenayetantanakari Juan intat-sikero Jordán, iñaaventziro oviinkaataantsi, ikantzi: “Poviinkaatzimen-taiyaari Avinkatharite, povashaantairo pantayetziro kaariperori, ari impeyakoyeetaimiro pikaariperoshirevetaka.” ⁴ Tema iro josankinatak-eri pairani Isaiás kamantantaneri, ikantake:

Inkamantantaite apaata janta tsika te inampiitaro, inkantaite:

Povameethataineri Pinkathari tsika inkenapaake,

Pinkempitakaantero itampatzikaitziro avotsi.

⁵ Onkameethapathayetái otenkanaayetzi,

Ovintenyetái otzishi.

Tampatzika onaatye avotsi okaratzi tzipivetachari,

Omameripanka onkantayetaiya.

⁶ Ari iriñeero maaroni atziri tsika ikanta Pava jovavisaakotantzi.

⁷ Ikantayetavakeri atziri pokayetaintsiri iroviinkaatyá: “Te pinkameethashiretaiyeni eeroka, pikempitashitakari maranke. ¿Piñaajaantake eero jovasankitagaitaimi?” ⁸ Omaperorika povashaantairo tsika pikantaveta pairani, pinkameethashirevetái, pinkempityaaro pankirentsi kithotatsiri. Eero pikantashirevaitashita: ‘Aña naaka icharineni Abraham, te onkovaperotya novashaantairo nokaariperoshirevaitzi.’ Pinkeme nonkante: Ari inkovakerikami Pava, kantatsi iratziritakairo iroka mapi, iro impoyaataiyaraine incharinentayetakari Abraham-ni. ⁹ Pankirentsi kaari kithotatsi, iponkitziroyeetziro impomeyeetero. Ari inkempiyeeetaimi eeroka eerorika pikameethashiretai.”

¹⁰ Ikanta atziripayeeni josampitanakeri, ikantziri: “¿Opaitama nantairi?” ¹¹ Ari jakanakeri, ikantzi: “Tzimatsirika apite piithaare, pimperi aparoni kaari otzimimotzi. Tzimatsirika povarite, ari pinkempitakero eejatzi.” ¹² Ipoña ipokaiyakeni kovakotziriri kireeki isheninka ikovi iroviinkaatyá, ikantapaakeri: “Pinkathari, ¿opaitama nantairi naaka?” ¹³ Ikantakeri: “Eero panaakairo ikantaitakemiri onkarate pinkovakotanteri.” ¹⁴ Ikanta ovayiriite Roma-satzi, josampitakeri eejatzi, ikantziri: “Naaka, ¿ipaitama nantairi?” Jakanakeri, ikantzi: “Eero pasaryiimatanta, eero pithaiyakotanta eejatzi onkantya paapi-thatantyaariri atziri tsikarika ompaitya. Pinkimoshireventeri ikaratzi ipinaizimiri eeroka.”

¹⁵ Osheki atziri aamaventakariri Juan, ikantashiretaiyini: “¿Kaarima irika Cristo?” ¹⁶ Ari ikantanakeri Juan maaroni atziri: “Naaka intaani noviinkaatanaro jiñaá. Iro kantamaitacha, aatsikitake maperotzirori iñaapinkatharentsiti, noñaapinkathatzitatakari naaka. Te aritaajate inkempitakaanena naaka iromperatane onkantya no-zapato-ryaantyaariri. Iriitakera kempitakaanत्याaarone iroviinkaatanatyeerimi Tasorentsinkantsi, iroviinkaatanatyeerimi eejatzi paampari. ¹⁷ Tema aririka aviiikitero avankire, otekakitziro, ipoña atayiro opentakeereki. Iro aake okithoki, otekitakero, ovakoyetakero.

Ari inkempitagaiyaari Avinkatharite eejatzi, irinashiyetaiyaari atziri. Ineshinonkayetaiyaari inkarate kempisantanaairine, iriima kaari ovashaanterone ikaariperoshirevaitzi, intagaiiri paampariki kaari tsivakanetatsine.”

¹⁸ Osheki ikaminaantake Juan iñaaventziniri atziripayeeni Kameethari Ñaantsi. ¹⁹ Ari ikempitaakeriri eejatzi Herodes pinkatharitatsiri, ikaminaathavetakari, jaakerora Herodías iinantavetari Felipe irirentzi. Tema tzimatsi eejatzi osheki pashine kaaripero jantayetakeri. ²⁰ Iroora ovatsiperotakerori jantakeri Herodes jashitakotakaantakeri Juan.

Joviinkaata Jesús

(Mt. 3.13-17; Mr. 1.9-11)

²¹ Ikanta joviinkaayetzirira Juan osheki atziri, ari joviinkaatakari Jesús irirori. Jamanaminthaitzi Jesús, kempivaitaka ashitryaanakityeeyaami inkite, ²² iñeetatzii ipokashitakeri Tasorentsinkantsi ikenapaake jenoki ikempitapaakari shiro. Ikemaitatzi inkiteki ikantaitanake: “Eerokatakera Notomi netakoperotane. Osheki noki-moshireventakemi.”

Icharineyetari Jesús

(Mt. 1.1-17)

²³ Ikanta Jesús jetantanakarori jantayetakeri, ari tzimake 33 irosarentsine. Ikantayeetzi iri tomintakariri José. Tomintanakariri José ipaita Elí, ²⁴ tomintanakariri Elí ipaita Matat, tomintanakariri Matat ipaita Leví, tomintanakariri Leví ipaita Melquí, tomintanakariri Melquí ipaita Jana, tomintanakariri Jana ipaita José, ²⁵ tomintanakariri José ipaita Matatías, tomintanakariri Matatías ipaita Amós, tomintanakariri Amós ipaita Nahum, tomintanakariri Nahum ipaita Esli, tomintanakariri Esli ipaita Nagai, ²⁶ tomintanakariri Nagai ipaita Maat, tomintanakariri Maat ipaita Matatías, tomintanakariri Matatías ipaita Semei, tomintanakariri Semei ipaita José, tomintanakariri José ipaita Judá, ²⁷ tomintanakariri Judá ipaita Joana, tomintanakariri Joana ipaita Resa, tomintanakariri Resa ipaita Zorobabel, tomintanakariri Zorobabel ipaita Salatiel, tomintanakariri Salatiel ipaita Neri, ²⁸ tomintanakariri Neri ipaita Melquí, tomintanakariri Melquí ipaita Adi, tomintanakariri Adi ipaita Cosam, tomintanakariri Cosam ipaita Elmodam, tomintanakariri Elmodam ipaita Er, ²⁹ tomintanakariri Er ipaita Josué, tomintanakariri Josué ipaita Eliezer, tomintanakariri Eliezer ipaita Jorim, tomintanakariri Jorim ipaita Matat, ³⁰ tomintanakariri Matat ipaita Leví, tomintanakariri Leví ipaita Simeón, tomintanakariri Simeón ipaita Judá, tomintanakariri Judá ipaita José, tomintanakariri José ipaita Jonán, tomintanakariri Jonán ipaita Eliaquim, ³¹ tomintanakariri Eliaquim ipaita Melea, tomintanakariri Melea ipaita Mainán, tomintanakariri Mainán ipaita Matata, tomintanakariri Matata ipaita Natán, ³² tomintanakariri Natán ipaita David, tomintanakariri David ipaita Isaí, tomintanakariri Isaí ipaita Obed, tomintanakariri Obed ipaita Booz, tomintanakariri Booz ipaita Salmón, tomintanakariri Salmón ipaita Naasón, ³³ tomintanakariri Naasón ipaita Aminadab, tomintanakariri Aminadab ipaita Aram, tomintanakariri Aram ipaita Ebron, tomintanakariri Ebron ipaita Fares, tomintanakariri Fares ipaita Judá, ³⁴ tomintanakariri Judá ipaita Jacob, tomintanakariri Jacob ipaita Isaac, tomintanakariri

Isaac ipaita Abraham, tomintanakariri Abraham ipaita Taré, tomintanakariri Taré ipaita Nacor, ³⁵ tomintanakariri Nacor ipaita Serug, tomintanakariri Serug ipaita Ragau, tomintanakariri Ragau ipaita Peleg, tomintanakariri Peleg ipaita Heber, tomintanakariri Heber ipaita Sala, ³⁶ tomintanakariri Sala ipaita Cainán, tomintanakariri Cainán ipaita Arfaxad, tomintanakariri Arfaxad ipaita Sem, tomintanakariri Sem ipaita Noé, tomintanakariri Noé ipaita Lamec, ³⁷ tomintanakariri Lamec ipaita Musalén, tomintanakariri Musalén ipaita Enoc, tomintanakariri Enoc ipaita Jared, tomintanakariri Jared ipaita Mahalaleel, tomintanakariri Mahalaleel ipaita Cainán, ³⁸ tomintanakariri Cainán ipaita Enós, tomintanakariri Enós ipaita Set, tomintanakariri Set ipaita Adán, tomintanakariri Adán iriitake Pava.

4

Inkaariperoshiretakaiterimi Jesús

(Mt. 4.1-11; Mr. 1.12-13)

¹ Ikanta ipiyaa Jesús ipoñaagaro Jordán, isaikashiretantakari Tasorentsinkantsi. Ikantakaanakari Tasorentsinkantsi, jatake tsika te inampiitaro. ² Ari isaikakeri okarati 40 kitaite, irojati ikovavetantakari kamaari inkaariperoshiretakairimi. Tema tekatsi irovaiya janta, ayimatakeri itashe. ³ Pokake kamaari, ikantavetapaakari: “Omaperotatyaarika Itomintami Pava, pimpeyero tanta iroka mapi, poyaro.” ⁴ Ari jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Tzimatsi osankinarentsi kantatsiri: Tera apatziro okovityiimotari atziri iroyaaro tanta, iroora kovaperotacha ankempisantairo maaroni ikantairi Pava.”

⁵ Ipoña kamaari jaanakeri Jesús tonkaariki otzishi, jookotapaintziniri maaroni nampitsi ipinkathariyetzira atziriite. ⁶ Ikantziri: “Ari nonkantakaayaaro iriñaapinkathayetaimi maaroni piñaayetakeri, ari nompakemiro eejatzi irovaneenkaro. Tema irootake jashitakaayeetakanari naaka maaroni, ari onkantake nomperi itzimirika nokoviri. ⁷ Aririka potyeerovake piñaapinkathatena, maaroni ikaratzi piñaakeri, eeroka ashitanaiyaarine.” ⁸ Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “Tzimatsi osankinarentsi, kantatsiri: Añaapinkathateri Avinkatharite Pava, iri ankempisante apaniro.”

⁹ Ipoña kamaari jaanakeri nampitsiki Jerusalén, isaikaakeri jenoki otavantoki tasorentsipanko, ikantapairi: “Omaperorika Itomintami Pava, pimitaye osovikinta kipatsiki. ¹⁰ Tema tzimatsi osankinarentsi, kantatsiri:

Irotyaantemiri Pava imaninkarite aamaventyaamine,

¹¹ Iri thomaavakemine,

Ero pomposantavaitapaaka mapiki.”

¹² Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “Aritake ikantaitake pairani:

Te onkameethate piñaantashivaityaari Pivinkatharite Pava.”

¹³ Ikanta kamaari tera inkitsirinkashityaari Jesús inkaariperoshiretakairi, jintainaryaapaintari.

Jetanakari jantayetziri Jesús

(Mt. 4.12-17; Mr. 1.14-15)

¹⁴ Ikanta ipiyaa Jesús Galilea-ki, otyaakari ishintsinka Tasorentsinkantsi. Ithonka ikemakoyeetanakeri maaroni.

15 Jiyotaantayetake maaroni tsika japatotapiintaita. Tharomenta ikantaventakari maaroni.

Ipiyaa Jesús Nazaret
(Mt. 13.53-58; Mr. 6.1-6)

16 Ikanta Jesús piyaa inampiki Nazaret tsika jantaritake. Okanta aparoni kitaite jimakoryaantaitari, jatake Jesús japatotapiintaita, tema iro jametapiintakari irirori. Ari ikatziyanakari iriñaanatero osankinarentsi. 17 Ipayeetakeri irosankinare kamantantaneri Isaías-ni. Ikanta japinairyaakero osankinarentsi, iñaatziiro josankinaitakero, kantatsiri:

18 Isaikantana naaka Itasorenka Avinkatharite,
Tema iri saipatziitotakenari onantari noñaaventaineri ashinonkainkari
Kameethari Ñaantsi.
Irijatzi otyaantakenari novavisaakoyetairi okantzimoneentashire-
vaiyetari.

Nonkamantayetairi jaakaantayeetziri tsika inkantaiya intsi-
paryaakoventayeetairi.

Impoña namenakaayetairi mavityaakiri,
Nosaikakaashivaitaiyaari ikaratzi jotzikayeetari.

19 Noñaaventayetairo tsikapaite irakameethatantai Avinkatharite.

20 Ipoña japinaitanairo Jesús osankinarentsi, ipanairi kinkithatakaantapiintatsiri, saikanake. Irojatzi ipampoyaakeri maaroni atziri ikaratzi saikaintsiri japatotapiintaita. 21 Ari jetanakaro ikantayetanakeri:

“Omonkaraimoyetakami iroñaaka iroka osankinarentsi okaratzi pike-makeri.” 22 Ipampoyaaminthaitanakeri Jesús, tema kameetha okanta iñaaventayetziri. Osheki ñaaventakoyetanakeriri kameethaini. Ikantayeezzi eejatzi: “¿Kaarima irika itomi José?” 23 Irojatzi ikantantanakariri: “Kempitaka ari pinkantakena: ‘Intsityaa aaventanzinkari

paaventya eeroka. Tema osheki nokemakoventakemi pantayetakeri Capernaum, intsityaa pantapairo eejatzi jaka pinampiki.’” 24 Eekero ikantanakitzi Jesús: “Omaperotatyaara nonkantemiri, ari jashi jovatziiro kamantantaneri te iriñaapinkathaiteri inampiki tsika isaikayetzi isheninka. 25 Tema omaperotya iroka, pairani eeniro isaikavetani Elías, te omparyaagairanki inkane okaratzi mava osarentsi ipoña 6 kashiri janta Israel-ki, iniroite itasheneentaitake. Osheki kamaimetzinkaro tzimavetachari janta, 26 iro kantamaitacha, te irotyaantaiteri Elías-ni iriyaatashitero aparoni kamaimetzinkaro, intaani jotyaaantaitakeri nampitsiki Sarepta saikatsiri Sidón-ki, osaikiranki aparoni tsinane kamaimetzinkaro kaari isheninkata. 27 Ari okempitakari eejatzi eeniro isaikaveta kamantantaneri Eliseo, tzimavetacharanki Israel-ki osheki mansiyari pathaavaitatsiri. Iro kantamaitachari te irotyaantaiteri Eliseo irovashinchagai aparoni, intaani jotyaaantaitakeri Naamán kaari isheninkata poñaachari nampitsiki Siria, jovashinchagairi.” 28 Ikanta ikemaiyakera ikaratzi saikaintsiri japatotapiintaita, iniroite ikisaiyanakani. 29 Ikatziyeyanakani, jagaitanakeri Jesús overaathapita nampitsi, ikenakaitanakeri tsika osaiki impereta irotziry-eeterimi. 30 Iro kantamaitacha Jesús, ishiyapithatanakari josatekan-

tanakari niyanki, jatai.

Atziri jaakiri peyari
(Mr. 1.21-28)

³¹ Ikanta Jesús oirinkanaa nampitsiki Capernaum saikatsiri Galilea. Jiyotaantayetapai kitaiteriki jimakoryaantaitari. ³² Tema te omaanta ishintsinka jiyotaantzira, ipampoyaaminthaitakeri. ³³ Okanta janta tsika japatotapiintaita, ari isaikakeri aparoni atziri jaakiri peyari, kaimanake shintsini irirori, ³⁴ ikantzi: “Piñaashityaana Jesús Nazaret-satzi, niyotzimi naaka eerokatake itasorentsita Pava. Iro pipokantari jaka paperotaiyenani.” ³⁵ Ikisathatanakeri Jesús, ikantanakeri: “¡Pi-mairete peyari, piyaatai! Tyaanake atziri jintainaryaanakari iveyarite, temaita irovaaperovaitanakeri.” ³⁶ Ipampoyaaminthataitanakeri maaroni, ikantavakaiyani: “¿Ipaitatyaakama irika? Joitsinampairi jomishiyiri peyari iñaashincheenkatziri.” ³⁷ Ari ithonka ikemakoyeetanakeri Jesús maaroni nampitsiki okaratzi saikatsiri janta.

Jesús jovashinchagairo iriyote Pedro

(Mt. 8.14-15; Mr. 1.29-31)

³⁸ Ipoña ishitovanake Jesús japatotapiintaita, kyaapaake ipankoki Simón. Okanta iroori iriyote Simón, omatakeri iniroite saavakitaantsi. Ikantaitavakeri Jesús irovashinchaapairo. ³⁹ Joyootashitanakaro onoryaakara, kempivaitaka iriñaashincheenkatayeeromi saavakitaantsi. Eshitakotanake osaavakiveta, piriintanaka amenayetavakeneri ompaitya ompavakeriri.

Jovashinchaayetziri Jesús mantsiyaripayeeni

(Mt. 8.16-17; Mr. 1.31-34)

⁴⁰ Okanta osheetyaanake, jamaitapaakeneri Jesús osheki atziri kantshivaiyetachari imantsiyare. Ikanta iñaavakerira Jesús, intaani ipampitantavakari kapicheeni irako, eshitakoyetana. ⁴¹ Osheki jomishitovitate eejatzi iveyarite, iniroite ikaimayetzi peyari, ikantzi: “¡Itomi Pava pinatzi!” Iro kantamaitacha Jesús, ikisathayetakeri peyari, te ishineteri iriñaavaite, tema jiyotzi irirori peyari iritake Cristo.

Jiyotaantzi Jesús maaroni Galilea-ki

(Mr. 1.35-39)

⁴² Okanta okitaityaamanake, ananenkanake Jesús apaniroini ikenanake tsika te inampiitaro. Osheki amemenatairiri tsikarika ikenake. Ikanta jiñeetairi tsika isaiki, te ishineeteri iriyaatai. ⁴³ Irojatziki ikantantanakari Jesús: “Ontzimatyete inkemaitero eejatzi pashineki nampitsi Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziri ipinkathariventantai Pava. Tema irootake nopokantakari naaka jaka.” ⁴⁴ Eekerora jiyaatakaanakitziiro Jesús ikinkithatanake pankotsiuteki japatotapiintaita okaratzi saikatsiri Galilea-ki.

5

Kaari iñeetapiintzi shimaataantsi

(Mt. 4.18-22; Mr. 1.16-20)

¹ Okanta aparoni kitaite, isaiki Jesús inkaarethapyaaki Genesaret. Jatsinakimatakeri atziri ikaratzi piyotzimentakariri ikempisantziro iñaane Pava. ² Ari jiñaake Jesús apite pitotsi ovaataka oparaiteki. Tekatsi otetantyaarone, tema ikivaiyatziironi ishimaamento. ³ Otetapaaka Jesús pitotsiki. Tema iriira ashitaro Simón iroka pitotsi, ikantakeri irotyaantero kapicheeni niyankyaaki. Ari isaikantanakaro Jesús pitotsi, jetanaaro jiyotaayetana. ⁴ Ikanta ithonkanakero

jiyotaantzi, ikantzi: “Simón, paanakero pipito niyankyaaki inkaare, ari pishimaatyaari.” ⁵ Ari jakanake Simón, ikantzi: “Ari noshimaavaiveta tsirenipaite, tekatsi naye. Eerokara kantanari, aritake nomatakero.” ⁶ Jimatakero ishimaata, jaake osheki shima, iro onthatyimatemi ishimaamento. ⁷ Ikaimavakotairi ikaratapiintziri ishimaata irampitakotairi. Ikanta jiyaatashitanakeri, ikenakotaiyakeni pashineki pitotsi, ijaikitakero apiteroite, iroovetainchami intsitsiyakotaiyeni. ⁸ Ikanta jiñaakero Simón Pedro avisaintsiri, jotypeerovashitanakari Jesús, ikantanakeri: “Pintainaryeeyaana pinkatharí, kaariperoshireri nonatzi naaka.” ⁹ Tema iniroite itharovanake Simón jiñaakera jaake osheki shima. Ari ikempitakari eejatzi maaroni itsipataiyarini. ¹⁰ Jimatzitanakaro Jacobo eejatzi Juan, itomipayeeni Zebedeo, tema iri itsipatakari Simón. Iro kantamaitacha Jesús ikantanakeri Simón: “Eero pitharovashivaita, onkempitaiyaaro iroñaaka iriimi atziri noshimaatakagaiyaami.” ¹¹ Ikanta jaatakotaiyapaini, jookaventanakero maaroni, jyaataiyakanakeri Jesús.

Jovashinchagairi Jesús omatziri pathaarontsi
(Mt. 8.1-4; Mr. 1.40-45)

¹² Okanta pashine kitaite jareetaka Jesús aparoni nampitsi, ari ipokakeri omatziri pathaarontsi. Ikanta jiñaapaakeri Jesús, jotypeerovashitapaakari, ikantapaakeri: “Pinkathari, pikovirika ari onkantake povashinchagaina.” ¹³ Ipoña jakotanake Jesús, jantantakari kapicheeni irako, ikantziri: “Nokovi, peshitakotai.” Eshitanake ipathaaveta. ¹⁴ Ari ikantziri: “Tera nonkove pinkamantakotena. Apatziro povanakero piyaatashiteri omperatasurentsitaari, pimonkarayero josankinatakari Moisés-ni, paanake pinkitevathatantaiyaari, onkantya iriyotantaityaari eshitakotaimi.” ¹⁵ Iro kantamaitacha ikemakoyeetanakeri intaina Jesús. Osheki atziri piyotzimentakariri ikempisantziri. Ikovaiyini irovashinchaayetaineri eejatzi imantsiyarepayeeni. ¹⁶ Iro kantacha Jesús joshitaapiintaka irirori tsika te inampitaitaro, ari jamaniri.

Jovashinchagairi Jesús kisoporokiri
(Mt. 9.1-8; Mr. 2.1-12)

¹⁷ Okanta pashine kitaite jiyotaantzi Jesús, ari isaikaiyakeni Fariseo itsipayetakari iyotzinkariite, poñaayetachari nampitsiki Galilea, Judea, eejatzi Jerusalén-ki. Tema otyaakarira Jesús ishintsinka Avinkatharite, kantatsi irovashinchaayeteri mantsiyari. ¹⁸ Ipoña jareetaiyapaakani atziri janatakotakeri shitashintsiki aparoni kisoporokiri. Ikovavetaiyakani inkyaakaapaakerimi pankotsiki, ironoryaakoterimi isaikakera Jesús. ¹⁹ Tera onkantatye inkyaakayeri, tema osheki atziri piyotaincha. Jataitakaanakeri jenoki pankotsiki, imorontakero pankotsi, jovayitakotakeri mantsiyari josatekantanakari piyotzimentakariri Jesús. ²⁰ Ikanta Jesús jiyoshiretaiyavakeri osheki javentaakari, ifaanatavakeri mantsiyari, ikantziri: “Asheninká, ipeyakoyeetaimiro pikaariperoshirevetaka.” ²¹ Ikanta ikemavake iyotzinkariite itsipayetakari Fariseo, ikantashiretaiyanakeni: “Ithainkatziiri Pava irikavé. Tema tekatsi kanterone impeyakotantero kaariperori, apaniro ikantaaro Pava.” ²² Iro kantamaitacha Jesús jiyoshiretakotakeri, ari josampitziri: “¿Opaitama pikinkishirevaitashitanti? ²³ ¿Tema okameethatzi nonkante: ‘Ipeyaakoitaimiro pikaariperoshirevetaka?’

Irooma pikovi nonkanteri: ‘Pinkatziye, piyaatai.’²⁴ Iroñaaka piyoteri Itomi Atziri otzimimotziri ishintsinka, ari impeyakotairi kaariperoshirevetachari.” Ipithokashitanakari mantsiyari, ikantziri: “Pinkatziye, paanairo pishitashi, piyaatai.”²⁵ Piriintanaka kisoporokiri, jaanairo ishitashi jonoryaantavetari. Jiñeetavairi jiyaatai ipankoki, kimoshire ikantaventanakari Pava.²⁶ Maaroni atziripayeeni ipampoyaaminthatanakeri, ikimoshireventanakeri iriroriite Pava. Itharonkakiini ikantaiyini: “Tera añaapiintero kempityaarone iroka.”

Jaantaitanakariri Leví
(Mt. 9.9-13; Mr. 2.13-17)

²⁷ Ikanta ishitovanaira Jesús, iñaapaakeri paitachari Leví isaiki irirori ikovakotziri kireeki isheninka, ikantapaakeri: “Poyaatena.”²⁸ Katziyanaka Leví, jookanakero maaroni, joyaatanakeri.

²⁹ Ipoñaashitaka Leví, jaanakeri Jesús iroimoshirenkya ipankoki itsipataanakeri iriyotaane. Ari jiyaatakeri eejatzi osheki kovakotziriri kireeki isheninka, osheki jatayetaintsiri pashine. Ari ikaratayakerini jovaiyani.³⁰ Ikanta Fariseo itsipatakari iyotzinkariite, iñaanaminthatakeri iriyotaane Jesús, ikantziri: “¿Opaitama pikempiyantariri povaiyani kaariperoshireri ipoña kovakotziri kireeki isheninka?”³¹ Ipoña jakanake Jesús irirori, ikantanakeri: “Aririka irimantsiyate atziri, ipokashitziri aaventantzinkari, iriima atziri kaari mantsiyatatsi tekatsi inkove irirori.”³² Tera iro nompokantajaantakyaari naaka nonkaimashireyetairi kameethashireri, aña nopokashitziri kaariperoshireri nonkaimashiretairi irovashaantairo kaariperori.”

Iñaaventziro Jesús itziventaita
(Mt. 9.14-17; Mr. 2.18-22)

³³ Ipoña josampiitakeri Jesús, ikantaitziri: “¿Opaitama kaari itziventanta piyotaane? Iriima irashi Juan, ipoña irashi Fariseo-payeeni, osheki itziventapiintaiyani irirori, jamanaiyini eejatzi. Noñiiri piyotaane eeroaka, te intziventanetya, ovavaiyetacha, iravaitatsi imire.”³⁴ Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Aririka inkempiyeetyaari aavakaachari, ¿arima irovashireneentaitakya?”³⁵ Aryaajaini apaata, aririka iragaitakeri iimentaitari, aripaitera intziventaitya.”*³⁶ Ipoña joshiyakaaventanakeneri Jesús, ikantziri: “Aparoni paisatori ikithaataitari, aririkami irovapatankaitantyaaro osape ovakerari, ari omaperotanakya osaperyaanake aririka ampithatanakya ovakerari. Tera ariperotakairo paisatori ikithaataitari irovapatankaitantyaaromi ovakerari.”³⁷ Te jaritzi eejatzi paisatori meshinantsinaki irovantayeetyaaro eeryaatatsiri jimiretairi. Aririka irovantayeetakyaaro, ari isanaryaanake, apaavaitashitakya imiretairi, eejatzi inkempitakya meshinantsinaki irirori.³⁸ Iri aritatsi ovakerari meshinantsinaki irovantayeetyaaro eeryaari jimiretari. Iro eero japaavaitanta apiteroite.³⁹ Ikaratzi ametarori jimiretaro poitatsiri, eerora jametaaro imiretaiyaaro eeryaari. Inkantapiinte: ‘Iro kameethatatsi amiretayaaro poiri.’ ”

* 5:35 Iriitakera Jesús oshiyakaaventachari jaka. Iriitakera kempitakariri jaavakaayeta atziri. Kantakotachari eejatzi jaka, aririka iraaeyetakeri iimentaitari, irijatzira kantakotacha aririka irovamaayetakeri, osheki irovashirevaitanakya iriyotaanepayeeni.

6

Iñaaventziro Jesús kitaite imakoryaantaitari
(Mt. 12.1-8; Mr. 2.23-28)

¹ Okanta aparoni kitaite imakoryaantaitari, ikenake Jesús pankirentsimashiki. Ikanta iriyotaanepayeeni javiikitanake okithoki, jamirokakitizimaitaro inkene iroyaaro. ² Te onimoteri Fariseo-payeeni, josampitakeri ikantziri: “¿Ipaitema paviikitanatarori? ¿Tema piyote tera oshinetaantsite kitaiteriki imakoryaantaitari?” ³ Ari jakanake Jesús, ikananake: “¿Tema piñaanatakoteri eeroka ikantaranki pairani David-ni itsipayetakari ikarataiyini aantavetakari itashe?” ⁴ Ikyaaake tasorentsi-pankoki, jaakero tasorentsitanta, jovakaro irirori, ipayetakeri eejatzi ikaratzi itsipayetakari. Tema te oshinetaantsiveta irovaityaaro, intaani jovapiintayetaro omperatasorentsitaari.” ⁵ Ipoña ikantake eejatzi: “Irika Itomi Atziri ipinkathariperotzi irirori, janayiro iroka kitaite.”

Atziri kisovakori
(Mt. 12.9-14; Mr. 3.1-6)

⁶ Okanta pashine kitaite imakoryaantaitari, ikyaaake Jesús japatotapiintaita, jiyotaantapai eejatzi. Ari isaikakeri atziri kisovakotatsiri irakoperoriki. ⁷ Ikanta iyotzinkariite itsipayetakari Fariseo, aamaane jovakeri Jesús iriñeeri aririka irovashincheeri mantsiyari kitaite imakoryaantaitari, onantyaari inkantakoteri. ⁸ Iro kantamaitacha Jesús, jiyotake irirori opaita ipampithashireyetakari. Ikaimakeri atziri kisovakori, ikantziri: “Pimpoke, posatekya niyanki.” Pokapaake kisovakori, katziyapaaka. ⁹ Ipoña ikantzi Jesús: “Tzimatsi nosampitaiyemiri: ¿Otzimikama shinetaantsitatsiri anteri kitaite jimakoryaantaitari? ¿Tema arite aneshinonkatante, irooma aritatsi ova- maante? ¿Eeroma aritzi antero kameethari, irooma aritatsi ankaariperovaite?” ¹⁰ Ipampoyaanakeri piyotzimentakariri, ipoña iñaananakeri mantsiyari, ikantziri: “Pinthaaryaavakotai.” Matanaka, akotsitanai kameetha. ¹¹ Iro kantamaitacha irikapayeeni, iniroite ikisaiyanakani. Ikinkithavaitaiyakeni tsika inkanteri Jesús.

Jiyoshiitake Jesús 12 Irotyaantajanore
(Mt. 10.1-4; Mr. 3.13-19)

¹² Ipoña itonkaanake otzishiki iramaneri Pava. Ari jaakoventakaro maaroni tsireni jamani. ¹³ Okanta okitaitamanai, japatotakeri maaroni iriyotaane. Ari jiyoyaakeri ikaratzi 12, iriitake ipaiyetakeri Otyaantajanoriite. ¹⁴ Jirika ikaratzi jiyoyaakeri: Simón, iri ipaitakeri Pedro. Ipoñaapaaka Andrés irirentzira Simón. Ipoñaapaaka Jacobo itsipataakeri Juan, Felipe, Bartolomé, ¹⁵ Mateo, Tomás, Jacobo itomi Alfeo. Ipoñaapaaka Simón ipaitaitziri kisakotantaneri, ¹⁶ ipoñaapaaka Judas irirentzi Jacobo. Ipoñaapaaka eejatzi Judas Iscariote, tsika itzimi pithokashityaarine apaata.

Ikinkithatakairi Jesús osheki atziri
(Mt. 4.23-25)

¹⁷ Ipoña joirinkaiyaani Jesús itsipataari iriyotaane. Ari isaikaiyapaakeni ovinthenipathatzi. Osheki atziri piyotzimentapaakariri, Judea-satzi, Jerusalén-satzi, Tiro-satzi eejatzi Sidón-satzi. Ipokaiyakeni irikapayeeni inkemero iñaaventziri Jesús, ikovaiyatziini eejatzi irovashinchaayetairi

imantsiyaritepayeeni. ¹⁸ Tema ikaratzi jaakayetziri peyari, jovashinchaayetairi. ¹⁹ Ikovaiyanake atziri irantantavakyaari kapicheeni irako, tema otzimimotziri Jesús ishintsinka, jovashinchaayetziri maaroni.

Iñaaventaitziri kimoshiretatsine eejatzi ashinonkaachari
(Mt. 5.1-12)

²⁰ Ipoña Jesús ipampoyaanakeri iriyotaane, ikantziri: “Kimoshirera pinkantaiya ashinonkainkari, tema eerokatake ñagairone impinkathariventantai Pava.

²¹ Kimoshirera pinkantaiya piñaavetaro iroñaaka pitashaaneentavaitzi, tema irootaintsi piñeero pinkemaneentaiya. Kimoshirera pinkantaiya piñaavevetaro piraaneentavaita iroñaaka, tema irootaintsi piñeero pishirontavaitaiya.

²² Kimoshirera pinkantaiya onkantavetakya piñaavevetaro iroñaaka inkisaneentayeetemi, irookimaitemi, inkaviyavaitaitemi, irimanintavaitaitemi, okantakaantziro poshiretaari Itomi Atziri.

²³ Tharomenta pinkantayetaiya, pinkimoshireyetai, tema Pava pinayetaimine inkiteki. Pinkinkishiretakotyaaro tsika ikantayeetakeri pairani etayetakarori kamantantaneri, irootakera avishimotzimiri eejatzi eeroka iroñaaka.

²⁴ ¡Inkantamacheeteri ashaarantzinkari! Tema aritake jiñaayetakero iroñaaka janintaavaiyetaka.

²⁵ ¡Inkantamacheeteri ikaratzi ñiirori iroñaaka ikemaneentayeta! Tema ari iriñeero apaata irirori intashaaneentai. ¡Inkantamacheeteri ikaratzi ñaayetzirori iroñaaka ishirontavaita! Ari iriñeero apaata inkemaantsivaitaiya, ari iriraavaitaiyaari eejatzi.

²⁶ ¡Inkantamacheeteri ikaratzi jasagaaventaitari iroñaaka! Tema ari ikempitaaveetakari pairani kempitakovetariri kamantantaneriite.”

Petakotyaari kisaneentayetzimiri
(Mt. 5.38-48; 7.12)

²⁷ “Iro kantamaitacha pinkeme nokantzi naaka: Petakotaiyaari ikaratzi kisaneentayetzimiri, paakameethayetairi. ²⁸ Eero pipiyatari kishimavaitzimiri. Pamanakoyetairi thaiyakovetamiri. ²⁹ Aririka impasaitemi kashetavoroki, pishinetyaari irapiteroryaavorotemi impasatemi. Aririka inkovaite iragaiteero piithaare posaavantapiintari, pishineteneri iraanakero pikithaatakari eejatzi. ³⁰ Aririka inkantayeetemi: ‘Pimpena,’ okameethatzi pimpimantanete. Aririka irayitayeetemi pashitari, okameethatzi eero pikiñaaneventziro. ³¹ Pikovirika iretakoyeetyaami, petavakyaaro eeroka petakotantya.

³² Iriirika petakotashitakya ikaratzi etakotayetamiri eeroka, ¿Kameethatakema iroka? Aña te, tema iro jimatapiintakeri kaariperoshireri. ³³ Iriirika paakameethatashitakya ikaratzi aakameethatzimiri eeroka ¿Kameethatakema iroka? Aña te, tema iro jimatapiintakeri kaariperoshireri. ³⁴ Aririka inkantaitemi: ‘Pimpavakenaro, ari noipiyeemi,’ impoña pimpavakeri tema piyotzi ari irimataimi eeroka apaata. ¿Kameethatakema iroka?. Aña te, tema iro imatapiintziri kaariperoshireri. ³⁵ Petakoyetaiyaari eeroka kisayetzimiri, eero pipiyatari. Pimpimantanete aririka inkamitayeetemi, eero poyaaventa irimayetaimi eeroka. Iniroite impinayeetaimi, itomintaamira Jenokisatzi. Omaperora jetakoyetakari

irirori maaroni kaariperoshireripayeeni. ³⁶ Ikempitara Ashitairi jetakotanta, ari pinkempitanaiyaari eeroka.”

Iñaaventziro Jesús kantzimataantsi
(Mt. 7.1-5)

³⁷ “Eero pikantzimantantzi, jimaitaimikari eeroka apaata. Eero piyakotentantzi, jimaitzimikari eeroka apaata. Aririka pimpeyakotante, ari irimayeetaimi eeroka apaata. ³⁸ Pimpimantanetai, tema ari irimayeetaimi eeroka apaata, iranaakaayeetaimiro eeroka okaratzi pipimantakeri. Tzimatsirika pantakeri, ari inkempitayeetaimi apaata eeroka.”

³⁹ Ipoña joshiyakaaventanakeneri Jesús, ikantzi: “¿Kantatsima irakathatavakaiya mavityaakiri? ¿Tema ari imparyaake apiteroite omoronaki? ⁴⁰ Tera iriñeete aaroni eenirora jiyotaitziri iranaakoteri tsika itzimi iyotairiri. Irooma apaata aririka iriyotaaperoitakeri ari inkempitaiyaari iyotairiri pairani. ⁴¹ ¿Opaitama pikovantari pameneneriri pashine otyaakitiziriri irookiki? Petavakyaaro eeroka paavairo antaro inchapeto otyaakitakemiri. ⁴² Tema eero okantzi pinkanteri pisheninka: ‘Pimpoke, nayemiro otyaakitakemiri pokiki.’ Aña tzimataitatsi pokiki eeroka antaro inchapeto otyaakitakemiri. ¡Kamataviri! Petavaiyaaro paavairo eeroka otyaakitakemiri pokiki, inkene pameneneriri pisheninka otyaakitainchari kapicheeni irookiki.”

Ari jiyoitzirori onkithotanakerika
(Mt. 7.15-20)

⁴³ “Aaroni inchato saankanatatsiri oshooki, te iriñeetero onkaariperote okithoki. Irooma inchato sampiyashitatsiri, te kameetha iriñeetero onkithokite. ⁴⁴ Tema okaratzi kameethayetatsiri chochoki, tera onkameethavaitashitya apaniro, aña iro kantakaarori ovaato okameethatzira iroori. ¿Añiroma aaroni higo onkithotantyaaro ovaato kitochee? ¿Kantatsima aaroni uva okithotantaro kitochee eejatzi? ⁴⁵ Arira ikempiyetanaari kameethashireri ikinkishiretapiintaro kameethari, irootake okameethatantari jantayetziri. Iriima kaariperoshireri te ikinkishiretapiintaro kameethari, irootake okaariperotantari jantayetziri. Tema okaratzi ipampithashireyeteri, irootake jiñaaneyetakari eejatzi.”

Iñaaventaitziri apite ovatzikirori ipanko
(Mt. 7.24-29)

⁴⁶ “¿Opaitama ikantantayeetantanari: ‘Pinkathari, pinkathari?’ Temaita irantaitenaro okaratzi nokantayetziri. ⁴⁷ Tzimayetatsi matanairori okaratzi nokantayetziri. Jiroka ikempitayetanaari: ⁴⁸ Ikempitakari aaroni atziri ovetsikatsiri ipanko, ikiyashitakero itzinkami oshirantapathatzi kipatsi, jovatzikakero. Ipoña opokake iniroite amarani, ookantapaakaro shintsiini pankotsi, te eevokero. Tema jovatzikaitakitziro kameethaini oshirantapathatzira. ⁴⁹ Iriima ikaratzi peyakotarori nokantayetziriri, kaari antanairone. Ikempitakari aaroni atziri ovetsikavetachari ipanko, temaita inkiyashitero inthomointa. Okanta opokake iniroite amarani, ookantapaakaro shintsiini, tyaanake. Te iriñeetairo.”

7

Jovashinchagairi Jesús inampire ijevare ovayiriite
(Mt. 8.5-13)

¹ Aritake ithonkanakero Jesús ikinkithatakayiri atziripayeeni, jatai nampitsiki Capernaum. ² Ikanta imantsiyatake iretakoperotane inampire ijevare ovayiriite Roma-satzi, irootaintsi inkamemi. ³ Ari ikemakoyentakeriri Jesús, jotyaantake irantarikonate judío-payeeni, inkaimeri Jesús, irovashinchagairiita inampire. ⁴ Ikanta jiyaatashitakeri Jesús, ikantapaakeri: “Okovaperota pampitakoteri ijevare ovayiriite, ⁵ tema jaakameethatapiintakena, jovetsikaiyakena pankotsi tsika napatotapiinta.” ⁶ Ikanta Jesús, joyaatanakeri. Iro irareetantyaarimi ipankoki, jomonthaakari isheninkathori ijevare ovayiri, iriitake pashine jotyaantakeri, ikantapaakeri irirori: “Jesús, ikantakaantzimi jevari, ikantzi: ‘Kaariperori nonatzi naaka, eero pikyaavankotana.*’ ⁷ Irootake kaari niyaatashitantami noñeemi naaka. Intaani nokoviro piñaane pinkantakaantavakeri nonampire, aritake ireshitakotai. ⁸ Tema tzimatsi omperatanari naaka, tzimatsi eejatzi ovayiri nomperatari naaka. Aririka nonkanteri: “Piyaate,” aritake iriyaatake. Aririka nonkante pashine: “Pimpoke,” aritake impokake. Aririka nonkanteri nonampire: “Pantero iroka,” imatziro jantziro.” ⁹ Ikemavakerira Jesús, ipampoyaanakeri, ikantanakeri itsipatakari: “Iriitake matakoreri irika ikempisantzi, tera intzime jaka Israel-ki aparoni asheninka kempityaarine irika. Omaperora.” ¹⁰ Ikanta ipiyeeyani pankotsiki jotyaantaitakeri, iñaapaatziiri nampirentsi, eshitakotai imantsiyaveta.

Jovañagairi Jesús eentsite kamaimetzinkaro

¹¹ Ipoña ikenanake Jesús aparoni nampitsi paitachari Naín, iri itsipayetaka iriyotaane. Osheki eejatzi atziripayeeni. ¹² Iro jareetzimataka nampitsiki, jomonthaakotantaka jagaitziri aparoni kaminkari inkitaiteri, apintzi inatzi otomintari aparoni tsinane kamaimetzinkaro. Osheki atziri oyaatakerori iroka tsinane. ¹³ Ikanta Jesús iñaavakerora tsinane, iniroite jetakoshiretanakero. Ikantziro: “Aritapaake piraavaaitaka.” ¹⁴ Ipokapaake okarikiini, ipampitapaakero jovantaitakariri. Katziyeeyapaakani anatakotziriri. Ikantzi Jesús: “Evankari, eeroka noñaanatzi, pimpiriintai.” ¹⁵ Piriintana kamavetainchari ñaavaitanai. Jakathatanairi Jesús irojatziri iriniroki. ¹⁶ Iniroite itharovaiyanake ikaratzi ñaakeriri. Ikimoshireventaiyanakari Pava, ikantaiyanake: “Pokataike iriiperori kamantantaneri.” Ipoña ikantaiyini eejatzi: “Pokataike Pava iri neshinonkayetaine aaka.” ¹⁷ Ithonkara ikemakoyeetanakero jantakeri Jesús maaroni Judea-ki, eejatzi pashineki nampitsi okaratzi saikanampiyetatsiri.

Jotyaantakeri Juan iriyotaane
(Mt. 11.2-19)

¹⁸ Ikanta Juan ikemake irirori okaratzi avisaintsiri, ikamantakeri iriyotaanepayeeni. Ari ikoyaaake apite iriyotaane, ¹⁹ jotyaantakeri irosampiteri Jesús, inkanteri: “¿Eerokama ipaitaitziri ‘Pokatsineri?’ Kaaririka eeroka, ¿Tzimatsima pashine naamayaari?” ²⁰ Ikanta ipokaiyakeni,

* 7:6 Irika ijevare ovayiri kaarira judío, pashinesatzi atziri jinatzi. Tema pairani aparoni judío, te inkyaaavankoteri kaari isheninkata.

jiñaapaakeri Jesús, ikantapaakeri: “Jotyaaantakena Juan oviinkaatananeri nosampitemi: ¿Eerokama ipaitaitzi ‘Pokatsineri?’ Kaaririka eeroka, ¿Tzimatsima pashine naamayaari?”²¹ Tema eekero jovashinchaayetatzi Jesús kantavaiyetachari imantsiyare, ikaratzi jaakayetziri peyari, jokiryaaakaayetai osheki mavityaakiri eejatzi.²² Irojatziki kantantanakariri pokaintsiri: “Aririka piyaatai, pinkamantapairi Juan maaroni okaratzi piñaayetakeri eeroka nantakeri, okaratzi pikemakenari eejatzi. Tema namenakaayetairi mavityaakiri, naniitakaayetairi kisoporokiri, nokemakaayetairi ashitakempitari, novashinchaayetairi omatziri pathaaronsi, novañaayetairi kaminkari, noñaaventayetaineri ashinonkainkari Kameethari Ñaantsi.²³ Irootake inkimoshirentaitaari inkarate kaari kisoshireventainane.”

²⁴ Ikanta ipiyeeyanaani irotyaantane Juan, josampitanakeri Jesús ikaratzi apatotzimentakariri, iñaaventziri Juan, ikantziri: “¿Ipaitama pipampithashiretakotariri piñaakeri chapinki janta tsika te inampitaro? ¿Iriima piñaake aparoni kempitarori savoro opiyonkatonkitakaaro tampyaa okantakaantziro te iminhashireta?”²⁵ ¿Piñaakerima irovanenekatakya ikithaataka? Tema maaroni ikaratzi anintaavaitachari, ovaneenkatziiitachari ikithaata, isaikavankotziri pinkatharentsi.²⁶ Aña iro piyaatashitantakariri piyotaiyakeni kamantantaneripayeeni.²⁷ Iriitakera josankinatakoyeetake pairani, iñaanatziri Pava itomi, ikantzi:

Notomí, ari notyaantake etyaarone inkamantakotemi,
Iriitake ovetsikanontemine tsika pinkenapaake eeroka.

²⁸ Nokantzi naaka: Atzirite ikaratzi tzimayevetainchari, tekatsira aparoni kamantantanerini anayerine jiyotanetakari Juan. Iro kantamaitacha inkarate impinkathariventairi Pava inkiteki, aparoni tsinampashiretaatsiri janta, janaakotajaantairira irirori Juan.”²⁹ Ikanta atzirite itsipatakari kovakoyetziriri isheninka kireeki, jiyotanairo tampatzikashire ini Pava, joviinkaayetakeri Juan.³⁰ Irima Fariseo-payeeni itsipatakari iyotzinkariite te irishinetya iroviinkaayeteri Juan, ari japaatzirori okaratzi irantzimotaneri Pava.

³¹ Ipoña ikantzi Pinkathari Jesús: “¿Ipaitama nonkempitakaanteriri irikaite?”³² Nonkempitakaanterini ovashaantavarentzi eentsi aririka iroshiyakaantavaite ikaratzi jeentsitaiyini, inkantavakaiyaani: ‘Thame ashovirite amasheetantyaari.’ Eeromaita ikovi. Impoña inkantavetya eejatzi: ‘Intsityaa amampaavaitya ovashiretantyaari.’ Eero ikovimaita eejatzi.³³ Iroora jimayetakeri irikaite. Jiñaayevetakari Juan, itziventapaakaro irirori ovaritentsi, te jimiretaro kachori, iro kantamaitacha ikantakotaiyaverini: ‘Jaakatziiri peyari.’³⁴ Ipoña ipokake Itomi Atziri, te intziventavyaaro irirori ovaritentsi, jimiretaro kachori. Ikantakotaiyakeri: ‘Kaariperori inatzi, niyavarentzi jini, shinkiryaaantzi, jaapatziyari kovakotziriri kireeki isheninka, jaapatziyari eejatzi kaariperoshireri.’³⁵ Tekatsi ompaitzimaitya, tema aparoni iyotanerini ari iriyoyeetairi apaata omapero jiyotanetari, aririka iriñaajaantayeetairo onkarate avisayetatsine.”

Jareetari Jesús aparoni Fariseo paitachari Simón

³⁶ Ikanta aparoni Fariseo jaanakeri Jesús irovakaiyaari. Areetaiyaka ipankoki, thoıntapaake Jesús jovapiintaita.³⁷ Okanta aparoni kaariperoshireri tsinane nampitarori janta, okemakoventakeri Jesús ipokake

ipankoki Fariseo irovaiyaani, jatake iroori aakotanake kasankaari ovantaro onaki jovetsikaitziro mapinaki.† 38 Okatziyomotapaakari iityeempekiki Jesús, irayimotapaakari. Othaatanakara oyaaki okiki ashetakeri iitziki, oshetantamaitari oishi. Ipoña onintaakiivaitakeri, osaitantanakari kasankaari. 39 Ikanta irika Fariseo amakeriri Jesús, iñaakeri, ikantashiretanake: “Irimaperotatyeeromi irika inkamantantannerite, ari iriyotakeromi tsika okantavaita iroka tsinane pampitakeriri, tema kaariperoshireri onatzi.” 40 Ipoña Jesús ikantanakeri Fariseo: “Simón, tzimatsi nokoviri nonkantemi.” Ari ikantzi: “Intsityaa pinkantenaro iyotaantaneri.” 41 Ipoña ikantzi: “Aparoni atziri, ipakeri iireekite pashine apite atziri. Aparoni ipake 500 denario, iriroma pashine ipakeri 50 denario. 42 Okanta osamanitake, te onkante irika apite atziri iroiipiyeeri kireeki, ipeyaakoitairi irireevetane apiteroite. Intsityaa pinkantena, ¿Itzimikama etakoperotantachane?” 43 Ikantzi Simón: “Nokantzi naaka iri etakoperotantacha atziri ipeyakoperoitakeri irireevetane.” Ari ikantzi Jesús: “Ari pimatakero pikantakeri.” 44 Jamenanakero Jesús osaikake tsinane, ikantziri Simón: “¿Piñaakero antakeri iroka tsinane? Nokyaavankotakemi eeroka, temaita pimpena jiña nonkivakiitapaakyari. Iroorima iroka tsinane, okivakiitantakanaro oyaaki shitovanaintsiri okiki, ipoña oshetantakanaro oishi. 45 Te pinintavorotavakena povethatavakyaana eeroka, iroorima iroka tsinane osheki onintaakiitakena. 46 Te pisaipatziitotantyaanari eeroka yeenkantsi piñaapinkathatena, irooma iroka tsinane, osaitantanakano kasankaari noitziki. 47 Osheki okaariperoshirevetaka iroka tsinane, impeyakoitainero tema osheki etakotantaka. Iriroma tsika itzimi ipeyakoitziri kapicheeni, kapicheeni jetakotanta.” 48 Ipoña ikantanakero tsinane: “Ipeyakoitaimiro okaratzi pikaariperoshirevetaka.” 49 Ikantaiyanakeni ikaratzi itsipataiyarini: “¿Ipaityaakama irika irimatantyaarori kaariperori impeyakotantero?” 50 Eekero Jesús ikantanakitziro tsinane: “Piyaatai kameetha, tema iro pavisakoshiretantarari pikempisantanai.”

8

Tsinane ampitakoyetakeriri Jesús

1 Ikanta Jesús itsipayetakari 12 iriyotaane, japerotakero nampitsi ikinkithatake, iñaaventakeri Pava tsika ikanta ipinkathariventantai. 2 Ari itsipatakaro eejatzi tsinaneete okaratzi jovashinchagairi jaakavetaro peyari, eejatzi okaratzi mantsiyayevetachari. Jiroka okaratzi oyaatak-eriri: María ipaiyeetziri eejatzi Magdalena jaakavetari ikaratzi 7 peyari, 3 opoñaapaaka Juana iina Chuza iromperatane Herodes, opoñaapaaka Susana. Ari ikaratakero eejatzi pashinepayeeni tsinane okaratzi papi-
intakeriri kireeki Jesús.

Joshiyakaaventziri Jesús pankivairyaaantzi

(Mt. 13.1-15, 18-23; Mr. 4.1-20)

4 Ipoña ipiyotzimentapaakari Jesús osheki atziri poñaayetachari pashineki nampitsi. Joshiyakaaventatziiniri okaratzi jiyotaayetziriri, ikantziri: 5 “Tzimatsi aparoni pankivairentzi jatatsiri impankivaite. Ikanta jookakitakero ivankire, tzimatsi ookakitapainchari avotsiki,

† 7:37 Iro ikantakoitzi jaka mapinaki, ipaitaitziri pashineki nampitsi “alabastro.”

ithonka jaatzikakitakero, ipoña ipokaiyapaakeni tsimeri, jovapaakaro. ⁶ Tzimatsi pashine ookakitapainchari omapiporokitzi kipatsi. Okanta oshookavetanaka pankirentsi, sampiyashitanake, tema te irenkapatataye kameethaini kipatsi. ⁷ Tzimatsi pashine ookakitapainchari okitocheemashitzi. Okanta oshookavetanaka, kamanake anaanakero kitocheemashi. ⁸ Tzimatsi pashine ookakitapainchari okameethavanetzi kipatsi, saankana okanta oshookapaake, kithokitanake. Aparopayeeni shookapaintsiri kameetha tzimayetai 100 okithoki.” Ipoña ikantanake Jesús: “Kovirori inkemathatero, irovayempitatya inkempisante.”

⁹ Ikanta iriyotaane Jesús josampitakeri opaita oshiyakaaventachari okaratzi jiyotaantakeri. ¹⁰ Jakanakeri Jesús, ikantziri: “Eerokaite nonkamante kaari piyovetaiyani, ontzimatyey piyotairo tsika ikanta Pava ipinkathariventantai. Iriima pashinepayeeni, eero nokamantziri irirori, intaani noshiyakaaventeneri. Ari onkanta iramenavetya irikaite, eero iñaatzimaitaro. Ari inkemayevetyaaro, eero ikemath-atavakero nokantayevetakari. ¹¹ Jiroka oshiyakaaventachari: Iroka okithoki ipankiitakeri, iñaanera Pava oshiyakaaventacha. ¹² Okaratzi ookakitapainchari avotsiki, oshiyakaaventari kemavetarori ñaantsi, ipokapaake kamaari imaisantakaapaakeri, tema te ikempisantzi, eero javisakoshiretai. ¹³ Ari okempita ookakitapainchari omapiporokitzi, oshiyakaaventari kemavetarori ñaantsi thaankiperoini ikempisantzi. Tera iriyotakoperotatyero ñaantsi, jovashaantanakero ikempisantzi. Te ikisashitaro irantakaiteeri kaariperori, ikempivaitakaro pankirentsi kaari kyaaperotatsine oparitha inthomointa kipatsiki. ¹⁴ Ari okempita ookakitapainchari okitocheemashitzi, oshiyakaaventari kemavetarori ñaantsi. Okantakaantziro okantzimoshirevaitari, ikinkishiretakaroro irashaarantya, inevevaitaro inthaamentavaitya. Iro anaanakero ñaantsi ikemavetakari, ikempitakaro pankirentsi kaari kithotatsine. ¹⁵ Irooma okitho ookakitapainchari okameethavanetzi kipatsi, oshiyakaaventziri kempisantanaairori ñaantsi, kameethashire ikantana, joshiyakotanaaro pankirentsi saankana ishookanake, osheki okithotanake.”

Onkoñaatakoyetai omanakoyevetainchari

(Mr. 4.21-25)

¹⁶ Ipoña ikantake eejatzi: “Ankoverika ootyaari ootamento, ¿arima antatakotakeri kovitzinaki? ¿Amanakotzirima otapinaki? Aña te. Ovakotziri jenoki inkene inkoñeenkatakote akarataiyini. ¹⁷ Ari onkempityaari eejatzi, ontzimatyey onkoñaatakoyetai omanakoyevetainchari, ooñaarontairo kaari ikemathaveeta pairani. ¹⁸ Paamaventyaaro okaratzi pikemakeri. Tsikarika itzimi otzimimotakeri, ari ontzimimoperotairi osheki. Iriima kaari otzimimotzi, eekero iriyaatatyey iriñeero eero otzimimoperotairi.”*

Iriniro Jesús ipoña irirentzipayeeni

(Mt. 12.46-50; Mr. 3.31-35)

¹⁹ Okanta opokashitakeri iriniro Jesús otsipatakari irirentzipayeeni oñeeri. Temaíta onkante oñeeri jotzikaakero atziri piyotzimentakariri. ²⁰ Ipoña ikantaitakeri: “Ari opoki piniro otsipatakari pirentzipayeeni,

* **8:18** Okaratzi ñaaventakotachari jaka, jiroka okantakota: “Kapicheenirika pikempisantavakero nokantakemiri, kapicheeni piyotairo. Irooma pinkempisantaperotavakerika, osheki piyotavakeri, eekero niyotakaaperotanakiyeemiro.”

okovi oñeemi.” ²¹ Ikantanake irirori: “Ikaratzi kemanairori iñaane Pava ipoña jantanairo okaratzi ikovayiriri, iriitake nirentzitari, iro non-irontari.”

Joimarentziro Jesús tampyaa
(Mt. 8.23-27; Mr. 4.35-41)

²² Ipoña jotetanaa Jesús pitotsiki itsipatanari iriyotaane, ikantanairi: “Thame amontye intatsikeronta.” Jataiyake. ²³ Ikanta jimontyaakotaiyani, maanake Jesús. Ari omapokapaakari iniroite tampyaa, kimota otamakaatanake inkaare, otetaatapaaka jiña pitotsiki, iroove-taincha intsitsiyakote. ²⁴ Ari jovakiryeevanakeri Jesús, ikantaitziri: “¡lyotaanarí! ¡Antsitsiyakotatye!” Piriintanaka, iñaananakero tampyaa, ikantziro: “¡Aritapaake pitampyaatake!” Ipoña ikantziro inkaare eejatzi: “¡Pimairyaa!” Avisanake tampyaa, mairyaaatana. ²⁵ Ipoña ipithokashitari iriyotaane, ikantziro: “¿Tsikama okenake paventaane?” Iniroite iñaapinkathatanakeri, ikantavakaiyani iriyotaane itharonkakiini: “¿Ipatatyaakama irika joimarentantarori tampyaa, joimarentziro eejatzi inkaare?”

Gadara-satzi jaakiri peyari
(Mt. 8.28-34; Mr. 5.1-20)

²⁶ Ikanta imontyaanakarora Jesús intatsikeroki inkaare Galilea, areetaka inampiki Gadara-satzi. ²⁷ Iro jaatakotapaakitziini, ishiyashitavakari jaakiri peyari. Pairanitake jaakiri peyari te inkithaataiya, te jametaiya isaikai pankotsiki, ari isaikavaitzi kitataarimashiki. ²⁸ Ikanta iñaavakeri jareetapaaka Jesús, ishiyapaaka, jotyeerovashitapaakari. Kaimanake shintsiiini, ikantzi: “¡Jesús, Itomi Pavaperotatsiri! ¿Tsikama pinkantajaantenaka? Tera nonkove povashinonkaina.” ²⁹ (Tema ikisathavetavakityaari peyarika irovashaantariita shirampari. Pairanitake inampishiretantakari. Osheki joosoveetantari ashirotha, ithatyiro. Ishishiyavaita otzishimashiki ikantakaari peyari.) ³⁰ Ipoña Jesús josampitakeri peyari, ikantziro: “¿Tsikama pipaitaka?” Jakanake peyari, ikantzi: “Nopaita ‘Oshekyaaantzi.’” Tema osheki ikarataiyini. ³¹ Eekero ikantanakitzi peyari: “Tera nonkove paperotaiyena.” ³² Ari ipiyotaiyani osheki chancho ishintariyini. Ikantaiyini peyari: “Pomintyaantena janta chanchoki.” Ipoña ikantzi Jesús: “Pimatero.” ³³ Ikanta Oshekyaaantzi, ikyaaantashiretapaakari chanchopayeeni. Irojatzi ishiyantanakari tsika imperetatzi otzishi, mitagaiyapaakani, ari ithonka ipiinkake inkaareki.

³⁴ Itharovaiyanakeni aamaakoventariri chanchopayeeni, shiyeeyanakani ikamantantapaake nampitsiki, ikamantakeri eejatzi maaroni saikayetatsiri irovaneki. ³⁵ Pokaiyapaakeni atziri iramenero okaratzi avisaintsiri. Ipoña jiyaatashiitanakeri Jesús. Iñeetapaatziiri jaakavetari peyari isaikake itsipatakari, ikithaataka, kameetha ikantanana. Iniroite itharovaitanake. ³⁶ Ikaratzi ñaakerori inkaaranki avisaintsiri, ikamantavakeri pokayetaintsiri, ikantzi: “Piñeeri jaakavetari peyari, iriitakera Jesús ovavisaakotairiri.” ³⁷ Ikanta maaroni Gadara-satzi, ikantaiyakeri Jesús: “Piyaatai, te nonkove pisaikimotena.” Iro ikantantari, tema iniroite itharovakaanakari. Ipoña jotetanaa Jesús pitotsiki, jatai. ³⁸ Ari ikantavetavaari jovavisaakotairi: “Nokovi noyaatanakemi.” Jakanakeri Jesús, ikantanakeri: ³⁹ “Eero poyaatana, piyaatai pisheninkaki pinkamantapairi, pinkanteri: ‘Jovavisaakotaana

Pava.’” Ariya jimatakeru shirampari, jatai ikamantantapairo okaratzi jovavisaakotairi Jesús.

Irishinto Jairo opoña tsinane antzitakeriri iithaare Jesús

(Mt. 9.18-26; Mr. 5.21-43)

⁴⁰ Ikanta ipiyaara Jesús, tharomenta ipiyotzimentavaari atziri, tema iri joyaakoneentakeri. ⁴¹ Tzimatsi aparoni shirampari ipaita Jairo, iriitake jevatakaantatsiri tsika japatotapiintaita. Ari iñaapaakeri Jesús, jotyeeerovashitapaakari, ikantapaakeri: “Nokovi piyaate nopankoki.” ⁴² Tema okamimatatzi irapintote irishinto. Ari tzimake 12 osarentsite. Ikanta joyaatzirira atziripayeeni irika Jesús, jatsinakimatanakeri.

⁴³ Okanta aparoni tsinane kemaantsivaitachari osokaata iraane, tzimakotake 12 osarentsi oñaashivaitaka, aperotakeru tzimimovetarori opimantziro opinatantari aaventantzinkari, tekatsimaita kanterone iraaventero. ⁴⁴ Okenashitapaakeri itaapiiki Jesús, antzitakeri kapicheeni opatziki iithaare. Apathakero eshitanake osokaavaita iraane.

⁴⁵ Ipoña josampitananake Jesús, ikantzi: “¿Niinkama antzitakenarori noithaare?” Tekatsi kamantatsine ipaita antzitakeriri. Ipoña Pedro itsipatakari ikarataiyini, ikantzi: “Iyotanarí, tema piñeeri jatsinakimatakemi osheki atziri, eekero pikantatzi: ‘¿Ninkama antzitanarori noithaare?’” ⁴⁶ Eekero ishintsitanakitzi Jesús ikantzi: “Tzimatsi antzitakenarori noithaare. Tema nokemavakero noshintsinka tzimatsi ovashinchaashitakari.” ⁴⁷ Okanta oñaakerora iroka tsinaneka te omanakota okaratzi antakeri, iniroite otharovanake, opokashitapaakeri Jesús, otyeeerovashitapaakari, maaroni ikemaitakero okamantakota, ikemaitakero eejatzi tsika okanta omapokanaka eshitakotai osokaavaita. ⁴⁸ Ikantanakero Jesús irirori: “Tsinané, iro ovavisaakotaimi paventaane. Kantatsi piyaatai, kimoshire pinkantanaiya.”

⁴⁹ Tekeramintha inkaratero Jesús iñaanatziro tsinane, areetapaaka poñechari ipankoki jevatakaantatsiri japatotapiintaita, ikantapaakeri: “Kamakera pishinto, aritapaake poñaashirenkiri iyotaanteri.”

⁵⁰ Ikanta ikemakeri Jesús areetapainchari, ikantanake irirori: “Eero pitharovashivaita. Paventaiyaana, aritake eshitakotai.” ⁵¹ Ikanta jareetaiyapaaka pankotsiki, tekatsi ishinete inkyaapaake, intaani Pedro, Jacobo, Juan, ashitarori irishinto ipoña iniro. ⁵² Osheki iraaakotaiyarori kamaintsiri. Ikantapaake Jesús: “Eero piragaiyani, te onkame eentsika, omakoryaatzi.”

⁵³ Thainkashire jovaveetakari Jesús, tema omapero jiñeetakero okamake eentsika. ⁵⁴ Ikanta Jesús joirikavakotapaakero, iñaanatzimaitaro shintsini ikantziro: “¡Tsinané, pimpiiriinte!”

⁵⁵ Piyashinenkatapaaka eentsika, piriintanaa. Ari ikantzi Jesús: “Pimperora oyaari.” ⁵⁶ Ipampoyaaaminthatanakeri ashitarori eentsika. Eekero ikantanakitzi Jesús: “Tera nonkove pinkamantantero okaratzi piñaakeri.”

9

Jotyaantaitziri 12 iyotaari

(Mt. 10.5-15; Mr. 6.7-13)

¹ Ipoña Jesús japatotakeri 12 iriyotaane ipasavyaakari ishintsinka onkantya inkitsirinkantyaariri peyari eejatzi mansiyarentsi.

² Jotyaantakeri inkamantantero tsika ikanta Pava ipinkathariventantai,

irovashinchaayetairi mantsiyayetatsiri eejatzi. ³ Ikantavakeri: “Eerora paanake tsika ompaitya, eero paanake pikotzi, pitharate, povarite, piireekite, eero okantzi paanake eejatzi apite piithaare. ⁴ Aririka pareetakya aparoniki pankotsi, arira pimatapiintatye irojatzi pavisantakyaari. ⁵ Eerorika jaakameethaitzimi janta, pavisapithateri, potekanairo piipatsikiite, iro iriyotantyaari te inkempisante.” ⁶ Ikanta jiyaataiyakeni iriyotaane, ithonka ikamantantakero nampitsiki Kameethari Ñaantsi, osheki mantsiyari jovashinchaayetake.

Ikamantakari Juan oviinkaatanerani
(Mt. 14.1-12; Mr. 6.14-29)

⁷ Ikanta pinkathari Herodes ipaitaitziri eejatzi Tetrarca ikemakoven-takeri Jesús okaratzi jantayetziri, okantzimoshiretanakari, tema tzimatsi kantatsiri: “Añagaira Juan oviinkaatanerani.” ⁸ Pashine kantatsiri: “Elías inatzi.” Ikantayetzi eejatzi: “Aama pashine kamantantneri piriintaacha.” ⁹ Irojatzi ikantantanakari Herodes: “Aña nothatzinkakaantakeri Juan-ni. ¿Tsikama itzimi nokemakoventziri iroñaaka?” Osheki ikovake iriñeerimi Jesús.

Jovaiyani 5,000 shirampari
(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-34; Jn. 6.1-14)

¹⁰ Ikanta ipiyayetaara otyaantaari, ikamantapairi okaratzi jantayetakeri. Ipoña japatotavairi maaroni, jaanakeri nampitsiki ipaitaitziro Betsaida. ¹¹ Iro kantacha iyotaiyake atziri tsika ikenake joyaatanakeri. Ikanta Jesús jaavakeri kameetha, ikamantakeri tsika ikanta Pava impinkathariventantai, jovashinchaayetakeri mantsiyayetatsiri. ¹² Aritake sheetyaanake, ipokashitapaakeri Jesús 12 iriyotaane, ikantapaakeri: “Potyaantairi atziripayeeni, iramene tsika irimaye, tsika iroyaa eejatzi, tema asaikatzi jaka tsika te inampiitaro.” ¹³ Jakanake Jesús, ikantanakeri: “Pimperu eeroka iroyaari.” Ari ikantaiyini: “Tekatsi nomperiri, intaani otzimi 5 tanta ipoña apite shima. ¿Pikovima niyaate namanantakiteneri iroyaari maaroni atziri?” ¹⁴ Aamaaka ikarataiyini 5,000 shirampari apatotainchari. Ipoña Jesús ikantziri iriyotaane: “Papatoyeteri inkarate 50 atziri pomisaikayeri, ari pinkempitakeriri maaroni.” ¹⁵ Ari ikantakero, jomisaikakeri maaroni atziri. ¹⁶ Jaakero Jesús 5 tanta ipoña apite shima, jamenanake inkiteki, ipaasoonkeventakero ovaritentsi, ipoña ipetoryaakero ipakeri iriyotaane impayeteri maaroni atziri apatotainchari. ¹⁷ Jovaiyakani maaroni, kemaneentaiyakani shintsini. Jiyoyetai 12 kantziri okaratzi tzmakaantapaintsiri.

Jiyotake Pedro: Cristo inatzi Jesús
(Mt. 16.13-20; Mr. 8.27-30)

¹⁸ Ikanta isaiki Jesús jiñañaatzi itsipatari iriyotaane. Ari josampitakeriri ikantziri: “¿Ipaitama ipampithashiretakotanari atziripayeeni?” ¹⁹ Ari jakaiyanakeni: “Ikantayeetzi Juan-ni oviinkaatanerani pinatzi, ikantayeetzi eejatzi Elías-ni pinatzi. Tzimatsi kantatsiri eejatzi: ‘Iri pashine piriintaacha etarori kamantantneri.’” ²⁰ Ipoña ikantzi Jesús: “¿Tsikama pikantaiyinka eeroka?” Ari jakanake Pedro, ikantzi: “Eerokatake Cristo poñaachari Pavaki.”

*Iñaaventziro Jesús inkame**(Mt. 16.21-28; Mr. 8.31-9.1)*

²¹ Ari ikantanakeri Jesús iriyotaane: “Eerora pikamantakotana.”
²² Eekero ikantanakitzi: “Oshekira inkemaantsitakaityaari irika Itomi Atziri, omapero inkisaneentena ijevarite antarikona, ijevare omperatasorentsitaari, eejatzi ikaratzi iyotzinkariite. Ari irovamaakaantakena. Iro kantacha avisavetakya mava kitaite, ari nañagai.”

²³ Ipoña ikantanakeri maaroni: “Tzimatsirika kovatsiri intsipatyana, irovashaantero ikovashivaiyetari iranteri, onkantavetakya impaikakoventaiterimi joshiretaana, intsipatapiintyaana kitaiteriki.
²⁴ Tema ikaratzi etakovaitachari apaniro jantayetziro inevetashiyetari, ari impeyaashitakya. Iriima inkarate kamimentenane okantakaantziro ikempisantana, aritake iravisakoshiretai.
²⁵ Amenashivaitara ontzimimotantemi osheki ovaakaronsi jaka kipatsiki, impoña iriñeetairo impeyaashitaiya, apanirora japerovaitaita.
²⁶ Tema inkarate pashiventakotenari naaka, eejatzi okaratzi noñaaneyetakari, ari irimatapairi eejatzi Itomi Atziri impashiventakotairi apaata aririka impiye iramairo irovaneenkaro, irashi Ashitariri, irashi eejatzi maninkariite tasorentsitsitiri.”
²⁷ Ipoña ikantanake eejatzi Jesús: “Kyaaryoora, tzimatsi pikaratake jaka, tekera inkameeta ari iriñaanairo tsika inkantya Pava impinkathariventante.”

*Ishipakiryiimotziri Jesús iriyotaane**(Mt. 17.1-8; Mr. 9.2-8)*

²⁸ Okanta avisake 8 kitaite, tonkaanake Jesús otzishiki iriñaañaate, ari itsipatanakari Pedro, Jacobo ipoña Juan.
²⁹ Ikanta jiñaañaatzira, ari ipashinevorotanake Jesús, kitamaro okantanaka iithaare oshipakiryanaane.
³⁰ Iñeetatzi apite katziyapainchari itsipatapaakari Jesús, Moisés inatzi itsipatakari Elías.
³¹ Ari ikatziyeeyapaakani otapotakari irovaneenkaro, iñaaventziro tsika inkantya Jesús impyekaityaari Jerusalén-ki.
³² Ayimatakerira ivochokini Pedro eejatzi ikaratzi itsipatakari. Okanta avishimotanakeri ivochoki, iñaatziiro irovaneenkaro Jesús itsipatakariira apite koñaatapaintsiri.
³³ Iro ipiyimatanaka apiteka tsipatapaintariri Jesús, ikantzi Pedro: “¡Iyotaanari, kameethavaitake asaïke jaka! Ari novetsikemiri mava pankoshetantsi, aparoni pashi eeroka, irashitya aparoni Moisés, irashitakya aparoni Elías.” Iñaavaitashitanaka Pedro, te iriyote opaita ikantziri.
³⁴ Iñaavaiminthaitzi Pedro, opamankapaakeri menkori, itharovanake.
³⁵ Ikematzi iñaavaitaitanake menkoriki ikantaitzi: “Notomi netakokitanee inatzi irika, iri pinkempisante.”
³⁶ Okaratapaakera ñaantsi iñaavaitaitakeri, iñeetatzi apaniro ikantanana Jesús ikatziya. Tera inkamantantzityaaro iriyotaane tsika ikanta iñaakeri, iromanane jovakero.

*Jovashinchiiri Jesús eentsi jaakiri peyari**(Mt. 17.14-21; Mr. 9.14-29)*

³⁷ Okanta okitaitamanai, oirinkaiyaani Jesús ipoñagaaro tonkaariki otzishiki, osheki pokapaintsiri iromonthaavaiyaari.
³⁸ Ari josatekaka aparoni shirampari, kaimanake shintsiini ikantzi: “¡Jesús, nokovi pamenenari napintzite notomi!”
³⁹ Jaakatziri peyari, osheki ikaimakaavaitziri, ishimorepaantetakairi ikamanavaitzi,

jomposakaavaitari, te irovashaanteri kapicheeni. ⁴⁰ Nokantavetakari piyotaane irovvisaakotainari, te inkanteri.” ⁴¹ Jakanake Jesús ikantanake: “Tetya pinkemanete eeroka. ¿Tsikama onkarate nosaikimotanaimi, noñero nonkisashityaami? Pamakeri pitomi jaka.” ⁴² Ikanta jamaitapaakeri eentsi, ishinkiventakaanakari peyari, tyaanake osaaviki, iniroite jompetavaitanaka. Ipoña Jesús ikisathatakeri peyari, eshitakotanai eentsika, jaanairi ashitariri. ⁴³ Ipampoyaaminthatanakeri atziri iñaakerora ishintsinka Pava.

Japiitairo Jesús ikamantakota inkamimotante
(Mt. 17.22-23; Mr. 9.30-32)

Ipoña japiitakero Jesús ikantziri iriyotaane: ⁴⁴ “Povayempitatyaaero eeroka iroka ñaantsi, eero pipeyakotaro. Tema irika Itomi Atziri impithokashiitatyeeeri irakaantaiteri.” ⁴⁵ Iro kantamaitacha te inke-mathataiyeroni okaratzi ikantavetariri, tema jomanapithaitatziiri eero ikemathatantaro. Iro itharovantaiyarini tekatsi osampiterine opaita iñaaventakotziri.

Tsika itzimi iriiperotatsine
(Mt. 18.1-5; Mr. 9.33-37)

⁴⁶ Ikanta iriyotaane Jesús ikantavakaamentakaro niinkarika iriiperotatsine. ⁴⁷ Iro kantamaitacha Jesús jiyoshiretakeri ipampithashiretari. Jaake aparoni eentsi, jomisaikakeri tsika isaikaiyini. ⁴⁸ Ipoña ikantzi: “Ikaratzi aapatziyariri kempitariri irika eentsi okantakaantziro ipairyiuro novairo, kempivaitakara naakami irapaatziye. Ari okempitari eejatzi, aririka irapaatziyena naaka, kempivaiperotanaka iri irapaatziyake tsika itzimi otyaantakenari jaka. Ikaratzi kaari iriiperotatsine iroñaaka jaka, iriira iriiperotaatsine apaata.”

Ari akaratziri kaari kisaneentairi
(Mr. 9.38-40)

⁴⁹ Ipoña ikantanake Juan: “Iyotaanarí, noñaake chapinki aparoni atziri pairyiirori pivairo, jovashinchaakeri jaakiri peyari. Tera añeeri ankarateri jaka, novashaantakaakeri.” ⁵⁰ Ari ikantanake Jesús: “Eero povashaantakairimi, tema ari akaratziri kaari kisaneentairi.”

Ikisathataitziiri Jacobo ipoña Juan

⁵¹ Aritake monkaratzimatapaaka irovajenokantaiyaari Jesús, ton-tashire ikantanaka iriyaate Jerusalén-ki. ⁵² Jotyaantake impaitya amenaronterine janta Samaria-ki. ⁵³ Iro kantamaitacha te inkovaiyeni Samaria-satzi inkenimoteri, tema jiyotaiyini iriyaatatye Jerusalén-ki. ⁵⁴ Ipoña Jacobo itsipatakari Juan, ikantanakeri Jesús: “Pinkathari, thame ankaimakaante paampari inkiteki, ikempitaakero pairani Elías, iraperotyaata intaiya maaroni.” ⁵⁵ Ari ipithokashitanakari Jesús, ikisathatanakeri, ikantziri: “Tetya pinkameethashirete eeroka. ⁵⁶ Tera iro ipokantakari Itomi Atziri jaka impeyashivaitaiya atziri, ontzimatyee irovvisaakoyetairi.” Irojatziri ikenantanakari pashineki nampitsi.

Kovavetachari iroyaaterimi Jesús
(Mt. 8.18-22)

⁵⁷ Ikanta jiyaatanaira Jesús, ikantaveetavaari avotsiki: “Pinkatharí, nokovi noyaatemi tsikarika pinkenayete eeroka.” ⁵⁸ Jakanakeri Jesús ikantziri: “Aparoni otsitziniro tzimatsi imoro tsika imaapiintzi, ee-jatziri ikempitari tsimeri tzimatsi iromayero. Iriima irika Itomi Atziri

tera ontzime ipanko irimaantapiintyaari.”⁵⁹ Ipoña Jesús ikantanakeri pashine: “Poyaatena eeroka.” Ari ikantzi irirori: “Pinkathari, nokovavetaka noyaatanakemi, iro kantamaitacha nokovi noñaanakeri nonkitateri nirintari, ari noyaatemiri.”⁶⁰ Ikantanakeri Jesús: “Poyaatena, pishineteri ikaratzi kamashireyetsiri inkitatairi irirori kamayetatsiri. Ontzimatye piñaaventantairo eeroka tsika inkantya Pava impinkathariventantai.”⁶¹ Ari ikantanake pashine: “Pinkathari, nokovi naaka noyaatemi, iro kantamaitacha pishinetena novethatapanaatyaari nosheninka nonampiki.”⁶² Jakanake Jesús, ikantziri: “Apatziro pamenapiintziro pikiyashitziro pivankire, tekatsi pamenayetana pashine. Ari ikempitari kaari ovashaantairone jantayetapiintziri, tera apantaperi inkantya iñeero impinkathariventairi Pava.”

10

Jotyaantaitakeri ikaratzi 70

¹ Ipoña Jesús jiyoyaake pashine ikaratzi 70, apitepayeeni jotyaantakeri, ireevateri nampitsiki tsika inkenanakeri irirori.² Ikantayetzi: “Ikempitakaro atziripayeeni pankirentsi osampainkatzi, iro kantacha te intzimaperote impaitya aavatairone. Piñaañaateri eeroka Pinkathari irotyaanteeta jatatsineri atziriki, tema kapatacha osheki kempisantayetaatsine.”³ Notyaantaiyatyeemine, nonkempitakaantemi jotyaantaitziri oisha tsika ipiyota piratsi katsimari.⁴ Eerora paanake pitharate, piireekite, pi-zapato-te. Eero povethatari imoña pinkinkithavaitakairi inkarate piñaanakeri avotsiki posamanitzikari.⁵ Aririka pareetayetakya pankotsi, povethatapaakyaari saikatsiri. Pinkantapaakeri: ‘Inkamintha pisaikavaite kameetha pipankoki.’⁶ Tzimatsirika impaitya aakameethatakemine, aritake iñaakero isaikake kameetha. Irooma eerorika jaakameethataitzimi, amenaashita povethatapaakari.⁷ Apatziro pimaapiintatye pankotsiki tsika pareetaka, eero pamemenatzi pashine pankotsi. Ari poyaari, pirero onkarate impayeetemi. Tema aparoni antavaitatsiri ipinayeetzi.⁸ Aririka iriakameethataitemi aparoniki nampitsi, poyaarora onkarate impayeetemi janta.⁹ Povashinchaayeri janta mantsiyari, pinkanteri: ‘Irootaintsi impinkathariventantai Pava.’¹⁰ Irooma pareevetakya aparoni nampitsi, eerorika jaakameethaitzimi, pavisapithateri, pinkantanake:¹¹ ‘Ari notekanairo noipatsikiite jaka, iro piyotantyaari te pikempisantsi. Iro kantamaitacha ontzimatye piyote irootaintsira impinkathariventantai Pava.’¹² Tema irimaperoitairi irovasankitateri apaata, anaanakeri inkantayeetairi Sodoma-satzi. Omaperora.”

Ikantamacheetzi kisoshireri nampitsiiteki

(Mt. 11.20-24)

¹³ “Ikantamacheetzi Corazín-satzi, eejatzi Betsaida-satzi. Iñaayevetakaro notasonkaventantayetake, temaita inkempisantaiyeni. Iriimi ñaakenanemi Tiro-satzi eejatzi Sidón-satzi, aritakemi irovashiretakotakyaami ikaariperoshireyetz, irovashaantakeromi. Imoña inkempisantaimi maaroni iriroriite.*¹⁴ Aririka iraaeyeetairi

* **10:13** Tema ikaratzi Corazín-satzi ipoña Betsaida-satzi judío inayetzi. Iriroma Tiro-satzi ipoña Sidón-satzi pashinesatzi atziri inayetzi te isheninkatari judío-payeeni.

apaata kameethashireri, eero imaperoitziri irovasankitaayeetairi Tiro-satzi eejatzi Sidón-satzi. Iriima Corazín-satzi, eejatzi Betsaida-satzi, iri imaperoyeetai irovasankitaayeetairi. ¹⁵ Eejatzi inkempitagaiya Capernaum-satzi, ipampithashiretaiyani irirori iriyaayetai inkiteki, iro kantamaitacha kaminkarimashiki inkenayetai.

¹⁶ Tzimatsirika kempisantemine, naakatake ikempisantake. Itzimirika manintashiretakemine, naakara imanintashiretake. Itzimirika manintashiretakenari naaka, jimanintakeri tsika itzimi otyaantakenari jaka.”

Ipiyayetaa jotyaantaitakeri karatatsiri 70

¹⁷ Kimoshire ipiyeeyaani jotyaantaitakeri 70, ikantayetapai: “Pinkatharí, nopairyirora pivairo, jantakero peyari nokantayetziri.”

¹⁸ Ikantzi Jesús: “Noñaakeri Satanás jovaryeetakeri inkiteki ikempitavaitakaro ookatharonsi. ¹⁹ Tema naaka pakemi shintsinkantsi, ari onkantake posatekantyaari maranke eejatzi kitionropayeeni. Ari poitsinampaakeri peyari kisaneeentzimiri, tekatsimaita avishimotemine. ²⁰ Eerora pikimoshireventashitaro jantakero peyari pikantakeriri. Iroora pinkimoshirevente josankinayetairo pivairo inkiteki.”

Ikimoshiretzi Jesús

(Mt. 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Irojatzi ikimoshiretantanakari Jesús, ikantanake: “Ashitanarí, eerokatake pinkathariventziriri inkiteveri, eejatzi kipatsisatzi, iniroite nopaasoonketakemi. Tema eerokatake iyotakaayetairiri tsinampashireri kaari jiyoyetzi iyotaneriite jaka. Ari okantamaita Ashitanari, irootake onimotakemiri eeroka.” ²² Ikantzi Jesús: “Iri Ashitanari pasavyaakenarori maaroni. Apaniro ikanta irirori jiyoperotana naaka tema itomi jovana. Ari nokempitzitakari eejatzi naaka apanirora niyoperotziri. Impoña inkarate niyotakaayetairi naaka ari iriyoyetairi Pava.”

²³ Ipoña Jesús japatotakeri iriyotaane, jaanakeri jantyaatziini, ikantakeri: “Kimoshirera irinaatye inkarate ñaayetairone okaratzi piñaayetairi eeroka. ²⁴ Tema tzimavetacha osheki kamantantaneri, eejatzi pinkathariite kovavetainchari iriñeeromi okaratzi piñaakeri eeroka, iro kantacha te onkante iriñeero, te inkemayetairo eejatzi.”

Aakameethataneri Samaria-satzi

²⁵ Ari isaikakeri iyotaantzirori Ikantakaantaitane, ikovake inkompitakaiyaari Jesús, ikantake irirori: “Iyotaanarí, ¿opaitama nanteri naaka onkantya noñaantaiyaarori kantaitachari añaantarentsi?” ²⁶ Ikantanake Jesús: “¿Ipaitama okantziri Ikantakaantaitane? ¿Tsikama okantzi piyotakotziro eeroka?” ²⁷ Ari jakanake irirori, ikantzi: “Petakoshiretaiyaari Avinkatharite Pava, petakoperotaiyaari, petakoshintsityaari, pampithashire povairi. Ari okempitari eejatzi: Ontzimatyete takotavakaiya maaroni, akempitara akaminthayiro avatha, ari ankempitanairi asheninka.” ²⁸ Ipoña ikantzi Jesús: “Omapero pikantakeri. Pantero iroka, aritake pavisakoshiretai.”

²⁹ Iro kantamaitacha irika, ikovajaantzi irotzikaaventanakya, josampitziri Jesús: “¿Niinkama nonkempitakaanteri nosheninka?”

³⁰ Ipoña ikantanake Jesús: “Tzimatsira asheninka poñaachari

Jerusalén-ki ikovi iriyaatero nampitsiki Jericó. Okanta niyanki avotsi, jomonthaakeri koshintzi, itsitokavaitakeri, jookanakeri avotsinampiki ikamimatake. ³¹ Ikanta pokake omperatasorentsitaari, iñaavetapaakeri jonoryaaka, javisapithatanakeri. ³² Ari ikempitakari eejatzi Leví-mirinkaite, iñaavetapaakeri jonoryaa, javisapithatanakeri. ³³ Ipoña ipokake aparoni Samaria-satzi, jiñaapaakeri jonorya, jineshinonkatapaakeri irirori. ³⁴ Jaaventapaakeri jotziritantakari yeenkantsi, ipoña ikyaakotakaanakari imoraneki, jaanakeri nampitsiki. Iriitake amaaventakariri. ³⁵ Okanta pashine kitaite, jaake apite denario, ipinakoventanakeri, ikantanake: ‘Paamaventyaanari irika, aritake nompinatapaimi eejatzi aririka nompiyake.’” ³⁶ Ari ikantzi Jesús: “Mava ikaratzi noñaaventakeri ñaakeriri ikoshiitzi. ¿Tsiatya itzimi kempitakaantakariri isheninka?” ³⁷ Jakanake iyotakotzirori Ikantakaantaitane, ikantzi: “Iriira matapaakeriri neshinonkatakariiri.” Ipoña ikantzi Jesús: “Piyaatai, irojatzira pimateri eeroka.”

Jareetaro Jesús opankoki Marta opoña María

³⁸ Ikanta javisanake Jesús areetaka pashineki nampitsi. Ari osaikiri tsinane paitachari Marta, iro isaikimotapaake opankoki. ³⁹ Iroka tsinane tzimatsi irento opaita María. Iroora tsipatavakariri okarikiini Jesús okempisantziri ikinkithavaitzi. ⁴⁰ Iro kantamaitacha Marta osheki okantzimotakaro amemenavaitzi ompaitya ompavakeriri Jesús. Irojatzzi opokashitantakariri, okantapaakeri: “Pinkathari, ovapintaakena nirento. ¿Pinkantenaro ampitakotavakena?” ⁴¹ Ikantzi Jesús: “Marta, ¿opaitama okantzimoshiretantamiri onkarate pantayeteri? ⁴² Pinkeme nonkantemi: Aparoni okanta kovaperotachari, irootake okoyaakeri María tema tekatsi kanterone irapithatairo.”

11

*Iñaaventziro Jesús ñaañaataantsi
(Mt. 6.9-15; 7.7-11)*

¹ Ipoña Jesús jiyaatake iriñaañaate. Ikanta aparoni iriyotaane, ikantakeri: “Pinkathari, piyotainaro iñaañaataitzi, ikempitairo Juan-ni jiyotaantziro ñaañaataantsi.” ² Ari ikantzi Jesús: “Jiroka pinkante piñaañaatapiinte eeroka:

Ashitanaari, inkitesatzi,

Tasorentsi pinatzi eeroka.

Pimpinkathariventaina naaka.

Pantakanairo jaka kipatsiki okaratzi pinintakaanari eeroka.

Pinkempitakainari saikatsiri inkiteki, jantayetziro okaratzi pinintakairiri.

³ Pimpapiintenaro kovityiimotanari noyaari.

⁴ Pimppeyakotainaro nokaariperoshirevaitake,

Tema nomatakero naaka eejatzi, nopeyakotairi ikaratzi ovaariperoshiretakenari.

Eero pishinetaana iriñaantaityaana, inkovaite irantakaitenaro kaariperori.”

⁵ Ipoña ikantanakeri eejatzi: “Aririka intzime aparoni pitsipaminthare, impokake niyankiite, inkantemi: ‘Pimpavakena mava tanta, ⁶ tema tzimatsi areetachari nopankoki, tekatsi tzimatsine nompavakeriri.’” ⁷ Impoña pinkantavetyaari: ‘Eero poñaashirenkana

nomaakaatziiri neentsitepayeeni, aritake nashitanairo nopanko eejatzi, irootake eero okantanta nompemi.’⁸ Kempivaitaka eero pikovaveta pimperi onkantavetya iriimi pitsipaminthare. Iro kantacha eekerora ishintsitatzi ikampitzimi, ari peshiventanakero pintzinaye, pimpavakeri okaratzi ikoviri.”⁹ Ikantziya Jesús: “Pinkampitante, pinkokovate eejatzi, aritake piñaakero impayeetemiro pikoviri. Pinkempitakaantero pareetya aparoni pankotsi, pishintsiventapaakeri, pinkanteri: ‘Pashitaryeenaro. Aritake irashitaryeetakemiro.’¹⁰ Arira impayeetairi kampitantayetatsiri. Inkarate amemenaterone ari iroñaakaitairi. Aritake irashitaryeetaineri inkarate shintsishintsitatsiri inkaima.”¹¹ Tema aririka inkampitemi pitomi, inkantemi: ‘Apá, pimpena tanta.’ ¿Arima pimpakeri mapi? Aririka inkantemi: ‘Pimpena shima noya.’ ¿Arima pimpakeri maranke iroyaari? ¹² Aririka inkantemi: ‘Pimpena kithokintsi.’ ¿Arima pimpakeri kitoniro? ¹³ Tema piyotzi petakotari pitomipayeeni eeroka, kaariperori pinaveta. Iriira maperotzirori Ashitairi saikatsiri inkiteki, jetakotari irirori ikaratzi amanayetapiintziriri, inampishiretakaayetari Tasorentsinkantsi.”

Maimanetavakaachari pankotsiki

(Mt. 12.22-30; Mr. 3.20-27)

¹⁴ Ipoña Jesús jovavisaakotakeri aparoni kisovaanteri jaakiri peyari. Ikanta jovashinchagairira, ñaavaitanai kisovaantevetachari. Iniroite ipampoyaaminthaitanakeri Jesús. ¹⁵ Tzimatsi kantayetanaintsiri: “Ípasavyaatyaaari irika ashitariri peyari, ipaitaitziri ‘Beelzebú,’ irootake jimatantarori jovavisaakotziri ikaratzi jaakayetziri peyari.”¹⁶ Tzimatsiya pashine kovatsiri iñeero intasonkaventante Jesús, iro iriyotantaityaari omaperotatya opoña itasorenka inkiteki, tema iñaantaitatyaari. ¹⁷ Ikanta Jesús jiyotake okaratzi ipampithashiretari atziriite, ikantanake: “Aririka irantaminthatavakaiya atziri ipinkathariventaitziri nampitsi, jiñiuro jovapintaavaka. Aririka irantaminthatavakaiya eejatzi atziri isaikavankotavakaiyani, ari iriñaakero irovapintaavakaiya. ¹⁸ Ari ikantari eejatzi peyari aririka irantaminthatavakaiyaami, ari irovapintaavakaakya eero iñiuro ishintsite, ari inthonkyaari. ¿Opaitama pikantantari iri ovashinchaanari Beelzebú? ¹⁹ Iriirikami kamaari Beelzebú ovashincheenane, ¿irijatzima kamaari ovashinchiiriri piyotaaneyetari eeroka jovavisaakotantariri jaakayetziri? Aririka okanta, pikamantakotziiri piyotaane, ari inkishmentakemiro okaratzi pikantakeri. ²⁰ Tema iriitake Pava kantakaarori novashinchaayetantariri jaakiri peyari, tema jomapokakemi Pava eeroka ipinkathariventantzi. ²¹ Aparoni atziri ñaaperori kameetha, tekatsira materine inkyaashiteri ipankoki irayiteri okaratzi jashitari. ²² Irooma impokashitakeri pashine atziri anayiriri ishintsitzi, iraapithatakeri javentaavetari, iraapithatakeri jashitari, irantetaakyaaro. ²³ Tema ikaratzi kaari aapatziyanari naaka, iriitake kisaneentanari. Inkarate kaari ampitakotenari iriyoyaakotena, japaatakotatyaana.”

Ipiyashitanta peyari

(Mt. 12.43-45)

²⁴ “Okempivaitaka irinampishiretantyaarimi peyari aparoni atziri, ipankotsitetakaro irañaantare. Aririka irookaveetakyaari,

avisakoveta atziri isaikantari peyari. Jatake inkenavaite tsika te inampitaitaro, eero jiñi tsika isaike. Impoña inkante peyari: ‘Nompiye nopankoki tsika nopoñaaka.’²⁵ Piya peyari, iriñaapairi atziri kameetha opishitaka iriñaantare, ovaneenka okantaka.²⁶ Impoña peyari iriyaatashitakeri maperotzirori ipeyaritzi, inkantapaakeri: ‘Thame aate nopankoki, pintsipatyaana ampinkatharite.’ Iramake inkarate 7. Arira irashinonkaaperotyaari atziri, eero ikempitaa jashinonkaavetara pairani kapicheeni ikanta.”

Maperoterone inkimoshiretai

²⁷ Tekera inkaratero iñaavaizti Jesús, okaimanake aparoni tsinane osatekainchari ipiyotaka atziri, okantzi: “Tharomenta onatye tsinane ovaiyantakemiri, antarintakaakemi othotaimi.”²⁸ Ipoña jakanakero Jesús, ikantzi: “Iriira tharomentaperotaachane inkarate matairone inkempisantairo iñaane Pava.”

Ikovaiyini kaariperoshireri intasonkaventante Jesús

(Mt. 12.38-42)

²⁹ Ikanta ipiyotapaaka osheki atziri, ikantanake Jesús: “¿Opaitama ikovantari iriñeena kaariperoshireri nontasonkaventante? Eero noñaakimaitari, intaani iriñeero kempitarori iñaakeri pairani Jonás.³⁰ Tema ikantara pairani Jonás jiñeeyakeri Nínive-satzi, ari inkemitaiaari eejatzi Itomi Atziri iriñeeri irikaite.³¹ Apaata aririka iramenakoyeetairo okaratzi jantayeetziri, ari iyakoventaimi tsinane pinkatharitatsiri pairani nampitsiki Sabá, tema opokashitakeri iroori iyotaneri paitachari Salomón, okempisantairi. Irika saikimotakemiri iroñaaka eeroka, janayiri Salomón.³² Eejatzi okempitari ari iriyakoventaimi apaata Nínive-satzi, tema ikempisantaiyakerini irirori pairani Jonás, jovashaantanakero jametayevetari. Irika saikimotakemiri iroñaaka eeroka jaka, janayirira Jonás.”

Iñaaventziri Jesús ootamentotsi

(Mt. 6.22-23)

³³ “Tema ankovertika ootyaari ootamento, ¿arima ovakotakeri otapinaki? Aña avakotziri jenoki inkene onkoñeenkate maaroni.³⁴ Kameetharika poki, piñaantaro kameethaini, okempitaro pinkoñeetyaakotatyeemi. Terika apantaro poki, eero piñaantaro kameethaini, kempitaka pintsirenikitakotatyeemi.*³⁵ Paamaventaperotya poitsivakirikari ootamentotsi saikantakamiri.³⁶ Omaperotarika isaikantakami ootamentotsi, terika pantanairo kaariperori, aritake pooñaakantairo irooperori kameethari, pinkempitanaiyaari aparoni ootamentotsi joorentantzi.”

Iñaaventakota iyotaantzirori Ikantakaantaitane

(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 20.45-47)

³⁷ Ikanta ikaratapaakero ikinkithatake Jesús, ipokashitapaakeri aparoni Fariseo iriyaatakairi ipankoki iroya. Ikanta jareetaka Jesús pankotsiki, saikapaake jovapiintaita.³⁸ Osheki okompitzimotakari Fariseo jiñaakeri Jesús te irimonkaratero jametapiintari, inkivaakotapaakya

* **11:34** Oshiyakaaventachari oki kameethari, aparoni pimantaneri (kaari mashithatatsi), iri ñeeronke inkemathatairo okaratzi irantakairiri Pava, tema isaikanaatzi okitainkatzi. Oshiyakaaventachari eerorika apantaro oki, aparoni mashithari, tsika itzimi kaari ñeeronke inkemathatairo okaratzi irantakairiri Pava, tema isaikatzi tsika otsirenikitzi.

irovantaari. ³⁹ Iro kantamaitacha Jesús, ikantanake: “Pikempitakotakaro piraamonto eejatzi povamento okiteveta kameetha jakakiroki, irooma inthomointa, kipatsi okantaka. Ari pikempiyetakari eeroka kantatsi iriñeetemi kameethashire pinatzi, aña koshintzi kaariperoshireri pinatzi. ⁴⁰ Masontzi. Tema tzimatsi ovetsikakemiri pivathaki koñaayetatsiri, ¿kaarima ovetsikashiretakemiri eejatzi inthomointa pañaantareki? ⁴¹ Okovaperotatya pimpashitantaiyaaro tzimimoshiretzimiri inthomointa pañaantareki, ari onkantya pinkiteperoshiretantaiyaari.

⁴² ¡Ikantamacheetzimi Fariseo! Pashitakaapiintari Pava inchashimpoki. Iro kantacha te panteneri ikoviri: Ontzimatyepinkameethashiretai, petakoshiretaiyaari eejatzi. Tema iro kovaperovetachari pantayeteromi iroka, eero povashaantamaitaro pashinera.† ⁴³ ¡Ikantamacheetzimi Fariseo! Osheki pikovapiintziro posatekyaniyankineki japatotapiintaita, ari pikempitaitaro eejatzi pikovi ñaapinkatha irovethatapiintaitaami aririka iriñeetemi. ⁴⁴ ¡Ikantamacheetzimi iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviriri pinatzi! Pikempitashitakaro kaari jiyoitzi ari ikitayeetziri kaminkari, te iriyoyete atziri jaatzikakotatziiri kaminkari.”

⁴⁵ Ari jakanake aparoni iyotaantzirori Ikantakaantaitane, ikantanakeri Jesús: “Iyotaantaneri, pikemakaakenaro eejatzi naakaite okaratzi pikantakeri.” ⁴⁶ Jakanake Jesús, ikantzi: “¡Ikantamacheetzimi eejatzi eeroka iyotaantzirori Ikantakaantane! ¿Opaitama piñaatenatakaantarori atziriite? Te piñaantamaityaaro eeroka pinkematenatyaaro. ⁴⁷ ¡Ikantamacheetzimi eeroka, opaitama povetsikapiriniyetantarori ovaneenkatachari tsika ikitayeetakeri etayetakarori kamantantaneri!. Iriitajaantake jovamaayetakeri pairani pivaisatziite. ⁴⁸ Tema eerokatake ovetsikashiyetakeri tsika inkitayeeteri, ari okoñaatziri pakakotatziiri okaratzi jantayetakeri pivaisatziite. ⁴⁹ Tema iyotane jinake Pava, ikantake: ‘Ari notyaantake kamantantaneri intsipayetakyaari otyaantaari. Aparopayeeni irimaimaneete, irovayeetake pashine.’ ⁵⁰ Ari onkantya irovasankitaantaityaarimi eeroka, okantakaantziro povamaayetakeri kamantantaneri etajaanakarori pairani. ⁵¹ Eeroka pinataityaarone iroñaaka okantakaantziro jovamaakaantaitakeri pairani, jetanakaro Abel-ni irojatzi Zacarías-ki tsika itzimi jovamaitakeri ipiyavetanaaro tasorentsipankoki ipometziniri Pava. ⁵² ¡Ikantamacheetzimi iyotaantzirori Ikantakaantaitane! Te pimataajatero eeroka piyotanetya, arira pikenakaakerori eeroka kaari ikemathatantaro pashinepayeeni.”

⁵³ Ikanta Jesús ithonkakero ikantayetakeri. Ari jetanakaro Fariseo itsipayetapaakari iyotzinkariite, japatoventaari Jesús ikovake inkompitakaiyaari onkantya inkemantyaariri ompaitya inkanteri. ⁵⁴ Ishintsithavaitakeri, ikovi iñaavaitakairi ñaantsi kaariperori onkantya inkamantakotantyaariri.

12

Shineyakairori itantane Fariseo

† 11:42 Iro ikantaitziri jaka inchashimpoki: Menta, ruda, maaroni okaratzi ivankireetari. Irootake kempitarori pinitsi.

¹ Ipoña ipiyotzimentaitapaakari Jesús, anavyaapirinikitaka ikan-taka atziriite. Irojatzí ikantantanakari iriyotaane: “Ontzimatyé paa-maventyaaro shineyakaarori itantane Fariseo, iramatavimento onatzi. ² Tema ontzimatyé onkoñaatakoyetai okaratzí omanakoyevetainchari, oñaarontaiya kaari ikemathaveeta pairani. ³ Okaratzí pomanakaavetari, ari onkoñaatakotai. Okaratzí piñaavaitziri apaniro pipankoki, ari inke-makoyeetairo iriñaaventaitero shintsiini.”

¿Intzimekama añaapinkathateri?

(Mt. 10.26-31)

⁴ Ikantzi Jesús: “Asheninká, eero pipinkashivaitari materone irovemi, tema ari overaapaakari jaavyiiri irirori. ⁵ Jirika tsika intzime pimpinkerí: Iriitakera pimpinke Pava matzirori jovamaantzi, impoña irotyaantemi sarinkaveniki. Intaani iri piñaapinkathatai apaniro. ⁶ Tema te impinaperovetya tsimeripayeeni, iro kantamaitacha jiyotzi Pava aririka inkamakaante, tekatsi iramaakiite aparoni.* ⁷ Jiyotzitaro Pava okaratzí tzimayetatsiri aishi. Tema piñaakero jaamakotari tsimeripayeeni, eerokara imaperotzirori jaamakotami, eero pipinkantashivaita.”

Inkarate ñaaventakotainane atziriite

⁸ “Intzimerika kanterine isheninka: ‘Jashitana Jesús.’ Eejatzí inkem-pitaiya Itomi Atziri inkantairi imaninkarite Pava: ‘Nashitaari irika.’ ⁹ Iriima tsika intzime kantairine isheninka: ‘Te jashitana Jesús.’ Ari inkempiiitairi irirori, inkantaiteri imaninkarite Pava: ‘Te nashitaiyaari irika.’ ¹⁰ Tsikarika intzime kantzimatakerine Itomi Atziri, kantatsi impeyakoitairi. Iriima intzime kantzimatakerine Tasorentsinkantsi, eerora jiñiuro impeyakoitairi. ¹¹ Aririka iraaheetemi japatotapiintaita isaikayetzi pinkatharentsi, eero okantzimoshirevaitashitami, pinkante: ‘¿Opaitama nonkanteriri?’ ¹² Tema Tasorentsinkantsi iyotakaimirone opaitarika piñaavaiteri janta.”

Iñaaventakoitzi masontzitatsiri ashaarantzinkari

¹³ Ipoña iñaavaitzi aparoni piyotzimentakariri, ikantzi: “Iyotaa-nari, pinkantenari nirentzi impainaata kashetani jookanairi ashita-nari.” ¹⁴ Ikantzi Jesús: “Asheninká, tera naaka amenakoyetzirori tzimaventavakaantsi nonkantantyaariri pirentzi.” ¹⁵ Eekero ikan-tanakitzi Jesús: “Paamaventya pineveyetaro ashaakaronsi. Tera iro ovañaayetemine.” ¹⁶ Ipoña joshiyakaaventanakeneri, ikantzi: “Tzimatsi aparoni ashaarantzinkari kithotaintsiri osheki ivankivaire irovaneki. ¹⁷ Ipampithashirevaitaka, ikantzi: ‘¿Tsikatya noveroka oshekitaintsiri novankire?’ ¹⁸ Ipoña ikantashiretanake: ‘Jiroka nanteri. Notantory-eero novantapiintari novankire. Impoña novetsikakaante iniroite, ari noverori okaratzí novankiretari, eejatzí nashaakaro. ¹⁹ Ari onimote-nari, tema osheki novanontakari. Osheki osarentsi nomakoryaavaite, novatziivaitya, niravaite nomire, noimoshirenkavaitya.’ ²⁰ Iro kanta-maitachari, ikantzi Pava: ‘Masontzi, iroñaaka tsireni irashinenkaitaimi, tera piyote impaitya agairone okaratzí pashitari.’ ²¹ Arira ikantakotari oshekyavaaitashitarori irashaakaro, te joshekyamaityaaro okaratzí jashitari Pava.”

* **12:6** Kantakotachari jaka “te impinaperoty tsimeri,” irojatzira kantakotachari jamananta-matsitaintairi apite kireeki inkarate 5 tsimeri.

*Iñaaventziro Jesús kantzimoshiretaantsi**(Mt. 6.25-34)*

²² Ipoña ikantanairi iriyotaane: “Pinkeme nonkante: Tera onkameethate onkantzimoshirevaityaami, pinkante: ‘¿Impaitya noyaari, impaitya nomiretyaari, impaitya nonkithatyaari?’ ²³ Tema tzimatsi pashine ampampithashiretakotapiinteri añaantareki, iro kovaperotacha anayiro okaratzi ovayetapiintari, okaratzi akithaayetapiintari eejatzi. ²⁴ Pimpampithashiretakoteri tsimeri. Te iriyote impankitanontya iroyaari, te irovetsike ipanko irovanontya ivankire. Iro kantamaitacha Pava, ipayetapiintakeri irovarite. Aakara jimaperotzi jetakotai Pava. ²⁵ Aririka paakoventyaaro onkantzimoshirevaityaami, ¿arima pinkantakaakyaaro povavineentavairo posarentsite kapicheeni? ²⁶ Tera onkantatye povavineentero kapicheeni, ¿opaitama okantzimoshiretantamiri? ²⁷ Pimpampithashiretakotero inchateya, te añeero antavainete, te ontyaanontya onkithaatyaari. Iro kantamaitacha te onkantzimoshirevaityaaro, onkante: ‘¿Opaita nonkithaatyaari?’ Aña ovaneenkata kameetha, anayiri jovaneenkaveta Salomón pinkatharivetachari pairani. ²⁸ Iriitakera Pava ovaneenkatzirori, okantavetaka kapiche añaavetaro ovaneenkatapainta, iro osamani, tekatsi apantyaarone aririka onkamateyatanake, tema inchekayeetakero, impoña intaayeetakero. Eeroka irimaperote inkempoyaaventemi Pava, aritake, eero pikisoshirevaitzi. ²⁹ Aritapaake okantzimoshirevaitakami eeroka, pikantzi: ‘¿Opaita noyaari, opaita nireri?’ ³⁰ Apatziroora okantzimoshirevaitari ikaratzi kaari kempisantatsi. Irooma eeroka, jiyotakoyetzimiro Ashitairi opaitarika kovityiimoyetamiri. ³¹ Iro kovaperotacha pinkokovatairi impinkatharishireventaimi, impoña piñaayetairo impayetaimiro okaratzi kovityiimoyetamiri.”

*Iñaaventziro Jesús inkitesato ovaararontsi**(Mt. 6.19-21)*

³² “Eerokaite kempitakariri nopira, eero pitharovashitaiyani, tema iriitake Pava kovaintsiri impinkathariventaimi. ³³ Pimpimantayetero tzimimotzimiri, pimpashitantaaro. Iro kameethatatsi pantayetairo iroka piñaantaiyaarori pisaikai kameetha inkiteki. Kempitavaitaka povaarantatyeeyaami inkiteki tsika te ompathaanetapai, tsika te intzimapai koshintzi. ³⁴ Tema tsika janta povaarantaka, ari pimpampithashiretakotapiinterori eejatzi.”

Omperataari aamaventachari

³⁵ “Povathakitanakero piithaare. Poisayeteri pootamento. ³⁶ Pinkempityaari omperataari oyaaventariri irareetaiya ivinkatharite joimoshirenka, inkene irantavaineri thaankiini iromperatapaiyaariri. ³⁷ Kimoshirera inkantaiya aparoni omperataari itzimi iñaapairi ivinkatharite aamaventa ikantaka. Omaperora nonkante, aritake iromisaikairi jovapiintaita iriitake oyiitainerine irovarite. ³⁸ Kimoshirera inkantayetya, intzime iriñeetapairi aamaventa ikanta, onkantavetya te iriyote tsikapaite irareetya, niyankiite terika onkitaizimatake. ³⁹ Pinkemero iroka. Aririkami iriyote aparoni ashitaanitachari impokatye koshiterine, ari iraaamaventakyaami, eero ikoshitaarantaitzirimi. ⁴⁰ Iro piyoteri eerokaite, ontzimatye

paamaventayetya. Tema te piyote tsikapaite impiyantaiyaari Itomi Atziri.”

Kaariperori omperataari

(Mt. 24.45-51)

⁴¹ Ari ikantanake Pedro: “Pinkathari. ¿Arima nokaratziri maaroni atziri poshiyakaaventakena?” ⁴² Ikantzi Jesús: “Pinkempitakotyaari aparoni otzikataari kameethashireri itzimi pampithashiretachari kameetha. Jookanakeri ipankoki omperatariri, ikantanakeri: ‘Pamenenari ikaratzí saikatsiri pankotsiki.’” ⁴³ Kimoshirera inkantya irika omperataari, aririka impiye ivinkatharite iñaapairi jimonkaraakero ikantanakeriri. ⁴⁴ Aritake ishinetaakeneri iramaakoventyaaniri okaratzí jashitari. ⁴⁵ Irooma inkantashiretakemi omperataari: ‘Eero ipiyata novinkatharite.’ Impoña irantavaitakeri ikaratzí jomperaitari eejatzí inkempitaakero tsinane jomperaitari. Jatake irovatziivaitya, ishinkivaitya. ⁴⁶ Onimovaitziri irika omperataari, iromapokashitaiyaari irareetaiya omperatariri. Irimaperoteri irovasankitaapairi, irookapairi janta tsika ikashiyakaitakari kisoshireri. ⁴⁷ Tema irika omperataari jiyovetakaro okaratzí inintakaavetariri ivinkatharite, temaita iramaventaiyaari impiye. Irootake impasaperoitantyaariri. ⁴⁸ Iriima itzimi kaari iyotakoterone okaratzí inintakairiri, eero ipasaperoitairi. Tema ikaratzí ishinetaayeetziri irantaperoyeteromi ikovaitziri, osheki iromperaityaari. Intzimerika osheki javentaayeetakari, osheki inkovakoyeeteriri irirori.”

Iñaaventakota Jesús

(Mt. 10.34-36)

⁴⁹ “Tema iro nopokantari novasankitairi kaariperoshireri, okempivaitakaro iriimi paampari namakemi kipatsiki. Osheki nokovataikemi etataitya irovasankitaayeete, aperotaiyaami kaariperori. ⁵⁰ Iro kantacha ontzimatye netanakyaaro naaka nonkemaantsitanakya, irojatzi nomonkaraantakyaarori. ⁵¹ Piñaajaantake iro nopokantari iñaamatsiyeetairo atziri isaiké kameetha. Aña nopokakera, namatziiro antaminthatavakaantsi. ⁵² Iroñaaka iriñeetero irantaminthatavakaiya atziri isaikavankotavakaiyani, apite atziri irantaminthateri pashine atziri karatatsiri mava. ⁵³ Aparoni evankari ari impithokashitakyaari iriri, impiyatzityaari eejatzí iriri inkisaneenterí itomi. Ompithokashityaaro tsinane iniro, ompiyatzityaaro eejatzí iniro. Ompithokashityaaro tsinane ayirontari, ompiyatzityaaro eejatzí ayiro.”

¿Tema piyotero kantainchari?

(Mt. 16.1-4; Mr. 8.11-13)

⁵⁴ Ipoña Jesús ikantziri atziri piyotzimentakariri: “Tema aririka piñeero menkori ikyaapiintzi ooryaatsiri, pikantapiintzi: ‘Omparyaatye inkane.’ Omata pikantakeri. ⁵⁵ Tema aririka pinkemero tampyaa ompoñeeya katonko, pikantapiintzi: ‘Osaryaatye kameetha iroka kitaite.’ Omata okaratzí pikantziri. ⁵⁶ ¡Kamataviri! Piyovetaro eeroka tsika okanta piñaayetapiintziro inkite, eejatzí kipatsi. ¿Opaitama kaari piyotakotantaro okaratzí kantachari iroñaaka?”

*Paapatziyaari kisaneentzimiri**(Mt. 5.25-26)*

⁵⁷ “¿Opaitama kaari pamenantaro eeroka okaratzi kameethatsiri? ⁵⁸ Aririka intzime kishemineri, impoña iraanakemi pinkatharentsiki, pintharovakote eeroka avotsiki, pinkanteri: ‘Eero pikisavaita, thame aakameethatavakagaiya.’ Tema aririka irareetakaakyaami pinkatharentsiki, inkantaitakeri aamaventaneri: ‘Paanakeri irika.’ Irojatziraantaitanakyaamiri irashitakoitemi. ⁵⁹ Tema eerorika pipinatashitari okaratzi pireevere, eerora piñagairo iroimishitovakaantaimi. Omaperora.”

13*Eerorika povashaantairo pameyetari, ari pimpeyaashitaiya*

¹ Ari ipokaiyakeni kamantziriri Jesús, tema Pilato jovamaakaanake Galilea-satzi janta ipometajaantaitapiintziniri Pava piratsi. ² Ikantanake Jesús: “¿Piñaajaantzima eerokaite iro jantantaitakarori iroka tsika ikantaitakeri jovamaitakeri, tema janaatziiri ikaariperoshiretzi pashine Galilea-satzi? ³ Nokantzi naaka: Te ari onkanta. Eerorika povashaantziro pameyetari eeroka, ari pinkempitakotaiyaari irirori. ⁴ Ari ikempitakari karatatsiri 18 kamaintsiri atsinakakeri pankotsi janta Siloé, ¿piñaajaantzima iri maperotzirori ikaariperoshiretzi janayiri pashine Jerusalén-satzi? ⁵ Nokantzi naaka: Tera ari onkanta. Tema eerorika povashaantziro pameyetari, ari pinkempitakotaiyaari.”

Joshiyakaaventaitziro pankirentsi kaari kithotatsine

⁶ Ipoña Jesús joshiyakaaventanakero, ikantzi: “Otzimi aparoni atziri ivankire irovaneki. Aparoni kitaite jiyaatake iramenero tzimakerika okitho, temaita iriñaapaake. ⁷ Ikantakeri aamakoventaniriri: ‘Tzimake mava osarentsi nopokaveta nameniro novankire onkithote, temaita noñe. Pinchekero, amenaashivaita okatziya jaka.’ ⁸ Ari jakanakeri irirori, ikantzi: ‘Eero novinkatharite, añaavairo iroka osarentsi eerorika okithotzi, nonkithatashitavakero oponkitziki notyaakitavairo onkithotantyaari. ⁹ Aririka onkithotai, kameetha onatzi. Irooma eerorika, aripaitera pintovakaantero.’”

Jovvisaakotziro Jesús aparoni tsinane kitaite imakoryaantaitari

¹⁰ Ikanta jiyotaantzi Jesús kitaite jimakoryaantaitari janta japatotapi-intaita, ¹¹ ari osaikiya aparoni tsinane tzimakotaintsiri 18 osarentsi jaakaitziro. Tsinkamitzitake, te onkante onkatziye kameetha. ¹² Ikanta iñaapaakero Jesús, ikaimapaakero, ikantziro: “Tsinané, eshitakotaimi pimantsiyaveta.” ¹³ Jantzitakero kapicheeni otsinkamitzitake. Tampatzikatana kameetha. Osheki otharomentavanakari Pava. ¹⁴ Iro kantamaitacha te onimoteri jevatatsiri japatotapiintaita, iniroite ikisanaka, iñaakeri jovashinchaantake Jesús kitaite jimakoryaantaitari. Ikantanakeri atziiriite: “Tzimatsi 6 kitaite jantavaitantaitari, ari pim-pokeri inkene irovashinchagaitemi. Te onkameethate kitaite jimakoryaantaitari.” ¹⁵ Irojatzijakantanakari Jesús, ikantzi: “¡Kamatavirí! Kitaiteriki jimakoryaantaitari pithataryaakotapiintziri pipira pashitakoyet-ziri pirakairi imire.* ¹⁶ Tema iroka tsinane asheninka onatzi, iro

* **13:15** Iri ipirayetari janta: buey ipoña asno.

isarontari Abraham-ni tzimakotake 18 osarentsi iñaashitakaakaro pe-yari. ¿Tema onkameethate ovashincheero kitaite jimakoryaantaitari?”¹⁷ Ikantanakera Jesús, iniroite ipashiventanaka ikaratzi kisaneentziriri. Iro kantamaitacha kimoshire ikantaiyanakani atziri ikaratzi ñaakerori jantakeri Jesús.

Joshiyakaaventaitziro okitho inchato iryaanitatsiri

(Mt. 13.31-32; Mr. 4.30-32)

¹⁸ Ipoña ikantanake Jesús: “¿Opaitama oshiyari ipinkathariventantai Pava? ¿Ipaitama noshiyakaaventemirori?”¹⁹ Aña oshiyaatyaaro aririka impankiitero okitho iryaanitatsiri pankirentsi. Tema tzimatsi aparoni atziri pankitakerori irovaneki, anaanakero pashine pankirentsi, antaro oteveyetanake, ari imavoshiyetari tsimeri otsimankatapeshitake.”†

Joshiyakaaventaitziro shineyakairori tanta

(Mt. 13.33)

²⁰ Ipoña japiitakero ikantzi Jesús: “¿Ipaitama noshiyakaaventemirori ipinkathariventantai Pava?”²¹ Aña okempitatyaaro shineyakaarori tanta. Aparoni tsinane, aakero kapicheeni, okonovakero tantapatha, tekera osamanite, shineyanake maaroni.”

Iñaaventaitziro iryaanityenkakiini ikyaapiintaitzi

(Mt. 7.13-14, 21-23)

²² Ithonka ikenayetake Jesús nampitsiki jiyotaantayetzi. Irojatzii ikenantanakari Jerusalén-ki.²³ Ari josampitaitakeriri, ikantaitziri: “Pinkathari, ¿kapichema avisakotaatsine?” Ipoña ikantzi Jesús:²⁴ “Ontzimatyepiñaashintsitya pinkempitakaantyaaro pinkyaagaatyeeemi iryaanityenkakiini ikyaatapiintaitzi. Tema osheki kovavetachane inkyaantaiyaaro, eeromaita imatziro.”²⁵ Aririka irashitanakero ipanko ashitarori, irojatzirika pisaikake jakakiroki, pinkantavetya: ‘Pinkathari, pashitaryeenaro.’ Impoña irakanake irirori, inkante: ‘Te niyotemi tsika pipoña eeroka.’²⁶ Impoña pinkantavetanakya eeroka: ‘¿Tema piyotena akaratziranki avaiyani, akaratziranki iravaitaiyini? Piyotaantapiintake nonampiki.’²⁷ Inkante irirori: ‘Omapero, te niyotemi tsika pipoña. Piyaataveete pankiventarori kaariperori.’²⁸ Arira piraavaityaari, patsikaikivaitya, aririka piñaayetairi Abraham, Isaac, Jacob intsipataiyaari ikaratzi kamantantaneriite isaike ipinkathariventantai Pava. Irooma eeroka jakakiroki pisaikai.²⁹ Tema inkarate avisakoshiretaatsine impoñaayetaiya tsikarika overaapaa kipatsi, isaikayetai irayooyetairi Pava tsika ipinkathariventantai.³⁰ Tema tzimatsi etayetarori iroñaaka, iriira ñeerone irimpoiyyetai. Tzimayetatsi eejatzi impoiyyetatsiri iroñaaka, iriira ñaayetairone iretayetaiyaaro.”

Jiraaneentakotaro Jesús Jerusalén

(Mt. 23.37-39)

³¹ Ari jareeyetapaaka Fariseo, ikantapaakeri Jesús: “Piyaatai, kaakitantsi Herodes ikovi irovemi.”³² Ikantzi Jesús: “Piyaate, pimpiyanake, pinkanteri kempitakariri sagari, novashinchaayetziri jaakiri kamaari, novashinchaayetziri mantsiyari. Intaani okapatapaaka mava kitaite nonkaratantyaarori nantziri.”³³ Iro kantamaitacha, eekero niyaatatyepi

† **13:19** Iro ikantakoitzi jaka okitho iryaanitatsiri pankirentsi paitachari mostaza, iro shookatsi inampiki pashine atziri.

irojatzi mavatapaintsine kitaite, tema iro aritatsi irovayeeteri maaroni kamantantaneriite Jerusalén-ki. ³⁴ ¡Jerusalén-satziite! Osheki povake kamantantaneriite. Pitsitokayetakeri ikaratzi jotyaantaveetakamiri. Tema nokovavetapiintaka nonkempityaarimi tsimeri isamoronkiitziri iriryaaante. Ari nonkanterimi naaka ikaratzi notomintaari. Iro kantamaitacha te pinkovaiyeni. ³⁵ Iroka pinampi tsika pisaikapiintayeveta, eero iñeetai impaitya nampitaiyaarone. Pinkeme nonkante: Eerora piñiitaana, irojatzi apaata pinkantantaiyaari: ‘Tasonkaventaari inatzi, tema Pinkatharentsi apaitziri otyaantakeriri.’”

14

Jesús jovashinchagairi eeniyavaitatsiri

¹ Okanta aparoni kitaite jimakoryaantaitari, ikenake Jesús ipankoki ijevare Fariseo iroya. Osheki kempoyaakeriri ompaitya iranteri. ² Ariya isaikakeri janta aparoni mantsiyari eeniyavaitatsiri. ³ Ipoña Jesús josampitakeri iyotaantayetzirori Ikantakaantaitane itsipataakeri Fariseo, ikantziri: “Kitaite jimakoryaantaitari onatzi iroñaaka, ¿tema oshinetaantsite ovashinchaante?” ⁴ Te irakaiyeni, irojatzi imairetaiyakeni. Jaakeri Jesús mantsiyari, jovashinchagairi, jotyaantairi. ⁵ Ipithokashitanakari irikapayeeni, ikantziri: “Aririka irotetya pipira omoroki kitaite jimakoryaantaitari, ¿tema ari pinoshikairi thaankiperoini?”* ⁶ Tema tekatsi inkante irakanakeri.

Oimoshirenkachari aavakaantsiki

⁷ Ari isaiki Jesús ipampoyiiri inkarate ayooterine ijevare Fariseo, tharovako ikantaiyani ikovi irosatekayetya intsipatantyaari jevari iroya. Ipoña Jesús joshiyakaaventanakeneri, ikantanake: ⁸ “Aririka inkaimayeetemi poimoshirenkya aavakaantsiki, eerora pikovashita posasatekatya pinkove pintsipatyaari jevari, tema tzimatsi pashine pokatsine anaakotzimiri jiriiperotziri irirori. ⁹ Aririka irareetapaakya kaimakaantzimiri, inkantapaakemi: ‘Eero posasatekata eeroka, piyaate pisaike jantyaatziini.’ Iniroitera pimpashiventanakya. ¹⁰ Aña iro kameethatatsi aririka piyaate eero posasatekavaita, pisaikapaake jantyaatziini. Impoña impokake kaimakemiri, inkantemi: ‘Asheninka, pimpoke posatekya eeroka janta.’ Aripaitera iriñaapinkathayeetemi. ¹¹ Tsikarika itzimi kovashivaitachane iriñaapinkathayeeterimi, aritake iriñaakero intsinampashiretakaitairi. Iriima tsika itzimi tsinampashirevaitatsiri, iriitake ñeerone iñaapinkathayeetairi.”

¹² Ipoña ipithokashitanakari Jesús aanakeriri irovakaiyaari, ikantziri: “Aririka pinkaime atziri povakaiyaari, eero pikaimashitari pisheninkajanotari eeroka, pirentzi, ipoña ikaratzi ashaarantachari, tema ari onkantake impiyataiyaami eeroka irovakaiyaami. ¹³ Aririka poimoshirenkya, iri pinkaimayete ashinonkainkari, mavityaakiri, pesaponthoyetatsiri. ¹⁴ Ari piñeero pinkimoshiretai, tema irikapayeeni, eero okantzi impiyataiyami apaata iromoshirenkya. Iro kantamaitacha ari impinayeetaimi pantakeri aririka irañaayetai kameethashireri.”

Joshiyakaaventaitziro iniroite jovaita

* 14:5 Iri ipirayeetari janta: buey ipoña asno.

¹⁵ Ikanta ikemavakera aparoni ikaratzi isaiki jovaiyani, ikantanake: “Kimoshirera inkantya inkarate ovaachane impinkatharitanakerika Pava.” ¹⁶ Ipoña ikantzi Jesús: “Tzimatsi aparoni atziri, jovetsikakaante iniroite oimoshirenkaantsi, ari irovaiyaani. Ithonka ikaimakeri ikarataiyini. ¹⁷ Ikanta omonkaratapaaka irovantyaari jotyaantakeri iromperatane inkamanteri ikaratzi ikaimakaantakeri, tema irootantsi irovaiyaani. ¹⁸ Tera inkove impokaiyeni ikaratzi ikaimakaantaveetakari. Jetanakaro aparoni, ikantzi: ‘Eero okantzi niyaate, niyaataye namenero ovaantsi namanantakeri. Irootake eero okantanta niyaate.’ ¹⁹ Ikantake pashine: ‘Niyaataye noñaantyaari namanantakeri nopirapayeeni, irootake eero okantanta niyaate.’† ²⁰ Ari ikantake pashine eejatzi: ‘Eero okantzi niyaate, tema ovakera naavakaaka.’ ²¹ Ipoña ipiya omperataari, ikamantapairi ivinkatharite kantainchari. Iniroite otsimaanakari, ikantanakeri iromperatane: ‘Piyaate, paniitero tsika overaa nampitsi, pamakeri ashinonkainkari, mavityaakiri, pesaponthoriite inkarate piñeeri janta.’ ²² Ari jimatakeri iromperatane. Ipoña ikantairi ivinkatharite: ‘Nomatakeri okaratzi pikantakenari. Iro kantamaitacha eeniro okaankitzi pankotsi.’ ²³ Ipoña ikantziri iromperatane: ‘Pinthonkero paniitero avotsi, piyaayete tsikarika, pishintsiventero inkarate piñeeri janta, impokeeta ojaikityaata nopanko. ²⁴ Pinkeme nonkante: Oshekira netavetakari nokaimakaantziri, eeromaita iñaajatziro iroya kapicheeni novetsikakaantakeri ovaritentsi.’”

Pomerentsitachari ankempitakotyaari Cristo

²⁵ Osheki ikaratzi oyaatakeriri Jesús. Ipoña ipithokashitanakari, ikantziri: ²⁶ “Aña iro onimotzimiri petakoyetari piri, piniro, piina, pitomi, pirementzi, pitsiro, petakota eejatzi apaniro eeroka. Iro kantacha aririka anaanakero okaratzi petakotyaanamami naaka paventaana, tera pinkyaaryoote pinkempisantena. ²⁷ Ontzimatyete pinkyaaryoovero noñaaventayetakemiri, onkantavetakya impaikakoitemi. Aririka povashaantakero, eerora nokempitakaantami eeroka niyotaane. ²⁸ Aparoni kovatsiri irovetsike pankotsipenthakii, iretavakyaaro impampithashiretya tzimatsirika irimatantyaarori irovetsikero. ²⁹ Ari onkantya inthonkantaarori iretanakyaaro irovetsikero, tema aririka irookaventakero ari ishironaventakyaari inkarate ñeerine. ³⁰ Inkantaiyeni: ‘Piñaamatsiteri irika, te iraavyeero, jookashitaro.’ ³¹ Ari ikempitari eejatzi, aparoni pinkathari tzimatsiri 10,000 irovayirite, iriminthatya irovayirityaari pashine pinkathari tzimatsiri 20,000 irovayirite. Ontzimatyeteera iretavakyaaro impampithashiretavakya, aririka iroitsinampaakeri. ³² Iñaakerorika eero joitsinampairi, eenirora joveraa intaina pashine pinkathari pokatsiri irovayirityaari, irotyaantake kanterine: ‘¿Tsikama ankantyaaka eero ovayiritavakaanta?’ ³³ Ari okempitari eejatzi ontzimatyete petavakyaaro pimpampithashiretavakya eerokaite, tema eerorika povashaantziro petakoyetaro okaratzi pashiyetari, eerora nokempitakaantaami niyotaane.”

Kempitarori tzivi kaari katyotaatsine
(Mt. 5.13; Mr. 9.50)

† 14:19 Iri kantakotachari jaka nopirapayeeni, karatatsiri 5 buey.

³⁴ “Tema kameetha okanta tzivi okatyotzi. Iro kantacha aririka inkonovaitero tsika ompaitya, eero apantaaro inkatyokantaityaaro. ³⁵ Tekatsi apantaiyaarone tzivi, eero aritaajatzi eejatzi isaiponkitzitan-taityaaro pankirentsi, ontzimatye irookaitero. Kovirori inkemathatero iroka, irovayempitayta inkempisante.”

15

Jiñaaventaitziri oisha peyavetachari
(Mt. 18.10-14)

¹ Osheki kovakotziriri kireeki isheninka itsipatakari atziri kaariper-oshireri, ikempisantzi jiyotaantzi Jesús. ² Ikanta Fariseo itsipatakari iyotzinkariite, iñaaventanakeri Jesús, ikantzi: “Pameneri irika, ikempiyakari atziri kaariperoshireri, itsipataro jovapiintaiyani.”

³ Ipoña Jesús joshiyakaaventanakeneri, ikantanake: ⁴ “Tzimatsi piratachari ikaratzi 100 iroishate. Okanta aparoni kitaite, ipeyaka aparoni iroishate, jookanakeri pashine 99 oisha tsika te inampitaro, jatake ikokovatairi peyeenchari. ¿Tema pimatziro eeroka iroka? ⁵ Ikanta iñaapairi iroishate, kimoshire ikanta janatapairi. ⁶ Tema jareetara ipankoki, japatotapairi isheninka, ikantapairi: ‘Pimpoke pintsipatyana aimoshirenkya, tema noñagairi noishate peyavetainchari.’” ⁷ Eekero ikantatzi Jesús: “Arira onkempitagaiya inkiteki, iniroite inkimoshireyeteri aparoni atziri ovashaantairori ikaariperoshireveta. Iranaanakeri 99 kameethashiretaiyatsiri.”

Joshiyakaaventaitziri kireeki peyavetachari

⁸ Ipoña ikantzi: “Aparoni tsinane tzimatsi 10 oireekite. Okanta aparoni kitaite ipeyapithataro aparoni oireekite, ovaampatake ootamento, opishitakero maaroni opanko okokovatairi oireekite.* ⁹ Okanta oñagairi, okaimakeri osheninka, okantakeri: ‘Pimpoke, pintsipatyana noimoshirenkya, tema noñagairi noireekite peyavetainchari.’” ¹⁰ Eekero ikantatzi Jesús: “Arira inkempitagaiya imaninkarite Pava iniroitera inkimoshireyetai iñaakerika aparoni atziri jovashaantairo ikaariperoshirevaitzi.”

Iñaaventaitziri tomitsi aparavaitatsiri

¹¹ Ipoña ikantanake eejatzi Jesús: “Aparoni atziri tzimatsi apite itomi. ¹² Ikanta iyaapitsi itomi, ikantakeri iriri: ‘Apá, pimpenaro okaratzi pashitakaiyaanari.’ Ari ikantakero, itsiparyaakeneri itomi okaratzi irashitakaiyariri apaata aparopayeeni. ¹³ Tekera osamanite, jatake iyaapitsi itomi intaina pashineki nampitsi. Ari japaravaitashitakari iireekite. ¹⁴ Ikanta japerotakeri japaratakero maaroni, iñeetake iniroite tashetsi janta nampitsiki. Ari ikovityaanaka ikaratzi japaratashivaitakari. ¹⁵ Ipoña jiyaatashitakeri nampitarori janta ikovi antavairentsi, jotyaaantaitakeri iraaaventyaari chancho. ¹⁶ Iniroite itashaake, ikovake irayooteri chancho, tema tekatsi perine iroyaari. ¹⁷ Ipoña ikantashiretanake evankari: ‘Osheki janintaavaita jovatziita antavaitatsiri ipankoki ashitanari, ¿jipaitama nashinonkaantavaitantari naaka jaka noshasheneentzi?’ ¹⁸ Ontzimatye niyaatai ashitanariki, nonkantapairi: Apá,

* **15:8** Ikantakoitziri jaka “kireeki,” irijatzira ipaitayeetziri “dracma,” kireeki inatzi jashiyetari Grecia-satzi. Iriitake ipinatantairori antavaitatsiri aparoni kitaite.

tzimatsi kaariperori nantzimotakemiri, eejatzi nokempitaakeri Inkitesatzi. ¹⁹ Te arite pinkempitakaantaina pitomi, intaani nokovi pinkempitakaantenari ikaratzi antavaitzimiri.’ ²⁰ Ari ipoña ikatziyanaka, pokai ashitariki. Ikanta ashitariri, amenavookitatsi irirori iñaavairi ipokai, ishiyashitavaari, javithanotavairi, inintaaporotavairi. ²¹ Ikantapaake itomi: ‘Apá, tzimatsi kaariperori nantzimotakemiri, eejatzi nokempitaakeri Inkitesatzi. Te arite pinkempitakaantaina pitomi.’ ²² Iro kantamaitacha ashitariri, ikantakeri iromperatane: ‘Pamake irooperori kithaarentsi, pinkithaatavairi notomi. Poveneri irakoki mareryaat-siri, pinkyaantakaiyaari eejatzi zapato. ²³ Impoña pamenake evonkiri vaca kameetha ivathate, povamayeri. Nokovi aimoshirenkyá. ²⁴ Tema irika notomi kamavetaka, iro kantamaitacha añagai iroñaaka. Pairani ipeyaka, iñeetairi iroñaaka.’ Ari jetanakaro joimoshirenkaiyani.

²⁵ Ikanta irantarite irirentzi saikatsi jantavaitzi ovaantsiki. Pokai pankotsiki, ikemapaatziiri joimoshirenkaiyani. ²⁶ Josampitapaake aparoni iromperatane opaita ikimoshiretantaitari. ²⁷ Ari ikantanakeri: ‘Areeta pirentzi, irootake jovamaakaantakariki piri evonkiri vaca, tema kameetha jareeta pirentzi tekatsi avishimoterine.’ ²⁸ Ari ikisapaaka, te inkove inkyapapai pankotsiki. Ipoña jiyaatashitakeri iriri, osheki ipankiventakeri intsipatantyaariri joimoshirenka. ²⁹ Irojatziki ikantan-tanakariri iriri: ‘Piñaavetana naaka osamani nosaikimotzimi, tekatsi nantzimotemi. Tetya pimpajaatena aparoni piratsi noimoshirenkyá.† ³⁰ Iro kantamaitacha ipokaira iyeka thonkitakemiriri piireekite ipiro mayempiro, iriyya povamainiri vathatatsiri poimoshirenkavairi.’ ³¹ Ari jakanake iriri, ikantziri: ‘Notomí, ari pashi poviro pisaikimotak-ena eeroka, maaroni okaratzi nashitari, eerokara ashitaro maaroni. ³² Irootake ankimoshiretantyaari iroñaaka, tema irika pirentzi, kamavetaka, iro kantacha añagai iroñaaka. Ipeyavetaka jiñeetairi iroñaaka.’ ”

16

Joshiyakaaventaitziri kaariperori omperataari

¹ Ipoña Jesús ikantakeri eejatzi iriyotaane: “Tzimatsi aparoni atziri ashaarantachari. Itzimi irirori iromperatanepayeeni. Okanta aparoni kitaite tzimatsi pokaintsiri, ikantaitakeri ashaarantachari: ‘Irika ijevare pomperatane, japaratakemiro pashaakaro.’ ² Ikanta irika ashaarant-neri ikaimakeri iromperatane, josampitakeri: ‘¿Opaitama pantakeri? Nokemake ikantaitana. Nokovi poñaakenaro okaratzi pantavaitake-nari. Tema ari okaratapaake pijevatziri nomperatanepayeeni.’ ³ Ari ikantashiretanake irika omperataari: ‘¿Tsikatya nonkantyaaka iroñaaka? Iromishivotayeeni omperatanari. Te onkante nompankivaite, aririka nonkampitante impashityaana, osheki nonpashiventya.’ ⁴ Ipoña ikantashiretzi: ‘Niyotake ompaitya nanteri irakameethatantaityaanari pankotsiki aririka iromishitovaitakena.’ ⁵ Japatotakeri ikaratzi ireevetziriri ivinkatharite, ikantakeri etakarori: ‘¿Tsikama ikaratzi pireevetziri novinkatharite?’ ⁶ Ikantziki irirori: ‘Nireevetziri ikaratzi 100 inchatonaa jovaitzi yeenkantsi.’ Ipoña ikantziki: ‘Jiroka pireevere, thaanki posankinate, intaani inkaratai 50 inchatonaa pireeveteri.’ ⁷ Ipoña josampitakeri pashine ikantziki: ‘¿Eeroka tsikama ikaratzi pireevetziri?’ Ikantziki: ‘Nireevetzi okaratzi 100 ipiyotakoyeetziro trigo.’ Ipoña

† 15:29 Ikantakoitzi jaka “piratsi,” iriitakera cabra.

ikantziri eejatzi: ‘Jiroka pireevere, posankinate, intaani onkaratai 80 ipiyotakoyeetziro.’⁸ Ikanta irika pinkathari, joñaakantakeri iromperatane tema iñaakeri omatatziri jiyotzi tsika inkenakairo kantainchari. Arira ikantayetari atziripayeeni iroñaaka, imataya jiyotzi tsika ikenakairo irakameethayetantyaariri isheninka, janayiri tsika ikanta kempisanzinkariite.”⁹ Irojatzzi ikantantanakari Jesús: “Ontzimatye piyote paakameethatantyaaro pashaarantayetari iroñaaka onkantavetya te apantaperotaro, iroora onantaiyaari irakameethayeetaimi apaata eeroka janta inkiteki.

¹⁰ Itzimirika kyaaryootaintsiri kapicheeni, iriitake kyaaryooperotaatsine. Itzimirika kaariperoshiretatsiri kapicheeni, iriitake maperotairone inkaariperotai.¹¹ Terika pinkyaaryoovero ashaakarontsi kaari apantaperotaro jaka, tekatsira ameentyaamine irooperoriki.¹² Terika pinkyaaryoovero ashinentsi, tekatsira pemineri pashityaari eeroka.¹³ Tekatsira aparoni omperataari materone irantavaitene apite pinkathari. Tema aparoni inkovaperote jomperatari, iriima pashine inkisaneentakeri. Ari okempitari eejatzi, tekatsira materone inkempisanteri Pava, aririka impampithashiretakotero ashaakarontsi, kempivaitaka omperanatatyeyearimi.”

¹⁴ Ari ikaratzi ikemaiyakeni Fariseo, tema irijatzi nevetarori ashaakarontsi, ishirontzimentakari Jesús ikemiri ikantayetakeri.¹⁵ Ipoña ikantanakeri: “Piyotzi potzikaaventaiyani eeroka eero jiyotantami atziri, iro kantamaitacha jiyotzimiro Pava okaratzi pipampithashireyetari. Tema okaratzi irooperotziimovetariri atziri, ipinkimatziro Pava.”

Ikantakaantaitane ipoña ipinkathariventantai Pava

¹⁶ “Tema pairani iñaaventayeetakeri Ikantakaantaitane ipoña irosankinare kamantantaneriite. Ipoña ikinkithatake Juan. Ikematziiro iroñaaka atziriite Kameethari Ñaantsi tsika ikanta ipinkathariventai Pava. Iniroite ikovi iriñeero okempitaro ishintsitaitzi aririka irovayiritaitya.¹⁷ Te opomerentsita aperotaiya apaata kipatsi eejatzi inkite, iro kantamaitacha eero aperotzimaitaatsi Ikantakaantaitane.”

Jiyotaantzi Jesús ikantzi: “te apantyaaro pookero piina”

¹⁸ “Itzimirika ookerone iina, aririka iragai pashine tsinane, jimayempiventakeri etavetarori. Ari ikempitari eejatzi agairone tsinane jookiri oime, imayempitake irirori.”

Ashaarantachari ipoña Lázaro

¹⁹ “Tzimatsi aparoni atziri ashaarantachari, tsika itzimi ovaneenkatachari ikithaatapiinta. Jaakoventaro kitaiteriki joimoshirenka ovaneenka jovatziivaita.*²⁰ Tzimitacha eejatzi aparoni ashinonkaavaitachari ipaita Lázaro, ithonka ipathaavaitake irika. Ari jonoryaapiinta jakakiro ipankoki ashaarantaneri.²¹ Iriitake kovatsiri iriyoyeero jovyaryaayetziro irovanaro ashaarantachari. Pokatsi otsitzi ithotziri ivathaaroki.²² Ikanta apaata kamake ashinonkainkari, jaanakeri imaninkarite Pava, jatake isaikira Abraham. Ipoña kamitaka eejatzi ashaarantachari, ikitaitakeri.²³ Ikanta janta sarinkaveniki,

* **16:19** Iro ikantakoitziri jaka “ovaneenka,” kithaarentsi jonkeromaitatsiri. Osheki ovinaro iroka. Intaani ikithaayetaro ashaarantachari.

osheki ikemaantsivaitaka irika ashaarantavetachari. Jamenakotakeri intaina jiñaatziiri Abraham itsipatakarí Lázaro. ²⁴ Ari ikaimanake irirori, ikantzi: ‘Chariné, Abraham, pineshinonkatena. Potyaanteri Lázaro iramaajatakena kapicheeni jiña nomiretavakyaari, tema itashineentatyaana shintsiini paampari.’ ²⁵ Ikantanake Abraham: ‘Nochariné, poshiretyaaro pashaakaro pairani, eejatzi ikempita Lázaro joshiretaro iñaashivaitakari. Iro kantamaitachari kimoshire ikanta irirori jaka, irooma eeroka ontzimatyé pinkemaantsivaitaiya. ²⁶ Tekatsi pinkene pimpoke, tzimatsi iniroite impereta otzikairi, eero okantzi eejatzi niyaatashitemi eeroka.’ ²⁷ Eekero ikantaveta irirori: ‘Pinkeme nokantzimi chariné, potyaante jatatsineri isaiki ashitanari. ²⁸ Tzimatsi janta ikaratzi 5 nirentzi, pinkamanteri eero ipokanta irirori jaka, osheki jiñaashitaitaro.’ ²⁹ Ari ikantzi Abraham: ‘Tzimatsi Ikantakaantakeri Moisés, tzimatsi eejatzi ikantayetakeri kamantantaneri, iro inkempisanteri.’ ³⁰ Ipoña ikantzi eejatzi: ‘Eerotyaaami, Chariné, Abraham. Tzimatsirika aparoni kamatsiri kamantairine añaatsiri atziri, ari irovashaantairo kaariperori jameyetari.’ ³¹ Eekero ikantanakitzi Abraham: ‘Tema te inkempisanteri ikantayevetari Moisés eejatzi ikantayetakeri kamantantaneri, eerotyaa ikempisantaajatziri inkamantavetyaari aparoni kaminkari.’”

17

Eero pantakaantziro kaariperori

¹ Ipoña Jesús ikantanakeri iriyotaane: “Ari intzimapiintatye antakaanterone kaariperori. Inkantamacheeteri irika. ² Tsikarika itzimi antakaakerine kaariperori aparoni eentsi aventaanari, ari irovasankitaayeetairi. Iro kameethatatsimi inthayeeteneri mapi ikentsiki, irovinkaitakeri inkaareki, ari onkantya eero ikaariperotakaantantami. ³ Ontzimatyé pampaventya eeroka. Tema intzimerika aparoni antzimotemine kaariperori, pinkaminairi. Aririka irovashaantanairo jantayevetakari, pimpeyakotero jantzimovetakamiri. ⁴ Ari okempitari eejatzi. Tzimatsirika atziri osheki irantzimotapiintakemi, okempitajatatyaama onkarate 7 irapiiitero aparoniki kitaite, ontzimatyera paapiiiteri pimpeyakoteri aririka impokashitapiintakemi inkovakotemi pimpeyakotairi.”

Paventaaperotakaina

⁵ Ikanta Otyaantajanoriite, ikantanakeri Jesús: “Nokovi poshoretakaaperotyana.” ⁶ Ipoña ikantzi Avinkatharite: “Onkantavetakya eero iniroitetzi poshoretana, onkempityaaro okitho iryaani pankirentsi, aritake pimatakero iniroite inchato katziyeenchari, pinkantero: ‘Pishirinke, piyaate pinkatziye janta inkaareki.’ Nonkante, arira omatakya.”*

Irantayeteri omperataari

⁷ “Aririka intzime pomperatane, piñaavairi irareetaiyya joshevavaitzi povaneki, jaamaakoventari pipira çarima pinkantavairi: ‘Payootapaina?’ ⁸ Aña eero, intaani pinkantavairi: ‘Ponkotsitapai ovaritentsi.

* 17:6 Iro ikantakoitzi jaka “okitho iryaani pankirentsi,” paitachari “mostaza,” iro shookatsiri inampiki pashine atziri. Iro ikantakoitzi jaka “iniroite inchato,” paitachari “sicómoro,” irojatzii shookatsiri pashineki inampi atziri.

Povathakitya inkene poyiitena, irojatzí novantakyaari, nirake nomire eejatzi. Impoña pimpoite eeroka povaiya.’⁹ ¿Aríma pimpaasoonketakeri okaratzi iranteri pomperatane? Aña eero.¹⁰ Aríra pinkempityaari eejatzi eeroka, aríríka pímonkarataakero okaratzi inintakaimírí Pava, ompoña pinkante: ‘Eero asagaaventaváita jomperayeetai, tema intaani amonkaraamatsitero okaratzi ikovakaayeetakairi antero.’ ”

Jovashinchagaitziri 10 pathaavaitatsiri

¹¹ Ipoña javisanake Jesús iriyaatero Jerusalén-ki, ikenanakero Samaria-ki ipoñaanakero Galilea. ¹² Ikanta jareetapaaka aparóniki nampitsi, ari jomonthaavakari 10 shirampari pathaavaitatsiri, intaina ikatziyeeyapaaka. ¹³ Ikaimaiyini, ikantzi: “¡Iyotaanterí Jesús, pineshinonkataina naaka!” ¹⁴ Ari jamenanakeri irirori, jiñaatziiri ikatziyeyani, ikantziri: “Piyaatashiteri omperatasorentsitaari iramenavakemiro pivathaaro.” Ikanta jiyaataiyanakera, omapokashitaka opeyanaka ivathaaro, eshitakoyetanai. ¹⁵ Ikanta aparóni iñaakerora jeshitakotai ipathaavaitzi, tharomentaka ipiyaa irirori, ikimoshireventanakeri iniroite Pava. ¹⁶ Jotyeerovashitapaakari iitziki Jesús, ipaasoonketapaakeri. Irika piyaachari Samaria-satzira inatzi. ¹⁷ Ipoña ikantzi Jesús: “¿Tema 10 íkaratzi eshitakotaatsi, tsíkama íkenakeka pashine? ¹⁸ Tekatsira nosheninka piyaatsine inkimoshireventairi Pava impaasoonketeri, intaani ipiya pashinesatzi atziri.” ¹⁹ Ari ikantanakeri Jesús pathaavaivetachari: “Pintzinaanai, piyaatai. Iro ovashinchagaimi poshoretana.”

Etantanakyaarori impinkathariventantaite
(Mt. 24.23-28, 36-41)

²⁰ Ipoña Fariseo josampitakeri Jesús, ikantziri: “Tsíkapaite etantanakyaarori impinkathariventantai Pava.” Ari jakanake irirori: “Omapokashitaiyaara impinkathariventantai Pava. ²¹ Eero íkantaitzi: ‘Jíroka jaka. Jíronta janta.’ Tema arítake pinkatharishireventantai Pava.” ²² Ipoña ipithokashitanakari iriyotaane, ikantziri: “Ari pinkovavetaiya apaata piñeerimi kapicheeni iríka Ítomi Atziri, eero okantzímaita. ²³ Ari pinkemake inkantaite: ‘Jíríka jaka.’ Pashine kantatsine: ‘Jírínta janta.’ Eerora piyaatashitziri, eero poyaatziri eejatzi. ²⁴ Aríríka ímpiye Ítomi Atziri, inkempitapaiyaaro oporeki ookatharontsi, ompoñaanakya tsíka overaa kípatsi írojatzí tsíka janta othapítapaa. ²⁵ Aña etavakya iríñaavakero inkemaantsitya iniroite, irimanintavaiteri iríkaite atziriíte tzmáyetsiri íroñaaka. ²⁶ Tema onkempityaaro tsíka okanta pairani eeniro isaikaveta Noé. Ari onkempitzitaiya eejatzi aríríka ímpokímatai Ítomi Atziri. ²⁷ Onímotziri atziri jovavaiyeta, jíravaitaiyini, jaavakaayeta eejatzi. Írojatzí íkyaantanakari Noé irirori pítsíki jóvetsíkakeri. Okanta oonkanaka kípatsíki, aperotakeri maaroni atziri ípiínkake. ²⁸ Ari onkempityaaro eeniro isaikaveta pairani Lot. Onímotziri atziri jóvaiyani, jíravaitaiyini, jíyomparitaiyani, ípankívaitaiyini, jóvetsíkaiyini ípanko eejatzi. ²⁹ Iro kanta-maitacha omonkaratapaaka kítaite íshitóvantanakari Lot nampítsíki Sódoma, jomapokashitaka íparyaapaake iríríite paampari, ari japerotakeri maaroni atziri ítaga. ³⁰ Arítakera onkempitagaiyaari eejatzi aríríka ímpiye Ítomi Atziri. ³¹ Tzímatsíríka saíkatsírí jakakíroki ípanko, aríra ímpoñaanakya írísííye, eerora íkyaapanaatzí íraapanaate tsíka

ompaitya. Itzimirika saikatsine irovaneki, irishiye tsika ikantara, eero ipiyapanaata. ³² Pinkinkishiretakotero okaratzí avishimotakerori iina pairani Lot. ³³ Ikaratzi etakovaitachari apaniro jantayetziro ineve-tashiyetari, ari impeyaashitakya. Iriima inkarate kamimentenane jantanaíro nokovakairiri naaka, aritake iravisakoshiretai.” ³⁴ Eekero ikantatzi Jesús: “Tzimatsi tsipatavakaachane irimaye. Aparonira iraaeyeetai inkiteki, iriima pashine irookayeetanairi. ³⁵ Tzimatsi apite tsinane tsipatavakaachane otononkavaitzi. Aparoni iraaeyeetai inkiteki, irooma pashine irookayeetanairo. ³⁶ Irisaíke apite atziri irovaneki. Aparoni iraaeyeetai inkiteki, iriima pashine irookaitanairi.” ³⁷ Ipoña josampitanakeri ikantzi: “¿Tsikatyá janta Pinkathari?” Ikantzi Jesús: “Tsikaríka osaikai ivatha kaminkari, ari impiyoventyaarira tziso.”†

18

Iñaaventaitziro kamaimetzinkaro ipoña kaariperori pinkathari

¹ Ipoña joshiyakaaventanakeri Jesús onkantya iramanayee-tantyaarimi kitaiteriki, eero jovashaantayeetantaro. ² Ikantzi: “Tzimatsi aparoni nampitsi, ari isaikiri kaariperori pinkathari, te iriñaapinkathateri irirori Pava, iri ovatsipero te iriñaapinkathateri atziri. ³ Ari osaikitari eejatzi aparoni tsinane kamaimetzinkaro. Opokashitakeri kaariperori pinkathari, okantziri: ‘Nokovi pinkaimenari kisaneentanari, povetsikainaro avishimotanari.’ ⁴ Teya inkovavetya pinkatharíka. Ipoña ikantashiretake: ‘Te noñaapinkathateri Pava, eejatzi nokempitairi atziri. ⁵ Iro kantacha iroka kamaimetzinkaro, ontzimatyé nantenero kameethari okoviri. Nosamarokari ariríka oñaashirenkena ompipiyatashitena.’” ⁶ Ikantzi Jesús: “Piñaakero ikantashiretakei kaariperori pinkathari. ⁷ Iri maperotzirori Pava irirori, eero ishenkaatsi irantaineri kameethari ikoyaayetaíri, tsika itzimi aakoventanaarori jamanairi kitaiteriki.” ⁸ Eekero ikantatzi Jesús: “Eerora ishenkaita irantantaityaarori kameethari. Iro kantacha ariríka impiyapaake Itomi Atziri, ¿eekeroma iriñaapaatyé aventaapiintyaarine kipatsiki?”

Joshiyakaaventaitziri Fariseo ipoña kovakotziri kireeki isheninka

⁹ Tzimayetatsi pampithashiretachari kameethashire inatzi. Ipoña imanintashirevaitziri pashine atziri. Irootake Jesús joshiyakaaventantanakariri, ikantzi: ¹⁰ “Tzimatsi apite atziri jiyaatake tasorentsipankoki iramane. Fariseo inatzi aparoni, iriima pashine iri kovakotziriri kireeki isheninka. ¹¹ Ikanta ikatziyapaaka Fariseo jamani, ikantzi: ‘Pava, iniroite nopaasoonketzimi, tema te nokempitari naaka pashine atziri, koshintzi ini, kaariperoshire ikanta, mayempiri ini, ari ikempitakari iríka kovakotziriri kireeki isheninka. ¹² Apitesatzi notzitapiintaro novarite avisayetzira kitaite jimakoryaantaitari, nookapiintzi kireeki íkaratzi ipinaitanari.’ ¹³ Ipoña irirori kovakotziriri kireeki isheninka, ikatziyapaaka jantyaatziini, oyootapaaka jamani te iramene jenoki. Tema okatsitzimoshiryaanakeri, ikantzi: ‘Pava,

† 17:37 Ikempitara añaapiintziri amempori jevotaiyani, ayotzi tzimatsi kamaintsiri. Ari okempitari eejatzi ariríka añaayetakeri okaratzí iñaaventayetakeri jaka Jesús, ayotzira irootaintsi impiyimatai.

pinkaminthayena naaka, kaariperoshire nonatzi.’”¹⁴ Ikantzi Jesús: “Iriitake jaakameethayeetairi irika, kameethashire ikanta jiyaatai ipankoki, te inkempityaari pashine. Tema tsikarika itzimi iriiperovaitatsiri iroñaaka, ari intsinampashiretakaitairi. Iriima tsika itzimi tsinampashirevaitatsiri iroñaaka, ari iriñeero iririiperotakaitairi.”

Itasonkaventziri Jesús eentsipayeeni
(Mt. 19.13-15; Mr. 10.13-16)

¹⁵ Ipoña jamayeetapaakeneri Jesús eenchaaniki, ikovaitzi irantan-tavakyaari kapicheeni irako. Iro kantacha iriyotaanera Jesús, ik-isathatavakari amayetziriri eentsi. ¹⁶ Irojatzi ikantantanakari Jesús: “Pishineteri eenchaaniki impokashitena. Eero pithañaana. Tema inkarate kempitaiyaarine irirori, iriitakera ñaagairone ipinkathariventantai Pava. ¹⁷ Omaperora, eerorika iñaapinkathaitziri Pava inkempitakoityaari ikantara eentsipayeeni, eero iñeetairo ipinkatharitai.”

Evankari ashaarantachari
(Mt. 19.16-30; Mr. 10.17-31)

¹⁸ Ikanta aparoni pinkathari josampitakeri Jesús, ikantziri: “Kameethari iyotaantanerí, ¿opaitama nanteri noñaantaiyaarori kantaitaachaneri añaantarentsi?” ¹⁹ Ipoña jakanake Jesús, ikantzi: “¿Opaitaka pikantantanari: ‘kameethari pini?’ Apanirora ikantakaaro Pava ikameethatzi, tekatsi pashine. ²⁰ Piyotakotakeroma Ikantakaantaitane, kantatsiri: Eero povantzi, eero pimayempitzi, eero pikoshitzi, eero pithaiyakotanta, eero pamatavitantzi, piñaapinkathateri ashitamiri.” ²¹ Ari jakanake evankari, ikantzi: “Iyotaantanerí, nothotyakero maaroni irojatzi netanakaro pairani eeniro neentsitapaakeni.” ²² Ikanta ikemakerira, ikantzi Jesús: “Tzimatsi aparoni kovityaapainchari kaari pante. Pimpimantero okaratzi pashitari, pimpashiyetyaari ashinonkaachari. Tema ari piñagairo panintagaiya inkiteki. Impoña pimpokanake, poyaatena.” ²³ Ikanta ikemavakera, ovashire ikantanaka, tema ashaarantaperoneri jinatzi. ²⁴ Tema iñaakerira Jesús iniroite jovashiretanaka, ikantanake: “¿Omapero opomerentsita iriyaatai ashaarantzinkari tsika impinkatharitai Pava! ²⁵ Tema eero okantzi inkye piratsi camello imoroki kithapi, iro ovatsipero ompomerentsitya inkye ashaarantzinkari tsika ipinkatharitai Pava.” ²⁶ Ikantayetanake ikaratzi kemakeriri ikantake Jesús: “¿Impaityaakama avisakoshiretaatsine?” ²⁷ Ipoña ikantzi Jesús: “Tzimatsi opaiyeta pomerentsitzimoyetariri atziri, iriima Pava te opomerentsitzimotari.” ²⁸ Ari ikantanake Pedro: “Jirika nokaratayakeni naaka, nookayetanakero okaratzi tzimimoyetanari, noyaataiyakemi.” ²⁹ Ikantanake Jesús: “Omaperora, tzimatsirika kovanairori impinkathariventairi Pava, irootake jookaventantanakarori ipanko, ashitariri, irirentzi, iina, ipoña irovaiyaneete, ³⁰ tema osheki impayetairiri Pava irika, ari anaanakero okaratzi jookaventanakeri. Ari inkempitagairiri eejatzi apaata aririka iriñeero kantaitaachaneri añaantarentsi.”

* **18:13** Kantakotachari jaka “okatsitzimoshiryaanakeri,” iroora kantakotajaantachari jomposashipaneetanakitya irika atziri. Tema irootake jametayetari judio-payeeni aririka onkatsitzimoshireteri tsikarika ompaitya. Onashitara okaratzi ametari aakapayeeni aririka amposashipaneetya, tema asagaaventavaitatya.

Japiitairo Jesús ikamantakota irovamagaiteri

(Mt. 20.17-19; Mr. 10.32-34)

³¹ Ipoña Jesús japatotairi karatatsiri 12 iriyotaane, ikantziri: “Aatatyera iroñaaka Jerusalén-ki. Ari omonkaratyaari onkarate avishimoterine Itomi Atziri, tema irootake josankinatakoyetakeriri pairani kaman-tanteri. ³² Arira irakaantaiteri, irayeri atziri kaari asheninkata. Iniroite ishirontzimentavaitaityaari, inkemaantsitakaityaari, impoña inchoontaporovaitaiteri. ³³ Aririka onkaratake impasavaitaiteri, ari irovamagaiteri. Iro avisavetakya mava kitaite, ari irañagai eejatzi.” ³⁴ Iro kantamaitacha, te inkemathatero irikapayeeni ikaratzi kemave-tainchari, tema te inkovaite inkemathatakagaiteri.

Jamenakagaitairi Jericó-satzi

(Mt. 20.29-34; Mr. 10.46-52)

³⁵ Ikanta Jesús areetzimatata nampitsiki Jericó. Ari isaikiya aparoni mavityaakiri avotsinampiki ikampitantzi impashiityaari. ³⁶ Ikemake mavityaakiri, josampitakeri avisayetatsiri atziri, ikantziri: “¿Ipaita pokatsiri?” ³⁷ Ikantaitanakeri: “Ipokatzi Jesús, ipaitaitziri Nazaret-satzi.” ³⁸ Irojatziki ikaimantanakari, ikantzi: “¡Jesús, icharinentari David-ni, pineshinonkataina naaka!” ³⁹ Osheki ikisathaveetanakari irimairiantyaari. Eekero ikaimanakitzi shintsini, ikantzi: “¡icharinentari David-ni, pineshinonkataina naaka!” ⁴⁰ Ari ikatziyapaaka Jesús, ikantzi: “Pamakenari jaka.” Ikanta jamaitapaakeneri, josampitavakeri. ⁴¹ Ikantziri: “¿Tsikama pikovi nonkantaimi?” Jakanake mavityaakiri, ikantzi: “Nokovi nokiryagai, Pinkathari.” ⁴² Ikantzi Jesús: “Kantatsi pokiryagai, iro ovashinchagaimi paventaana.” ⁴³ Omapokashitanaka jamenanai, joyaatanakeri Jesús, kimoshire ikantaventanakari Pava. Ikanta atziriite iñaakero okaratzi jantakeri Jesús, jimatanakero iriroriite itharomentaventanakari Pava.

19

Jesús ipoña Zaqueo

¹ Ikanta jareetapaakara Jesús Jericó, janiitapaakero nampitsiki. ² Ikanta aparoni shirampari ijevere kovakotziriri kireeki isheninka ipaita Zaqueo. Ashaarantzinkari inatzi. ³ Ikovaperotake irirori iriñeeri Jesús. Iro kantacha te onkante tema osheki atziri otzikaakeriri, ikaraporoityokitziini eejatzi. ⁴ Ipoña jeevatanake Zaqueo, ataitapaake inchatoki inkene iñeeri Jesús, tema ari inkenapaakeri.* ⁵ Ikanta jareetapaaka jataitakera, jamenapaake jenoki, iñaapaakeri, ikantziri: “Zaqueo, payiitanake thaankiini, tema ari noshiretaro nomayimotemi pipankoki.” ⁶ Thaankiperoini jayiitanake Zaqueo. Kimoshire jaanakeri ipankoki. ⁷ Ikanta jiñeetakeri, ñaavaitanake atziriite ikantzi: “¿Opaitama ikyaavankotantariri Jesús aparoni kaariperoshiretatsiri?” ⁸ Ipoña ikantake Zaqueo: “Pinkathari, ari nompakeri ashinonkainkari kashetani nashaakaro. Tzimatsirika ipaita namatavitakeri nokoshitziri, ari noipiyeeneri onkarate 4 nayitakeriri.” ⁹ Ikantanake Jesús: “Iroñaaka piñeero pavisakoshiretai. Tema pimatanairo pikempitakotanaari Abraham-mirinkaitejanori. ¹⁰ Tema iro ipokantakari Itomi Atziri ikokovayetairi ikaratzi peyaashivetainchari irovavisaakoshireyetairi.”

* 19:4 Kantakotachari jaka inchatu, irootake ipaitaitziri pashineki nampitsi sicómoro.

Joshiyakaaventaitziri 10 kireeki

¹¹ Irojatzí ikempisantaiyakeni atziri iñaaventakeri Jesús. Ipoña joshiyakaaventanakeri, tema iñaajaantake atziriite koñaaroini impinkathariventantai Pava, tema jiñaakero irootaintsi irareetzimataiyaani Jerusalén-ki. ¹² Ikantanake: “Tzimatsi aparoni jevari jiyaatake pashineki nampitsi, impinkatharitakaite, impoña impiye. ¹³ Japatotanakeri 10 iromperatane, ipanakeri 10 kireeki, ikantayetanakeri: ‘Pantavaitakairi kireeki nopayetakemiri, irojatzí nompiyantapaakyaari.’[†] ¹⁴ Iro kantachari tzimatsi kaari koverine impinkathariventante. Jotyaantaitake kantatsineri: ‘Te nonkovaiyeni impinkatharite.’ ¹⁵ Ikanta ipiya, aritake impinkatharitakaitakeri. Japatotapairi iromperatane ipayetanakeri kireeki, ikovi iriñeeri tsika ikanta jantavaitakaakeri iireekite. ¹⁶ Jetapaakaro ipokake aparoni, ikantapaake: ‘Pinkatharí, noshekyaaakeri piireekite, nagai pashine ikaratzi 10.’ ¹⁷ Ikantanake irirori: ‘Kameethatake nomperatane, kapiche pikyaaryootake, aritake piñaakero pijevaventero onkarate 10 nampitsi.’ ¹⁸ Ari ipokapaake pashine iromperatane, ikantapaake: ‘Pinkatharí, noshekyaaakeri piireekite, nagai pashine ikaratzi 5.’ ¹⁹ Eejatzí ikantanakeri irirori: ‘Ari pinkempityaari eeroka, ari piñaake pijevavente onkarate 5 nampitsi.’ ²⁰ Ipokapaake pashine, ikantapaake: ‘Pinkatharí, jirika piireekite kameetha noponatakemiri. ²¹ Tema iniroite notharovakaami omaperotatziimi pimashirenkata, te piñaakotya poshekyaaantariri piireekite.’ ²² Ikantanake irirori: ‘Kaariperori nomperatane pinatzi. Eeroka apeshityaarone okaratzi pikantakenari. Piyoveta ovanaa nomashirenkata, te noñaakonetya noshekyaaantariri noireekite. ²³ Piñaaveta eero pimatziro eeroka, pamenemi impaitya antavaitakaimirine noireekite, ari iroshekineentakemi iroñaaka, iri pimpavainarimi nopiyaara.’ ²⁴ Ari ikantziri atziri piyotainchari: ‘Payiteri kireeki, pimperi oshekyaaakeriri ikaratzi 10.’ ²⁵ Ikantaiyanake atziri: ‘Pinkatharí, ¿opaitama impantaityaariri, tema tzimake irirori 10 kireeki pipakeriri inkaaranki?’ ²⁶ Eekero ikantatzi ashitariri iireekite: ‘Tsikarika itzimi otzimimotakeri, ari ontzimimotairi osheki. Iriroma kaari otzimimotzi, eekero iriyaatatye iriñeero eero otzimimoperoyetairi.’ ²⁷ Ikantake eejatzí: ‘Pamakeri ikaratzi kisaneentanari kaari kovatsine nompinkathariventero, noñeeri pinthatzinkenari.’ ”

Areetaa Jesús Jerusalén-ki

(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Jn. 12.12-19)

²⁸ Ithonkanakero ikantakeri Jesús, eevatanake jiyaatziro Jerusalén-ki. ²⁹ Ikanta jareetzimataka nampitsiki Betfagé ipoña Betania omontenampitakaro otzishi Olivos. Ari jotyaantakeri Jesús apite iriyotaane. ³⁰ Ikantakeri: “Piyaate nampitsiki amontetakari. Ari piñeeri evonkiri burro inthatakotya, tekera ikyaakoitariita. Pintharyaakoteri, pamakenari jaka. ³¹ Aririka irosampiitavakemi: ‘¿Pinkanterika pithataryaakotantariri burro?’ Pinkantanakeri eeroka: ‘Kovatziiri Pinkathari.’ ” ³² Jataiyanakeni jotyaantaitakeri, jiñaakero okaratzi ikantaitakeriri. ³³ Ithataryaakotapaakeri burro. Josampitakeri ashitariri,

[†] 19:13 Ikantakoitziri jaka kireeki, iri ipaitayeetziiri pairani “mina.” Iñaantaityaari irayyeeteri aparoni mina, ontzimatyé irantaventaiteiri inkarate mava kashiri.

ikantziri: “¿Pinkanterika pithataryaakotantariri?”³⁴ Ikantanake irirori: “Ikovatziri Pinkathari.”³⁵ Irojatziri jamantakaniriri. Jovanketakeniri manthakintsi imitzikaaki, ikyaakotakaitakari Jesús.³⁶ Ikanta janiitakaanakerira Jesús burro, jomaronkashiitanakeri manthakintsi avotsiki tsika inkenanakera.³⁷ Ikanta jiyotaapiintakeri Jesús, oirinkimataka otzishi Olivos, ikaimaiyini itharomentaventanakari Pava, tema iñaayetaapiintakero itasonkaventantake Jesús.³⁸ Ikantaiyini:

¡Kaakitataike avinkatharite! Tasonkaventaari inatzi, tema Pinkathari apaitziri otyaantakeriri.

¡Isaikakaayetairi kameetha nampitarori inkiteki!

¡Iro aritaitatsi otzimimotziri irovaneenkaro Pava nampitarori ojenokitajaantzira inkite!

³⁹ Ikanta Fariseo saikayetaintsiri eejatzi janta, ikantakeri Jesús: “Iyotaantanerí, pinkisathateri piyotaane.”⁴⁰ Jakanake Jesús, ikantzi: “Aririka noimairentakeri ikaratziri kaimayetaintsiri, kempitaka ari onkantakemi mapi onkaimanake iroori.”

⁴¹ Ipoña jareetzimatapaakara Jesús Jerusalén-ki, jiraakotapaakaro iñaapaakerora.⁴² Ikantzi: “¡Osheki aritemi pinkemathataajatavakeromi iroñaaka iroora kitaite piñaantaiyaarori pisaikameetha! Iro kantamaitacha eero okantzi tema mavityaaki ikantakaitakami.”⁴³ Tema irotaintsiri impoke kisanentzimiri, irovetsikayetashitapaakemi iraperotantyaamiri. Inthonka intapotapaakemi overaa potanto, eero piñeero tsika pinkene pishiye.⁴⁴ Ari imporokakoitakemi, irashiryeyetaari maa-roni. Eero iñeetairo mapipayeeni okaratziri oveviryaayetachari iroñaaka, okantakaantziro te piyotavakeri itzimi pokashitakemiri.”

Jomishitoviri Jesús pimantayetatsiri tasorentsipankoki
(Mt. 21.12-17; Mr. 11.15-19; Jn. 2.13-22)

⁴⁵ Ipoña ikyaapaake Jesús tasorentsipankoki, jomishitovapaakeri pimantayetatsiri eejatzi ikaratziri amanantayetatsiri.⁴⁶ Ikantayetziiri: “Pairani josankinaitakero kantatsiri: ‘Nopanko onatzi iroka, ari iramanapiintaitenari.’ Iro kantamaitachari eeroka pamatavitantapiintake janta pipimantayetziira, pikempitakaantakero koshintzipanko.”⁴⁷ Arira ikantapaakitya Jesús jiyotaantzi kitaiteriki tasorentsipankoki. Iro kantacha ijevare omperatasorentsitaneriri, itsipatakari iyotzinkariite ipoña antarikonaita, jamemenatakero tsika inkenakairo irovakaanteriri.⁴⁸ Te onkantamaitya iriñe tsika inkenakairo, tema ovayempita ikantaiyakani atziriite ikempisantziri Jesús.

20

Ishintsinka Jesús
(Mt. 21.23-27; Mr. 11.27-33)

¹ Ikanta Jesús jiyotaayetakeri atziri tasorentsipankoki, iñaaventziniriri Kameethari Ñaantsi. Irojatziri ipokantapaakari ijevare omperatasorentsitaari, itsipatakari iyotzinkariite, ipokake antarikonaita eejatzi.² Josampitapaakeri Jesús, ikantzi: “Pinkantena, ¿ipaitama otyaantakemiri poñaakanteriri pishintsinka?”³ Ipoña jakanake Jesús, ikantzi: “Tzimatsi eejatzi nosampitemiri naaka, ontzimatyepakena.”⁴ Tema joviinkaantake Juan-ni, ¿ipaitama otyaantakeriri? ¿Pavama? ¿iriima otyaantakeri atziri?”⁵ Ari ikantavakaiyanakani irirori:

“Aririka ankantakeri Pava otyaantakeriri, ari inkantanakai: ‘¿Opaitama kaari pikempisantantari?’⁶ Irooma ankanteri: ‘Añaajaantzi atziri otyaantakeriri,’ ari ishemyetakai. Tema maaroni atziriite ikantaiyini kamantanneri inatzi Juan-ni.”⁷ Irojatzii ikantantaiyakani: “Te niyote ipaita otyaantakeriri.”⁸ Ari ikantzitanakari Jesús irirori: “Eejatzii naaka, eero nokamantzimiro ipaita otyaantakenari.”

Kaariperoshireri antavairentzi

(Mt. 21.33-34; Mr. 12.1-11)

⁹ Ipoña Jesús joshiyakaaventanakeneri atziriite, ikantzi: “Tzimatsi aparoni pankitzirori chochokimashi. Ipoña jamenake impaitya amenerone ivankiremashi, jatake irirori intaina osheki ipeyaka.¹⁰ Ipoñaashitaka jotyaantai iromperatane iragaatemi okitho ivankire. Ikanta iñaavakeri antavairentzi, ipasavaitavakeri, joipiyeeri tekatsi iraanai.¹¹ Jotyaantake pashine. Ari ikempitaakeri, ikisavaitavakeri, itsitokavaitakeri, joipiyeeri eejatzii tekatsi iraanai.¹² Ipoña jotyaantake mavatanaintsiri iromperatane. Ari ikempitaitakeriri eejatzii, jantavaitavakeri, joipiyakeri.¹³ Ikantzi ashitarori ivankiremashi: ‘¿Tsi katya nonkantyaaka? Iriirika notyaantake netakotane notomi naaka, ari iñaapinkathakeri.’¹⁴ Ikanta antavairentzi iñaavakeri itomi ipokake, ikantavakaiyani: ‘Jirika ipokake ashitaiyaarone apaata pankirentsimashi. Thame avamayeri, ayeroota aaka.’¹⁵ Jaavakeri, jaanakeri othapikitapaara pankirentsimashi, jovakeri. ¿Opaitama iranteri ashitarori pankirentsimashi?¹⁶ Tema impokanake irirori, irovakeri maaroni aamaventarori irovane, iramenai pashine atziri.” Ikanta irikaite ikaratzii kemakerori ikantakeri Jesús, ikantaiyanake: “¡Onkamintha eero omata!”¹⁷ Ipoña Jesús ikempoyaanakeri atziriite, ikantanakeri: “¿Opaitama okantziri osankinatainchari? Imanintavetakoro mapi irikaite ovetsikirori pankotsi. Iro kantamaitacha jovatziyeetairo mapi pankotsinampiki, ikempitakagaaitaaro iroorikami tzinkamintsi.”¹⁸ Jiroka okantakota mapi: Intzimerika paryaatsine osaiki iroori, ari iriñaakero intankavaite. Iriima inkarate anavyeeri, ari iriñaakero osheyeeri.

Iñaaventakota kireeki impayeeteriri pinkathari

(Mt. 21.45-46; 22.15-22; Mr. 12.12-17)

¹⁹ Ari ikovavetaka ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari iyotzinkariite irakaanterimi Jesús, tema jiyotake iriitake iñaaventakotzi. Temaita onkante, osheki itharovakaayetakeri atziri piyotainchari.²⁰ Ipoña jotyaantaitake amamenavairentzi, inkempitapaakyaari atziri kameethashireri, ikovaiyaveta inkompitakaiyaarimi Jesús, inthave-takotzimaityaari pinkathariki.²¹ Ikanta jareetaiyaka, ikantapaakeri Jesús: “Iyotaantanerí, okaratzii piñaanetari eeroka irooperori onatzi, kaarira inintakaantashitari atziri. Piyotaantziro eeroka kyaaryooperoini inintakaantziri Pava.²² ¿Okameethatzima amperi kireeki ikovakotakaantane Pinkathari César?”²³ Iro kantamaitacha Jesús jiyotavake ikovatzi iramataviteri ikaratzii osampitakeriri, ikantanakeri irirori: “¿Opaitama piñaantantanari?²⁴ Intsityaa poñaakenari kireeki. ¿Ipaitama ashitarori iporo oshiyakaantainchari? ¿Ipaitama ashitarori ivairo eejatzii?” Ikantaiyini: “Irashi César.”²⁵ Eekero ikantatzi Jesús: “Tema iri

César ashitari, pantantyaaniri okaratzi ikovakayimiri. Irooma okaratzi jashitari Pava, pantantyaaniri ikovakaayetzimiri irirori.”²⁶ Te inkit-sirinkeri inkompitakaiyaari, intaani ipampoyaanakeri ikemakerira ikantake, tekatsi inkantanake.

Josampitakoventaitziro aririka irañagai kamayetatsiri
(Mt. 22.23-33; Mr. 12.18-27)

²⁷ Ipoña ipokaiyakeni Saduceo iriñeeri Jesús. Iriitake Saduceo kantayetatsiri eero jañagai kamayetaintsiri. Josampitapaakeri Jesús,²⁸ ikantapaakeri: “Iyotaanari, josankinatake pairani Moisés-ni, kantatsiri: ‘Aririka inkame aparoni shirampari, irookaventanairo iina. Eerorika jovaiyantakairo, okameethatzi iragairo irirentzi inantaiyaaro irirori. Aririka ovaiyantai tsinane, kempivaitaka iririkami ashityaarine oime kamaintsiri.’²⁹ Thame oshiyakaaventavakero: Tzimatsi 7 shirampari, irirentzi jinaiyatzi. Etarori itzimi jaavetaka iina, tekera osamanite, kamake, te irovaiyantakaanakero iina.”³⁰ Ipoña jaavetaaro pashine irirentzi apitetatsiri itzimi. Ari ikempitakari irirori, kamake, te irovaiyantakairo.³¹ Ipoñaavetapaaka mavatanaintsiri itzimi, eejatzi ikempitaka irirori. Ari ikantakari maaroni ikarataiyakenira 7 irirentzi. Tekatsi aparoni ovaiyantakairone tsinane.³² Okanta osamanitake kamai eejatzi iroori.³³ Aririkami irañaaayetaimi apaata ikamayetakera, ¿tsikama itzimi oimentaperotari tsinaneka? Tema ari ikaratzi 7 jünantavetakaro.”

³⁴ Ari jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Intaanira jaayetzi iina atziriite añaaetziri iroñaaka jaka, jaakaavakaayetaro iina eejatzi.”³⁵ Iriima inkarate kitsirinkairone irañaaeyetai apaata ikamayetakera, eero jaayetaitsi iina, eero jaakaavakaayetaatsi iina eejatzi.³⁶ Tema eero iñaapairo inkaamanetapai janta, inkempitapaiyaari maninkariite, tema itomi Pava jinayetaatzi jañaaeyetaira.³⁷ Irooma ikantakota irañaaeyetai kamayetaintsiri, ¿tema piñaanatero irosankinare Moisés-ni tsika ikanta Pava iñaanatantakariri otaara kitocheemaishi? Ikantakeri: Moisés, Naaka Pava, iñaapinkathatziri Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.

³⁸ Ari ayotziri, añaaeyetsira irirori, tema te imatziro kaminkari iriñaapinkathateri Pava, intaani añaaeyetsiri. ¿Ñaakero? Tema ikaratzi kamayevetachari, irojatzi jañiimotziri Pava.”³⁹ Ari ikantanake aparoni iyotzinkari: “Iyotaanteri, ari pimatajaantakero.”⁴⁰ Tekatsira kovanaatsineri irosampitanari.

¿Ipaita charinentariri Cristo?
(Mt. 22.41-46; Mr. 12.35-37)

⁴¹ Ipoña Jesús josampitantake, ikantzi: “¿Opaitama ikantantaitari, ‘irika Cristo-tatsine icharine irinatye David-ni?’⁴² Aña iri David-ni osankinatero kantatsiri:

Iñaavaitake Pinkathari, ikantavairi Novinkatharite, ikantziri: Pisaikapai nakojanoriki, ampinkathariventante,

⁴³ Irojatzi apaata novasankitaantaiyaariri ikaratzi kisaneeentayetakemiri,

Ari paatzikairiri pinkempitakaantairi pimakoryaakiimento.

⁴⁴ Ñaakero, ikantzitaita David-ni irirori: ‘Novinkatharite inatzi Cristo.’ ¿Tsikama inkene incharinentyaari?”

Iñaaventakoitziri iyotzinkariite

(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54)

⁴⁵ Maaroni atziriite ikemaiyakeri Jesús ikantakeri iriyotaane: ⁴⁶ “Paamaiyaari iyotzinkariite. Osheki inebetaro irovaneenkatziiitya, ishametakaayetero iithaarethanthanaa. Ikovi ñaapinkatha irovethatapiintaityaari aririka iriñeeteri. Aririka iriyaate pankotsiki japatotapiintaita, ikovapiintziro irosatekya niyankineki. Ari ikempitari aririka irovaiyaani isheninka, ikovapiintzi irosatekya. ⁴⁷ Jampoyetaro eejatzi kamaimetzinkaro jaapithayetziro opanko. Iro josamaninkantayetarori jamanayetapiintzi eero jiyotantaitari. Iro kantamaitacha osheki irovasankitaayeetairi.”

21

Ashinonkainkaro tsinane

(Mr. 12.41-44)

¹ Ari jamenaminthatziri Jesús irika ashaarantzinkari joteyetziri iireekite janta joteyetapiintzirira. ² Ipoña opokapaake tsinane kamaimetzinkaro ashinonkainkaro oni, otetapaake iroori apimentyakiteeni kireeki. ³ Ikantzi Jesús: “Omapero anaantake iroka tsinane, anaakeri ikaratzi oteyevetainchari. ⁴ Tema ikaratzi oteyevetainchari osheki ikashiyakaavetariri Pava, jotetashitakari tzimakaantatsiri iireekite. Irooma iroka kamaimetzinkaro, apintziryaakeri otetakeri oireekite amanantantyaarimi ovarite.”

Iñaaventziro Jesús omporoke tasorentsipanko

(Mt. 24.1-2; Mr. 13.1-2)

⁵ Tzimatsi kantayetaintsiri: “Kameetha inatzi mapi jovetsikantayee-tarori tasorentsipanko, ovaneenka okanta.” Ipoña ikantanake Jesús: ⁶ “Okaratzi piñiiri ovetsikayetainchari, irootaintsira iraperoyeetero im-porokaiteero, eero iñagaitairo peviryaayetachari mapi.”

Iriñeeteri aririka onthonkimataiya

(Mt. 24.3-28; Mr. 13.3-23)

⁷ Ipoña josampitaitanakeri, ikantaitziri: “Iyotaanarí, ¿tsikapaitema omatya pikantakeri? Aririka omonkaratzimatakya, ¿tsika onkantyaaka iriyotantaityaari?” ⁸ Ari jakanake Jesús ikantzi: “Paamaventya ja-mataviitzimikari. Tema osheki kovatsine iramatavitemi apaata, im-pairyaapaakero novairo, inkante: ‘Irootaintsira omonkaratzimatya, Naakatake Cristo.’ Eerora poyaatziri. ⁹ Ari pinkemakotakero ovayir-itaantsi, maimanetavakaantsi, paamaiya omapokimikari, tema ontzi-matye omonkarayetya iroka, iro kantacha eekero iyaatatyé.

¹⁰ Irantaminthatavakaanakya maaroni nampitsiki inkarate iromityaantayeteri pinkathariyetatsiri. ¹¹ Iriñeetero osheki onikayetya kipatsi, intashaaneentayeete, irimantsiyayeete. Iriñeete eejatzi osheki intharovakaayeetyaari, iriñeete inkiteki kaari iñeetapiintzi. ¹² Iroora etayetanakyaarone irakaantavaitanakemi atziri, imaimanevaitanakemi. Impoña impasatakaantavaitaitemi japatotapiintaita, irashitakotakaantavaitemi. Iraayetanakemi isaikayetzi pinkatharentsijanori okantakaantziro pipairyaana pikempisantaana. ¹³ Iroora omayetantyaari iroka onkantya piñaaventantyaanari janta. ¹⁴ Ontzimatyera paventaiyaana naaka, eero pipomereentsiventashivaitaro ompaitya pinkantapaakeriri. ¹⁵ Tema

naaka iyotakaimirone, ari onkanya eero piñaantaro impiyayaami onkarate pinkanteriri. ¹⁶ Arira piñaake irakaantemi ashitamiri, irakaantemi pirentzi, irakaantemi pisheninkathori eejatzi. Tzimayetatsira irovamaakaantaite. ¹⁷ Osheki piñeero inkisaneentaitemi okantakaantziro pipairyana pikempisantaana. ¹⁸ Iro kantamaitacha eero opeyakaantaajata aparoni piishi. ¹⁹ Aririka pamavetero, iroora piñaantayetaiyarori pavisakoshireyetai.

²⁰ Aririka piñaake intapotapaakero ovayiriite Jerusalén, ari piyote monkaratapaaka iraperoitantyaarori. ²¹ Inkarate nampitaiyaarone apaata Judea-ki, ontzimatyeeera ishiyayetai otzishiki. Inkarate saikatsine tsika inampitaitaro, ari impoñeeya irishiyanaake. Inkarate saikatsineri irovaneki, eero ipiyapanaata ipankoki. ²² Tema ipiyakoventaityaari irikaite, ari omonkaratayetyaari okaratzi josankinayeetakeri pairani. ²³ Inkantamacheetero apaata onkarate thomonteyetatsine, eejatzi onkarate tzimayetatsine eentsite eeniro ithotayetzi! Tema antaro onkanya irashinonkaayeetya aririka irovasankitaayeetairi. ²⁴ Iraperoyeetairimi Jerusalén-satzi. Iromperatane irovayetairi atziri poñaayetchari pashineki nampitsi. Iri oipatsitakerori nampitsi Jerusalén-ki kaari asheninkata, irojatzi omonkaratantaiyaari okaratzi ikovakaakeriri Pava irikaite.”

Impiyantaiyaari Itomi Atziri

(Mt. 24.29-35, 42-44; Mr. 13.24-37)

²⁵ “Ari iriñeetake apaata kaari iñeetapiintzi inkiteki, impashineyetai ooryaatsiri, kashiri, eejatzi impokiro. Ari onkempityaari kipatsiki, iniroite irashinonkaayetaiya atziriite, eero jiyotai ompaitya irantayetairi onkantakaantero oyameninka otamakaane inkaare. ²⁶ Ari ovamaimatakeri itharonka atziriite impampithashiretakotero onkarate avisatsineri jaka kipatsiki. Ari irimatzitakyaaro eejatzi inkiteveri otzimimoyetziri ishintsinka, osheki inkakantayetanakya. ²⁷ Aripaitera impokai Itomi Atziri, inkenapai menkoriki, iriñeetavairo ishintsinka, eejatzi irovaneenkaro. ²⁸ Aririka piñaayetakero etanakyaaro kantayetchane, ovenokatamako pinkantya tema irootaatsi intsiparyaaakoventayeetemi.”

²⁹ Ipoña joshiyakaaventanakeneri, ikantzi: “Pimpampithashiretakotero tsika okanta piñaayetapiintziro inchatopayeeni.* ³⁰ Aririka piñaakero eeshiyetai, piyotzi irootaatsi osarentsitzimatai. ³¹ Iroora piyoteri eerokaite, aririka piñaayetakero nokamantayetakemiri, irootaatsi impinkathariventantai Pava. ³² Omapero nonkante, eerora ikamayetzita irika asheninkapayeeni, irojatzi iriñaantayeetakyaarori nokamantayetakemiri. ³³ Eero okantaitatyaani piñeero inkite eejatzi kipatsi, iroora noñaaneyetakari omaperoitaatyeeni iroori.

³⁴ Aamaventa pinkantayetaiya eerokaite, eero otyaami piyaariperonka, ayimavaitemi eejatzi pishinkitya, onkantzimovaiyetyaami. Ñaa jomapokaitzimikari. ³⁵ Inkempiitapaakyaaro aparoni ivirentsi. Ari irivitaiyaari ikaratzi saikayetatsiri kipatsiki. ³⁶ Paamaiya, aakoventa

* **21:29** Iro ikantaitziri jaka piñaayetapiintziro inchatopayeeni, pankirentsi higuera shookatsiri pashineki nampitsi.

pinkantya pamane, pinkante: ‘Pookaakoventena eero nokemaantsi-tantaro ñaaventayetainchari. Povetsikashiretakaiyaana nomonthaan-tavaiyaariri Itomi Atziri.’”

³⁷ Tema kitaite jiyotaantzi Jesús tasorentsipankoki. Irooma tsiteni, jiyaatzi otzishiki Olivos, ari jimayiri. ³⁸ Ananen kayetaka osheki atziri ikempisantziri Jesús jiyotaantzira tasorentsipankoki.

22

Ikamantavakaita irakaantaiteri Jesús

(Mt. 26.1-5, 14-15; Mr. 14.1-2, 10-11; Jn. 11.45-53)

¹ Irootaatsi iroimoshirenkaitero jovantapiintaitarori tantaponka ipaitaitziro kitaite Anankoryaantsi. ² Ari ikamantavakaari ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari iyotzinkariite, ikantavakaiyani: “Thame avamaakaanteri Jesús.” Iro kantamaitacha iniroite itharovakaayetakariri atziriite.

³ Ikanta Judas ipaitaitziri eejatzi Iscariote ikaravetapiintari 12 iriyotaane Jesús, ikamaarishiretakaanakeri Satanás. ⁴ Jiyaatashitakeri ijevare omperatasorentsitaari, eejatzi ijevare aamaventarori tasorentsipanko, ikinkithavaitakaakeri tsikapaite irakaanteri Jesús. ⁵ Iniroitera ikimoshiretaiyanakeni jevari, ikamantavakaiyaka imperi kireeki. ⁶ Aripaite jamemenatanakero Judas tsikapaite irakaanteri, eero jiyotzimaite atziriite.

Overaantarori jovakaanaari iriyotaane

(Mt. 26.17-29; Mr. 14.12-25; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

⁷ Ari omonkaratapaakari kitaite jovantapiintaitarori tantaponka, jovamaapiintaitziri eejatzi oisha jovaitari kitaiteriki Anankoryaantsi. ⁸ Ipoña Jesús jotyaantakeri Pedro itsipatanakari Juan, ikantakeri: “Piyaate ponkotsitakaante oyaari kitaite Anankoryaantsiki.” ⁹ Ikantaiyini irirori: “¿Tsika janta pikovika nonkotsitakaante?” ¹⁰ Ikantzi Jesús: “Aririka pareetzimatakya nampitsiki, ari pomonthaakya shirampari aakotzirori iriñaate kovityaaniki. Poyaatzishitanakeri irojatzi pankotsiki tsika inkyapaake. ¹¹ Tsikarika inkyapaake, pinkanteri ashitarori ipanko: ‘Ikovi iriyote iyotaanari tsika janta irovakaiyaari iriyotaane, iroimoshirenkero kitaite Anankoryaantsi.’” ¹² Ari iroñaakanakemiro jenoki ipanko, antaro okantaka jovetsikaitakero inkene irovaitya. Arira ponkotsitakaanteri janta.” ¹³ Jataiyake iriyotaane, jiñaakero okaratzi ikantakeriri, ari jonkotsitakaanteriri iroyaari.

¹⁴ Okanta omonkarataka irovantyaari, saikapaake Jesús itsipatakari iriyotaane. ¹⁵ Ipoña ikantakeri: “Tema irootaintsi noñero inke-maantsitakaitena, iniroite nokimoshiretzi ovaiyani iroñaaka kitaite Anankoryaantsiki. ¹⁶ Tema eerora novitaaro iroka, irojatzi apaata omonkaratantaiyaari impinkathariventantai Pava, aripaite napiitapai-ropari.” ¹⁷ Ipoña jaakotakero imiretairi, ipaasoonkeventakero, ipakotakeri iriyotaane, ikantakeri: “Pirero iroka, pantetaiyaaaro pikarataiyini. ¹⁸ Tema eero niraaro naaka, irojatzi apaata aririka omonkarataiyaa-

impinkathariventantai Pava.”¹⁹ Ipoña jaanakero tanta, ipaasoonkeventakero, ipetoryaakero, ipayetakeri iriyotaane, ikantziri: “Poyaaro, novatha onatzi, tema iro kamitememine. Irootakera pinkinkishiretapintantyaanari.”²⁰ Ari ithonkakero jovaiyani, jaakotakero imireitairi, ikantzi: “Niraane onatzi, irootake shitovatsine onkantya iravisakotantaiyaari osheki atziri. Irootakera oñaakantairone ovakerari antzimotavakaiyaari.”²¹ Omapero nokantzi: Pikarataiyakeni payootana, tzi-matsira aparoni pithokashitenane irakaantena.”²² Tema omapero impayaakotya Itomi Atziri, ari matzimaitaka ikovaitakeri pairani. Iro kantacha. ¡Inkantamacheeteri aakaanterine!”²³ Ipoña iñaanatavakaiyanakani iriyotaane, ikantzi: “¿Itzimikama materone?”

Tsika itzimi iriiperotatsine

²⁴ Ipoña iñaanatavakaiyakani iriyotaane, ikantzi: “¿Tsikama itzimi iriiperotatsine apaata?”²⁵ Ipoña ikantanake Jesús: “Piyotaiyini eeroka tsika ikanta pinkatharitatsiri jaka, jomperatanta. Tema iriiperero jinayetzira ipashitantayeta ikosheka iromperatantyaari.”²⁶ Eerora pimatziro eerokaite aririka piriiperoyete iroñaaka, aña pinkempitakotyaari iyaapitsi jovaiyantaitziri. Aririka pijevatakaante, pinkempitakotyaari otzikataari.”²⁷ ¿Tsikama itzimi iriiperotatsiri? ¿Tema iriitake iriiperotatsiri kempitariri oyaaventachari irantavaitaiteneri? Irooma naaka nonkempitakaantya pantavaitakaanemi poveni.

²⁸ Iro kantamaitacha, eerokaite tsipatapiintakanari, noñaayetzirora okaratzi pomerentsitzimoyetanari.”²⁹ Irootake noshinetantemirori pimpinkathariventante, ikempitaakenarora Ashitanari naaka ishine-taakenaro.”³⁰ Ari piñeero ankarate avaiya, iravaitai janta tsika nompinkatharitari. Ari pinkempitaiyaari ikantara aparoni pinkathari isaikantaro ovaneenkatachari isaikamento, pimpinkathariventayetairi maaroni incharinentayetyaari Israel, karatatsiri 12 jinashiyeta.”

Iñaaventziro Jesús irookaventante Pedro

(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Jn. 13.36-38)

³¹ Ipoña Jesús ikantanakeri iriyotaane: “Simón, ikampitantakemi Satanás iriñaantashireyetyaami, inkempitakaantemi intsikaatatyemimi.”^{*}³² Iro kantamaitacha osheki namanakoventakemi eero povashaantantaro pikempisantanairi. Tema aririka pimpiyashiretapaake, eerokatake aavyaashiretakaapaakerine pisheninka.”³³ Ari jakanake ikantanake: “Aña ayimatakena Pinkathari ankarate irashitakoitai, aritake ankarate eejatzi irovamagaitai.”³⁴ Ipoña japiitanakero Jesús ikantziri: “Pedro, nonkantemi, iroñaaka tsirenika, tekeraata iriñe tyoopi, mavasatzitake papiitero pinkantake: ‘Te noñiiri Jesús.’”

Tharato ipoña osataamentotsi

³⁵ Ipoña Jesús josampitanakeri ikaratzi iriyotaane, ikantziri: “Chapinkiranki notyaantakemi tera paanake pitharate, tera paanake pi-zapato-te. ¿Tzimatsima kovityiimotakamiri?” Ikantaiyini irirori: “Tekatsitya.”³⁶ Ipoña ikantziri eejatzi: “Aritatsira iroñaaka payero pitharate. Iriima inkarate kaari tzimatsine irosataamento, impimantero

* **22:31** Ikantakoitziri jaka intsikaatatyemimi, ari ikempitaitzirori trigo-pane itsikaataitziro. Tema intsikaataitakero, iyoshiitanakya oshiteki kaari apantyaarone. Irootake joshiyakaaventantantiriri iriyotaaneete ikempitakotaro itsikaataitziro trigo-pane. Tema ari iriñeeteri tera irimatero inkameethashirete.

iithaare, iramanantantyaari. ³⁷ Tema omapero omonkaratya okaratzi josankinatakoitakenari pairani, kantatsiri: Ari itsipataitakeri kaariperoshireri. Eero okantashita iroka, ontzimaty e monkaratya.” ³⁸ Ikaimaiyanakeni iriyotaane: “Pinkathari, tzimatsi jaka apite osataamentotsi.” Ikantzi Jesús: “Aritapaake.”

Jamani Jesús Getsemani-ki
(Mt. 26.36-46; Mr. 14.32-42)

³⁹ Ipoña ikenanai Jesús otzishiki Olivos ikempitapiintzirora, ari itsipatari iriyotaaneete. ⁴⁰ Ikanta jareetaiyakani janta, ikantapaakeri iriyotaane: “Pamanaiyeni eeroaka jaka inkempoyaaventaitantyaamiri otzimikari inkenakaashitakaityaamiri.” ⁴¹ Ari jovaaneentanaka irirori. Otyeerovapaaka kipatsiki, amanapaake.† ⁴² Ikantzi jamani: “Ashitanari, iroorika pikovakaanari, paavyaakainaro pintsiparyaakoventenarimi onkarate nonkemaantsityaari. Iro kantamaitacha, eerora pantanaro nokovavetari naaka, aña iro panteri okaratzi pikovakaakenari eeroaka.” ⁴³ Ari jomapokapaaka maninkari poñaachari inkiteki, ishintsishiretakaapaakeri. ⁴⁴ Tema iniroitera okantzimoshireneentanakari, jamanaperotanake. Iro oshitovantanakari iramasavitane okempivaitanakaro iriraane thaatanainchane ovitenkapaaka kipatsiki. ⁴⁵ Ikanta jamanake, piyapaaka, iñaapaatziiri iriyotaane jimagaiyini okantakaaro jovashiretaiyani. ⁴⁶ Ikantapaakeri: “¿Opaitama pimaantari? Pinkakitaiyeni, pamane eeroaka inkempoyaaventaitantyaamiri otzimikari inkenakaashitakaityaamiri.”

Jagaitakeri Jesús
(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Jn. 18.2-11)

⁴⁷ Iñaavaiminthatzi Jesús, iñaashitakeri pokaiyeentsiri. Iri eevatapaaintsiri Judas ikaravetapiintari 12 iriyotaane. Jontsitokapaakeri Jesús inthovoroteri. ⁴⁸ Ipoña Jesús ikantavakeri: “Judas, ¿Arima pipithokashitariri Itomi Atziri pithoporotapaakeri?” ⁴⁹ Ikanta iñaavakero ikaratzi itsipatakari Jesús, ikantanakeri: “Pinkathari, thame ampiyatantyaari osataamento.” ⁵⁰ Akotanake, itotzitakeri irakojanori iyempita irotzikatane ijevajanore omperatasorentsitaari. ⁵¹ Ari ikantzi Jesús: “Aritapaake, eero pimaimanetziri.” Ipampitzitairi iyempita, eshitakotanai itoveetakari. ⁵² Ipoña Jesús ikantanakeri ikaratzi pokashitakeriri, ijevare omperatasorentsitaari, aamakoventarori tasorentsipanko, antarikonaite, ikantziri: “¿Naakama koshintzi pamashitantanari posataamento, ipoña pipasamento? ⁵³ ¿Tema piñaavetapiintana tasorentsipankoki niyotaantzi? ¿Kaarima paantana janta? Aritake onkantya, tema aripaitera jimatakaimiro iroñaaka tsireniveri kaari pimatzi pairani.”

Ikantzi Pedro: “Te noñiiri Jesús”
(Mt. 26.57-58, 69-75; Mr. 14.53-54, 66-72; Jn. 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Ikanta joosoitakeri Jesús, jagaitakeri isaikira ijevajanore omperatasorentsitaari. Impoitatsi Pedro irirori joyaatakoventziri intainaini Jesús. ⁵⁵ Ipoña jovaampataitake paampari pankotsinampiki,

† 22:41 Kantakotachari jaka jovaaneentanaka, tema jovaanakara kapiche Jesús, te osamani iriyaate, okempivaitakaro overaa osanthatziranki aririkami irapishoonkaitero mapi.

jakitsitaiyani. Ari isaikitapaaka eejatzi Pedro jakitsita. ⁵⁶ Okanta aparoni tsinane omperataaro, oñaapaakeri Pedro isaiki jakitsita. Opampoy-aapaakeri, ari okantzi: “¿Tema irijatzi irika itsipatapiintakari Jesús?” ⁵⁷ Iro kantamaitacha Pedro, ikantanake irirori: “Te noñeeri.” ⁵⁸ Okanta osamaniityaake, ikenapai pashine, ikantapairi Pedro: “¿Tema eejatzi eeroka ari pikaratziri Jesús?” Ikantanai Pedro: “Tera naaka.” ⁵⁹ Iro osamani eejatzi, tzimatsi pashine kantapaakeriri Pedro: “Omaperotya eerokatake tsipatariri Jesús chapinki, tema Galilea-satzi pinatzi.” ⁶⁰ Ipoña ikantanai Pedro: “Te niyoteri pikantanari.” Aripaite iñaanake tyoopi. ⁶¹ Ari ipithokapainta Jesús, jamenapaintziri Pedro. Irojatziri ipampithashiretantanakari Pedro ikantakeriranki: “Tekera iriñe tyoopi, mavasatzi pinkante: ‘Te noñiiri Jesús.’” ⁶² Shitovanake jakakiroki, iniroite jiraavaitanaka.

Ipasavaitatziri Jesús

(Mt. 26.67-68; Mr. 14.65)

⁶³ Ikanta irikaite ikaratziri aamaventakotariri Jesús, ishirontaventavaitakari, ipoña ipasavaitziri. ⁶⁴ Jotzimikaporotakeri, jomposaporomaitari, ikantziri: “¿Tema kamantantaneri pinatzi, intsityaa piyote ipaita omposaporotakemiri?” ⁶⁵ Tzimatsi osheki opaita ikantavaitziriiri kaariperori ñaantsi.

Japatoventaitari Jesús

(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Jn. 18.19-24)

⁶⁶ Ikanta okitaitamanake, apatotaiyakani ijevajanore omperatasorentsitaari itsipatakari antarikonaite, ipoña iyotzinkariite. Ari jamaitakeriri Jesús, josampiitakeri, ikantaitziri: ⁶⁷ “Pinkantena, ¿Eerokatakema Cristo?” Ari ikantzi irirori: “Aririka nonkantakemi, eero pikempisantana. ⁶⁸ Aririka nosampitemi, tema eero pakana, eero papakaana eejatzi. ⁶⁹ Iro kantamaitacha etanakyaarora iroñaaka, ari iriñeero Itomi Atziri isaike irakojanoriki Pava iroñaakantairo ishintsinka.” ⁷⁰ Ipoña ikantaiyanake ikaratziri apatoventakariri: “¿Eerokatakema Itomi Pava?” Ari ikantzi Jesús: “Eerokatake kantatsi naakatake.” ⁷¹ Irojatziri ikantantaiyanakari: “¿Ipaitema ankoveri iroñaaka? Aakatake kemaiyakerini ikantakeri.”

23

Jagaitanakeri Jesús Pilato-ki

(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5; Jn. 18.28-38)

¹ Ipoña ikatziyeeyanaani ikaratziri apatotainchari, jaanakeri Jesús Pilato-ki. ² Ikantapaakeri Pilato: “Irika atziri osheki jovaariperotakero nampitsi, ikaminaakeri atziriite eero ipantaari kireeki pinkathari César, ikantake eejatzi Cristo inatzi iri pinkatharitatsi.” ³ Ipoña Pilato, josampitanakeri irirori, ikantziri: “¿Eerokama ivinkatharite Judío-payeeni?” Ari jakanakeri ikantzi: “Irootake pikantakeri.” ⁴ Ikantziri Pilato omperatasorentsitaari, eejatzi maaroni atziriite: “Tekatsitya noñe ompaitya inkenakaashityaari irika.” ⁵ Iro kantamaitacha atziripayeeni eeniro ishintsitanakitzi ikantzi: “Osheki ikaminaantake irika irimaimanentante atziriite nampitsiki, jetanakaro Galilea-ki irojatziri iroñaaka jaka Judea-ki.”

Jovavisaitakeri Jesús janta Herodes-ki

⁶ Ikanta ikemavake Pilato ikaminaantake Galilea-ki, josampitakoven-tanakeri Jesús irirorika Galilea-satzi. ⁷ Ikematzi ikantaitzi iriitake. Jovvisaakeri Herodes-ki ipokira irirori jareeta Jerusalén-ki. ⁸ Ikanta Herodes ifñaavakeri Jesús, iniroite ikimoshiretanake, tema osheki ikovavetapiintaka iriñeeri, osheki ikemakoven-takeri eejatzi okaratzi jantayetakeri, ikovaperotake iriñeeri irirori intasonkaventante. ⁹ Osheki josampitavakeriri. Iro kantamaitacha Jesús te irakeri. ¹⁰ Ari isaikitakari ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari iyotantaneriite, osheki ikantakovetakariri. ¹¹ Ikanta Herodes itsipatakari irovayirite irirori, imanintashiretanakeri, ikaviyavaitanakeri. Ikithaantakariri irooperori kithaarentsi, joipiyeeri isaikira Pilato. ¹² Aripaite jaakameethatanakeri Herodes irika Pilato, tema pairani osheki ikisaneentavakaavetaka.

Jiyakoventaitziri Jesús

(Mt. 27.15-26; Mr. 15.6-15; Jn. 18.38–19.16)

¹³ Ipoña Pilato japatotakeri ijevare omperatasorentsitaari itsipataakeri ikaratzi jevatakaantsiri nampitsiki, eejatzi maaroni atziriite. ¹⁴ Ikantakeri: “Aña pamavetakanari irika atziri ovaariperoteronomi nampitsi, nosasampivetakari, te noñeero onkaariperote okaratzi jantakeri ikantakoyeetziriri. ¹⁵ Ari ikempitaka eejatzi Herodes, tema notyaantavetakaniriri irirori. Tekatsitya irante irika atziri inkene ovakaan-teri. ¹⁶ Intaani nompasatakaantakeri naaka, napakagairi.” ¹⁷ Irooya jametapiintari Pilato joimishitovakaantzi aparoni aakaantaari kitaiteriki iroimoshirenkaitya.

¹⁸ Iro kantamaitacha ikantaiyanakeni atziriite: “¡Te nonkoveri irika! ¡iri poimishitovakaante Barrabás!” ¹⁹ Irika Barrabás iri jashitakoitziri okantakaantziro jovantake jimaimanetakeri pinkatharitatsiri nampit-siki. ²⁰ Ipoña japiivetaka Pilato tema ikovavetatya irirori iroipakaakaan-terimi Jesús. ²¹ Iro kantacha japiitanakero atziriite ikaimaiyini: “¡Pim-paikakotakaanteri, pimpaikakotakaanteri!” ²² Iro mavasatzi japiivetakaro Pilato josampitantzi: “¿Opaitama kaariperori jantakeri irika? Tekat-sitya ompaitya irante, eero okantzi ovakaan-tashityaari. Intaani nom-pasatakaantashityaari, iriyaaita.” ²³ Eekero ishintsitatziri atziriite ikaimaiyini, ikovi impaikakoiteri Jesús. Iro japiipiitaiyini ikaimaiyini ee-jatzi ijevare omperatasorentsitaari, ari omatakari. ²⁴ Irojatziri jantanta-karori Pilato okaratzi ikovakeri. ²⁵ Jomishitovakaantakeri ovantzinkari maimanetziriri jevatakaantantatsiri nampitsiki, tema iri ikovaiyakerini atziriite. Ishinetakeneri inkantavaiteri Jesús ikovakaari iriroriite.

Ipaikakoitakeri Jesús

(Mt. 27.32-56; Mr. 15.21-41; Jn. 19.17-30)

²⁶ Ikanta jagaitanakeri Jesús, jomonthagaitakari paitachari Simón poñaachari Cirene, ari jareeta irirori ipoñagaaro irovaneki, ishintsiventaitakeri iranatanakero impaikakoitantaayariri Jesús. ²⁷ Osheki atziri oyaatakoventanakeriri Jesús. Tzimatsi tsinane iriakotanakariri. ²⁸ Ari jamenapaintziro Jesús okaratzi tsinane iriakotakariri, ikantziro: “Jerusalén-sato, eero piraakovaitashitana naaka, aña piraakotaiya eero, eejatzi povaiyanee. ²⁹ Tema irootaatsi piñeero inkantayeetai: ‘Kimoshire onatye tsinane kaari ovaiyantatsi, othotaavaitantashitakari. ³⁰ Impoña inkaimayeetai, inkantaite:

“Pintarankashitena otzishi, pinkitatenaata.”³¹ Tema piñaakero tsika ikantaitakero incható añiinkaro, aña iro irovatsiperoite kaminkaro.”

³² Ari jagaitanake eejatzi apite kaariperoshireri itsipataitanakeri Jesús irovaiteri. ³³ Ikanta jareetakaitapaakari ipaitaitziro atziriitoni, ari ipaikakoitakeriri. Jovatzikakoitake aparoni kaariperoshireri iram-pateki, iriima pashine irakojanoriki. ³⁴ Ari ikantzi Jesús: “Ashitanari, te iriyote opaita jantziri kemaantsitakaakanari, pimpeyaakoteri.” Ipoña jagaitakero iithaare Jesús itsiparyaavakaakaro, ikempitakaan-takero jiñaaretaita. ³⁵ Irojatzí jamenaiyakeni atziriite. Jimatzitakaro jevatakaantatsiri nampitsiki, itsinampaimatakeri Jesús, ikantzi: “Jovavisaakotziri pashine, ¿kaarima imatantaro irovavisaakotya irirori? Aña iriimi Cristo iriyoshiitane Pava, ari irimatakero.” ³⁶ Ari jimatzitakaro eejatzi ovayiriite, ithainkakeri Jesús, ipoña jamakotakeneri kepishaari. ³⁷ Ikantapaakeri: “Intsityaa povavisaakotya, omaperorika eeroka ivinkatharite Judío-payeeni.” ³⁸ Tzimatsi osankinarentsi ikentakoitakeri jeñokiini ipatziitoki, iñaaneki Judío, iñaaneki Roma-satzi, iñaaneki eejatzi Grecia-satzi, okantzi: “IVINKATHARITE JUDÍO-PAYEENI.”

³⁹ Ari imatzitakaro eejatzi iñaanaminthatziri aparoni kaariperoshireri itsipatakari ipaikakota, ikantziri: “Eerokatakerika Cristo, povavisaakotya, impoña povavisaakotzityaana naaka eejatzi.” ⁴⁰ Irojatzí jakantanakari pashine kaariperoshireri, ikisathanakeri ñaanatakeriri Jesús, ikantziri: “Pimatzitaroma eeroka te piñaapinkathateri Pava, arira akaratakeri jovasankitaayetai. ⁴¹ Tema tzimatsi antakeri aaka añaantakarori jovasankitaayetai. Iriima irika jovasankitaashiitakeri, tekatsi kaariperori irante.” ⁴² Ipoña jamenanakeri Jesús, ikantziri: “Pinkathari, eerora pipeyakotana naaka apaata aririka pimpiye pimpinkathariventantai.” ⁴³ Jakanake Jesús, ikantzi: “Omaperora nonkantemi, aritakera pintsipatapaiyaana iroñaaka eeroka janta tsika ikimoshireetapai.”

⁴⁴ Ikanta itampatzikatapaake ooryaatsiri, omapokashitapaaka ot-sirenitanake, irojatzí sheeteeni ithaperotanaka ooryaa.* ⁴⁵ Ari itsivakanakeri ooryaatsiri. Okanta janta tasorentsipankoki, saperyaanake niyanki tontamaitatsiri ithatashiitzirori. ⁴⁶ Irojatzí ikaimantanakari Jesús shintsiini, ikantzi: “Ashitanari, paavakenaro noshire.” Ari ikantanake, kamanake. ⁴⁷ Ikanta ijevare ovayiri katziyamentakariri iñaakero okaratzi avisaintsiri, iniroite itharomentaventanakari Pava, ikantanake: “Omaperotyaaama ikameethashiretzi irika shirampari.” ⁴⁸ Eejatzi ikaratzi ñaayetakerori avisaintsiri, okatsitzimoneentanakeri jiyaayetai.† ⁴⁹ Iriima ikaratzi ñaapiintakeriri, eejatzi tsinanepayeeni, tsipatakari ipoñaantakari Galilea-ki, intaina ikatziyeeyakani jamenakotakeri opaita avisaintsiri.

Ikitaakeri Jesús

(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Jn. 19.38-42)

* **23:44** Iro ikantaitziri pairani: joveraanaka ooryaa 6, ari omapokapaaka otsirenitanake irojatzí joveraanaka ooryaa 9. † **23:48** Kantakotachari jaka “okatsitzimoneentanakeri,” iroora kantakotajaantachari jomposashipaneetanakitya irika atziri. Tema irootake jametayetari judío-payeeni aririka onkatsitzimoshireteri tsikarika ompaitya. Onashitara okaratzi ametari aakapayeeni aririka amposashipaneetya, tema asagaaventavaitatya.

⁵⁰ Ikanta José poñaachari nampitsiki Arimatea saikatsiri Judea, kameethashire inatzi irika, iriitake itsipatapiintari japatota jeveriite judío, ⁵¹ tema jaya onimoteri okaratzi ikantavaitakeriri Jesús, tema osheki joyaaventakeri irirori Pava impinkathariventantai. ⁵² Jiyaatashitakeri Pilato, ikantapaakeri: “Pishinetenari Jesús, nonkitatairi.” ⁵³ Ipoña ikentakoryaakotairi, japonatantakeri manthakintsi, ikitatakeri ikiyeetziro imperetanaki, tsika otzimi kaari ikitatantaita kaminkari. ⁵⁴ Tema irootake kitaite jamenarontapiintaita iroyaari osaitekira kitaite jimakoryaantaitari. ⁵⁵ Okanta tsinanepayeeni tsipatakariri ipoñaantakeri Jesús Galilea-ki, oyaatakoventanakeri, oñaakero tsika ikanta jonoryeetapaintziri ikitaitakerira. ⁵⁶ Okanta opiyeeyapaakani ovetsikayetakeneri kasankaari. Omakoryeeyakeni, tema iro kitaite ikantakaantaitziri imakoryaantaityaaro.

24

Jañaantaari Jesús

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Jn. 20.1-10)

¹ Okanta okitaitamanai domingo, ananenkamanaka tsinane iyaate imperetamoroki tsika jominkyakoitakeri Jesús, aanakero kasankaari ovetsikakeri chapinki. Ari okaratakero eejatzi pashinepayeeni tsinane. ² Okanta amenavetapaaka, oñaatzi otamikanaka mapi jashitanta-itakarori omorona. ³ Kyaapaake inthomoi, te oñaapairi tsika jovakoveetakarira. ⁴ Osheki otharovanake. Oñaashitaka ikatziyimotapaakaro apite evankari, shipakiryaa okantaka iithaare. ⁵ Tema otharovanakitzi-ira, otyeerovashitanakari. Ari ikantziro: “¿Ipaitema pamemenantari añaagatsiri jaka kaminkarimoroki?” ⁶ Tera isaiki jaka, aritake añagai. Pinkinkishiretero okaratzi ikantakeri isaikantavetari Galilea-ki. ⁷ Ikantziranki: ‘Irootaintsira irakaantaiteri Itomi Atziri, impaikakoteri kaariperoshireri atziri. Avisavetakya mava kitaite, aritake irañagai eejatzi.’ ⁸ Ari okinkishiretaiyanakero iroori okaratzi ikantakeriranki Jesús. ⁹ Opiyapithananakoro omorona, okamantapaakeri 11 iriyotaane Jesús eejatzi pashinepayeeni. ¹⁰ Jiroka okaratzi tsinane: María Magdalasato, Juana, María iriniro Jacobo ipoña pashinepayeeni tsinane, irootake kamantapaakeriri otyaantajanoriite. ¹¹ Iro kantamaitacha ikaratzira okamantavetapaakari, te inkempisantero, iñaajaantake okantashivaita irokaite tsinane. ¹² Ikanta Pedro, jatanake omoronaki irirori, ishiyap-erotanakitya. Jamenavetapaaka inthomointa omoronaki, jiñaapaatziiro onoryaaka manthakintsi japonataitantakariri. Ipampoyaapaakero jiñaapaakeri, piyaa pankotsiki.

Avotsi jatachari Emaús-ki

(Mr. 16.12-13)

¹³ Tekera osamanite, janiitaiyini apite iriyotaane Jesús iriyaatero nampitsiki paitachari Emaús. Te osamaniperote osaiki Jerusalén okaratzi 11 kilómetro.* ¹⁴ Iro iñaaventaiyini janiitziro okaratzi avisaintsiri. ¹⁵ Ikinkithavaiminthaitzi janiitaiyinira, pokapaake Jesús irirori itsipatapaakari janiitziro. ¹⁶ Iro kantamaitacha irika iriyotaane, kempitavaitaka irotzimikaitatyeerimi irookiki, eero jiyotantavaari. ¹⁷ Ikantapaakeri: “¿Opaitama piñaaventziri paniitaiyinira? ¿Opaitama

* **24:13** Iro ikantakoitziro jaka 11 kilómetro, ikantaitziro pairani 60 estadio.

povashireentantari?”¹⁸ Ari jakanake aparoni ipaitaitziri Cleofas, ikantanake: “¿Eerokama apintzi kaari iyotakoterone okarlatzi avisaintsiri Jerusalén-ki?”¹⁹ Ikantzi: “¿Opaitama avisaintsiri?” Ari ikantaiyini iriyotaane: “Iri Jesús ipaitaitziri Nazaret-satzi, tsika itzimi jotyaaantakeri Pava, inkamantantannerite, iri jiyotavake atziriite. Tema okarlatzi jantayetakeri, okarlatzi ikantayetakeri eejatzi, ari joñaakantzirori ishintsinka.”²⁰ Iro kantamaitacha jaakaantakeri ijevare omperatasorentsi-taari itsipatakari pinkathariite, jovakaantakeri janta ipaikakoitakeri.²¹ Aña noñaajaantavetaka naakaite iri ookaventairine maaroni asheninka. Irootakera mavatatsiri iroñaaka kitaite jovantaitakariri.²² Tzimayetatsiya tsinane nokaratapiintziri omapokashitakanari, ananenkamanaka iyaatamanai omoronaki.²³ Tera oñaapairi jovakoveetakariri Jesús, opiyaa okamantapai: ‘Noñaake maninkari, ikantakena: “Añagai Jesús.”’²⁴ Ari jiyaataiyanake nokarataiyini janta omoronaki, iñaapaakero okarlatzi okantaiyakerini tsinane, te iñaamaitapaari Jesús.”²⁵ Ari jakanakeri irirori, ikantanakeri: “¡Tetya piyotanetya eerokaite, osheki pithainkashiretakero okarlatzi ikamantantayetakeri kamantantanneriite!”²⁶ Aña iro kovaperotacha avishimoteri Cristo irokapaayeni, impoña irisaikai irovaneenkaroki.”²⁷ Arira jetanakaro jooñaarontziniri okarlatzi osankinayetaiñchari tsika jiñaaventakoitziri Cristo. Ipoñaanakaro irosankinareki Moisés japerotakeneri okarlatzi josankinayetakeri maaroni kamantantanneriite.

²⁸ Areetaiyakani nampitsiki tsika joshiretaro. Ari ikovi Jesús iravisanakemi irirori kempivaitaka iriyaatayeemi intaina.²⁹ Ikantaiyirini irika apite: “Eero pavishi, ari pisaikanake. Tema tsireniityaake.” Irojatziri isaikantanakari Jesús pankotsiki isaikapaakera.³⁰ Ipoñaashitaka isaikaiyini irovaiyaani, jaakero Jesús tanta, ipaasoonkeventakero, ipetoryaakero, ipayetakeri.³¹ Aripaitera jiyotakaayeetanairi iriitakera Jesús. Iro kantamaitacha Jesús ipeyashitanaka, te iñaavairi tsika ikenake.³² Ikantavakayeni: “¿Tema tharomentashire pikanta ikinkithavaitakairanki avotsiki, jiñaaventairora osankinarentsi eejatzi?”³³ Tera isaikanake, piyanaka Jerusalén-ki. Iñaapaatziiri ikaratakari 11 iriyotaane japatotaiyani, itsipayetakari ikaratapiintaiyini.³⁴ Ikantaiyini: “Omaperora jañagai Avinkatharite. Tema joñaakaari Simón.”³⁵ Ipoña ikamantantapaakero irirori okarlatzi avishimotakeriri avotsiki, tsika okanta jiyotantaariri ipaasoonkeventapairo tanta.

Jesús joñaakari iriyotaane

(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Jn. 20.19-23)

³⁶ Ikinkithavaiminthaiziri iriyotaane, osatekapaaka Jesús, jovethatapaakari ikantziri: “Pisaikaita kameetha.”³⁷ Iniroite itharovaiyanakeni, iñaajaantake iri shiretsi ñaanatziriri.³⁸ Ipoña ikantanakeri eejatzi: “¿Opaitama pitharovantari? ¿Opaitama pikisoshireventantanari?”³⁹ Pamenenaro nako, eejatzi noitzi, naakatake. Pimpampitena, pokityaana. Tema aparoni shiretsi te ontzime ivatha, te ontzime eejatzi itonki. Irooma naaka tzimatsi.”⁴⁰ Ikantakerira, joñaakimaitari irako eejatzi iitzi.⁴¹ Okantakaakari itharomentanaka te impampithashiretya aña iriivetaka Jesús. Eekero josampitanakitziri, ikantziri: “¿Tsimatsima oyaari?”⁴² Ari ipaitakeri

tzimakaantatsiri shima itsipataitakeneri iyaaki pitsi. ⁴³ Jaavakeri Jesús, jiñaakeri ikaratzi iriyotaane jovakari.

⁴⁴ Ari ikantzi: “Irootakera nokantzitakamiri eeniro notsipayetami. Ontzimatyete omonkarayetya okaratzi josankinatakoyetakenari Moisésni, kamantantaniite, ipoña salmos.” ⁴⁵ Ikemathatakaakeri Jesús okaratzi osankinatakoyetainchari. ⁴⁶ Ikantziri: “Irootake josankinay-eetakeri. Ontzimatyete inkemaantsitakaityaari Cristo, iro avisavetakya mava kitaite aritake irañagai. ⁴⁷ Ontzimatyeteera iriñaaventaitero novairo maaroni kipatsiki, ari iretaitanakyaaro Jerusalén-ki. Ari onkantya irovashaantantaityaarori kaariperori jantayeetziri, impeyakoyeetairi eejatzi. ⁴⁸ Eerokatake ñaayerone iroka. ⁴⁹ Ari piñaakero notyaan-temiro okaratzi ishinetaakemiri Ashitanari. Arira pisaikaiyavakeni jaka Jerusalén-ki, irojatziri ishintsitakaantakyaamiri poñaachaneri inkiteki.”

Jovajenokaitakaanakari Jesús inkiteki

(Mr. 16.19-20)

⁵⁰ Ipoña Jesús jaanakeri iriyotaaneete janta Betania-ki. Ari itzinaavakotanaka, itasonkaventanairi. ⁵¹ Ikanta itasonkaventakeri, jomapokashita jovajenokaitakaanakari inkiteki. ⁵² Ikanta iñaapinkathaiyanakeri iriyotaane. Piyeeyaani Jerusalén-ki, iniroite ikimoshiretaiyanake. ⁵³ Ari ikantaitanakitya ithamentaventanaari Pava janta tasorentsipankoki. Ari onkantyaari.

Kameethari Ñaantsi Josankinatakeri Juan

Jatziritake ipaitayeetziri “Ñaantsi”

¹ Ovakera etantanakari jovetsikantayeetzi pairani, aritake tzimake ipaitayeetziri “Ñaantsi.” Ari itsipatarí Pava. Tema Pava jinatzi irirori. ² Iriitake ikaratakeri pairani Pava ovakera etantanakari. ³ Iriitake ovetsikajaantakerori maaroni tzimayetsiri. Tekatsira aparoni okaratzi tzimayetsiri kaari irovetsikajaante irirori. ⁴ Ikempitakovaitakari kitainkari ikitainkatakotairira atziriite onkantya inkañaanetakaanayetaiyaariri. ⁵ Ikempitakotapaakari kitainkatakotantatsiri otsirenikitzi. Temaita inkitsirinkerí iroitsivakavakeri kempitakotakarori tsirenikiri.

⁶ Pairani jotyaaantake Pava aparoni shirampari, ipaita Juan. ⁷ Iriitake ñaaventakotapaakeriri ipaitayeetziri “Kitainkari,” ari onkantya inkempisantayeetantayarori maaroni iriyotaanteri. ⁸ Irika Juan kaarira ipaitayeetziri “Kitainkari.” Aña iriitake pokaintsiri iriñaaventakoteri.

⁹ Tema aritake pokataike jaka kipatsiki maperotzirori ikempitakotari kitainkari, iriitakera kitainkatakotairiri atziriite. ¹⁰ Isaikapaintzi kipatsiki. Tema iriitake ovetsikakero kipatsi. Iro kantamaitacha te iriyotavakeri atziriite. ¹¹ Isaikimovetapaintari isheninkamirinkaite. Iro kantacha te irakameethatavakeri. ¹² Iriima ikaratzi aakameethatataitavakeriri, pairyaapiintanairiri ikempisantairi, iriiyetakera ishinetake Pava itomiyetaari. ¹³ Itomi jovajaantayetairi Pava. Temaita oshiyaro itomitantapiintayeta atziriite, inebetankakiini, ikovi irovaiyantavaite. Aña iri Pava kovashitainchari intomitantya.

¹⁴ Irika ipaitayeetziri “Ñaantsi,” jatziritake, isaikimoyetapaintai. Kaminthaatziitantaneri inatzi. Kyaaryoori onatzi iñaanetari. (Naakaite ñaajaantakero itasorenka, ari okempitajaantakero itasorenka irapintzite itomi Ashitariri.) ¹⁵ Iriitake icheraaventapaakeranki Juan, ikantapaake: “Jirika noñaaventakeri pairani, nokantake: ‘Aatsikitake impoyaatapaaakyaanane, janaakovaitakena naaka, tema iri etataikaro pairani tekeramintha nontzime naaka.’” ¹⁶ Tema kameethatziivaitake irirori, irootake añaantayetaarori maaroitani ikaminthaatziiyetapiintai. ¹⁷ Pairani, iriira Moisés-ni josankinatakaaveetakari Ikantakaantaitane. Iriima Jesucristo iriitajaantakera neshinonkayetairi, irijatzi ñaavaiyetapaintzirori kyaaryoori. ¹⁸ Tekatsira materone iriñeeri Pava. Iriima irapintzite itomi Ashitairi, itzimi saikimotajaantziriri, iriitakera kamantairi aakaite ayotantaari tsika ikanta irirori.

Ikamantantakeri Juan oviinkaataneri

(Mt. 3.11-12; Mr. 1.7-8; Lc. 3.15-17)

¹⁹ Ikanta judío-payeeni nampitarori Jerusalén-ki, jotyaaantake omperatasorentsitaariite itsipataakeri Leví-mirinkaite, iriyaate irosampiteri Juan, inkantapaakeri: “¿Niinkama eeroka?” ²⁰ Te iromanakotya Juan, ikamantantake, ikantzi: “Te naaka Cristo.” ²¹ Ipoña japiitaitziri josampitiziri, ikantaitziri: “¿Tsikama pipaitatyaaka? ¿Eerokama Elías-ni?” Ikantzi

Juan: “Tera naaka.” Eekero ishintsitaitatzi josampiitzi: “¿Eerokama Kamantantneri noyaakoneentari?” Ikantzi: “Te.”²² Ari ikantaitzi: “¿Ninkama eeroka? Pinkamantana, inkene nonkamantapari naaka otyaantanari. Intsityaa pinkamantakotya.”²³ Japiitanakero Juan, ikantzi: “Naakatakera cheraacheraatapaintsine tsika te inampiitaro, inkantante: ‘Povameethataineri Avinkatharite tsika inkenapaake, pinkempitakaantero itampatzikaitziro avotsi.’ Irootajaantake iñaaventzitari pairani kamantantneri Isaías-ni.”

²⁴ Ikanta irika irotyaantaneete Fariseo-payeeni, ²⁵ eekero josampitanakitziiri, ikantzi: “Te Cristo pinatye eeroka, te eeroka Elias, te Kamantneri pinatye eejatzi. ¿Opaitama poviinkaantantantari?”²⁶ Ari ikantzi Juan: “Intaani noviinkaantantamatsitaro naaka jiña. Iro kantamaitacha tzimatsi aparani jaka pikarataiyakeri, kaari piyotaiyeni, ²⁷ iriitakera impoyaatapaakyaanane. Te aritaajate naaka inkempitakaantyaana iromperatane onkantya nozapato-ryaantyaariri.”²⁸ Maaroni iroka, iro avisaintsiri pairani janta ipaitayeitziro Betábara, intatsikeronta jiña Jordán tsika joviinkaantantantantari Juan.

Iroishate Pava

²⁹ Okanta okitaitamanai jiñaavairi Juan ikenapai Jesús, ikantzi: “Jirika iroishate Pava, iriira peyakotziro iyaariperonka atziiri. ³⁰ Iriitake noñaaventzitaka nokantake: ‘Aatsikitake shirampari impoyaatyaanane, janaakovaitakena naaka, tema iri etataikaro pairani tekeramintha nontzime naaka.’ ³¹ Te niyovetari naaka. Aña iro nopokantakari noviinkaantante, onkantya iriyotantyaariri Israel-mirinkaite.”³² Jiroka ikantanake eejatzi Juan: “Noñaataikeri Tasorentsinkantsi ikenapaake jenoki ikempitakari shiro. Jookantapaakari. ³³ Tera niyovetari naaka. Iro kantacha irika otyaantakenari noviinkaantante, ikantakena: ‘Aririka piñaake intzime iroshaaviinkatashitakeri Tasorentsinkantsi irookantapaakyaari iitoki, iriitakera kempitakaantyaarone iroviinkantantyaarimi Tasorentsinkantsi.’ ³⁴ Naakajaantake ñaakeri, iro noñaaventakotantariri tema Itomi Pava jinatzi.”

Etanakarori jiyotaanetari Jesús

³⁵ Okanta okitaitamanai ari isaiki Juan itsipatakari apite iriyotaane. ³⁶ Ikanta jiñaavairi Jesús ikenapai, ikantzi Juan: “Jirinta iroishate Pava.”³⁷ Ikemavakera apiteka iriyotaane Juan, joyaatanakeri Jesús. ³⁸ Ari ipithokanaka Jesús, jiñaatziiri joyaataiyakeri, ari ikantzi: “¿Tsikama piyaateka?” Ikantaiyini irirori: “Rabí (Iro ikantayeetzi ‘Iyotaanerí’), ¿tsika pinampitaroka?”³⁹ Ikantzi Jesús: “Pimpoke piñero.” Ikanta joyaataiyakeri, jiñaakero tsika jinampitaro. Ari jimayimotapaintziiri tema aritake sheetyaake.*⁴⁰ Irika kemakeriri Juan, oyaatanakeriri Jesús, iriitake Andrés irirentzi Simón Pedro. ⁴¹ Ikanta Andrés, apatziro jiyaatashitanakeri irirentzi, irika Simón, ikantapaakeri: “Noñaataikeri Mesías (iro ikantaitziiri eejatzi, ‘Cristo.’)”⁴² Ipoña Andrés jaanakeri Simón isaikira Jesús. Ikanta Jesús jiñaavakeri irirentzi Andrés, ikantavakeri: “Eeroka Simón, itomi Jonás. Iroñaaka pimpaitaiya ‘Cefas.’” (Iro ikantaitziiri eejatzi, Pedro.)†

* **1:39** Kantakotachari jaka “sheetyaake,” irootake oshiyarori ikantaitziiri pairani “joveraaka ooryaatsiri 10.” † **1:42** Ikantaitziiri “Cefas” iñaaneki arameo, irootake “Mapi.”

Ikaimaitakeri Felipe ipoña Natanael

⁴³ Okanta okitaitamanai, jatake Jesús Galilea-ki. Ari jiñaakeriri Felipe, ikantapaakeri: “Poyaatena.” ⁴⁴ Irika Felipe, Betsaida-satzi jinatzí, irojatzí inampi Andrés eejatzí Pedro. ⁴⁵ Ikanta Felipe, jiyaatashitanakeri Natanael, ikantapaakeri: “Noñaataikeri josankinatakotakeri Moisés-ni janta Ikantakaantaitaneki, itzimi josankinatakotzitakari eejatzí kaman-tantaneriite. Iriitake itomi José, Nazaret-satzi.” ⁴⁶ Ari ikantzi Natanael: “¿Tzimatsima kameethashireri janta Nazaret-ki?” Ikantzi Felipe: “Pimpoke, piñeeri.” ⁴⁷ Ikanta Jesús jiñaavakeri ipokake Natanael, ikantanake: “Kaakitataike irika Israel-mirinkajanori, tera inthaiyanetya.” ⁴⁸ Ari ikantzi Natanael: “¿Tsikama janta piñaanaka piyotantanari?” Ikantzi Jesús: “Noñaakemitya tekeramintha inkaimemi Felipe pisaiki pankirentsitapeshiki.”[†] ⁴⁹ Ikantanake Natanael: “Rabí, ¡Eerokatake Itomi Pava, eerokatake Ivinkatharite Israel-mirinkaite!” ⁵⁰ Ikantzi Jesús: “Iro pikempisantantamatsitanakari nokantakemi ‘noñaakemi pisaiki pankirentsitapeshiki.’ Iro kantacha, arimaitaka piñaake pashine anayerone iroka.” ⁵¹ Eekero ikantanakitzi Jesús: “Ari piñaakero ashitaryeeya inkite. Ari impipiyataiyeni maninkariite iraniiryaashiteri Itomi Atziri.”[§]

2

Aavakaantsi Caná-ki

¹ Okanta mavatapaintsiri kitaite ari jaavakaitakari nampitsiki paitachari Caná, saikatsiri Galilea-ki. Ari osaikakeri eejatzí iriniro Jesús janta. ² Ari ikaimakaantaitakeri eejatzí Jesús itsipatanakari iriyotaanepayeeni. ³ Ikanta joimoshirenkaiyani, thaatapaaka jimiretaiyarini. Ipoña iriniro Jesús, okantakeri otomi: “Thaatapaaka imire.”^{*} ⁴ Ikantzi irirori: “Tsinané, ¿Opaitama pikantantanari naaka? Aña tekera omonkarapaitetyaata noñaakantantya.” ⁵ Okantanakeri iroori ikaratzí pakotantatsiri: “Panterora onkarate inkantemiri notomi.” ⁶ Ari othointaka janta 6 kovitzi mapinatatsiri, iro jovantapiintari judío-payeeni jiña ikivayetantari inkitevathatantyaari. Iroka kovitzi, tzimayetatzí antetachari 50 litro jiña, pashine 60 litro.[†] ⁷ Ikantanakeri Jesús ikaratzí pakotantatsiri: “Pijaikite jiña maaroni kovitzi.” Ijaikiperoyetakero kovitzi. ⁸ Ipoña ikantzi Jesús: “Pinkitanake iroñaaka kapicheeni, paanakeneri amenakaantzirori oimoshirenkaantsi.” Ari ikantaiyakero. ⁹ Ikanta irika amenakaantzirori oimoshirenkaantsi ikemaantavakaro kapicheeni jimireetari otzimi peyanainchari ojiñaaveta, te iriyote tsika okenakotapaake irooperori jimireetari. Intaani jiyotaiyini pakotantatsiri, tema iriyyetake jaikitakerori jiña. Ipoña irika amenakaantzirori oimoshirenkaantsi, ikaimakeri aavakaachari, ¹⁰ ikantziri: “Iro jameyetari atziriite jetapiintaro ipakotantziro irooperori jimireetari, aririka inkematziitaiyakyaaani oimoshirenkachari, ari impakotantayeetero jentaakyaari. Irooma eeroka povapithaantakaro irooperori jimireetari irojatzí iroñaaka.”

[†] **1:48** Paitachari jaka “pankirentsitapeshi,” irootake ikantayeetziri “higuera.” **§ 1:51** Oshiyakaaventachari jaka “ashitaryeeya inkite,” tema aritake onkantake iriñaayeetairi inkiteveri, kaari kantavetachari iriñeetapiintaiteri. ^{*} **2:3** Kantakotachari jaka jimireetairi, irootake “vino.” [†] **2:6** Kantakotachari jaka 50 litro pashine 60 litro jiña, irojatzí oshiyarori ikantaitziri pairani 2 cántaro pashine 3 cántaro.

11 Iroka jantakeri Jesús nampitsiki Caná saikatsiri Galilea-ki, iro etanakarori itasonkaventantzi ari joñaakantzirori ishintsinka. Ari ikempisantaperotanakeri iriyotaanepayeeni.

12 Ikanta okaratapaake iroka, jatanake Capernaum, itsipatanakaro iriniro, irirentzipayeeni, eejatzi iriyotaanepayeeni. Te osamani isaika-painte janta.

Jomishitoviri Jesús pimantayetatsiri tasorentsipankoki
(Mt. 21.12-13; Mr: 11.15-18; Lc. 19.45-46)

13 Okarikitzimatai joimoshirenkapiintantarori judío-payeeni Anankoryaantsi. Jatake Jesús Jerusalén-ki. 14 Jiñaapaakeri tasorentsipankoki iyomparitariri ipirapayeeni, ipoña ishironepayeeni. Ari isaikayetakeri eejatzi iyomparitariri kireeki. † § 15 Ikanta jiñaapaakeri, jampithatake Jesús ipasamento, jomishitovakeri maaroni iyomparitachari tasorentsipankoki, ari itsipataakeri ipirapayeeni. Josokitakeri iireekite ikaratzi iyomparitariri kireeki, jotatsinkitakeri isaikamentopayeeni. 16 Ikantakeri Jesús iyomparitariri ishirono: “¡Paanairi pipira! ¡Te arite pinkempitakaantero ipanko Ashitanari iyomparentsipanko!” 17 Ari ikinkithashiretanakero iriyotaane okaratzi josankinayeetakeri, kantatsiri:

Iniroite nonkisakotyaaaro pipanko.

18 Ikanta judío-payeeni ikantanakeri Jesús: “Intsityaa poñaakena iroñaaka pintasonkaventante onkantya noñaantyaamiri omapero otzimi pishintsinka pimatantakarori iroka.” 19 Ikantzi Jesús: “Pimporokero iroka tasorentsipanko, ari avisavetakya mava kitaite, ari nontzinagairo eejatzi.” 20 Ikantaiyini judío-payeeni: “Aña okaratzi 46 osarentsijantavaitaitzi jovetsikayeetantakarori iroka tasorentsipanko, ¿impoña pintzinagairoya eeroka onkarate mava kitaite?” 21 Iroka “tasorentsipanko” jiñaaventakeri Jesús, iro ikantakotzi ivatha irirori. 22 Ikanta itzinagaaranki Jesús, ikinkithashiretanairo iriyotaaneete iroka otzimi jiñaaventzitakari. Irootake ikempisantaperotantanakarori Osankinajarentsi, eejatzi okaratzi ikantayetakeri Jesús.

Maaroiteni jiyoshiretzi Jesús

23 Eenirora isaiki Jesús Jerusalén-ki joimoshirenkaitziro Anankoryaantsi, osheki kempisantanakeriri jiñaayetakeri itasonkaventantake. 24 Iro kantacha Jesús, te iraventaashiretyaari irikaite, tema jiyoshiretziri maaroiteni. 25 Te onkovajaantya Jesús inkamantayeeteri tsika ikan-tashireyeta atzirite, aña jiyoshiretayetziri irirori.

3

Jesús ipoña Nicodemo

1 Tzimatsi aparoni Fariseo ipaita Nicodemo, iriiperori Judío jinatzi. 2 Ikanta irika jatake tsireni iriñeeri Jesús. Ikantapaakeri: “Rabí, niyotaiyini iri Pava otyaantakemi piyotaayetena, tema tekatsi kanterone irantero okaratzi poñaakantakeri eeroka, eerorika itsipashiretari Pava.”

† 2:14 Kantakotachari jaka ipirapayeeni iriitake buey ipoña oisha. § 2:14 Ikaratzi pokayetatsiri Jerusalén-ki, jamayetzi iireekite ipoñaakaayetari inampiiteki irirori. Iro okovantari iriyomparityaari iireekiteki Jerusalén-ki, onkantya iramanantantyaari piratsipayeeni impometeneriri Pava.

³ Ari jakanake Jesús, ikantziri: “Intsityaa pinkempisantavakena. Itzimirika kaari apiitairone intzimai, eerora jiñero impinkathariventantai Pava. Omaperora.” ⁴ Ikantzi Nicodemo: “¿Kantatsima irapitairo intzimai aparoni shirampari antarikitaintsiri? ¿Arima onkantake inkyagai eejatzi othomonteki iriniro, inkene irapiitairo intzimai?” ⁵ Ari jakanake Jesús, ikantziri: “Itzimirika kaari tzimaatantaiyaarone jiñaa, kaaririka intzimashiretakaayete Tasorentsinkantsi, eerora jiñero tsika ipinkathariventantai Pava.*” ⁶ Ikaratzi jovaiyantayetziri atziriite, atziri jinatzi. Iriima ikaratzi tzimantaariri Tasorentsinkantsi, tasorentsishire ikantanaa. ⁷ Eero okompitzimotami nokantakemi: ‘Ontzimatyepapiiyetairo pintzimayetai.’ ⁸ Okempitara tampyeenka otasonkantapiintzi tsika okovakaaro. Pikemavetaro oyameninka, temaita piyote tsikarika okenapaake, tsikarika iyaatziro. Ari ikempiyetari eejatzi ikaratzi intzimashiretakaayetairi Tasorentsinkantsi.” ⁹ Japiitanakero Nicodemo josampitziri: “¿Tsikama okantakotaka iroka?” ¹⁰ Ikantzi Jesús: “¿Eeroka, iyotaapiintziriri Israel-mirinkaite, tema piyote tsika okantakota iroka?” ¹¹ Noñaaventaiyimiro okaratzi niyotakoyetziri. Noñaaventaiyimiro okaratzi nokitapiintajaantari. Iro kantamaitacha te pinkempisantaiyeni eerokaite nokantayetzimiri. Omaperora. ¹² Tera pinkempisantana noñaaventzimiro osavisato, iro ovatsiperero eero pikempisantana aririka noñaaventemiro inkitesato. ¹³ Tekatsira aparoni jataintsine inkiteki, intaani itzimi aparoni poñeenchari inkiteki. Iriira añaaventzi, Itomi Atziri.† ¹⁴ Tema pairani Moisés-ni jovatzikakotakeri maranke tsika te inampiitaro, ari inkempitayeeteri eejatzi Itomi Atziri, ontzimatyepirotzikakoyeeteri irirori, ¹⁵ onantyaari inkañaaneyetai inkarate kempisantairine.”

Jetakotaari Pava maaroite osavisatzi

¹⁶ “Tema jetakoperokitaari Pava osavisatzi, ishinetakeri irapintzite Itomi inkamimentero, iro eero ikaamaneyetantaa inkarate kempisantairine, aña inkañaaneyetai. ¹⁷ Tema Pava te iro irotyaantantyaariri Itomi jaka kipatsiki iriyakoventayetairi osavisatzi, aña irovavisaakoshireyetaateeri. ¹⁸ Ikaratzi kempisantairine Itomi Pava, eero jiyakoventayeeziri. Iriima itzimi kaari kempisantayetaatsine, aritakera iriyakoventayeeetari, okantakaantziro te inkempisantairi irapintzite Itomi Pava. ¹⁹ Maaroni kaari kempisantatsine, aritakera iriyakoventayeeetakeri, tema jantapiintatziro kaariperori. Tema jareevetapaintaranki kipatsiki ipaiyeetziri ‘Kitainkari,’ iro ikovaperotajaantanake tsirenikiri, jimanintavakeri ‘Kitainkari.’ ²⁰ Maaroni antantayeziri kaariperori ikisaneentatziiri ipaiyeetziri ‘Kitainkari.’ Ikoimentavaita onkantya eero jiyotakoyetantaro jantayeziro kaariperori. ²¹ Iriima itzimi matapiintanairori kyaaryoori, javentaatziitari ‘Kitainkari,’ onkantya iriñeentantyaariri jantavaiventapiintanaatziiri Pava.”

Iraapatziyaminthare iimentaitari

* **3:5** Okaratzi ñaaventakotachari jaka “intzimaatantaiyaaro jiñaa,” tzimatsi oshiyakaaventayetachari: (1) Tzimatsi kantatsiri iri ñaaventakotacha ikaratzi ovinkaatanachari jovashaantanairo kaariperori. (2) Tzimatsi kantatsiri iro ñaaventakotacha itzimaare eenchaaniki. (3) Tzimatsi kantayetatsiri iri ñaaventakotacha Tasorentsinkantsi, tema añaakotapiintakeri Tasorentsinkantsi joshiyakaaventayeeziri jiñaa. † **3:13** Tzimatsi osankinarentsi kantatsiri Itomi Atziri saikatsiri inkiteki.

²² Ikanta okaratapaake iroka, jatanai Jesús Judea-ki itsipatayetanaari iriyotaane, ari ikaratakeri joviinkaantantzi. ²³ Matzitacha eejatzi Juan joviinkaantantzi irirori Enón-ki, tsika okarikitapai Salim, tema janta ari otzimaperotziri jiñaa. Ikaratzi jatayetaintsiri janta, joviinkaayeetavakeri. ²⁴ Tema tekera irakaantayeeteriita Juan irashitakoiteri.

²⁵ Ikanta tsika ikaratzi iriyotaane Juan jiñaanaminthatake aparoni Judío tsika onkantya inkitevathayeetantyaari. ²⁶ Ipoña jiyaataiyakeni isaiki Juan, ikantapaakeri: “Rabí, irintaranki tsipatakamiri intatsikero jiñaa Jordán, tsika itzimi piñaaventakotakenari, joviinkaantantatzi iroñaaka irirori, osheki atziriite pokashitziriri.” ²⁷ Ari jakanake Juan, ikantzi: “Tsikara ikanta piñaakeri irika, tera ompoñaashivaitya, aña iri Pava iriiperotakaakeri. ²⁸ Eerokayetake kemajaantakena nokantakeranki: ‘Te naaka Cristo, aña intaani jotyaantaitakena neevatapaakeri irirori noñaaventakoteri.’ ²⁹ Thame noshiyakaaventemiro: aparoni aavakaantsiki, iri aapiintziro tsinane itzimi iimentaitari. Iriima itsipaminthare, eero jiñaaperovaita irirori, intaani inkimoshiretanake inke-makeririka iñaavaitanake jimetsi. Ari nokempitzitakari naaka iroñaaka, te niriiperovaita, iro kantamaitacha, antaro nokimoshiretake. ³⁰ Eekerora iriyaatatye iririiperote irika, irooma naaka ari nompairaniityaakoteri.”

Itzimi poñeenchari jenoki

³¹ “Itzimi poñeenchari jenoki janayiri maaroiteni. Iriima nampitarori kipatsiki, osavisatzi jinatzzi, jiñaaventashitapiintaro osavisato. Iriima poñeenchari inkiteki janayiri maaroiteni, ³² jiñaaventakotziro okaratzi jiñiiri, okaratzi ikemiri. Iro kantamaitacha eero ikempisantaitziro okaratzi jiñaaventziri. ³³ Iro kantacha inkarate kempisantanairine, ari irimatanakya irirori iñaaventanakeri Pava kyaaryoori jinatzzi. ³⁴ Itzimi jotyaantakeri Pava, iñaane Pava jiñaaventzi. Tema Pava jothotyiro inampishiretakaanantaro Itasorenka. ³⁵ Irika Ashitairi jetakotari Itomi, ipinkathariventakaakeri maaroiteni tzimayetatsiri.

³⁶ Itzimirika kempisantanairine Itomi, ari inkañaanete. Iriima kaari kempisantairine Itomi, eero ikañaanetai irirori, intaani irapeshitaiyaaro irovasankitagairi Pava.”

4

Jesús ipoña Samaria-sato

¹ Ikanta Fariseo-payeeni ikemaiyake, ikantaitzi: “Tzimake osheki iriyotaane Jesús, joviinkaatake osheki atziriite, janaanakeri Juan.” Jiyotake irirori Jesús okaratzi ikemaiyakerini Fariseo. ² (Kaarimacheeni Jesús oviinkaantantatsine, aña iriyotaaneete inatzzi.) ³ Irootake Jesús ishitovantanakari Judea-ki, ipiyaaro Galilea-ki. ⁴ Ari eentathakitziro inkenanairo iipatsiteki Samaria-satzi. ⁵ Irojatzzi jareetantakari aparoni nampitsi saikatsiri Samaria-ki opaita Sicar, iro tsipanampitarori iipatsite pairani Jacob-ni ipanairiri itomi, José. ⁶ Ari osaikiri jiñaa iiyakotane Jacob-ni. Tema jimakokitakera Jesús janiitake, isaikimotapaakero jiñaa, joveraaka ooryaa tampatzika.*

* **4:6** Ikantayeetziro jaka “ooryaa tampatzika,” iroojatzzi ikantaitziro pairani joveraaka ooryaa 6.

⁷ Ari opokake aparoni Samaria-sato onkaye jiñaa. Ikantziro Jesús: “Pimpena jiñaa niravake.” ⁸ Tema jiyaataiyatziini iriyotaane nampit-siki iramanante ovaritensi. ⁹ Maaroni Judío-peroriite te jaapatziyari kameethaini Samaria-satziite. Ari akanakeri tsinane okantanakeri: “¿Tsika pinkenakairoka eeroka, Judío pinatzi, ipoña pikampitana naaka Samaria-sato nompemi jiñaa?” ¹⁰ Ari jakanakero Jesús, ikantziro: “Arimi piyote opaita ipantziri Pava, ari piyoterimi kampitakemiri jiñaa, eerokara kampitenanemi naaka. Aritake nompakemiro jiñaa añaaakantatsiri.” ¹¹ Okantanake tsinane: “Pinkathari, tekachaajatake pinkitantyaari jiñaa, inthomoi okantaka omoro, ¿tsikatya payeroka pimpenari jiñaa añaaakantatsiri?” ¹² Iri acharineete Jacob-ni panairori pairani iroka jiñaa, irootake jimiretajaanakari irirori, irojatzí jimireyetaka itomipayeeni, jimireyetakaro eejatzí ipiraite. ¿Panayirima eeroka?” ¹³ Jakanakero Jesús, ikantanakero: “Maaroni miretarori iroka jiñaa, eero opeya imiretzi. ¹⁴ Iriima itzimi miretakyaaarone jiñaa nomperiri naaka, eerora jimirenetai. Tema jiñaatatsiri nopantziri naaka ari oshitovaashiretantaiyaari onkempivaityaaro oshitovaatantatyeyearimi jiñaa añaaakantatsiri.” ¹⁵ Okantzi tsinane: “Pinkathari, pimpenaro naaka iroka jiñaatatsiri, eero napiitantaaro nomiretai, eero nopipiyavaitanta jaka onkaye jiñaa.”

¹⁶ Ari ikantziro Jesús: “Piyaate, pinkaimerí piime, impoña pimpiyake jaka.” ¹⁷ Okantzi tsinane: “Tekatsi noime.” Ikantziro Jesús: “Kameetha pikantake, te intzime piime, ¹⁸ tema tzimavetaka pairani ikaratzi 5 piime. Iriima itzimi pitsipatari iroñaaka, kaarira piime. Omaperora okaratzi pikantake.” ¹⁹ Okemavakera ikantakero, okantanake tsinane: “Pinkathari, niyotanakemi naaka kamantantaneri pinatzi. ²⁰ Pairani nocharineete Samaria-satziite jiñaa pinkathatapiintakeri Pava jaka, otzishikira. Iro kantamaitacha eerokaite Judío-perori pikantaiyini janta Jerusalén-ki, ari añaa pinkathatapiintairiri.” ²¹ Ikantanakero Jesús: “Pinkempisantavake tsinane, irootaintsira piñaa pinkathayetairi eerokaite Ashitairi, eero okovajaanta pimpoke jaka otzishiki, eero okovajaanta piyaate eejatzí Jerusalén-ki. ²² Omaperovetaya, te piyotayerini eerokaite ipaita piñaa pinkathatapiintziri. Irooma naakaite niyotziri itzimi noñaa pinkathatzi. Tema irika intzime ovavisaakotantatsine, judío irinatye. ²³ Iro kantacha, irootzimataintsi. Iriitake iroñaakara ñaa pinkathatajaantziriri Ashitairi itzimi ñaa pinkathashiretataitziriri. Tema iriiyetake ikoviri Ashitairi ñaa pinkathayetairine. ²⁴ Pava iriijatzí Tasorentsinkantsi, kaari koñaatatsine. Inkarate ñaa pinkathayetairine, ontzimatyé ñaa pinkathashiretairi, te onkovajaantaiya irantayetairo koñaayetsiri.” ²⁵ Okantzi tsinane: “Niyotzi naaka, ari impokakeri Mesías, ipaiyeetziri Cristo. Aririka irareetakya irirori, ari inkamantapaakairo maaroni tsika okantakota.” ²⁶ Ikantzi Jesús: “Naakatake, itzimi ñaanatajaantakemi.”

²⁷ Ari jareetaiyapaani iriyotaane. Ipampoyaaminthatapaakeri jiñaa paakeri ikinkithavaitakairo tsinane. Iro kantamaitacha tekatsi osampitapaakerine opaita okoviri tsinane, tsikarika opaita ikinkithavaitakairori. ²⁸ Ari ookanakero tsinane oyovitenaki, jatake nampitsiki, okantapaakeri atziririite: ²⁹ “Pimpokaiyeni piñeeri aparoni shirampari itzimi iyotakenarori maaroni nantayetakeri pairani. ¿Kaarima ikantaka Cristo?” ³⁰ Ikanta ishitovaiyanakeni atziririite

nampitsiki, pokaiyanakeni isaikakera Jesús.

³¹ Ari ipankiventaiyarini iriyotaane, ikantziri: “¡Rabí, poya!” ³² Ikantzi Jesús: “Tzimatsi opaita novari naaka, te piñeeyeroni eeroka.” ³³ Ari josampitavakaayetanaka iriyotaane: “¿Tzimatsima ipaita amakeneriri irovarite?” ³⁴ Iro kantacha Jesús, ikantanake: “Iro nokempitakaanari novarite naaka nantero ikoviri itzimi otyaantakenari, ontzimatyenonthonkero eejatzi antavairentsi ipakenari. ³⁵ Jiroka pikantapiintaiyini eeroka: ‘Kapatapaaka 4 kashiri osampatantyaari pankirentsi.’ Iro kantacha naaka nonkantemi pamene pankirentsimashiki, aritake sampainkatake ontzimatyee aavatyaa. ³⁶ Inkarate antavaitatsine iraa- vatero pankirentsi ari impinayeetairi. Okaratzi pankirentsi iraa- vayeetairi iriyyetakera oshiyakaaventacha inkarate kañaanetatsineri. Iroora inkimoshiretantaiyaari itzimi pankitakerori intsipataiyyaari itzimi aavatairori. ³⁷ Tema omaperotatya iroka joshiyakaaventaitakeri, ikantaitzi: ‘Tzimatsi aparoni itzimi pankitakerori, tzimatsi pashine intzime aavatairone.’ ³⁸ Notyaantakemi naaka piyaate eerokaite paavayetairo kaari pipomerentsiventa pantavaiventero. Tema tzimayetatsi pashine pankiventakerori jantavaiventakero. Eerokayetake anintagaarori irantavaitane irikaite.”

³⁹ Tema osheki Samaria-satzi saikatsiri nampitsiki kempisantavakeriri Jesús okantakaantziro tsinane okantantapaake: “Jiyotakenarori maaroni nantayetakeri pairani.” ⁴⁰ Ikanta Samaria-satziite, jareetaiyapaakani ipankinatapaakari Jesús isaikimotanakeri inampiki. Ari jimatakero Jesús, apite kitaite isaikanake, ⁴¹ osheki pashine kempisantanaintsi ikemajaantakerira iriroriite okaratzi ikantayetzi Jesús. ⁴² Ari ikantayeetanakero tsinane: “Kempisantayetaana naaka iroñaaka, tera iro intaani nonkempisantantaiyaari okaratzi pikamantapaakena, aña naaka kemajaantairi okaratzi ikantayetzi. Niyotaiyeerini eejatzi omaperotatya iriitake ovavisaakoshiretantaatsine jaka kipatsiki, iriitake Cristo.”

Jovashinchagairi Jesús itomi aparoni jevari

⁴³ Ikanta omonkarataka apite kitaite isaikapaake Jesús Samaria-ki, avisanake iriyaatero Galilea-ki. ⁴⁴ Tema iri Jesús kantajaantaintsi: “Aparoni kamantantneri te iriñaapinkathayeeteri inampijanoriki.” ⁴⁵ Ikanta jareetaa Galilea-ki, osheki jaakameethayeetavairi janta, tema ari ikaratake jiyaataiyake Jerusalén jomishirenkiro Anankoryaantsi, jiñaakero maaroni jantayetakeri Jesús janta.

⁴⁶ Ari jareetaari Jesús janta Caná-ki saikatsiri Galilea-ki, tsika ipeyakero jiña okempivaitanakaro jimireetari. Tzimatsi janta aparoni iriiperori jevari, mansiyataintsiri itomi janta Capernaum-ki. ⁴⁷ Ikanta irika jevari ikemakotakeri Jesús ari jareeta Galilea-ki ipoñagaaro Judea-ki, jiyaatashitanakeri iriñeeri. Ipankinatapaakari, iriyaate ipankoki, irovashinchagairi itomi, irootaintsi inkamake. ⁴⁸ Ari ikantanake Jesús: “¿Opaitama kaari pikempisantantana eerokaite? Pikovajaantziya noñaakemiro kaari piñaapiintzi pairani, pikovajaantzi notasonkaventantavake.” ⁴⁹ Iro kantacha jevari ikantanakeri: “Pinkatharí, thameeta iroñaaka, tekera ikamanakeeta notomi.” ⁵⁰ Ipoña ikantzi Jesús: “Pimpiye pipankoki. Eshitakotai pitomi.” Ikempisantanake shirampari okaratzi ikantakeriri Jesús, piyanaka. ⁵¹ Ipiyaminthaita ipankoki, jomonthaakari iromperataneete,

ikantavairi: “¡Eshitakotai pitomi!”⁵² Josampitanakeri irirori tsika joveraa ooryaa jamataakoneentantanaari itomi, ikantaiyini iromperatane: “Chapinki, itainkanakera ooryaatsiri, ari avisanakeri ikatsirinkavaitzi.”[†]⁵³ Ari ikinkishiretanakero ashitariri aritake joveraakari ooryaatsiri chapinki ikantakeri Jesús: “Eshitakotai pitomi.” Iroora ikempisantantanakari irirori, ari okempitanakari eejatzi maaroni isheninkamirinkaite irirori ikempisantanakeri Jesús.⁵⁴ Irootakera apitetaintsiri joñaakantziro Jesús itasonkaventantzi jareetaara Galilea-ki ipoñagaaro Judea-ki.

5

Kisoporokiri Betesda-satzi

¹ Okanta okarayetapaake iroka, joimoshirenkaiyaani Judío Jerusalén-ki. Ari jiyaatzitakari eejatzi Jesús.

² Janta Jerusalén-ki, ari osaikiri jovaankanaayeetziro jiñaa ipaitayeetziro iñaaneki hebreo “Betesda.” Tzimatsi okaratzi 5 opankoshetaaniki. Ari otsipanampitaro osaiki ashitakorontsi ipaitayeetziro “Oisha.”³ Ari ipiyotakari osheki mantsiyari, mavityaakiri, kisoporokiri, ethorivaitatsiri jonoryaayetaka kipatsiki joyaaventaro oshevaate jiñaa.⁴ Tema ikantayeetzi: Inatzi ipokapiintzi maninkariite ishevaatakairo jiñaa, intzimerika etanakyaarone impiinkaantakyaaro jiñaa oshevaataara, aritake ireshitakotanai jimantsiyavaitzi.⁵ Tzimatsi janta mantsiyarimashiki aparoni tzimakotaintsiri 38 osarentsi imantsiyavaitake.⁶ Ikanta Jesús jiñaaapaakeri jonoryaaka, jiyotapaake osamani okantaka jimantsiyavaitake irika, josampitapaakeri, ikantziri: “¿Pikovima peshitakotai?”⁷ Ari jakanake mantsiyari: “Pinkathari, te intzime impaitya oviinkenari aririka oshevaapaitetya jiñaa. Tema nokovavetapiintara nompiinkaatemni naaka, aritake janaakotakena pashine ipiinkaatake irirori.”⁸ Ari ikantzi Jesús: “Pintzinaye, paanairo ponoryaamento, piyaatai.”⁹ Apathakero jeshitakotanai irika, jaanairo ironoryaamento, aniitanai. Iro kantacha, tema kitaite jimakoryaantaitari onatzi,¹⁰ ikantakeri judío-payeeni irika shirampari eshitakotaatsiri: “Kitaite jimakoryaantaitari onatzi iroñaaka, te oshinetaantsite paanairo ponoryaamento.”¹¹ Jakanake irika shirampari, ikantzi: “Irinta itzimi ovashinchagaanari, ikantakena: ‘Paanairo ponoryaamento, piyaatai.’”¹² Ari ikantaiyanakeni Judío: “¿Niinka kantakemiri: ‘Paanairo ponoryaamento, piyaatai?’”¹³ Iro kantacha irika shirampari te iriyoteri niinka ovashinchagairiri, tema te iriñaavairi Jesús tsika ikenanake, ipiyotaiyakanira atziriite janta.¹⁴ Ipoña Jesús jiñagairi shirampari janta tasorentsi-pankoki, ari ikantziri: “Pinkeme, aritake eshitakotaimi iroñaaka, eerora papiitairo pantairo kaariperori, ari onkantya eero avishimotantami koveenkaperotatsiri.”¹⁵ Ikanta irika shirampari jatanake, ikantakeri judío-payeeni iriitakera Jesús itzimi ovashinchagairiri.¹⁶ Iro opoñaantari ikovi judío-payeeni iroveri Jesús, tema jovashinchaantake kitaite jimakoryaantaitari.¹⁷ Iro kantamaitacha, ikantanake Jesús: “Ari ikantaitatyaani jantavaitzi Ashitanari, ari nokempitzitari eejatzi naaka nantavaitzi.”¹⁸ Irootakera, ikovaperotantanakari judío-payeeni iroveri

† 4:52 Kantakotachari jaka “itainkanake ooryaa,” irootake ikantayeetziro pairani “hora 7.”

Jesús, tema te intaani jantavaitantakaro kitaite jimakoryaantaitari, aña joshiyakotakari Pava, ikantakera Jesús iriitake Pava jiritajaantari irirori.

Ishintsinka Itomitari Pava

¹⁹ Ipoña Jesús jakanakeri, ikantzi: “Irika Itomitari Pava tekatsi irantashivaitya irirori ikovakaanekiini. Intaani jantziro okaratzi jiñaakotziriri Ashitariri. Maaroni okaratzi jantziri Ashitariri, irojatz jantziri Itomi. Omapero. ²⁰ Tema jetakotari Ashitariri irika Itomitari, joñaakiri maaroni jantayetziri irirori. Eekero iroñaakatyeeri tsikarika opaiyetari iniroitetatsiri, irootake pimpampoyaaminthataiyerine eerokaite. ²¹ Tema ikempitara Ashitariri jovañaayetziri kaminkari, ikañaanetakari, ari ikempitari eejatzi Itomitari, irañaakaayeteri inkoveri irirori. ²² Tera iriyakoventantatsine Ashitariri, aña iri Itomi ishinetake iriyakoventantai, ²³ ari onkantya maaroitani iriñaapinkathayentanyaariri Itomi ikempitaayeetzirira Ashitariri. Itzimi kaari ñaapinkathatairine Itomitari, tera jiñaapinkathatzitari Ashitariri, itzimi otyaantakeriri.

²⁴ Itzimirika ovayempitairone nokantayetziri, impoña inkempisantanaari itzimi otyaantakenari, aritake inkañaaneshireyetai. Eero jovasankitaavaitaitziri, tema karatapaake ikaamanevaitzi, kañaane ikantayetaa. Omapero. ²⁵ Irootzimataintsira omonkaratya, iroñaakatajaantake, inkemapaitetairo kamashireriite iñaane Itomi Pava. Inkarate kemavairone, aritake irañaashireyetai. Omapero. ²⁶ Tema ikempitara Ashitariri jañaakaantajaantzi, iro ishinetakeriri eejatzi Itomi irañaakaante irirori, ²⁷ ishinetakeri eejatzi iriyakoventantai, tema iriitake Itomi Atziri. ²⁸ Eero pipampoyaaminthatashitaro iroka. Tema irootzimataintsira omonkaratya inkemayetantaiyaarori kaminkariite iñaane, ²⁹ ari impiriintayetanake tsika ikitayetaka. Ikaratzi antayetakerori kameetheri, ari inkañaaneyetai. Iriima ikaratzi antayetapiintakerori kaariperori, irañaayevetaiya irovasankitaayeetairi.”

Ñaayetajaantakeriri Cristo

³⁰ “Tera nantashivaitaro naaka nokovashitari, iri Ashitanari shinetanarori namenakotemi. Okaratzi nokantakoventantziri tampatzika okantaka, tema te nantashivaityaaro nokovakaari naaka, aña iro ikoviri Ashitanari otyaantakenari. ³¹ Naakami kinkithatakovaitashitachane apaniro, tekatsira apantyaarone nokinkithatakovaivetaka. ³² Iro kantamaitacha tzimataitatsi pashine kinkithatakotanari, niyotzi irootake kyaaryooperotatsiri okaratzi ikinkithatakotakenari irirori. ³³ Omaperovetatya iñaaventakena Juan potyaantantakariranki irosampitakiteri. Tema okaratzi ikinkithatakotavakenari omaperotatya. ³⁴ Iro kantacha tera iro noñaaventamatsite iroñaaka okaratzi ikinkithatakotanari aparoni atziri kempitakariri Juan. Aña iro noñaaventataitzi matzirori ovavisaakoshiretaimi. ³⁵ Tema Juan ikempivetakari aparoni ootamentotsi itzimi kitainkatapaintsiri. Iro pikovapaintziri eerokaite panintaavakyaaro ikempitari kitainkari. ³⁶ Iro kantacha tzimatsi kinkithatakotanari naaka, anayiriri Juan. Okaratzi nantziri naaka, irootake ikantanari Ashitanari nantero, iroora oñaakantzirori iriira Ashitanari otyaantakenari. ³⁷ Ari ikempitakari Ashitanari, itzimi otyaantakenari, ikinkithatakotakena irirori, temaita pinkempisantero iñaane. Te piñaavorotaneteri. ³⁸ Te onkyaantaajatyaaami iñaane,

tema te pinkempisanteri irotyaantane. ³⁹ Amatsinka pikantaveta piñaanatziro Osankinajanorentsi, tema ari poyaakoneentarori piñaayetairo pinkañaneyetai. Iro kantamaitacha, aña naakavetaka okinkithatakotzi Osankinajanorentsi, ⁴⁰ temaita pinkovayetaiyeni eeroka paventaayetyaana onkantya pinkañaanetantaiyaari. ⁴¹ Te nonkokovatashityaaro naaka intharomentavaiyaana atziiriite. ⁴² Aña niyotzитайami tsika pikantaiyani eeroka, niyotzitami eejatzi te petakotari Pava. ⁴³ Naakatake jovake Ashitanari nompoke nopairyagairo ivairo. Temaita paakameethataiyenani eerokaite. Irooma aririka impoke pashine pairyaashivaitapaakyaarone ivairojanori irirori, iriyya paakameethataiyerine. ⁴⁴ ¿Tsikama pinkene pinkempisantaiyeni, eerokara tharomentashivaitavakaacha, teya pinkokovatero iri tharomentaventaiya Pavajanori? ⁴⁵ Eerora pikinkishirevaitashita naakara thavetakotemine Ashitanariki. Intzime thavetakotajaantaimine iriitake Moisés-ni, itzimi paventaapiintayetaari eerokaite. ⁴⁶ Tema arimi pinkempisantaantakerimi Moisés-ni, aritakemi pinkempisantavakenami naaka, tema naakatake josankinatakotake Moisés-ni. ⁴⁷ Irooma te pinkempisantero okaratzi josankinatakeri, ¿tsikama pinkene pinkempisantero onkarate nonkantayetemiri naaka?”

6

Jovakaari Jesús 5,000 shirampari
(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17)

¹ Ikanta okaratapaake iroka, montyaanaka Jesús intatsikero inkaare saikatsiri Galilea-ki, iroatzi ipaiyeetziri Tiberias. ² Osheki atziri oyaatakeriri, tema jiñaayetakitziiri itasonkaventantake jovashinchaayetairi mantsiyariite. ³ Ipoña itonkaanake Jesús otzishiki, ari isaikapaake itsipayetakari iriyotaane. ⁴ Irootake areetzimataiya kitaite Anankoryaantsi, aripaite joimoshirenkapiintari judío-payeeni. ⁵ Ikanta jame-napaake Jesús, jiñaatzi osheki atziri oyaatakeriri, ikantakeri Felipe: “¿Tsikama amananteka ovaritentsi ovakayaariri maaroni irika atziri?” ⁶ Aña josampitashitari Felipe iriñaantyaariri tsika inkante, tema jiyotajaantake Jesús opaita iranteri. ⁷ Ari jakanake Felipe, ikantanake: “Eeroty jantetaajata 200 denario amanantemi ovaritentsi, aña eepichokiini irovamatsitakya aparopayeeni irikaite.” ⁸ Ipoña ikantanake Andrés, iriitake pashine iriyotaane, irirentzira Simón Pedro, ikantzi: ⁹ “Jirika jaka aparoni eentsi amaintsiri 5 tanta, apite shima. Iro kantacha, ¿arima irantetakyaari osheki atziri?”* ¹⁰ Ari ikantzi Jesús: “Pinkanteri maaroni isaikayete.” Okataroshimashitatzi janta, ari isaikaiyakeni. Ikarataiyini 5,000 shirampariite. ¹¹ Ari jaakotanakero Jesús tanta, ipoña ikaratakero ipaasoonketakeri Pava, itsiparyeetakeneri ikaratzi saikamashitaintsiri. Ari ikempitaakeriri shima, ipayeeetakeri maaroiteni kovatsiri. ¹² Ikanta ikemaiyapaakani maaroni, ikantairi Jesús iriyotaane: “Paayetairo opetoki okaratzi tzimakaantapaintsiri, eero apaavaitanta.” ¹³ Jiyoyaayetairo iriyotaaneete, ijaikítai 12 kantziri opetoki tzimakaantapaintsiri karavetachari 5 tanta.

* 6:9 Ikantaitzi jaka iroka tanta, iro jovetsikayeetake cebada.

14 Irikaite atziri, jiñaakerora itasonkaventakero Jesús ovaritentsi, ikan-taiyanakeni: “Omaperotaajatatya, iriitakera irika Kamantantaneri itz-imi ishinetaitakeri impoke jaka kipatsiki.”

15 Iro kantacha Jesús jiyotake ishintsiventaitatyeeri iraaheetanakeri impinkathariventeru atziriite, eejatzi itonkaanai otzishiki, inkene isaikavaite apaniro.

Janiitantaro Jesús inkaare

(Mt. 14.22-27; Mr. 6.45-52)

16 Ikanta osheetyaanake, oirinkaiyaani inkaareki iriyotaane Jesús, 17 otetayapaani pitotsiki, montyaakotaiyaani iriyaatairo Capernaum-ki. Aritake tsireniperotanake, tekera impiyeeta irirori Jesús. 18 Ari otampyaatapaake, iniroite otamakaanake inkaare. 19 Aritake san-thatake jimontyaakotaiyani, jiñaatziiri Jesús ipokashitairi janiitantaaro inkaare. Antaro itharovaiyanakeni iriyotaane.† 20 Ikantapai Jesús: “¡Naakatake, eero pitharovaiyini!” 21 Kimoshire ikantaiyani jotetavairi pitotsiki, tekera osamanite, aatakotaiyapaakeni ikovirora irareetya.

Osheki atziriite amemenatakeriri Jesús

22 Okanta okitaitamanai, irojatzi isaikaiyakeni atziriite intatsikero, jiyotaiyakeni iro apinto pitotsi jimontyaantanaa iyotaariite, te inkaratanairi Jesús. 23 Ari areetakotantapaaka pashine pitotsi poñaayetchari Tiberias-ki, aataiyapaakeni tsika okarikitzi jovaiyakani tanta chapinki ipaasonkeventakeri Avinkatharite. 24 Ikanta jiñeeyake te isaiké Jesús, eejatzi iriyotaaneete, otetaiyanakani atziriite pitotsiki, jatake Capernaum-ki inkokovatairi.

Ipaiyeetziri Jesús “ovaritentsi añakaantaneri”

25 Ikanta jareetaiyapaakeni intatsikero, jiñaapairi Jesús, josampitapaakeri: “Rabí, ¿tsikapaitema pipokake eeroka jaka?” 26 Ikantanakeri Jesús: “Irootakera pikokovatantanari eerokaite tema pikemaneentaiyakani chapinki povaiyakani, añá tera iro pikokovatantanari pikemathanakero notasonkaventantake. Omapero. 27 Te arite piñaashintsiventashivaitaro ovaritentsi thonkanetachari, añá iro piñaashintsiventya ovaritentsi enitatsiri, ontzime kañaanetakaimine. Iroora ovaritentsi ipantziri Itomi Atziri, tema Pava, Ashitariri, iriitake jookotakeri.” 28 Ipoña josampiitanakeri, ikantaitziri: “¿Tsikama nonkantayetyaaka noñaashintsiventantaiyaarori ikoviri Pava?” 29 Jakanake Jesús: “Ikoviri Pava pantayetairi, ontzimatye pinkempisantairi irika itzimi jotyaantakeri.” 30 Ipoña josampiitanakeri eejatzi: “¿Intsityaa pintasonkaventante onantyaari nonkempisantemi? ¿Opaitama pantayetakeri? 31 Pairani acharineete jovayetakaro janta tsika te inampiitaro ipaiyeetziri ‘maná,’ irootake okantziri Osankinarentsi: Pava pakeri iroyaaro ovaritentsi paryeentsiri inkiteki.”‡

32 Jakanake Jesús, ikantzi: “Okaratzí ovaritentsiperotatsiri poñeenchari inkiteki, kaarira Moisés-ni panterone. Añá iri Ashitanari payetemirone.

† 6:19 Kantakotchari jaka “santhatake jimontyaakotaiyani,” irojatzi ikantaitziri “5 terika 6 kilómetro,” ikantaitziri eejatzi pairani “25 terika 30 estadio.” ‡ 6:31 Jaka tsika oñaaventakota “ovaritentsi,” irootake ikantayeetziri pairani “tanta.” Ari okempitari eejatzi, jiñaaventakoyeetzirora pairani tanta, iroora jiñaaventakoyeetzi maaroni ovaritentsi. Iroovaitake akantapiintaiyini aakaite: “Poya kaniri,” tera intaani añaaventero kaniri, añá tzimataitatsi eejatzi vathatsi oyaari.

Omaperora. ³³ Tema irika ovaritentsi ipantziri Pava, iriitakera poñeenchari inkiteki, iri kañaanetakaayetairine osavisatziite.” ³⁴ Ari ikantayeetanakeri: “Pinkathari, pimpapiintenaro iroka ovaritentsi.”

³⁵ Ikantzi Jesús: “Naakatakera ovaritentsi kañaanetakaantaneri. Inkarate oshentashiretainaneri naaka, eero itashaavaitai. Inkarate kempisantainane naaka, eero jimirevaitai. ³⁶ Tema aritake nokantaiyakemi, temaita pinkempisantaiyena okantavetaka piñaavetakana.

³⁷ Ikaratzi joshentashiretakaakanari Ashitanari, iriyyetakera oshentashireperotainane, eerora nomanintavakeri naaka.

³⁸ Tema te iro nompokantakyaari jaka nopoñaaka inkiteki nantayetero nokovashivaitari naaka, aña iro nantapiinte ikoviri Ashitanari, itzimi otyaantakenari. ³⁹ Jiroka ikoviri Ashitanari otyaantakenari, eero nopeyakaantaajatzi aparoni ikaratzi joshentashiretakaayetaanari, aña ontzimatyete noviriintayetairi overaantapaakyaarone kitaite. ⁴⁰ Tema ikovi Ashitanari eejatzi, maaroni itzimi amenairine Itomi Pava, inkarate kempisantaiyine, aritake inkañaanetakaayetairi. Naakatajaantakera oviriintairine omonkaratapaakyaarika kitaite.”

⁴¹ Irootakera ipoñaantanakari judío-payeeni ikishimavaitanakeri Jesús, tema ikemakera ikantake: “Naakatake ovaritentsi poñeenchari inkiteki.” ⁴² Ari ikantavakaiyanakani: “¿Kaarima irika Jesús, itomi José? Niyotaiyirini naaka ashitariri. ¿Opaitama ikantantari: ‘Nopoñaatya inkiteki?’” ⁴³ Ikantanake Jesús: “Aritapaake pikishimavaitakena.

⁴⁴ Tekatsira oshentashirevaitashityaanane naaka, eerorika jamashiretai Ashitanari itzimi otyaantakenari. Naakatake oviriintajaantairine omonkaratapaakyaari kitaite. ⁴⁵ Irosankinareki kamantantaneriite, ikantake:

Iriitajaantake Pava iyotagairine maaroiteni.

Maaroni itzimi kemairiri Ashitanari, itzimi iyotairiri irirori, joshentashiretaana naaka. ⁴⁶ Tera nonkantatye tzimatsira ñavorotakerine Ashitanari, aña apaniro jiñaavorotataitzi poñeenchari Pavaki. ⁴⁷ Itzimirika kempisantaiyine naaka, aritake inkañaanetai. Omapero. ⁴⁸ Naakatakera ovaritentsi añaakaananeri. ⁴⁹ Jovavetakaro picharineete ‘maná’ janta tsika te inampiitaro, kamayetzimaitaka.

⁵⁰ Iriima oshiyakarori ovaritentsi noñaaventziri naaka ipoñaatya inkiteki. Intzimerika ovaiyaarine irika, eero ikaamanetai. ⁵¹ Naakatakera kañaaneri ovaritentsi poñeenchari inkiteki. Intzimerika ovakyaarone iroka ovaritentsi, ari inkañaanetai. Iroka ovaritentsi nopantziri naaka, novathajanora onatzi. Iriira noshinetakoventa osavisatziite inkañaaneyetantaiyaari.”

⁵² Ari ikantavakaiyani judío: “¿Tsikama inkenakairoka irika irovakaan-tairori ivatha?” ⁵³ Ikantanake Jesús: “Eerorika povaro eerokaite ivatha Itomi Atziri, eerorika piriro iriraane, eerora pikañaaneyetai. Omapero. ⁵⁴ Itzimirika ovakyaarone novatha, itzimi irakerone niraane, ari inkañaaneyetai. Naakatake oviriintajaantairine omonkaratapaakyaarika kitaite. ⁵⁵ Tema iroka novatha ovaritentsiperori onatzi, iroka niraane iro jimireperoitari. ⁵⁶ Intzimerika ovakyaarone novatha, intzime eejatzi irakerone niraane, itsipashiretaatyaana naaka, eejatzi naaka notsipashiretaari irirori. ⁵⁷ Tema Ashitanari, itzimi otyaantakenari, kañaaneri jinatzi, iriitake añaakaanari naaka. Ari okepi-tari eejatzi, intzimerika ovaiyaanari naaka, iriitake nañaakaayetairi.

⁵⁸ Tema iroka novatha ovaritentsiperori onatzi, iroka niraane iro jimireperoitari. ⁵⁹ Tema Ashitanari, itzimi otyaantakenari, kañaaneri jinatzi, iriitake añaakaanari naaka. Ari okepi-tari eejatzi, intzimerika ovaiyaanari naaka, iriitake nañaakaayetairi.

⁶⁰ Tema iroka novatha ovaritentsiperori onatzi, iroka niraane iro jimireperoitari. ⁶¹ Tema Ashitanari, itzimi otyaantakenari, kañaaneri jinatzi, iriitake añaakaanari naaka. Ari okepi-tari eejatzi, intzimerika ovaiyaanari naaka, iriitake nañaakaayetairi.

⁶² Tema iroka novatha ovaritentsiperori onatzi, iroka niraane iro jimireperoitari. ⁶³ Tema Ashitanari, itzimi otyaantakenari, kañaaneri jinatzi, iriitake añaakaanari naaka. Ari okepi-tari eejatzi, intzimerika ovaiyaanari naaka, iriitake nañaakaayetairi.

⁶⁴ Tema iroka novatha ovaritentsiperori onatzi, iroka niraane iro jimireperoitari. ⁶⁵ Tema Ashitanari, itzimi otyaantakenari, kañaaneri jinatzi, iriitake añaakaanari naaka. Ari okepi-tari eejatzi, intzimerika ovaiyaanari naaka, iriitake nañaakaayetairi.

⁶⁶ Tema iroka novatha ovaritentsiperori onatzi, iroka niraane iro jimireperoitari. ⁶⁷ Tema Ashitanari, itzimi otyaantakenari, kañaaneri jinatzi, iriitake añaakaanari naaka. Ari okepi-tari eejatzi, intzimerika ovaiyaanari naaka, iriitake nañaakaayetairi.

⁶⁸ Tema iroka novatha ovaritentsiperori onatzi, iroka niraane iro jimireperoitari. ⁶⁹ Tema Ashitanari, itzimi otyaantakenari, kañaaneri jinatzi, iriitake añaakaanari naaka. Ari okepi-tari eejatzi, intzimerika ovaiyaanari naaka, iriitake nañaakaayetairi.

⁷⁰ Tema iroka novatha ovaritentsiperori onatzi, iroka niraane iro jimireperoitari. ⁷¹ Tema Ashitanari, itzimi otyaantakenari, kañaaneri jinatzi, iriitake añaakaanari naaka. Ari okepi-tari eejatzi, intzimerika ovaiyaanari naaka, iriitake nañaakaayetairi.

⁷² Tema iroka novatha ovaritentsiperori onatzi, iroka niraane iro jimireperoitari. ⁷³ Tema Ashitanari, itzimi otyaantakenari, kañaaneri jinatzi, iriitake añaakaanari naaka. Ari okepi-tari eejatzi, intzimerika ovaiyaanari naaka, iriitake nañaakaayetairi.

⁷⁴ Tema iroka novatha ovaritentsiperori onatzi, iroka niraane iro jimireperoitari. ⁷⁵ Tema Ashitanari, itzimi otyaantakenari, kañaaneri jinatzi, iriitake añaakaanari naaka. Ari okepi-tari eejatzi, intzimerika ovaiyaanari naaka, iriitake nañaakaayetairi.

⁷⁶ Tema iroka novatha ovaritentsiperori onatzi, iroka niraane iro jimireperoitari. ⁷⁷ Tema Ashitanari, itzimi otyaantakenari, kañaaneri jinatzi, iriitake añaakaanari naaka. Ari okepi-tari eejatzi, intzimerika ovaiyaanari naaka, iriitake nañaakaayetairi.

⁷⁸ Tema iroka novatha ovaritentsiperori onatzi, iroka niraane iro jimireperoitari. ⁷⁹ Tema Ashitanari, itzimi otyaantakenari, kañaaneri jinatzi, iriitake añaakaanari naaka. Ari okepi-tari eejatzi, intzimerika ovaiyaanari naaka, iriitake nañaakaayetairi.

⁸⁰ Tema iroka novatha ovaritentsiperori onatzi, iroka niraane iro jimireperoitari. ⁸¹ Tema Ashitanari, itzimi otyaantakenari, kañaaneri jinatzi, iriitake añaakaanari naaka. Ari okepi-tari eejatzi, intzimerika ovaiyaanari naaka, iriitake nañaakaayetairi.

⁸² Tema iroka novatha ovaritentsiperori onatzi, iroka niraane iro jimireperoitari. ⁸³ Tema Ashitanari, itzimi otyaantakenari, kañaaneri jinatzi, iriitake añaakaanari naaka. Ari okepi-tari eejatzi, intzimerika ovaiyaanari naaka, iriitake nañaakaayetairi.

⁸⁴ Tema iroka novatha ovaritentsiperori onatzi, iroka niraane iro jimireperoitari. ⁸⁵ Tema Ashitanari, itzimi otyaantakenari, kañaaneri jinatzi, iriitake añaakaanari naaka. Ari okepi-tari eejatzi, intzimerika ovaiyaanari naaka, iriitake nañaakaayetairi.

⁵⁸ Nokinkithatakotatziiroora ovaritentsi poñeenchari inkiteki. Iroka ovaritentsi te oshiyaro ‘maná’ otzimi jovayetakari pairani pichirineete eeroka, okantavetaka jovayevetakaro, ikamayetake. Iriima inkarate ovakyaarine irika oshiyarori ovaritentsi, ari inkañaanetai.”
⁵⁹ Irooyetakera jiyotaantakeri Jesús ipiyotaiyakani janta japatotapiintaita saikatsiri Capernaum-ki.

Iñaaventayeetziro kañaanetaantsi

⁶⁰ Ikanta ikemayeetakero iroka iyotaantsi, irikaite ikaratzi oyaatziriri Jesús, ikantaiyanakeni: “Iroka ikantayetakari Jesús pomerentsiitaka akantyaarori. ¿Ipaítama kempisantamatsiterine?”
⁶¹ Ikanta Jesús, jiyotake okaratzi ikishimavaitaiyiri, josampitanakeri: “¿Tema onimotemi iroka?”
⁶² ¿Opaitama avisatsine, aririka piñeeri Itomi Atziri irova-jenokaiya tsika ipoñaaka pairani?
⁶³ Okaratzi noñaaventakoyetakemiri, iroora kantakotacha okaratzi añaashiretakaantatsiri, kaarira avathajanori noñaaventakote, tekatsi ompaiperotajaantya avatha. Aña iro noñaaventzi aventaashirenkantsi kaari koñaanetatsi, kañaanetakaantatsiri.
⁶⁴ Iro kantacha eenirotatsi tsika pikaratzi eerokaite kaari kempisantatsine.”
 Tema jiyotzitataika Jesús itzimi kaari kempisantatsine, tsika itzimi pithokashityaarine.
⁶⁵ Eekero ikantanakitzi Jesús: “Iroora nokantzi-tantakamiri: ‘tekatsira oshentashirevaitashityaanane naaka: eerorika ishineshiretaanari Ashitanari.’”

⁶⁶ Aripaitera, jiñeetake osheki piyapithatanakeri Jesús oyaavetapiintakariri.
⁶⁷ Ipoña Jesús josampitanakeri 12 iriyotaane: “¿Pikovima eejatzi eerokaite piyaatayetai?”
⁶⁸ Ari jakanake Simón Pedro: “Pinkatharí, ¿Intzimekama niyaatashiteri? Aña eerokatake ñaaventajaantakerori kañaanetaantsi.
⁶⁹ Aritake nokempisantaiyakemi naakaite. Niyotaiyini eerokatake Cristo, Itomi Pava Kañaaneri.”
⁷⁰ Jakanake Jesús, ikantziri: “¿Kaarima naaka iyoyaakemiri pikaratakera 12? Iro kantamaitacha, tzimatsi aponi pikaratakera kamaari jinatzi.”
⁷¹ Jiñaavaitakerora iroka Jesús, jiñaaventatziiri Judas, Itomi Simón Iscariote. Tema iriitake Judas pithokashityaarine, iriivetaka aponi karatapiintakeriri 12 iriyotaane.

7

Irirentzipayeeni Jesús te inkempisantaiyerine

¹ Ikanta okaratapaake irokapayeeni, jareetantavaita Jesús janta Galilea-ki. Te inkove isaikanai Judea-ki, tema janta ikokovatatziiri judío-payeeni iroveri.
² Iro kantacha monkaratzimataa kitaite ikimoshireventapiintziro judío-payeeni ipaiyeetziri “pankoshetantsi.”
³ Ithainkitanakari, irirentzi irirori okarikiini, ikantanakeri: “Eero pomanatziita jaka, piyaate Judea-ki iriñaantyaamiri janta piyotaaneete onkarate pantayeteri.
⁴ Tema ikaratzi kovatsiri irasagaamentaityaari, te jomanakaatziitaro jantayetziri. Pimatziroora eeroka pantayetziri opaiyetari, poñaakantero tsika ipiyotaiyani atziriite.”
⁵ Tetya inkempisantaajateri eejatzi irirentzipayeeni.
⁶ Ari ikantanake Jesús: “Aña tekera omonkarapaitetyaata noñaakantantya naaka, irooma eerokaite aritzimovaitzimi maaroni kitaiteri.
⁷ Te inkisaneentemi eerokaite ovasisatziite. Irooma naaka osheki ikisaneentana, tema koñaaro nokantziro naaka, okaratzi jantayetziri kaariperori onatzi.
⁸ Piyaataiyeni eeroka joimoshirenkaita, eero niyaatzita naaka, tema

tekera omonkarapaitetyaata noñaakantantya.”⁹ Ikantakeri iroka, irojatzji isaikanake Galilea-ki.

Joimoshirenkiro Jesús ipaiyeetziri “pankoshetantsi”

¹⁰ Iro kantacha aritake jataiyake irirentzipayeeni, jatanake eejatzi Jesús joimoshirenkaita te iroñaakantajaantya, aña iromananeikiini ikantaka. ¹¹ Ikokovatakeri judío-payeeni janta joimoshirenkaita, ikantaiyini: “¿Tsikama isaikaajatzika shirampari?” ¹² Osheki atzirite ñaaventakeriri Jesús. Tzimatsi kantayetatsiri: “Kameethari inatzi shirampari.” Tzimatsi pashine kantatsiri: “Te inkameethate, aña jamatavitakeri atzirite.” ¹³ Iro kantamaitacha, omanaantsikiini jiñaaventayetzi Jesús, tema itharovakaayetayaari judío-payeeni.

¹⁴ Okanta oniyankitake joimoshirenkaita, kyaapaake Jesús tasorentsi-pankoki, jiyotaantapai. ¹⁵ Pampoyaavaka ikantaiyanakani judío, ikantaiyini: “¿Tsikama jiyotanetantari irika, te inkyaaperovetaajatya tsika jiyotaantayeetzi?” ¹⁶ Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Okaratzi niyotaantziri tera naaka iyotashityaarone, aña iri iyotakaanaro otyaantakenari. ¹⁷ Inkarate kovaperotajaantanairone ikoviri Pava, ari iriyotairo iri Pava iyotakaanarori okaratzi niyotaantziri, tema te naaka iyotashivaityaarone. ¹⁸ Tema ikaratzi iyotaantzirori jiyotashivaitari, ikokovatatzi iriñaapinkathayeetashityaari. Iriima itzimi kovakovatzirori iñaapinkathayeetari otyaantakeriri, iriira ñaavaitzirori kyaaryoori. Tera intzipishirevainete irirori. ¹⁹ ¿Tema josankinavetakami pairani Moisés-ni Ikantakaantaitane? Iro kantacha, te pimonkarataiyerone. ¿Opaitama pasaryaantanari naaka poveni iroñaaka eeroka?” ²⁰ Ari ikantaiyanakeni atzirite: “¡Kamaari! ¿Ipaitama asaryaamiri irovemi?” ²¹ Ikantzi Jesús: “Maaroni eerokaite osheki pipampoyaakero piñaajatakana nantakeri kitaiteki jimakoryaantaitari. ²² Iro kantamaitacha, ikantakaantake Moisés-ni pintomeshitaanitapiintante. (Okantavetaka kaari Moisés-ni poñaakaantyaarone iroka, aña iri poñaakantanakaro avaisatziite tekeramintha intzime Moisés-ni.) Iro opoñaantari pitomeshitaanitapiintantzi eerokaite, okantavetaka kitaite jimakoryaantaitari. ²³ Piñaakero, pimonkaraantyaarori eerokaite Ikantakaantane Moisés-ni pitomeshitaanitapiintantake kitaite jimakoryaantaitari. ¿Ipaitama pikisaneentantanari naaka novashinchagairi ivathaki maaroni aparoni atziri kitaite jimakoryaantaitari? ²⁴ Paamaventya ovapyimotashitamikari aririka piyakoventante. Aña tampatzikashirepero pinkantya pamenayetakotante.”

¿Iriitakema irika Cristo?

²⁵ Tzimayetatsi Jerusalén-satzi, osampitantanaintsiri, ikantzi: “¿Kaarima irika ikokovataitzi irovaiteri? ²⁶ Jirinta isaikake, maaroni jiñeetziri ikinkithavaitzi. Tekatsitya akotashiterine. ¿Jiyotatziima jevariite omaperotatya Cristo jinatzi irika shirampari? ²⁷ Iro kantacha irika, ayotaiyirini tsika ipoñaaro. Irooma apaata aririka impokake maperotzirori ipaita Cristo, tekatsira iyotatsine tsika ipoñaaro.” ²⁸ Ikanta ikemake Jesús, isaikakera jiyotaantzi tasorentsi-pankoki, shincheenka ikantanake: “¡Arima, piyotaiyana eerokaite tsika nopoñaaro! Iro kantacha tera naaka nintakaashityaarone nompoke, aña irotyaantane nonatzji itzimi javentaaperoyeetari. Tsika itzimi kaari piyotajataiyini eerokaite. ²⁹ Niyotziri naaka tema ari nokaratziri, iriitake

otyaantakenari.”³⁰ Ari ikovavetanaka iraakaantayeetanakerimi, iro kantacha tekatsi akotashiterine, tema tekeru omonkarapaiteta.³¹ Osheki kempisantanageri Jesús, ikantaiyini: “Kaaririkami irika Cristo intzime pokatsine, eerotyaami itasonkaventantayetaajatzimi irika shirampari, ñaakero.”

Jotyaantake Fariseo oirikerine Jesús

³² Ikanta Fariseo-payeeni ikemakero ikantayetakeri atziriite jiñaaventziri Jesús, jaapatziyanakari ijevare omperatasorentsitaari, jotyaantake kempoyaaventarori tasorentsipanko iroirikakiteri.³³ Ari ikantzi Jesús: “Kapichepaitetapaake nosaikimoyetanaimi eerokaite, impoña niyaatai isaikira otyaantakenari.”³⁴ Osheki pinkokovavetaiyaana eerokaite, iro kantacha eero piñagaana, tema eero pitsipatana tsika nosaikapai naaka.”³⁵ Ari josampitavakaanaka judío-payeeni: “¿Tsikama iriyaamatsiteka irika eero añantari? ¿Iriyaatayeema pashineki nampitsi joivaraayetaka asheninkapayeeni judío, inkene iriyotaayetairi kaari asheninkata?”³⁶ ¿Opaitama ikantakotziri: ‘Pinkokovavetaiyaana, eeromaita piñagaana, tema eero pitsipatana tsika nosaikapai naaka?’ ”

Jiña kañaanetakaantatsiri

³⁷ Ovekaraantapaakarori kitaite ari jomoshirenkaperoyetari. Arira ikatziyanakari Jesús, shintsiini ikanta jiñaavaitanake, ikantzi: “Itzimirika mireneentavaitatsineri, iroshentashiretaiyaana naaka, imirevaitaiya.³⁸ Tema okantzi Osankinajorentsi: Inkarate kempisantainane naaka, onkempivaityaaro oshiyaashiretantyaarimi jiña kañaanetakaantatsiri.”³⁹ Iriira joshiyakaaventzi Jesús jaka inkarate kempisantairine ari inampishiretantaiyaari Tasorentsinkantsi. Okantavetaka tekeramintha irotyaantayeeteriita Tasorentsinkantsi, tema Jesús tekerata irovaneenkaro.

Itzimporokanake atziriite

⁴⁰ Tzimayetatsi atziri kemakeriri Jesús ikantakeri, ikantaiyanake: “Omaperotatya irika shirampari kamantantaneri jinatzi.”⁴¹ Tzimatsi pashine kantanaintsiri: “Cristo jinatzi irika.” Iro kantacha tzimatsi pashine kantatsiri: “Kaari, tema Cristo eero ipoñaaro Galilea-ki.”⁴² Tema okantzi Osankinajorentsi: Icharine irinatye pinkathari David-ni intzime Cristo-tatsineri, impoñeeyaaro Belén-ki, inampikira pairani David-ni.”⁴³ Ari itzimporokanakeri atziriite iñaanatavakamentanakarira Jesús.⁴⁴ Tzimayetatsi kovavetanainchari iraakaanterimi, tekatsimaita akotashiterine.

Tera iriñeetaajate kempityaarine irika iñaavaitzi

⁴⁵ Ikanta kempoyaaventarori tasorentsipanko jatayeeni isaikira Fariseo-payeeni itsipayetakari ijevare omperatasorentsitaari, ari josampitavairiri, ikantziri: “¿Opaitama kaari pamantakari?”⁴⁶ Ari ikantaiyini irirori: “¡Tera iriñeetaajate kempityaarine irika iñaavaitzi!”⁴⁷ Ikantaiyanake Fariseo: “¿Pimatziakaroma eerokaite pishinetaka iramatavitemi?”⁴⁸ ¿Tzimatsima aparoni ajevarite kempisantakeriri irika shirampari? ¿Tzimatsima eejatzi naakaite

Fariseo kempisantakeriri? ⁴⁹ Intaanira ikempisantamatsiziri atziriite kaari iyotakoterone Ikantakaantaitane, ovasankitaarira irinayete.” ⁵⁰ Ikanta Nicodemo, Fariseo-tatsiri itzimiranki pokaintsiri iriñeeri Jesús, ikantanake: ⁵¹ “Okantzi Ikantakaantaitane, te oshinetaantsite iyakoventeri atziri terika ankemajaanteri aakaite inkene ayotero opaita jantakeri.” ⁵² Ari ikantaiyanake irirori: “¿Eerokatakema eejatzi Galileasatzi? Piñaanaperotero Osankinajanorentsi, ari piñaakero tekatsira kamantantaneri poñaachane Galilea-ki.”

Tsinane mayempiro

⁵³ Ipoña jiyaataiyeeni ipankopayeeniki.

8

¹ Iro kantacha Jesús tonkaanake irirori otzishiki Olivos. ² Ikanta okitaitamanai, ipiyaa tasorentsipankoki. Osheki atziri piyotzimentavaari, saikapai Jesús jiyotaapairi atziriite. ³ Ikanta iyotzinkariite itsipayetakari Fariseo-payeeni jamakeneri aparoni tsinane jomonthagaitakari omayempitzi. Jovatziyapaakero niyankineki ipiyotaiyani. ⁴ Ikantapaakeri Jesús: “Iyotaantaneri, iroka tsinane jomonthaakotajaantaitakaro omayempivaitzi. ⁵ Ikantakaantake pairani Moisés-ni intsitokaitero, kantachari tsinane. ¿Tsikatyá pikantzika eeroka?” ⁶ Iro josampitantariri irikaite ikovi inkompitakaityaari, ontzimantyaari ompaitya inkantakoteriri. Iro kantacha Jesús oyootanaka josankinavaitantaro irako kipatsiki. ⁷ Eekerora josampiyeetaziiri, ari ikatziyanaka joyootakara, ikantanakeri: “Terika pinkaariperoshiretaiyeni pikarataiyakenira eerokaite, petakaantyaaro pintsitokantyaaro mapi iroka tsinaneka.” ⁸ Eejatzi joyootanaa, japiitanairo josankinavaitzi kipatsiki. ⁹ Ikanta ikemaiyavakero kantachari, ari ipiyayetanaa, ikinkishiretakoyetanakero tsikara ikantayeta iriroriite. Iriira etatainakaro ipiyanaka antarikonaite. Ikanta isaikanake Jesús apiteroini itsipatakaro tsinane jamayeetakeri, ¹⁰ ikatziyanaa joyootaka, ari josampitziro ikantziro: “Tsinané, ¿Tsikama ikenaiyakeni? ¿Tekatsima iyaatakairone iriyakoventemi?” ¹¹ Akanakeri iroori okantziri: “Tekatsitya, Novinkatharite.” Ikantzi Jesús: “Eejatzi naaka ero niyakoventzimi. Piyaatai iroñaaka, eerora papiitairo pinkaariperoshirevaitai.”

Jesús kitainkatakotziri osavisatzí

¹² Ipoña japiitanakero Jesús jiyotairi atziriite, ikantziri: “Naakatake kitainkatakotziri osavisatziite. Itzimirika oshentashiretaiyaanane naaka, aritake nonkitainkashiretakotairi, onkempivaityaaro te inkenavaitai otsirenikitzi.” ¹³ Ari ikantaiyanakeni Fariseo-payeeni: “Povakoventavaitashitaka pikinkithatakovaita apaniro, tekatsira apantyaarone okaratzi pikinkithatakovaivetaka.” ¹⁴ Ari jakanake Jesús: “Apan-taro okaratzi nokinkithatziri naaka, okantavetaka noñaaventakovaietaka apaniro. Tema niyotzi tsika nopoñaakaro, tsika janta niyaatai. Iro kantamaitacha eerokaite, te piyotaiyeroni. ¹⁵ Iro pametashitapiintakari eerokaite poshiyakotari atziriite jiyakoventantzi. Irooma naaka tekatsi niyakovente. ¹⁶ Irooma aririka niyakoventante naaka, okaratzi nokantayetziri omaperotatya, tema te apaniro niyakoventante, aña ari

nokaratziri Ashitanari itzimi otyaantakenari. ¹⁷ Jiroka okantzi Ikan-takaantaitane ipayeetakemiri eerokaite: Aririka oshiyavakaa inkantayeteri apite kamantakotantatsine, omaper-otatya okaratziri ikinkithatziri.

¹⁸ Naakatajaantakera kamantakotaincha. Eejatzji Ashitanari otyaantakenari irijatzi pashine kamantakotanari. Apitera nokaratzji noka-mantakotaka.” ¹⁹ Ari josampitanakeri: “¿Tsikama isaikiri Ashitamiri?” Ikantzi Jesús: “Eerokaite te piyotaiyenani naaka, eejatzji pikempitairiri Ashitanari. Arimi piyotaiyenami naaka, ari piyotakerimi eejatzji Ashita-nari.” ²⁰ Arira ikinkithayetakero Jesús jiyotaantzira tasorentsipankoki, janta tsika jovayeetapiintziri kireeki jashitakaayeetariri Pava. Iro kan-tamaitacha tekatsira aakaanterine, tema tekera omonkarapaiteta.

Tsika janta niyaatai naaka, eroo pareeyetaa eerokaite

²¹ Ipoña japiitanakero Jesús ikantzi: “Aririka niyaatai, osheki pinkokovayetaina eerokaite, iro kantamaitacha ari pinkamakoyetairo piyaariperonka. Tema tsika janta niyaatai naaka, eroo pareeyetaa eerokaite.” ²² Ari ikantaiyanake judío-payeeni: “¿Ishinevaitatyaama irika. Irootya ikantantari eroo areeta aakaite tsika iriyaate irirori?” ²³ Ikantanake Jesús: “Osavisatzji pinayetzi eeroka, irooma naaka jenokisatzji nonatzji. Ari pinampitaro eerokaite kipatsiki, irooma naaka inkiteki nonampitaro.” ²⁴ Irootake nokantantamiri: ‘Ari pinkamakoyetairo piyaariperonka. Tema eerorika pikempisantairo nokamantakovetakara niinkarika naaka, irootakera pinkamakotantaiyaarori piyaariperonka.’” ²⁵ Ipoña josampitanakeri: “¿Niinkama eeroka?” Ari jakanake Jesús: “Aritake nokamantzitakami ovakeraini.” ²⁶ Tzimatsi osheki nonkantemiri, ari niyakoventakemi eejatzji. Tema okaratzji iñaavaitziri otyaantakenari kyaaryoori onatzji. Okaratzji nokamantayetzimiri eerokaite osavisatzjiite, irootake ikamantajaantanari irirori.” ²⁷ Iro kantacha irikaite kemakeriri Jesús, te inkemathatavakari jiñaaventatziiri Ashitairi. ²⁸ Irootake ikantantanakari Jesús: “Aririka pimpaikakotakaantakeri Itomi Atziri, aripaitera piyote naakatake. Tera naaka antashivaityaarone nokovakaari. Intaani niyotaantziro okaratzji jiyotaanari Ashitanari.” ²⁹ Tema itzimi otyaantakenari ari itsipashiretana naaka. Te irookaventena Ashitanari, tema nantapiintziniri okaratzji ookimotariri.” ³⁰ Ikanta iñaaventayetakerora Jesús iroka, osheki kempisantanakeriri.

Iro kyaaryoori isaikakaashivaitanaiyaamine

³¹ Ipoña Jesús ikantanakeri judío-payeeni ikaratzji kempisantanakeriri: “Aririka poisokerotanakyaaro noñaane, eerokatake kyaaryoori niyotaaneete.” ³² Aritake piyotairo kyaaryoori, iro saikakaashivaitanaiyaamine.” ³³ Jakaiyanakeni irikaite: “Icharineete Abraham-ni nonayetzi naakaite. Te intzime impaitya omperavaityaanane. ¿Opaitama pikantantanari eeroka: ‘Ari pisaikashivaitanaiya?’”

³⁴ Ikantzi Jesús: “Ikaratzji antapiintzirori kaariperori, kempivaitaka omperatatyeyearimi. Omaperora.” ³⁵ Aparoni omperataari kapichera isheninkavaitayeetyaari, iriima aparoni itomiitari inkantaitatyeyeaani isheninkamirinkayeetari. ³⁶ Tema aririka isaikakaashivaitanaiyaami Itomiitari, arira pisaikashitziivaitaiya. ³⁷ Niyotaiyimi icharineete Abraham-ni pinatzji. Iro kantamaitacha pikovaiyakeni povenaa, tema

te ookimotami noñaaneyetari. ³⁸ Iroora noñaaventayetzi naaka okaratzi joñaakanari Ashitanari. Irooma eerokaite pantayetashitaro pikemakotairira ashitamiri eeroka.”

Iriira ashitariri kamaari

³⁹ Ari jakaiyanakeni iriroriite: “¡Aña iri Abraham-ni ipaiyeetziri Ashitanari, iriitake novaisatziite!” Ipoña ikantzi Jesús: “Eerokami charinetyaarinemi Abraham-ni, ari pantakeromi okaratzi jantayetakeri irirori. ⁴⁰ Iro kantacha, okantavetaka noñaaventaperotakemiro okaratzi jiyotakaakenari Pava, pikovaiyakeni eerokaite povená. ¡Iro kaari iri-matanete pairani Abraham-ni! ⁴¹ Irojatzí pantapiintaiyakeri okaratzi jantakeri pairani pivaisatziite.” Ari ikantaiyanakeni iriroriite: “¡Tera naakaite irovaiyantane thainkatasorentsivaitaneri. Apaniro ikanta Ashitanari, iriitake Pava!”* ⁴² Ari jakanakeri Jesús: “Omaperomi iri Pava ashityaamine, ari petakotakyaanami, tema Pavaki nopoñaakaro naaka, jirikatakana. Tera naaka pokavaitashitachane nonintakaanekini, aña iri Pava otyaantakenari. ⁴³ ¿Opaitama kaari pikemathatantana eerokaite? Iroora kantakaantzirori tera pinkovaiyeni pinkempisantero noñaane. ⁴⁴ Iriitake ashitakamiri kamaari, pantapiintakeneri okaratzi ikoviri. Tema ari jashi jovakero kamaari ovakera etantanakarori, jova-maashiretantzi. Thairi jinatzí, te iriñaavaitero kyaaryoori. Aririka inkove iramatavitante, jiñaavaitziro thaiyaantsi. Iriroriite thairi jinatzí. ⁴⁵ Irooma naaka noñaavaitziro kyaaryoori ñaantsi, temaita pinkempisantaiyena eerokaite. ⁴⁶ ¿Tzimatsima jaka aparoni pikarataiyake iyoperotajaantziro ikantzira: ‘Kaariperoshireri jinatzí Jesús?’ Tema kyaaryoori onatzi okaratzi noñaavaitziri ¿opaitama kaari pinkempisantantana? ⁴⁷ Itzimirika jashitari Pava, ikempisantziro iñaane Pava. Irooma eerokaite tera jashitaami Pava, te pinkove pinkempisantaiyeni.”

Itzimitaika Cristo

⁴⁸ Ikanta judío-payeeni ikantanakeri Jesús: “Omatatya nokantaiyakemi Samaria-satzi pinatzí, tema kamaari pinatzí.” ⁴⁹ Ari jakanake Jesús: “Te nonkamaarite, noñaapinkathatziri naaka Ashitanari. Irooma eerokaite, te piñaapinkathataiyenani. ⁵⁰ Kaarira naaka kovashitachane piñaapinkathayetena, aña tzimatsi pashine kovatsiri iriñaapinkathayeetena, iriitakera iyakovenantaatsine. ⁵¹ Itzimirika kempisantairone noñaane, eerora ikaamaneyetai. Omaperora.” ⁵² Ari ikantaiyanake judío-payeeni: “Ari niyoperotaiyini omapero pikamaaritzí. Tema kamake Abraham-ni, ari ikempitakari kamantantaneriite, kamayetake maaroiteni. Ipoña pikantziya eeroka: ‘Itzimirika kempisantairone noñaane, eero ikaamaneyetai.’ ⁵³ ¿Panayirima eeroka nocharinemi Abraham? Kamake irirori, ari ikempiyetakari kamantantaneriite eejatzí. ¿Tsikama pimpaimatsityaaka eeroka?” ⁵⁴ Jakanake Jesús: “Naakami kovashitachane iriñaapinkathayeetenami, tekatsi apantyaarone. Iro kantacha itzimi ñaapinkathatakananari, iriitake Ashitanari. Irijatzí pikantapiintavetaiyarini eerokaite ‘Novavane.’ ⁵⁵ Iro kantamaitacha eerokaite te piyotaiyerine. Irooma naaka noñiiri. Aririkami nonkante ‘te noñiiri,’ thairi nonake nokempitakotamiro eerokaite. Iro kantacha omapero noñiiri. Nokempisantziro iñaane. ⁵⁶ Pairani

* **8:41** Ikantakoitziri jaka “thainkatasorentsivaitaneri,” irijatzira ikantayeetziri mayempiriite. Tema joshiyakaaventapiintakeri pairani judío-payeeni, te inkinanatetyaari Pava, jantayetziroora kaariperori.

Abraham-ni, picharineyetanakari eerokaite, ikimoshiretake iriñeerora nompokapaitete. Aritake jiñaamaitakana, iniroite ikimoshiretake.”⁵⁷ Ipoña judío-payeeni ikantanakeri Jesús: “Tekeraminta ontzime eeroka 50 posarentsite. ¿Ipoña pikantzi piñiiri Abraham-ni?”⁵⁸ Ari jakanake Jesús: “Tekeraminta intzimeeta Abraham-ni. ‘Naakatztitaka.’ Omaperora.”†⁵⁹ Ikanta irikaite jaayevetanaka mapi ikovi impicheerimi. Iro kantamaitacha Jesús, jomanapithatanakari. Shitovanake tasorentsipankoki.

9

Jovashincheeri Jesús mavityaakitatsiri itzimapaake

¹ Ikanta ikenayetzira Jesús, jiñaake aparoni mavityaakitatsiri, jashi jovatziro ovakera itzimapaake. ² Ikanta iriyotaane josampitakeri, ikantziri: “Rabí, ¿Ipaitama imavityaakitantari itzimake irika shirampari? ¿Irooma kantakaantarori iyaariperonka ashitariri? ¿Irojatzima kantakaantarori iyaariperonka irirori?” ³ Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Te iro kantakaanterone iyaariperonka irirori, te onkantakaantero iyaariperonka ashitariri eejatzi. Iro okantantari iroka, onkantya iriñaantayeetyaarori iroñaakantayeetero ishintsinka Pava. ⁴ Eenirora okitaitetzi, ontzimatyte antero irantavaire itzimi otyaantakenari. Tema aririka ontsirenitake, tekatsira kanterone irantavaite. ⁵ Eenirora nosaiki naaka jaka kipatsiki, naakatake kitainkatakotziri osavisatzi.” ⁶ Ikaratakero iñaavaitake Jesús, ichoontanake kipatsiki, jamirokake kapicheeni kipatsipitha irakoki, jotziritaaakitakeri mavityaakirika. ⁷ Ipoña jiñaanatziri ikantziri: “Piyaate pinkivaakitya janta ovaankanaata paitachari Siloé.” Ari ikenanake mavityaakiri, ikivaakitapaaka. Ikanta ipiyapaaka, kantanai jameni kameetha.* ⁸ Ikanta isheninkapayeeni, ikaratzi ñaayetapiintziriri ikampitantzi impashiyeetyaari, josampitavakaayeta, ikantzi: “¿Kaarima irika saikapiintatsiri ikovakotantzi impashiyeetyaari?” ⁹ Tzimayetatsi kantatsiri: “Iriitake.” Pashine kantayetatsi: “Aña kaari, iriivaivetaka.” Iro kantamaitacha, ikantzi irirori: “Naakatake.” ¹⁰ Ipoña josampitanakeri: “¿Tsikama pikantairoka pamenantaari kameetha iroñaaka?” ¹¹ Ari ikantanake irirori: “Irinta shirampari paitachari Jesús, iriitake matakantarori, tzimatsi jotziritakenari nokiki, ipoña ikantakana: ‘Piyaate ovaankanaata Siloé. Ari pinkivaakityaari.’ Ikanta niyaatanake, ari nokivaakitapaaka, kantanai namene.” ¹² Ipoña josampitanakeri: “¿Tsikama iroñaaka irika shirampari?” Ari ikantzi irirori: “Te niyote.”

Fariseo-payeeni josampitzi mavityaakiri eshitakotaatsiri

¹³ Ipoña jaayeeetanakeri mavityaakivetachari isaikayetzi Fariseo-payeeni. ¹⁴ Tema kitaite jimakoryaantaitari onatzi, jotziritaaikipaitetantakariri Jesús mavityaakivetachari, iro jamenantaari kameetha. ¹⁵ Ari josampitakeri Fariseo-payeeni tsika okanta jamenantaari kameetha. Ikantanake irirori: “Jotziritantakanaro nokiki kapiche kipatsi, ipoña nokivaakitaka. Amenaana iroñaaka kameetha.” ¹⁶ Ari

† **8:58** Ipaaryaapiintakara Jesús ikantzi: “Naakatztitaka,” ari oshiyakaro jiñaavaitake Pava pairani, jiñaanantakariri Moisés-ni. Tema pairani Moisés-ni josampitakeriranki Pava, ikantziri: “Tsikama pipaitaka.” Ari jakanake: “Naakatztitaka.” Iro jiyotantaiyarini Judío-payeeni jiñaavaitake Jesús, ikovatzi irimonkaraiyaari Pava. * **9:7** Iroka paitachari “Siloé,” irojatzii ipaitayetziri: “Otyaantaari.”

ikantayetzi Fariseo: “Itzimi antakero iroka kaarira irashi Pava, tema te iriñaapinkathatero kitaite jimakoryaantaitari.” Iro kantacha ikantaiyini pashine: “¿Kaariperoshireri irinatyeeemi, eero jantaajatziromi iroka?” Tera jaapatziyavakaamentaro ikantaiyakerini Fariseo-payeeni. ¹⁷ Ari japiitakeri josampitziri mavityaakivetachari: “¿Ipaitama pikinkishiretari eeroka, itzimikama amenakagaimiri kameetha?” Ikantzi irirori: “Kamantantaneri jinatzi.”

¹⁸ Kantaira iroñaaka jamenavaitai kameetha, te inkempisante judío-payeeni mavityaakiperi jinaveta. Irojatzii ikaimantakariri ashitariri, ¹⁹ josampitavakeri, ikantziri: “¿Iriima pitomi irika? Pinkantenatya ari ikantatya imavityaakitzi ovakera itzimapaake ¿Tsikama okantaka jamenantaari iroñaaka kameetha?” ²⁰ Ikantanake ashitariri: “Niyotaiyini iriitake novaiyane, ari ikantatya imavityaakitzi ovakera itzimapaake. ²¹ Iro kantacha te niyote tsika okanta jamenantaari kameetha iroñaaka, te niyote eejatzii ipaita amenakagairiri kameetha. Posampiteri irirori, antari jinake, iriitake kamantemine.” ²² Iro ikantantari ashitariri tema itharovatzi, ikantaiyakera judío-payeeni: “Intzimerika kantaintsineri Cristo inatzi irika Jesús, eerora noshineyetairi inkyagai apatotapiintaiyani.” ²³ Irootake ikantantakariri ashitariri: “Posampiteri irirori, antari jinake notomi.”

²⁴ Japiitakero judío-payeeni ikaimairi mavityaakivetachari, ikantziri: “Piñaapinkathateri Pava, pinkamantena kyaaryooperoini, eero piñaapinkathavaitashitari irika shirampari kaariperoshireri jinatzi.” ²⁵ Ari ikantanake irirori: “Te niyote naaka kaariperoshireri jinatzi. Intaani niyotzi naaka mavityaakiri nonaveta. Iro kantacha amenaana kameetha.” ²⁶ Japiitakeri josampitziri: “¿Tsikatya ikantakemika? ¿Opaita jantakeri jamenakaantaamiri?” ²⁷ Ari jakanairi: “Aritake nokantakemi, iro kantacha te pinkempisante. ¿Opaitama pikovantari napiitemiro? ¿Pikovatziima pinkempisantaiyerini eerokaite?” ²⁸ Ari jetanakari ikaviyavaitanakeri, ikantaiyini: “Pinkempisanteri eeroka irika shirampari, irooma naakaite nonkempisantero Ikantakaantane Moisés-ni. ²⁹ Niyotaiyini naakaite jiñaanatakeri Pava pairani Moisés-ni. Iriima irika, tekatsi iyoterine tsika ipoñaakari.” ³⁰ Ari jakanake shirampari, ikantzi: “¿Tsikama okantatyaaka iroka! Aña jamenakagaana naaka kameethaini, teya piyotataiteri eerokaite tsika ipoñaakari. ³¹ Ayotaiyini maaroni te ikemiri Pava kaariperoshireri. Intaani ikemiro iñaañaatane itzimi ñaapinkathatziriri, ikaratzi antanairori ikovakayiriri. ³² Tekatsira ankemakoventapiinte tzimatsi amenakagairine mavityaakitatsiri itzimapaake. ³³ Eeromi ipoñaakaro irika shirampari janta Pavakinta, eerotya jimataajatziromi iroka.” ³⁴ Ari ikantanakeri: “Piyaariperonka pitzimakaake eeroka. ¿Pikovima piyotayetaina naaka iroñaaka?” Jomishitovakaantaitakeri.

Mavityaakishireri

³⁵ Iyotake Jesús jomishitovakaantaitakeri mavityaakivetachari. Ikanta jiñagairi apaata, josampitairi: “¿Pikempisanzirima eeroka Itomi Atziri?” ³⁶ Ari ikantzi irirori: “Pinkathari, pinkantena tsika itzimi, inkene nonkempisanteri.” ³⁷ Ikantzi Jesús: “Aritake piñaakeri, naakatake itzimi pikinkithavaitakaake.” ³⁸ Ikanta irika shirampari jotypeerovashitanakari Jesús iñaapinkathatanakerira, ikantziri:

“Nokempisantzimi Pinkathari.”³⁹ Ipoña ikantzi Jesús: “Nopokake naaka jaka kipatsiki namenakoyetantai, ari onkantya iramenayetantaiyaari mavityaakiri. Iriima ikaratzi amenavetachari, mavityaaki inkantaiya.”⁴⁰ Tzimayetatsi Fariseo tsipatakari Jesús, ikemakerira ikantakeri, josampitanakeri: “¿Pikempitakaantatyaanarima naakaite mavityaakiri?”⁴¹ Ikantanake Jesús: “Omaperomi pinkempityaari mavityaakishireri eerokaite, tekatsira iyakoventemirone piyaariperoshirenka. Irooma pikantaiyini te pikempitari mavityaakishireri, irootataikera piñaantaiyaarori iriyakoventantaiyaamiro pipiyathatakana.”

10

Joshiyakaaventaitziro oishatanto

¹ Ipoña ikantanake Jesús: “Itzimirika kaari kyaatsine omorojanoki oishatanto, irataitashitakyaarika onampinatantoki inkyaantakyaari, koshintzi jinatzi, kaariperori jini. Omaperora.”² Iriima itzimi kyaatsiri omorojanoki, iriitakera aamaventapiintariri oisha.³ Iriirika ashitaryaajaanterone aamaventarori ashitakorontsi, impoña inkye aamaventariri oisha, impairyayetapaakeri oisha inkaimayetapairi, ari iriyovaantetavairi oisha. Iri omishitovajaanterine jaamaventapiintari iroishate.⁴ Aririka iromishitovakeri jakakiroki maaroni, iri eevaterine aamaakoventariri, iroyaatzimaityaari oisha tema jiyovaantetziri iri aamaventariri.⁵ Iro kantacha tera joyaatziri kaari jiñaapiintzi, aña osheki ishiyapithatari, tema te iriyovaanteteri.”⁶ Ari ikantake Jesús joshiyakaaventziniri, iro kantacha te inkemathataiyerini irikaite opaita ikantziri.

Ikempitari Jesús kameethari aamaakoventantaneri

⁷ Ipoña japiitanakero Jesús ikantziri: “Naakatajaantakera oshiyarori omorojano oishatanto. Omaperora.”⁸ Ikaratzi kaariperoriite etakarori ipokake tekeramintha nompoke naaka, joshiyashitakari koshintzi. Irootake kaari ikempisantantaiyarini oisha.⁹ Naakatajaantake oshiyarori omorojano. Intzimerika kyagaatsine noshiyakarora omorojano, aritake iravisakoshiretai. Ari iroshiyakotaiyaari oisha ipipiyata ikyaapiintzi, ishitovapiintzi eejatzi. Te onkovityiimotyaaari irovarite.¹⁰ Iriima koshintzi intaani ipoki inkoshite, irovante, iraperotante. Irooma naaka nopokake nañaakaashiretziiyetantai.¹¹ Naakatake oshiyari kameethari aamaakoventariri oisha. Tema aparoni kameethari aamaakoventariri oisha, ishineventari iroishate.¹² Tema aparoni impinayeeteri jaamaventari oishanentsi, aririka iriñaavakeri ovaminthatariri piratsi, jookaventziri, ari onkantya irovakaantayeetantyaari piratsi ishiyanakara aamaventariri, oivaraa inkantayetanakya pashine piratsi.¹³ Iro ishiyantari aamaventashitariri, tema intaani ikovashita impinayeeteri. Tera iri oisha inkovaperote iramaakoventyaari.¹⁴ Naakatake oshiyari kameethari aamaakoventariri oisha. Niyoyetziri noishate. Jiyotayetana eejatzi irirori.¹⁵ Ikempitara jiyoperotana naaka Ashitanari, ari nokempitzitari eejatzi naaka niyoperotzitari irirori. Noshineventari naaka noishate.¹⁶ Eeniroyetatsi eejatzi pashine noishate kaari saikatsine jaka. Ontzimatye namayetairi irirori jaka. Aritake inkempisantayetaina irirori. Aparoni inkantya ipiyotaiyaani. Aparoni inkantaiya aamaakoventaiyaarine.¹⁷ Jetakotana naaka Ashitanari tema noshinetero nañaantare inkene nañagai eejatzi.¹⁸ Tekatsira shintsiventenane, aña

naakatake shinetashitacha. Oztimimotana noshintsinka noshinetanari, iro nañaantaiyaari eejatzi. Tema irootake ikovakeri Ashitanari nantero.”

¹⁹ Ikanta ikemaiyavakeroni judío-payeeni iroka ñaantsi, japiitanakero te irapatziyavakaanaiya. ²⁰ Tzimatsi osheki kantayetanaintsiri: “¿Opaitama pikempisantantariri? Ikamaaritatzí, iro ishinkiventantakari.” ²¹ Iro kantacha pashine kantatsi: “Tekatsira kamaari materone iriñaavaitero iroka ñaantsi. ¿Kantatsima kamaari iramenakagairi mavityaakivetachari?”

Ikisaneentanakeri judío-payeeni irika Jesús

²² Aritake kyaarontsipaitetai. Okanta janta Jerusalén-ki, joimoshirenkaitatziro tasorentsipanko. ²³ Ari isaikitakari Jesús tasorentsipankoki, janiivaitzi avisatapeshitzira ipaitayeetziro “Irahi Salomón.” ²⁴ Ipoña judío-payeeni ipiyotzimentapaakeri, josampitakeri: “¿Tsikapaitema onkarate pinkisoshiretakaayetena? Eerokarika Cristo, intsityaa pooñaarontataitenaro.” ²⁵ Jakanake Jesús ikantzi: “Aritake nokamantaiyakemi, temaita pinkempisanta. Okaratzi omatakaayetakenari ishintsinka Ashitanari, ooñaarontaperovaitakero kameethaini. ²⁶ Iro kantacha eerokaite te pinkempisantaiyeni, tema te pinkempitakaantayetya eerokami noishate. ²⁷ Ikarayetzi kempitakaantaachari noishate jiyovaantetana, niyotzitari eejatzi naaka. Joyaayetana iriroriite. ²⁸ Naakatake kañaanetakaayetairine. Eero ipeyavaita, tekatsi aapithatenarine. ²⁹ Ikaratzi jashitakaakanari Ashitanari, tekatsira aapithatenarine, tema iri matzirori jiririitetzí anaakoperotantatsiri maaroni. ³⁰ Tema itsipashiretanara Ashitanari, kempivaitaka aparonimi nonkantya.”

³¹ Ikanta judío-payeeni jaavetanaa mapi ikovi intsitokerimi, ³² iro kantacha Jesús, ikantanakeri: “Iro ishintsinka Ashitanari antakaayetakenarori osheki kameethayetatsiri okaratzi piñaakoyetakenari eerokaite. ¿Tsikama otzimika pintsitokaventenari?” ³³ Ari ikantaiyanakeni judío: “Te iro ompoñaantyaari nonkove nontsitokaventemiro kameethari okaratzi pantayetakeri, aña iro nontsitokaventemi pithainkatasorentsitakeri Pava. Tekatsi pimpaimatsitya eeroka, atziri pinatzi, iro kantzimaitacha pikempitakaantashivaitaka Pavami pinatye.” ³⁴ Ikantzi Jesús: “Jiroka osankinata Ikantakaantaitane, Naaka kantatsi: ‘Pavaite pinaiyini eerokaite.’

³⁵ Ayotaiyironi Osankinajanorentsi, eero okantzi atekañaanetero. Iriitajaantake Pava paitakeri atzirriite ‘Pavaite’ itzimi jiyotakaayetakeri iñaane. ³⁶ ¿Ipaitama pikishimatantanari eerokaite pikantaiyini nothainkatasorentsitake nokantakera naaka Itomi Pava? Aña naakatataike jookotake, jotyaantakena nompoke kipatsiki. ³⁷ Eeromi nantziro naaka okaratzi jantziri Ashitanari, eerora pikempisantaiyini. ³⁸ Iro kantacha aritakera nantakero. Onkantavetya eero pikempisanta naaka, iro pinkempisante okaratzi notasonkaventantayetake, iro piyoperotajaantantyaari ari notsipashiretari Ashitanari, itsipashiretana eejatzi irirori.” ³⁹ Ari ikovavetaiyani eejatzi irakaanterimi, iro kantacha Jesús ishiyapithatanakari.

⁴⁰ Piyanaa Jesús katonkokoero jiña Jordán. Ari isaikapai janta, tsika joviinkaantanziranki Juan-ni. ⁴¹ Osheki atziri jatashitakeriri jiñiiri Jesús. Ikantaiyini: “Okantavetaka Juan-ni te intasonkaventantayete irirori,

iro kantacha okaratzi ikinkithatakotakeriri irika shirampari kyaaryoori onatzi.”⁴² Oshekira kempisantanakeriri Jesús janta.

11

Ikamantakari Lázaro

¹ Tzimatsi aparoni mantsiyari shirampari paitachari Lázaro, Betania-satzi jinatzi, ari janta onampitarori María ipoña Marta irento. ² (Iroka María, iritsirora Lázaro, irootakeranki saitantakari kasankaari iitziki Avinkatharite ipoña oshetantanaari oishi.) ³ Okanta apiteka iritsiro Lázaro, okantakaantakeri Jesús: “Pinkatharí, jimantsiyatlatzi paapatziyane.” ⁴ Ikanta ikemavakera Jesús, ikantzi: “Iroka mantsiyarentsi eero ovamaantzi, aña ari iriñeeterori ishintsinka Pava, ari iriñeeterori eejatzi ishintsinka Itomi Pava.”

⁵ Okantavetaka Jesús osheki jetakotaro Marta, eejatzi irento, ipoña Lázaro, ⁶ ikemavetakara ikantaitakeri jimantsiyatlatzi, eekero jovavisaanaatzi apite kitaite isaikavaitanaí. ⁷ Ipoñaashitaka ikantanairi iriyotaane: “Thame ampiye Judea-ki.” ⁸ Ari ikantaiyanakeri iriyotaane: “Rabí, irovakera ikovaiyini janta judío-payeeni irovemi. ¿Eejatzima pikovi pimpiyanai janta?” ⁹ Ikantzi Jesús: “¿Tema omapero osamanitzi aparoni kitaite ikaratzi 12 hora? Itzimirika aniitatsiri kitaipaiteki, te jantzivavaita, tema jiñaakeri kitainkari jaka kipatsiki.* ¹⁰ Iriima itzimi aniitatsiri tsirenipaiteki, jantzivavaita, tema ikovityaatya janta kitainkari.” ¹¹ Eekero ikantanakitzi Jesús: “Makoryaakera aapatziyane Lázaro, iro kantacha ontzimatye niyaate noviriintairi.” ¹² Ari ikantaiyanake iriyotaane: “Pinkathari, kempitaka iro ireshitakotai, tema imakoryaatzi.” ¹³ Okaratzi Jesús ikantavetariri iriyotaane imakoryaatziira Lázaro, iñaajaantaiyini iriyotaane iro jiñaaventakotzi Jesús makoryaantsi. ¹⁴ Ipoña jooñaarontanakeneri, ikantziri: “Kamakera Lázaro. ¹⁵ Ovana nokimoshiretake te nosaíke janta, tema iro pinkempisantap-erotantyaari, thame aate ameneri.” ¹⁶ Ikanta Tomás ipaitayeetziri “Tsipari,” ikantanakeri ikarataiyini jiyotaanetari: “Thametya oyaatanakeri, añaamatsite eerorika jovamaayeetai aaka.”†

Iri Jesús, oviriintanteneri, añaakaantaneri

¹⁷ Ikanta jareetzimatapaaka Jesús, ikemapaake tzimakotake Lázaro 4 kitaite ikitayeetantakariri. ¹⁸ Tera intainaperote Betania osaikira Jerusalén,‡ ¹⁹ iro jiyaatashitantakarori judío-payeeni iroka Marta ipoña María, onkantya imposhenkaatyaarori ikamakera iyaariri. ²⁰ Okanta iyotakera Marta iro irareetzimatya Jesús, jatanake omonthaavakyaari. Iro saikanaintsi María pankotsiki. ²¹ Okantavakeri Jesús iroka Marta: “Pinkatharí, arimi pisaikemi eeroaka jaka, eeromi ikamimi noyaariri.

* **11:9** Oshiyakaaventachari jaka “12 hora,” irañantare onatzi Jesús, iro kempitakarori aparoni kitaite. Tema jiñaavaitakerora Jesús iroka, jiyotzi tekeraka omonkarapaiteta irovamaantaiyaariri. Jiroka ikantakeri: “Pinkinkishiretakotero opaita avisatsiri aririka aniite kitaipaite. Tema aririka aniite kitaipaite, kameetha okoñaatzi, eero antzivavaita, añiire antzivaty, amenaashitya tsikarika aate. Irootake aatantyaari iroñaaka tsika jinintakairo Pava, eero amenaashivaite aate. Eerorika aatzi tsikarika ikovakairo Pava, aritake amenaashivaitakya tsika aate. Tema iriitake Pava oshiyarori iroñaaka kitainkari, tsikarika aate, eero amenaashivaita.” † **11:16** Ikantakoyeetziri jaka “Tsipari,” irijatzira ipaiyeetziri pairani “Dídimo.” ‡ **11:18** Kantakotachari jaka “te intainaperote,” iro oshiyarori ikantayeetziri iroñaaka 3 kilómetro, irojatzzi ikantayeetziri pairani 15 estadio.

²² Iro kantacha niyotzi naaka aririka pinkampiteri Pava ompaitya iran-temiri, aritake irimatakemiro.” ²³ Ari jakanakero Jesús: “Aritake irañagai piyaariri.” ²⁴ Okantzi Marta: “Niyotzi aritake impiriintai apaata overaantapaakyaarone kitaite impiriintantayetaiyari ikaratzi kamayetatsiri.” ²⁵ Ipoña Jesús ikantanakero: “Naakatake oviriintantatsiri, naakatake ovañaantaneri. Itzimirika kempisantainane naaka, onkantavetakya inkame, ari irañagai. ²⁶ Ikaratzi añaayetatsiri iroñaaka, intzime kempisantainane, eero ikaamaneyetai. ¿Pikempisantiroma iroka?” ²⁷ Ari okantzi iroori: “Ari Pinkathari, nokempisantzimi naaka eerokatake Cristo Itomi Pava, itzimi ishinetaikeri impoke jaka kipatsiki.”

Jiraapaaka Jesús ikitayeerira Lázaro

²⁸ Ikaratakero Jesús ikantayetakero iroka, jatanake Marta okaimiro irento María, okamantathatapaakero, okantziro: “Areetapaaka iyotaantaneri, ikaimimi.” ²⁹ Okanta okemavake María, katziyanaka, jatanake oñeeri Jesús. ³⁰ Tekeratsita irareetya Jesús nampitsiki, irojatzí isaikake omonthaavakarira Marta. ³¹ Ikanta jiñeetakero María okatziyanaka ipoña oshiyana, irikaite judío ikaratzi tsipatarori opankoki, iposhenkaro, joyaataiyanakero jiñaajaantake iravaitayeeya kitataariki. ³² Okanta areetapaaka María isaikake Jesús, otyeerovashitapaakari okantziri: “Pinkatharí, arimi pisaikemi eeroka jaka, eeromi ikamimi noyaariri.” ³³ Ikanta Jesús, jiñaakero María irayimotapaakari, ari ikempitapaakari eejatzi judío-payeeni oyaatapaakerori, iniroite jovashiretanaka, okatsitzimoshiretanakeri, ³⁴ josampitanakero: “¿Tsikama janta pikitatakerika?” Ari ikantaitanakeri: “Pimpoke Pinkatharí, piñeeri.” ³⁵ Ari jiraapaakari irirori Jesús. ³⁶ Ipoña ikantaiyanakeni judío: “¡Pameneri iniroite jetakotataikari!” ³⁷ Iro kantacha tzimatsi pashine kantanaintsiri: “Iriivetaka irika amenakairiri mavityaakiri, ¿kaarima jamenanta tsika inkenakairo eero ikamantami Lázaro?”

Ipiriintaa Lázaro

³⁸ Apiitanakeri Jesús okatsitzimoshiretanakeri, jiyaatashitanakeri okarikiini kitataari. Omorona onatzi, iro mapi joshepitayeetantakeri. ³⁹ Ikantanake Jesús: “Potanampyeero mapika.” Ari okantanake Marta iritsiro kamaintsiri: “Pinkatharí, kempitaka aritake jenkaake, tema tzimake 4 kitaite ikamantakeri.” ⁴⁰ Ari jakanake Jesús: “¿Tema nokantakemi, pinkempisantenarika, ari piñaakero ishintsinka Pava?” ⁴¹ Jotanampyeetakero mapi. Ipoña jamenanake Jesús inkiteki, ikantanake: “Ashitanari, nopaasoonketzimi eeroka, tema pike mana. ⁴² Niyotzi ari pinkantapiintya pikemana. Irootake nokantantari inkemantyaari irikaite atziri saikaintsiri jaka, onkantya inkempisantantyaari eerokatake otyaantakenari.” ⁴³ Ikanta okaratapaake iñaavaitakero iroka, ikaimanake: “¡Lázaro, pishitove!” ⁴⁴ Shitovapai kaminkari, joosotakaro manthakintsi irako eejatzi iitziki, irojatzí japonaporotakaro jankoviitayeetantavakariri. Ari ikantzi Jesús: “Poosoryaakoteri, iriyaaita.”

Ikamantavakaita irovakaantaiteri Jesús

(Mt. 26.1-5; Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2)

⁴⁵ Irootakera ikempisantantanakari osheki judío-payeeni ikaratzi jataintsiri itsipataro María, ikaratzi ñaakerori okaratzi jantakeri

Jesús. ⁴⁶ Iro kantacha tzimayetatsi jatashitanakeriri Fariseo-payeeni. Ikamantapaakeri okaratzi jantakeri Jesús. ⁴⁷ Ikanta Fariseo-payeeni itsipatakari ijevare omperatasorentsitaari, japatotaiyakeri jeveriite, ikantaiyini: “¿Tsikama ankantyaarika? Irika shirampari osheki itasonkaventantake. ⁴⁸ Aririka añashiminthatayaaari, ari inkempisantaiteri maaroiteni. Impoña impokake ijevarepayeeni Roma-satzi, imporokakaantakero tasorentsipanko, iraperotakaantakero anampitsite.” ⁴⁹ Iro kantacha, aparoni ikarataiyini, paitachari Caifás, iriitake ijevajanore omperatasorentsitaari, ikantanake irirori: “Te piyotaiyeni eeroka. ⁵⁰ Iroora aritatsi ashinete aparoni atziri inkamimentayetai, ari onkantya eero japeroyeetantai anampiki.” ⁵¹ Iro kantacha Caifás, iriitakera omperatasorentsijanori, iñaavaitakaakeri Pava. Okantavetaka te iriyovetyaaro, iriira Jesús jiñaaventajaantake inkamimentero isheninkapayeeni. ⁵² Tera intaani inkamimentero isheninkapayeeni, aña ontzimatyete inkamimentero maaroiteni itomiite Pava oivaraayetaichari, onkantya irovithaakaantaiyaariri inkarate irashitaiyaari. ⁵³ Aripaitera ikovaiyakeni ijevare judío-payeeni irovamairi Jesús.

⁵⁴ Irootake Jesús kaari ikovantanaa inkempiyetanaiyaari judío-payeeni. Aña shitovanake isaikakera Judea, jatake tsika te inampiitaro osaiki nampitsi paitachari Efraín. Ari isaikakaapairiri iriyotaane.

⁵⁵ Irootaintsira iroimoshirenkapaitetairo judío-payeeni Anankoryaantsi, osheki atziri jatatsiri Jerusalén-ki irovetsikashireyetya. ⁵⁶ Ari ikokovayeetakeri Jesús, josampitavakaiyani janta tasorentsipankoki: “¿Tsikama pikantaiyini eeroka? ¿Arima impokake irirori joimoshirenkaita?” ⁵⁷ Ikanta Fariseo-payeeni itsipayetakari omperatasorentsijanoriite, ikantantayetake: “Intzimerika iyotaintsine tsika isaiki Jesús, inkamante, naakaanteriita.”

12

Isaitantaitari Jesús kasankaari

(Mt. 26.6-13; Mr. 14.3-9)

¹ Aritake kapatapaaka 6 kitaite iroimoshirenkantyaarori Anankoryaantsi, jatake Jesús Betania-ki, inampiki Lázaro itzimi joviriintairiranki. ² Ari joimoshirenkaitakeriri Jesús. Iro Marta oyiitantatsi. Ari isaikitakari eejatzi Lázaro itsipatakari Jesús jovaiyani. ³ Amakotapaake María kasankaari. Osheki ovinaroni iroka. Osaitantapaakari iitziki Jesús. Ipoña oshetantanaari oishi. Kasankainka okantanaka maaroni pankotsiki.* ⁴ Ikanta Judas Iscariote, iriyotaane Jesús itzimi pithokashityaarine apaata, ikantanake: ⁵ “¿Opaitama kaari ipimantayee-tantaro iroka kasankaari? Ari aantakyaami osheki kireeki, iri aneshinonkayetantyaaririmi ashinonkainkari.”† ⁶ Iro kantacha Judas tera iro inkantantyaari jetakotatyaari ashinonkaariite, aña koshintzi jinatzi. Iri-itake jovayeetake inkempoyeeri kireeki, iro kantacha ikoshitapiintziri kapicheeni. ⁷ Ari ikantanake Jesús: “Piñaashiminthatyaaro, aña iroovetaka

* **12:3** Iroka kasankaari ñaaventachari jaka, iro jovetsikayeetzi inchateya paitachari “nardo.” Okaratzi otenatzi aparoni libra, irojatzi ikantayeetairi iroñaaka 300 gramo. † **12:5** Kantakotachari jaka “osheki kireeki,” irijatzira ikantayeetziri pairani “300 denario.” Iri ipinayeetziriri antavaiyaantzi, aririka imonkaratzimatakero aparoni osarentsi irantavaitake.

okashiyakaakanari, inkitayeetakenara.”[‡] 8 Iriima ashinonkainkariite ari inkantaitayeeni isaikimotemi, irooma naaka eero nokantaitatyaa ni nosaikimotemi.

Ikamantavakaita irovaiteri Lázaro

⁹ Osheki Judío-payeeni iyotaintsi ari isaiki Jesús janta Betania-ki. Jiyaataiyakeni janta, tera intaani irameneri Jesús aña eejatzi Lázaro, itzimiranki joviriintairi Jesús. ¹⁰ Iro kantacha omperatasorentsijanorite ikamantavakaayeta eejatzi iroveri Lázaro. ¹¹ Tema iriitake Lázaro kantakaantakerori kaari jaapatziyayeetantanaari judío-payeeni ikempisantaitanakerira Jesús.

Areetaa Jesús Jerusalén-ki

(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40)

¹² Osheki atziri jataintsiri Jerusalén-ki iroimoshirenkero Anankoryaantsi. Okanta okitaitamanai, ikemaiyakeni ari impokeri Jesús nampitsiki. ¹³ Ipoña ichekaiyanake oshiyarori kompiropena. Jataiyanake iromonthaavakyaari, ikaimaiyini ikantzi:

¡Kaakitataike añaapinkathare!

Tasonkaventaari jinatzi, tema pinkathari apaitziri otyaantakeriri.

¡Iriitake Avinkathariperotetaiyaari aakaite Israel-mirinkaite!

¹⁴ Ari jiñaapaake Jesús evonkiri burro, ikyaakotanakari, tema okamantakotzitakari Osankinajanorentsi, ikantaitake:

¹⁵ Sion-satoité, eero pitharovaiyini,

Pokataike Pivinkatharite,

Ikyaaokotakari evonkiri burro.

¹⁶ Ovakeraini, te inkemathataiyeroni iriyotaane iroka. Iro kantacha jovajenokashitaaroranki irovaneenkaro Jesús, aripaitera ikinkishiretanaka iriitakera Jesús josankinatakoyeetzi. ¹⁷ Atziriite ikaratzi tsipatakariranki Jesús joviriintairi Lázaro, ikinkithatakoyetakero okaratzi jiñaakeri. ¹⁸ Irootakera, jiyaatantayetanakari atziriite jomonthaavakari Jesús, tema ikemakotakeri joviriintantake. ¹⁹ Iriima Fariseo-payeeni ikantavakaiyani iriroriite: “Piñaakero, kempitaka eero akitsirinkiri. Pameneri, iro iriyaatashiteri maaroiiteni.”

Ikokovatziri Jesús griego-thatatsiri

²⁰ Tzimayetsi griego-thatatsiri konovakariri atziriite jataintsiri joimoshirenkaiyani. ²¹ Ipokashitapaakeri griego-thatatsiri irika Felipe, Betsaida-satzi, nampitsi saikatsiri Galilea-ki. Ikantapaakeri:

“Pinkathari, nokovi noñeeri Jesús.” ²² Ari jiyaatanaka Felipe, ikamantapaakeri Andrés. Apiteroite jiyaataiyanake, ikamantakeri Jesús.

²³ Ari ikantanake Jesús: “Monkarapaitetapaakara irovajenokashitantaiyaarori irovaneenkaro Itomi Atziri. ²⁴ Aparoni okitho kaari sampiikitatsine impankiitero, ari ashi ovamatsitero onkantya apakithoroini. Irooma aririka osampiikitapainte

ikitakiitakero, ari iriñeetakero onkithokiperotai. Omapero. [§] ²⁵ Itzimirika etakotashivaitachari jantayetziro inevetashiyetari, ari impeyashitaiya. Iriima itzimi manintanakerone jantashivaiyetari jaka kipatsiki, ikamaventanaatziirora inkañaaneyetai. ²⁶ Tzimatsirika kovatsiri nonkempitakaanteri notzikatane, inkempitakotyaanaro naaka.

[‡] 12:7 Tzimatsi jameyietari pairani. Aririka inkamakaanayeete, isaitantari kasankaari, inkene inkitaiteri. [§] 12:24 Kantakotachari jaka “okitho,” trigo onatzi.

Tsikarika nosaikai naaka, ari isaikitaiya eejatzi irirori notzikatane. Itzimirika nokempitakaari notzikatane naaka, iriira Ashitanari kantakaiyaarone iriñaapinkathayeetantaariri apaata.”

Ikamantakota Jesús irovamaiteri

²⁷ “¡Iniroite okatsitzimoshiretakena iroñaaka! ¿Tsikama nonkanteka? ¿Nonkantema: ‘Ashitanari, povatsinaryaakoshiretaina?’ ¡Aña irootakera nopokantakari, nomonkaratairo! ²⁸ Ashitanarí, poñaakantero povaneenkaro.” Ikemayeetazzi ñaavaitanaintsiri inkiteki, ikantaitzi: “Aritake noñaakantakero, iroñaaka napiitero.” ²⁹ Atziriite piyotainchari ikaratzi kemavakerori, ikantaiyanakeni: “Ookatharontsi onatzi.” Iro kantacha ikantayetzi pashine: “Aparoni maninkari ñaanatakeriri.” ³⁰ Ari ikantanake Jesús: “Tera intaani naaka iñaanayete, aña eerokaite jiñaavaizimentaitake. ³¹ Irootzimataaikera iriñeeteri irovasankitaay-eeteri okantakaantziro iyaariperonka oavisatziite, iroitsinampaay-eetairi eejatzi pinkathariventashivaitantainchari. ³² Iro kantacha aririka irovatzikakoitakena jaka kipatsiki, aritake nonkaimashiretanairi maaroitani.” ³³ Ari jooñaarontzirori Jesús tsika onkantya aririka irovamaayeetakeri. ³⁴ Ari jakaiyanakeni atziriite: “Ayotaiyini okantziri Ikantakaantaitane: ‘Kañaaneri inatzi Cristo.’ ¿Opaitama pikantantari eeroka ontzimatyete irovatzikakotaiteri Itomi Atziri? ¿Niinkama Itomi Atziri?” ³⁵ Ikantzi Jesús: “Eenirotatsira isaikimotanaimi ipaiyeetziri ‘Kitainkari,’ iro kantacha intaanira isaikanai kapicheeni. Pinkempitakaantero paniitatyeeemi okitainkatzi, ari onkantya eero omapokantami kempitarori tsireniri. Tema ikaratzi aniitatsiri otsirenikitzi, te iriñeero tsika ikeni. ³⁶ Pinkempisantairi ipaiyeetziri ‘Kitainkari’ eenirora isaikimoyetzimi, pinkempitakotyaari irirori.”

Te ikempisantaiyini judío-payeeni

Ithonkanakero iñaavaitanakero iroka, shitovanake Jesús. Te joñaakantanaa.

³⁷ Okantavetaka Jesús osheki itasonkaventantavetaka inampiitekira irikaite, te inkempisantaiyeni. ³⁸ Ontzimatyete omonkaratya josankinatakteri kamantantaneri Isaías-ni, kantatsiri:

Pinkatharí, ¿Niinkama kempisanterone añaane?

¿Niinkama joñaakayeetakeri ishintsinka Pinkathari?

³⁹ Jiroka pashine josankinatakteri Isaías-ni, irootake kaari ikempisantan-tayeeta, ikantakeranki:

⁴⁰ Iri Pava mavityaakitakaakeriri,

Imasontzitakaayetakeri,

Ari onkantya eero jokichaatanta

Eero ikemathavainetanta.

Ari onkantya eero ipiyashitantaana naaka,

Novavisaakotantaiyaariri.

⁴¹ Iro iñaavaitantakarori iroka Isaías-ni tema jiñaamampyaakityaaro irova-neenkaro Jesús, irootake ikinkithatakotantakariri. ⁴² Iro kantacha, osheki judío-payeeni kempisantanairiri Jesús, ari jimatzitanakaro iri-iperoriite. Iro kantacha te iroñaarontero, tema itharovakaayetatyaari Fariseo-payeeni, eerora ishineyetairi inkyaayetai japatotapiintaiyani.

⁴³ Ari okantamaitaka. Iriira ikovaperotajaanakeri Fariseo-payeeni irapatziyaminthataariri, iriima Pava, tera.

Jesús iyakoventairine atzirite

⁴⁴ Ari iñaavaitanake shintsini Jesús, ikantanake: “Itzimirika kempisantainane naaka, tera apaniro ikempisantana, aña ikempisantzitakari otyaantakenari. ⁴⁵ Ikaratzi okitaanari naaka, okempivaitakaro iriimi irokityaami otyaantakenari. ⁴⁶ Irootake nopokantakari naaka, nonkempitaiyaari ‘Kitainkari,’ ari onkantya nonkitainkatakotantaiyaariri osavisatzi. Eero isaikayetai otsirenikitzi inkarate kempisantainane. ⁴⁷ Tema te iro nompokantyaari naaka jaka kipatsiki novasankitaante, aña iro nopokantakari novavisaakotante. Iro kantacha ikaratzi kemayevetarori noñaane, temaita inkempisante, kaarira naaka ovasankitayerine. ⁴⁸ Itzimirika manintakenari, kaari kempisantairone noñaane, tzimakera impaitya ovasankitayerine. Kempivaitakara iroka ñaantsipayeeni okaratzi noñaaviyetakeri atzirimi onatye, iroora ovasankitaantaatsine apaata, ipiyathavaantetaitakanara. ⁴⁹ Tema naaka te noñaavaitashivaitya nonintakaanekiini. Ashitanari, itzimi otyaantakenari, iriitake kantakenarori okaratzi nokantayetakeri, okaratzi niyotaantayetakeri. ⁵⁰ Niyotzi naaka okaratzi ikantakaantziri Ashitanari iro kañaanetakaanatsiri. Ari okantari, okaratzi nokantayetakeri naaka, nothotyatzirora okaratzi ikantajaantakenari Ashitanari.”

13*Jesús ikivakiitziri iriyotaaneete*

¹ Ari kapatapaaka aparoni kitaite iroimoshirenkantayeetyaarori Anankoryaantsi. Jiyotake Jesús monkarapaitetapaaka irookaventantyaarori kipatsika iro iriyaatai intsipatapaiyaari Ashitariri. Iniroite jetakoyetakari ikaratzi kempisantakeriri, ari ikantapiintatya jetakotari irojatzi ovekaraantantapaakarori. ² Ikanta isaikaiyini jovaiyani, aritakera kamaaritanake Judas Iscariote, itomi Simón, itzimi pithokashityaarine Jesús. ³ Jiyotake Jesús tema ipoñaatyaaro irirori Pavaki, aritake impiye janta. Iriitake shintsitakaaperotakeriri Ashitariri. ⁴ Ari ikatziyanaka isaikakera jovaiyani, isapokanakero iveviryaakoro, jovathakitanakaro aparoni manthakintsi. ⁵ Ipoña jaake jiña isakero kivaakomentoki. Ikivakiyyetakeri iriyotaane, ipoña joshekiiyetantaari manthakintsi jovathakitakari.* ⁶ Iro inkivakiitanyaaririmi Simón Pedro, ikantanake irirori: “Pinkatharí, ¿eerokama kivakiitenane naaka?” ⁷ Ari ikantzi Jesús: “Te pinkemathatero iroñaaka okaratzi nantziri, iro kantacha apaata, ari pinkemathatairo.” ⁸ Ikantanake Pedro: “¡Eero noshinetamaitami poshiyaari onampitaari pinkivakiitena!” Jakanake Jesús: “Eerorika nokivakiitzimi, tera paapatziyana.” ⁹ Ikantzi Simón Pedro: “¡Pinkatharí, eerotya pikivakiitashitana, aña pinkivena maaroni nakoki eejatzi noitoki!” ¹⁰ Iro kantacha Jesús, jakanairi: “Ikaratzi ovakera kaatainchari intaani onkovajaantya iroñaaka inkivakiyyetya, tema ari kitetake

* **13:5** Iro jameyeteri judío-payeeni ikivakiyyetapiinta inkyaayetapiintantyaari ipankoki. Iroka antavairentsi, intaanira jantapiintziro aparoni onampitaari. Tema aparoni iriiperori atziri, eero okantzi inkivakiyyetante. Irootake kaari okameethatzimotantari ikivakiyyetakeriranki Jesús iriyotaane. Iro jantantakarori iroka Jesús, onkantya iriyotaantyaariri iriyotaane, onkantavetya jevarimi irinatye aparoni atziri, ontzimatyete irapatziyaari pashine, inkempitakotyaaari ikantara aparoni onampitaari, tsinampashire inkantya.

maaroni. Aritake kitetaiyakemi eerokaite, okantavetaka te maaroite pinkitashiretaiyeni.”¹¹ Tema jiyotakeri Jesús itzimi pithokashityaarine, irootake ikantantakari: “Te maaroite pinkitashiretaiyeni.”

¹² Aritakera ithonkakero ikivakiiyetakeri, ikithaatanaro Jesús irove-viryaaakoro, saikanai eejatzi tsika jovaiyani, ari ikantari: “¿Pikemath-atakeroma eerokaite okaratzi nantakeri?”¹³ Pikantapiintaiyana eerokaite ‘Iyotaanari, Pinkathari.’ Omatatya pikantantanari eerokaite, tema naakatake.¹⁴ Naakara ‘Iyotaaneri,’ naakara ‘Jevari.’ Iro kantacha, noshiyakotakari onampitaari eejatzi nokivakiiyetakemi, ari pinkempitayetyaari eerokaite pinkivakiitavakaayetya.¹⁵ Naakatake oñaakakemirori, onkantya pinkempitakotantyaanarori eerokaite tsika nokantakemi naaka.¹⁶ Tera iñaapinkathayeetzi aparoni onampitaari iranaakoteri itzimi onampitariri. Tekatsi eejatzi aparoni otyaantaari anaakoteri itzimi otyaantakeri. Omaperora.¹⁷ Aririka pinkemath-atanairo iroka impoña pantanairo, aritake pinkimoshiretai.¹⁸ Jiroka nonkantemiri, iro kantacha, tera maaroiteni noñaaventaiyemi. Niyotziri naaka ikaratzi niyoshiiyetairi. Arimaitaka omonkaratyaari Osankinajanorensi, kantatsiri:

Tzimatsi ayootakenari, iriitakera pithokashityaanane.

¹⁹ Aririka omonkaratakya iroka, iroora pinkempisantaperotantyaanari ‘Naakatztitaka.’ Irootakera neevatantamirori nokamantzimiro.†

²⁰ Intzimerika aapatziyaarine notyaantane, naakajaantake jaapatziyaka eejatzi. Itzimirika aapatziyakaanari naaka, iri jaapatziyajaantaka itzimi otyaantakenari.”

Ikamantzi Jesús iri pithokashityaarine Judas

(Mt. 26.20-25; Mr. 14.17-21; Lc. 22.21-23)

²¹ Ari ithonkanakero iñaavaaitakero iroka, iniroite okatsitzimoshiretanakeri Jesús. Eekero jooñaarontanakitziro iñaaventakeri, ikantzi: “Pikaratayakeni eerokaite jaka tzimatsi aparoni pithokashityaanane. Omaperora.”²² Ari ipampoyaavakaanaka iriyotaane, te iriyote tsika itzimi iñaaventzi.²³ Ikanta aparoni iriyotaane, iretakoperotane Jesús, itzimi saikimotakeriri okarikiini jovaiyani,²⁴ jiñaakeri Simón Pedro jiñaanacheratziri, ikantziri: “Posampiteri niinka jiñaaventziri.”

²⁵ Ikanta irirori, jontsitokanakari okarikiini, josampitakeri: “Pinkathari, ¿Niinkama?”²⁶ Ari jakanake Jesús: “Piñeena nashete kapicheeni tanta, intzimerika nompake, iriitakera.” Jashetake kapicheeni tanta, ipakeri Judas Iscariote, itomi Simón.²⁷ Ikanta jovavakaro Judas tanta. Aripaitera ikamaaritanake. Ari ikantziri Jesús: “Panterootara thaankiini pikinkishiretapiintakari.”‡

²⁸ Iro kantacha ikaratzira jovaiyani tekatsira kemathatavakerone opaita ikantantariri.²⁹ Tema Judas iriitakera kempoyiiriri kireeki, iñaajaantaiyini ikantatziiri Jesús iriyaateeta iramanante tsika ompaitya iroimoshirenkaiyaarini, iñaajaantake eejatzi iramanantatye impayeteriri ashinonkainkariite.

³⁰ Aritakera jovavakaro Judas tanta, jatanake. Aritake tsirenitanake.

Ovakerari Ikantakaantaitane

† 13:19 Ipairyaapiintakara Jesús ikantzi “Naakatztitaka,” ari oshiyakaro jiñaavaaitake Pava pairani. Pamenero eejatzi Jn. 8.58. ‡ 13:27 Kantakotachari jaka “aripaitera ikamaaritanake,” tera iro kantakaanterone jovavakaro Judas tanta, okanta ikamaaritantanakari, aña iriitajaantake kantakaashitakarori ikamaaritantanakari.

³¹ Aritakera jatanake Judas, ikantzi Jesús: “Monkarapaitetapaakera irovajenokashitantaiyaarori irovaneenkaro Itomi Atziri. Iro ompoñaantaari eejatzi iriñeetairo irovaneenkaro Pava. ³² Tema ari okantari, iriitajaantakera Pava oñaakanterone iriñeetantyaarori irovaneenkaro. Iroñaakatajaantakera irantero. ³³ Notomiite, kapichetapaakera nosaikimoyetanaimi. Osheki pinkokovavetaiyaana eerokaite, iro kantacha eero piñagaana, Irojatzzi nokantzitakariri asheninkapayeeni judío, irojatzzi napiitziyaamiri nonkantemiro eerokaite, tema eero pitsipatana tsika nosaikapai naaka. ³⁴ Jiroka ovakerari nokantakaantane. Ontzimatyeera petakotavakaayetaiya. Nokempitara naaka netakoyetami, ari pinkempitanaiyaari eerokaite, petakotavakaayetaiya. ³⁵ Aririka petakotavakaanaiya eerokaite, ari iriyoyeetaimi maaroitene eerokayetake niyotaane.”

Iñaaventziro Jesús irookaventante Pedro

(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Lc. 22.31-34)

³⁶ Ikanta Simón Pedro josampitanakeri Jesús: “Pinkatharí, ¿tsikama piyaateka?” Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Tsika janta niyaate naaka, eero okantzi poyaatena eerokaite iroñaaka, irooma apaata ari onkantake poyaatena.” ³⁷ Ikantanake Pedro: “Pinkatharí, ¿opaitama eero okantanta noyaatemi iroñaaka? ¡Aritake noshineventakyaami!” ³⁸ Jakanakeri Jesús, ikantziri: “¿Omaperoma pishineventyaana? Aña tekeramintha iriñeeta tyoopi, mavasatzi pinkante: ‘Te niyoteri Jesús.’ Omapero.”

14

Iri Jesús oshiyarori avotsi jareetantaitari Ashitairiki

¹ “Eero povashirevaitaiyani. Paventaiyaari Pava, paventaiyaana eejatzi naaka. ² Janta ipankoki Ashitanari tzimatsi osheki tsika anampitapaiyaaro. Eeromi otzimi, eero nokantavaitzimi niyaatai novetsikayetapaimi tsika pinampitapaiyaaro. ³ Aririka niyaatai, aririka novetsikayetaimi tsika pisaikai, ari nompiyashitaimi naayetaatemi, onkantya pintsipatantaiyaanari eerokaite tsikarika nosaikajaantai naaka. ⁴ Piyotaiyironi eerokaite avotsi jiyaatantaitari tsika nosaikai.” ⁵ Ari ikantanake Tomás: “Pinkathari, te niyotaiyeni tsika piyaate. ¿Tsikama nonkantyaaka niyotantyaarori avotsi?” ⁶ Jakanake Jesús, ikantzi: “Naakara ‘Avotsi,’ ‘Kyaaryoori,’ ‘Añaantarentsi.’ Intaanira impampithavookitayeetaina naaka, ari irareeyeetaiya janta Ashitanariki. ⁷ Arimi piyoperotaiyenanemi, ari piyotairimi eejatzi Ashitanari. Aña aritake piyotzitataikari iroñaaka, iriitake piñaapiintakeri.”

⁸ Ikantanake Felipe: “Pinkathari, intsityaa poñaakenari Ashitamiri, tekatsi pashine nonkove.” ⁹ Ari ikantanake Jesús: “Felipe, ari osamanitake notsipayetakami eerokaite, ¿tekerama piyotena? Ikaratzi ñaakenari naaka, jiñaakeri Ashitanari. ¿Opaitama pikantantari? ¹⁰ ¿Tema pinkempisantena ari nokaratziri Ashitanari, ari ikaratana irirori? Okaratzi nokantayetziri, tera naaka nintakaashivaityaarone noñaaventemiro. Aña iri Ashitanari tsipashiretanari, iriitake antakaajaantanaro irantavaitane. ¹¹ Pinkempisantena ari nokaratziri Ashitanari, ari ikaratana irirori. Okompitzimotamirika iroka, irootya pinkempisantaajate notasonkaventayetake.

¹² Inkarate Kempisaintainane naaka, ari intasonkaventantayetai eejatzi. Aritake irimaperotanakero intasonkaventante, anaanakero

okaratzi jiñaakoyetakenari, tema niyaatzimatai naaka nontsipat-apaiyaari Ashitanari. Omaperora.¹³ Maaroni pairyagainane naaka inkovakoyetaina iñaañaatana, aritake nomatakeneri. Ari onkantya intharomentayetaantyaariri Ashitanari, okantakaantziro jimatzimotantakeri Itomi.¹⁴ Ompaityaarika pinkovakoyetainari pimpairyagaina naaka, aritake nomatakemiro.”

Ishinetaantaitziri Tasorentsinkantsi

¹⁵ “Aririka petakoyetaiyaana, aritake pinkempisantairo nokantakaantane.¹⁶ Ari nonkampitairi Ashitanari irotyaantemi pashine Ookaakoventaneri,¹⁷ Tasorentsijanori irinatye, iriitake tsipashiretapiintaiyaamine. Iriima osavisatziite eero isaikimotziri, tema te onkante iriñeeri te iriyoteri eejatzi. Irooma eerokaite piyotaiyirini, tema isaikimotakemi, iriira nampishiretantaiyaamine.

¹⁸ Eerora pikempitakotari miritzi jookaventayeetziri, ari nompiyashitaimi.¹⁹ Irootaintsira, eero jiñaayetaana osavisatziite. Iro kantacha eerokaite ari piñaayetaina, kañaaneri pinkantayetaiya tema kañaaneri nonatzi naaka.²⁰ Aripaitera piyoyetai notsipashiretari Ashitanari, eejatzi eerokaite pitsipashiretana, ari nokempitari naaka notsipashiretami eerokaite.²¹ Inkarate kempisantavaanteyetainane, joñaakantziro kyaaryooperoini jetakotana. Irootake iretakotantaiyaariri Ashitanari, eejatzi naaka ari netakotaiyaari, ari noñaakayetaiyaari.”²² Ikanta Judas (kaarira Iscariote) josampitanakeri: “Pinkathari, ¿Opaitama poñaakantaiyaanari naakaite, eeroya poñaakayetaari pashineete?”²³ Jakanake Jesús: “Ikaratzi etakotanari naaka, ikempisantavaantetana. Irootake iretakotantaiyaari Ashitanari. Ari nokaratairi Ashitanari nontsipashireyetaiyaari irikaite.²⁴ Iriima kaari etakotyaanane, ipiyathavaantetakana. Tera naaka iyotashivaityaarone okaratzi nokantayetakemiri, aña Ashitanari otyaantakenari iri iyotakaayetakenarori.

²⁵ Nokamantatziimiro maaroni irokapayeeni eenirora no-saikimoyetzimi.²⁶ Iriima Tasorentsinkantsi, Ookaakoventaneri, irotyaantemiri Ashitanari intzime impoyaatyaananeri, iriira iyotakaapaakemirone maaroni, impampithashiretakaayetaimiro okaratzi nokantayetakemiri.²⁷ Kameethara pisaikayetai. Tera iro noñaaventashitya tsika okanta isaikakaantzi osavisatziite. Aña naaka matzirori onkantya pisaikantaiyaari kameethaperoini. Eero povashirevaitashita, eero pitharovavaitashita eejatzi.²⁸ Aritake pikemayetakena nokantake: ‘Iro niyaatai, impoña nompiye ari ankaratai asaikayetai.’ Arimi petakoperoyetyaanami, eeromi povashirevaitami nookayetanaimira, aña aritakemi pinkimoshireventakenami piyotakera niyaatatye Ashitanariki, anaataikenari iroñaaka natziritapaintzira.²⁹ Nokamantzitatyaamirora iroka, onkantya pinkinkishiretantyaari apaata, omonkarapaitetapaakyaarika.³⁰ Eerora nonkinkithavaitzitakaayetyaami, tema aatsikitake pinkathariventantashivetachari kipatsiki. Okantavetaka te ipinkathariventana naaka.³¹ Aritake onkantyaari, onkantya iriyotantyaari osavisatziite netakotari naaka Ashitanari, nantziniri okaratzi ikantanari irirori. Pinkatziyeeyeni. Thame aate.”

15

Ikempitaro Jesús oponkitzithapero pankirentsi

¹ Eekero ikantanakitzi Jesús: “Naakara kempitarori oponkitzithapero pankirentsi. Iriima Ashitanari iri kempitakariri itzimi pankitzirori. ² Eerorika okithotzi nochevatha, ichekathatziro ashitarori. Irooma otzimi kithotatsiri, jovameethachevatziro, jovaankiityaakotziro inkene onkithoperote. ³ Kempivaitaka iroñaaka aritake kaankiityaakoyetakemi eerokaite, okantakaakami ñaantsipayeeni nokamantayetakemiri. ⁴ Aparoni ochevatha pankirentsi otzimi chevoryaathataintsiri ero okithotai, aña ontzimaty e oshookantyaaro oponkitzitha. Ari okempitari eejatz e erorika poisokerotana, eerora okantzi pantayetairo kameethari. ⁵ Naakatake kempitakarori oponkitzitha pankirentsi, irooma eerokaite pikempitakaro nochevatha pinayetatz. Ikaratzi oisokerotanari naaka ari nokempitizakariri irirori, kempivaitaka oshekimi inkithoperotai. Eerorika pitsipashireyetaana, tekatsira pantayetai. ⁶ Ikaratzi kaari oisokerotyaanari naaka, ari nookaventayetairi. Ari inkempitayetaiyaaro okamachevathatzi pankirentsi, jaayetziro intagaitero. ⁷ Oisokerorika povayetaina, pinkyaaryoventanairorika okaratzi niyotaayetakemiri, pinkovakotairi Ashitanari opaiyetarika pikoviri, aritake irimatakemiro. ⁸ Aririka pimatanairo joshiyakaaventayeetakero kithokiperotatsiri pankirentsi, aritake iriyoyeetaimi omapero niyotaaneyetaami. Iroora iriñaapinkathayeetanyaariri Ashitanari. ⁹ Iniroite netakoyetakami, noshiyakari Ashitanari jetakotana naaka. Panintaavaiyaarora netakoyetaami. ¹⁰ Eekerorika pinkempisantanakityeero nokantakaantane, ari panintaavaiyaaro netakotanka, nokempitairora naaka nokempisantavaantetziri Ashitanari nanintaavaitaro iretakonka. ¹¹ Iro nokamantantamirori iroka inkene ankarataiyeni ankimoshirete, irootake pinkimoshiretziitantaiyaari eeroka.

¹² Jiroka nokantakaantane: Ontzimaty e petakotavakaayetaiya nokempitairora naaka netakoyetaami eerokaite. ¹³ Tsikarika itzimi shineventariri inkamimenter e irapatziyane, joñaakantatziirora jetakotziianta. ¹⁴ Naapatziyane pinayetatz e eerokaite aririka pantanairo okaratzi nokantzimiri. ¹⁵ Aritapaake nokempitakaantami onampitaari, tema aparoni onampitaari te iriyote okaratzi jantayetziri onampitariri. Aña nokempitakaantaami naapatziyane, tema nokamantaimiro maaroni ikantanari Ashitanari. ¹⁶ Tera eerokaite iyoshiitakenaneri, aña naaka iyoshiitayetaimi eerokaite. Naakatake otyaantayetemine piyaayete tsikarika, pinkempitakotaiyaaro pankirentsi kithoperotatsiri, ari pinkantapiintanakityeeya. Ari onkanya irimayetantaiyaamirori Ashitanari ompaityaarika pinkovakotenari pimpairyaayetainarika. ¹⁷ Jirokatake nokantakaantzimiri: Ontzimaty e petakotavakaayetaiya.”

Inkisaneentayetanakemi osavisatziite

¹⁸ “Aririka piñaayetakero inkisaneentayetanakemi osavisatziite, pinkinkishiretero ari ikantaitakena naaka ikisaneentavaitaitakena. ¹⁹ Eekeromi poshiyaakotyaari osavisatziite, ari iretakoyetakyamimi, ikempitavakaara irirori jetakotavakaiyani. Iro kantacha niyoshiitayetaimira naaka, pikempiyayetari osavisatziite, irootake ikisaneentantamiri. Kempivaitaka iroñaaka kaarimi eeroka osavisatziite.

²⁰ Pinkinkishiretero nokantzitakamiri: Tera iñaapinkathayeetziri aparoni onampitaari iranaakoteri itzimi onampitariri. Ari inkempitayeetemiri eerokaite inkovayeete irovaitemi, inkempitayeetenara naaka. Ari okempitari eejatzi ikaratzi kempisantaavantakenari naaka, aritake inkempisantayetaimi eerokaite. ²¹ Iro inkovayeetantyaari irovayeetemi, naakatake irovimentaitemi, okantakaantziro tera iriyotaina iri Pava otyaantakenari. ²² Eero otzimaajatzimi ikenakaashitane, eerorikami nopokimi niyotaaayetairi. Iro kantacha iroñaaka eerora okantai irookaakoventaiyaro iyaariperonka. ²³ Ikaratzi kisaneentakenari naaka, ikisaneentzitakari eejatzi Ashitanari. ²⁴ Eero otzimaajatzimi ikenakaashitane, eeromi notasonkaventzimoyetakeri okanta jiñaayeeantakaro kaari jiñaapiintaitzi. Okantavetaka jiñaayetakero irokapayeeni, eekero ikisaneentatyaana, ikisaneentzitakari eejatzi Ashitanari. ²⁵ Ari okantzimaita, tema ontzimaty eomonkaratya osankinarentsi, kantatsiri:

Ikisaneentashivaitaitakana.

²⁶ Iro kantacha aririka impokake ‘Ookaakoventaneri,’ Tasorentsiperotatsiri, intzime notyaantapaimiri nontsipatyaari Ashitanari, iriitakera iyotaashiretakotantapaakenane naaka. ²⁷ Impoña pinkinkithatakoyetaina eerokaite, tema ari pitsipayetzitakana ovakeraini etantanakarori.”

16

¹ “Iro nokantayetantamirori irokapayeeni, eero povashaantantaro paventaashiretyaana. ² Ari piñaayetakero eero ishineyeetaimi pinkyagai tsika japatotapiintaita. Ari piñaayetakero eejatzi irovayeetemi, iriñaajaantayeete jantatziiniri Pava kameethari. ³ Iro irimatantyaarori iroka, tema te iriyoteri Ashitanari, te iriyotena eejatzi naaka. ⁴ Aririka omonkaratakya iroka, iroora pimpampithashiretakotantyaarori nokantayetakemiri. Irootakera neevatantamirori nokamantzimiro.”

Jantakaantziri Tasorentsinkantsi

“Tera nonkamantzityaamiro ovakeraini iroka, tema irojatzi nontsipayetami. ⁵ Iro kantacha iroñaaka jataana nontsipatapaiaari itzimi otyaantakenari. Iro kantacha tekachaajaini osampitakoventerone tsikara niyaatai, ⁶ intaani povashiretaiyani pikemakenara nokantakemiro irokapayeeni. ⁷ Iro kantacha pinkeme nonkantemiro kyaaryoori. Iroora kameethatzimotzimiri eerokaite niyaatai. Tema eerorika niyaatai, eerora ipoki paitachari ‘Ookaakoventaneri’ intsipashiretapiintayetaiyaami. Iroora aririka niyaatai, naakatajaantake otyaantapairine. ⁸ Aririka impokapaake Tasorentsinkantsi, iriira ooñaarontapaakeneriri ikinkishirevaishitari osavisatziite, tema ikenakaashivaitakaro ikinkishiretakotaro tsika okantakota kaariperonkantsi, tsika okantakota kameethashirenkantsi, tsika okantakota iyakoventaantsi. ⁹ Ari iriyotakaayetairi iroora kaariperonkantsi eerorika ikempisantayeetana naaka. ¹⁰ Ari iriyotakaayetairi iroora kameethashirenkantsi, nomatzirora naaka novameethashiretantzi, tema niyaatairika Ashitanariki eero jokiyetaana. ¹¹ Ari iriyotakaayetairi itzimi jiyakoventayetakeri, iriitakera irika pinkathariventashivaitakariri osavisatziite.

¹² Eenirotatsi osheki onkarate nonkantemiri, iro kantacha iroñaaka kempitaka aritake ananakemi nokantayetakemiri. ¹³ Aririka impokake Tasorensijanori, iriitake iyotakaapaakemirone maaroni kyaaryoori. Tema eero iñaavaitashivaitaro ikovakaashitari irirori, aña inkamantantayetero ikemakeri. Ari iriyotakagaimiro onkarate avisayetatsine apaata. ¹⁴ Iri kemayetajaantainane noñaavaitero, impoña irovaakayetaimiro eerokaite, ari onkantya iriyotantayeetaiyaarori novaneenkaro. ¹⁵ Tema okaratzi jiyotanetari Ashitanari, irojatzi niyotanetari naaka. Irootake nokantantakari: 'Iri kemayetajaantainane noñaavaitero, impoña irovaakayetaimiro eerokaite.' "

Onkantavetya povashiretya, aritake pinkimoshireyetai

¹⁶ "Kapichetapaake eero piñaayetaana, iro osamanivetakya ari piñeena eejatzi. Tema niyaataatye naaka Ashitanariki." ¹⁷ Ikanta iriyotaane josampitavakaanaka: "¿Opaitama ikantakotziri? Ikantayetakai kapichetapaake eero añaayetairi, iro osamanivetakya ari añaagairi eejatzi, tema iriyaataatye Ashitaririki. ¹⁸ ¿Opaitama ikantakotziri 'kapichetapaake?' Te ankemathatero opaita iñaaventziri." ¹⁹ Ari jiyotake Jesús ikovaiyatziini irosampiteri, ikantanakeri: "Nokantaiyakemi: 'Kapichetapaake, eero piñaayetaana, iro osamanivetakya ari piñeena eejatzi.' ¿Irootakema iroka posampitavakaamentari? ²⁰ Ari piñaayetairo piraavaitaiya, ovashiretziita pinkantayetaiya, piñaaminthaterira osavisatziite ikimoshiretaiyini. Onkantavetya povashiretziitaiyaani, aritakera piñeero pinkimoshireyete. Omapero. ²¹ Aririka ontzimaanitzimate aparoni tsinane, okemaantsivaita. Iro kantacha aririka intzimake ovaiyane, ompeyakotanakero okemaantsivaitaka aña okimoshireventanakitziiri eenchaanikite. ²² Ari onkempityaari eejatzi, ontzimatye povashireneentavaiya eerokaite iroñaaka. Iro kantacha aririka piñaavaina, osheki pinkimoshiretanai, tekatsi ovashiretakaiyaamine. ²³ Apaata tekatsira posampitainari naaka. Tema iri Ashitanari matayetaimirone ompaityaarika pinkovakotenari pimpairyaayetainarika. ²⁴ Tema pamanapiintayetzirira Ashitanari pikovakoyetziri opaiyetarika, pikampiminthavaitashitakari. Irooma iroñaaka aririka pinkovakoyetairi, ontzimatye pimpairyaapiintaina naaka. Arira pinkantya pinkovakotapiintairi, aritake irimatakemiro, irootake pinkimoshiretziitantaiyaari."

Noitsinampaakero naaka osavisato

²⁵ "Noshiyakaaventatziimiro maaroni irokapayeeni noñaaventakemiri. Iro kantacha irootaintsi omonkaratya eero noshiyakaaventayetaimiro, aña koñaaroini noñaaventaimiri Ashitairi. ²⁶ Apaata, ari piñaayetairo eerokaite pimpairyagaina pinkovakoyetairirika Ashitanari. Tera naaka kampitakoventaimine. ²⁷ Tema iriitajaantake Ashitairi etakoyetaami eerokaite. Iro jetakoyetantaamiri, tema eerokaite petakoyetaana naaka, tema pikempisantaiyakena ari nopoñaakari naaka Pavaki. ²⁸ Noshitovanake Ashitairiki okanta nopokantanakari jaka kipatsiki. Iroñaaka nookaventanairo kipatsi iro nompiye Ashitairiki."

²⁹ Ipoña ikantaiyanakeni iriyotaane: "Iroñaakara koñaatanake piñaavaitziri, te poshiyakaaventavaitero. ³⁰ Noñaayetakemi iroñaaka piyotziro maaroni tsikarika opaiyeta, te onkovaantya intzime impaitya osampitemine, aña piyotziro opaiyetarika ikinkishireyetaari."

Irootakera nokempisantantari omapero pipoñaaka Pavaki.”³¹ Ari jakanake Jesús, ikantzi: “¿Arima, kempisantayetaimima iroñaaka?³² Monkarapaitetzimatapaaka. Iroñaakara, piñaayetero aparopayeeni eerokaite poivaraiya pinkenayete tsikarika, ari pookaventanakena apaniroini. Iro kantacha temaita nosaika apaniro, aña Ashitanari tsipatanari.³³ Nokamantayetzimiro maaroni iroka onkantya piñaantyaarori kameetha pisaika pintsipatyaana naaka. Jaka osaviki, osheki piñaayetero eerokaite piñaashivaityaaro. Iro kantacha, pishintsishireyete. Tema noitsinampaataikero naaka osavisato.”

17

Jesús jamanakotziri iriyotaane

¹ Ikanta ithonkakeri ikantayetakero irokapayeeni, amenanake Jesús inkiteki, ikantanake: “Ashitanari, monkarapaitetapaaka. Poñaakantayetairo iroñaaka irovaneenkaro pitomi, ari onkantya iroñaakantantyaarori pitomi eejatzi povaneenkaro eeroka.² Eerokatake ovakeriri okanta ipinkathariventantakariri maaroiteni atziri, ari onkantya inkañaaneyetakaantyaarori ikaratzi pashitakaakariri.³ Aririka iriyoyeetaimi apaniro Pipavaperotzi eeroka, iriyoyeetairi Jesucristo itzimi potyaantakeri, arira inkañaanetakaaayetairi.⁴ Noñaakantakemiro povaneenkaro jaka kipatsiki, nothotyaakemirora pikantakenari nantero.⁵ Pishinetena nontsipataiyaami iroñaaka, Ashitanari, ari ankarate añaayetairo avaneenkaro akempitara pairani tekeramintha ovetsikero kipatsi.

⁶ Irikaite piyoshiitairi pashitakaanari, niyotaayetairi niinkarika eeroka. Eerokatake ashitzitakariri, ipoña pashitakaayetanaari naaka. Nokempisantakaayetaimiri piñaane.⁷ Ikinkishireyeta iroñaaka, okaratzi niyotanetari naaka, eerokatake iyotakaayetanarori.⁸ Niyotaayetairi okaratzi piyotakaayetaanari, ikempisantayetanakero irikaite. Ipamp-ithashiretanaa kyaaryoo nokaratzimi eeroka, ikempisantayetanai eerokatake otyaantakenari.⁹ Naakatake kampitakoventziri irikaite. Tera iri nonkampitakovente nampitashivaitarori kipatsiki, aña nokampitakoventatziiri itzimi pashitakaanari.¹⁰ Maaroni nashitari naaka irijatzi pashitari eeroka. Ikaratzi pashitari eeroka irijatzi nashitari naaka. Tema iriiyetake oñaakantayetairoi novaneenkaro.¹¹ Ero nosaikanaí jaka osaviki, niyaataira naaka nonkaratapaimi eeroka, irooma irikaite eekero irisaikanaatyete. Ashitanari Tasorentsi, pinkempoyaaventeri onkantya impairyaaipiintantyaamiri, ari onkantya irovithaavakaantaperotyaari eejatzi, akempitavakara aaka.¹² Eenirora notsipayetari jaka osaviki, naamaakoventayetari, nokempoyaaventayetziri okanta ipairyaaipiintantamiri. Eerora itzi-mayetai peyashivaitaachaneri, apatziro inkantakaiyaaro ipaiyeetziri ‘Otomí peyashivaitaantsi,’ tema ari onkantya omonkaratantyaari oñaaventakeri Osankinajanorentsi.¹³ Iroñaaka niyaatai pisaikinta eeroka. Irootake nokantantayetarori irokapayeeni eenirora nosaiki jaka osaviki, onkantya inkempitantaanari naaka inkimoshiretaiyeni kameethaini irikaite.¹⁴ Niyotaayetakeri piñaane, iro kantacha osheki ikisaneentaitanakeri, tema te ikempitanaari osavisatziite, nokempitara naaka te osavisatzi nonatye.¹⁵ Te nonkovakotemi paayetairi isaikira jaka osaviki, intaani pinkempoyaaventayetairi

ikaariperotakaitzirikari. ¹⁶ Nokempitara naaka te osavisatzi nonatye, eejatzi irikaite te iroshiyanaiaari osavisatziite. ¹⁷ Pintasorentsishiretakairi iraakoventantyaarori kyaaryoori. Tema kyaaryoori onatzi piñaanetari eeroka. ¹⁸ Pikempitaakena naaka potyaantakena nosaikimoyeteri osavisatziite, ari nonkempitzityaariri naaka notyaantayeteri irisaikimoyeteri. ¹⁹ Okovaperotatya iroñaaka nontasorentsishiretai noshineventaiyaarira irikaite, ari onkantya intasorentsishireperotantaiyaari eejatzi irirori.

²⁰ Tera intaani nonkampitakoventeri irikaite, aña nokampitakoventzitari eejatzi inkarate kempisantainane aririka inkinkithatakaayetairi irikaite. ²¹ Namanakoventziri maaroni irikaite onkantya irovithaavakaantaiyaari, aparoni inkantaiya irovithaanaiyami eeroka. Ashitanarí, akempitara aaka ovithaavakaiyani, ari inkempiyetaiyaari eejatzi irovithaavakaaperotaiya, onkantya inkempisantantaiyaari osavisatziite eerokatake otyaantakenari. ²² Iroka novaneenkaro, okaratzi poñaakayetakenari, irojatzí nomatairi naaka noñaakayetairi iriroriite. Arira onkantya irovithaavakaantaperotyaari, akempitavakaara aaka. ²³ Tema pitsipashiretana eeroka, ari nonkempitzitakyaari eejatzi naaka nontsipashiretaiyaari iriroriite, ari onkantya irovithaavakaantaperotyaari. Iro inkinkishiretantayetyaari osavisatziite eerokatake otyaantakena, iniroite petakoyetakari pikempitaakenara naaka iniroite petakotakana. ²⁴ Ashitanarí, eerokatake ashitakaayetakanariri irikaite, nokovi intsipayetaiyaana tsika janta nosaikai naaka, onkantya iriñaantaiyaarori novaneenkaro. Eerokatake ovaneenkatakaakanari, tema petakotzitaikana tekeramintha ovetsikyaata kipatsi. ²⁵ Ashitanarí tampatzikashireri, te iriyotaiyemine osavisatziite. Iro kantacha naaka niyotzimi, eejatzi ikempiyetaka irikaite jiyotzi eerokatake otyaantakenari. ²⁶ Niyotaayetairi niinkama eeroka, eekerora niyaatakaatyero niyotairi, tema nontsipashiretaiyaari, netakoyetaiyaari pikempitaakenara naaka petakotakana.”

18

Jagaitakeri Jesús

(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53)

¹ Aritake ithonkanakero ikantayetakero iroka, shitovanake Jesús itsipatanaari iriyotaane iriyaatero intatsikeronta ovaryeenkaari ipaiyeetziro “Cedrón.” Ari otzimiri pankirentsimashi, tsika janta isaikapaake Jesús itsipayetakari iriyotaane. ² Jiñiitaro eejatzi irika Judas itzimi pithokashitantachane, tema ari isaikaapiintziriri Jesús iriyotaane janta. ³ Ari jareetapaaka Judas itsipatapaakari ovayiriite, ikonovakari kempoyaaventaneri jtyaantakeri ijevare omperatasorentsitaari, irotyaantane eejatzi Fariseo-payeeni. Joirikayetapaakero irovanamento, jamake eejatzi irootamento. ⁴ Iro kantacha Jesús jiyotzitaro maaroni avishimoterine, ishitovashitanakeri, josampitavakeri: “¿Ipaítama pikokovatziri?” ⁵ Ikantaiyini irikaite: “Nokokovatziri Jesús Nazaret-satzi.” Ari ikantzi Jesús: “Naakatake.” Irika Judas itzimi pithokashitakariri, ari ikaratakeri irikaite. ⁶ Jiñaavaitanakera Jesús, ipiyaponthotaiyanakani itaapiiki, tyeeyanakeni. ⁷ Japiitanakeri Jesús, josampitziri: “¿Ipaítama pikokovatziri?” Japiitaiyanakero irirori,

ikantzi: “Nokokovatatziiri Jesús Nazaret-satzi.”⁸ Ari japiitanakeri Jesús, ikantziri: “Aritake nokantakemi naakatake. Naakarika pikokovataiyini, potyaantairi irikaite notsipayetakari, iriyaayetaita.”⁹ Ari omonkaratari ikantzitajaantakari Jesús: “Ashitanari, ikaratzi pashitakaakanari, eero ipeyakaantavaita aparoni.”¹⁰ Ikanta Simón Pedro, otzimimotziri irirori irosataamento, jinoshikanakero, itotzitakeri iyempitaperon-ampi aparoni paitachari Malco, inampirera omperatasorentsijanori.¹¹ Ipoña Jesús, ikantanakeri Pedro: “Povairo posataamento. Aña iri Ashitanari shinetakenari nonkemaantsivaityaaro iroka, ¿eeroma okantzi nomonkarayeneri?”*

Jaayeetanakeri Jesús omperatasorentsijanoriki

(Mt. 26.57-58; Mr. 14.53-54; Lc. 22.54)

¹² Ikanta ovayiriite itsipatakari ijevare, eejatzi ijevare kempoyaaventaneri irotyaantane judío-payeeni, joirikanakeri Jesús, joosotanakeri.¹³ Ari jetapaintaro ikenakaanakeri ipankoki Anás. Tema iriitake irikonkiri Caifás itzimi omperatasorentsijanotatsiri.¹⁴ Irika Caifás iriitajaantakera kantakeriranki judío-payeeni: “Iroora aritatsi ashinete aparoni atziri inkamimentayetai.”

Pedro ikyaake iniyankiirentsita Anás

(Mt. 26.69-70; Mr. 14.66-68; Lc. 22.55-57)

¹⁵ Ikanta Simón Pedro itsipatakari pashine iriyotaane Jesús, joyaatakoventakeri Jesús. Irika pashine iyotaari, iñaapiintane jinatzi omperatasorentsijanori, irootake ikyaantapaakari joyaatakoventakeri Jesús.¹⁶ Iriima Pedro ari ikatziyapaakari jantakironta otantontsiki. Irootake irika iyotaari iñaatapiintane omperatasorentsijanori, ikinkithavaitakaantakarori aamaventarori ashitakoronsi, iro ominkyaantakariri eejatzi Pedro.¹⁷ Okanta aamaventarori ashitakoronsi, osampitakeri Pedro: “¿Kaarima eeroa aparoni iriyotaane irika shirampari?” Ari jakanake Pedro, ikantzi: “Tera naaka.”¹⁸ Tema okatsinkaityaatziira, irikaite onampitaari itsipayetakari kempoyaaventaneri jovaampataiyakeni paampari. Ari isaiki jakitsitaiyani. Ari itsipataiyakarini eejatzi Pedro irikaite, jakitsitaiyarini paampari.

Anás josampitziri Jesús

(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Lc. 22.66-71)

¹⁹ Ikanta omperatasorentsijanori jetanakari Jesús josampitakoventziniri iriyotaanepayeeni, ipoña okaratzi jiyotaantayetakari.²⁰ Ari ikantanake Jesús: “Nokinkithatakaapiintakeri maaroitene atziriite. Niyotaantapiintake japatotapiintaita eejatzi janta tasorentsipankoki, tsika japatotapiintaiyani maaroni judío-payeeni. Tetya nomanakaiyaaro okaratzi nokinkithayetziri.²¹ ¿Opaitama posampitantanari naaka? Posampitayeteri ikaratzi kemayetakenari. Iriiyetake iyotzirori okaratzi nokantayetakiriri.”²² Ikantakerora Jesús iroka, aparoni kempoyaaventaneri ipasavorotanakeri, ikantziri: “¿Arima pinkanteri pakeri omperatasorentsijanori?”²³ Jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Tzimatsirika kaariperori noñaavaitakeri, pinkantenaro

* **18:11** Jiroka ikantakotakeri jaka Jesús: “Iri Ashitanari shinetakenarori nomiretyaaro kepishaari.” Tema irtho oshiyakaaventacha aririka inkemaantsivaitya, okempivaitaro jimirey-eetaro kepishaari.

tsika otzimi. Aña okaratzi noñaavaitakeri kameetha onatzi. ¿Opaitama pipasavorotantanari?”²⁴ Ikanta Anás jotyaantakeri janta Caifás-ki itzimi omperatasorentsijanotatsiri, joosotaka.

Ikantzi Pedro: Te noñeeri naaka Jesús

(Mt. 26.71-75; Mr. 14.69-72; Lc. 22.58-62)

²⁵ Irojatzia ikatziyaka Pedro jakitsivaita paampariki. Ari josampiitakeriri: “¿Kaarima eeroka aparoni iriyotaane irika shirampari?” Ari jotekanakero Pedro, ikantanake: “Tera naaka.”²⁶ Ikanta osamaniityaake josampitairi eejatzi aparoni inampire omperatasorentsijanori, iriitakera isheninkathori itotzitakeri inkaaranki Pedro iyempita, ikantziri: “¿Kaarima eeroka noñaake itsipatami janta pankirentsimashiki?”²⁷ Ari japiitanakero Pedro jotekañaanetantzi, aripaitera jiñaanake tyoopi.

Jaayeeetanakeri Jesús Pilato-ki

(Mt. 27.1-2, 11-31; Mr. 15.1-20; Lc. 23.1-5, 13-25)

²⁸ Tema aritake kitaitzimatake, jomishitovaitanairi Jesús ipankokira Caifás, jaayeeetanakeri isaikinta Pilato ijevarite Roma-satzi. Te inkyeeyapaakeni judío ipankoki Pilato, tema aririka inkyaaavankotakeri ipiyathatakero Ikantakaantaitane ikitevathatantaitari, eerora okantzi iromoshirenkero kitaite Anankoryaantsi.²⁹ Irootake ishitovanta-paakari Pilato, ikinkithavaitakairi, ikantziri: “¿Opaitakama jantakeri irika shirampari?”³⁰ Ikantaiyini irirori: “Eeromi ikaariperotzimi irika, eerotya namirimi jaka.”³¹ Ari ikantzi Pilato: “Paanairi eerokaite, povasankitairi tsika okantzira ikantakaantaitzimiri.” Ikantaiyanakeni judío-payeeni: “Aña te pishinetapiintaiyena noveri nosheninkaite.”³² Ari omonkaratakari ikantzitajaantakari Jesús tsika onkantya irovamaayee-teri.

³³ Ipoña ipiyanaka Pilato ikyaapaintzi inthomoi ipankoki, ikaimapaakeri Jesús, josampitakeri: “¿Eerokatakema Ivinkatharite judío-payeeni?”³⁴ Ari ikantzi Jesús: “¿Piyotashitaroma iroka posampitanari? Kempitaka tzimatsi ipaita kantakemiri niinkarika naaka.”³⁵ Jakanake Pilato: “¿Naakama judío? Aña iri pisheninkaite amakemiri jaka itsipayetakari ijevare omperatasorentsitaari. ¿Ipaitema pantakeri?”³⁶ Ari ikantzi Jesús: “Te nompinkathariventante naaka jaka osaaviki. Ari onkantyaami, aritakemi piñaakemi osheki novayirite kisakoventyaanari, eero jaakaantantana judío-payeeni. Iro kantacha tera ari nompinkathariventante jaka.”³⁷ Japiitanakeri Pilato josampitanakeri: “¿Arima, eerokatake Pinkathari?” Ari ikantzi Jesús: “Eerokatake kantaintsiri. Irootake notzimantakari, irootake nopokantakari jaka kipatsiki noñaaventairo kyaaryoori. Tema ikarayetzi kamaitanaarori kyaaryoori, ikempisantavaanteyetana.”³⁸ Ari ikantzi Pilato: “Irojatzitaveetacha, kyaaryoori.” Ikantanakerira, shitovanake ipiyotaiyakani judío-payeeni, ikantapairi: “Tetya noñeero ompaitya inkenakaashityaari irika shirampari.

³⁹ Poimoshirenkapaitetapiintziro Anankoryaantsi, pametapiintaiyaroni nomishitove aparoni jaakaantaitziri. ¿Nomishitovakaantairima ipaiy-eetziri ‘Pivinkatharite?’”⁴⁰ Ari ikaimaiyanakeni maaroiteni, ikantaiyini: “¡Eero pomishitoviri irika! ¡Iri pomishitove Barrabás!” Irooma irika Barrabás, koshintzi jinatzi.

19

¹ Ikanta Pilato ipasatakaantakeri Jesús. ² Ikanta ovayiriite jampitatapotake kitochee ikempitakaantakero amathairentsi, jamathaitakaakari Jesús. Ipoña ikithaantakarari jonkeromaitatsiri kithaarentsi.* ³ Ipoña ipiyotzimentapaakari, ishironzimentavaitari ikantaiyirini: “¡Jirikataa Ivinkatharite judío-payeeni!” Ipasavorotz- imaitari. ⁴ Eejatzi ishitovapai Pilato, ikantapairi judío-payeeni: “Pameneri, jirika nomishitovakeri onkantya piyotantyaari te noñe ompaitya inkenakaashityaari irika.” ⁵ Ari ishitovakaapaakero Jesús jamathaitayeetantakarari kitocheetapo iitoki, ikithaayeetantakarari eejatzi jonkeromaitatsiri kithaarentsi. Ikantzi Pilato: “¡Jirika shiramparika!” ⁶ Ikanta jiñaavakerira ijevare omperatasorentsitaari ipoña kempoyaaventaneriite, ikaimaiyanakeni, ikantaiyini: “¡Pimpaikakotakaanteri! ¡Pimpaikakotakaanteri!” Ipoña ikantzi Pilato: “Jirika paanakeri eerokaite pimpaikakoteri, tema naaka te noñe ompaitya inkenakaashityaari irika.” ⁷ Jakaiyanakeni judío-payeeni: “Tzimatsi naakaite Ikantakaantaitanari, ontzimatyeye irovamagaiteri irika, tema ikempitakaantashivaitaka Itomi Pava.” ⁸ Ikemavakera Pilato ikantaiyakeni ikempitakaanta Itomi Pava jinatzi, osheki itharovanake. ⁹ Eejatzi ipiyanaa inthomointa ipankoki, josampitapaakeri Jesús: “¿Tsikama pipoñaajaantaka eeroka?” Iro kantacha Jesús te irakeri. ¹⁰ Ikantzi Pilato: “¿Eeroma pakana? ¿Tema piyote pinkathariperori nonatzi naaka, ari onkantake nompaiakotakaantemi, ari onkantake eejatzi nomishitovakaantaimi?” ¹¹ Ipoña jakanake Jesús, ikantzi: “Eeromi ishinetakemiromi Jenokisatzi, eerotyia pipinkathariventaperotaajatanami. Irootakera nokantantari naaka, iriitake maperotainchari ikaariperotake itzimi amakenari jaka, anaanakero piyaariperonka eeroka.” ¹² Aripaite ikokovavetanaka Pilato iromishitovakaantairimi Jesús, iro kantacha eekero ikaimakotaiyatziirini judío-payeeni ikantaiyirini: “¡Aririka pomishitovakaantairi irika, tera paapatziyari pivinkathajanorite César! ¡Tema itzimirika kempitakyaarine irika, ikempitakaantashivaitaka pinkatharimi irinatye, ikisaneentatziiri César!” ¹³ Ikanta ikemavakera Pilato, jamakaantakeri Jesús, jagaitanakeri ipiyotzimentaitakarari, jomisaikapaakeri tsika jamenakoyeetapiintziri iyakoventaari, ipaiyeetziro “Mapipankaa,” iro ipaiyeetziiri eejatzi iñaaneki hebreo “Gabata.” ¹⁴ Ikanta jovet-sikaventapaitetarora Anankoryaantsi iromoshirenkayeetantyaarori, ari tampatzikatapaake ooryaatsiri. Ikantziri Pilato irikapayeeni judío: “¡Jirika Pivinkatharite!” ¹⁵ Iro kantacha irikaite ikaimaiyini, ikantzi: “¡Inkame! ¡Inkame! ¡Pimpaikakotakaanteri!” Ari ikantzi Pilato: “¿Kantatsima nompaiakotakaanteri pivinkatharite?” Ari jakaiyanakeni ijevare omperatasorentsitaari, ikantaiyini: “¡Intaanira César novinkathariteti, tekatsi pashine!” ¹⁶ Ikanta Pilato, joipiyeeri Jesús iraanairi judío-payeeni impaiakakoteri. Ari jaanakeriri.

Ipaikakoyeetakeri Jesús irojatzi ikamantakarari
(Mt. 27.32-50; Mr. 15.21-37; Lc. 23.26-49)

* 19:2 Tema irootake jameyetapiintaiyarini pinkathariite jamathaiyetaro poreryaayetatsiri, ikithaayetaro eejatzi kithaarentsi jonkeromaitatsiri.

¹⁷ Ikanta Jesús irijatzi anatanakero inchakota impaikakotantyaari, iriyaate ipaiyeetziro “Atzirii-toni,” irojatzii ipaiyeetzirii iñaaneki hebreo “Gólgota.” ¹⁸ Ari ipaikakoyeetakeririi, itsipataitakeri apite atzirii, aparonii jovatzikakoitake irakoperoriki, jovatzikakoitakeri pashine irampateki. ¹⁹ Ikanta Pilato jontarekakotakaantake ipaikakoyeetakeri Jesús aparonii osankinarentsii, kantatsirii: “JESÚS NAZARET-SATZII, IVINKATHARITE JUDÍO-PAYEENI.” ²⁰ Osheki judío-payeeni ñaanatakerorii iroka osankinarentsii, tema te intainaperote osaiki nampitsii, tsika ipaikakoyeetakeri Jesús. Tema josankinayeetakero iroka osankinarentsii iñaaneki hebreo, iñaaneki griego, iñaaneki Roma-satzii. ²¹ Irootakera ikantantakaririi Pilato irikaite ijevare omperatasorentsitaariite, ikantzirii: “Eero posankinatziro: ‘Ivinkatharite judío-payeeni.’ Aña onkantatyeeemi posankinatakaante: ‘Kempitakaantashivaitacharii ivinkatharite judío-payeeni.’” ²² Iro kantacha Pilato, ikantanakeri: “Okaratzii nosankinatakeri, aritake ashi ovatyeeero osankinataka.”

²³ Ipoña ovayiriiite aritakera ipaikakotakeri Jesús, jayitanakeri imanthaki, itotakero 4-kotate ipavakaayetakaro aparopayeeni. Ipoña jayitakeri eejatzii iithaare, tera ovavikotatyaa, aparonii okanta jontyeeetziro irojatzii osaviki. ²⁴ Ari ikantavakaiyani ovayiriiite: “Eero athatyaavaitziro iroka, intaani añaareventyaaro, ari añeero intzime ayerone.” Arira omonkaratarii Osankinajanorentsii, kantatsirii: Ipavakaayeetakaro nomanthaki. Iñaareventayeetakaro noithaare.

Irootakera jimataiyakerinii ovayiriiite. ²⁵ Okanta janta ipaikakoyeetakeriira Jesús ari osaikitakeri iriniro otsipatakaro irirento, María iinara Cleofas, ipoña María Magdalena. ²⁶ Ikanta Jesús jiñaakero iriniro, otsipatakari okatziyaka iriyotaane itzimi jetakoperotarii, ikantanakero iriniro: “Tsinané, iriitakera pintomintaiyaari irika.” ²⁷ Ipoña ikantanakeri iriyotaane: “Irootakera pinirontaiyaari iroka.” Aripaitera osaikavankotanakeri irika iyotaari.

²⁸ Okanta avisayetakera maaroni iroka, iyotake Jesús aritake jimonkaratakero, ikaimanake: “¡Nomirevé!” Ari omonkaratarii oñaaventakotakeririi Osankinajanorentsii. ²⁹ Ari othointakotakeri kepishaari janta chomoki. Jaayeetanake inchateva, jankoviitaitake atsimiyaaterone kepishaari, jovaankakoitakeneri ipaantekira Jesús.† ³⁰ Jatsimiyaavakero Jesús iroka kepishaari, ipoña ikantanake: “Othotyapaaka maaroni.” Ari ithamenkotanaka, jatashinenkatanake.

Josataamerekitaitakeri Jesús

³¹ Ari monkarapaitetapaaka jovetsikaventapiintaitaro kitaite jimakoryaantaitarii. Irootake kaarii ikovantaiyani judío-payeeni inkatziyakote ipaikakoyeetakeri kitaiteriki jimakoryaantaitarii, tema iroka kitaite iro jiñaapinkathaperoyeetzirii. Irootake ikovakotantakaririi Pilato inkaraaporitakaanterii paikakotaari inkamantanakyaari thaankiini, irovatzikaryaakoyetairiita eejatzii. ³² Ikanta jiyaataiyanakeni ovayiriiite, ikaraaporitapaakeri aparonii ikaratakari Jesús ipaikakoitzirii, ipoña jimatakeri pashine. ³³ Ari ipithokashivetanakari Jesús, jiñaatzii aritake kamake. Irootake kaarii ikaraaporitantaitarii irirorii. ³⁴ Iro kantacha, aparonii ovayirii josataamerekitantanakarii irosataamento,

† 19:29 Kantakotacharii jaka “inchateva,” irojatzii ikantayeetzirii pairanii “isopo.”

ari iyovanakeri iriraane okonovakaro jiña. ³⁵ Itzimi kinkithatzirori iroka, iriitakera ñaajaantakerori. Omaperotaajatatyaara ikamantzimiri ari onkantya pinkempisantantayetyaari eejatzi eerokaite. ³⁶ Tema iro avisantayetakari irokapayeeni onkantya omonkaratantyaari okantzitakari Osankinajanorentsi:

Eerora ikaraavaitaitziniri aparoni itonki irirori.

³⁷ Okantzitaka eejatzi Osankinajanorentsi:

Ari iramenakoyeetakeri irosataamerekitaiteri.

Ikitaitakeri Jesús

(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56)

³⁸ Ikanta okaratapaake iroka, José Arimatea-satzi, ikampitairi Pilato, ikantziri: “Pishinetenari naanairi Jesús.” Irika José irijatzi kempisantakeriri Jesús, iromananeikiini ikempisantzi itharovakaarira judíopayeeni. Ikanta Pilato ishinetaakeneri. Jatake José, jaanairi. ³⁹ Ari ipokitapaakari eejatzi Nicodemo, itzimi jatashitakeriranki Jesús tsireni, jamakotapaake ikonovaataitziro kasankaari, osheki otenanka iroka. †

⁴⁰ Ipoña José itsipatakari Nicodemo jaanairi Jesús, iponatantakari manthakintsi jashetantakaro kasankaari. Iro jametaiyarini judíopayeeni ikitatapiintziri iyaminkarite. ⁴¹ Janta tsika ipaikakoyeetakeri Jesús, ari otzimiri pankirentsimashi, ari janta osaikiri ovakerari omorona tsika ikitaitziri kaminkari, tekera inkitayeetantyaaro. ⁴² Ari jovayeetakeriri Jesús, tema okaarikiini osaikira iroka omorona, tema irootzimatapaake kitaite jimakoryaantapiintaiyarini judíopayeeni.

20

Jañaantaari Jesús

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12)

¹ Okanta avisanakera kitaite jimakoryaantaitari, eenirora otsireñeenkatzi, ananenkanaka María Magdalena iyaate omoronaki jovayeetakerira Jesús. Oñaapaatziro otanampyaaka mapi jashiyee-tantakarori omorona. ² Ipoña opiyanaka iroori oshiyaperotanakitya iyaatashiteri Simón Pedro itsipatakari pashine iyotaari, iretakoperotane Jesús, okantapaakeri: “Jagaitakeri Avinkatharite, te ayote tsikarika jovayeetairi!” ³ Ikanta Simón Pedro itsipatakari pashine iriyotaane Jesús, jatanake kitataariki. ⁴ Ishiyanakitya jiyaataiyanake apiteroite. Iro kantacha pashine ishiyaperotanakitya jookanakeri Pedro, iri etapaakaro jareetaka kitataariki. ⁵ Jinetapitapaake omoronakira, jiñaapaakitziro onoryaamaitaka iponayeetakariri, temaita inkyaapaake inthomoi. ⁶ Ari jareetapaakari Simón Pedro, ikyaapaake inthomointa, jiñaapaakero eejatzi irirori onoryaamaitaka iponayee-tantakariri. ⁷ Jiñiitapaakaro manthakintsi jankoviyeetantavakariri iitoki, inashita jovayeetanakero te ontsipatyaaro iponayeetantakariri, kameetha jotzipiyeetanairo. ⁸ Ipoña ikyaapaake eejatzi pashine iyotaari itzimi etapaakarori jareetaka kitataariki. Jiñaapaakero okaratzi kantainchari, ari opoña ikempisantaperotanake. ⁹ Tekeramaita inkemathatero okantziri Osankinajanorentsi, aritake irañagai Jesús. ¹⁰ Ipoña ipiyeeyaani ipankoki irika apite iyotaari.

† 19:39 Iroka kasankaari, ikonovayeetakerori mirra, ovaaki inchashi ipaiyeetziri áloe. Osheki otenanka okaratzi 100 libra, irojatzii ikantayeetairi iroñaaka 30 kilo.

Joñaakaaro Jesús María Magdalena

(Mr. 16.9-11)

¹¹ Ari osaiki María opatzimoroki iravaita. Okanta iravaitaka, ari onetapitzi inthomointa omoronaki, ¹² oñaatziiri apite maninkari okitamarakitake iithaare, isaikaiyakeni tsika jonoryaaveetakari Jesús. Aparoni isaikake jiiitoveetakari, isaikake pashine jiiitziiveetakari. ¹³ Ikanta maninkariite, josampitakero ikantziro: “Tsinané, ¿opaitama piraantari?” Akanakeri iroori, okantzi: “Tema jaayeetakenari Novinkatharite, te niyote tsika janta jovayeetakeri.” ¹⁴ Iro okantakitziini, ari opithokanaka, oñaatziiri Jesús, iro kantamaitacha te iyotavairi iriitakera. ¹⁵ Ari josampitanakero Jesús, ikantziro: “¿Ipaitama piraantari tsinané? ¿Ipaitama pikokovatziri?” Oñaajaantzi iroori iri ñaanatziirori aamaventarori pankirentsimashi, okantanakeri: “Pinkathari, eerokarika aakeri, pinkamantena tsika janta povakeri, niyaateeta naaka name-nairi.” ¹⁶ Ari jiñaanatanakero Jesús, ikantziro: “¡María!” Ari amenanakeri iroori, okantzi: “¡Raboni!” (iro ikantaitziri iñaaneke hebreo “Iyotaaneri.”) ¹⁷ Ikantziro Jesús: “Eero poirikana, tema tekeri niyaaita nontsipatapaiyaari Ashitanari. Iro kantacha piyaate pinkamanteneri iyekiite, iroora niyaatai nonkaratapai Ashitanari tsika itzimi Ashitzitamiri eejatzi eerokaite. Iri Novavanetari naaka, irijatzi Pivavanetzitari eerokaite.” ¹⁸ Okanta iyaatanake María Magdalena, okamantapaakeri maaroni iyotaari oñeeri Avinkatharite, okamantapaakeri eejatzi okaratzi ikantakerori.

Joñaakaari Jesús iriyotaaneete

(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49)

¹⁹ Okanta otsirenitanake avisanakera jimakoryaantaitari kitaite, apatotaiyakani iyotaari jashitakotaiyakani shintsiini itharovakaarira judiopyeeni. Ari ikyaapaakeri Jesús, ikatziyimotapaakari, jovethatapaari ikantapai: “¡Pisaikayetai kameetha eerokaite!” ²⁰ Ari jovethatapaakarira, joñaakapaakeri irako, eejatzi imereki. Ikimoshireyetaianake irikaite jiñaavairira Avinkatharite. ²¹ Ipoña japiitanakero Jesús, ikantziro: “¡Pisaikayetai kameetha eerokaite! Ikempitaakenara jotyaaantakena naaka Ashitanari, ari nonkempitzityaamiri eejatzi eerokaite notyaantayetyeemi.” ²² Ari itasonkiri iyotaariite, ikantziro: “Isaikashiretanyaaamiita Tasorentsinkantsi. ²³ Inkarate pimpeyakoyetairi eeroka jaka, aritakera ipeyakoyetairi janta. Iriima kaari pimpeyakoyetairi eeroka jaka, tera impeyakoyetairi eejatzi.”

Iisoshirenkatane Tomás

²⁴ Ikanta Tomás ikaratapiintziri 12 iyotaari, itzimi ipaiyeetziri “Tsi-
pari,” te isaiki irirori jareetantapaakari Jesús.* ²⁵ Ipoña pashine-
payeeni iyotaari ikamantairi, ikantziro: “Noñeeri Avinkatharite.” Iro
kantacha Tomás jakanakeri, ikantziro: “Eerorika noñeeri naaka tsika
ipaikavakoyeetakeri, eerorika nokyaantavakotari irakoki, eerorika
nokyaantamerekitari eejatzi, eero nokempisantsi.”

²⁶ Okanta avisanake 8 kitaite, japiitairo iyotaari japatotaiyani. Arira
isaikitakari eejatzi Tomás irirori. Jashitaiyakeroni shintsiini ashitako-
rontsi, iro kantacha Jesús kyaapaake, ikatziyimotapaari, jovethatapaari
ikantapai: “¡Kameetha pisaikaiyeni eerokaite!” ²⁷ Ipoña ikantapaakeri

* **20:24** Ikantakoyeetziri jaka “Tsi-pari,” irijatzi ipaiyeetziri pairani “Dídimo.”

Tomás: “Jiroka nako, pinkyaantavakotyaaana, pinkyaantamerekityaana eejatzi. Eero pikisoshirevaitzi, ¡Pinkempisante!”²⁸ Ari ikaimanake Tomás, ikantanake: “¡Novinkatharite, Novavane!”²⁹ Ikantzi Jesús: “Aña iro pikempisantantamatsitanakari piñaakena. ¡Kimoshirera irinayetai inkarate kempisantaatsine kaari ñaayetaajatenane!”

Opaita josankinayeetantarori iroka

³⁰ Osheki japiipiitakero Jesús itasonkaventzimotakeri iriyotaaneete, te osankinatakoyetya jaka. ³¹ Iroomaitaka osankinayetantakari irokayeyeni onkantya pinkempisantantayetyaari, irika Jesús iriitake Cristo, Ítomi Pava. Aririka pimpairyaapiintanairi pinkempisantanairi, aritake inkañaanetakaayetaimi.

21

Joñaakari Jesús 7 Iriyotaane

¹ Ikanta okaratapaake iroka, japiitakero Jesús joñaakari iriyotaane, inkaarethapyaaki ipaitayeetziri Tiberias. Jiroka okantaka. ² Ari it-sipatavakaiyani isaiki Simón Pedro, Tomás, ipaitayeetziri eejatzi “Tsi-pari,” Natanael, poñaachari Caná-ki saikatsiri Galilea-ki, itomipayeeni Zebedeo, ipoña apite pashine iyotaari.* ³ Ipoñaashita ikantzi Simón Pedro: “Niyaataye noshimaatya.” Ikantaiyini pashine: “Ari ankarataiyanakemi.” Jataiyanakeni, otetaiyapaakani pitotsiki. Iro kantacha, tekatsimaita iraye ishimaavetaiyakani tsireni.

⁴ Okanta okitaitzimatake, katziyapaaka Jesús oparaiteki inkaare. Iro kantacha iriyotaaneete te iriyotavairi iriitakera. ⁵ Ikaimakotapaakeri, ikantziri: “Evankariite, ¿Tekatsima pagaiyeni?” Ari jakaiyanakeni irirorite: “¡Tetaavé!” ⁶ Ikantzi Jesús: “Poviinkero pakoperoriki piithamento, ari paake.” Ari jimataiyakeroni ikantaitakeriri. Tema jaakera osheki shima, tera iravyagairo irinoshikairo iithamento. ⁷ Ikanta iyotaari iretakoperotane Jesús, ikantanakeri Pedro: “¡Iriitakera Avinkatharite irinta!” Ikemavakera Simón Pedro, ikithaatanaka, ookaatanaka inkaareki. ⁸ Iriima pashinepayeeni iyotaari pitotsiki ikenakoyetanai jinoshikaatakotairi ishimanee, irojatzijaatkotantapaari oparaiteki. Tema isaikakotakitziira niyankyaakiini.†

⁹ Ikanta jayiitaiyapaakeni, jiñaapaakitzi joisaka paampari, ari itashitakari shima, itsipataitakeri tanta. ¹⁰ Ari ikantzi Jesús: “Pamake shima ovakera paakeri.” ¹¹ Ikanta Simón Pedro, joosoryaakotakeri ishimanee, jinoshikakotakeri irojatzij oparaiteki. Antaripayeeni ikantayeta shima, ikaratzi 153. Temaita ontzimpeshe iithamento. ¹² Ari ikantzi Jesús: “Thame oya.” Tekatsira aparoni iyotaari osampiterine niinkarika, tema jiyoperotaiyakeri iriitake Avinkatharite. ¹³ Jaapaakero Jesús tanta, ipayetakeri aparopayeeni, ari ikempitaakeri eejatzi shima. ¹⁴ Irootakera mavatanaintsiri joñaakari Jesús iriyotaaneete jañagaira.

Paamakoveantaiyaanari noishate

¹⁵ Ithonkanakero jovaiyani, josampitanakeri Jesús irika Simón Pedro, ikantziri: “Simón, itomi Jonás, ¿Petakoperotanama eeroka?” Ikantzi Pedro: “Piyotzi eeroka Pinkathari, naapatziyami.” Ikantzi

* **21:2** Ikantakoyeetziri jaka “Tsi-pari,” irijatzira ipaiyeetziri pairani “Dídimo.” † **21:8** Kantakotachari “niyankyaakiini,” okaratzi osanthatzi “200 akonaki,” irojatzij ikantayeetairi iroñaaka “100 metro.”

Jesús: “Paamakoveventyaanarira nokempitakaantaari noishate.”
¹⁶ Japiitakeri josampitziri: “Simón, itomi Jonás, ¿petakotanama?”
 Ikantzi Pedro: “Piyotzi eeroka naapatziyami.” Ikantzi Jesús:
 “Paamakoveventapiintyaanari nokempitakaantaari noishate.”
¹⁷ Iro mavatanaintsiri josampitziri, ikantziri: “Simón, itomi Jonás,
 ¿paapatziyanama?” Ari jovashiretanaka Pedro, tema mavasatzi
 josampiminthatakeri, ari jakanakeri: “Pinkatharí, eerokatake
 iyotziro maaroni, piyotzi eeroka naapatziyami.” Ikantzi Jesús:
 “Paamakoveventyaanari nokempitakaantaari noishate.”
¹⁸ Tema eenirora pevankariperovetani, pikithaatapiintayeta ikeni piyaatayetzi
 tsika pinintakaaro. Irooma aririka pantarikonatapaake, intaani
 povaankavakotaiya, pashine kithaataimine, iraaeyeetaimi tsika te
 pikovavetaro piyaate. Omaperora.”
¹⁹ Ikantantakarori Jesús iroka, ikovatzi inkemathayeetero tsika inkantya inkamai apaata Pedro
 iñaapinkathatairira Pava. Ipoña ikantanakeri eejatzi: “¡Poyaatena!”

Iyotaari iretakoperotane

²⁰ Ikanta ipithokanaka Pedro, jiñaatziiri joyaatakeri iyotaari
 iretakoperotane Jesús, irijatzi apitetzitaririri Jesús jovaiyaniranki,
 itzimi osampitakeriri, ikantziriranki: “¿Pinkatharí, itzimikama
 pithokashityaamine?”
²¹ Arira jiñaavakeri Pedro irika impoitapaintsiri,
 josampitanakeri Jesús: “Pinkatharí, irikasa, ¿ipaitama avishimoterine?”
²² Ikantzi Jesús: “Arimi nonkovemi aritake onkantake irañe
 irika, irojatzi nompiyantakyaari apaata, ¿tera onkovajaantya
 piyotero iroka? Poshiretyaana eeroka.”
²³ Okanta apaata ithonka oivaraakotanaka iroka ikantakeri Jesús, ikemayetakero maaroni
 iyekiite, iñaajaantayetanake eero ikamita irika iyotaari. Iro kantacha,
 tera inkantatye: “Ari nokovi...” aña ikantatzi: “Arimi nonkovemi,
 aritakemi onkantake irañe irika, irojatzi nompiyantapaakyaari, ¿tera
 onkovajaantya piyotero iroka?”

²⁴ Naakatajaantakera ñaaventakotainchari nokantakera “irika iyotaari,”
 tema naaka osankinatajaantakerori iroka osankinarentsi. Irootakera
 ayoperotantaari omaperotatya iroka.

²⁵ Tera noñaaventero maaroni jantayetakeri Jesús, tema osheki onatzi.
 Arimi osankinatakoyetyaami maaroni, kempivaitaka arimi anaanakero
 maaroni kipatsi ompiyotya osankinarentsipayeeni. Ari onkantyaari.

Jantayetakeri Otyaantajanoriite

Ishinetakaantaitziri Tasorentsinkantsi

¹ Teófilo, pairani ovakera netantanakarori notyaantzimiro nosankinare, ari noñaaventakemiro maaroni jantayetakeri Jesús, noñaaventakemiro eejatzi okaratzi jetanakari jiyotaantziri, ² irojatzi omonkaratantapaakari jovajenokaa inkiteki. Tekera irovajenokaiyaata, jiyoshiitakeri Irotyaantajanorite, ikantakaakarira Tasorentsinkantsi, jiyotakaakeri ompaitya irantayeteri. ³ Ikanta ikamavetakara, jiñeetavairi koñaaroini, ari jiyotaiyini iriyotaane añagai. Okaratzi 40 kitaite joñaakapanaatari iriyotaane, jiyotaapanaatziri tsika ikanta ipinkathariventantzi Pava. ⁴ Eenirora itsipayetari Irotyaantajanorite, ikantzitakari irojatzitara isaikayetavake Jerusalén-ki, ikantakeri: “Arira poyaaventavakyaaro omonkaratya okaratzi ishinetaakemiri Ashitanari, tsika otzimi noñaaventzitamamiri. ⁵ Tema omapero Juan joviinkaantantakaro jiñaa, iro kantacha eero osamanitzimaita piñaayetantyaariri Tasorentsinkantsi irinampishiretantyaami kempivaitakami iroviinkaayeetantyaamirimi.”

Jovajenokantaari Jesús

⁶ Ikanta irikaite tsipatakariri Jesús, josampitakeri, ikantziri: “Pinkatharí, ¿Irootaintsima pintsiparyaakoventairi nosheninkapayeeni Israel-mirinkaite?” ⁷ Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “Te onkovajaantya piyotero eerokaite tsikapaite, apaniro jiyotzi Ashitanari tsikapaiterika, iriitajaantake otzimomotzi ishintsinka irantantyaarori. ⁸ Iro kantacha aririka impokake Tasorentsinkantsi irinampishireyetantyaami eerokaite, iriitake aavyaashiretakaimine, impoña piyaayetanake piñaaventaina naaka, Jerusalén-ki, maaroni janta Judea-ki ipoña Samaria-ki, irojatzi intaina tsika overaapaa kipatsi.” ⁹ Ithonkara iñaavaitakero iroka, jamenaminthaitziri iriyotaane, jovajenokayeetairi Jesús, irojatzi ipeyantapaakari menkoriki, tera iriñeetanairi. ¹⁰ Jamenaminthaitzi tsika ikanta Jesús jovajenoka inkitekinta, apite shirampari katziyimotapaakari okitamaraanikitake iithaare, ¹¹ ikantapaakeri: “Galilea-satzi, ¿Opaitama pipampoyiiri inkiteki? Piñaakeri tsika ikanta Jesús jovajenokaa jiyaatai, arira inkantajaantaiya eejatzi apaata aririka impiye.”

Jiyoyeetake pashine impoyaatyaarine Judas

¹² Ikanta ipiyeeyaani iyotaari janta Jerusalén-ki ipoñagaaro otzishiki ipaiyeetziri Olivos, te intainatajaante, oshinetaantsitzi iraniitayeete kitaiteriki jimakoryaantaitari. ¹³ Ikanta jareetaiyaani nampitsiki, ataitaiyapaini jenokinta pankotsi tsika jimaapiintaiyini. Jirika ikarataiyini: Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Jacobo itomi Alfeo, Simón ipaiyeetziri “Kisakotaneri,” ipoñaapaaka Judas irirentzi Jacobo. ¹⁴ Maaroni irikaite ari ikantaitapiintatya japatotaiyani jiñaañaaatayini itsipayetakeri irirentzi Jesús, itsipataro María irinirora, ipoña pashinepayeeni tsinaneete.

¹⁵ Ikanta japatotaiyanira kempisantzinkariite, ikarataiyini 120 atziri-ite. Ari jiñaavaitanakeri Pedro, ikantanake.* ¹⁶ “Iyeikiite, monkarataka okaratzi josankinatakaakeriri Tasorentsinkantsi pairani David-ni, jiñaaventakeri Judas itzimi jevatapaintsiri jaakaantziri Jesús. ¹⁷ Irika Judas iri atsipatapiintakari, ari akaravetari antavaireki. ¹⁸ Iro kantacha jaakeri kireeki ipinaveetakari iyaariperonka, jamanantantaka aparoni kipatsi. Ari iparyaakeri janta Judas, jovatziitotanaka, ithonka itankavaitapaake, ookaporenthakeerekivaitapaaka isheeto. ¹⁹ Ikanta ikemaiyakeni Jerusalén-satzi, ipaitakero kipatsika ‘Iraantsipatha,’ ikantziro iñaaneke irikaite ‘Acéldama.’ ²⁰ Tema osankinarentsiki Salmo-ki, ikantaitake:

Kaankithaantevetya onkantya ipanko,

Tekatsi nampitantaiyaarone.

Ikantaitake eejatzi:

Intzime pashine impoyaataiyaarine irantavaireki.

²¹ Tzimatsira jaka shirampariite itzimi tsiapatapiintakari eenirora itsipavetai Avinkatharite Jesús, ²² itzimi akarantzitakari ovakera joviinkaatata Jesús irojatz jovajenokantaari inkiteki. Okovatya amenai aparoni ankaratairi itzimi ñiitakariri eejatzi Jesús jañagaira.” ²³ Ipoña jookoitake apite: José, ipaiyeetziri Barsabás, irijatzi ipaiyeetzitari Justo, ipoñaapaaka Matías. ²⁴ Ari jiñaañaatakoventanakeri, ikantzi: “Pinkathari, eeroka iyoshiretziriri maaroiteni, jirika apite nookotakeri, poñaakenari aparoni tsika itzimi pikoyaakeri eeroka, ²⁵ iriitake nonkaratairi notyaantajanoritzi nantavaitaimi, irimpoyaataiyaari Judas-ni opeyaashitakaakarira iyaariperonka irirori. Tema Judas, jatake irirori tsika iriyaatera.” ²⁶ Ipoña ikempitakaantakaro irikaite jiñaaretaita, jiñaatzi iriitake Matías. Iriitakera karatanairiri irikaite 11 Otyaantajanoriite.

2

Ipokantakari Tasorentsinkantsi

¹ Okanta omonkarataa joimoshirenkaitziro kitaiteri “Aavataantsi.” Japatotaiyaani maaroni iriyotaane Jesús.* ² Ari omapokashitaitakari iniroite poimpatapaintsiri oshiyavetapaakaro antaro tampyaa, okenapaake jenoki inkiteki, ookantapaakaro pankotsi tsika japatotaiyakani. ³ Iñaashitataika paampashithakeerekitapaintsiri, jookantapaakari aparopayeeni ikaratzi apatotainchari. ⁴ Maaroitena inampishiretantaapaakari Tasorentsinkantsi. Ari jetanakaro iñaavaiyetanakero pashinetasiri ñaantsi, iriitakera Tasorentsinkantsi ñaavaitakaanakeriri.

⁵ Okanta janta Jerusalén-ki, ari isaikayetziri Judío-payeeni poñaayetachari intaina pashineki nampitsi. Iriiyetakera ñaapinkathatasorentsitaneriite. ⁶ Ikanta ikemaitakero poimpatapaintsiri, ipokaiyapaakeni osheki atziri, te iriyotavakero opaita kantachari, tema ikemathatakero aparopayeeni ñaantsi okaratzi jiñaavaiyeetziri, irootake iñaane. ⁷ Ipampoyaavakaanaka, ikantavakaiyani: “¿Tema Galilea-satzi inatzi ikaratzi ñaavaiyetakerori pashineyetsiri ñaantsi? ⁸ ¿Tsikama ikantakeroka akemantariri jiñaavaitziro añaanepayeeni

* 1:15 Ikantayeetziri jaka kempisantzinkariite, irijatz ipaiyeetzirira “iyekiite.” * 2:1 Kantakotachari jaka “Aavataantsi,” irojatz ikantayeetzitari “Pentecostés.”

aaka? ⁹ Tema akarayetakeri jaka Parto-satzi, Medo-satzi, Elam-satzi, Mesopotamia-satzi, Judea-satzi, Capadocia-satzi, Ponto-satzi, Asia-satzi, ¹⁰ Frigia-satzi, Panfilia-satzi, Egipto-satzi, ipoña Africa-satzi okarikitapaira Cirene. Tema akaratakeri eejatzi poñaayetachari Roma, Judío-tatsiri ipoña kaari Judío-vetacha pairani. ¹¹ Eejatzi Creta-satzi, ipoña Arabia-satzi. Ari akaratakeri maaroni irirori akemayetakeri iñaavaitantayetakaro añaanepayeeni, ikinkithatakotziri Pava itasonkaventantzi.” ¹² Ipampoyaavakaiyanakani atziripayeeni, te iriyote opaita jiñiiri. Ikantavakaiyani: “¿Opaitama iroka?” ¹³ Iro kantacha tzimatsi eejatzi atziri thainkanteneri, ikantayetzi irirori: “¡Aña ishinkitaiyatyaani irikaite!”

Etanakarori ikinkithatanakeri Pedro

¹⁴ Ipoña ikatziyanaka Pedro irirori, itsipataraira ¹¹ Otyaantajanoriite, iñaavaitanake shintsiini, ikantzi: “¡Asheninká! ¡Jerusalén-satziite! Pinkempisantavakena onkantya piyotantyaari. ¹⁵ Piñaajaantakema eerokaite ishinkitayta irikapayeeni. Tera, tema ovakera ijenokiityaapaake ooryaa.† ¹⁶ Aña omonkaratayta okaratzi josankinatakeri pairani kamantaneri, Joel-ni, ikantake:

¹⁷ Ikantzi Pava:

Tzimatsi avisatsine ovekaraantapaakyaarone kitaite.

Ari notyaantakeneri atziriite Notasorenka okempivaitakaro irisakoperotaitatyenerimi.

Ari inkinkithatakoyetanaina itomipayeeni eejatzi irishintopayeeni.

Ari iriñaavyayetakya evankariite,

Ari imishiyetake antarikonayetaintsiri.

¹⁸ Ari nonkempitaakeri evankaripayeeni jotzikayeetari, eejatzi evankaropayeeni.

Notyaantaineri Notasorenka apaata, ari inkinkithayetai.

¹⁹ Ari iriñeetake inkiteki kaari iriñaapiintaite.

Iriñeetero kipatsikika irantsi, paampari, antaro kachaareenka.

²⁰ Ompoña iriñeeteri ooryaatsiri intsivakimate,

Iriñeeteri eejatzi kashiri inkempityaaro irantsi,

Irootaatsira omonkarataiya kitaite impokantaiyaari Pinkathari.

Tema antaro irovaneenkaro onkantaiya.

²¹ Inkarate pairyaanairine Pinkathari, javentaayetaari, iriiyetakera avisakoshiretaatsine.

²² ¡Shirampariite! ¡Israel-mirinkaite! Pinkemaiyeni nonkante. Piñeeyakerini eeroka, irikaranki Jesús Nazaret-satzi, iriitakera jotyaantakemiri Pava. Itasonkaventayetakemi, joñaakayetakemiro okaratzi kaari piñaayevetaiyani pairani. ²³ Iro kantamaitacha, jamayeetapaakemiriranki irika, povamaakaantakeri eerokaite ipaikakotantakariri kaariperoshireriite, ari omonkaratakeri onkarate avishimoterine, tema irootake ikinkishireztakarari Pava.

²⁴ Ikanta joviriintairiranki Pava ikamavetakara, tera irishinetanairi inkemaantsivaitaiya. Tema te aavyaajateri kaamanetaantsi. ²⁵ Tema iri josankinatakotakeri eejatzi pairani David-ni, ikantake:

Noñaapiintziri Novinkatharite itsipatana.

Noñaapiintziri Novinkatharite itsipatana.

Tema isaikatzira irirori nakoperoriki, tekatsira impaitya kitsirinkenane.

† 2:15 Kantakotachari jaka “ijenokiityaapaake ooryaa,” irootake ikantaitziri pairani “ooryaa 3.” Okaratzi jametari judío-payeeni irirori, te ishinkineta ovakera onkitaityaamanake.

26 Irootake nokimoshiretantari,

Kamenivaante nokanta notharomentari.

Iriitakera noyaakoperotaiyaari, naventagaiyaarira.

27 Tema eero pookaventanaro noshire sarinkaveniki aririka nonka-mavetakya.

Eero pishinetziro eejatzi novatha ompathaye, pitasorentsitate nonatziira.

28 Piyotaakenaro tsika nonkantya nañaashiretai.

Osheki poimoshirenkaina aririka nontsipataiyaami.

29 Iyeekiite, ayotaiyini aaka tera iri acharineete David-ni ñaaventachane jaka, aña kamataike pairani irirori, ikitaitakeri, irojatzi isaiki iroñaaka. 30 Tema Kamantantaneri jinake irirori, jiyotataitake pairani tzimatsi ishinetakeneriri Pava, ari impinkatharitakairi aparoni incharinentyaari.† 31 Tema okempivaitakaro iriñaakityeeromi David-ni, jiñaaventakero irañagai Cristo, ikinkithatakotakeri eero isaiki irika sarinkaveniki, eero opathayi eejatzi ivatha. 32 Iriitakera jovañagairi Pava irika Jesús. Omaperotatya, maaroni noñeeyavairini naaka. 33 Aritake ovajenokaa, isaikimotapairi irakojanoriki Pava ipinkathariventantapai. Ari omonkaratari okaratzi ishinetzitakariri pairani Ashitariri, aritake irotyaantakeneri Tasorentsinkantsi okempivaitakaro irisakoperotaitayeenerimi. Irootajaantakera piñaayetakeri iroñaaka. 34 Tema kaarira David-ni ovajenokaachane inkiteki, aña iriitataike ñaavaitakerori pairani iroka, ikantake:

Iñaavaitake Pinkathari, ikantavairi Novinkatharite: Pisaikapai nako-janoriki ampinkathariventante.

35 Irojatzi apaata novasankitaantaiyaariri kisaneentakemiri, ari paatzikairiri pinkempitakaantairi pimakoryaakiitamento.

36 ¡Asheninká! iro kameethatatsi ayotaiyeroni iroka maaroni aakaite icharineyetaira Israel-ni. Irika Jesús itzimi pipaikakotakaantakeri eerokaite, iri Ipinkatharitakaakeri Pava, irijatziita Cristo.”

37 Ikanta ikemaiyavakera ikaratzi apatotainchari, antaro oimeraashiretanakeri, josampitanakeri Pedro, eejatzi pashinepayeeni otyaantajanori, ikantaitanakeri: “Iyeekiite, ¿tsikatya nonkantaiyaaka naaka?” 38 Ari jakanakeri Pedro: “Pimpiyashireyetai, poviinkaatzimentaiyaari Jesucristo, pimpairyaayetanairi. Iro iriyotantaityaari impeyakotaimiro Pava pikaariperovetaka, ari inampishiretantaiyaami Tasorentsinkantsi. 39 Irootake ishinetaidakemiri eejatzi eeroka, irojatzi ishinetzitaitakariri pitomipayeeni, ipoña ikaratzi nampiyetarori intaina. Tema maaroni ikaimashireyetairi iriitakera ishinetzিয়েতানিরি eejatzi irirori.”

40 Osheki okaratzi iñaaventakeneriri Pedro, ishintsithatantakariri eejatzi, ikantayetakeri: “¡Povavisaakoshiretya! ¡Pintainaryeeyaari irika atziriite kenashivaiyetainchari!” 41 Irojatzi ikempisantantanakariri osheki atziri oviinkaayetanaka, aamaaka ikaratzi 3,000 atziri kempisantaanaatsiri.

42 Oisokero jovanakero okaratzi jiyotaayetakeriri Otyaantajanori,

† 2:30 Tzimatsi osankinarentsi pairiyiriri Cristo isaikimotairi Pava tsika ipinkathariventantzi irirori.

kameetha jaapatziyavakaana. Ari ipetoryaapiintaiyironi tanta, jaakoventanakaro eejatzi jiñaañaataiyini. §

Irañaantare etayetanakarori ikempisantzinkaritz

⁴³ Ipampoyaanakero jiñaakero itasonkaventantayetake Otyaantajanori, jantayetakero kaari iñaayeetapiintzi. ⁴⁴ Osheki jaapatziyavakaanaka ikaratzi kempisantanaatsiri, jantetaavakaanaro okaratzi tzimimoyetziriri. ⁴⁵ Ipimantayetziro tzimimoyetziriri. Jayira kireeki itsiparyaayetziniri pashinepayeeni kempisantanaatsiri ikaratzi ashinonkaayetachari. ⁴⁶ Ari ikantaitanaatya kitaiteriki jaapatziyavakaana japatotaiyanira tasorentsipankoki. Te irovashaantanakero ikaimavakaiyani ipankoki irovaiyaani, ari ipetoryiirori tanta. Kimoshire ikanta ikempiyavakaiyani, itsinampashireyetanaira. ⁴⁷ Itharomentapiintanakari Pava. Iroora onimoyetakeriri atzirite jiñaayetakero tsikara ikantayetanaa. Arira okantaitanaatya kitaiteriki joshekyaanairi Avinkatharite kempisantzinkariite inkarate avisakoshireyetaatsine.

3

Jovashinchagaitziri kisoporokiri

¹ Okanta pashine kitaite, aritake sheetyaake jiñaañaatapiintaitantari. Ari itonkaanakeri Pedro itsipatanakari Juan, iriyaatero tasorentsipankoki.* ² Ari jomonthaakotantaka jamaitziri aparoni shirampari kisoporokitatsiri. Ari ikantzitayta ovakera itzimapaake. Maaroni kitaite jamaitapiintziri omorokira tasorentsipanko ipaiyeetziro “Ovaneenkaanto.” Ari isaikapiintziri onkanya impashiyetantyaariri kireeki ikampiyetzirira ikaratzi kyaayetatsiri. ³ Ikanta irika jiñaavakeri Pedro itsipatakari Juan, iro inkyaanapaakyaarimi tasorentsipankoki, ikampitavakeri impashitanakyaari kireeki. ⁴ Ari ipampoyaanakeri. Ikantziri: “¡Pamenena!” ⁵ Ikempisantatzi shiramparika, iñaajaantake impatyeeri tsika ompaitya. ⁶ Iro kantacha Pedro, ikantanakeri: “Te intzime noireekite, te intzime eejatzi oro, iro kantacha tzimatsi nantzimotemiri. ¡Pintzinaye! ¡Paniitai! Nompaiyeemiri Jesucristo Nazaret-satzi, iriitakera antemirone.” ⁷ Jakotashitanakeri, jakathatakeri, jovatziyakeri. Omapokashitanaka ishintsitanai iitziki eejatzi ishoonkitziki. ⁸ Ari jimitaanaka ikatziyanakara, aniitanake. Ari itsipatanakari irikaite ikyaapaake tasorentsipankoki, aniiniivaitanai, mitaamitaavaitanaa, itharomentanaari Pava. ⁹ Ithonkara jiñeetakeri janiitanaira, ikemakere eejatzi itharomentanaara. ¹⁰ Ipampoyaatziitaitanakeri jiñaakerora avisaintsiri, te inkmpiyeeetavakyaari irika shirampari, iriitake kampilantapiintatsiri impashiyeeetyaari janta omorokira tasorentsipanko, ipaiyeetziri “Ovaneenkaanto.”

Ikinkithatakaantzi Pedro ikyaapiintaitzi tasorentsipankoki

¹¹ Ikanta kisoporokivetachari, te irookane jovanakeri Pedro itsipatakari Juan. Ipampoyaatziitanakeri atzirite, thaankiperoini

§ 2:42 Kantakotachari jaka “ipetoryiirori tanta,” iroora jantayetanaari kempisantzinkariite aririka inkinkishiretakoteri Jesucristo ikamimotantake. Ari ikantziro jayootavakaiyani, ipetoryiirori tanta, jovaiyani, jiraiyini eejatzi imire. Tema jimatakotaatziiri Jesús tsika ikantanairo joveraantanaaro jovakaanaari iriyotaanepayeeni. Irootakera jiñaaventapiintaitakeri, ikantaitzi “Pimpetoryeero tanta.” * 3:1 Kantakotachari jaka “sheetyaake,” irootake ikantaitziri pairani “oorayaa 9.”

ipiyotzimentapaakari avisatapeshitakera tasorentsipankoki ipaiyeetziro “Irashi Salomón.”¹² Ikanta jiñaavakeri Pedro, ikantavakeri: “¡Shirampariite! ¡Israel-mirinkaitel! ¿Opaitama pipampoyaaaminthatantanari naaka? Eerora pikinkishiretashivaita naakara ashitaro noshintsinka, naakara tasorentsi nomashantariri naniitakagairi irika.¹³ Aña Ivavane Abraham-ni, Isaac-ni, Jacob-ni, ivavanetanakari eejatzi acharineete, iritakera matakakeri iroka, ari onkantya iriñaapinkathayeetantyaariri Itomi Jesús, tsika itzimi paakaantakeri eerokaite janta jevariiteki. Ikovavetaka Pilato irirori iromishitovakaantairimi, te pikovimaita eerokaite.¹⁴ Iriitakemira pomishitovakaantaimi Tasorentsitsitsiri, matzirori itampatzikashiretzi, aña intaani pomishitovantashitaari ovantzinkari.¹⁵ Ari okanta eerokaite povamaantakariri ovañaashiretaneri. Iro kantacha Pava jovañagairi. Noñeeyakerini naakaite jañagai.¹⁶ Okaratzi ovashinchagairiri irika shirampari piñaapiintziri eerokaite, iroora matakaakeriri javentaashiretanaaro nopairyaakenerira Jesús. Irootakera piñaantaiyakariri iroñaaka jeshitakotai kyaaryooperoini.¹⁷ Iyekiite, niyotzi naaka, tera piyoperotero okaratzi pantayakeri, ari ikempitakari eejatzi pijevarepayeeni.¹⁸ Iro kantacha Pava, ari ikenakairori jimonkarairo okaratzi ikinkithatakaayetakeriri maaroni kamantaneriite, ikantake: ‘Aritake inkemaantsitakaitakyaari Cristo apaata.’¹⁹ Irootakera, pimpiyashitantaiyaariri eerokaite Pava, povashaantayetairo piyaariperonka, onkempivaitakyaaromi iroshetakotaatyeeeromi irirori pikaariperovetaka. Ari piñagairo intsipashiretaiyaami Avinkatharite, irovatsinaryaakoyetaimira.²⁰ Aritake irotyaantairi Pava eejatzi Jesucristo, tema ishinetzitakamiro pairani aritake impiye.²¹ Onkantavetakya iroñaaka, ontzimatye isaike Jesucristo inkiteki irojatziri irinintapaitetantakyaari Pava irovakeratakagairo maaroni okempiyevetara pairani. Tema iro ikinkithatakaayetakeriri Tasorentsishireri kamantantaneriite.²² Irootakera jiñaaventakeri pairani Moisés-ni, ikantake:

Ari irotyaantake apaata Pava pashine Kamantaneri, ari iroshiyakota-paakyaanaro naaka jotyaaantakenara. Asheninka irinatye. Maaroni inkamantayetapaakairi, ontzimatye ankempisantero.

²³ Tema maaroni kaari kempisanterine irika kamantantaneri, ari iraperoyeetakeri, eero jiñeeri isheninkapayeeni.

²⁴ Ari ikempitzitakari eejatzi Samuel-ni, iñaaventakotakero okaratzi añaayetakeri iroñaaka, irojatzira iñaaventayetakeri eejatzi maaroni pashinepayeeni Kamantaneriite.²⁵ Eerokayetakera ñeerone okaratzi ishinetantakeri Pava otzimi ikinkithatakoyetakeri kamantantaneriite. Eerokayetakera ñeerone eejatzi okaratzi jantzimotavakaakari pairani Pava itsipatakari acharineete. Tema Pava ikantakeri Abraham-ni: Iriira picharine tasonkaventairine maaroni sheninkatavakaachari tsikarikapayeeni janta kipatsikinta.

²⁶ Ikanta jovañagairi Pava itomi, ari jetakari jotyaaantakemiri eerokaiteki, onkantya intasonkaventantyaamiri, ari onkantya maaroni eerokaite povashaantantaiyaarori piyaariperonka.”

4

Pedro ipoña Juan jaayetanakeri jevariiteki

¹ Eenirotsi Pedro itsipatakari Juan ikinkithatakaayetziri atziriite, areetaiyapaakani omperatasorentsitaari, itsipatapaakari ijevare aamaventarori tasorentsipanko, ipoña Saduceo-payeeni. ² Ikisaiyatyaani, tema Pedro ipoña Juan jiyotaatziri atziripayeeni, ikantayetziri: “Omapero irañaaeyetai kamavetachari, iriitakera Jesús oñaakantapaintzirori.” ³ Joirikaiyapaakeri, jashitakotakaantakeri irojatziki onkitaitamanai, tema aritake sheetyaake. ⁴ Iro kantacha osheki ikaratzi kemayetavakerori kinkitharentsi, ikempisantayetanake. Jiroka ikaratzi tzimanaintsiri kempisantzinkariite, ikarataiyini 5,000 shirampariite.

⁵ Okanta okitaitamanai, japatotaiyakani Jerusalén-ki maaroni ijevarite judío-payeeni, antarikonaite, ipoña iyotzinkariite. ⁶ Ari isaikakeri eejatziki Anás omperatasorentsijanori, Caifás, Juan, Alejandro, ipoñaapaaka isheninkamirinkaite omperatasorentsijanoriite. ⁷ Ikaimatakaantakeri iramayeetakeri Pedro ipoña Juan. Josatekaitavakeri niyanki japatotaiyakani, josampitakeri: “¿Niinkama shintsitakaimiri okanta pimatantakarori iroka? ¿Niinkama pipairyaakeri?” ⁸ Ipoña jakanake Pedro, ikantakaatzitakarira Tasorentsinkantsi, ikantanake: “Pinkathariite, Antarikonaite. ⁹ ¿Iriima piñaatsikoventaiyanari mantsiyari novashinchagairi? ¿Pikovatziima piyotaiyeni tsika ikanta jeshitakotantaari? ¹⁰ Ari nonkamantaiyakemiro, onkantya iriyotantyaari maaroitene Israelmirinkaite. Irika shirampari atsipataiyakari jaka, iriira Jesucristo ovashinchaakeriri, ipaiyeetziri Nazaret-satzi. Iriitakera nopairyaakeri, irijatzira pipaikakotakaantakeri eerokaite. Iro kantamaitacha jovañagairi Pava. ¹¹ Irika Jesús iri oshiyakarori mapi pimanintakerira eerokaite, pikempitakovaitakari ovetsikirori pankotsi. Iro kantacha jovatziyeetairo pankotsinampiki ikempitaaro iroorikami tzinkamintsi.* ¹² Tera intzime pashine kempityaarine Jesús jovavisaakotantzi. Tekatsi ampairyagai jaka osaviki kipatsi, apaniro ikantakaaro Jesús.”

¹³ Ipampoyaitanakeri Pedro, eejatziki Juan, ikantaiyanakeni piyotzimentakariri: “Piñeeri irika, te iriyotaapiintaperoveetyaari, iro kantamaitacha ñaapinkathañaane jovayeetziri. ¿Iriima iyotaakeriri Jesús itsipatakari pairani?” ¹⁴ Irojatziki itsipatakari Pedro ipoña Juan irika atziri jovashinchagairi. Tera ontzime ompaitya inkantakotanakeriri. ¹⁵ Ipoña jomishitovakaantairi japatotaiyanira, ari isaikaiyanakeni irirori iñaanatavakaiyani. ¹⁶ Ikantzi: “¿Tsikama ankanterika irikaite shirampari? Maaroitene Jerusalén-satzi jiyotaiyakani itasonkaventantake. Eero amatairo omanakoteri. ¹⁷ Thame asaryiimatashityaari, ari onkantya eero jiyaatakaantaro iriñaaventeri Jesucristo, impairyaaapiintairi.” ¹⁸ Ipoña ikaimairi eejatziki. Ikantaiyakari: “Aritapaakera piñaaventakeri Jesús, eero papiitairo piyotaantakoyetairi, pimpairyaaayetairi.” ¹⁹ Iro kantacha jakanakeri Pedro ipoña Juan, ikantanakeri: “¿Aritatsima nompiyathatyaari Pava, onkantya nonkempisantantyaamiri eerokaite? Intsityaa pinkantena. ²⁰ Eerora okantzi novashaantairo noñaaventayetero okaratzi noñaajaantakeri, nokemajaantakeri eejatziki.” ²¹ Ikanta jasyariimavaivetakarira jevariite, japakagairi. Tema maaroni atziriite itharomentanakeri Pava jiñaayetakero avisayetaintsiri, tera ontzimatye ompaitya irovasankitaamenteri. ²² Irika shirampari itzimi jovashinchaayeetairi, anaaneentanakero 40 tzimatsiri irosarentsite.

* 4:11 Pamenero Mt. 21.42; Ef. 2.20; 1 P. 2.6–8.

Jamanaiyini kempisantzinkariite iraventaashireperotantyaari eero itharovantaiyani

²³ Ikanta Pedro ipoña Juan, aritakera japakagaitairi, jatake japatotaiyani ikarataiyini, ikamantakeri okaratzi ikantakeriri ijevere omperatasorentsitaari ipoña antarikonaite. ²⁴ Aritakera ikemaiyakeroni, maaroiteni jiñaañaataiyakeri Pava, ikantziri: “Pinkatharijanori, eerokatake ovetsikakero inkite, kipatsi, inkaare, ipoña okaratzi tzimantayetarori. ²⁵ Eerokatake kinkithatakaakeri pairani pinampire David-ni, ikantake:

¿Ipaitama ikiñaaneventaiyirini atziriite?

¿Ipaitama ikinkishirevaitashitantakari?

²⁶ Apatotaiyakani pinkathariventantatsiri jaka kipatsiki, Ipiyotayetaka jevariite,

Irimaimanetantyaariri Pinkathari, eejatzi iriyoshiitaneka Cristo.

²⁷ Arimaitaka jimatakeri Herodes ipoña Poncio Pilato japatotaiyakani nampitsikika, eejatzi Israel-mirinkaite ipiyotaiyakani itsipatakari pashinesatzi atziriite, imaimanetakeri Jesús, pitasorentsita Pitomi, piyoshiitane. ²⁸ Ari okantaka, jimatakeri irikaite okaratzi pikinkishiretakari tsika onkantya. ²⁹ Iroñaaka, Pinkathari, pamenero eeroka jasaryiimatakana, pishinetainaro pinampiyetaanara eero notharovavaitanta nonkamantantairo piñaane. ³⁰ Iroora pishintsinka povashinchaantayetantyaariri mantsiyayetatsiri. Iroora pintasonkaventakaantakyaanariri nompaiyeeeri Tasorentsi Pitomi Jesús.” ³¹ Ikanta ikaratakerora jiñaañaataiyakeni, ontziñaanaka janta tsika japatotaiyakani. Ikantakaantziitanakarira Tasorentsinkantsi iñaaventanakeri iñaane Pava, tekatsi intharovakaanakya.

Maaroni tzimimoyetziriri ari ikaratzi jashitaiyaroni

³² Oshekitanakera kempisantaantsiri. Aparoni okantanaa ipamp-ithashiretanaari. Te imashitavakaiyaaro opaitarika, ipayetavakaaro okaratzi kovityiimoyetariri. ³³ Irikaite Otyaantajanori eekero jiyaatatzi ikinkithatakotziro tsika okanta jañaantaari Pinkathari Jesús. Iniroit-era ikaminthaayetakeri Pava maaroiteni. ³⁴ Te intzimavaite aparoni kovityaaneentavaitatsine, tema itzimirika tzimatsine iipatsite, ipanko, ipimantayetziro. Iraakeri kireeki, ³⁵ impakeri Otyaantajanori, iriitake antetaariri maaroiite jaantayetari aparopayeeni opaita ikoviri. ³⁶ Iroora jimatakeri aparoni Leví-mirinkaite ipaiyeetziri José, Chipre-satzi jinatzi, iri ipaitakeri Otyaantajanoriite irirori, Bernabé. (Oshiyakaaventachari iroka vairontsi Bernabé: “Itomi poshenkanteneri.”) ³⁷ Irika shirampari tzimatsi iipatsite, ipoña ipimantakero. Jaanakeri ovinaro iipatsite, ipa- paakeri Otyaantajanoriite.

5

Ananías opoña Safira

¹ Iro kantacha tzimatsi pashine atziri ipaita Ananías, itsipatakero iina opaita Safira, ipimantakero irirori iipatsite. ² Irika shirampari jaapatziyakero iina, jomanakaaantake ovinaro iipatsite. Jamakeriya tzimakaarantapaintsiri, ipapaakeri Otyaantajanoriite. ³ Ikantavakeri Pedro: “Ananías, ¿ipaitama pishinetantakariri Satanás inthaiyakaiyaami,

iro pikovantari pamataviteri Tasorentsinkantsi, pomanakaarantantakari ovinaro piipatsite?”⁴ “¿Kaarima eeroka ashivetyaarone kipatsika? ¿Kaarima eeroka ashityaarine ovinaro? ¿Opaitama pikinkishiretztantakarori pantero iroka? Tera iri atzirite pamatavite, aña iriira Pava pikovavetaka pamataviterimi.”⁵ Ikanta ikemavakera Ananías, tyaanake, kamanake. Iniroitera itharovaiyanakeni ikaratzi kemayetaintsiri.⁶ Ipoñaanaka evankariite, iponatapaakeri, jaanakeri, ikitatakeri.

⁷ Tekera osamanite, ari okyaapaake iina Ananías, te iyote iroori opaita avisaintsiri.*⁸ Josampitavakero Pedro, ikantziro: “Pinkantena, ¿Arima ikaratzi ovinaro?” Akanake iroori: “Jee, ari ikaratzi.”⁹ Ikantziro Pedro: “¿Opaitama paapatziyavakaantakari pikovi piñaantyaari Itasorenka Pinkathari? Jirika ipiyeeyakani aanakeriri piime ikitatziri, iroñaaka irayitanakyaami eejatzi eeroka.”¹⁰ Apathakerora okantanaka Safira otyaanake ikatziyakara Pedro, kamanake. Ikanta ikyeeyapaakeni evankariite, jiñaapaatziro kamake. Jaanakero, itsipatagairo oime ikitatakara irirori.¹¹ Ikanta jiñeetakero avisaintsiri, iniroite itharovaiyanakeni kempisantzinkariite, eejatzi ikempitayetanakari ikaratzi kemakoyetakerori avisaintsiri.

Osheki itasonkaventantayeetake

¹² Eekero jiyaatakaanakitziro Otyaantajanoriite japatotapiintaiyanakani janta avisatapeshitakera tasorentsipanko ipaiyeetziro “Irashi Salomón.” Eekero itasonkaventantayetanakitzi atzirimashiki.¹³ Ipinkanera jovayetanakeri pashineete, te inkovayetanai intsipatanaiyaari. Iro kantamaitachari tzimataitatsira osheki tharomentaperoventanakariri.¹⁴ Eekero ipokanakitzi shirampariite eejatzi tsinaneete, oshekitanake ikaratzi kempisantanairiri Pinkathari.¹⁵ Jamakoyetapaakeri atziri imantsiyarite jonoryaakoyetapaakeri ishitashiki tsika inkenapaake Pedro. Ikantayetzi: “Inkenapaakerika Pedro jaka, aririka intsimankantanakyaari kapicheeni iraampare, aritake ireshitakotai.”¹⁶ Ari ikempiyetapaakari atzirite poñaayetainchari nampitsiki saikanampitziroori Jerusalén, jamayetake osheki mantsiyariite eejatzi osheki jaakayetziri peyari, jovashinchaayetavakeri maaroiteni.

Ikisaneentaitanakeri Pedro ipoña Juan

¹⁷ Ikanta omperatasorentsijanori, itsipatakari ikaratzi aapatziyakariri, irikaite Saduceo-payeeni, ikisaneentaiyanakani.¹⁸ Jaakaanakeri Otyaantajanoriite, jashitakotakaanakeri.¹⁹ Iro kantacha otsirenivetanakara, pokake imaninkarite Pinkathari, jashitaryaakotairi, jomishitovayetairi, ikantavairi:²⁰ “Piyaate tasorentsipankoki, piñaaventaineri atzirite tsika okantakota ovakerari añaantarentsi.”²¹ Okanta kapichekitaite, areetaiyapaakani tasorentsipankoki, jetapaakaro ikinkithatakantapaake. Tetya iriyotaajataiyeni irirori omperatasorentsijanori, apatotaiyachani itsipayetakari irapatziyane, eejatzi maaroni irantarikonaite Israelmirinkaite. Ipoña jotyaaantake iramayeetakeri Otyaantajanoriite jashitakoveetakarira.

* 5:7 Kantakotachari jaka “tekera osamanite,” iroora ikantayeeztitari eejatzi “3 horas.”

²² Ikanta jiyaatashivetanakari irashitakotane, te iriñaapairi. Piya-paaka, ²³ ikantapaakeri: “Tera añagairi. Irojatzí okanta noñaavetapaakaro ashita kameethaini, irojatzí ikatziyayeveta aamaventariri. Iro kantacha nashitaryaakovetapaakari, te noñaapairi.” ²⁴ Ikanta ikemavatera omperatasorentsijanori, ipoña ijevare aamaventarori tasorentsipanko, ipoña ijevare omperatasorentsitaari, josampitavakaiyanakani ompaityaarika avisatsineri. ²⁵ Ariya jareetapaakari itzimi kamantapaakeriri: “Irikaite pashitakotakaantavetakari eerokaite, isaikaiyini janta tasorentsipankoki ikinkithatakaayetziri atzirite.” ²⁶ Irojatzí jiyaatantanakari ijevare aamaventaneriite, jaanake osheki iratzirite, jamairi eejatzí. Iro kantacha te irakotashivaiteri. Tema intharovakaayetyaari atzirite intsitokantyaari mapi.

²⁷ Ikanta jareetakaapaakari, jovvisaapaakeri tsika japatotaiyakani jevariite. Ikanta omperatasorentsijanori josampitavakeri, ²⁸ ikantziri: “¿Tema pikemi nokantzi chapinki: ‘Aritapaake piñaaventakeri Jesús?’ Eekero piyootaatziri maaroni Jerusalén-satzi. Pikantakotakena eejatzí naaka, pikantzi: ‘Iri ovamaakaantakeriri Jesús.’” ²⁹ Ari jakanake Pedro ipoña pashineete Otyaantajanoriite, ikantanake: “Iriira Pava nonkempisantaperote, eerora nokempisantashivaitari atziri. ³⁰ Tema omapero povamaakaantakeri eeroka Jesús, pipaikkotakaantakeri. Iro kantacha jovañagairi Pava itzimajaantzi ikempisantakeri pairani acharineni. ³¹ Jovajenokairi Pava, jomisaikairi irakojanoriki, itsipataari ipinkathariventantzi. Iriira ovavisaakotagaineri eejatzí. Iko-vake ampiyashireyeshitairi maaroni aakaite Israel-mirinkaite, ari onkantya impeyakotantairori akaariperoshireyevetaka. ³² Naakara ñaakero okaratzi jantayetakeri Jesús, ontzimatyete noñaaventero. Iri-jatzira Tasorentsinkantsi matakainarone, tema iriitakera jotyaantakernari Pava inampishireyeshitairi maaroni aakaite nokempisantairira.”

³³ Ikanta ikemaiyakani, antaro ikisanaka, ikovanake iroverimi. ³⁴ Iro kantacha ari ikatziyanaka aparoni janta, paitachari Gamaliel. Fariseo inatzi irirori, irijatzira iyotaantzirori Ikantakaantaitane. Ñaapinkatha joviri maaroni atziri. Ikantanake: “Asheninká, intsityaa amishitovavakeri kapicheeni irikaite.” ³⁵ Ipoña ikantzi: “¡Shirampariite! ¡Israel-mirinkaite! ontzimatyete pinkinkishiretavakya kameetha tsikarika pinkanteri irika shirampariite. ³⁶ Pinkinkishiretakoteri paitachari Teudas, ikantakaap-erovaitaka irirori. Japatotake pairani 400 atziri. Iro kantamaitachari jovamacheetakeri Teudas, ithonka itzimporokayetanaake maaroni tsipayevetakariri, ari ipeyari. ³⁷ Eejatzí okempitaka pairani josank-inatakotantari maaroni atziri, itzimaveta pashine paitachari Judas, Galilea-satzi inatzi. Japatotake atziri. Iro kantacha jovamaitakeri eejatzí irirori. Ipoña itzimporokayetanaake maaroni tsipayevetakariri, ari ipeyari. ³⁸ Pinkeme nonkantemi naaka: Eero pimaimanetziri irika, piñaashiminthavakyaari. Iriirika antashivaitaro inintakaanekiini, ari impeyashitaiya apaniro, inkempitayetyaari apiteroka noñaaventakotakeri. ³⁹ Iro kantamaitacha, iriirika Pava matakaayetziriri okaratzi jantayet-ziri, eerora pimatziiri eerokaite poitsinampayeri. Paamaventya pimaimanetziririkari Pava.”

⁴⁰ Onimotanakerira maaroni kemaintsiri. Ikaimairi eejatzí Otyaantajanori, ipasatakaantakeri, ikantakeri: “Aritapaake piñaaventakotziri Jesús.” Irojatzí japakaantaariri. ⁴¹ Ipoña ishitovaiyanaini Otyaanta-

janori japatoventaitakari. Tharomenta ikantaiyanakani, ikantaiyini: “Piñaataitero ikempitakaantayeetairi apantaperoyetachari jovasanki-taaventaitakairira Jesús, apairyiiri.” ⁴² Ari ikantapiintanaatya jiyotaantzi maaroni kitaite, ikinkithatakaantzi tasorentsipankoki, ikantzi: “Cristo inatziira irikaranki Jesús.” Arira ikempitaayetakerori eejatzi janta pankotsipayeeniki.

6

Jiyoyeetake 7 ampitakotaneri

¹ Ikanta joshekiperotanakera iriyotaane, ñaavaiyetanake griego-thatatsiri, ikantzi: “Pameneri jantapiintayetakeri hebreo-thatatsiri, ipapiintayetzirora ovaritentsi kamaimetzinkaro, jamaakiyetziro kaari isheninkatajaantayeta iriroriite.” ² Ipoñaashitaka 12 Otyaantajanoriite, japatotakeri maaroni iriyotaane, ikantakeri: “Tera arite nookero noñaaventanairi Pava naaka, nompapiintayetantyaamiri poyaari. ³ Iyekiite ontzimatyepamene jaka akarataiyini, inkarate 7 atziri, iriitakera amenakaantapiinterone iroka. Pinkoye kameethashiretzi-motakemiri, iyotanetachari, inampishiretziitanti Tasorentsinkantsi. ⁴ Ari onkantya naakoventantyaarori naakaite noñaañaayete, nonkinkithatakaante, niyotaantayete eejatzi.” ⁵ Ikanta maaroni apatotainchari, onimotanakeri okaratzi ikantakeriri. Ari ikoyeetakeriri Esteban, aventuraari kameetha Pava, inampishiretziitantakari Tasorentsinkantsi. Ikoyeetakeri eejatzi Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, ipoñaapaaka Nicolás Antioquía-satzi, tsika itzimi kempitakotaariri judío-payeeni, tema irika kaari isheninka judío pairani. ⁶ Ipoña jaayeetanakeri irika 7 janta isaikakera Otyaantajanori, ari jiñaañaatakotavakeri, itasonkaventayetakeri jotzimikapatziitoyetantakari irako.

⁷ Eekerora oivaraanakitya ñaane Pava. Eekero joshekiperotanakitzi eejatzi iriyotaane janta Jerusalén-ki. Ari jimatzitanakaro ikempisantayetanake osheki omperatasorentsitaariite. Jaakaantantaitakariri Esteban

⁸ Ikanta Esteban osheki itasonkaventantayetake janta atzirimashiki, tema Pava neshinonkataririri, ipakeri ishintsinka. ⁹ Iro kantamaitacha, tzi mayetatsi judío ikaratzi apatotapiintachari itzimi paitachari “Jotzikaveetari.” Iriiyetake poñaayetainchari Cirene-ki, Alejandria-ki, Cilicia-ki ipoña Asia-ki. Ari ñaanaminthatanakeri Esteban. ¹⁰ Iro kantamaitacha te inkitsirinkeriri, tema omapero Esteban jiyotanetakaakari Tasorentsinkantsi. ¹¹ Irootakera ikantantakaririri iromananeiki isheninka: “Nokovi pinthaiyakotyaari Esteban. Pinkante: ‘Nokemakeri Esteban ithainkimavaitziri Moisés-ni, ari ikempitakeriri Pava eejatzi.’” ¹² Iroora ovatsimaaperotanakeriri atziririite ikisaneentanakeri Esteban, ari ikempitanakari antarikonaita, eejatzi iyotzinkariite. Jaakaantaitakeri, jaayeetanakeri japatotaiyani jevariite. ¹³ Arira jamaitapaakeri thaiyakotakariri Esteban, ikantapaake: “Irika shirampari osheki ithainkakero tasorentsipanko, ithainkakero Ikantakaantaitane eejatzi. ¹⁴ Nokemakeri ikantake: ‘Ari imporokakero tasorentsipanko Jesús ipaiyeetziri Nazaret-satzi, ipoña irovashiñaayetairo ameyetari aakaite jiyotaayetairi Moisés-ni.’” ¹⁵ Ikanta

jeváriite apatotainchari, ipampoyaanakeri Esteban, iñaatziiri iporoki ikempitanakari maninkari.

7

Joipiyanakeneri ñaantsi Esteban irojatzi jovayeetantakariri

¹ Ikanta omperatasorentsijanori josampitakeri Esteban, ikantziri: “¿Omaperoma ikantakoitzimiri?” ² Ari jakanake irirori, ikantzi: “¡lyekiite! ¡Ashitaanitachari! Pinkeme nonkantemi. Pairani isaikavetantakari acharine Abraham-ni janta Mesopotamia-ki, joñaakakari ovaneenkatachari Pava, tekeraminthara iriyaatanakeeta irinampityaaro Harán-ki. ³ Ikantakeri: ‘Pookanairo pinampitsite, pookanairi pisheninkamirinkaite, piyaate pashineki kipatsi noñaakemiri naaka.’ ⁴ Ikanta Abraham-ni, jookanairo inampitsite paitachari Caldea. Irojatzi ipokantaari inampitaaro Harán-ki. Ikanta ikamaira iriri, irojatzi jotyaaantakariri Pava jaka, tsika anampitaro iroñaaka aakapayeeni. ⁵ Iro kantamaitacha, tera irashitakaaperotyaaari, tekachaajaini irashitakaiyaari kapicheeni. Ishinetzimaitakaniri imperi apaata, aririka inkamake. Iriira ashitaiyaarone inkarate charinetaiyaraine. Irootakera ikantakeriri okantavetaka Abraham-ni tekeramintha intzime irovaiyane. ⁶ Iro kantacha ikantakeri eejatzi: ‘Triñeero pincharineyetyaari irinampityaaro iipatsiteki pashine atziri. Onkarate 400 osarentsi inkemaantsivaitya iromperavaitaityaari janta. ⁷ Impoña novasankitaakeri naaka inkarate omperavaitakayaraine. Iriima pincharineyetyaari namairi maaroni jaka nampitsiki, ari irantavaitainari naaka.’ ⁸ Ipoña ikantakeri Pava eejatzi pairani Abraham-ni: ‘Ontzimatye pintomeshitaanitya, tema tzimatsi antzimotavakaiyaari.’ Jimatakeri pairani Abraham-ni. Eejatzi ikempitaakeriri itomi irirori, iro jimaakotapaakitziini 8 kitaite, itomeshitaanitakeri. Ari ikempitaakerori Isaac itzimakeranki Jacob-ni. Ari ikempitaakeriri eejatzi Jacob-ni 12 itomipayeeni, itzimi acharineyetanakari aakaite. ⁹ Ikanta irikaite, itzimi acharineyetaari aakaite, ikisaneentakeri irirentzi José, ipimantakeri. Ari okanta jareetantakariri inampiki Egipto-satzi. Iro kantacha, arira itsipatapiintakari Pava, ¹⁰ jovavisaakotairi okaratzi ikemaantsivaivetaka. Ipakeri iyotanetaantsi, irootake jaakameethatantakariri ivinkatharite Egipto-satzi paitachari Faraón. Irojatzi ipinkathariventantakariri irirori maaroni Egipto-satzi, eejatzi maaroni isheninkamirinkaite irirori Faraón. ¹¹ Ipoña areetaka antaro tashetsi janta. Osheki ikovityaaneentaiyakeni Egipto-satzi. Ari okempitakari eejatzi janta inampiki Canaan-satzi. Te iriñeero pairani acharineni ompaitya irovayetaiyaaari. ¹² Ari ikemakeri Jacob eenirotatsi ovaritentsi janta Egipto-ki. Jotyaaantakeri itomiite iramanantakite.* ¹³ Ikanta japiitakeri jiyaataiyini, ari jiyotakagaari José irirentzipayeeni. Ari okanta jiyotantakariri Faraón tsika itzimi isheninkamirinkaitetari José. ¹⁴ Ipoña José, ikaimakaantairi iriri Jacob, eejatzi maaroni isheninka, aamaaka ikaratzi 75 atziri jataintsiri Egipto-ki. ¹⁵ Ari okanta jareetantakariri Jacob Egipto-ki. Ari ikamairi irirori janta. Ari ikempitakari eejatzi ikaratzi acharineyetanakari. ¹⁶ Ipoñaashitaka

* 7:12 Kantakotachari jaka “ovaritentsi,” irootakera ikantayeetziri eejatzi “trigo.”

jaatonkiyeetanairi Siquem-ki, jotypeetairi janta, otzimi pairani Abraham-ni jamanantakeneriri itomipayeeni Hamor.

¹⁷ Okanta omonkaratzimataka okaratzi ikantakeriri pairani Pava acharine Abraham-ni. Tzimanakera osheki ireentsite asheninkapayeeni janta Egipto-ki, ¹⁸ irojatzit izimantakeri pashine pinkathari janta Egipto-ki, kaari iyotakoterine José. ¹⁹ Ikanta irika pinkathari, osheki jamatavitakeri asheninka, jovashinonkaavaitakeri. Ishintsiventakeri irookaventeriri ireenchaanikite, onkantya inkamantyaari, eero joshek- itanta. ²⁰ Aripaitera itzimakeri Moisés irirori. Iriitakera irika eentsi ookimotakariri Pava. Ikaratzi mava kashiri jomanavetakari ipankoki ashitariri. ²¹ Okanta omonkarapaitetapaaka irookaventantyaariri inkamemi, oñaakeri irishinto Faraón, aakeri, opiraanitaari okempitakaantakeri iriirikami ovaiyane iroori. ²² Ari ikantakeri Moisés-ni jiyotantakarori okaratzi jiyotanetari Egipto-satzi. Iriiperori shirampari jinake, irooperori okantayetaka jantayetakeri.

²³ Ikanta otzimakera 40 irosarentsite Moisés-ni, ikovake irareetyaari isheninkapayeeni, Israel-mirinkaite. ²⁴ Iro kantacha iñaapaake aparoni Egipto-satzi jovasankitairi aparoni isheninka. Ikisakoventapaakari Moisés isheninka, jovakeri Egipto-satzi. ²⁵ Iñaajaantake Moisés-ni ari ikinkishiretaiyakeni isheninkapayeeni, iriitakera jotyaantakeri Pava intsiparyaaakoventayetairi. Iro kantamaitacha irikaite te iriyotakotaiyeri. ²⁶ Okanta okitaitamanai, iñaake jantavakaiyani isheninka. Ari ikovavetaka Moisés irookakairimi, ikantavetapaakari: ‘Eero povashinonkaavakaiyani pantavaka, pisheninka povavakaiyani.’ ²⁷ Ipoñaanaka irika antziriri isheninka, jotatsinkavakeri Moisés. Ikantziri: ‘¿Niinkama kantakemiri iroñaaka eerokara novinkatharite? ¿Pikovatziima eeroka piyakoventena?’ ²⁸ ¿Pikovatziima poveni naaka pikempitaakeri chapinki povantakariri Egipto-satzi?’ ²⁹ Ikanta ikemavakera Moisés ikantakeriri isheninka, ari ishiyanaka. Jatake iipatsiteki Madián-satzi. Ari isaikakeri janta nampitsinentsiki, irojatzit izimantakeri apite itomi.

³⁰ Okanta avisake okaratzi 40 osarentsi. Janta tsika te inampiitaro, okaakitapaira otzishi paitachari Sinai, ari joñaakakariri aparoni imaninkarite Pava, ipaampatakaairo kitocheemaishi. ³¹ Ipampoyaaminthananakero Moisés iñaakeri. Ikovajaantzi iramenero okarikiini, ari ikemakeriri Pinkathari iñaanatziri, ikantziri: ³² ‘Pava nonatzi naaka, naakatake iñaapinkathatake picharine, Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.’ Ari itharovanakeri Moisés, okavaitanaka, tera inkove iramenanairo. ³³ Ipoña ikantanakeri eejatzi: ‘Pi-zapato-ryeeya, tema pikatziyantatyaaro iroñaaka kipatsi notasorentsipathatakaakeri. ³⁴ Noñaakeri janta Egipto-ki nokoyaakeri pisheninkapayeeni, osheki jashinonkaavaitaka. Nokemakeri jatekashirevaitaiyakani. Irootake nopokantakeri nontsiparyaaakoventaimi. Eerokatake notyaante janta Egipto-ki pantero.’

³⁵ Tema pairani imanintaveetakari Moisés-ni, ikantaitakeri: ‘¿Niinkama kantakemiri iroñaaka eerokara novinkatharite?’ Iriitajaantakera jotyaantakeri Pava iroñaaka impinkathariventairi isheninkapayeeni, iri intsiparyaaakoventairi eejatzi. Iriitakera matakaairine imaninkarite Pava iñaakeri ipaampatakaairo kitocheemaishi. ³⁶ Irijatzira Moisés-ni omishitovairiri pairani asheninkapayeeni Egipto-ki, osheki itasonkaventantzi

janta. Arira ikempitaakerori eejatzi janta inkaareki ipaiyeetziri 'Kityonkaari,' eejatzi okempitaka isaikavaivetantakeri okaratzi 40 osarensi tsika te inampiitaro. ³⁷ Irijatzira Moisés-ni kantakeriri pairani asheninkapayeeni: 'Ari irotyaantake apaata Pava pashine Kamantaneri, ari iroshiyakotapaakyaanaro naaka jotyaantakenara. Asheninka irinatye.' ³⁸ Irijatzira Moisés-ni apatotakeriri pairani asheninkapayeeni janta tsika te inampiitaro, ikinkithavaitakaakeri maninkari janta otzishiki Sinaí, itsipayetakari asheninkapayeeni. Iri-itake aajaantakero ovañaantaneri ñaantsi, irojatzji jovavisaantakairori aakaite. ³⁹ Iro kantacha te inkove acharineete inkempisanteri Moisés-ni, osheki ipiyathatakari. Iro ikovaiyakeni impiyeemi inampiki Egiptosatzji. ⁴⁰ Irootake ikantantakariri Aarón-ni: 'Iriivetaka Moisés tsi-paryaakoventaanari Egipto-ki. Iro kantacha te ayote opaita avishimotakeriri kaari ipokanta jiyaatzira chapinki otzishiki Sinaí. Povetsikena novavanetaiyari.' ⁴¹ Ari jovetsikaitakeneri kempitavetyaarine evonkiri vaca. Ikovaiyakeni inkempitakaanteri Pava. Jovamaakeneri ipirapayeeni iroimoshirenkantyaariri ivavane. Aña iriivetaiyakanira ovetsikakeri. ⁴² Irootakera, jintainaryaantanakariri Pava irikaite, ishinetanakeri iriñaapinkathatashityaari oorentayetachari inkiteki, tema iriitake josankinatakotzitatari kamantantaneriite, ikantake:

¡Israel-mirinkaite! ¿Naakama piñaapinkathatantaka pipirapayeeni pipometapiintzirira?

Tema iro pantapiintakeri okaratzi 40 osarensi janta tsika te jinampiitaro.

⁴³ Aña iri Moloc piñaapinkathatashitapiintakeri, pikekenatakaapiintakero ipankoshetaitzirira.

Arira pikempitapiintakeriri jivavanetashiitari kempitariri impokiro ipaiyeetziri Renfán,

Piñaapinkathatashivaitakari povetsikayetane eerokaite.

Irootakera noshinetantyaamiri irayeeetemi intaina panaanakero Babilonia.

⁴⁴ Isaikavaitantakeri pairani acharineete tsika te inampiitaro, otzimimotziri tasorentsithaante. Ari jovakoyetzirori irosankinare Moisés-ni. Iroka tasorentsithaante, irootajaantakera jovetsikakaantakeri Moisés-ni tsikara okantajaanta joñaakakeri Pava. ⁴⁵ Irootakera iroka jaajaapiintakeri pairani acharineete, irojatzji jaretantakeri kipatsiki tsika ontzime irashitaiyaari. Iroora jamayetairi ijevatantakariri Josué, joitsinampaantakariri ashivetarori iipatsite, ikantakaarira Pava. Arira ikantaitatzji iro joisokerotakero tasorentsithaante, irojatzji itzimantakeri pairani David-ni. ⁴⁶ Ikanta pinkathari David, osheki jaakameethatakari Pava, ikantake irirori: 'Tema eeroka Pava iñaapinkathatake pairani Jacob-ni, pishinetena naaka novetsikemi aparoni pankotsi pisaikantyaari.'

⁴⁷ Iriimaitaka Salomón ovetsikakeneriri tasorentsipanko. ⁴⁸ Iro kantamaitacha Pava, Jenokisatzji te inampitantaro pankotsi irovetsikane atziri. Iroora iñaaventakeri kamantantaneri, ikantake:

⁴⁹ Jiroka ikantakeri Pava:

Irootakera inkite nothointantari nopinkathariventantzi.

Irooma kipatsi iroora nomakoryaakiitantapiintari.

¿Tsikama onkarateri pankotsi irovetsikayeetenari?

Eerora nantetaro nomakoryaantyaaro.

⁵⁰ ¿Kaarima naaka ovetsikayetakero maaroni tzimayetatsiri?

⁵¹ Eekero ikantatzi Esteban: ‘Iro kantacha eerokaite, ari pinkantapiintaatya pikisoshiretzi, tera pinkempisananete, pikempitakari pashinesatzi atziri kaari asheninkayeta. Pashi povapiintakero pipiyathatakari Tasorentsinkantsi pikempitakoyetaari picharineete.’ ⁵² ¿Tzimaajatatsima aparoni kamantantneri kaari inkemaantsitakaavaitya pairani picharineete? Jovamaayetakeri ikaratzi kinkithataintsiri, ikantake: ‘Aatsik-itakera itzimi matzirori itampatzikatzi.’ Aritakera pokake iroñaaka matzirori, iriitake pipithokashitaiyakari eerokaite, povakeri. ⁵³ Tema eerokaite iyotayevetaaro Ikantakaantaitane okaratzi jiyotaayevetakairi maninkari, iro kantacha osheki pipiyathataka.”

⁵⁴ Ikanta ikemaiyavakera apatotainchari, antaro ikisanakeri Esteban, jatsikaikitashitanakari. ⁵⁵ Iriiima Esteban inampishiretziitantakarira Tasorentsinkantsi, jamenanake inkiteki, iñaakero irovaneenkaro Pava, iñaakeri eejatzi Jesús ikatziyaka irakojanoki Pava. ⁵⁶ Ipoña ikantanake: “¡Pamene! Noñaakero inkite ashitaryaanaka, noñaakeri Itomi Atziri ikatziyaka irakojanoki Pava.” ⁵⁷ Ari joshepiyempitanakari irikaite. Ikaimaiyanakeni shintsiini, ishiyashitapaakari Esteban. Joirikapaakeri. ⁵⁸ Ipoña jaayeetanakeri othapitapaa nampitsi. Ari jetapaakari itsitokantari mapi, isapokaiyanakero iithaare, jooanakeneri aparoni evankari paitachari Saulo, ikantakeri: “Pamenavakenaro noithaare, nontsitokavakeriita.” ⁵⁹ Ikanta itsitokaitzirira Esteban, iñaañaatanakeri irirori Pava, ikantziri: “Novinkatharite Jesús, jatashinenkatakenera noñaapaimi.” ⁶⁰ Ari jotziverokanakari, iñaavaitanake shintsiini, ikantanake: “Novinkatharite, eerora poipiyiniri iroka kaariperonkantsi.” Ikaratakerora iñaavaitakero iroka, makoryaanake.

8

Ipatzimaminthatziri Saulo kempisantzinkariite

¹ Ikanta Saulo jamenakotakeri Esteban itsitokaitziri, ikantanake irirori: “Arivé, kamake Esteban.” Aripaitera etanakaro ipatzi-maminthataitziri kempisantzinkariite janta Jerusalén-ki. Irootakera ishiyayetantanakari maarointeni Judea-ki, ikenayetanake eejatzi nampitsiki Samaria. Eeniromaita isaikanake Otyaantajanori iriroriite. ² Ikanta ñaapinkathatasorentsitaneriite ikitatakeri Esteban, iniroitera jiraakovaitakari. ³ Iriiima Saulo ikovavetaka irirori iraperoterimi kempisantanaatsiri. Jiyaatapiintashiyetakeri ipankoki, jinoshikayetziri shirampari, tsinane, maaroni. Jominkyaakaanayetakeri.

Ikinkithayeetziro Kameethari Ñaantsi nampitsiki Samaria

⁴ Iro kantacha maaroni shiyayetainchari, jatayetanake pashineki nampitsi. Ikinkithatakoyetakero Kameethari Ñaantsi janta. ⁵ Ikanta Felipe, iriitakera aparoni shiyainchari eejatzi, areetaka nampitsi Samaria-ki. Ikinkithatakotapaakeri Cristo. ⁶ Ari japatotaiyanakani maaroni atziripayeeni, jovayempitatakaro ikinkithatziri Felipe, tema iñaayetakero itasonkaventantapaake eejatzi. ⁷ Jovashinchaayetai osheki atziri jaakavetari peyari. Antaro ikaimayetzi peyari ishiyayetara. Eejatzi okempitakari, osheki atziri kisoporokivetachari, kaari kameethavetachane iitzi, jovashinchaayetairi maaroni. ⁸ Irootake ikimoshiretantakari maaroni nampitarori janta nampitsiki.

⁹ Iro kantacha tzimatsi janta paitachari Simón. Sheripiyari inavetaka pairani. Jamatavitake osheki atziri nampitachari Samaria-ki. Osheki ikantakaaperovaitaka. ¹⁰ Iñaapinkathatzivetakari atziriite, jevariite, maaroni, ikantayetzi: “Thame ankempisanteri, tema irika Simón imatakero iñaavyatari Pava.” ¹¹ Ikempisantaitziri Simón maaroni ikantayetziri. Oshekira osarentsi ipampoyaaminthataitakeri isheripiyarinkakiini. ¹² Iro kantacha jareetapaakara Felipe, ikinkithatapaakero Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Jesucristo, ñaaventakotziri eejatzi Pava tsika inkantaiya impinkathariventantai. Joviinkaayetanaka shirampariite, eejatzi tsi-nanepayeeni. ¹³ Ari jimatzitanakaro eejatzi Simón irirori, ikempisantavetanaa, oviinkaavetaka eejatzi. Te irookane itsipatanakari Felipe, iñaakerira itasonkaventantayetzi. Ipampoyaaminthatanakeri.

¹⁴ Ikanta Otyaantajanoriite saikatsiri Jerusalén-ki, ikemakotakeri Samaria-satzi ikempisantayetairo iñaane Pava. Irootakera jotyaantantakariri Pedro ipoña Juan. ¹⁵ Ikanta jareetaiyakara Samaria-ki, jiñaañaatakotapaakeri kempisantzinkariite, onkantya irinampishiretantaiyaariri iriroriite Tasorentsinkantsi. ¹⁶ Tema intaani joviinkaayeetakeri ipairyeetakeri Avinkatharite Jesús. Tekeramintha inampishiretantyaari iriroriite Tasorentsinkantsi. ¹⁷ Ikanta Pedro ipoña Juan, jotzimikapatziitoyetantakari irako aparopayeeni. Arira inampishireyetantanakari Tasorentsinkantsi. ¹⁸ Jiñaakerira Simón jantakeri Otyaantajanori, ikaratzi jotzimikapatziitotantakari irako atziri, inampishiretantaari Tasorentsinkantsi, ipinavetanakari irirori Otyaantajanori, ¹⁹ ikantanakeri: “Jirika kireeki, pimpena eejatzi naaka pishintsinka, nonkempitantaamiri eeroka, onkantya nonampishiretakaantyaariri Tasorentsinkantsi nosheninka, notzimikapatziitotantyaarira nako.” ²⁰ Ari jakanakeri Pedro, ikantziri: “¡Arira pinkarataveetairi piireekite pimpeyashitaiya! ¿Piñaajaantakema ari pamanantantakyaaro piireekite ipashitantari Pava? ²¹ Eerora pimataajatziro pinkempitakotyaanaro naaka, tema jiñaakemi Pava te pintampatzikashirete. ²² Povashaantairo piyaariperonka, pinkovakotairi Pava, añaamatsite ari impeyakotaimiro pikinkishirevetakari. ²³ Niyotakemi naaka, osheki pikisashirevaitaka. Arira pikantapiintatya pikaariperoshirevaitzi.” ²⁴ Ipoña jakanake Simón, ikantanake: “Pamanakotaina eeroka Pinkathariki, onkantya eero avishimotantana okaratzi pikantakenari.”

²⁵ Ikanta Pedro ipoña Juan, ikaratakero ikinkithatakotakeri Pava. Ipoña ikenayetanake pashine nampitsiki okaratzi saikatsiri janta Samaria-ki, ikinkithatakero janta Kameethari Ñaantsi. Arira ipiyeeyaani Jerusalén-ki.

Felipe ipoña Etiopía-satzi

²⁶ Ikanta imaninkarite Pava, iñaanatakeri Felipe, ikantziri: “Piyaate nampitsiki paitachari Gaza, iro pimpampithatanake avotsi poñaachari Jerusalén-ki irojatzji janta.” Tema iroka avotsi irootake kenachari tsika te inampiitaro. ²⁷ Jatake Felipe. Okanta niyanki avotsi, jomonthaakari Etiopía-satzi. Iriiperori inatzi. Iriitake kempoyiiri kireeki janta Etiopía-ki tsika opinkathariventantzi tsinane paitachari Candace. Ipoñagaatyaaro

irirori Jerusalén-ki iñaapinkathaziri Pava.* ²⁸ Iroora iriyaatairo irirori inampiki, isaikantakaro ishiyakomento, jiñaanavaitziro irosankinare Kamantantneri Isaías-ni. ²⁹ Iñaanashiretanakeri Tasorentsinkantsi irika Felipe, ikantziri: “Piyate, pokarikityaari shiyakotainchari.” ³⁰ Ikanta ipokashitapaakeri Felipe, ikematziiri Etiopía-satzi iñaanatziro irosankinare Isaías-ni. Ari ikantziri: “¿Pikemathaziro piñaanatziri?” ³¹ Ari ikantzi Etiopía-satzi: “¿Tsika inkene nonkemathatero, tera intzime impaitya iyotainarone? Pimpoke eeroka, pintsipatyaana.” ³² Jirokara Osankinar-entsi iñaanatziri:

Ikempitakaayeetakari jaayeetziri oisha irovayeeteri.

Ikempitakari oisha te inkaimavaite irameeyeeteri,

Ari ikempitakari eejatzi irirori, maire ikantaka.

³³ Tsinampashirera ikantakaayeetakari, te ontampatzikate okaratzi ikantakoveetakariri.

Ari jovamaayeetakari, temaita intzime irovaiyanepayeeni irirori.

³⁴ Ikanta irika iriiperori Etiopía-satzi, josampitanakeri Felipe: “Pinkantena. ¿Niinkama iñaaventziri Kamantantneri? ¿Iriijatzima ñaaventacha? ¿Pashinema iñaaventzi?” ³⁵ Ari jetanakaro Felipe ikinkithatakanakeri irosankinareki Isaías-ni, iñaaventanakeneri Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Jesús. ³⁶ Okanta osamaniityaake, ikenimotapaakero jiña, ikantzi Etiopía-satzi: “Jiroka jiña. ¿Eeroma okantzi noviinkatya naaka?” ³⁷ Jakanakeri Felipe, ikantziri: “Pikempisantaperotanairika, ari onkantake.” Ikantzi Etiopía-satzi: “Nokempisantzi, iriitake Jesucristo Itomi Pava.” ³⁸ Ari jovatziyakaantapaakero ishiyakomento Etiopía-satzi. Ayiitanake apiteroite, jatanake jiñaaki. Ari joviinkaatakari. ³⁹ Ikanta itonkaanai jiñaaki, jaanairi Felipe Tasorentsinkantsi. Irika iriiperori Etiopía-satzi, tera iriñaanairi tsika ikenanake. Iro kantacha irika atziri kimoshire ikanta jiyaatai irirori. ⁴⁰ Iriima Felipe jiñaashitaaro irirori isaikapai Azoto-ki. Ipoña javisayetanake pashineki nampitsi ikamantantayetziro Kameethari Ñaantsi, irojatziri jareetantaari Cesarea-ki.

9

Pashineshiretai Saulo (Hch. 22.6-16; 26.12-18)

¹ Ikanta irirori Saulo, te irovashantero jasaryiimayetari irovamayeri iriyotaane Pinkathari. Irootake jiyaatashitantakari omperatasorentsijanori Judío, ² ikantakeri: “Posankinateneri omperatasorentsitaari saikatsiri nampitsiki Damasco, pinkanteri: ‘Pishineteri Saulo irayeteri karatanairiri ipaiyeetziri “Avotsi.” Inkyaayete japatoyeetapiinta, irosoyeteri shirampari eejatzi tsinane, iramakeri jaka Jerusalén-ki.’” ³ Iro jareetzimataka nampitsiki Damasco, ari jomapokakeri morekanaintsiri inkiteki, joorentapaaka ikatziyakara Saulo. ⁴ Tyaanake Saulo. Ikematzi ñaantsi inkiteki, ikantaitzi: “¿Saulo! ¿Saulo! ¿Opaitama pipatzimaminthatantanari?” ⁵ Jakanake Saulo, ikantzi: “¿Niinkama eeroka Pinkathari?” Ari ikantaitanakeri: “Naakatakera Jesús itzimi pipatzimaminthatakeri. Eerokatakera ovasankitaavaitacha apaniro, okempivaitakaro pipatziminthatayeeyaaromi thoyempithovari.” ⁶ Ikanta

* 8:27 Kantakotachari jaka “Iriiperori inatzi,” Totaanikiri inatzi. Tema iro jametaiyarini pairani ikaratzi saikavankoyetziriri pinkathari, itotaanikiyeetziri, onkantya eero jovaiyantakaantantayeta ipankoki pinkathari.

Saulo, okavaitanaka itharovanakera, ikantanake: “Pinkathari, ipaita pikoviri nantairi naaka.” Ari ikantanakeri Avinkatharite: “Pintzinaye, piyaate nampitsiki. Arira inkamantayeetemiro ompaitya panteri.”⁷ Osheki itharovanake ikaratzi oyaatakeriri Saulo, tema ikemavakero eejatzi irirori ñaantsi, te iriñaamaityaari ñaavaitatsiri.⁸ Ipoña ikatziyave-tanaa Saulo. Ikovaveta irokiryaaanai, te onkante iramenanai. Irootakera jakathatantanaariri itsipayetakari, jaanakeri nampitsiki Damasco.⁹ Ari isaikeri janta okaratzi mava kitaite, te onkante iramenavaitai, te irovaiya, te irirai eejatzi imire.

¹⁰ Okanta janta Damasco, ari isaiki aparoni iyotaari ipaita Ananías. Iriitake iñaanatakeri Avinkatharite imishireki, ikantziri: “¡Ananías!” Ari jakanakeri irirori: “¿Ipaita, Pinkathari? Jaka nosaiki.”¹¹ Ikantziri: “Piyaate janta avotsiki ipaiyeetziri ‘Tampatzikari.’ Ari osaiki ipanko paitachari Judas, ari posampitakoventeri aparoni shirampari ipaita Saulo, iri poñaachari nampitsiki Tarso. Ari isaikiri irirori iñaañaatzi.¹² Nomishitakaakeri irirori. Jiñaakemi pikyaashitapaakeri, potzimikapatziitotantakari pako, irojatzi jamenavaitantanaari.”¹³ Ikanta ikemavakera Ananías, ikantanake: “Pinkathari, osheki nokemi iñaaventayeetziri irika shirampari, koveenka okanta jantayetakeri Jerusalén-ki jovasankitaayetziri pitasorentsitakaane.”¹⁴ “Iro ipokantari iroñaaka jaka, tema jotyaantatziiri omperatasorentsijanori iraaeyeeteri pairiyimiri javentaanaami.”¹⁵ Ikantzi Pinkathari: “Piyaate. Tema irika shirampari iriitake nokoyaakeri naaka iñaaventaina maaroni nampitsiki. Inkinkithatakairi Israel-mirinkaite isheninkatari irirori, eejatzi pashinesatzi atziri kaari isheninkata, eejatzi ivinkatharite.¹⁶ Ari noñaakakeri eejatzi tsika onkarate inkemaantsiventyaana naaka.”¹⁷ Ipoña jiyaatake Ananías pankotsiki isaikake Saulo. Kyaapaake, jotzimikapatziitotantapaakeri irako. Ikantziri: “Iyeki, jotyaantakena Avinkatharite Jesús, tsika itzimi oñaakakamiri avotsiki pikenapaakeranki. Iro jotyaantantanari onkantya pokiryaaantaiyaari, onkantya inampishiretantyaamiri eejatzi Tasorentsinkantsi.”¹⁸ Arira oparyaanake irookiki kempitavetariri shimapentaki, amenanai kameetha. Ipoña ikatziyanaka, jatanake iroviinkaataiteri.¹⁹ Arira jovavaitanaa, irojatzi ishintsitantaari kameetha. Kapichera isaikimovaitapaintziri kempisantzinkariite nampitarori Damasco.

Ikinkithatzi Saulo Damasco-ki

²⁰ Arira jetanakaro Saulo ikinkithatakaantanake japatotapiintayeta judío-payeeni, ikantzi: “Iriitakera Itomi Pava paitachari Jesús.”

²¹ Ipampoyaaminthatanakeri ikaratzi kemiriri, ikantavaka: “¿Tema iriitake irika kisaneentziri Jerusalén-ki ikaratzi pairiyiriri Jesús? ¿Tema irijatzi pokaintsiri jaka irayeri kempisantzinkari janta omperatasorentsijanoriki?”²² Iro kantacha Saulo eekero ishintsitatzi ikinkithatakaantzi tekatsi intharovakaiya. Te iriyote opaita inkantayeteri judío-payeeni nampitarori Damasco-ki, ikemirira Saulo ikantzi: “Irikaranki Jesús Cristo inatzi.”

Saulo ishiyapithatari Judío-payeeni

²³ Okanta avisanake osheki kitaite, ikantavakaaka Judío-payeeni: “Thame overi Saulo.”²⁴ Tema kitaiteriki eejatzi tsireniriki joyaaventakari ishitovapiintaitzira nampitsiki, inkene iroveri. Iro kantacha

Saulo jiyotake ikovatzi irovamairi. ²⁵ Ikanta kempisantzinkariite, jote-takeri antaroki kantziri, jovaniiryaakotakeri tsirenipaite jakakiroki janta jotantoyeetziro nampitsi. Ari okanta ishiyantakeri Saulo.

Areetaa Saulo Jerusalén-ki

²⁶ Ikanta jareetaa Saulo Jerusalén-ki, ikovavetaka intsipatapapaiyaarimi iriyotaane Pinkathari. Iro kantacha osheki itharovakaakari, iñaajaantzi te ikempisantaperotai irirori. ²⁷ Iro kantacha tzimatsi kempisantzinkari paitachari Bernabé, jaapatziyanakari Saulo, jatake iroñaakantairi ipiyotara Otyaantajanori. Ikantapaakeri: “Irika Saulo iñagairi Avinkatharite janta avotsiki jatachari Damasco-ki, ari ikinkithavaitakaakeri. Ari jetanakaro Saulo janta nampitsiki Damasco iñaaventanairi ivairo Jesús. Tekatsi intharovakaanakya.” ²⁸ Ari ikantakeri Saulo isaikantapaari Jerusalén-ki, insipayetapaari irikaite Otyaantajanori. ²⁹ Iñaaventakeri ivairo Jesús Pinkathari, tekatsi intharovakaiya. Arira ikinkithatakaayetziro judío-payeeni Griego-thatatsiri. Iro kantacha ikovake iroveri irikapayeeni. ³⁰ Ikanta jiyotaiyakeni kempisantzinkariite, jaanakeri Saulo janta Cesarea-ki. Ipoña jotyaantairi Tarso-ki.

³¹ Ikanta kempisantzinkariite, nampiyetarori Judea-ki, Galilea-ki ipoña Samaria-ki, kameetha ikanta isaikavaitaiyini, eekero jantakishireperotanakitzi, ñaapinkatha jovapiintanakeri Pinkathari, jookakoventakerira Tasorentsinkantsi. Eekerora jiyaatatzi joshekiperotanake.

Jovashinchagaitairi Eneas

³² Ikanta jareetantayetaka Pedro nampitsiite, irojatzi jareetantaka Lida-ki inampiyetarora itasorentsishiretakaitairi. ³³ Ari jiñaapaakeriri paitachari Eneas, kisoporokiri inatzi, tzimakotake 8 osarentsi jonoryaavaitaka. ³⁴ Jiñaanatapaakeri, ikantziri: “¡Eneas, irovashinchagaimi Jesucristo. Pinkatziye, paanairo ponoryaamento!” Arira ikatziyanakari Eneas. ³⁵ Ikaratzi nampitarori Lida-ki eejatzi Sarón-ki, jiñaayetairira ikatziyavaita Eneas, iroora ikempisantantanakariri Avinkatharite.

Añaantaari Dorcas

³⁶ Okanta nampitsiki Jope, tzimatsi apononi iyotaaro opaita Tabita, iñaaneki griego ikantaitziro “Dorcas.” Iroka tsinane okaminthaantapiintake, oneshinonkatantapiintake. ³⁷ Ipoña apononi kitaite, omantsiyatake Dorcas, kamake. Jaayeetakero, ikaataitakero, jonoryeetapaintziro jenoki opankoki. ³⁸ Okanta janta Jope-ki te intainaperote osaiki nampitsi Lida, tsikara jareetaka Pedro. Ikanta ikemaiyakeni iyotaariite ari isaikiri Pedro janta, jotyaantake apite shirampari inkamantakiteri: “Pimpokanake thaankiperoini Jope-ki.” ³⁹ Jatanake Pedro. Ikanta jareetapaaka janta, jaayeetanakeri jenoki tsika jonoryeetakero. Opatopapaakeri maaroitenei kamaimetzinkaro, iragaiyapaakani, oñaakayetapaakeri kithaarentsi oshirikapiintane Dorcas. ⁴⁰ Ipoña Pedro jomishitovakero maaroitenei, ari jotyeerovanaka, ñañaatanake. Ipoña ipithokashitanaaro kaminkaro, ikantzi: “¡Tabita, pintzinaye!” Ari okiryaanai iroori, oñaatziiri Pedro, thointanaa. ⁴¹ Jakathavakotakero irirori, jovatziyakero. Ipoña ikaimayetakero kamaimetzinkaroite eejatzi ikaratzi itasorentsitakaitane, jiñaayetairo añagai. ⁴² Ikanta ikemakoyeetakero nampitsiki Jope, osheki kempisantanakeriri Pinkathari.

43 Oshekira kitaite isaikavaitanake Pedro nampitsikika, iri isaikimotake shirampari paitachari Simón “Meshinantsipakori.”

10

Pedro ipoña Cornelio

¹ Tzimatsi Cesarea-ki aparoni shirampari paitachari Cornelio, iriitake ijevarite ovayiriite Roma-satzi ipaiyeetziri “Italia-satziite.” ² Irika shirampari ñaapinkathatasorentsivaitaneri jinatzi, ari ikaramirinkatziri isheninkaite iñaapinkathatziri Pava. Ipapiintziri ashinonkainkari osheki iireekite okantavetaka te isheninkatari. Jiñaañaatapiintakeri Pava irirori. ³ Okanta aparoni kitaite, aritake sheetyaake, tainkaperotake ooryaa, ari jomapokakeriri imaninkarite Pava ikyaashitapaakeri isaikakera irirori, iñaavakeri koñaaroini, ikantapaakeri: “¡Cornelio!”* ⁴ Ipampoyaaminthatavakeri Cornelio, itharonkakiini josampitanakeri, ikantziri: “¿Pinkathari, ipaitama pikovakotanari?” Ikantanakeri maninkari: “Ikemakemiro Pava piñaañaatane, jiñaakemi pineshinonkayetantapiintaka. ⁵ Potyaante potzikatane nampitsiki Jope onkanta iramantyaariri Simón, ipaiyeetziri eejatzi Pedro. ⁶ Ari jimayimotziriri pashine Simón, ‘Meshinantsipakori’ saikathapyaatzirori inkaare. Iriira kamantemineri opaita pantairi.” ⁷ Ikanta ishitovanai maninkari, ikaimake Cornelio apite inampire. Ikaimake eejatzi aparoni ovayiri, iraventaane joviri, ñaapinkathatasorentsivaitaneri jinayetatzi irirori. ⁸ Ikamantakeri okaratzi ikantaitakeriri. Jotyaaantakeri Jope-ki.

⁹ Okanta okitaitamanai, joveraaka tampoatzi ooryaa, irootaintsi irareetzimataiyaani Jope-ki jotyaaantakeri. Ari jataitanake irirori Pedro iriñaañaate jenoki pankotsipankaki. ¹⁰ Ikemaminthatakero itashe, ikovake iroya, iro kantacha ovakera jonkotsiyeetzi iroyaari, ari jiñaavyatakari. ¹¹ Jiñaakero ashitaryaanaka inkite, jovayiiyeetakero kempivetarori antaro manthakintsimaanka, ithatoyeetakero opatziki. ¹² Okanta janta manthakintsimaankaki tzimatsi osheki kantashivaiyetachari piratsi, ipoña ikaratzi kamathayetatsiri kipatsiki, ipoñaapaaka tsimeripayeeni. ¹³ Ipoñaashita ikemake ñaanatakeriri, ikantziri: “Pedro, pintzinaye, povamayeri irikapayeeni, poyaari.” ¹⁴ Ari jakanake Pedro: “Eero Pinkathari. Te novapiintari naaka irikapayeeni ipinkayeetziri.” ¹⁵ Japiiyeetanakeri Pedro iñaanaitziri, ikantziri: “Tema irikapayeeni ikaratzi ishinetaantairi Pava, eerora pipaitashivaitari eeroka ‘ipinkayeetziri.’” ¹⁶ Mavasatzi apiitaka iroka. Ipoñaashitaka jaayeetanairo manthakintsimaanka inkiteki.

¹⁷ Antaro okantzimoshirevaitanakari Pedro, ipampithashirevaita opaita oshiyakaaventachari okaratzi jiñaakeri. Arira jareetaiyapaakani irotyaantane Cornelio, josasampiventakotapaakero ipanko Simón. ¹⁸ Jareetapaakara pankotsiki, ikaimaiyapaakitziini josampitantapaake, ikantzi: “¿Ari jimayiri jaka Simón, ipaiyeetzi eejatzi Pedro?” ¹⁹ Ipampithashiretakominthaitaro Pedro jiñaakeri, jiñaanashiretakeri Tasorentsinkansi, ikantziri: “Pamene, areetapaakara mava shirampari amemenatzimiri. ²⁰ Pinkatziye, payiite. Eerora pikisoshirevaitzi, pintsipatyaari, tema naakatake otyaantakeriri.”

* **10:3** Kantakotachari jaka “itainkaperotanake ooryaa,” irootake ikantaitziri pairani “ooryaa 9.”

²¹ Arira jayiitapaake Pedro, ikantapaakeri shirampariite: “Naakatake pikokovatzi. ¿Ipaitama pipokantari?” ²² Ikantaiyanakeni irirori: “Nopoki jotyaaantana Cornelio, ijevare ovayiriite. Tampatzikashireri jinatzi, ñaapinkathatasorentsivaitaneri jini, iri iraaameethatapiintane pisheninkapayeeni judío. Tema chapinki ipokashitakeri imaninkarite Pava, ikantakeri: ‘Pinkaimakaanteri Pedro, onkantya impokantyaari pipankoki, ari pinkemero onkarate inkamantemiri.’” ²³ Ikanta Pedro ikyaakaanakeri pankotsiki, ari jimagaiyapaakeni. Okanta okitaitamanake, jatake Pedro joyaataiyanakeri pokashitakeriri, arira itsipatanakari eejatzi Jope-satzi, “iyekiite” inatzi.

²⁴ Okanta pashine kitaite areetaiyakani Cesarea-ki. Arira jyaaventakari Cornelio itsipayetakari isheninkamirinkaite, eejatzi irapatziyamintatane ikaratzi ikaimayetakeri irirori. ²⁵ Jareetapaakara Pedro pankotsiki, ishitovashitanakeri Cornelio, jotyeerovashitavakari, iriñaapinkathatavakerimi. ²⁶ Iro kantacha Pedro jovatziyakeri, ikantziri: “Pinkatziye, atziri nonatzi eejatzi naaka, arira nokempitami eeroka.” ²⁷ Ikanta jiñaanzirira Cornelio, ikyaakaapaakeri, jiñaapaakitzi osheki atziri apatotainchari. ²⁸ Ikantanake Pedro: “Piyotaiyini eeroka, naakaite judío-payeeni te ishinetaitana nonkempiyaami eerokaite kaari nosheninkata, te aritaajate nonkyaavankotemi. Iro kantacha ovakeraini jiyotaakena naaka Pava, te arite nonkantayetemi: ‘Novinkane pinatzi.’” ²⁹ Irootakera kaari noshenkaantanaka nopokanake pikaimakaantakena. Iroñaaka nokovi niyote opaita pikaimakaantantanari.”

³⁰ Ikantanake Cornelio: “Chapinki, aritake tzimake 4 kitaite, ari ikaratajaantake iroñaaka ooryaatsiri, itainkakera. Nosaiki naaka jaka nopankoki notziventavaita, noñaañaatzi osheetyaakera, ari ikoñaatzimotakena aparoni shirampari, shipakiryaa okantapaaka iithaare.†” ³¹ Ikantapaakena: ‘Cornelio, ikemakemi Pava piñaañaatziri, ikinkishiretakeri pineshinonkatantapiintake. ³² Potyaante nampitsiki Jope amerine Simón, ipaiyeetziri eejatzi Pedro. Ari jimayimotziriri pashine Simón, meshinantsipakori nampitarori inkaarethapyaaki.’ ³³ Ari notyaantakeri thaankipaiteeni iriñeetemi, pimatakero eeroka pipokanake thaankipaiteeni. Jirikayetakena iroñaaka ipiyotakaakana Pava. Intsiyaa pinkantenaro okaratzi ikantakemiri Avinkatharite.”

³⁴ Ipoña ikantanake Pedro: “Arira niyotataiziri iroñaaka omaperotatya Pava te iramaakitaneeteri atziri, ³⁵ añaa jaakameethayetziri ñaapinkathatanairiri, tampatzikashiretatsiri, okantavetaka tsikarika inampiyetaro, kaari nosheninkaveta. ³⁶ Tema iroka Ñaantsi ñaaventakotziriri Jesucristo, okaratzi jatakotaintsiri nosheninkaki Israel-mirinkaite, iriitakera Pava kantakaarori nokinkithatakotantaariri irika. Tema iriitake pinkathariventaineri maaroiteni, iriitakera saikakaayetaineri eejatzi kameetha. ³⁷ Piyoperotaiyironi eerokaite okaratzi avisaintsiri noipatsiteki. Tema pikemakoventakero jiñaaventakeroranki Juan-ni okantakota oviinkaataantsi. Irojatziri opoñaantanakari Galilea-ki, ³⁸ jiñeetakeri Jesús Nazaret-satzi. Iriira Pava ipakeri ishintsinka eejatzi Itasorenka. Ipoña ikekenayetanake irirori jineshinonkatantayeta, jovavisakoyetake osheki jaakayetziri peyari.

† 10:30 Kantakotchari jaka “itainkakera,” irootakera ikantayeetziri pairani “ooryaa 9.”

Iroora jimatantakarori iroka tema Pava tsipatakari. ³⁹ Naakayetake ñaayetaantakeri maaroni jantayetakeri Jesús janta Judea-ki ipoña Jerusalén-ki. Ipoñaashitaka jovamaitakeri, ipaikakoyeetakerira. ⁴⁰ Iro kantacha omonkaratakara mava kitaite jovañagairi Pava, ikantakaakarora irirori noñaayetairi naakaite. ⁴¹ Tera iroñaakapanaatyaari maaroiteni atziri, intaani naakaite, ikaratzi jiyoshiyetaikeri pairani Pava iriñaayetairi. Aritakera jañagai, notsipatavaari novaiyani eejatzi niravaitaiyini. ⁴² Iriitakera otyaantaiyakenari nonkamantayetairi atziriite, nonkantairi: ‘Iriira Jesús jovakeri Pava iriyakoventairine maaroni añaayetatsiri, ipoña ikaratzi kamayetaintsiri eejatzi.’ ⁴³ Irijatzira Jesús jiñaaventakotzitikari pairani Kamantantaneriite, ikantake: ‘Inkarate kempisantairine irika impairyaaayetairira, aritake impeyakotaineri iyaariperonka.’”

⁴⁴ Jiñaavaiminthaitzi Pedro, arira inampishiretantapaakari Tasorentsinkantsi maaroiteni kempisantakeriri ikinkithatzi. ⁴⁵ Ipampoyaaminthataiyakerini ikaratzi oyaatakeriri Pedro, jiñaakerora inampishireyetantapaakari Tasorentsinkantsi kaari isheninkata, okempivaitakaro irisakoperotaitatyeenerimi,† ⁴⁶ ikemaiyakeri jiñaavaiyetantanakaro pashineyetsiri ñaantsi, itharomentanakeri Pava. ⁴⁷ Ipoña ikantanake Pedro: “¿Kantatsima ompetapithatyaari iroviinkayetya irikaite atziri, kempiyetanakairi aakaite inampishiretantayetaari Tasorentsinkantsi?” ⁴⁸ Ari jotyaantake iroviinkaayeeteri irikaite impairyeeeteri Jesucristo. Ipoñaashitaka irikaite ikantanakeri Pedro: “Pisaikimovaitanakena.”

11

Ikamantapairiri Pedro kempisantzinkariite Jerusalén-ki

¹ Ipoña ikemaiyakeni pashine Otyaantajanoriite ipoña iyekiite nampitarori Judea-ki, ikantaitzi: “Ikemayetairora Iñaane Pava kaari asheninkata, ikempisantayetai irirori.” ² Iro kantacha jareevetaara irirori Pedro Jerusalén-ki, jiñaanaminthatavairi judío kempisantayetaatsiri.* ³ Ikantavairi: “¿Opaitama pareetantariri kaari asheninkata, payooyetakeri eejatzi?”† ⁴ Ari ikamantanakeri Pedro tsika okantajaanta opoñaantakari. Ikantanakeri: ⁵ “Nosaiki naaka nampitsiki Jope, noñaañaminthatzira, ari noñaavyatakari. Noñaake kempitavetarori iniroite manthakintsimaanka, ithatoyeetakeri opatziki, jovaniiryetakeri okenapaakero inkiteki irojatzzi tsika nosaikakera naaka. ⁶ Ari namenaperotanakero, noñaake osheki katsimari piratsi, noñaake ikaratzi kamathayetatsiri kipatsiki, ipoña tsimeripayeeni. ⁷ Ipoña nokemake ñaanatakenari, ikantana: ‘Pedro, pintzinaye, povamairi irikapayeeni, poyaari.’ ⁸ Ari nakanake: ‘Eero Pinkathari, tema te namonkotaajatapiinteri naaka irikapayeeni ipinkayeetziri.’ ⁹ Japiiyeetanakena iñaanaitana, ikantaitana: ‘Tema irikapayeeni ikaratzi ishinetaantairi Pava, eerora pipaitashivaitari eeroka “Ipinkayeetziri.”’ ¹⁰ Mavasatzi apiitaka iroka. Ipoñaashitaka jaayeetanairo inkiteki okaratzi

† **10:45** Irikaite “oyaatakeriri Pedro,” irijatzira ipaiyeetzitari “Totameshitaaniri.” * **11:2** Kantakotchari jaka “judío,” irijatzira ipaiyeetzitari “Totameshitaaniri.” † **11:3** Kantakotchari jaka “kaari asheninkata,” irijatziitara ipaiyeetziri “kaari totameshitaaniri.”

noñaakeri. ¹¹ Arira jareetaiyapaakani mava shirampari kokovatanari, jotyaantaitakeri ipoñaakaro Cesarea-ki. ¹² Jiñaanashiretanakena Tasorentsinkantsi, ikantakena: ‘Poyaatanakeri irikaite, eerora pikisoshirevaitanake.’ Irootakera nomatakeri. Jirikara 6 iyeekiite notsipatanakari. Iriira nokaratakeri nokyaavankotakeri aparoni shirampari kaari asheninkata. ¹³ Ikamantavakena, ikantana: ‘Chapinki, noñaake maninkari ikatziyapaaka jaka nopankoki, ikantakena: “Potyaante jatatsineri nampitsiki Jope onkantya iramantyaariri Simón, ipaiyeetziri eejatzi Pedro. ¹⁴ Iriitakera kamantemirone tsika pinkantya pavisakoshiretantaiyaari, pinkaratairi maaroitni pisheninkamirinkaite.”’ ¹⁵ Ikanta nokinkithavaitakaapaakeri, arira omapokashitatainakari inampishiretantapaakari Tasorentsinkantsi iriroriite, iroovaitakeranki inampishiretantakairi aakaite ovakeraini. ¹⁶ Arira nokinkishiretanakero ikantakeriranki Avinkatharite: ‘Omapero Juan joviinkaantaro jiña, iro kantacha ari piñaayetakero eerokaite irinampishiretantyaami Tasorentsinkantsi kempivaitakami iroviinkaayeetantyaamirimi.’ ¹⁷ Tema iriitajaantakera Pava neshinonkatariri eejatzi iriroriite ikempitaayetaira aakaite akempisantayetairira Pinkathari Jesucristo. ¿Niinkama naaka nonkovantyaari nomaimaneteri Pava?’ ¹⁸ Ikanta ikemaiyavakera iyeekiite nampitarori Jerusalén-ki, tekatsi inkantaiyanakeni. Itharomentaiyanakarini Pava, ikantaiyanakeni: “¡Arira okantari! ¡neshinonkatairi Pava kaari asheninkata! ¡kantatsira iriroriite irovashaantairo eejatzi iyaariperonka, onkantya irañaashireyetantaiyaari!”

Kempisantaatsiri Antioquía-ki

¹⁹ Aritakera jovamayitzitaitakari Esteban, jetaitantanakarori ipatzimaminthayeeetziri kempisantanzinkariite. Iroora opoñaantanakari ishiyayetzitanaka tsikarika ikaratzi kempisantanzinkariite janta Fenicia-ki, Chipre-ki ipoña Antioquía-ki. Ari ikinkithatakaayetakeriri judío-payeeni tsika okantakota Kameethari Ñaantsi, temaita inkinkithatakairi kaari isheninkata. ²⁰ Iro kantamaitachari, ari jareetaiyakani Antioquía-ki, kempisantaatsiri poñaachari Chipre-ki ipoña Cirene-ki. Ikinkithatakaayetapaakeri eejatzi kaari isheninkata, jiñaaventakeneri Kameethari Ñaantsi tsika ikantakota Jesús, Avinkatharitera. ²¹ Okantakaatziitakarira ishintsinka Avinkatharite irikaite, jovashaantakaakeri pashinesatzi atziri jametashivaiyevetakari. Oshekira kempisantanairiri Avinkatharite. ²² Ikanta kempisantayetaatsiri Jerusalén-ki, ikemakotaiyakerini, jotyaantakeri Bernabé janta Antioquía-ki. ²³ Jareetakara Bernabé, iñaapaakeri tsika ikanta Pava ineshinonkayetakari irikaite, iniroite ikimoshiretapaake. Ikaminaayetapaakeri maaroitni ari onkantya irosokeroshireyetantyaari Avinkatharite. ²⁴ Tema irika Bernabé neshinonkataneri jinatzi, javentaashiretziitari Avinkatharite, inampishiretziitanti Tasorentsinkantsi. Irootakera joshekiperotantanakari kempisantanairiri Avinkatharite. ²⁵ Ipoñaaka Bernabé, jatake Tarso-ki iriñeeri Saulo. ²⁶ Ikanta iñaapairi, jamairi Antioquía-ki. Ari isaikimovaitakeri iriyotaaneete aparoni osarentsi, jiyotaayetake osheki atziri. Arira etanakaro janta Antioquía-ki ipaiyeetziri “Cristo-veriite.”

²⁷ Okanta aparoni kitaite, jareetayakani Antioquía-ki kamantantaneeriite ipoñaanakaro Jerusalén-ki. ²⁸ Ipoñaashitaka, aparoni kamantantaneeri paitachari Agabo, ikatziyanaka japatotaiyani, ikantanake: “Arira iriñeetake iniroite tashetsi maaroni nampitsiki.” Iriira Tasorentsinkantsi ñaanashiretakeriri jiyotantakarori. Irootakera monkaratainchari pairani ipinkathariventantakarori Claudio. ²⁹ Irootakera ikinkishiretantaiyakari Antioquía-satzi irineshinonkatyaari Judea-satzi irotyaanteneri iyeekiite okaratzi iraavyaayeteri. ³⁰ Iroora jimataiyakerini, ipairyeeetakeri Bernabé itsipatakari Saulo iri amenakaanterone. Jotyaantakeneri antarikon-aite janta Judea-ki.

12

Jovamaitantakariri Jacobo, ipoña jashitakoitakeri Pedro

¹ Ikanta pinkathari Herodes ipatzimaminthatake tsikarika ikaratzi kempisantzinkari. ² Ikantakaantake inthatzinkaiteri Jacobo, irirentzira Juan. ³ Ikanta jiñaakerora Herodes kameetha onimoyetakeri judío-payeeni, joirikakaantakeri eejatzi Pedro. Arira avisayetakeri iroka joimoshirenkayeeta jovantayeetapiintairori tantaponka. ⁴ Aritakera joirikakaantakeri Pedro, jashitakotakaantakeri. Jovayetake ikaratzi 16 ovayiriite aamaventapiintayetyaarine. Ikinkishirevetaka Herodes iroñaakanterimi atziriteeki onkaratakerika joimoshirenkaitaro kitaite Anankoryaantsi. ⁵ Jashitakominthaitziri Pedro, ñaañaataiyatsini kempisantzinkariite japatoventakarira Pava.

Jomishitovaitairi Pedro

⁶ Okanta omonkaratzimatapaaka iraantyaariri Herodes irika Pedro iroñaakanterimi atziriteeki. Jimayira Pedro tsireni josatekakeri apite ovayiri, joosoyeetantakarori apite ashirotha. Saikaiyatsini pashine ovayiriite ikyaapiintayeetzi jaamaakoventari. ⁷ Ari jomapokashitakarori ipokake imaninkarite Avinkatharite, kitaisaante ikantakaapaakaro. Jotzinkamerekitapaakeri Pedro, jovakiryaaakeri, ikantziri: “¡Pintzi-naanake!” Oparyaashivaitanaka ashirotha joosoyeetantakarori irakoki. ⁸ Japiitakeri maninkari, ikantziri: “Pinkithaatya, pi-zapato-tya.” Ari ikantakero Pedro. Eekero ikantatzi maninkari: “Pinkyaaantyaaro piveviryaakoro, poyaatena.” ⁹ Shitovanake Pedro joyaatanakeri maninkari. Tera iriyote omaperorika okaratzi jantziri maninkari. Aña okempitzimovaitakarori iriñaavyatatyeeyaami. ¹⁰ Iro kantacha javisanake aparoni aamaventariri, ipoña javisanakeri pashine. Iro irishitovimate, jareetapaakaro ashivotatsiri ashitakorontsi, ashitaryaashivaitanaka apaniro. Shitovaiyanake. Ikanta janiitakera, iro itaponeentanaka, ari jookanairi maninkari apaniro. ¹¹ Arira ikinkishiretanakarori Pedro, ikantanake: “Arira niyotziri iroñaaka omaperotatya jotyaantakeri Pinkathari imaninkarite, intsiparyaakoventakena Herodes-ki, itsiparyaakoventakena eejatzi tsika inkantavaitenami judío-payeeni.”

¹² Ikanta jiyotanakerora Pedro iroka, jatanake opankoki María, irinirora Juan, ipaiyeetziri eejatzi Marcos, tsika janta japatotaita iñaañaataitzi. ¹³ Kaimapaake ikyaapiintaitzi. Okanta aparoni evankaro paitachari Rode, jatanake ameneri niinkarika. ¹⁴ Ari iyovaantetavairi Pedro jinatzi, iniroitera okimoshiretanake, te ashitaryaajatanakeneri

inkyaantapaakyaari, opiyatainaka inthomointa okamantantzi, okantapaake: “Pedro inatziira kaimatsiri.”¹⁵ Ari ikantayeetavakero: “¡Te pishinkiventatya!” Iro kantacha eekero oshintsitatzi iroori, okantzi: “Omaperotatya.” Ikantaiyini irirori: “Aama imaninkarite jinantzi, kaarira Pedro.”¹⁶ Eekero ishintsitatzi Pedro ikaimi. Ikanta jashitaryaakeneri, iñaatziiri Pedro inatzi, ikitakitziitaiyanakeni.¹⁷ Ari jovaankanakero irako Pedro, onkantya imairetantaiyaarini. Ipoñaashitaka ikinkithatakotanakero tsika ikantakero Avinkatharite jomishitovantaariri. Eekero ikantanakitzi Pedro: “Pinkamanterira iroka Jacobo eejatzi pashine iyekiite.” Ari ishitovanai, jatanake pashineki nampitsi.

¹⁸ Okanta okitaitamanake, osheki okantzimoshiretaiyarini aamaventavetakariri, tema te iriyotaiyeni tsika ikenake Pedro.¹⁹ Ikantakaantake Herodes inkokovayeetairi, iro kantacha tera iriñeetairi. Irootakera jookoyeetantanakariri aamaventavetakariri, jovamaakaantaitakeri. Ikanta avisake iroka, shitovai Herodes Judea-ki, jatake irinampitapaintyaaro Cesarea-ki.

Ikamantakari Herodes

²⁰ Arira ikantzitatya Herodes imaimaneminthavaitakeri nampitarori Tiro-ki eejatzi Sidón-ki. Ikanta ikinkishiretaiyakani imaimaneminthatane irakameethayetairi, tema aritake jiyomparitapiintaiyani. Jotyaantaiyake jatashiyeterine Herodes irapatziyeeyaari. Ikanta saikavankotziriri Herodes, iraventaaperotane, paitachari Blasto, jaakameethayetavakero pokashitakeriri. Ikantakoventakeri Herodes-ki tsikapaite inkinkithavaitakaantyaariri.²¹ Monkaratapaaka kitaite ikaimakaantakeri Herodes inkinkithavaitakairi. Ari ikyaantanakaro ovaneenkaro iithaare ikinkithavaitakaantapiintantari, thointapaaka isaikamentoki japatoiyakani, ikinkithavaitanake.²² Ari ikaimakotaiyirini atzirüite, ikantzi: “¡Irinta ñaavaitaintsiri, Pava jinatzi, kaarira atziri!”²³ Tetya onkantzimovaitaajatyaaari Herodes ikempitakaantaitakari Pava itharomentaitakari. Irootakera omapokashitantanankari jomantsiyaakeri imaninkarite Avinkatharite, kenivaitanake, kamake.

²⁴ Iro kantacha, eekero iyaatakotanakitzi iñaanera Avinkatharite, eekero joshekiperotanakitzi kempisanzinkariite.

²⁵ Ikanta Bernabé ipoña Saulo jimonkaratakero jantakero jotyaantantaitakariri Jerusalén-ki, piyeeyaani Antioquía-ki, ari itsipataari Juan ipaiyeetziri eejatzi Marcos.

13

Jetanakaro ikinkithatakaantzi Bernabé ipoña Saulo

¹ Tzimayetatsi kamantantaneriite janta Antioquía-ki japatotapiintaiyanira kempisanzinkariite, tzimayetatsi eejatzi iyotaantaneriite. Jirika ikarataiyini: Bernabé, Simón ipaiyeetziri eejatzi Kisaakiri, Lucio poñaachari Cirene-ki, Manaén ikaratakari pairani Herodes joimonkaiyakani, ipoñaapaaka Saulo.*² Okanta japatoventaiyarinira Avinkatharite, itziventaiyarini, jiñaanashiretakari Tasorentsinkantsi, ikantakeri: “Pimpairyenari Bernabé pintsipataakenari Saulo onkantya nantavaitakaantyaariri.”³ Ikanta ithonkatakero

* 13:1 Irika “Herodes,” iriitakera pinkathariventantatsiri pairani Galilea-ki.

jiñaañaataiyakani, itziventaiyani, jotzimikapatzii toyetantakari irako irikaite, jotyaantaiyakerini.

Ikinkithataiyini Otyaantajanori Chipre-ki

⁴ Ikanta irotyaantanera Tasorentsinkantsi, jataiyankenani Seleucia-ki, ari jotetaiyanakani iriyaatero Chipre-ki. ⁵ Aatakoiyapaakeni Salamina-ki. Jetapaakaro ikamantantapaakero iñaane Pava japatotapiintaiyani judío-payeeni. Arira jiyaatzitanakari eejatzi irirori Juan irampitakovaite. ⁶ Jaathakiryaaanakeri othampishi, irojatzi jareetantakari Pafos-ki. Ari jiñaakeri aparoni sheripiyari judío, thairi kamantantaneri jinatzi, ipaita Barjesús. ⁷ Irika sheripiyari irapatziyane inatzi janta pinkathari Sergio Paulo. Iyotaneri inatzi irika pinkathari, ikaimakaantakeri Bernabé ipoña Saulo, tema ikovatzi inkemero iñaane Pava. ⁸ Iro kantacha sheripiyarika paitachari iñaane ki griego Elimas, ikovavetaka irotzikatzikateri pinkathari eero ikempisantanta. ⁹ Ikanta Saulo, ipaiyeetziri eejatzi Pablo, ipampoyaanakeri irika, ikantakaatziitakarira Tasorentsinkantsi, ¹⁰ ikantanakeri: “¡Thairi! Kaariperori pinatzi. Itomi kamaari pinatzi. Pimanintakero kameethari. ¿Eeroma povashaantaajatairo potzizikayetziro okaratzi tampatzikatzi motziriri Novinkatharite? ¹¹ Iroñaaka irovasankitaataveetemi, osamani pinkantya pimavityaakite.” Apathakerora ikantanaka, te irokichaatanai. Ikokovavaitzi akathavakotairine. ¹² Ikanta jiñaakerora pinkathari avisaintsiri, ikempisantana. Ipampoyaaaminthananakero iñaaventayeetzirira Avinkatharite.

Areetaka Pablo ipoña Bernabé Antioquía-ki saikatsiri Pisidia-ki

¹³ Ikanta ishitovanaira Pablo janta Pafos-ki itsipayetakari ikarataiyini otetanaka iriyaatero Perge-ki saikatsiri janta Panfilia-ki. Iro kantacha Juan, te iroyaatanairi, piyanaka irirori Jerusalén-ki. ¹⁴ Ikanta jareetaka Perge-ki avisanake pashineki nampitsi Antioquía saikatsiri janta Pisidia-ki. Ikanta janta, ikyeeyakeni japatotapiinta judío-payeeni kitaiteki jimakoryaantaitari, thointaiyapaakani. ¹⁵ Aritakera ithonkaitakero iñaanayeetziro irosankinare Kamantantaneriite, Ikantakaantaitane eejatzi, ikantake jevatakanatsiri japatotapiintaita: “Iyekiite, kempitaka tzi matsi pinkanteri iroñaaka onkantya intharomentantayetyaari atzirite.” ¹⁶ Ipoña ikatziyanaka Pablo, jakovakotanake onkantya irimairetantayeetyaari, ikantanake: “¡Shirampariite! ¡Israel-mirinkaite! ¡Maaroni eerokaite ikaratzi ñaapinkathatairiri Pava!

¹⁷ Iriitakera Pava iyoshiitakeriri pairani avaisatziite, Israel-mirinkaite. Iriitakera oshekyaaakeriri. Ipoña joñaakantakero ishintsinka itsiparyaakoventairira Egipto-ki. ¹⁸ Ipoña ipiyathavaitakari Pava janta tsika te inampiitaro okaratzi 40 osarentsi. Iro kantacha Pava jamavetakero ipiyathayetakari. ¹⁹ Ipoña japerotake Pava ikaratzi 7 isheninkamirinkatavakaa janta Canaán-ki, irootakera iipatsitetakaayetaariri avaisatziite. ²⁰ Maaroni iroka noñaaventakemiri avisakera 450 osarentsi okaratzi osamanitake. Ipoña ipairyakeneri jevariite amenakoyeterine, irojatzi jovekaraantantapaakarori Samuelni, kamantanoneri. ²¹ Iro kantamaitacha ikovavetaka aparoni ivinkathariteperotyaaari. Irootakera Pava ipairyakaniriri Saúl- ni, itomi Cis, isheninkamirinka Benjamín. Iriira pinkathariventakeriri

okaratzi 40 osarentsi. ²² Iro kantacha Pava jovinkatharyaakeri Saúl-ni, jimpoyaatantaari David-ni. Tema iri David-ni jiñaaventakeranki Pava, ikantzi:

Noñaakeri David itomi Isaí, onimotakena, Iriitake materone irantero nokoviri naaka.

²³ Ikanta itzimakera Jesús, icharinemirinkatakari David-ni. Iriitakera ishinetakeri Pava irotyaanteri irovavisaakoyetai aakaite Israelmirinkaite. ²⁴ Tekeratsitara impokeeta Jesús, ikinkithakotzitakari Juan-ni, ikantake: ‘Ontzimatyepimpiyashireyetai, poviinkaatzimentaiyaari Pava.’ ²⁵ Ikanta Juan-ni jimonkaratzimatakero irantavaitane, ikantanake: ‘¿Piñaajaantakema naakatake irika? Tera naaka. Aña aatsikitakera noñaapinkathaperotzitari naaka, te aritaajate inkempitakaantyaana iromperatane onkantya no-zapato-ryaantyaariri.’

²⁶ ¡Iyeikiite! ¡Abraham-mirinkaite! ¡Maaroni eerokaite ikaratzi ñaapinkathairiri Pava! Aakatajaantakera jotyaantayeetakai iroka Ñaantsi avisaakoyetantaiyaari. ²⁷ Tema ikaratzi nampiyatarori Jerusalén-ki ipoña ijevarepayeeni, tera iriyotaiyavakerini Jesús, aña jiyakoventaiyakeri. Arira okanta kaari jiyotantaajatavakaro imonkaratakaatyaarora okaratzi josankinatakoyetakeri kaman-taneriite, okantaveta japiipiitziivetakaro iñaanatapiintziro japatotapiintaiyanira kitaiteriki jimakoryaantaitari. ²⁸ Ipoña ikovakotakeri Pilato irovakaanteri Jesús, okantavetaka tekatsi inkenakaashitapaintya irirori. ²⁹ Ikanta ithonkakero jantayetakero okaratzi jimonkaratakaayetakari josankinatakoyeetakeriri pairani, jovatzikaryaakotakeri ipaikakotakeri, ikitatakeri. ³⁰ Iro kantacha Pava joviriintairi. ³¹ Arira jetanakaro Jesús joñaakapanaatari ikaratzi tsipatakariri pairani ipoñaantakari Galilea-ki irojatzji Jerusalén-ki. Oshekira okaratzi kitaite joñaakapanaatari. Iriitajaantakera ñaaventayetairiri iroñaaka tsikarikapayeeni isaikayetzi atziri.

³² Irijatziitara noñaaventzitamiri iroñaaka eerokaite, noñaaventzimirora Kameethari Ñaantsi tsika okantakota ishinetakeneriri Pava avaisatziite. ³³ Arira jimonkaratakero Pava okaratzi ishinetakeneriri, tema joviriintairira Jesús joñaakayetairi aakaite, tema icharineete anaiyatziini. Irootakera osankinatakotachari Salmo-ki, okantzi:

Notomi novimi eeroka.

Naakatake pirintana iroñaaka.†

³⁴ Aritakera iñaaventzitikari Pava iroviriintairi Jesús, eero oshitzivaitanta ivatha. Ikantake iñaavaitake: Ari nomonkaratakeneri David-ni okaratzi noshinetaajaantakeneriri.

³⁵ Pashineki Salmo okoñaatakoperotzi iroka, okantzi:

Eerora pishinetziri oshitzivaite ivatha pitasorentsita.

³⁶ Omaperora, kaarira David-ni oñaaventakote jaka, tema jañaavaitakaapaintziri Pava irika David-ni, ipoña imakoryaake, itsipataari ivaisatziite ikitayetaa, arira oshitzitairi ivatha. ³⁷ Irooma ivatha irika joviriintairi Pava, tera iriñeero oshitzivaite ivatha irirori. ³⁸ Iyeikiite, ontzimatyeeera piyotayetai eerokaite, iriira noñaaventzi Jesús, tema iri matairori ipeyakotaimiro piyaariperonka.

³⁹ Eekerorika paakoventatyeyaaro Ikantakaantane Moisés-ni, eerora

† **13:33** Kantakotachari jaka “Salmos,” irojatzjira ikantayeetzitari “apitetanaintsiri.” Tema panthaantsi onayetatzji ikantayeetziri Salmos. Oshekira onatzi, iroora apitetanaintsiri josankinayeetakero pairani iroka.

ipeyakotaitzimi piyaariperonka. Irooma aririka pinkempisantanairi Jesús, ari imepyakotaimiro irirori. ⁴⁰ Paamaventaiyaani eerokaite, papheshitarokari josankinatakotakeri kamantantaneriite, ikantake:

⁴¹ Pinkemaiyeni manintzirori kyaaryoori,

Ari pinkitakitziitapainte, irojatzi pimpeyantakyaari.

Tema ontzimavetakya apaata ompaitya nantzimotaimiri,

Eeromaita pikempisanziro, intzimavetakya ooñaarontemirone.”

⁴² Ikanta ishitovimatanaira Pablo japatotapiintaita, ikovakotaiyak-erini kaari isheninkata, ikantziri: “Pimpiyeera pashineki kitaite jimakoryaantaitari, papiitero pinkinkithatakainaro iroka ñaantsi.” ⁴³ Ikanta jiyaataiyeenira judío-payeeni eejatzi kaari isheninkata japatotaiyani, tzimatsira osheki oyaatanakeriri Pablo ipoña Bernabé. Ari ikaminaathayetakeri onkantya iroisokerotantyaarori ikaminthaayetairira Pava.

⁴⁴ Okanta areetapaa pashine kitaite jimakoryaantapiintaitari, ipiyotaiyakani osheki atziri inkempisantero iñaane Pava. ⁴⁵ Iro kantacha jiñaakerira judío-payeeni ipiyotaiyapaakani atziriite, ikisashiretaiyanakani, jetanakaro imaimanevaitanakeri Pablo, ithainkimavaitanakeri. ⁴⁶ Tera intharovanake Pablo itsipatakari Bernabé, ikantakeri irirori: “Iro arivetachari netavakyaami nonkamantayetemiromi eerokaite iñaane Pava, tema judío pinayetzi. Irooma pimanintaiyakerora, eero piñeero irañaashiretakaayeetaimi. Irootakera nonkinkithatakaantyaariri iroñaaka kaari asheninkata.

⁴⁷ Tema ari okanta jotyaantakena Novinkatharite, ikantakena:

Eeroka nopairyaaake pinkitainkatakoyetairi kaari pisheninkata,

Ari onkantya piñaaventantaiyaaniriri avisakotaantsi.

Pothotyero maaroni kipatsi.”

⁴⁸ Ikanta ikemaiyavakera kaari isheninkaveta, ikimoshiretaiyanakani, ikantaiyanakani: “Osheki okameethatataitzi iñaane Pinkathari.” Tema ithonka ikempisantaiyeeni ikaratzi jiyoshiiyeetakeri irañaashireyetai. ⁴⁹ Ithonka ikinkithatakoyeetanakero iñaane Avinkatharite nampitsipayeeniki. ⁵⁰ Iro kantacha judío-payeeni, ikinkithavaitakaake iriiperoriite jevatakaantatsiri nampitsiki,

tsinaneete ñaapinkathataaro, tsipatapiintavetakari judío-payeeni japatotaiyani, jiminthatakaakari impatzimaminthateri Pablo ipoña Bernabé, jomishitovairi inampitsitekira. ⁵¹ Ikanta Pablo itsipatakari Bernabé jotekanairo iipatsikiite onkantya iriyotantayeetyaari te inkempisantaiteri Pava janta. Ari jiyaataiyanake pashineki nampitsi Iconio-ki. ⁵² Iro kantacha kimoshire ikantaiyakani iriyotaaneete, inampishiretziitantanakari Tasorentsinkantsi.

14

Jiyaatake Pablo itsipatakari Bernabé Iconio-ki

¹ Ikanta Pablo itsipatakari Bernabé, ikyeeyakeni japatotapiintaiyani judío janta Iconio-ki. Ikinkithatakaapaakeri, ari ikempisantaiyanake osheki judío-payeeni ipoña kaari isheninkata. ² Iro kantamaitacha, tziyametatsi kisoshireri judío, ikaminaakeri kaari isheninkata irimaimaneteri kempisantakaantapantsiri. ³ Irootakera,

isaikantapaakari osamani janta. Eekero jiñaaventanakitziri Avinkatharite te intharovaiyeni. Itasonkaventakaayetakari, ari okanta jiyoyeetantari

omaperotatya iñaaventziro iyaminthaanka Avinkatharite. ⁴ Iro kantacha jimaimanetavakaanaka ikaratzi nampitarori janta. Tzimatsi aapatziyanakariri judío-payeeni, tzimatsi pashinepayeeni aapatziyanakariri Otyaantajanoriite. ⁵ Ipoñaashitaka judío-payeeni itsipayetakari kaari isheninkata, ikinkithavaitakaakeri jevariite irovasankitaavaiteri impoña intsitokakaantantyaari mapi. ⁶ Iro kantacha iriroriite, jiyotake okaratzi irantaiteri, shiyaka ikenaiyake Listra-ki ipoña Derbe-ki, iro nampitsiite saikayetatsiri janta Licaonia-ki. Ipoña jiyaaayetanaake eejatzi pashineki nampitsi okaratzi tzimayetatsiri janta. ⁷ Ari ikinkithayetakero eejatzi Kameethari Ñaantsi janta.

Itsitokaveetakari Pablo Listra-ki

⁸ Okanta janta Listra-ki tzimatsi aparoni shirampari kisoporokiri, te iraniivaitanete, tema ari ikantatya ovakera itzimapaake. Ari ithointaka irika shirampari, ⁹ ikempisantziri Pablo. Ipoñaashitaka Pablo ipampoyaanakeri shiramparika, jiyotakeri osheki javentaashiretziivaitaka, kantatsi irovashinchagairi. ¹⁰ Iñaananakeri shintsiini, ikantanakeri: “¡Pinkatziye, pintampatzikatero piitzi!” Apathakerora jimitaanaka shiramparika katziyanaka, aniitanai. ¹¹ Ikanta iñeetakero jantakeri Pablo, ikaimaiyanakeni atziriite iñaaneki Licaonia-satzi, ikantaayiini: “¡Janiiryi-imoyetakai pava joshiyakari atzirivé!” ¹² Ikempitakaanakari Bernabé iriimi ivavane paitachari “Júpiter,” iriima Pablo ikempitakaanakari iriimi ivavane paitachari “Mercurio,” tema iriitakera ñaavaitatsi. ¹³ Ikanta iromperatasorentsita Júpiter, saikatsiri itasorentsipankote tsika ikyaapi-intaitziro nampitsiki, jamake ipirapayeeni, inchatyapayeeni. Itsipayetakari atziriite ikovavetaiyani iriñaapinkathateri Otyaantajanoriite, irovamayeneri ipiraite, impometeneri.* ¹⁴ Iro kantacha Bernabé itsipatakari Pablo jiyotake irirori ikoviri irantaiyeri, isaperyaanakero iithaare, josatekantanakari atziriite, ikaimanake, ¹⁵ ikantzi: “¿Opaitama pantantyaarori iroka? Atziri nonayetatzi naaka, ari nokempitami eerokaite. Irootakera nopokantakari nonkamantayetaimi povashaantayetairo pametashitapiintakari. Aña ontzimatyete pinkempisantai Pava Kañaanetatsiri, ovetsikakerori inkite, kipatsi, inkaare, eejatzi maaroite tzimayetantarori. ¹⁶ Irijatzira shineyetereri pairani pivaisatziite jantapiintayetantakarori inevetashiyetari iriroriite. ¹⁷ Iro kantamaitacha tera iromanapithaperotyaari onkantya eero jiyotantaa-jata añaatsira irirori. Tema iri Pava neshinonkatapiintakairi aakaite, jovyariiro inkane, okithoyetantari avankirepayeeni, iri payetairori maaroni ovayetari, ari okanta akimoshireyetantari.” ¹⁸ Okantavetaka ikantayevetakari atziriite iroka, osheki opomerentsitaka irovashaantakaantyaariri irovamayeneri ipirapayeeni impometeneri.

¹⁹ Ariya jareetaiyapaakani judío poñeenchari Antioquía-ki eejatzi Iconio-ki. Ikaminaayetapaakeri atziriite. Irootake itsitokantavetakariri Pablo. Jinoshikanakeri jookakeri nampitsithapiki, iñaajantake aritake jovamaakeri. ²⁰ Ipoña iriyotaaneete Pablo japatoventapaakari, ari ipiriintanaari eejatzi ipiyanaa nampitsiki. Ikanta okitaitamanake jatake Derbe-ki itsipatanaari Bernabé. ²¹ Ikanta ikamantantapaakero Kameethari Ñaantsi janta Derbe-ki, ikempisantakaake osheki atziri. Ipoñaashitaka ipiyaaro Listra-ki, Iconio-ki irojatzati Antioquía-ki. ²² Ari

* **14:13** Kantakotachari jaka “ipirapayeeni,” iriira toro-payeeni.

ikinkithatakaayetanairi iriyotaaneete, ikaminaayetanairi onkantya iroisokeroyetantyaariri javentaashireyetanakari, ikantayetziri: “Ontzimatyeeera aŋero osheki ankemaantsivaityaari onkantya ankyaantaiyaari tsika ipinkathariventantai Pava.”²³ Jiyoyaana ke tsikarika ikaratzi antarikonaite jevaterine kempisantzinkariite tsikarika japatotapiintaiyani. Ipoŋa jiŋaaŋaatakoventakeri, itziventayetakari, ikantapiintake: “Novinkatharite, paamakoventaiyaari irikaite aventaayetanaamiri.”

Piyaa janta Antioquía-ki saikatsiri Siria-ki

²⁴ Ipoŋa ikenapairo Pablo janta Pisidia-ki, irojatzí Panflia-ki. ²⁵ Ikinkithatakaantanake janta Perge-ki, ipoŋa javisanake irojatzí janta Atalia-ki. ²⁶ Arira jotetanaa irojatzí Antioquía-ki, tsika janta jiyoyeetakeriranki iriyaatantyaari inkamantantero okantakota ikaminthaantai Pava. Irootakera jimonkaratakeri iroŋaaka jantayetakero. ²⁷ Ikanta jareetaa Antioquía-ki, japatoyetapairi kempisantzinkariite, ikamantapairi okaratzi jantakaayetakeriri Pava, tsika ikanta Avinkatharite javentaashiretakaayetaari kaari isheninkata. ²⁸ Ari isaikapairi Pablo itsipatakari Bernabé itsipayetapairi iriyotaaneete.

15

Japatoyeeta Jerusalén-ki

¹ Ipoŋa jareeyetaka Antioquía-ki, tsikarika ikaratzi shirampariite ipoŋaayetakaro Judea-ki, jiyotaantayetapaake, ikantantapaake: “Iyekiite, eerorika pimonkarayetziri Ikantakaantane Moisés-ni, pintomeshitaanitaiya, eerora pavisakoshireyetai.” ² Ikanta Pablo itsipatakari Bernabé osheki iŋaanaminthatakeri irikaite areetapainchari. Irootakera ikovayeetantakari irotyaantaiteri Pablo, Bernabé ipoŋa pashinepayeeni, iriyaate Jerusalén-ki iriŋeeri Otyaantajanoriite ipoŋa antarikonaite, inkinkithavaitakotero kantainchari. ³ Ipoŋa jotyaaantakeri ikenanake Fenicia-ki irojatzí Samaria-ki, ikamantantayetanake tsika ikantayetaa ikempisantayetai kaari isheninkata. Ikimoshiretaiyanakeni iyekiite ikemavakera. ⁴ Ipoŋa jareetaiyakani Jerusalén-ki. Kameethara jaavakeri kempisantzinkariite, Otyaantajanoriite ipoŋa antarikonaite. Ikamantapaakeri iriroriite jantakaayetakeriri Pava. ⁵ Iro kantacha tsikarika ikaratzi Fariseo-payeeni kempisantaatsiri, ikatziyanaka iriroriite, ikantanake: “Ikaratzi kempisantayetaatsiri kaari asheninkata, okovaperotatya imonkarayetairo Ikantakaantane Moisés-ni, intomeshitaanitaiya.”

⁶ Arira japatoyakani Otyaantajanoriite itsipayetakari antarikonaite iriŋaanatakotero tsika okantakota iroka. ⁷ Ikanta osamanitake jiŋaanatavakaaventakaro, ikatziyanaka Pedro, ikantanake: “Iyekiite, pinkinkishiretaiyeroni eerokaite tzimatsi janzimotayetakairi Pava pairani. Jotyaaantakena naaka nokinkithatakaayetairi Kameethari Ŋaantsi kaari asheninkata, ari okanta ikempisantantayetaari iriroriite. ⁸ Tema Pava jiyotake tsika ikanta ishireki, ari joŋaakayetairori ikovi irirori inampishiretantayetaiyari Tasorentsinkantsi kaari asheninkata ikempitaayetakairanki aakaite. ⁹ Tema jaakameethatairi Pava irikaite ikempitakaira eejatzí aakaite, joitentashireyetairi javentaashiretaaira. ¹⁰ ¿Aritatsima piŋaantavaityaari iroŋaaka Pava? ¿Opaitama piŋaatenatakaantavaityaari ayotaane? Tema

pishintsiventavaitakeri irimonkarayero kaari aavyaajatzí aakaite, kaari iravaayaate eejatzí avaisatziite. ¹¹ Irootakera iyaminthaanka Avinkatharite Jesús ovavisaakoshireyetairi aakaite. Arira inkempitziyetaiyari eejatzí iriroriite.”

¹² Ari jimairetaiyanakeni maaroiteni, ikempisantanakeri Bernabé ipoña Pablo ikinkithatakotziro okaratzí jantakaayetakeriri Pava janta pashinesatziki atziriite, itasonkaventakaayetakeri. ¹³ Ikanta ithonkakero ikamantantake, ikantanake Jacobo: “Iyekiite, pinkempisantavakena: ¹⁴ Ikamantakairo Simón tsika ikanta Pava jetantanakarori jiyoyaayetake pashinesatzi atziriite, onkantya inkempisantantaiyaariri, impaiyaayetairi. ¹⁵ Arira omonkaratari iroñaaka josankinatakotakeri pairani kamantantaneriite, ikantake:

¹⁶ Aririka onkaratapaake iroka, ari nompíye.

Novatziyeero ipanko David tyagaintsiri.

Nompinkatharitakairi incharinetyaari ari inkempitaiyaari tsika ikanta irirori nopinkatharitakaakeri.

¹⁷ Ari onkantya inkokovatantyaanari pashinesatzi atziri, inkantayetaina: ‘Novinkatharite,’

Ari onkantya nashiyetantaiyaariri kaari pisheninkata, impaiyaayetainara.

¹⁸ Arira ikantake jiñaavaitake Avinkatharite, oñaakantzirori ikinkishiretzitakari ovakeraini etantanakarori.

¹⁹ Irootakera nonkantantyaari naaka, eero aritzi añaakaayetyaari kaari asheninkata ikaratzí kempisantayetairiri Pava. ²⁰ Intaani otyaanteneri osankinarentsi ashintsiventero eero jovayetantari vathatsi jashitakaitariri ivavanetashiyeetari, eero jimayempivaiyetanta, eero jovakoyetantaro iriraane piratsipayeeni. ²¹ Tema irooyetake iroka irosankinareni Moisés iñaaventakoyetapiintaitziri tsikarikapayeeni japatotapiintayetara judío kitaiteriki jimakoryaantaitari. Irootake jetanakari pairani. Irootakera irovashaantantyaarori irokapayeeni eero ikantzimoshiretakaanari asheninkapayeeni.”

²² Ikanta Otyaantajanoriite ipoña antarikonaite, itsipayetakari kempisantzinkariite, jiyoyaake irotyaanteri Antioquía-ki intsipatyaari Pablo ipoña Bernabé. Jirika ikaratzí jiyoyaakeri: Judas itzimi ipaiyeetziri eejatzí Barsabás, ipoña Silas. Iriiyetakera jevatakaayetakeriri iyekiite janta. ²³ Iriiyetakera aanakerone osankinarentsi. Jiroka okantzi osankinata: “Iyekiite, naakaite Otyaantajanoriite, antarikonaite. Novethataiyami eerokaite kaari nosheninkamirinkata nampiyetarori Antioquía-ki, Siria, ipoña Cilicia-ki. ²⁴ Niyotaiyake tzimatsi poñaayetanainchari jaka, iri oñaashirenkakemiri janta, ikovi pimonkarayetairo Ikantakaanaitane, pintomeshitaanitaiya. Kaarira notyaantane naakaite. ²⁵ Irootakera nokinkithavaitantakariki jaka, ari niyoyaake tsika ikaratzí akarataiyirini, onkantya iriyaatantyaari iriñeemi intsipatanakyaari etakokitane Pablo ipoña Bernabé. ²⁶ Iriiyetakera apeshiventakariri Avinkatharite Jesucristo. ²⁷ Jirika notyaantakemiri iroñaaka: Judas ipoña Silas. Iriitake kinkithavaitakaapaakemineri janta inkamantapaakemiro maaroni iroka. ²⁸ Tera arite noñaakaavaiyaami eerokaite, tema iro kameethatziomotakeriri Tasorentsinkantsi, eejatzí naakaite. Aña intaani pimayetanairo okaratzí kovajaantachari. Jirokara: ²⁹ Eerora povayetari

vathatsi jashitakaitariri ivavanetashiyeetari. Eero povakoyetaro iriraane piratsi. Eero pimayempivaizti. Aririka pimonkarayetanakero iroka, kameethatake. Ari okaratzi.”

³⁰ Ikanta jotyaantaitakeri, jatake Antioquía-ki. Ari japatotapaakeri kempisantzinkariite, ipapaakeri osankinarentsi. ³¹ Ikanta jiñaanatavakero, ikimoshiretziitaiyanakeni. ³² Tema kamantanerira jinayetzi Judas ipoña Silas, itharomentakaapaakari iyeikiite iroisokerotyaari Pava, ikinkithavaitakaapaakerira. ³³ Okanta osamanitakera isaikimovaitakeri kameetha, jotyaantairi tsika ipoñaakaro pairani. ³⁴ Iro kantacha Silas okameethatzimotakeri irirori irisaikanake. ³⁵ Eejatzi Pablo itsipatakari Bernabé irojatzti isaikanake iriroriite Antioquía-ki, ikarayetakeri osheki pashinepayeeni, eekerora jiyotaantanakitzi, ikamantantziro iñaane Avinkatharite.

Pablo itsiparyaari Bernabé, japiitakero jiyaatzti ikinkithatzti

³⁶ Ikanta osamanitake, ikantairi Pablo irika Bernabé: “Thame api-itero areetyaari inampiiteki iyeikiite tsika akamantantakero iñaane Avinkatharite. Amenairi tsika ikantayeta.” ³⁷ Ari ikovavetaka Bernabé iraanakerimi Juan, ipaiyeetzitari eejatzi Marcos. ³⁸ Iro kantacha te onimoteri Pablo iraanairi, tema Marcos jookaventakeri janta Panfilia-ki, te irothotyero intsipatyaari tsika ikenayetake ikinkithatakaantzi. ³⁹ Arira iñaanaminthatavakaiyakani. Aripaitera itsiparyaavakaanakari. Jaanakeri Bernabé irika Marcos, otetanaka ikenanake Chipre-ki. ⁴⁰ Iriima Pablo, jiyoyaakeri Silas. Ipoña jiñaañaatakotavakeri iyeikiite, ikantaiyini: “Novinkatharite, naventaami eeroka, aritake pinkaminthaakeri irika.” Ari jiyaataiyanakeni. ⁴¹ Ikanta ikenanake Siria-ki, ipoña Cilicia-ki, iminhashiretakaayetakari ikaratzti kempisantayetaatsiri.

16

Timoteo itsipatari Pablo ipoña Silas

¹ Ikanta jareetaka Pablo janta Derbe-ki itsipatakari Silas irojatzti jareetantakari Listra-ki. Arira jiñaake aparoni iriyotaane Avinkatharite ipaita Timoteo, otomi judío kempisantatsiri, griego-thari jirintari. ² Ikanta irika Timoteo kameetha iñaaventaiyirini kempisantzinkariite nampitarori Listra-ki eejatzi Iconio-ki. ³ Ari ikovakeri Pablo inkarateri Timoteo. Iro kantacha jetavakari itomeshitaanitakeri onkantya eero ikisavaitanta judío-payeeni nampitarori janta, tema jiyotaiyini maaroitene griego-thari jinatzti jirintari Timoteo. ⁴ Ikanta ikenayetanakera nampitsiiteki, ikamantayetanakeri kempisantzinkariite imonkarayetairo josankinatakeriranki Otyaantajanoriite itsipatakari antarikonaite janta Jerusalén-ki. ⁵ Ari okanta ikyaryooyetantanakari kempisantzinkariite javentaayetanaka, eekero jiyaatanakitzi kitaiteriki joshekiperotanake. Jomishimpyaakeri Pablo aparoni Macedonia-satzti.

⁶ Ikanta Pablo joshinampitanakero Frigia ipoña Galacia, tema te ishinetairi Tasorentsinkantsi inkinkithatakaante janta Asia-ki. ⁷ Irojatzira jareetantakari Misia-ki. Ari ikinkishirevetakari iriyaatero Bitinia-ki, iro kantacha te ishinetairi Itasorenka Jesús. ⁸ Avisanake janta Misia-ki, oirinkaiyapaakani nampitsiki Troas. ⁹ Arira janta jimishivaitakeri Pablo tsireniki, jimishitake aparoni Macedonia-satzti,

ikantziri: “Pareetyaana nonampiki, pinkaminthaayetaina naakaite.”
 10 Ikanta jimishivaitakera Pablo, arira novetsikaiyanakani niyaataiyeni Macedonia-ki, tema niyotanake iriira Pava kaimashireyetakenari janta noñaaventero Kameethari Ñaantsi.

Jashitakoyeetakeri Filipos-ki

11 Ari notetaiyanakani Troas-ki, apatziro novanakero niyaatziro Samotracia-ki. Okanta okitaitamanake irojatzzi naatakotantapaakari nampitsiki Neápolis. 12 Ipoña navisanake irojatzzi Filipos-ki, inampiyetarora poñaayetainchari Roma-ki, otzinkami nampitsi onatzi janta Macedonia-ki. Ari nosaikavaitapaakeri janta. 13 Okanta aparoni kitaite jimakoryaantapiintari judío-payeeni, niyaatake jiñaathapyaaki, tema nokinkishiretaiyakani ari iñaañaatapiintaiyani. Ari noñaapaakeri tsinane apatotaiyakani, nothointaiyapaakani noñaaventziiro Kameethari Ñaantsi. 14 Okanta aparoni tsinane apatotaichari opaita Lidia, opoñaaro iroori nampitsiki Tiatira. Opoki iyomparivaita manthakintsi jonkeromaiyetatsiri. Tema oñaapinkathatapiintakeri Pava iroka tsinane, okemaminthatakeri ikinkithatzi Pablo, jiminthashiretakaanakaro Avinkatharite. 15 Oviinkataka, otsipatakari ikaratzi saikavankotzirori. Ipoñaashitaka okantaiyanakena: “Piyotzirika eerokaite nokyaaryooventairi Avinkatharite, pimpokaiyemi pimaye nopankoki.” Ari nomataiyakeroni, tema irootake shintsiventakenari.

16 Ipoñaashitaka aparoni kitaite, niyaataiyini noñaañaate, nomonthaaka aparoni evankaro otzikataaro. Jaakashiretzirora peyari, jiyotakaayetziro opaitarika avishimoterine atziri. Irootakera ipinayeetanari osheki onampitarori. 17 Iroka evankaro etanakaro oyaatanakari Pablo, oyaataiyanakena eejatzi naakaite, okantzi okaimi: “¡Irika shirampariite inampire jinatzzi Pava Jenokisatzi, iriitakera kamantemirone eerokaite pavisakoshiretantaiyaari!” 18 Ari okantapiintatya iroka kitaiteriki, irojatzzi ovatsimashiretantakariri Pablo, ipithokashitanakaro, jiñaanatanakeri peyari aakashiretakerori, ikantziri: “Piyaapithatairo evankaroka, iri Jesucristo matakaimirone nopairyakerira.” Apathakero ikantanaka peyari jiyaapithatairo.

19 Ikanta jiñaakero omperatarori, jiyotanake eerora jaantaaro osheki kireeki. Joirikakeri Pablo itsipataakeri Silas, jaanakeri jevariiteki, irojatzzi janta ipiyotzimentapiintantayeeta. 20 Ikantapaakeri amenakotaneriite: “Irikaite judío jinatzzi. Ichapishiryaaetakeri atziriite jaka anampiki, 21 jiyotaayetakeri kaari ashineyetzi irantayeetero, tema asheninkamirinkaite inayetatzzi Roma-satzi.” 22 Arira ipithokashitaitanakariri Pablo ipoña Silas, ikantake amenakotaneriite: “Pisapokayeteri, pimpasavaiteri.” 23 Aritakera ipasavaaitakeri osheki, jashitakotakaantakeri. Ikantanake: “Paamaakoventaperotatyeyaarira.” 24 Ikemakera aamaakoventaneri ikantaitakeri, jominkyaaaperotakeri inthomointa, javikiitantakari inchakota.

25 Okanta niyankiite tsireni, jiñaañaatzzi ipoña ipanthagaiyini Pablo itsipatakari Silas, kemaiyatsini pashine ashitakotaari. 26 Omapokashitanaka onikanaka, eevokapaakero jashitakoitakeri. Apathakero ashitaryaaetanaka ashitakorontsi, javitaryaakoyaishitanaka ashitakotaari ithatakoveentakariri ashirotha. 27 Ipoña ikakitanake aamaakoventaneri, jiñaatziiro ashitaryaaka

jashitakoveetakari, ari jinoshikanakero irovathaamento ikovi irosataiya, jiñaajaantake shiyayetaka ashitakotaariite. ²⁸ Iro kantacha Pablo ikaimitakotanakeri, ikantziri: “¡Eero povashinonkaavaitashita, eenirotatsi nosaikaiyini maaroiteni jaka!” ²⁹ Ipoñaashitaka irika aamaakotaneri ikaimatakaantake ootamentotsi, ishiyaperotanakitya ikyaapaake, okavaitanaka itharovanakera, jotypeerovashitapaakari Pablo ipoña Silas. ³⁰ Ipoña jomishitovanakeri, josampitakeri, ikantziri: “Pinkathari, ¿Ipaitama nanteri naaka navisakoshiretantaiyaari?” ³¹ Ikantanakeri irirori: “Pinkempisantairi Pinkathari Jesús, aritake pavisakoshiretai eeroka eejatzi ikaratzi saikavankotzimiri.” ³² Jiñaaventanakeneri tsika ikantakota Avinkatharite eejatzi ikaratzi saikavankotakeriri. ³³ Ipoñaanaka eeniro niyankiite tsireni irika aamaakotantaneri ikivanakeneri jaavyaavaitakerira ipasayeetakeri. Ipoña joviinkaayetaka irika itsipayetakari isheninkamirinkatari. ³⁴ Ari jaanakeri ipankoki, ipapaakeri irovarite. Kimoshirera ikantanaka irika ikempisantairira Pava itsipayetaari ikaratzi saikavankotakeriri.

³⁵ Okanta okitaitamanake, irikaite amenakotaneriite ikantakaanakeri aamaakotantaneri, ikantake: “Pomishitovakaantairi irikaite.” ³⁶ Ipoña aamaakotantaneri, ikantakeri Pablo: “Ikantakaanakena amenakotaneriite nomishitovayetaimi. Kantatsi iroñaaka piyaatayetai kameetha.” ³⁷ Iro kantacha Pablo ikantanake irirori: “Irosankinatakotajaantanera Roma-satzi nonatzi naaka, iro kantacha ipasavaitakena janta ipiyotzimentapiintaitanta, te iramenavakero tzimatsirika nokenakaashitane. Jashitakotakaanakena. ¿Iroñaakama ikovi iromanakaiyaana iromishitovayetaina? ¡Te nonkovero! Pinkanteri impokajaantanake irirori iromishitovayetaina.” ³⁸ Ikanta irika aamaakotantaneri, ikamantakeri amenakotaneriite. Ikemavakera irosankinatakotane inatzi Roma-satzi, iniroitera itharovaiyanakeni. ³⁹ Jatanake amenakotaneriite, ikantapaakeri Pablo ipoña Silas: “Pimpeyakotaina novasankitaakaanavaitakemi.” Ari jomishitovakaanairi, ikantavairi: “Piyaataityaami.” ⁴⁰ Ari jiyaataiyeeni opankoki Lidia. Ikinkithatakaayetanairi kempisantanzinkariite, itharomentashiretakaayetanaari, jataiyeni.

17

Imaimanetaitantake Tesalónica-ki

¹ Ikanta jareetantayetara Pablo ipoña Silas ikenayetanake Anfípolis-ki, Apolonia-ki irojatzi jareetantakariki Tesalónica-ki, ari otzimiri janta japatotapiintaiyani judío-payeeni. ² Tema iro jametapiintakariki Pablo aririka irareetya pashineki nampitsi, ikyaapiintzi tsikarika japatotapiinta judío-payeeni, ikinkithatzi. Irootakera jimatapaakeri iroñaaka. Ipoña japiitairo pashineki kitaite jimakoryaantaitari, japiitairo eejatzi. Ari iñaanaminthatapiintakeriri judío. ³ Jookoyetaziinirira Osankinajanorentsiki tsika iñaaventakota Cristo inkamimotante, impoñaashitakya irañagai eejatzi. Ikantayetziri: “Irika Jesús noñaaventakemiri, iriitakera Cristo.” ⁴ Arira ikempisantananakeri tsika ikaratzi judío, ikempiyanakariki Pablo ipoña Silas. Ikempisantaiyanake eejatzi osheki griego-thatsiri ñaapinkathatasorentsitaneri, ari okempitzitakariki eejatzi ñaapinkathataaro tsinaneete. ⁵ Iro kantacha judío-payeeni kaari kempisantatsine, te onimoshiretanakeri. Japatotake

kaariperoshireriite. Jotyaantakeri irimaimanetante nampitsiki. Jimaimeanvankotakeri eejatzi Jasón, ikokovatziri Pablo ipoña Silas. ⁶ Tera iriñaashityaari janta, jinoshikanakeri Jasón itsipataayetanakeri pashine kempisantzinkariite, jaanakeri isaikira jevatakaantzirori nampitsi, ikantaiyapaakeni: “¡Tzimatsira shirampariite ochapishiryaaantaintsiri nampitsiite, pokake iroñaaka jaka. ⁷ Jirika Jasón omisaikavakeriri ipankoki! Ithainkayetakerora irikaite ikantakaantane pinkatharitatsiri Roma-ki, ikantaiyakeni: ‘Tzimatsi pashine pinkathari, ipaita Jesús.’” ⁸ Ikanta ikemayeetavakero iroka, te onimotaiyanakeri atziriite eejatzi jevariite. ⁹ Ikovakoyeetakerira Jasón impinaventya itsipayetakari pashinepayeeni, ari onkantya irapakaantayeetapaintyaariri.

Jatake Pablo ipoña Silas Berea-ki

¹⁰ Ikanta kempisantzinkariite, jotyaantairi tsirenipaite Pablo ipoña Silas, iriyaatai Berea-ki. Ikanta jareetaiyakani janta, jataiyakeni japatotapiintaiyani judío. ¹¹ Irikaite judío, nethaantaneri jinayetaiyini te inkempityaari Tesalónica-satzi, kameethara ikempisantavakero ñaantsi. Jaakoventanakaro kitaiteriki jiñaananakero Osankinajanorentsi iriñaantyaarori omaperotatyaarika ikamantayeetziriri. ¹² Osheki judío-payeeni kempisantanaintsiri, ari ikempitzitakari eejatzi griego-thatatsiri ñaapinkathataari, eejatzi tsinaneete. ¹³ Iro kantacha judío-payeeni nampitarori Tesalónica-ki, ikemakotakeri ikinkithatakaantatzi Pablo janta Berea-ki, pokaiyanakeni, imaimaneminthavaitapaakeri atziriite. ¹⁴ Iro kantacha kempisantzinkariite apathakerora jaanakeri Pablo inkaarethapyaaki. Iriima Silas ipoña Timoteo ari isaikanake irirori. ¹⁵ Ipoña javisakaitanakeri Pablo irojatziri jareetantakari Atenas-ki. Ikanta ipiyeeyaani Berea-ki, ikantapairi Silas ipoña Timoteo: “Ikaimakaantaimi Pablo, piyaatai thaankiperoini.”

Isaiki Pablo Atenas-ki

¹⁶ Ikanta Pablo joyaaventari Atenas-ki Silas ipoña Timoteo, osheki oñaashirenkakeri irirori iñaayetziri Atenas-satzi iñaapinkathatziri oshiyakaantsipayeeni.* ¹⁷ Irootakera ikinkithavaitakaantakariri judío-payeeni, eejatzi pashinepayeeni ñaapinkathatasorentsitaneri janta japatotapiintaiyani. Oshekira ikinkithavaitakaapiintake eejatzi kitaiteriki tsikarika ipiyotapiintaiyani atziriite janta nampitsiki. ¹⁸ Iñaanaminthayetziri eejatzi iyotaneriite janta nampitsiki. Tzimatsi kantayetatsiri: “¿Ipaitamatsita jiñaaventziri irika kiñaaneri?” Ikantaiyini pashine: “Kempitaka jiñaaventatzi pashinetatsiri pava.” Iro ikantayetantakariri tema Pablo ikamantantatziiro Kameethari Ñaantsi tsika ikantakota Jesús, ipoña jañaantaari eejatzi.† ¹⁹ Ipoña jomiyaanakeri otzishiki paitachari “Areópago,” tsika japatotapiintaiyani. Josampitakeri: “Intsityaa piñaaventenaro ovakeratatsiri piyotaantziri jaka nonampiki. ²⁰ Tema piñaaventakenaro

* **17:16** Iroka nampitsi Atenas otzinkami onatzi nampitsi, ari inampitarori osheki iyotaneriite Griego-thayetatsiri. † **17:18** Ipaiyeetziri jaka “iyotaneriite,” iriyetakera kempisantayetzirori okaratzi jiyotaantayetziri paitachari “Epicuro,” ikantzi: “Iro kovaperotachari ankimoshirevaite.” Tzimatsi eejatzi pashine ipaiyeetziri jaka “iyotaneriite,” ipaita “Stoa-satziite.” Ikempisantaiyironi iriroriite okaratzi jiyotaantakeri pairani paitachari “Zenón,” ikantake: “Ontzimatyé añaakoperotanetya.” Iroora ipaiyetantari “Stoa-satziite,” tema japatotapiintaiyani janta ipaiyetziro iñaaneki iriroriite “Stoa,” ovaankiityaantsi onatzi, potheroroki ikantayetziro.

eeroka kaari nokemapiintaiyini. Nokovaiyini niyote opaita kantakotachari.”²¹ (Tema okaratzi itzimaventziri Atenas-satziite ipoña areetzinkariite janta, ikempisantayetziro ovakerayetatsiri ñaantsi, irovaakimaityaaro.)

²² Ikatziyana Pablo ipiyotzimentaitakari, ikantanake: “Atenas-satziite, noñaakemi naaka, tzimatsi osheki pivavaneyetari, piñaapinkathatapiintayetakeri. ²³ Nokenayetzira pinampiki, noñaayetakero pipomepirinimento. Tzimatsi aparoni josankinataka, okantzi: ‘PAVA KAARI JIYOYEETZI.’ Irijatzitara noñaaventakotzimiri naaka. ²⁴ Iriira ovetsikakerori kipatsi ipoña maaroitene ikaratzi tzimantayetarori, iriijatzi Pinkathariventziori inkite eejatzi kipatsi. Te isaikantaro tasorentsipanko irovetsikane atziriite. ²⁵ Te inkovityeero irirori irovetsikayeeteneri tsikarika ompaitya. Tema iriitake añaakaayetairi maaroni aakaite, irijatzi ovineenkatakaayetairi, ipayetairo maaroni tsikarika opaiyetarika. ²⁶ Iriitake ovetsikakerori etarori shirampari, joshekyaaakeri, joivaraakeri irinampitanyaaaro maaroni kipatsiki. Ipampithashiretzitaka tsikarika onkarate osamanite irinampiyetyaaro tsikarikapayeeni. ²⁷ Iroora jantantayetakarori iroka, onkanya inkokovayeetantaiyaariri. Kempivaitakami impapampivaitatyeeemi ikokovayeeztzirira. Ari iriñaayetairi. Tema te intaina isaiki Pava ari itsipayetai maaroni aakaite. ²⁸ Tema iri añaakaayetairi iroñaaka, ishevatakaayetai, iri tzimakaayetairi. Irojatzira ikantayetzitari pisheninkaite eeroka, kinkitharyaantzi, ikantake: ‘Jashiyetai Pava.’ ²⁹ Tema jashiyetai Pava, te arite ankinkishiretakovaityaari ari ikempitari oshiyakaantsi irovetsikane atziriite, jovetsikayetzirira oro, kireeki, mapi. ³⁰ Tema pairani osheki jamavetakero Pava okaratzi jantashivaitakari imasontzinkakiini. Iro kantacha iroñaaka ikantayetairi maaroni tsikarikapayeeni inampiyetaro, ikantari: ‘Povashaantairo kaariperori pametashiyetari.’ ³¹ Tema Pava aritakera jiyoshiitake aparoni shirampari, iriitakera irotyaantairi iramenakoyetairo okaratzi antayetakeri. Aritakera jiyotajaantakero irirori Pava tsikapaiterika irimatairo. Tema joñaakantakeri shiramparika joviriintairira ikamavetaka.”

³² Ikanta ikemavakera iñaaventakeri kaminkari ipiriintaa, ishirontaventaianakari. Tzimamaitacha pashine kantanakeriri: “Ari apiitero apaata nonkememi piñaaventero iroka.” ³³ Jiyaapithatanairi Pablo. ³⁴ Iro kantacha joyaatanakeri tsikarika ikaratzi, kempisantayetai irirori. Jirika ikaratziri kempisantaatsiri Dionisio, irijatzira aparoni karavetariri ipiyotapiinta Areópago-ki. Ipoñaapaaka aparoni tsinane paitachari Dámaris, tzimayetatsi pashine.

18

Areetaka Pablo Corinto-ki

¹ Ikanta okaratapaake iroka, ishitovanake Pablo janta Atenas-ki, jatake Corinto-ki. ² Arira iñaakeri aparoni judío paitachari Aquila, Ponto-satzi jinatziri irika. Irovakera jareetaka Aquila itsipatakaro iina Priscila ipoñaakaro Italia-ki, tema pinkathari Claudio ikantakaantake janta Roma-ki irishitovayete maaroni judío-payeeni. Jatake Pablo jareetari Aquila. ³ Ari isaikapaake Pablo intsipatyaaari. Tema okaratzi jantavaitapiintakeri irika, ishirikayetziro tontamaitatsiri

manthakintsi, impankoyeetyaaro. Irojatzira jantavaitzitari pairani Pablo irirori. ⁴ Arira ikantapiintatya Pablo jiyaatzi japatotapiintaita kitaiteriki jimakoryaantaitari, ikinkithatakaantayetake onkantya inkitsirinkantyaariri judío-payeeni inkempisantakaayetairi, eejatzi griego-thatatsiri.

⁵ Ikanta Silas ipoña Timoteo areetaiyapaakani ipoñagaaro Macedonia-ki. Arira jaakoventanakaro Pablo ikinkithatakaantanake. Ikantayetakeri judío-payeeni: “Irika Jesús, Cristo jinatzi.” ⁶ Iro kantacha te onimoteri judío-payeeni, ikisaneentanaka, ikaviyavaitanakeri. Ari jotekanairo iithaare Pablo onkantya iriyotayeetantyaari te inkempisantaiyerine, ikantanakeri: “Eerokayetakera kantashityaarone pimpeyashitantaiyaari, tera naaka kantashityaarone. Iroñaaka nompithokashityaari kaari asheninkata.” ⁷ Shitovanake japatotapiintaita. Jatake ipankoki aparoni shirampari paitachari Justo, ñaapinkathatasorentsitaneri jinatzi. Isaikanampitziro irirori japatotapiintaiyani judío-payeeni. ⁸ Ikanta Crispo, jevatatsiri japatotapiinta judío, ikempisantanakeri Avinkatharite, ari ikempitaakerori eejatzi ikaratzi saikavankotziriri. Eejatzi ikempitaanakeri osheki Corinto-satzi, ikemayetakerora ñaantsi, kempisantayetanake, joviinkaayeetakeri. ⁹ Ikanta Pablo, jomishimpyaakeri Avinkatharite tsirenipaite, ikantakeri: “Eero pitharovi. Piyaatakaairo pinkamantantero ñaantsi jaka, eero pimairetzi.” ¹⁰ “Tema ari notsipatami naaka, eerora jovatsinaavaitaitzimi jaka, tema tzimatsi osheki nashiyetaari naaka jaka nampitsiki.” ¹¹ Iroora isaikantanakeri Pablo Corinto-ki, anaaneentanakero aparoni osarentsi. Jiyotaayetantziro iñaane Pava.*

¹² Okanta ijevatantari Galión janta Acaya-ki, jetanakaro judío-payeeni imaimanetanakeri Pablo. Ipoña jaanakeri janta jevariki. ¹³ Ikantapaakeri: “Irika shirampari ikenakaashitakarora jiyotaayetziri atziriite iñaapinkathatairi Pava, ipiyathatakaro ikantakaantayeetairi.” ¹⁴ Iro iriñaavaitanakemi Pablo, ikantanake Galión jiñaanatanakeri judío-payeeni: “Iroorika piñaaventzi ikenakaashitakarori irika shirampari, jovantake, aritake nonkemakemi pinkantayetenari. ¹⁵ Aña kempitaka pikantavakaamentashitaro okaratzi piñaavaiminthatashitari, okaratzi pipairyaaminthavaitashitari, okaratzi pipaitashivaitari: ‘Ikantakaantaitanari.’ Piyotaiyeroni eerokaite tsika pinkantero, te nomeraaventavaitaro naaka.” ¹⁶ Jomishitovavetaiyakarini. ¹⁷ Ikanta griego-thatatsiri, joirikanakeri paitachari Sóstenes, iri jevatzitachari japatotapiinta judío. Ipasavaitanakeri. Iro kantamaitachari Galión, te irimatziivaityaaro irirori.

¹⁸ Oshekira kitaite isaikavaitanai Pablo janta Corinto-ki. Ipoña jiyaatai itsipatanaro Priscila ipoña Aquila, iriyaatairo Siria-ki. Ikanta janta Cencrea-ki, tekeri irotetanaiyaata, jameetanakero iishi, ari irimonkarayerori okaratzi ishinetantakeri. ¹⁹ Ikanta jareetaka Efeso-ki, jatake Pablo japatotapiintaita, ari ikinkithatakaayetapaakeriri judío-payeeni. Ari jookanairiri Aquila ipoña Priscila. ²⁰ Ikovakovetavaari judío-payeeni osamani irisaikanake, iro kantacha Pablo te inkove. ²¹ Ikantanairi jiyaatzimatanaira: “Ontzimatyere nareetaiya Jerusalén-

* **18:11** Kantakotachari jaka “anaaneentanakero aparoni osarentsi,” irojatzira ikantayeetziri aparoni osarentsi ipoña 6 kashiri.

ki joimoshirenkaitara. Iriirika Pava kovatsine, ari nompiye noñaayetaatemi.” Ipoñaashitaka jotetana Pablo, jatai.

Piyaa Pablo Antioquia-ki ipoña ipiyanaaro ikinkithatzi

²² Ikanta jareeta Cesarea-ki, avisapai Jerusalén-ki irovethayeta-paiyaari kempisantzinkariite. Ipoña javisanai Antioquia-ki. ²³ Ikanta osamanitake, japiitairo eejatzi jareetantayeta aparopayeeni nampitsi tzimatsiri janta Galacia-ki ipoña Frigia-ki, iminhashiretakaayetari iriyotaane.

Ikinkithatzi Apolos janta Efeso-ki

²⁴ Okanta janta Efeso-ki, areetaka aparoni judío paitachari Apolos, Alejandria-satzi jinatzi. Kameetha ikinkithatzi, jiyotakotajaantziro Osankinajanorentsi. ²⁵ Tzimatsira ñaaventzitaniriri Juan-ni oviinkaantanteri, ñaaventziyeetakaniri eejatzi okaratzi ikamantantakeri Juan-ni ikantakotara Jesús. Arira overaa jiyotakotziro irirori. Iro kantacha, kameetha ikanta jooñaarontavetaro ñaaventzirira Jesús. ²⁶ Ari ikinkithatakaantapaake Apolos japatotapiintaita. Ikanta okemakeri Priscila ipoña Aquila, jaanakeri Apolos, jiyotaakeri tsika ikantakotajaantaka Jesús. ²⁷ Ikovake Apolos iravishe Acaya-ki. Ari ipavakeriri kempisantzinkariite Efeso-satzi aparoni osankinarentsi irakameethatantavakyaariri Acaya-satzi. Ikanta jareetaka Acaya-ki, osheki itharomentakaapaakeri kempisantzinkariite ikaratzi ikaminthaayetairi Pava. ²⁸ Imatatziiiri Apolos ikitsirinkayetakeri judío-payeeni, joñaakayetziri Osankinajanorentsiki ñaaventakoitziri Cristo, ari okanta jiyotakotantanakariri Jesús, iriitakera Cristo.

19

Areetaa Pablo Efeso-ki

¹ Ikanta Apolos isaikira Corinto-ki, anonkanake Pablo otzishimashi, areetaka Efeso-ki. Iñaapaake kempisantavetaachari. ² Josampitapaakeri: “¿Inampishiretantakamima Tasorentsinkantsi ovakera ikempisantakaayeetakemi?” Ari ikantaiyanakeni iriroriite: “Tetya. ¿Opaitama kantakotachari iroka? ¿Ipaitama ikantaitziri Tasorentsinkantsi?” ³ Ari ikantzi Pablo: “¿Niinkama poviinkaatzimentakari pikempisantavetaara?” Ikantaiyini iriroriite: “Iro noviinkaatzimenta okaratzi jiyotaantakeri Juan-ni.” ⁴ Ipoña Pablo jiyotaanakeri, ikantayetziri: “Joviinkaantantzira Juan-ni, oshiyakaaventamatsityaara jovashaantayeetairo kaariperori. Iro kantamaitacha ikantzitakara Juan-ni: ‘Pinkempisantai aatsikitaintsiri, iriira impoyaatapaakyaananeri.’ Iriitakera Jesucristo ñaaventakotakeri jaka.” ⁵ Ikanta ikemaiyavakera irikaite, joviinkaatzimentanakari Avinkatharite Jesús, ipairyaayeetaineri irirori. ⁶ Ipoña Pablo jotzimikapatziiitoyetantakeri irako, ari inampishireyetantanakari eejatzi iriroriite Tasorentsinkantsi. Jiñaavaiyetantanakarori pashineyetatsiri ñaantsi. Ikamantantayetanakero ñaantsi jiyotakaayetanairiri Pava. ⁷ Ikarataiyini 12. ⁸ Ipoña javisake Pablo japatotapiintaiyani judío, arira ikinkithatakaantapaakeri ikaratzi mava kashiri. Tekatsi intharovakaiya, ikovi iriyotakaayetairi atziriite tsika ikanta Pava ipinkathariventantai. ⁹ Iro kantacha tzimatsi tsika ikaratzi

kisoshirevaitatsiri, te inkove inkempisantaiyeni, ikishimavaitakeri karatanairiri ipaiyeetziri “Avotsi.” Ikanta Pablo, jintainaryaanakari irikaite. Jomiyaanakeri iriyotaaneete iparaavateki ipaiyeetziri “Tiranno.” Ari jiyotapiintakeri maaroni kitaite. ¹⁰ Ari ikantapiintanakitziro, tzimakotake apite osarentsi. Ikemakoyetairora iñaane Pava nampiyetarori Asia-ki, judío-payeeni, griego-thatatsiri, maaroni.

¹¹ Oshekira itasonkaventantayetake Pablo janta ikantakaakarira Pava. ¹² Matataitachara eejatzi ovashinchaantanake imanthakiyetari Pablo. Aririka iraaeyetero tsikarikapayeeni, irotziriyee tantakyaari mantsiyari, aritake ireshitakotai. Aritake onkantake eejatzi ireshitakoyetai jaakashireyetziri peyari. ¹³ Ikanta tsikarika ikaratzi judío kenakenavaitatsiri janta jovashinchaayetziri jaakashireyetziri peyari, ikovavetariyaka iriroriite irovashinchaante impairyeeeri Jesús. Ikantavetari peyariite jiñaanatziri: “¡Piyaapithateri, tema nompairyemiri Jesús, jiñaaventakotziri Pablo!” ¹⁴ Irootakera jimavetayakarini 7 itomiite aparoni judío paitachari Esceva, jevavetariri omperatasorentsitaneriite janta. ¹⁵ Iro kantacha jakakeri peyariite, ikantakeri: “Noñiiri Jesús, niyotakotziri Pablo. Irooma eerokaite, te niyotakotemi.” ¹⁶ Ikanta jaakashiretziri peyari joirikanakeri irikaite, iniroitera iñaashintsitanakari joitsinampaakeri maaroiteni, jomishiyeeri ipanko isapokamerekitakeri, antaro jovatsinaavaitakeri ivathaki. ¹⁷ Ikemaiyakeni nampitarori Efeso-ki, judío-payeeni ipoña griego-thatatsiri, maaroni. Osheki itharovaiyanakeni. Arira okanta iñaapinkathatantayeetanakariri Avinkatharite Jesús. ¹⁸ Ari ipokayetanakeri eejatzi osheki kempisantayetaatsineri, ithavetakoyetapaakero iyaariperonka. ¹⁹ Jamayetapaakero sheripiyarivetachari tsika jiñaanatakotapiintziro, itaayetapaakero. Ikanta jamenayeetakero tsikarika okaratzi opinatari itaayeetakeri, areetaka ikaratzi: 50,000 ikitho kireeki. ²⁰ Eekerora ikemakoperoyeetanakitziiri Avinkatharite.

²¹ Okanta okaratapaake irokapayeeni, jiminthataka Pablo irareetantya Macedonia-ki ipoña Acaya-ki. Impoña iravisanake irojatzi Jerusalén-ki. Ikantzitaka eejatzi: “Aririka niyaatake Jerusalén-ki impoña niyaatake Roma-ki.” ²² Ipoña jotyaantake Macedonia-ki apite ampitakotapiintakeriri, Timoteo ipoña Erasto, eenirotatsi isaikanake irirori Asia-ki.

Imaimanetantaitzi Efeso-ki

²³ Okanta janta Efeso-ki iniroitera ikantavakaamentaitakeri karatanairiri ipaiyeetziri “Avotsi.” ²⁴ Iriira poñaakaantakarori paitachari Demetrio, kireepakori. Tzimayetatsi eejatzi kempitakariri irirori jovetsikayetziro iryaani oshiyakaantaro otasorentsipankote ivavanetashiitari ipaiyeetziri “Diana.” Iriira jaantayetari osheki kireeki. ²⁵ Japatotaiyakani maaroni kireepakoriite. Ikantake Demetrio: “¡Shirampariite! Tema iro añaantaiyani aakaite iroka antavaire. ²⁶ Iro kantacha, aritake pikemakotaiyakeri ipaiyeetziri Pablo, ikitsirinkake osheki atziriite, ikantayetziri: ‘Irovetsikane atziriite tera impavate.’ Tera intaani ikantakero anampitsiteki Efeso, aña jimatzitaitakarori maaroni jaka Asia-ki. ²⁷ Tera intaani onkantzimoshireyetari eero jamanantaperoyeetanairi ovetsikane, iroora kantzimoshireperotairi, arira ompeyakotakya ikemakoyeetziro iniroite avavane Diana

maaroni jaka Asia-ki, arira irovashaantayeetanakero ipokayeetzi otasorentsipankoteki.”

²⁸ Ikanta ikemaiyakeni, antaro ikisaiyanakani, ikaimaiyanakeni: “¡Iniroite onatzi Diana avavanetari jaka Efeso-ki!” ²⁹ Eekero jakivaaminthavaitashitanakitya irikaite. Ipoñaashitaka joirikaiyanakeri Gayo ipoña Aristarco, jaanakeri tsika japatotaiyapiinta atziriite. Irika jaayeetanakeri iriyyetakera itsipatapiintari Pablo jareetantayeta, Macedonia-satzi jinaiyini. ³⁰ Ikovavetaka Pablo inkyaapaakemi irirori, temaita ishineteri iriyotaaneete. ³¹ Ari ikempitzitakari eejatzi tsikarika ikaratzi jevariite irapatziyane Pablo, ikantakaantakeri: “Eerora pimatzitaro eeroka janta.” ³² Ikanta janta japatotaiyakani, eekero ichecheraataiyatziini, tera oshiyavakaa okaratzi icheraavetaiyakarini. Tema irikaite atziriite te iriyoperotaiyeni opaita japatoventaiyarini, ikaikaimavaitashitaiyani. ³³ Iro kantacha tsikarika ikaratzi judío, iñaakeri Alejandro josatekaka janta ipiyotaiyakani, ishintsiventanakeri iriñaaverteri. Ikanta Alejandro jakotanake irimaireretantayeetavakyaari, ikinkithavaitakavetakari. ³⁴ Iro kantacha jiyotaiyakeni atziriite judío jinatzi irika Alejandro, eekero japiitanakitziro ikaimaiyini, osamani ikantaka ikaimi, ikantaiyini: “¡Iniroite onatzi Diana avavanetari jaka Efeso-ki!”* ³⁵ Ipoña ikatziyanaka osankinaryaantzi, joimaireretakeri, ikantakeri: “Efeso-satzi, jiyotaitzi maaroni, aakaitera kempoyaaventarori otasorentsipankote avavane Diana, eejatzi oshiyakaane poñeenchari inkiteki. ³⁶ Irootakera pinkinkishiretantavakyaari kameetha, eero pimaimaneminthatantashivaita. ³⁷ Tema irikaite shirampari pamayetakeri, te irovaariperotero tasorentsipanko, te inkishimaminthatero eejatzi avavane. ³⁸ Ikovirika iriyakoventante Demetrio itsipayetakari ikarayetziri, iraanakera ajevariki iramenakoteneri, iri ovetsikayeterine okaratzi kantzimoshiretariri. ³⁹ Irooma okovatyaaarika ayotakotero maaroni aakaite, kempitaka kantatsi apatoteri maaroni jevariite, iramenakotantaaarori. ⁴⁰ Okaratzi avisayetaintsiri iroñaaka, kempitakara aritake irovasankitaaventaitakairo amaimanentake. Eerora otzimi ompaitya ankanteri ampiyakoventaaari.” ⁴¹ Ikanta ithonkakerora iñaavaiyetakero iroka, jotyaaantayetairi atziriite.

20

Jiyaatzi Pablo Macedonia-ki ipoña Grecia-ki

¹ Ikanta othonkakara jakivaaminthataita, japatotakeri Pablo iyotaaneete ikaminaayetanairi. Ipoñaashitaka jovethayetanaari, jatake Macedonia-ki. ² Ari jareetayetanaari maaroni nampitsi tsika isaikayetzi iyekiite, ikaminaayetanairi. Irojatzira jareetantakari Grecia-ki. ³ Ari isaikavaitapaakeri ikaratzi mava kashiri. Iro irotetanaiyaami iriyaatantaaari Siria-ki, ari ikemakeri irovamaatyeemi judío-payeeni irareetakyaarika janta. Irootakera ipiyantanaari Macedonia-ki. ⁴ Ari itsipatanaari Sópater Berea-satzi inatzi irirori itomi Pirro. Ipoñaapaaka Aristarco, ipoñaapaaka Segundo, Tesalónica-satzi inatzi. Ipoñaapaaka Gayo, Derbe-satzi inatzi. Ipoñaapaaka Timoteo, eejatzi Tíquico ipoña Trófimo, Asia-satzi inayetatzi irika. ⁵ Ari jeevataiyanakeni irikaite iyekiite,

* 19:34 Kantakotachari jaka “osamani ikantaka ikaimi,” apite okanta hora osamanitake.

joyaaventapaakena naaka Troas-ki notsipatakari Pablo. ⁶ Okanta avisanakera kitaite jovapiintayeetantarori tantaponka, ari notetanaari Filipos-ki. Avisakera 5 kitaite, noñaayetapairi iriroriite janta Troas-ki, ari nosaikaiyapaakeni okaratzi 7 kitaite.

Jareetantaka Pablo Troas-ki

⁷ Okanta areetapaa kitaite japatotantapiintaitari, ari napatotaiyakani nompetyeero tanta, ikinkithatakaantayetakeri Pablo. Tema navisaty-eera onkitaitemanake, eekero jiyaatakaanakitziiro ikinkithatzi niyanki-itetakotakena.* † ⁸ Ari napatotaiyani jenoki pankotsi, osheki ootamentotsi joisayeetake. ⁹ Ikanta aparoni evankari paitachari Eutico ithointaka opatzimoroki pankotsi. Tema osamanitakera ikinkithatake Pablo, ayimatakerira ivochokini evankarika, paryaanake osaaviki, kamapaake.‡ ¹⁰ Ipoña jayiitapaake Pablo, joyootashitapaakari evankari, javithanotapaakeri. Ikantanake: “Eero pitharovaiyini, añagai.” ¹¹ Ipoña ipiyanaa Pablo jenoki, ipetoryaapaakero tanta, ovaiyakani. Eekero ikinkithatanakitzi, irojatzi okitaitantanakari. Ipoña navisaiyanakeni. ¹² Iriima evankarika, jaayeetanairi jañagaira. Irootakera tharomentashireperotakaanakariri.

Javisanake Troas-ki irojatzi Mileto-ki

¹³ Ari neevataiyanakeni naakaite, notetaiyanakani irojatzi Aso-ki, ari nokinkishiretakari naanairi Pablo, tema ikovakitziira irirori inke-nanake kipatsiki. ¹⁴ Ikanta noñaapairira Pablo janta Aso-ki, ari jote-tanaari, jataiyakena Mitilene-ki. ¹⁵ Ipoña navisaiyakani janta, nokitaitakotapaake janta Quo-ki, ipoña namaatakotanai aparoni kitaite areetakana Samos-ki, ari naatakotapaintzi janta Trogilio-ki. Ipoña navisanake pashine kitaite, areetaiyakana Mileto-ki. ¹⁶ Ari okanta navisantanakarori Efeso te naatakotapainte, tema Pablo te inkove iriyaatapainte janta, onkantya eero josamaniperovaitanta Asia-ki. Ikovatzi irareetzitaiya Jerusalén-ki, tekera iroimoshirenkaitanakero kitaiteri “Aavataantsi.”§

Inkinkithatakairi Pablo irantarikonaite Efeso-satzi

¹⁷ Ikanta nareetakara Mileto-ki, ikaimakaantapaakeri Pablo irantarikonaite kempisantzinkariite Efeso-satzi. ¹⁸ Ikanta ipokaiyakani, ikantavakeri: “Piyotaiyini eerokaite tsika nokanta nosaikimotaiyakemi ovakera nareetantakari Asia-ki. ¹⁹ Ari nokantapiintatya nantavaitziniri Avinkatharite, tsinampashire nokanta, osheki niraavaitaka noñaayetakero ikovavetaiyakani judío-payeeni irimaimanevaitena. ²⁰ Iro kantacha te novashaantanakero nokinkithatakaayetzimiro onkarate panintaavaityaari, niyotaayetapiintakemi pipankoiteki, eejatzi tsikarika ipiyotapiintaiyani atzirriite. ²¹ Nokinkithatakaayetakeri

* **20:7** Kantakotachari jaka “japatotantapiintaitari,” irojatzi ikantayeetzitari “etapiintarori kitaite pashineki domingo.” † **20:7** Kantakotachari jaka “impetyeero tanta,” iroora jantayetanairi kempisantzinkariite aririka inkinkishiretakoteri Jesucristo ikamimotantake. Ari ikantziro jayootavakaiyani, ipetoryiiro tanta, jovaiyani, jiraiyini eejatzi imire. Tema jimatako-taatziiro Jesús tsika ikantanairo joveraantanaaro jovakaanaari iriyotaanepayeeni. Irootak-era iñaaventapiintaitakeri, ikantaitzi “impetyeetero tanta.” ‡ **20:9** Kantakotachari jaka “paryaanake osaaviki,” irootakera ikantakoitziri aparoni pankotsi, mava okanta ovejiryaajovetsikayeetziro. Arira ipoñaakari iparyaae evankarika irojatzi osaaviki. § **20:16** Kantako-tachari jaka “Aavataantsi,” irojatzi ikantayeetzitari “Pentecostés.”

nosheninkapayeeni judío ipoña griego-thatatsiri, nokantayetziri: Pimpiyashiyetairi Pava, paventagaiyaari Avinkatharite Jesucristo. ²² Iroñaaka niyaatayeera Jerusalén-ki, Tasorentsinkantsi minthashiretakaanari, te niyotzimaitya ompaityaarika avishimotenari janta. ²³ Iro kantacha tsikarika niyaatayetzi, jiyoshiretakaana Tasorentsinkantsi, ikantashiretana: ‘Oshekira piñaashivaitayetyaaro irashitakovaitemi.’ ²⁴ Iro kantamaitacha naaka, tekatsira ompaitzimotaajatyana onkarate nonkemaantsivaityaari, te nonkaminthaatziitanakya. Iro kovaperotacha nonkimoshireventero nonkempitakaantanakero irootaintsimi nomatakero noyiishitantzi nareetya janta tsika overaa noshiye. Tema irootaintsi nothotyeeero ikantakenari Avinkatharite Jesús nonkamantantairo Kameethari Ñaantsi okantakota ikaminthaayetaira Pava. ²⁵ Nokinkithatakaayetakemi eejatzi eerokaite tsika okantakota ipinkathariventantai Pava. Eeromaita papiitairo piñaayetaina. ²⁶ Irootake nokovantari nonkantayetemi iroñaaka tera naaka kantakaashityaarone intzimayetantaiyaari peyashitaachaneri, ²⁷ tema noñaaventakemiro maaroni ikinkishiretzitakari Pava iranteri, tekatsi aparoni nomanimotemi. ²⁸ Pinkempoyaayetaiya, ari pinkempitakaayetaiyaariri eejatzi piyotapiintayetachari janta tsikara jovayetakeri Tasorentsinkantsi. Pinkempitaiyaari aamakoventaneri onkantya paamaventantyaariri kempisantayetairiri Avinkatharite, tema iriitake ikapathainkatzimentairi ipinaventayetairira. ²⁹ Niyotzi naaka aririka niyaatai ari impokapaake pashineete, inkempitapaakyaari katsimari piratsi, inkovapaake iraperoteri kempisantzinkariite. ³⁰ Arira intzinaanake pikarataiyakeni eerokaite iramatavitanakeri kempisantzinkariite, irovashaantakaanakeri ikempisantavetari. ³¹ Pinkinkishiretero eerokaite, mavara osarentsi no-saikimovaitapaintzimi, te novashaantapainterero nokaminaayetzimira maaroitni, niraakovaitataikami. ³² Naventaari naaka Pava iroñaaka iyekiite, iriitake aamaventyaamine, iriitake kaminthayemiri tema irootake ikantayetakairi. Ari itharomentashiretakaayetaiyaami, aritake iriñaakaayetaimiro okaratzi ishineyeteriri maaroni itasorentsitakaane. ³³ Te noñeero naaka nonevetakotantyaari, kireeki, oro, eejatzi ikithaay-eetari. ³⁴ Piyotaiyini eerokaite, naakatajaantake antavaiventaincha okanta naantari kovityiimoyetanari, ari nokempitzitakaakariri eejatzi ikaratzi tsipayetakanari. ³⁵ Arira nokenakairori niyotaantakamirori tsika ankantero antavaiperotapiintai, aneshinonkayetantyaariri kovityaaneentavaitatsiri. Ari nokinkishiretakaimirori iñaaventapaintziri Avinkatharite Jesús, ikantake: ‘Kimoshireperoventaari inatzi neshinonkataneri, tera ari inkantajaantaiteri ipashitaitari.’”

³⁶ Ikanta ithonkanakero Pablo ikantakero iroka, jotypeerovanaka jiñaañaatakaanakeri maaroitni piyotainchari. ³⁷ Maaroitte jiragaiyakani, javithanotavakaayetaka, ari jovethatavaari Pablo iriyaaitaira. ³⁸ Ovashire ikantaiyanakani, tema ikantakerira eerora jiñagairi. Ipoña joyaataiyanakeri irojatzji jotetantanaari Pablo.

21

¹ Ikanta nookanairi iyekiite, otetaiyanaana, tampatzika novanakero niyaatake Cos-ki, okitaitamanake areetakana janta Roda-ki, ipoña navisanake irojatzí Pátara-ki. ² Ari noñaapaakeri janta antaro pitotsi jatatsiri Fenicia-ki, ari notetaiyanakani. ³ Ikanta namaatakotzira, name-nakotanakero nampateki othampishi Chipre, nokenakotanake naakaite nakoperoiniki irojatzí Siria-ki. Tema tzimatsira ovaakarontsi irookay-eetanakeri janta Tiro-ki, ari naatakotaiyapaake. ⁴ Noñaapaatziiri kempisantzinkariite, ari nosaikimovaitanakeri okaratzi 7 kitaite. Ikan-tavakeri Pablo: “Eerora piyaatzi janta Jerusalén-ki.” Iro ikantantakari, tema jiyoshiretakaayetakitziiri Tasorentsinkantsi. ⁵ Iro kantacha avisanakera 7 kitaite, iro navishimatantanakyaarimi. Ari joyaataiyakenani maaroitene iyekiite, itsipayetakaro iinaite, eejatzí ireentsite. Irojatzí othapikitapaa nampitsi, ari notyeerovaiyapaakani janta impanekite, noñaañaataiyakeni. ⁶ Ipoña novethatavakaayetanaa, otetanaana naakaite, piyeyanaani iriroriite ipankoiteki.

⁷ Ipoña namaatakotanai irojatzí Tolemaida-ki, ari novethayetapaari iyekiite, aparoni kitaite nosaikimovaitanakeri iriroriite. ⁸ Okanta okitaitamanake avisakotanakena, areetakana Cesarea-ki. Ipoña nokenanake ipankoki Felipe kinkithatakaneri, ari nosaikapaakeri. Irika Felipe iriitakera aparoni karatatsiranki 7 ipairyeetakeri irampitakoyeteri otyaantajanoriite. ⁹ Tzimatsi Felipe 4 evankaro irishinto, kamantantanero onayetatzí. ¹⁰ Aritake oshekitake kitaite nosaikapaake janta, ari jareetakari aparoni kamantantaneri ipoñaakaro Judea-ki, ipaita Agabo. ¹¹ Ikanta iñaayetapaakena naakaite jaapaakeri irovathakiro Pablo, joosotakari irakoki eejatzí iitziki ipoña iñaavaitanake, ikantzi: “Arira inkantyaari ashitakariri irika ovathakirontsi iroosoteri judío-payeeni janta Jerusalén-ki, impoña irakaantakeri janta kaari asheninkata. Irootakera jiyotakaakenari naaka Tasorentsinkantsi.” ¹² Ikanta nokemaiyavakeroni iroka, nokakantavetanakeri Pablo: “Eerora piyaatzi janta Jerusalén-ki.” Arira ikantzitavetakariri eejatzí Cesarea-satziite. ¹³ Iro kantacha ikantanake irirori: “¿Opaitama piraantaiyarini, ovana povashiretakaakana? Aña minthatakana naaka. Aririka onkantya iroosoyeetena irojatzí nonkamimentantyaariri Avinkatharite Jesús janta Jerusalén-ki, omavaityaata.” ¹⁴ Tera nonkitsirinkatyeeri, intaani nokantanakeri: “Omatyaata ikoviri Avinkatharite.”

¹⁵ Ikanta okaratapaake iroka, ovetsikaiyanaana, jataiyakena Jerusalén-ki. ¹⁶ Ari joyaataiyanakena tsika ikaratzi Cesarea-satzi iyotaariite inatzi. Iriitakera aayetanakenari ipankoki aparoni shirampari Chipre-satzi paitachari Mnasón, pairanitake jiyotaaritzí irika, iriitakera nomayimotaiyerini.

Joirikayeetakeri Pablo tasorentsipankoki

¹⁷ Ikanta nareetaiyapaakani Jerusalén-ki, kimoshire ikantaiyani iyekiite iñaavakena. ¹⁸ Okanta okitaitamanake, jaayetanakena Pablo nareetyaari Jacobo, ari isaikitakari eejatzí maaroitemi antarikonaite. ¹⁹ Jovethatapaakari Pablo, ipoña ikamantapaakeri maaroni opaiyeta jantakaayetakeriri Pava janta inampiiteki pashinesatzi atziiriite. ²⁰ Ikanta ikemaiyavakeni, itharomentanakari Pava. Ipoñaashitaka ikantaitanakeri Pablo: “Iyekí, ompero joshekitake jaka asheninka judío-payeeni kempisantayetanaintsiri

eejatzi, eeniromaita ishintsiventayetziri kempisantzinkariite irimonkarayetero Ikantakaantane Moisés-ni. ²¹ Ikemakoventakemi eeroka piyotaayetakeri asheninka nampiyetarori pashineki nampitsi, pinkantayeterimi: 'Te onkovajaantya pintomeshitaaniyetairi pitomiite, te onkovajaantaiya eejatzi antayetairo okaratzi ameyetari pairani.' ²² ¿Tsikama ankantyaaka? Arira iriyoyetake iroñaaka asheninka, areetaami jaka. ²³ Iro kameethatatsi pantero iroka: Tzimayetsira akarataiyakeni jaka, ikaratzi 4 shirampari intzime monkaraterone ishinetantziri. ²⁴ Pintsipatanakyaari irikaite, pantero onkarate kitevathatakagaimineri. Eerokara pinakoventerine inkarate impometayeteri, aririka irameetaitekeneri iishi. Ari onkantya iriyoyeetantyaari thaiyaantsi onatzi okaratzi ikantakoyeetakemiri eeroka, aña pimatzitaitaro eeroka pimonkarayiro Ikantakaantaitane. ²⁵ Irooma naakaite, niyotaiyini ikenakaashitakaro asheninkapayeeni shintsishintsitashivaivetachari irimonkaratakateromi Ikantakaantaitane. Tema ikaratzi kaari asheninkayeta kempisantayetaatsiri, aritakera notyaantakeneri pairani osankinarentsi okaratzi nopampithashiretaiyakarini jaka, nokantakeri: 'Eerora povayetari vathatsi ipometaitziniriri ivavanetashiyeetari. Eero povakoyetaro iriraane piratsi. Eero pimayempivaitzi.' Intaanimacheenira irantayetairo iroka." ²⁶ Ipoña Pablo jaanakeri 4 shirampari. Okanta okitaitamanake itsipayetakari inkitevathayetakaitairi, ikyaake tasorentsipankoki inkamantante tsika onkarate kitaite onthonkantyaari ishinetakaantakeri, iñaaventakotakero tsikapaiterika iramayetantyaariri aparopayeeni irashitakaiyaariri Pava.

²⁷ Ikanta omonkaratzimatapaaka 7 kitaite, tsikarika ikaratzi judío poñaayetachari Asia-ki, iñaakeri Pablo janta tasorentsipankoki. Japatotake atziriite, impokashiteri Pablo iroiikeri, ²⁸ ikaimaiyini, ikantzi: "¡Shirampariite! ¡Israel-mirinkaite! ¡Pampitakotena! Iriitakera irika shirampari kenakenayetatsiri tsikarikapayeeni jiyotaayetziri atziriite pithokashitariri asheninkapayeeni, pithokashitarori Ikantakaantane Moisés-ni, pithokashitarori eejatzi iroka tasorentsipanko. Iro ovatsiperotainchari, ikyaakaakeri iroñaaka kaari asheninkata janta tasorentsipankoki, ithainkatasorentsivaitakero." ²⁹ Iro ikantantarori iroka tema iñaakitziiri Pablo janta Jerusalén-ki itsipatakari Tróximo poñaachari Efeso-ki, iñaajaantaiyakeni ikyaakaakitziiri tasorentsipankoki. ³⁰ Apatotaiyapaakani osheki atziriite, shiyeeyapaakani, joirikapaakeri Pablo, jinoshikanakeri jomishitovakeri jakakiroki tasorentsipankoki, jashitaitanakero. ³¹ Iroovetainja iroverimi, ari ikamantaitakeri ijevare ovayiriite poñaachari Roma-ki, ikantaitakeri: "Jimaimanetavakaatyaara janta." ³² Ikanta jearika japatotanakeri irovayirite, ishiyeeyanakani ipiyotaiyakani atziri. Ikanta iñeeyavakerini ipokakera, jovashaantanakeri ipasavaitziri Pablo. ³³ Joirikaitapaakeri Pablo, ikantanakeri irovayirite: "Poosotantyaari apite ashirotha." Ipoña josampitanakeri atziriite: "¿Niinka irika, opaita jantakeri?" ³⁴ Tzimayetatsi cheraacheraatanaintsiri, temaita oshiyavakaa okaratzi icheraavetaiyakarini. Tera onkante iriyotero irika jevari opaita avisatsiri. Jotyaantakeri irovayirite iraanakeri Pablo janta jimaapiintaiyini. ³⁵ Ikanta joirinkakaaveetarira

Pablo, eekero ishintsitatzi atziriite ikovi impasavaiteri, irootakera janatantainakariri ovayiriite inkene irotzikaaventereri. ³⁶ Tema maaroiteni joyaatakoventaitakeri, ikaimaiyini: “¡Povamayerivé!”

Iñaaventakotari Pablo

³⁷ Irootzimatake irominkyeeeteri jimaapiintzi ovayiriite, josampitanakeri Pablo jevarika, ikantziri: “¿Kantatsima nonkinkithavaitakaimi kapicheeni?” Ari ikantanake jevari: “¡Tsika piyotziroka noñaane! ³⁸ Tetya Egipto-satzi pinatzi eeroka poñaakaantakarori chapinkipaite maimane-taantsi, kenapaintsiri tsika te jinampiitaro, jamake 4,000 ovayiriite.” ³⁹ Ikantzi Pablo: “Judío nonatzi naaka, nopoñaaro Tarso-ki saikatsiri janta Cilicia-ki. Oztinkami onatzi nonampi, nokovi pishinetena eeroka nokinkithavaitakairi nosheninka.” ⁴⁰ Ishinetakeri. Katziyanaka Pablo pavitsiki, itzinaavakotanaka irimairetantavakyaari isheninkapayeeni. Ari jimairetaiyanakeni. Kinkithavaitanake hebreo-ki iñaanekira iriroriite, ikantanakeri:

22

¹ “Iyekiite, Ashitaaniri, pinkeme noñaaventakotyaari.”

² Ikanta ikemaiyavakeri hebreo-ki iñaanekira iriroriite, ari jimaireperotaiyanake. Eekero ikantanakitzi Pablo:

³ “Judío nonatzi naaka. Notzimake Tarso-ki saikatsiri janta Cilicia-ki, iro kantacha jaka Jerusalén-ki nokimotatake, iriyotaane nonatzi Gamaliel, niyoperokitziro ikantakaantane avaisatziite. Nokovapiintavetaka naaka noshireperotyaaari Pava, pikempiyetara eerokaite iroñaaka. ⁴ Pairani nopatzimaminthavaitakeri tsipatanaariri ipaiyeetziri ‘Avotsi’ novamaayeri. Osheki nonoshikayetake shirampari, tsinane, maaroni, nashitakotakaantayeteri. ⁵ Iñaayetakena nantayetakero iroka maaroite ijevare omperatasorentsitaari eejatzi antarikonaite. Iriiyetake payetakenari osankinarentsi ipakaantziri asheninka judío janta Damasco-ki. Ipoña niyaatake janta nokokovayetziri irikaite, namayeri jaka Jerusalén-ki irovasankitaayeeteri.”

Ikamantakota Pablo ikempisantantaari

(Hch. 9.1-19; 26.12-18)

⁶ “Ikanta naniitzi avotsiki, irootzimatake nareetya Damasco, joveraaka tampatzika ooryaatsiri, ari jomapokakenari morekanaintsiri inkiteki, joentakotapaakena nokatziyakara, ⁷ ari notyaanakeri kipatsiki. Nokematzi ñaanatanari, ikantana: ‘¡Saulo! ¡Saulo! ¿Opaitama pipatzimaminthatantanari?’ ⁸ Nosampitanakeri naaka: ¿Niinkama eeroka Pinkathari? Ari jakaitanakena: ‘Naakatakera Jesús Nazaret-satzi itzimi pipatzimaminthavaitakeri.’ ⁹ Ikaratzi tsipataiyakanari iñeeyakeri oorentapainchari, iniroite itharovaiyanakeni, temaita inke-mathataiyeroni iriroriite iñaanataitakenara. ¹⁰ Ipoña nosampitanakeri, nokantziri: ‘Pinkathari. ¿Ipaitama pikoviri nantairi naaka?’ Ari ikantanakena Pinkathari: ‘Pintzinaye, piyaate nampitsiki Damasco. Arira inkamantayeetemiro ompaitya pantayeteri.’ ¹¹ Tema mavityaaki jovanakena oorentakenari, jakathashitanaana notsipayetakari irojatz Damasco-ki.

¹² Ari isaikeri janta aparoni shirampari ipaita Ananías, ñaapinkathatasorentsitaneri jinatzi, jimonkarayetziro Ikantakaantane

Moisés-ni. Ñaapinkatha joviri maaroiteni judío nampitayetarori Damasco-ki. ¹³ Pokake Ananías iriñeena. Ikanta jareetapaaka, ikantapaakena: ‘Iyeki Saulo, pokiryagai.’ Apathakero nokantanaka nokiryaanai, amenavaitanaana. ¹⁴ Eekero ikantanakityaana Ananías: ‘Eerokara iriyoyaane Ivavane avaisatziite. Jiyoyaakemi onkantya piyotantaiyaarori ikovakaimiri irirori, ari piñaakeriri Cristo tampusatikatsiri, ari pikemañaanetakeriri eejatzi. ¹⁵ Eerokatake kamantakotairine maaroni atziriki. Piñaaventayetairo okaratzi piñaakeri, okaratzi pikemakeri. ¹⁶ Iroñaakatake, tekatsi poyaaventanake. Pintzinaye, poviinkatya, pimpairyagairi Avinkatharite pinkovakotairi onkantya impeyakotantaiyaamirori piyaariperonka.’ ”

Ikamantantziro Pablo jotyaantaitziri inkinkithatakayeri pashinesatzi atziri

¹⁷ “Ikanta nopiyapaaka Jerusalén-ki, niyaatake tasorentsipankoki noñaañaate, ari noñaavyavaitakari janta. ¹⁸ Noñaakeri Avinkatharite, ikantakena: ‘Pishintsitanake, pishitove Jerusalén-ki, tema eero ikempisantayeetzimi piñaaventena jaka.’ ¹⁹ Ari nokantanakeri naaka: ‘Pinkathari, jiyotaiyini maaroiteni niyaatapiintake tsika japatotapiintaita, nominkyaakaantayetakeri ikaratzi kempisantayetzimiri eeroka, osheki nopasatakaantavaitakeri. ²⁰ Tema jovamaayetakeriranki pinampire Esteban, ñaaventakotzimiri eeroka, ari nokaratzitakari eejatzi naaka janta, naapatziyakotakari ovamaakeriri, naamaventakaniri eejatzi iithaarepayeeni.’ ²¹ Iro kantacha ikantanakena Pava: ‘Piyaate, tema naakatake otyaantemine intaina isaikayetzira kaari pisheninkata.’ ”

Isaikimotakeri Pablo ijevarite ovayiriite

²² Ikanta ikemavakerora atziriite iroka, japiitaiyanairo ikaimaiyini ikantzi: “¡Irika shirampari te arite irañe! ¡Pashiryeyyaari!” ²³ Eekerora ishintsitatzi ikaimaiyini, jotekakotaiyani iithaareki.* ²⁴ Ikanta jevari, ikantakeri irovayirite: “Paanakeri inthomointa irika, ampasavaitavakeri onkantya inkamantantairori opaita iñaavaitakeri okanta jovatsimaantakariri isheninkapayeeni.” ²⁵ Aritakera joosotayeetakeri impasavaitantaityaariri, josampitanakeri Pablo pashine jevari, ikantziri: “Irosankinatakotane Roma-satzi nonatzi naaka. ¿Shinetaantsitatsima impasavaitaitena, tekeraatara iramenakoyeetavakenaro opaita noke-nakaashitakari?” ²⁶ Ikanta ikemavakera irika, ipiyashitanaari ijevanore irirori, ikantapairi: “Novinkatharite, ¿Piyotakema opaita antakeri? Iriitakera irika, irosankinatakotane Avinkatharijanorite saikatsiri Roma-ki.” ²⁷ Ikanta ikemavakera, ipokashitapaakeri Pablo, josampitapaakeri: “¿Omaperotatyaama posankinatakojanota eeroka?” Ari jakanake Pablo, ikantzi: “Jee.” ²⁸ Ikantzi jevari: “Oshekira nopinakoventakari naaka onkantya nosankinatakotantyaari.” Ikantzi Pablo: “Tetya naaka, josankinatakotzitaikanara ovakera notzimpaake.” ²⁹ Ikemaiyavakera ikantake, apathakero ikantanaka joosoryaakotanakeri. Itharovakaanakaro jevari, joosotakaantakerira osankinatakotachari Roma-ki.

Jaayetanairi Pablo japatoyetapiintaiyani ijevare judío-payeeni

* 22:23 Ikantaitzi eejatzi, jookavanetzitaka kipatsi tsika ipiyotaiyakani, tema ikisaiyatyaani.

³⁰ Okanta okitaitamanake, ikovi iriyotajaante jevari opaita jimaimaneminthatantariri judío-payeeni irika Pablo. Japatotakaantakeri ijevare omperatasorentsitaari, ipoña ijevajanore judío-payeeni. Jomishitovakaantakeri Pablo, jomisaikakeri tsikara japatotaiyani.

23

¹ Jamenaminthatapaakeri Pablo jevajanoriite apatotainchari, ipoña ikantanakeri: “Iyekiite, naamaakoventapiintaka naaka eero otzimanta nantzimoteriri Pava.” ² Ikanta Ananías, omperatasorentsijanori, ipasavaantetakaantakeri Pablo. ³ Iro kantacha Pablo, ikantanakeri: “¡Kamataviri, Pava pasateme eeroka! Saikavetakami jaka pamenakotantyaanaro Ikantakaantaitane, ¿Tema pipiyathataro pipasatakaanakenara?”* ⁴ Ikanta apatotainchari, ikantanakeri Pablo: “¿Arima pinkanteri pinkaviyeri iromperatasorentsijanore Pava?” ⁵ Ikantzi Pablo: “Iyekiite, te niyoveta naaka omperatasorentsijanori jinatzi, tema okantzi Osankinajanorentsiki: ‘Eero pikaviyiri jevatakaantatsiri.’”

⁶ Jiyotzi Pablo tsikarika ikaratzi jevajanoriite apatotainchari, Saduceo jinayetatzii iriima pashinepayeeni Fariseo jinatzi, ikantanake: “Iyekiite, Fariseo nonatzi naaka, eejatzi nosheninkamirinkaite. Iroora jiyakoventantaitanari iroñaaka tema nokempisantaatziiro irañaayetai kamayetatsiri.” ⁷ Ikantakera Pablo, ari iñaanaminthatavakaanakari Fariseo-payeeni ipoña Saduceo-payeeni. ⁸ Tema ikantapiintaiyini Saduceo-payeeni: “Eero jañaayetai kamayetatsiri, te intzimanete maninkariite, te intzimanete eejatzi shiretsi.” Iriima Fariseo-payeeni, ikempisantayetzi irirori omaperoyetatya irokapayeeni. ⁹ Ari ichecheraataiyini maaroiteni. Ikanta iyotzinkariite Fariseo, ikatziyayetana, ikantanake: “Irika shirampari te ontzime ikenakaashitane. Kempitakara maninkariitsi ñaanashiretakeriri, aamaashityarika shiretsi.” ¹⁰ Eenirora ishintsitayetatzii ichecheraataiyini, itharovanake ijevare ovayiriite ari irovatsinaavaitaitakeri Pablo, ikaimakaanake irovayirite iromishitovairiita janta, iraanairi jimaapiintaiyini.

¹¹ Okanta otsirenitanai, joñaakagaari eejatzi Avinkatharite, ikantairi: “Pablo, eero pitharovi, arira piñaaventakena janta Roma-ki pikempitaakerora jaka Jerusalén-ki.”

Ikinkithashireeta irovaiteri Pablo

¹² Okanta okitaitamanake, ikinkithatavakaiyakani tsikarika ikaratzi judío, ikantavakaiyani: “Thame amashekaventaiyerine Pablo irojatzii ovantakyaariri.” ¹³ Anaanakero 40 ikarataiyinira shirampariite kantaintsiri. ¹⁴ Ipoña jiyaatashitanakeri ijevare omperatasorentsitaari, eejatzi antarikonaite, ikantaiyakerini: “Nokantaiyakeni nomashekaventaiyerine Pablo irojatzii novantakyaariri. ¹⁵ Intsityaa pintsipatavakaiyaani eerokaite pikaratzi papatotapiintaiyani, pinkampitairi ijevare ovayiriite, pinkantairi: ‘Pamainari Pablo onkitaitamanake namenakoperotaineri ikenakaashitakari.’ Impoña naakaite aamaventa nonkantaiyakya novavakeri tekera irareetapaakyaata jaka.”

* **23:3** Kantakotachari jaka kamataviriri, iriiyetakero omperatasorentsitanerite, kempitarori okitamaroveta jovantaitariri kaminkari. Pamenero Mt. 23:27.

¹⁶ Kemake itzineri Pablo, jatanake imaapiintaiyini ovayiriite inkamantapaakeri. ¹⁷ Ipoña Pablo ikaimake aparoni ovayiri, ikantakeri: “Paanakeri irika evankari janta pijevariteki, tzimatsi opaita inkamanteriri.” ¹⁸ Ikanta ovayirika jaanakeri ijevariteki, ikantapaakeri: “Jevari, ikovakotakena Pablo namakemiri irika evankari, tzimatsi ikoviri inkamantemiri.” ¹⁹ Ipoña jevarika, jaanakeri evankarika jantyaatziini, josampitakeri: “¿Opaita pinkamantenari?” ²⁰ Ikantanake evankari: “Ikinkithashiretaiyakani judío-payeeni inkovakotemi onkitaitemanai paanairi Pablo janta japatotapiintaiyani jevajanoriite, iramenakoperotero ikenakaashitane. ²¹ Eerora pikempisantziri, tema omanaiyakani 40 shirampariite. Ikantaiyake: ‘Thame amashekaventaierine Pablo irojatzii ovantakyaariri.’ Aritakera ovetsikaiyakani iroñaaka, joyaaventaiyani tsika pinkante eeroka.” ²² Ipoña jevarika jotyaantairi evankari, ikantavairi: “Eerora pikamantantziro iroka.”

Jovavisaitakeri Pablo janta pinkathariki Félix

²³ Ikanta jevarika ikaimake apite pashine ijevarite ovayiriite, ikantakeri: “Papatote 200 povayirite, pintsipataakeri 70 ovayiriite kyaakotachaneri moraki, eejatzi pashine 200 aatsineri irovathaamento. Paanakeri tsirenipaite Cesarea-ki. ²⁴ Impoña povetsikake mora inkyaakotanakyaari Pablo, pinkempoyaaventerira kameetha. Paanakeri pinkathariki Félix.” ²⁵ Ari josankinatakero irotyaanteneriri pinkathari, okantzi:

²⁶ “Irosankinare Claudio Lisias jotyaantziniri pinkathari Félix: Osheki novethatami. ²⁷ Irika shiramparika notyaantakemiri, joirikakaantavetakari judío-payeeni jaka, iroovetainchami iroverimi. Ikanta niyotake irosankinatakotane ajevajanorite Roma-ki jinatzii, naanake novayirite, nookaventakeri. ²⁸ Nokovantziira niyote opaita ikenakaashitakari irika jimaimanetantaitariri, naanakeri japatotapiintaiyani ijevajanorite, ²⁹ noñaatzi imaimaneventashiitari Ikantakaantaitane jashiyetari iriroriite. Tekatsi ompaitya irovantaityaariri, te arite eejatzi irashitakovaitaiteri. ³⁰ Tema nokemakera ikovaiyatziini judío-payeeni iroveri, irootakera notyaantantakamiriri iroñaaka eeroka. Nokantzitakari eejatzi irikaite maimanevaitziriri inkamantemiro eeroka opaita itzimaventantariri irika.”

³¹ Jimonkaratakero ovayiriite. Jaanakeri tsirenipaite Pablo janta Antípatris-ki. ³² Okanta okitaitemanake, piyeeyaani ovayiriite aniitashitanainchari. Iriima ikaratzi kyaakotanainchari eekero joyaatanakitziiri Pablo. ³³ Ikanta jareetakaakeri Cesarea-ki, ipapaakeri osankinarentsi pinkatharika, ipoña ikantapaakeri: “Pinkathari, jirikara Pablo.” ³⁴ Arira ithonkakeri pinkathari iñaanatavakero osankinarentsi, josampitanakeri Pablo, ikantziri: “¿Tsika pipoñaaka?” Ikantzi Pablo: “Nopoñaaro Cilicia-ki.” ³⁵ Ikantanake: “Ari nonkemakemi apaata aririka irareetapaakya ikaratzi maimanetzimiri.” Ipoña ikantakaantake iraaeyetanakeri ipankoki Herodes, ari iraaaventayeetyaariri.

24

Iñaaventakotari Pablo janta Félix

¹ Okanta avisanake 5 kitaite, areetapaaka Cesarea-ki, Ananías omperatasorentsijanori itsipayetakari antarikonaite ipoña iyakoventaneri

ipaita Tértulo. Javisashitapaakeri pinkathari irimaimanetakaanteri Pablo. ² Ikanta jamayeetapaakeri Pablo, ñaavaitanake Tértulo, ikan-tanakeri Félix: “Paasoonke eeroka, pinkathari, noñeeyironi kameetha nosaiki, paasoonke piyotaneta osheki pantakeneri kameethatatsiri nosheninka. ³ Okaratakera iroka noñaapinkathaperojanorite Félix, os-hekira ipaasoonketapiintaiyakemi maaroiteni nosheninka. ⁴ Iro kan-tacha ero osamanitanta, nokovatzí pinkempisantavakena kapicheeni nonkantemiri. ⁵ Noñaakeri naaka, irika shirampari ovaariperotaneri jinatzi. Ithonka ikekenayetake nampitsiki, tera intaani imaimane-takeri nosheninka nokaratzi no-judío-tzi, irijatzi jevatakaanairiri ikaratzi paitashivaitachari ‘Oshiretanaariri Nazaret-satzi.’ ⁶ Ikovake eejatzi irovaariperoteromi notasorentsipankote, irootake noirikakaan-takariri, nokovaiyavetaka namenakotantyaarimi Ikantakaantaitanari naakaite. ⁷ Iro kantacha, ipokapaake jevari Lisias, jaapithatanakeri, jovatsinaavaitanakena. ⁸ Ikantanakena: ‘Ontzimatyé piyaataiyeni janta pinkathariki irovetsikemiro kantainchari.’ Intsitya posampitajaan-teri eeroka ayotantyaarori kyaaryoori okanta nomaimaneminthatanta-kariri.”

⁹ Irojatzira ikantzitaiyarini eejatzi judío-payeeni ikaratzi pokaintsiri.

¹⁰ Ari itzinaavakotanaka pinkathari onkantya iriñaavaitantyaari Pablo. Ipoña ikantanake Pablo: “Osheki nokimoshireventakemi eerokatakera kemenane noñaaventakotyaa, tema niyotzi eerokatake ovetsikapiintak-eneriri nosheninkapayeeni imaimanetavakaa.

¹¹ Kantatsi posampitakoventero eeroka, ovakera nareetaa naaka Jerusalén-ki okaratzi 12 kitaite, nokovaveta noñaapinkathatapaiimi Pava. ¹² Tera noñaanaminthatantavaite, te nomaimaneteri atziripayeeni tasorentsipankoki, eejatzi nokempitakari jantapayeeni nampitsiki, tekatsira nomaimaneyete japatotapiintaita. ¹³ Irikaite kamantakotakenari iroñaaka jaka, eerora iñeetziro omaperotatyaara ikantakotanari. ¹⁴ Ari okantavetakari, notsipataari naaka ikaratzi ipaiyeetziri ‘Avotsi.’ Irootakera ikantayetakeri iroñaaka irikaite iyakoventaneri nokempisantashivaitane onatzi. Aña ari nokenakairori naaka noñaapinkathatziri Pava ikempisantziri pairani novaisatziite. Nokempisantziro Ikantakaantane, eejatzi irosankinarepayeeni Kamantaneeriite. ¹⁵ Ari noshiyayetari iriroriite, joyaaventari Pava irovañaayetairi kamayetaintsiri, tera intaani iriñaayetai kameethashireri aña irimatzeitaiyaaro kaariperoshireri. ¹⁶ Irootake nokovantapiintakari eero otzimi ompaitya nantzimoteriri Pava, eejatzi atziriite irirori. ¹⁷ Avisakera osheki osarentsi nokekenavaitake, nopiyaa nonampiki namai nompashitapaiyaariri nosheninka kovityaavaitatsiri, nokovavetapaa eejatzi nompometapainerimi Pava. ¹⁸ Irootakera nantziri tasorentsipankoki, aritake nameetakero noishi onkantya nonkivevathatantaiyaari, tetya osheki nonkarataiyeni, tekatsitya nomaimanevaite janta. Aripaitera iñaayetapaakenari tsikarika ikaratzi judío poñeenchari Asia-ki. ¹⁹ Iriiyetakemi pokatsine jaka inkinkithatakotena opaitarika iñaakotakenari. ²⁰ Tera impokaiyatyeeni irirori. Jirikatzimaitaka pokaintsiri jaka apatoventzitanakari, intsityaa inkantemiita tzimatsirika iñaakotajaanakeneri janta nokenakaashitzi-takari. ²¹ Aama iro ikantakotanari nokantaiyakeri japatoventantanari,

chapinkipaite, nokantakeri: ‘Iroora jiyakoventantaitanari iroñaaka tema nokempisantaatziro irañaayetai kamayetatsiri.’”

²² Tema pinkathari Félix jiyotakoperotzitarira ipaiyeetziri “Avot-siveri,” irootakera jovashaantantanakarori, ikantanakeri: “Aririka impokake jevari Lisias, ari inkamantaperotapaakenaro iroka.” ²³ Ipoña ikantakeri ijevare ovayiriite: “Eekerora paamaventatyeyyaari Pablo, pishinetzimaityaari irareetyaari irapatziyane impantavakyaariri koviityiimotariri.”

²⁴ Okanta pashine kitaite, aritakera piyaara Félix, itsipatakaro iina Drusila, judío onatzi iroori. Ikanta ikaimakaantapaii Pablo inke-mavakeri iriñaaventeneri tsika okantakota javentaashiretantaariri Jesucristo. ²⁵ Iro kantacha Pablo jetanakaro iñaaventanakeneri tampatzishiretaantsi, ñaakoshiretaantsi, irovasankitaantayeetai apaata. Ari itharovanakeri Félix, ikantanakeri: “¡Aritapaake, piyaatai! Ari napi-itairo nonkaimakaantaimi apaata nosaikashivaityaarika.” ²⁶ Tema joyaaventavetatyá Félix impinaterimi Pablo, onkantya irovashaantakaaantantayaariri. Irootake japiipiitantavetakariri ikaimakaantziri inkinkithavaitakairi. ²⁷ Avisakera okaratzi apite osarentsi. Ari okaratapaakeri ipinkatharitzí Félix. Ikovatziira irapatziyapiintyaari judío-payeeni, jashitakotakaantanakeri Pablo. Arira jimpoyaatapaariri pashine pinkathari paitachari Porcio Festo.

25

Ikovake Pablo iriitajaantake amenakoterine César

¹ Aritake ipairyeetakeri Festo impinkathariventante. Iro avisanake mava kitaite jatake Jerusalén-ki ipoñaanakaro Cesarea-ki. ² Ikanta ijevare omperatasorentsitaari itsipayetakari iriiperoriite judío-payeeni, ikamantakotavakeri Pablo. ³ Ikovakotakeri irotyaantairi Pablo Jerusalén-ki. Ikinkishiretaiyakani iriroriite irovakaanteri niyankithakíneki avotsi. ⁴ Ari ikantanake Festo: “Aritake jashitakoyeetakeri Pablo janta Cesarea-ki, irootzimatake niyaatai janta. ⁵ Intsityaa iroyaataiyanakenani pijevare, tzimatsirika ikenakaashitane irika shirampari, ari piyakoven-teriri janta.”

⁶ Tera osamaniperote isaikavaitapainte Festo janta Jerusalén-ki, piyaa Cesarea-ki. Okanta okitaitamanake, ithointapaa isaikamentoki ipinkathariventantzira, ikaimakaantakeri Pablo.* ⁷ Ikanta ikyaapaake Pablo, ari ipokaiyapaakeni judío-payeeni poñaayetai nchari Jerusalén-ki, ikantakovaitapaakeri osheki kaariperori, okantaveta te iriñaayevetyaaro omaperotatyaarika okaratzi ikantakoyetziriri. ⁸ Iriima Pablo ñaaventakotanaka irirori, ikantake: “Tekatsi kaariperori nantake naaka, te nompiyathatyaaro Ikantakaantaitakeneriri nosheninkapayeeni, te novaariperotero tasorentsipanko, te nonkaviyavaiteri eejatzi César ijevajanorera Roma-satzi.” ⁹ Iro kantacha pinkathari Festo ikovatziira irapatziyapiintyaari judío-payeeni, josampitanakeri Pablo: “¿Pikovi piyaate Jerusalén-ki, namenakotantyaamiri janta?” ¹⁰ Ikantanake Pablo: “Iroora tampatzikatatsi nosaika naaka jaka pamenakotena, tema eerokatake jovake César ijevajanore Roma-satzi. Aritake piyotaiyakani tekatsi kaariperori nantzimoyeteriri nosheninkapayeeni

* **25:6** Kantakotachari jaka “tera osamaniperote,” irojatzira ikantakoyeetzitari 8 terika 10 kitaite isaikavaitapaintzi.

judío. ¹¹ Ontzimatyeerikami nokenakaashiperotane, aritatsimi irovamaayeetenami. Irooma tekatsira nonkenakaashitakya, te aritzi potyaantena janta. Nokovatziiira iriitajaantake pinkathari César amenakotenane.” ¹² Ipoña Festo ikinkithavaitakaakeri ikarataiyini ipinkatharitzi. Ari ikantanakeri: “Pikovatziira iramenakotemi César, arira piyaateri janta.”

Jaayeeatanakeri Pablo pinkathariki Agripa

¹³ Ipoña pinkathari Agripa itsipatakaro iina Berenice pokaiyak-
eni Cesarea-ki, irovethatyaari Festo.† ¹⁴ Ikanta isaikavaitapaintzira
janta, ikinkithavaitakaakeri Festo ikantakotara Pablo, ikantakeri: “Tz-
imatsi jaka aparoni shirampari jookanairi pinkathari Félix jashitakoy-
eetakeri. ¹⁵ Tema niyaatakera chapinkipaite Jerusalén-ki, osheki
ikantakovaitavakeriri ijevare omperatasorentsitaariite itsipayetakari
antarikonaite, ikovakotakena novakaaneri. ¹⁶ Ari nokantanakeri
naaka: ‘Jiroka nametaiyarini naakaite Roma-satzi: Ontzimatyee irapato-
taiyaani ikaratzi maimanetavakaachari, onkantya iriñaaventakotantyaari
iyakoventaari. Omaperorika otzimi ikenakaashitane, aritake onkan-
take irovayeeteri.’ ¹⁷ Irootakera nomatakeri ipokaiyakera irirori-
ite, te noshenkaapaake, jatakana nosaikamentoki, nokaimakaantak-
eri shiramparika. ¹⁸ Iro kantamaitacha okaratzi ikantayevetapaakari
iyakoventavetakariri, te noñeero onkantaperotya okaratzi nokinkishire-
takovetakariri. ¹⁹ Intaani iñaaventashiyetakaro ikempisantashivaiyetari,
iñaaventakeri eejatzi ipaiyeetziri Jesús jovamaayeetakeri, iriitakeya
ikantziri Pablo eeniro jañi. ²⁰ Temaita niyotero naaka tsika nonkan-
tero iroka, nosampitakeri Pablo ikovirika iriyaate Jerusalén-ki onkantya
iramenakoyeetantyaariri janta. ²¹ Iriima Pablo ikovake iriitajaantake
amenakoterine César Augusto avinkatharijanorite Roma-ki. Irootakera
nokantantakari irashitakoyeetavakeri irojatziri notyaantantakyaariri.”
²² Ipoña Agripa, ikantanakeri Festo: “Nokovira nonkemeru naaka irika
shirampari.” Ari ikantzi Festo: “Aritake pinkemajaantakeri onkitaita-
manake.”

²³ Okanta okitaitamanake, ikyaake janta Agripa itsipatakaro Berenice
ovaneenka ikantayetaka. Itsipayetakari eejatzi ijevare ovayiriite,
ipoña iriiperoriite atziri saikayetatsiri janta. Ikantakaantake Festo
iramayeeteri Pablo. ²⁴ Ari iñaavaitanakeri Festo, ikantzi: “Pinkathari
Agripa, ñaapinkathataariite ikaratzi apatoinchari jaka, jirikatake
irika shirampari. Osheki jiyakoventavaitakeri judío-payeeni janta
Jerusalén-ki eejatzi jaka Cesarea-ki. Ichecheraatapiintaiyini ikovi
irovamaayeeteri. ²⁵ Noñaamaitakaro naaka tekatsi inkenakaashitya
irika irovamaayeetantyaariri. Iro kantamaitachari, iriitajaantakera
kovaintsiri iramenakoteri Augusto, iroora okovantataitakari
notyaanteri janta. ²⁶ Iro kantacha tera noñaatye naaka ompaitya
nosankinateneriri pinkatharijanori tsika ikantakota irika, irootake
namakaantantakariri piñeeyerine eerokaite, eerokatajaantakera
pinkathari Agripa namakeneri, onkantya aririka pinkaratero
posampiminthateri, tzimataikera nosankinateri. ²⁷ Tema te
onkameethatzi motena naaka notyaante aparoni ashitakotaari, eerorika
otzimajaantzi tsika osankinatakotya okaratzi ikenakaashitakeri.”

† 25:13 Irika Agripa, ipaitaitziri eejatzi Herodes.

26

Iñaaventakota Pablo Agripa-ki

¹ Ipoña Agripa ikantanakeri Pablo: “Kantatsi piñaavaite eeroka.” Ari itzinaavakotanaka Pablo, ñaavaitanake, ikantzi: ² “Pinkatharí Agripa, ovanaa nokimoshiretake nonkinkithavaitakaimi iroñaaka, nokovi noñaaventero okaratzi ikantakovaiyetakenari judío-payeeni. ³ Tema piyoperotziro eeroka okaratzi jameyeteri asheninkapayeeni judío. Irootakera nokovantari pinkempisantavakena nonkantemiri.”

Irañaantare Pablo tekera inkempisantanakeeta

⁴ “Jiyotaiyinira nosheninkapayeeni judío tsika nokanta eeniro nevankaritapaake, nosaikimoyetantakariri janta Jerusalén-ki, ⁵ naakatapiintakera monkaravaitaneri Fariseo, te nompiyathanetyaaro Ikantakaantane. Inkovayeterikami, kantatsira inkinkithatakotena. ⁶ Irootajaantakera nosaikantari iroñaaka jaka, tema noñaaventakitziro okaratzi ishinetakeneriri Pava pairani avaisatziite, tsika otzimi oyaakoneentiyakarini aakaite. ⁷ Pinkatharí Agripa, irojatzira noyaakoneentzitakari naaka, irootake ikantakoyetakenari iroñaaka asheninkapayeeni. Irojatzira joyaakoneentzitakari maaroni asheninkaite itzimi icharineyetaari 12 itomiitani Israel-ni. Irootake iñaashintsiventashivaitapiintayetakari jantavaitaneri Pava onkantya iriñaantayetaarori. ⁸ ¿Opaitama kaari pikempisantantayeta eerokaite jovañiirira Pava kamavetainchari?”

Ipatzimaminthavetakari Pablo kempisanzinkariite

⁹ “Nomatzitavetakarora naaka pairani noñaashintsivaitashitaka, nokinkishirevaivetaka nantayetemi osheki tsika ompaitya onkantya nomaimanetantyaariri ikaratzi pairyaanairiri Jesús Nazaret-satzi. ¹⁰ Irootakera nantakeri Jerusalén-ki. Ishinetakenaro ijevare omperatasorentsitaari, osheki nashitakotakaantakeri irikaite itasorentsitakaitairi. Ikanta noñaayetziri jovamaaheetziri onimotana. ¹¹ Tzimatsi osheki novasankitaayevetakari onkantya irovashaantantyaarori ikempisantzi. Ari nokantapiintayetakariri tsika japatotapiintaita. Osheki nokisaneentakitakeri irikaite, nopatzimaminthavaitakeri, ari nomatzitakari saikayetsiri pashineki nampitsi.”

Japiitziro Pablo ikinkithatakota ikempisantantaari

(Hch. 9.1-19; 22.6-16)

¹² “Iroora niyaatantakari nampitsiki Damasco, jotyaaantakenara ijevare omperatasorentsitaariite. ¹³ Iro kantacha niyankithakineki avotsi, joveraaka tampatzika ooryaatsiri noñaake oorentanainchari inkiteki, janaanakeri ishikipakiryaaane ooryaa, joorentakotapaakena nokatziyaka naaka, eejatzi ikaratzi tsipatakanari. ¹⁴ Notyeeyanakeni maaroiteni kipatsiki. Nokematzi iñaanayeetanakena noñaaneki hebreo-thatatsiri, ikantana: ‘¡Saulo! ¡Saulo! ¿Opaitama pipatzimaminthatantana? Eerokatakera ovasankitaavaitacha apaniro, okempivaitakaro pimpatziminthatayeeyaaromi thoyempithovari.’ ¹⁵ Ipoña nakanakeri naaka: ‘¿Niinkama eeroka Pinkathari?’ Ari jakanakena Novinkatharite: ‘Naakatakera Jesús, itzimi pipatzimaminthatakeri. ¹⁶ ¡Pintzinaye! Iroora noñaakantamiri iroñaaka pantavaitantanakyaanari. Ari onkantya pinkinkithatantanakyaarori okaratzi piñaakeri iroñaaka,

onkarate piñeeri eejatzi apaata nantakaimiri. ¹⁷ Aritakera piñeero nontsiparyaaakoventaimi pisheninkaki, eejatzira janta kaari pisheninkata tsika notyaantemira iroñaaka. ¹⁸ Onkempivaitaiyaaro pokiryaakaayetairimi. Aritapaake ikenashivaitaka tsirenikiriki, aña iraniiyetai kitainkariki. Aritapaake ipinkathariventakeri Satanás, aña iri Pava pinkathariventairine. Ari onkantya nompeyakotantaiyaariri iyaariperonka, notasorentsitakaayetairi aventaashiretaiyaanari naaka. Tema irootake ishinetayeetakeneriri.’ ”

Te impiyathavaitanakya Pablo joñaakayeetakerira

¹⁹ “Pinkatharí Agripa, tera nopiyathatanaka joñaakayeetakenarora inkiteki, ²⁰ aña netanakaro nokinkithatakanakeri Damasco-satzi, Jerusalén-satzi, ipoña maaroiteni nampiyetarori Judea-ki eejatzi ikaratzi kaari asheninkata, nokantayeziri: ‘Pimpiyashiyetairi Pava, pantayetairo oñaakanterone povashaantairo piyaariperonka.’ ²¹ Irootakera kantakaantzirori, joirikakaantavetakanari nosheninkapayeeni tasorentsipankoki, ikovavetaiyakani irovena. ²² Iro kantacha jineshinonkatakana Pava eekero niyaatakaatziiro noñaaventziri iroñaaka. Noñaaventaineri maaroiteni, iriiperorite ipoña kaari iriiperoyetatsine. Okaratzira nokinkithatapiintake, tera notekapaintero okaratzí josankinayetakeri Moisés-ni, ipoña Kamantaneriite. Tema josankinatakoyetakeri onkarate avisayetatsineri, ikantayetakeranki: ²³ Ontzimatyé inkame Cristo, iro kantacha aririka inkamavetakya iri etakaantyaarone irañagai eejatzi. Ari onkantya iriñaaventantayeetyaaniriri avisakotaantsi asheninkapayeeni, ipoña iriñaaventayeetaineri eejatzi kaari asheninkata.”

Ikovi Pablo inkempisantakairi Agripa

²⁴ Ikantayetakerora Pablo iroka, ikaimanake Festo: “¡Pablo, pishinkiventatya! Okantakaami paakoventakaro piñaanavaitzi.” ²⁵ Ari jakanakeri Pablo: “Pinkatharí Festo. Te noshinkiventya, okaratzí nokantayetakeri omaperotatya. ²⁶ Jiyotakoperotzirori pinkathari Agripa iroka, irootake nokantantayetakarori irokapayeeni. Niyotzi naaka jiyotakotziro maaroni, tera omanakoyetya iroka. ²⁷ Pinkatharí Agripa, ¿tema pinkempisantero okaratzí josankinayetzitakari Kamantaneriite? Niyotzi naaka pikempisanziro.” ²⁸ Ari jakanakeri Agripa: “¿Piñaamatsitakema pikantakena kapicheeni ari pinkempisantakaakena, nokempitantaiyaariri ‘Cristo-veriite?’ ” ²⁹ Ikantzi Pablo: “Okantavetaka kapicheeni nokantakemiri, terika, oshekirika nokantakemiri, onkamintha iri Pava kantakaiyaarone, tera intaani eeroka pinkatharí, aña eejatzi maaroiteni pikaratzí pikemaiyakenani iroñaaka, pinkempitakotaiyaanaro nokantakara naaka, onkantavetya eero joosoyeetantamiro ashirothaka.”

³⁰ Ipoña ikatziyanaka pinkathari Agripa itsipatakaro Berenice, eejatzi ikempitanakari pashine pinkathari Festo, ipoñaanaka maaroiteni ikaratzí thointainchari, ³¹ jataiyanakeni jantyaatziini ikinkithavaitakotziro iroka. Ikantantavakaiyani: “Eeromi jashitakovaitaajatzirimi irika shirampari, tekatsi inkenakaashitya onkantya irovamaayeetantyaariri.” ³² Ipoña Agripa ikantanakeri Festo: “Aritakemi apakagairimi irika shirampari, eeromi ikovajaantakemi irirori iramenakoteri César avinkatharijanorite Roma-ki.”

27

Jotyaantaitakeri Pablo Roma-ki

¹ Ikanta ikovaiyakeni irotyaanteri Pablo janta Italia-ki, intsipataitakeri pashinepayeeni ashitakotaari, arira niyaatzitanakyaari eejatzi naaka. Jovayeetakeri paitachari Julio jevatziriri irovayiriite pinkatharijanori Augusto, iriitakera aanakerine. ² Arira notetakotanakari Adramitio-satzi niyaatero Asia-ki. Nokaratanakari Aristarco Tesalónica-satzi saikatsiri Macedonia-ki. ³ Okanta okitaitamanake areetakana Sidón-ki, ari jariperotapaakari Julio irika Pablo, ishinetakeri irareetapaintyaari irapatziyanepayeeni impantavakyaariri kovityiimotariri. ⁴ Ipoña navisanakera Sidón-ki, ari omonthaakotakanari tampyaa, te onkante namaatakote, iro nokenakotantanakari othampishiki Chipre. ⁵ Naathakiryaaanakero inkaare irojatzi janta Cilicia-ki ipoña Panfilia-ki. Ari nareetakari Mira-ki, nampitsi saikatsiri janta Licia-ki. ⁶ Ari jiñeetapaake pashine notetantanaiyaari poñaachari Alejandria-ki iyaatero Italia-ki, ari jotetaiyakenari jevari. ⁷ Osheki kitaite namatsinkakota namaatakotzi. Osheki nopomerentsivaitaka nareetantakari Gnido-ki. Eenirora omonthaakotatyana tampyaa, nomontyaakotanaka Salmón-ki, noshinampitanakero othampishi Creta. ⁸ Osheki opomerentsitaka namaatakotzi, irojatzi nareetantakari nampitsi ikantaitziro “Avochaaki” okarikitapai nampitsi Lasea.

⁹ Avisake osheki kitaite namaatakotake, aritake kyaarontsitzimatapai, koveenkatanake namaatakote. Irootake ikantantanakari Pablo:* ¹⁰ “Pinkempisantaiyavakena, kempitaka akoveenkatakototzi amaatakote, aritake ampeyakero amaatakomentotsi, eejatzira povaakaropayeeni, aritake ankamakaarantayetake eejatzi.” ¹¹ Iro kantacha ijevare ovayiriite te inkempisanteri Pablo, iri ikempisantake ashitarori amaatakomentotsi ipoña antakotziriri. ¹² Tera onkameethataye irovavisairo kyaarontsi tsika jaatakovetaka, ikovaiyakeni iriyaaneentaiyeni Fenice-ki saikitachari janta Creta-ki, ari onkantya eero oñaashirenkantari tampyaa kenayetatsiri kirinka eejatzi katonko. Arira ikovaiyakeni irovavisairo kyaarontsi.

Itampyaatakotzi inkaareki

¹³ Ikinkishiretaiyani ari onkantake iramaatakote tema ovakera etapaakaro otampyaatzi kapicheeni. Ari namaatakotaiyanakeni othapyaaiki Creta. ¹⁴ Iro osamanitake kapicheeni antarotapaake tampyaa, ipaitapiintaiyirini iriroriite “Euroclidón,” ookantapaakaro amaatakomentotsi, ¹⁵ onshikakotanakena. Te iriñe tsika inkantanairo iramaatakomento, ishinetakero onshikakotena tampyaa. ¹⁶ Osheki nopomerentsitakaro pitotsi thatainchari amaatakomentotsiki. Nokenakotanakera othampishi paitachari Clauda te ontampyaaperote janta. ¹⁷ Ari noteyetakerori pitotsika janta amaatakomentotsiki. Tema itharovakaatyaaro notzitakotya impanemashiki eentatzira inkaare ipaiyeetziro “Sirte,” joosoyeetakero onampinaki amaatakomentotsi eero okotaanta. Ishinetanakero onshikakovaitena tampyaa. ¹⁸ Ikanta okitaitamanake, eekero oshintsitatzi otampyaatzi, ari jetanakaro joviinkakaantanake irovaakaro. ¹⁹ Okanta pashine kitaite,

* **27:9** Kantakotachari jaka “kyaarontsitzimatapai,” irojatziro ikantakoyeetziri “ikaratapiintakero itzivaitaiyani.”

joviinkayetanakero eejatzi okaratzi ashitajaantari amaatakomentotsi. ²⁰ Osheki kitaite avisaintsiri te noñaayetairi ooryaa eejatzi impokiro. Iniroitera notampyaatakote te niyotaiyeni aririka navisakoyetai.

²¹ Tema avisakera osheki kitaite te novaiyaani, ikantanake Pablo: “Pinkempisantavakena, okameethaveta arimi pinkempisantenami irojatzí asaikakemi Creta-ki. Eeromi añaayetziro okaratzi ovaariperoyetakairi. ²² Iro kantamaitacha iroñaaka, eero okantzimoneentami, tema eero pikamakaantavaitzi aparoni, onkantavetakya ompeya iroka amaatakomentotsi. ²³ Inkaaranki tsireni, noñaake maninkari, irotyaantane Pava Ashitanari, nantavaitzini, ²⁴ ikantakena: ‘Pablo, eero pitharovi, tema ontzimatyé paretya iriñeemi César pinkathar-ijanori Roma-ki. Irineshinonkatemi Pava eero pavisakotakaan-tayetaiyaariri pikaratakerira jaka amaatakomentotsiki.’ ²⁵ Ari ikan-takenari. Irootakera pintharomentashiretantayetyaari, tema naven-taashiretakari naaka Pava, niyotake aritake omataaikya okaratzi ikamantakenari maninkari. ²⁶ Iro kantacha ontzimatyé omposakotyá aparoniki othampishi.”

²⁷ Okanta aparoni tsireni, aritake avisanake 14 kitaite, areetakana inkaareki Adriático onoshikakovaitakena tampyaa. Niyankiityaake tsireni, ari ikaimaiyanakeni antakotzirori aamatakomentotsi ikinkishiretaiyani iro nareetaiya kipatsiki. ²⁸ Ari jimonkarataiyakero tsika overaa osaankanaatzi, iñaatziro te osaankanaaperote, ipoña japiitakero eejatzi, iñaatzi kapicheeni osaankanaatapai.† ²⁹ Itharovaiyini nomposakotyá, joviinkake 4 ayeenterone amaatakomentotsi oopopaki, ari iñaañaatayianakeni onkitaitetantyaari thaankiperoini. ³⁰ Iro kantacha ikaratzi antakotzirori ikinkishiretaiyakani irishiye, irotetantanakyaaromi pitotsi thatayetainchari, jamamenatanakaro iroviinkaiyeroni ayeenterone othovaki amaatakomentotsi. ³¹ Iro kantacha Pablo ikamantakeri jevari, ipoña irovayirite, ikantakeri: “Aririka irishiyayetake irikaite, eerora pavisakoyetai eerokaite.” ³² Ari itotakanakerori ovayiriite pitotsi, jovamaatakero.

³³ Irootaintsi onkitaitzimite, ikantantake Pablo: “Aritake avisake 14 kitaite oyaaventa ompaitya avisatsine, te povayetaiya eerokaite. ³⁴ Okovaperotatya iroñaaka poya onkantya pañaantayetyaari, tema tekatsi kamakaantatsine aparoni.”‡ ³⁵ Ikantakera Pablo, jayimotakeri tanta, ipaasoonketakeri Pava. Ipetoryaakero, ovanaka. ³⁶ Ipoña jiminthataiyanakani maaroni, ovaiyanakani eejatzi. ³⁷ Jiroka nokarataiyini notetaiyani 276 atziri. ³⁸ Aritakera ithonkakero jovaiyakani, joviinkakoyetanake ovaritentsi onthomakaneentantyaari tenari.

Otsitsiyake

³⁹ Okanta okitaitamanake, irikaite antakotzirori, okompitzimotapaakari kipatsika, iñaapaake eejatzi oparaite. Ari ikovaiyanakeni iraatakotaiyeni janta. ⁴⁰ Itotakoyetanakero oosotantari aayeentzirori amaatakomentotsi, jookanakero, itzinaakoyetanairo iniroite

† 27:28 Kantakotachari jaka “te osaankanaaperote,” irojatzira ikantayeetziri pairani 20 ashempavako, ikantaitziro iroñaaka 36 metro. Kantakotachari eejatzi “kapicheeni osaankanaat-apai,” irojatzira ikantayeetziri pairani 15 ashempavako, ikantaitziro iroñaaka 27 metro.

‡ 27:34 Kantakotachari jaka “tekatsi kamakaantatsine aparoni,” iroora oshiyarori ikantaitzi eejatzi “eero opeyakaantavaita aparoni kishiitsi.”

manthakintsi, jovetsikaiyanairo iyomaro impoopatantyaari inkene iraatakote oparaiteki. § 41 Iro kantacha ayeentakotaiyapaakani othovaki eentaatzi inkaare, te onkantanai noshevatakotanai. Tankatainake ooopaki ookantaperotapaakarora otamakaane inkaare. 42 Ari ikovaiyanakeni ovayiriite irovanakerimi ashitakotaariite, eero jamaayetanta irishiyayete. 43 Iro kantacha ijevare ovayiriite, ikovatziira irovavisaakoteri Pablo, te irishineteri irovamaayeeteri, intaani ikantayetanakeri: “Ikaratzi iyotziro jamaatzi, iramaateeta kipatsiki.” 44 “Iriima pashinepayeeni irontarekayetya inchakotaki inkene iramaayete.” Arira okantari navisakotantaari maaroiite.

28

Isaikake Pablo othapishiki paitachari Malta

1 Ikanta navisakoyetaira maaroiiteni, ari niyotaiyake iroka othampishi opaita Malta. 2 Ari jaakameethaiyavakena maaroiiteni nampiyetarori janta. Tema oparyaatzi inkane, katsinkaite okantaka, jovaampatake paampari, ari ikaimaiyakena. 3 Ari jiyaatanake eejatzi Pablo iraye irirori tsitsi, iro ipiyavetapaaka irovapairo itsima, shitovanake maranke, jatsikakeri irakoki. 4 Ikanta iñaayetakeri nampitarori janta jovikantapaakari, ikantavakaiyanakani: “Irika shirampari ovantzinkari jinatzi, okantavetaka javisakovetaka impiinkemi, temaita ishinetaiteri irañee.”* 5 Iro kantacha Pablo jotekanakeri maranke paampariki. Tekatsi avishimoterine. 6 Joyaaventaiyani ireeniyakairi irojatzi inkamantanakyaari. Ikanta osamanitakera iñaayetakeri tekatsi avishimoterine, ikantayetanai: “Pava jinatziira irika shirampari.”

7 Tzimatsiya janta jevari nampitarori othampishiki paitachari Publio. Otzimimotziri okarikiini irovane. Jaakameethayetakena maaroiiteni jaanakena janta. Mavara kitaite nosaikimovaitakeri. 8 Ariya nokemakotakeri iriri Publio ikatsirinkavaitatzi, ishaavaitatya. Ikyaaashitanakeri Pablo. Ikanta iñaañaatakoventakeri, jantantakari kapicheeni irako, apathakero ikantanaka, shintsitanai. 9 Jantakerora iroka, pokayetanake maaroni mantsiyariite ikaratzi nampitarori janta othampishiki, jovashinchaayetakeri. 10 Ari ipashiyetanakairi osheki tsikarika opaiyetarika. Ikanta notetanaara niyaatantaiyaari, ipayetavaana naayetanairi.

Areetaka Pablo Roma-ki

11 Ikanta nosaikakera mava kashiri janta othampishiki, ari notetanaari pashineki amaatakomentotsiki, otzimi ovavisaakerori eejatzi janta kyaaronsi. Opoñaaro eejatzi iroka amaatakomentotsi janta Alejandría-ki. Jovetsikayeetakero othovaki iroshiyakaantaro “Tsipantsi” ivavanetashivaitaitari.† 12 Ari nareetaiyakani janta Siracusa-ki, mava kitaite nosaikanake janta. 13 Ipoña navisanake janta irojatzi nareetantakari Regio-ki. Ikanta okitaitamanake, okamintha otasonkakotakena tampyaa kenatsiri katonko, irojatzi nareetantakari Puteoli-ki pashine kitaite. 14 Ari noñaapaake tsikarika ikaratzi iyekiite, ikantavakena nosaikavaitanake. Iroora nosaikimovaitantanakariri onkarate 7 kitaite.

§ 27:40 Kantakotchari jaka “itzinaakoyetanairo inirote manthakintsi,” irootakera ookantari tampyaa inkene irishiyakoyete otetantayetarori amaatakomentotsi. * 28:4 Irootake ikantakeri, tema iñaajaantzi atziriite iri Pava otyaantakeneriri maranke, irovasankitairi. † 28:11

Ipaaitaziri jaka “Tsipantsi,” iriyyetakera apite itomipayeeni ivavanetashivaitaitari paitachari “Júpiter,” Cástor ipoña Pólux.

Arira nopoñaanaari irojatzi nareetantyaari Roma-ki. ¹⁵ Ikanta ikemakotaiyakana iyekiite nampitarori Roma-ki, jomonthaavakana avotsiki ipaiyeetziro “Apio” tsika jiyomparivaitaitapiinta. Okanta janta ipaiyeetziro “Mavapankori,” ari joyaaventakanari pashine. Ikanta Pablo iñaayetapaakerira iyekiite, ipaasonketanakeri Pava, tharomentashire ikantanaka. ¹⁶ Arira nareetapaaka Roma-ki. Ikanta ijevare ovayiriite jovavisaapaakeneri ashitakotaariite pashine jevari. Iriima Pablo ishinetakeri isaikavaitapaake tsikarika ikoviro, aparoni ovayiri amaaventakotariri.

Ikinkithatakaantzi Pablo janta Roma-ki

¹⁷ Ikanta avisanakera mava kitaite nareetapaakara, japatotapaakeri Pablo iriiperoriite judío-payeeni nampitarori Roma-ki. Ikantakeri: “Iyekiite, pairanitake jaakaantavaitakana asheninkapayeeni janta Jerusalén-ki, ipoña jovavisaakaantakana ijevareki Roma-satziite. Irootake jantayetakeri, okantavetaka tekatsi nantzimoyevetyaariri, te nomaimanevetyaaro okaratzi jameyetari pairani avaisatziite. ¹⁸ Josampisampivetakari ijevareki Roma-satzi janta, tera iriñaashitya nonkenakaashityaari onkantya irovamaantantyaanari, ikovavetaka irapakaakaantainami. ¹⁹ Iro kantacha asheninkapayeeni judío te inkovaiyeni, ontzimatyete nonkovakoteri iriitajaantake amenakotenaneri César, okantavetaka tekatsi niyakoventayete naaka asheninkapayeeni. ²⁰ Irootakera napatotantamiri iroñaaka eerokaite nonkamantayetemi. Noñaaventakotapiintairira itzimi oyaakoneentayetari maaroiteni Israel-mirinkaite, irootakera piñaantakanari jaka joosoyetantanaro ashirotha.” ²¹ Ari ikantaiyanakeni iriroriite: “Tera noñe naakaite irosankinatakotaitemi poñaachaneri Judea-ki. Tekatsi nonkemakotemiri eejatzi jareeyetara asheninkapayeeni jaka. ²² Intaani nokemakoventakeri iñaaventakoyeetakeri kempisantashivaitaachari. Nokovaiyini nonkememi tsika pikantzi eeroka.”

²³ Ikinkishiretaiyakani irapatoty pashine kitaite. Arira japatoventaiyakarini osheki atziri jimaapiintzira Pablo. Iñaaventakeneri tsika ikanta Pava ipinkathariventantai, joñaakayetakeri tsika josankinatakoyeetzitakariki Jesús, jetanakaro irosankinareki Moisés-ni irojatzi irosankinayetaneiki Kamantaneriite. Tema jetanakarora okitaityaamanake irojazira sheeteeni. ²⁴ Tzimatsira tsika ikaratzi kempisantavakeriri, iriima pashinepayeeni temacheeni. ²⁵ Tera irapatziyavakaatyeeyaani, aparopayeeni jiyaatayetanai. Joveraantavaari Pablo ikantavairi: “Jirokara ikantitaitakariri pairani pivaisatziite, iñaavaitakaakeri Tasorentsinkantsi Kamantaneri Isaias-ni, ikantakeri:

²⁶ Piyaate, pinkanteri irika atziriite:

Pinkemaiyavetakya, eeromaita pikemathataiyavakero.

Pamenaiyavetya, eeromaita piñagaiyironi.

²⁷ Tema kisoshire ikantaiyakani irikaite.

Matayempi jinaiyake.

Mavityaaki jinaiyake eejatzi.

Irootake kaari iñaantaiyaroni.

Kaari ikemantaiyani,

Kaari ipampithashiretantaiyani,

Tera inkempisantaiyeni, eero novavisaakotairi.

28 Piyotaiyeroni eerokaite iroka, aritakera irovavisaakoyetairi Pava kaari asheninkata. Aritake inkempisantayetai iriroriite.”

29 Ikantakerora Pablo iroka ñaantsi, jataiyanakeni judío-payeeni, osheki iñaanaminthatavakaanaka.

30 Arira isaikapairi Pablo okaratzi apite osarentsi. Ari jaakameethayetapiintakeriri ikaratzi areetayetariri. 31 Ari

iñaaventapiintakerori ipinkathariventantai Pava, jiyotaantapiintakotairi eejatzi Avinkatharite Jesucristo. Tekatsira oñaashirenkavaiterine.

Irosankinare Pablo Jotyaantziniri Roma-Satziite

Ovethataantsi

¹ Naaka Pablo osankinatzimirori, iromperatane Jesucristo nonatzi, tema iriitake kaimashiretakenari notyaantajanorite, irijatzi pairyaakena nonkamantantero Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Pava. ² Iroka Kameethari Ñaantsi iroora ishinetaantakeri Pava, otzimi jiñaaventakeri pairani kamantantaneriite Osankinatasorentsiki, ³ tsika ikantakota Itomi, Avinkatharite Jesucristo, itzimi kempitapaakari eenchaaniki itzimakera icharinetavakari David-ni. ⁴ Ikanta jañagairanki, aripaitera joñaakantakari Itomi Pava jinatzi otzimimotziri ishintsinka, tasorentsishireri jinatzi. ⁵ Ikamintha Cristo okanta ikaminthaantaanari Pava. Iri pairyaakenari notyaantajanoritai, nonkamantayetairi pashinesatzi atziri kaari asheninkata, inkempisantayetaita iriroriite. ⁶ Eejatzira eerokaite Roma-satzi ari akaratzitaka ikaimashiretai Jesucristo. ⁷ Ikaimashireyetaimi pintasorentsishiretai pikaratzi pinampitaro Roma-ki. Iretakotane Pava pinayetzi. Onkamintha ineshinonkavaitaimi Ashitairi Pava, eejatzi inkempitayemi Avinkatharite Jesucristo, piñaayetero kameetha pisaikayete.

Ikovi Pablo irareetyaari Roma-satziite

⁸ Jiroka netavakyaari nonkante: Nopaasoonketziri Pava, okantakaantziro okaratzi jantziri Jesucristo. Nopaasoonketakoventzimi eerokaite, tema ithonka ikemakoyeetakemi tsikarikapayeeni tsika pikantayetanaa pikempisantayetai. ⁹ Ari nokantapiintanaatya noñaañaatakoventzimi. Iriira Pava iyotatsi, itzimi nantavaishintsitaineri noñaaventanairo Kameethari Ñaantsi tsika jiñaaventakotara Itomi. ¹⁰ Aririka noñaañaateri, nokovakotziri ishinetaanaata niyaate pisaikaiyini eerokaite, iroorika inkovakaakenari naaka. ¹¹ Tema nokovatziiitataike noñaayetemi. Nokovi nonkaminthaashireyetemi onkantya paavyaashireyetantyaari. ¹² Ari onkantya nontharomentakaantyaamiri eeroka, piñaakenarika naaka tsika nokanta naventaashiretari Cristo. Ari pintharomentakaiyaanari naaka, noñaakemiri eejatzi eerokaite tsika pikanta paventaashiretari.

¹³ Iyekiite, nokovi piyotaiyeni iro nokinkishiretapiintaka niyaate pisaikaiyini eerokaite onkantya noñaantayetyaamiri povapyaayetaiya, nokempitaakerira pashinesatziite atziri. Iro kantacha, osheki otzitzikapiintakenari. ¹⁴ Iro kantacha ontzimatyete niyaatashiyetairi Griego-thataintsiri, kaari griego-thatatsine, iyovaiyetanaatsiri, eejatzi kaari iyovaiyetatsine. ¹⁵ Irootakera, nokovantari noñaaventairo eejatzi Kameethari Ñaantsi janta pinampiyetaro eerokaite Roma-satziite.

Itasorenka Pava ovavisaakotantatsi

¹⁶ Tema te nompashiventakonetyaaro naaka noñaaventero Kameethari Ñaantsi. Tema iro oshiyajaantakarori iroomi itasorenka Pava, iro ovavisaakoshireyetairine maaroni kempisantayetaatsine. Nokempitaakerora naakaite no-judio-yetzi, naakatake etanakaro nokempisantanake, ipoña jimpoiyyetapaake griego-thataintsiri.

17 Tema iro Kameethari Ñaantsi kamantakotziriri Pava tsika ikanta itampatzikashiretakairi atzirite. Arira ikantakaanta irirori iraventaashireyeetanakyaaririka. Tema irootake josankinayeetantakarori, kantatsiri:

Tampatzikashire irinaatyee aventaashireri, ari iriñeero irañaaantaiyaaro.

Kaariperoshireriite inatzi atzirite

18 Iriima atzirite kaari tampatzikashireyetsine, thainkatasorentsitsatsiri, ikisaneentaperotaitakeri Pava, joñaakantataikero iyatsimanka janta inkiteki. Tema irikaite kaariperoshiretapiintatsiri, kempitavaitaka irotzikayetyeeromi kyaaryoori eero jiyotakoyeetanarori. 19 Tema jiyotakovetari iriroriite Pava. Iri Pava kantakaarori jiyotakovetantakariri. 20 Tema ovakera jetanakaro Pava jovetsikakero kipatsi, ari iriyotemi atzirite tzimatsi Pava, jiñaayetakerora irovetsikane. Ari onkantya inkinkishiretantyaarimi otzimimotziri Pava ishintsinka, kañaaneri jinatzi irirori. Tekatsira otekañaanetachane iroñaaka, inkantayevetaiya: “Tera niyotero.” 21 Aña jiyotakovetaiyarini Pava, temaita iñaapinkathatapiintairi, te impaasonketapiintairi eejatzi. Intaani ipampithashiretakotapiintashivaitanakaro kaariperotatsiri, irojatzi kaari ikinkishiretantanaa kameetha. 22 Ikantayevetaiyani: “Iyotaneri nonatzi,” iro kantacha aña masontzishireri jinayetanai. 23 Iro opoñaantari jovashaantziro iñaapinkathavetari Pava, itzimi kañaanetatsiri. Ari jetayetanakaro iñaapinkathayetziro ovetsikaantsi iroshiyakaaro atziri, tsimeri, piratsi, eejatzi ikaratzi kamathayetsiri kipatsiki.

24 Irootakera ishinetantakariri Pava irikaite ayimaneenteri iyaariperonka. Irootake jantantapiintakarori okaratzi impashiventaventyaarimi. 25 Jovashaantaminthatashitana-karo ikempisantavaantetziri Pava otzimi kyaaryootatsiri, intaani ikempisantayetanakero thaiyaantsi. Jiñaapinkathayetanakero jovetsikayeetziri, oshiyavaitakaro iroomi omperatyaarinemi. Temaita iñaapinkathatanairi Pava itzimi ovetsikayetakerori maaroitani iroka, tsika itzimi añaapinkathatapiintziri aakaite. Ari onkantyaari.

26 Irootakera ishinetantakariri Pava irikaite ayimaneenteri inevetashivaitane. Irootake jantapiintantakarori okaratzi impashiventaventyaarimi. Ari etanakarori tsikarika okaratzi tsinaneete opaantashivaitantayeta. 27 Ari ikempiyetanakari eejatzi tsikarika ikaratzi shirampariite, ipaantashivaitantanaka, iro inevekiperoyetaka impaantavakaiya ishiramparinkakiini, jantayetanakero impashiventaventyaarimi. Irijatzimaitaka ovasankitaavaitaincha okantakaantziro ikenakaashivaitakari.

28 Iro opoñaantari ishinetayetziri Pava irikaite ayimaneentavaiyeteri iyaariperonka, iroora jantantayetakarori kaari aritatsine. Tema te inkinkishiretakotapiintanairi Pava. 29 Iro jantapiintayetanake kaari tampatzikatatsine, imayempivaitzi, ipaantavaitanta, jineveperokivaiyeteri kireeki, jantayetziro kamaaroyetatsiri, jinevetantakovaita, jovantavaiyetake, jimaimanetavakaavaiyeta, jamatavitantavaiyetzi, ikaviyantavaiyetzi, 30 ikishimatantavaitzi, ithaiyakotavakaavaita, ikisaneentavaitziri Pava, ikaviyavorotantavaitzi, ikantakaaperovaita, jiñaaperovaiyeta, jiyotashivaiyetero kaariperotatsiri, ipiyathavaiyeteri ashitariri, 31 imasontzishirevaiyetake, te irimonkaravainetzi, te irinethaantaneyete, te irariperotantayete, te irineshinonkatantayete.

32 Jiyovetaiyaroni irikaite okaratzi ikantakaantakeri Pava, ikantake: “Ikaratzi matayetakerone iroka inkamayetai.” Iro kantacha, eekero jantapiintayetanakitziro, joiminthatakaayetakari pashineete irimayetero.

2

Tampatzika jinatzi Pava aririka iriyakoventante

¹ Kempitaka pikantashirevaitaiyini eeroka, “Ontzimatyee irovasankitaayeeteri irikaite ikaariperotake.” Eero pikantavaitziro iroka. Tema aririka piyakoventavaiteri pashine atziri, eerokatakera iyakoventashivaitaincha. ¿Tema pantapiintero eeroka kaariperori? ² Iro kantacha ayotaiyini tampatzikashire jinatzi Pava aririka iriyakoventante. Iri ovasankitaayetziri ikaratzi matayetakerori iroka. ³ Eerokaite patzirinkakiini, pikantapiintaiyinira, “Ontzimatyee irovasankitaayeeteri irikaite ikaariperotake,” ¿Piñaajaantakema eero jovasankitagaimi eeroka Pava? ⁴ ¿Pimanintatziirima irika neshinonkatzi-itakamiri, itzimi oyaakoneentamiri, itzimi amatsinkaventamiri eejatzi? ¿Tema piyotakotero iroora jamatsinkaventantakamiri onkantya irovashaantakaantyaamirori piyaariperonka? ⁵ Eeromi pikovi povashaantairo piyaariperonka, arira piñeero papeshitaiyaaro iyatsimanka Pava. Tema apaata, aririka iroñaakantapaitetairo iyatsimanka, iramenakoyetairorika maaroiteni, tampatzikara inkantya irovasankitaantayetai. ⁶ Onkempivaityaaro impinayetairimi maaroiteni okaratzi jantayeetakeri. ⁷ Iri Pava añaakaayetairine ikaratzi kamaitanakarori kameethari, irootakera jiñaamampyaantakarori irovaneenkaro, jiñaamampyaaro iñaapinkathayeetairi, jiñaamampyaaro inkantaitatyeeni irañaanetai. ⁸ Iro kantacha, katsimakira inkantaiya Pava irovasankitaayetairi ikaratzi kamaitapiintanakarori inevetashivaitari, itzimi piyathavaitakariri, imanintavaitakero kyaaryootatsiri. ⁹ Inkemaantsivaitaiya, irovashiretziitaiya maaroiteni kamaitapiintakarori kaariperori. Iriira etanakyaarone iriñeero nosheninkapayeeni judío, impoña irimpoyetapaake griego-thatatsiri. ¹⁰ Iriima kamaitapiintakarori kameethari, ari irovaneenkayetaiya, iriñaapinkathayeetairi, kameetha isaikayetai. Iriira etanakyaarone iriñeero nosheninkapayeeni judío, impoña irimpoyetapaake griego-thatatsiri. ¹¹ Tema tekatsi atziri iramaakinete Pava.

¹² Maaroiteni kaari kemakoterone Ikantakaantaitane, ari ompeyakaashitaiyaari iyaariperonka, tema eero jamenakoyeetairi jimonkarataakerorika Ikantakaantaitane. Iriima ikaratzi kemakove-takarori, ari iramenakoyeetairi jimonkarataakerorika. ¹³ Tema ikaratzi kemakovetaajatakarori Ikantakaantaitane, kaarira irika tampatzikashiretziimoterine Pava, aña iri tampatzikashiretziimotakeriri itzimi monkarayetakerori. ¹⁴ Irikaite kaari nosheninkayeta, kaari kemakovetyaarone Ikantakaantane Moisés-ni, kaari ñaayevetyaarone tsika osankinata, iro kantacha jimonkaraminthavaitashitakarori tsikarika okaratzi. Okempivaitakarora ontzimatyeeemi pashine ikantakaantaitane irashitaiyaarimi iriroriite. ¹⁵ Okempivaitakarora iroka Ikantakaantaitane osankinashiretantakyaarimi, tema jiyotayetziro ompaitya irantayeeteri. Aririka irimonkaratairo, kimoshire inkantya. Eerorika jimonkarayetziro, okempivaitakaro

apaniromi iriyakoventavaitakya, tema jiyotakero ikaariperovaitake. ¹⁶ Irootajaantakera irantayetairi apaata aririka inkantairi Pava irika Jesucristo: “Pamenakoyetairo maaroiteni jantayetakeri iromananeikiini atziriite.” Irootakera nokantakotapiintakeri noñaaventzirora Kameethari Ñaantsi.

Judío-payeeni ipoña Ikantakaantaitane

¹⁷ Iroñaaka nonkantayetemi eerokaite judío nosheninkayetane. Kempitaka pikantaiyake eerokaite: “Niyotakotziro Ikantakaantaitane. Niyotziro Pava. ¹⁸ Niyotziro okaratzí ikoviri. Niyotziro tampatzikatatsiri, tema jiyotaayetakenaro Ikantakaantaitane. ¹⁹ Ari onkantake niyotayeri kaari iyoterone, kempitainchari irimavityaakitayeemi, nonkempitakaantero nonkitainkatakotayeerimi saikayetatsiri otsirenikitzi. ²⁰ Ari niyotaayetairi masontzishireri. Kantatsi niyotairi kaari iyovaitatsine, kempivaitariri eenchaaniki. Tema otzimimotana naaka Ikantakaantaitane. Irootake matzirori iyotaneperotakaanta.” ²¹ Aririkami okantaka piñaavaitake piyotaayeri pashine, ¿Piyomatsitakema eeroka? Tema pikantapiintzi eeroka: “Eero pikoshitzi.” ¿Tema pinkoshinete eeroka? ²² Pikantapiintzi: “Eero pimayempitzi.” ¿Tema pimayempinete eeroka? Pikantapiintzi: “Eero piñaapinkathatziri oshiyakaantsi.” ¿Tema pinkoshitasorensitanete eeroka? ²³ Pikantakaaperovaitaka eeroka piyotakotziro Ikantakaantaitane. ¿Tema pipiyathataro eeroka, ari okanta pithainkantakariri Pava? ²⁴ Tema ari okanta josankinayeetakero, kantatsiri:

Eerokaite kantakaantakerori, iro ithainkatasorensitantakari pashinesatzi atziriite ipairyaminthavaitashitakari Pava.

²⁵ Ikaratzí monkarayetzirori Ikantakaantaitane, arivetacha itomeshitaanitaka, tema irootake oshiyakaaventzirori jashiyetari Pava. Iro kantacha terika irothotyero irimonkarayetero maaroni Ikantakaantaitane, amenaashivaitakara itomeshitaanita. ²⁶ Iriima pashinesatzi kaari asheninkata, kaari tomeshitaanitachane, aririka irimonkaraminthatashitakyaaro Ikantakaantaitane, iritakera kempiperotanaiyaarinemi tomeshitaaniri, tema jashiperotatyaari Pava. ²⁷ Impoña irika kaari tomeshitaaniri monkaraminthatashitakarori Ikantakaantaitane, iriira amenakotaimineri apaata kyaaryoorika pimonkarayiro okaratzí piyotakotziri, pipiyathatarorika, iri iyakoventemine, irovasankitagaitemi, okantavetaka tomeshitaaniri pinavetaka eeroka. ²⁸ Tsikara akantayeta koñaaroini avathaki, tera iro kantakaantajaanterone ipaitantayeetairi “Judío.” Ari okempitari atominthavaitashitapiintaka avathaki, tera iro kantakaantajaanterone apaiyetantakari “tomeshitaari.” ²⁹ Aña opoñaantari a-judío-yetzi iroora kantakaantzirori tsikara akantashireyeta. Ari okempitzitari eejatzí añaantakarori atomeshitaka, iroora kantakaantajaanterori ashiretakari. Tera iro amonkaraminthatavaitashitanyaarori osankinatachari, onkantya intharomentaventantairi asheninkapayeeni, aña ashiretakarira Pava, ari intharomentaventayetai irirori.

3

¹ Kempitaka pinkantake eerokaite: ¿Tekatsima apantaine aakaite a-judío-tzi? ¿Opaitama atomeshitaaritanti? ² Nokantzi naaka: Oshékira apantairi aakaite. Jiroka etanakarori, iriira avaisatziite etakarori

jĩñaanatakeri Pava. ³ Tema tzimatsi tsika ikaratzi avaisatziite te iroisokeroyetyaari Pava, ¿Irooma ompoñaantyaari Pava irovashaantero joisokeroyetanta? ⁴ Te ari onkantya. Aña okantavetaka ithaiyanevetaka maaroiteni atzirite, Pava irirori te inthaiyanetya. Ari okantzi josanki-nayeetakeri, kantatsiri:

Ari pikantatya eeroka, tampatzikañaaneri pinatzi,
Eerokami iramenakoyeetaimi, ari panaakotantakemi.

⁵ Tema antapiintayetzirora kaariperonkantsi, oñaakantziro tampatzikashire jinatzi Pava. Kempivaitaka ari ankantakemi: Iroora noyaariperoshirenka oñaakantziro ovana ikameethaperotataike Pava, ¿Opaitama irovasankitaamentantyaanarori okaratzi oñaakantziro ikameethaperotataitziira irirori? Kaarira tampatzikashireri. (Arira okanta akinkishirevaitari aakaite atzirinkakiini.) ⁶ Tera ari onkantzi-maitya. Kaarimi tampatzikashireri Pava, eerotya jamenakovaiyetairimi osavisatziite, irovasankitaavaitairi. ⁷ Kempitaka akantzi: ¿Opaitama irovasankitaantyaanari Pava nothaiyaka, tema nothaiyapiintakara iro kantakaantakarori jĩñaapinkathayeetantari Pava tera ithaiyaneta irirori? ⁸ Kempitaka akantake eejatzi: ¡Thame ankaariperote! tema iro oñaakanterone kameethari. (Irojatzira jiyakoventaitakenari naaka noñaaventakero kempitakarori iroka, omaperotatya.) Iro kantamaitacha irootake aritatsi irovasankitaayeeteri ikaratzi ñaavaitzirori iroka.

Tekatsira tampatzikashireri

⁹ ¿Irooma kantakotacha jaka, a-judío-yetzira aakaite te apantaperotai, eero okantzi anaakoyeteri pashinesatziite? Ari okantari, tema aritake nokantzitaka maaroiteni akarataiyakeni, kempivaitakami ompyakaashivaitakaimi ayaariperonka, okantavetaka a-judío-tzi eejatzi kaari judío-tatsine. ¹⁰ Tema aritake osankinakotaka, kantatsiri:

Tekatsira tampatzikashireri, te intzimaajate aparoni.

¹¹ Te intzime kemathavaitaneri.

Tekatsira kovakovatairine iriyotairi Pava.

¹² Ithonka ipiyashiretaiyakani, tekatsi apantyaarine.

Te intzime impaitya matapiintairone kameethashireri.

Te intzimaajate aparoni.

¹³ Kaariperoñaanevaitake, okempivaitakaro ithano iroomi omorona tsika ikitayeetziri kaminkari.

Amenenetaka ithaiya,

Kepiyavaantevaitake joshiyakari ikanta maranke.

¹⁴ Tema ikishimavaitantapiintake, ikaviyantayetzi.

¹⁵ Amekiitaka jiyaa yetzi irovamaante, ikovi inkapathainkatakaante.

¹⁶ Ipampithavokitapiintakero tsika ikenayeetzi japerotantaitzi, ikovi inkemaantsitakaantavaite.

¹⁷ Te impampithavookitapiintairo jatachari tsika isaikayeetai kameetha.

¹⁸ Te iñaapinkathaakitairi Pava.

¹⁹ Ayotzimaita iriyakoventairi Pava maaroiteni pankiventavaitakarori irimonkarayereromi Ikantakaantaitane. Eero okantai irotekañaanetaiya inkante: “Tetya namaakivaiteero.” ²⁰ Tema te intzime impaitya matakero irimonkarayero Ikantakaantaitane, ari onkantya inkantantyaariri Pava: “Tampatzikashire nonatzi.” Aña aririka ayotakoperotanairo Ikantakaantaitane, arira ayoperotziri ovana akaariperokitake.

Pava ovatampatzikashiretairi, aririka aventaashiretanaiyaari

²¹ Iro kantamaitacha, ovakera iroñaaka, joñaakairo Pava tsika okanta antampatzikashiretantaiyaari. Te oshiyaro pairani, apankiventashivaitakarora Ikantakaantaitane onkantya antampatzikashiretantaiyaarimi. Irootakera josankinatakoyetakeri kamantanteneriite, irojatzira josankinatakotajaantaitakeri Ikantakaantaitaneki. ²² Iriira Pava ovatampatzikashiretaineri, aririka aventaashiretanaiyaari Jesucristo, ankempisantanairi irirori. Iroñaaka tera anashiyetaiya tsikara ikantayeta pashineete, ²³ aña maaroiteni akaariperoshiretake. Irootakera eero aritanta añaayetairo irovaneenkaro Pava. ²⁴ Iro kantamaitacha, Pava, jovatampatzikashireyetai, jineshinonkatziitantara irirori jotyantairi Cristo Jesús ipinaventayetaira aakaite. ²⁵ Irootake jotyantantakariri Pava inkapathainkatzimentai Cristo jovamaitakeri, ari onkantya irotsimaryaantaiyaariri Pava aventaashiretaiyaaririka Cristo. Iro jimatantakarori Pava iroka, iriñaantayeetyaariri ari ikantaitatyaani itampatzikashiretzi irirori. Pairani Pava osheki ikishashivetakaro iyaariperonka atziriite, amaaki ikantapiintakero. ²⁶ Irooma iroñaaka, okempivaitaaro iroshepithatakairomi ayaariperonka, jovatampatzikashireyetai. Ari okanta itampatzikashiretantari irirori, ari okantzitari eejatzi itampatzikashiretakaantariri ikaratzi aventaashiretanaariri Jesús.

²⁷ ¿Tzimatsima iroñaaka ankantakaaperoventaiyaari? Tekatsira. ¿Opaitakama? ¿Irooma kantakaantzirori tera intzime impaitya monkaratajaanterone Ikantakaantaitane? Kaarira, aña iro kantakaantzirori aventaashirenka. ²⁸ Eerora okantzi inkantakaaperovaitya tampatzikashireri, tema tera inkitsirinkero ipankinaventavaivetakaro irimonkarayeteromi Ikantakaantaitane. Aña intaani jimatataikero javentaashiretaarira Cristo. ²⁹ ¿Intanima aakaite a-judio-yetzi jantzimoyetairo Pava? Tera. Aña ari akaratairi kaari asheninkayeta, jantzimoyetairo maaroiteni. ³⁰ Tema Pava aparoni ikanta, tsika ikantajaantayetaira aakaite jovatampatzikashireyetaira, arira inkempitaayetairira eejatzi kaari tomeshitaaritachane. ³¹ ¿Nomanintatziroma naaka Ikantakaantaitane noñaaventakotakerora aventaashirenkantsi? ¡Tera ari onkantya! Aña apantaro iroka.

4

Joshiyakaaventantzi Abraham

¹ Thame ankinkishiretakotavakeri charinetanakairi Abraham-ni. ¿Tsikama ikantaitakeriri irirori itampatzikashiretantaari? ² Iroomi ipankiventane Abraham-ni tampatzikashiretakairinemi, aritakemi inkantakaaperovaitakyaami irirori. Eeromaita ikantakaaperoventaarimi Pava. ³ Jiroka okantziri Osankinajanorentsi: Javantaanakarira Pava irika Abraham, irootakera ikempitakaantaariri itampatzikashiretane. ⁴ Thame oshiyakaaventavakero: Aririkami irantavaite aparoni atziri, ipinaveetziri. Tera jineshinonkatashiyeeetakari, aña ipinaveetziri jireevetayeetakeri jantavaitake. ⁵ Iriima kaari antavaitatsine, impoña iriñeero impinatashiyeeetyaari, jineshinonkayeetatyaaari irika. Arira ikantzitaari atziri thainkatasorentsivaitatsiri pairani,

javentaashiretaarira Pava, aritake iriñeero irovatampatzikashiretai. Ari jineshinonkataariri javentaashiretaarira, te impankiventavaitaiyaaro jimatantaarori. ⁶ Eejatzi David-ni jiñaaventzitaro inkimoshiretakaayetairi Pava itampatzikashiretane, inkarate kaari ñaayerone iriñaashintsivaiventyaaro, ikantake:

⁷ Kimoshirera inkantaiya atziri itzimi ipeyakoyeetairi ikaariperovetaka, Okempivaitaaro iromanakoyeetaatyenerimi iyaariperonka.

⁸ Kimoshirera inkantaiya atziri, itzimi ipeyakoperotaineri Pava iyaariperonka.

⁹ Irikaite intzime kimoshireyetaatsine, ¿Intaanima aakaite akaratzii ipaiyeetai “tomeshitaari?” Kempitaka tera, aña ari joshiyayetai eejatzi aakaite kaari tomeshitachane. Pinkinkishiretero akantakeri: Javantaanakara Abraham, irootakera ikempitakaantaitaariri tampatzikashiretaneri.

¹⁰ ¿Tsikapaitema ikempitakaantaari Pava irika Abraham-ni itampatzikashiretane? ¿Aripaitema jimatakeri itomeshitaaritakara? ¡Tera! Aña tekeramintha. ¹¹ Iroora jimpoyaavaita Abraham-ni itomeshitaarita. Tema iroka tomeshitaaritaansi aririka ompiomatsitanake iro jiyoyeetantari javentaayeetari Pava. Iro kantacha Abraham-ni javentaitzitivaitakari Pava, aritake jovatampatzikashiretzitaitakari tekeramintha intomeshitaarite. Arira ikantaka Abraham-ni jetantakarori itampatzikashiretakaitziri. Irootake ikempitakaantaitakariri iriitakemi charinentyaaririmi maaroiteni tampatzikashireriite, te onkovajaantaiya intomeshitaarite. ¹² Omaperovetatya aakaite ipaiyeetai “tomeshitaari” aakatake icharineperotane Abraham-ni, akaratziri eejatzi atomeshitaarita. Iro kantacha tera iro ankempitajaantantyaari ikantara irirori itomeshitaarita, aña aventaashiretanaarira Pava, ikempitaaakerora irirori Abraham-ni, javentaashiretzitakari tekeramintha intomeshitaarite.

Iro aventaashirenka añaantaiyaarori ishineyetakairi

¹³ Tema ishinepaitetakeneri Pava irika Abraham-ni itsipataakerira inkarate charinentyaarine, ishinetzitaitakaniri tekeramintha osankinatya Ikantakaantaitane. Intaanira javentaashirematsitanakara Abraham-ni. ¹⁴ Tema inkarate ñaayetairone ishinetane Pava, kaarira irikaite pankiventaventashivaitarori irimonkarayero Ikantakaantaitane. Arimi onkantyaami, amenaashivaityaami aventaashiretari Pava, tekatsira apantyaarone ishinetaakairi. ¹⁵ Itzimirika pankiventavaitarori irimonkatero Ikantakaantaitane, intaani iriñeero irovatsimayeri Pava tera inkitsirinkero. Tema eeromi otzimakemi Ikantakaantaitane, eero otzimimi eejatzi ikenakaashiitane.

¹⁶ Irootakera, itzimi ñaayetairone ishinetane Pava, iriyyetakera ikaratzi aventaashireyetaariri jineshinonkatziitanta irirori. Ari onkantya maaroiteni icharineyetaari iriñaayetairo, tera intaani añaayetairo aakaite judío, itzimi ipayetajaantaitakeri Ikantakaantaitane, aña maaroiteni inkarate aventaashiretaiyaarine Pava, oshiyakotaariri Abraham-ni. Ari oshiyavaitaaro incharineyetaimi Abraham-ni maaroni aakaite. ¹⁷ Irootakera josankinayeetantakarori, kantatsiri: Aritake noshekyaaagaimiri charinentyaamine, eero okantaajatai isheninkamirinkatavakagaiya.

Iroora iroka ishinetane Pava. Irootake javentaashiretananakari Abraham-ni. Omaperotatya irimonkaratairo Pava iroka, tema kantatsi irirori irañaaakayetairi kamayetsiri, irijatzi ovetsikayetakerori kaari tzimayevetachane pairani.¹⁸ Jirokatake ikantakeriri Abraham-ni: “Aritake noshekyaaagaimiri charinetyaamine.” Iroora ikempisantantakariri Abraham-ni, okantavetaka osheki opomerentsizimovetakari inkempisantantyaariri.¹⁹ Tera irovashaantapaintero kapiche javentaashiretanakara. Eekero ipampithashiretakotapiintanakityaaro iroka, ikantzi: “¿Tsikama onkantaajatyaaaka iroka? Aña tzimataike naaka 100 nosarentsite. Irootzimatake nonkamake. Iroka notsipa, Sara, te ovaiyantane.”²⁰ Ari okantavetaka ikinkishirevaitakaro iroka, te inkisoshireventero okaratzi ishinetakeriri Pava, te okantzimoneentavaityaari javentaashiretakarira. Aña eekero jimaperotanakitziro javentaashiretziitanakari, ari ikantapiintanakitziro itharomentapiintanakari.²¹ Jiyoperovaitake Abraham-ni ari irimatakero Pava okaratzi ishinetakeneriri.²² Irootakera ikempitakaantaariri itampatzikashiretane.²³ Iroora josankinatakaantantakarori Pava tsika okantakota iroka. Tera irosankinaminthatakaantashityaaro onkantya añaapinkathatantyaariri Abraham-ni.²⁴ Aña iro josankinatakaantantakarori onkantya ayoyetantaiyaari inkempitakaantai itampatzikashiretane eejatzi aakaite, aririka aventaashiretanaiyaari itzimi ovañagairiri Avinkatharite Jesucristo ikamavetaka.²⁵ Tema iri Cristo itzimi kamimentayetairi aakaite, okantakaantziro akaariperovaitake. Irijatzira Cristo añaagaatsi okanta itampatzikashiretakaantayetairi.

5

Opoñaantari itampatzikashiretakaitai

¹ Jiroka okantakari. Iroora aventaashirenka tampatzikashiretakaayetairi. Irootakera ariperotantaariri Pava. Iriitakera Jesucristo matakaayetairori iroka.² Tema aventaashireyetaarira Jesucristo, jiyotakaayetairo iroñaaka iyaminthaane Pava anayetai. Kimoshirera akantayetaa añaayetairora apaata irovaneenkaro Pava.³ Iro kantamaitacha tera intaani ankimoshirevente iroka, aña ankimoshireventziyaaro eejatzi avishimoyetaineri. Tema ayotaiyini aririka añaayetero ankemaantsivaitya, iroora ompoñaantyaari ankamaitanetya.⁴ Aririka ankamaitapiintanetanakya, ari añaayetakero aavyaashireyetaanete. Aririka aavyaashirevaitapiintanakitye, ari añaayetairo aventaaperotanaiyaari oyaakoneentane.⁵ Eerora jameñaakaashivaitai oyaakoneentane. Tema aritake añaataikero okaratzi jetakoperotakai Pava, jotyaantakairi Itasorenka okempivaitakaro irisakoperotaitayeenerimi.

⁶ Okanta ikovapaitetakera Pava, aripaitera ikamimentajaantayetakai Cristo, okantavetaka athainkatasorentsivaivetaka, tera aavyaavaitanete.⁷ Tekatsira matapiintaajaterone inkamimenterine aparoni atziri kameethashireri.⁸ Iro kantacha okantavetaka aakaite kaariperoshireri anayevetaka, ikamimentakai Cristo. Osheki jetakziyetakai Pava, jotyaantakeri Cristo inkamimentayetai.⁹ Jotyaantakeri Cristo inkapathainkatzimentai onkantya intampatzikashiretakaantayetairi.

Arira jimatataikero iroka eenirora akaariperoshirevaitaiyini, ¿Aritatsima iroñaaka antharovakaavaityaari iraperoyetai aritakera jovatampatzikashireyetaira? ¹⁰ Tema eeniropaiteranki akisaneentavaitziri Pava, jotyaantakairi Itomi inkamimentayetai, ari okanta ariperotantaariri. Ari okanta eejatzi ayoperotantaari aritake avisakoshireyetai, tema jañaamentai Cristo. ¹¹ Ari okantakari, ikimoshiretziitakaayetai Pava, tema iri Avinkatharite Jesucristo ariperotakaayetairiri.

Adán ipoña Cristo

¹² Pairani aparonimacheeni shirampari etakaantanakarori ikaariperotake. Iro ovasankitagaantsi jiñaakeri, ikaamaneyetai. Irojatzira antetanainchari maaroiteni icharineeteki, ikaariperoyetanake maaroiteni osavisatziite, ikaamaneyetanake. ¹³ Iroora avisaintsiri tekeramintha irosankinayeetero Ikantakaantaitane. Tema irikaite añaayetaintsiri pairani tekeramintha irosankinatayeetero Ikantakaantaitane, onashitya onkarate iriyakoventayeetairi. Iriima irikaite impoiyeetatsiri itzimayetai ikaratzi piyathatarori Ikantakaantaitane onashiyetaira eejatzi iriyakoventayeetairi. ¹⁴ Iro kantacha ikamakitzi Adán, ikamiyetaka eejatzi charinetajaantanakarori irirori okantavetaka onashiyetaka iyaariperonka. Iroora jatakotanaintsiri irojatzitizimapaiteetantakarori Moisés-ni. Iriira Adán oshiyakaaventakarori pashine shirampari pokaintsiri osamanitakera, ¹⁵ iriitakera Jesucristo irika. Jiroka okanta joshiyakaaventaitakeri: Atzirimacheeni jinake Adán, ikaariperovaitake, iriitake kantakaantakerori ikamayetantakarori osheki atziriite. Eejatzi ikempitzitakarori Jesucristo, atziri jinake irirori, ikamimentantake, iri kantakaantakerori jañaashireyetaantaari osheki pashine atziriite, ikantakaantakero Pava jineshinonkatantzi. ¹⁶ Iro kantacha Pava jinashivaitakero jineshinonkatantaka irirori, te iroshiyakotyaari etakaantanakarori ikaariperovaitake. Tema iyaariperonka aparonitatsiri atziri, iroora kantakaantakerori jovasankitaayeetantaari osheki atziriite. Irooma ineshinonka Pava iroora kantakaantakerori jovatampatzikashireyeetantaari oshekitatsiri ikaariperovaivetaka. ¹⁷ Tema ikaariperopaitetakeranki Adán, kempivaitanakami atziritanakityeemi “Kaamanetaantsi” iro otzikavaitakyaarimi atziriite. Irooma jineshinonkayetantaara Jesucristo, okempivaitanakaro atziritanakityeemi “Añaantarentsi,” iro onampiyetanaiyaarimi tampatzikashireyetaantsiri.

¹⁸ Jiroka okaratzi noshiyakaaventakotziri: Aparoni shirampari kaariperotaintsi, iri kantakaantakerori jovasankitaayeetantakarori osheki atziriite. Ipoña aparoni pashine kameethashireri shirampari, iri kantakaantakerori iravisakoshireyetaantaiyaari osheki atziriite, irañaashireyetaira. ¹⁹ Aparoni atziri piyathari, iri kantakaantakerori ikaariperoshiretantanakari osheki atziriite. Ipoña aparoni atziri kempisantineri, iri kantakaantakerori itampatzikashireyetaantaari osheki atziriite. ²⁰ Iroora opoñaantari josankinatakaantaitziro Ikantakaantaitane, ari onkantya iriyotantayetaiyaari atziriite kaariperori jinayetatzitzi. Okantavetaka iniroite ipiyathayevetaka, iniroitejanora jineshinonkataari Pava. ²¹ Pairani kempivaitaka atziritanakityeemi “Kaariperonkaantsi,” iro onampiyetakyaarimi atziriite, irojatzitzi ovamaantayetakariri. Iro kantacha iroñaaka

kempivaitaka atziritakityeemi “Neshinonkataantsi,” iro pinkathariventayetantaachanemi. Tema aritake jineshinonkayetai Avinkatharite Jesucristo, itampatzikashiretakaayetaira onkantya ankantaitantyaarori añaaayetai.

6

Ikamapithayeetakero kaariperonkantsi

¹ ¿Aritatsima ankante: Thame ankaariperotapiintayetai onkantya ineshinonkaperotantairi Pava? ² ¡Tera ari onkantya! Aña okempivaitanaatyaaro ankamapithatakityeeromi aakaite ayaariperonka. ¿Kantatsima aparoni kaminkari iriyaatakaairo inkaariperote iyaamanenkakiini? ³ Aamaashitya eerokaite pipeyakotakaro oviinkaatzimentayetakarira Cristo Jesús, akempitakovaitanakityaari tsika ikanta jovamaayeetakeri irirori. ⁴ Iroora oshiyakaaventacha ankamakityeemi atzirkakiini tsikara akantaveta pairani. Ikitayeetakai. Ipoñaashitaka apiriintaa eejatzi, akempitakotaari Cristo. Tema irovaneenkaro Pava oviriintairiri Cristo, ari okanta ikempitakaantayetairi aakaite ovakerarimi atziri añaaayetaatsinemi.

⁵ Tema oshiyakotaarira irirori, kempitavaitakami ankamayetakityeemi, aritake eejatzi ampiriintayetai ikempitaakerora irirori. ⁶ Kempivaitaka atzirkakiini tsikara akantayetara pairani, arimi intsipataitakairimi Cristo impaikakoyeetaimi. Ari okanta akamapithatantakarori akaariperovaivetaka. Irootakera kaari oshiyayetantaari onampiyetane “Kaariperonkantsi.” ⁷ Tema aparoni kaminkari tekatsira irantayetai ompaityaarika iyaamanenkakiini, te inkaariperotai. ⁸ Tema aritakera atsipayetaari Cristo jovamaayeetai, aventashire akantayetaa antsipayetaiyaari jañaashireyetaira eejatzi. ⁹ Tema ayotaiyeeni eero japiitairo Cristo inkamimentantai. Aparosatzi okanta ikamake, añagai. Okempivaitaaro iroñaaka te onampivaitaiyaarimi irirori “Kaamanetaantsi.” ¹⁰ Aparosatzira okantaka ikamimentakeri irirori kaariperoshireite. Irooma iroñaaka jañaamentairi Pava. ¹¹ Ari pinkempitajaantayetaiyaari eerokaite, pinkempitakaantaiya pinkamapithayetakityeeromi piyaariperonka, iri Cristo Jesús kantakaantakerori iroñaaka pañaamentantaariri Pava.

¹² Irootake, eero pishinetanta ompeyakaashivaityaami piyaariperonka. Aña poitsinampayero pinevetane. ¹³ Tema aritake kempitavaitakami pinkamakityeemi, piriintaami eejatzi, pinkempitakaantero aritakemi jatakemi Pavaki, pinkantapairimi: “Jiroka novatha, nantantapiintaarori kameethatsiri.” Aritapaake pikempitakaanterovaitakaro pivatha iro pikaariperovaitantapiintakari. ¹⁴ Aritapaake pikempitakaanterovaitakaro “Kaariperonkantsi” atziritakityeemi, irootake omperavaityaamine. Tera pañiimotairo eeroka Ikantakaanterovaitane, aña iroora pañiimoyetai neshinonkataantsi.

Onampiyetaari tampatzikashiretaantsi

¹⁵ ¿Aritatsima ankantayete iroñaaka: “Thame ankaariperoshireyete, onkantya eero añiimotantaaro Ikantakaanterovaitane, aña iro añiimotayetai neshinonkataantsi?” ¡Tera ari onkantya! ¹⁶ ¿Tema piyotzi aririka ironampitaiyaami, ontzimatyee pinkempisantapiinteri onampitamiri? Pinkempitakaanteromi atziritakityeemi piyaariperonka, iro onampivaitakyaamine, aritake pinkamashiretai. Irooma

pinkempitakaantanairo iri Pava pinkempisantapiintai, aritake pintampatzikashiretai. ¹⁷ Tema pairani, pikempitakaantavetakaro iroomi “Piyaariperonka” onampiyetaamine. Irooma iroñaaka poisokerotaaro pikempisantanairo okaratzi jiyotaayetzitatakamiri. ¹⁸ Iroñaaka te onampitaami “Piyaariperonka,” aña “Tampatzikashirenkantsi” omperataamiri. ¹⁹ Noshiyakaaventatziimirora tsika okanta ayotakoperotapiintaiyironi aakaite aririka ironampiyetai, ari onkantya ankemathatantyaarori okaratzi kompitzimovaitairi aakaite. Tema pairani pikempitakaantavetakaro atziritakityeemi “Kamaaroyetatsiri” iro onampivaiyetakyaanemi, ari okempitavetakamiri eejatzi “Piyathataantsi,” tema osheki pipiyathatapiintaka. Iro kantamaitacha iroñaaka iroora onampiyetaiyamine “Tampatzikashiretaantsi,” tema ari onkantya piñaantaiyaarori pintasorentsishireyetai.

²⁰ Eeniroranki okempivaitaro iroomi onampityaaminemi “Kamaarotatsiri,” ari pisaikaminthavaitashitari, tekatsi shintsiventemine pintampatzikashirete. ²¹ Iro kantacha piyotai iroñaaka tekatsi apantyaarone iroka. Aña iro aritatsi pimpashiventakotairo iroñaaka tsika pikantavetara pairani. Piyotai eejatzi itzimirika antayetzirori irokapayeeni aritake inkamashireyetai. ²² Iro kantamaitacha tera onkempitakaantaimi eerokami onampitane “Piyaariperonka.” Aña iri Pava onampitaamiri. Irootake apantaperotzimotaamiri. Tema aritake pimatairo pintasorentsishireyetai, arira pinkantaitaayeeero pañaanetai. ²³ Iroka “Kaamanetaantsi” okempivaitakaro iroomi impinayeetantyaaririmi itzimi antavaitapiintakenerori kaariperotatsiri, kempitavaitaka iriimi onampitane. Irooma “Kañaanetaantsi” okempivaitakaro iroomi ineshinonkatane Pava impashiyetaiyarimi ikaratzi tsipashireyetaariri Jesucristo, Avinkatharite.

7

Joshiyakaaventayeetziro aavakaantsi

¹ Iyekiite, eerokaite noñaanayetzi pikaratzi piyotakoyetziro Ikanatakaantaitane. ¿Tema piyotaiyeroni aririka inkame aparoni atziri, ikamapithatakerora Ikantakaantaitane? ² Ikempivaitakaro aparoni tsi-nane tzimatsiri oime. Eenirora jañiimotziro oime, ontzimatyete ontsipatapiintyaari. Irooma aririka inkamapithatakerora, aripaitera osaikashivaitaiya ³ Irooma ari oñeeri pashine shirampari eenirora jañiimotziro oime, omayempitake. Irooma inkamakerika, arira osaikashivaitaari, kantatsi oimentaiya pashine, eerora ikempitakaantayeetaro mayempiro.

⁴ Iyekiite, okaratzi oshiyakaaventachari jaka kempivaitakara atziritakityeemi “Ikantakaantaitane,” iroomi piimentavetakyaarimi pairani. Iro kantacha pikamapithatakerora iroka, pikaratairira Cristo jovamaayetakeriranki. Okempivaitaarora iroñaaka pisaikashivaitaiyaami piimentayetaarira pashine, itzimiranki jañaakaayetairi. Iroora aritantaari eerokaite pantavaitaineri Pava iroñaaka. ⁵ Tekeraminthara añaero oshiyakaaventainchari “Kaamanetaantsi,” osheki apiyathatapiintakaro Ikantakaantaitane, amatapiintakero kamaarotatsiri. Irootakera ova-maashiretaineri. ⁶ Irooma iroñaaka okempivaitaarora ankamapithatakiyeeromi, osaikashivaiyetaa. Añaayetairira iroñaaka ovakerari, iriitakera Tasorentsinkantsi, tsika itzimi kantakaantaaarori antavaitantaaniriri

Pava. Te okempitaiyaaro pairani, apankiventavaitaro amonkarayero paisatori josankinayeetakeri.

Kaariperonkantsi saikashiretantanari

⁷ ¿Aritatsima ankante: “Tekatsira apantyaarone Ikantakaantaitane?”
 ¡Tera! Aña irootataike iyotakagaanarori nokaariperotapiintzi. Tema jiroka Ikantakaantaitane, kantatsiri:

Eero pineveshievaineta.

Iro kantacha, eeromi niyotakotairomi iroka, eerotya niyotaajataimi tzimataitsira nokenakaashitakari noneveshievaitapiintara.

⁸ Irooma niyotakotairora iroka Ikantakaantaitane, te onkantai namavevainetai, osheki nonevevaitapiintaka. Eeromi niyotakotairomi iroka ikantakaantaitane, eerotyaami okaariperovaitzimi nantayetziri.

⁹ Pairani te niyotavetya kaariperori onatzi aririka noneveshiryaavaitya nokinkishiretaneki. Nosaikashivaitapiinta, tekatsi shintsiventenane. Irooma niyotakotairora Ikantakaantaitane, arira niyotanake nokaariperovaitaneta. Niyotanai eejatzi aritake nonkamashiretai.

¹⁰ Irootakera ovamaashiretanari iroka ikantakaantaitane. Iro opoñaantajaantavetari josankinayeetziro iroka Ikantakaantaitane, irootake kantakaanteronemi inkañaanetanayeetyaarimi.

¹¹ Nokempitakaantavaitaaro naaka atziritanakityeemi “noyaariperonka,” iroomi ampovaityaananemi netanakarora niyotakotanakero Ikantakaantaitane. Amatavivaitakena, irojatzzi ovamaantakanari.

¹² Iro kantamaitachari iroka Ikantakaantaitane tasorentsi onatzi, tampatzikari onatzi, kameethari.

¹³ ¿Irootakema ovameethanka, kantakaarori nonkamantaiyaari? ¡Tera ari onkantya! Kaarira Ikantakaantaitane ovamayenaneri, aña iroora noyaariperonka ovamayenari. Intaanira iyotakaamatsitakenaro noyaariperonka iroka Ikantakaantaitane. ¹⁴ Ayotaiyini iroora ashire oñaaventakotziri Ikantakaantaitane. Iro kantamaitacha, kempitavaitakara impimantayeetakityeeromi avatha iromperanavaitaityaaro, iroomi “Kaariperonkantsi” kempitaiyaaronemi onampitaneri. ¹⁵ Iroora kaari niyotanta opaita nokaariperoshiretantari. Tera naaka kovaminthavaitashitachane. Otsimaashievaitana.

¹⁶ Tera onimovaitaajatenara okaratzi nomatapiintakeri, ari niyotziri naaka kameethari onatzi Ikantakaantaitane. ¹⁷ Irootake okempivaitantakarori tera naaka antashivaityaarone, aña “Kaariperonkantsi” onatzi tsika otzimi atzirintantanakanari, irootake shintsiventanari nomatantarori. ¹⁸ Okantavetaka nokovi nanteromi kameethari, te nomatero. Okempivaitakaro irootajaantakemi novatha kaari kameethatatsine. ¹⁹ Te nonkitsirinkero nomatero kameethari nokovavetakari. Irooya nomatapiintake kaariperori kaari nonevetari. ²⁰ Irootakera okempivaitantakarori atziritakityeemi “Kaariperonkantsi” tsika otzimi atzirintantanakanari, irootake antakaapiintakenarori kaariperori.

²¹ Iroora shintsiventapiintakenari nonkaariperoshirevaite, okantavetaka naaka kovavetajaantacha nantemi kameethari.

²² Aña noshirekira, nokantashiretzi: “Omaperora Ikantakaantane Pava.” ²³ Irooma jaka novathara koñaaroini, okempivaitakaro oñaashintsivaitayeeyaromi noshire. Okempivaitakaromi eejatzi iroka novatha ashitakotakaantatyeeromi noshire, ari oshintsiventavaiteromi

onkaariperoshirevaite. ²⁴ ¡Ikantamacheetana! ¿Niinkama matairone iromishitovakaantairo noshire ominkyaakaantavaitakero novatha? ²⁵ Iriitakera Avinkatharite Jesucristo itzimi matairone. Nopaasoonketairi Pava itzimi otyaantakeriri jimatantaarori. Iroora noshire nothotyaaantadori nokempisantziro Ikantakaantane Pava. Irooma novatha koñaaroini iroora nomatantapiintantari okantakaantane “Kaariperonkantsi.”

8

Ikinkishiretakotapiintantari Tasorentsinkantsi

¹ Aritakera atsipashireyetaari Cristo Jesús, eerora añeero irovasankitaayeetai. ² Tema te añiimotairo Ikantakaantaitane okaratzi ñaaventakotzirori kaariperonkantsi, tsika otzimi kantakaantzirori akamashiretantari. Aña añiimotaatziro iroñaaka pashine ikantakaantaitane okaratzi ñaaventakotzirori añashireyetaari atsipashireyetaari Cristo Jesús. ³ Tekatsira kitsirinkerone intampatzikashirete ipankiventavaivetakero irimonkarayero Ikantakaantaitane, tema maaroni aakaite atzirinkakiini otzimimoyetai avatha kaari aavyaavaitatsine. Iriima Pava iriira kitsirinkairori itampatzikashiretakaayetaari atzirite, jotyaantapaitetakerira Itomijanori iratzirizimotante, otzimimovetakari eejatzi irirori ivatha okempitara avatha aaka. Iriitakera jovasankitaamentake iyaariperonka maaroni atzirite. ⁴ Irootakera aavyaantayetaarori iroñaaka atampatzikashireperoyetai, tema iroojanotakera ikantakaantaitakeri. Irootakera amayetapiintai iroñaaka okaratzi jimatakaayetaari Tasorentsinkantsi. Tera amapiintashivaitanaiyaaro okaratzi anevetashivaitari aakaite. ⁵ Ikaratzi kinkishiretakovaitashitarori irantayetero inevetashivaitari, okempivaitakarora atziritakityeemi “Nevetaantsi,” iroomi omperavaitaarinemi. Iriima ikaratzi kinkishiretakovaitapiintakarori inkempisanteri Tasorentsinkantsi, iriyyetakera ijevatakeri. ⁶ Ikaratzi kinkishiretakovaitashitarori irantayetero inevetashivaitari, eerora ishenkaa iriñaantyaarori inkamashireyete. Iriima itzimi kinkishiretakotapiintanakarori Tasorentsinkantsi, kameetha irañaayetai. ⁷ Ikaratzi kinkishiretakovaitashitarori irantayetero inevetashivaitari, eerora ishenka iriñaantayetyaaroni inkisaneentero Pava, tema ero ikempisantairo okaratzi ikantakaantzirori Pava, ero jaavyaajatziro inkempisantairi. ⁸ Ikaratzi matakero iroka eerora okantzi irinimotakairi Pava.

⁹ Irooma eerokaite te pimayetairo iroka, aña iro pikinkishiretakotapiintaka okaratzi ikovakayimiri Tasorentsinkantsi, tema iri saikashiretantakamiri. Ikaratzi kaari iyotairine Itasorenka Cristo, temacheeni jashitaari Cristo. ¹⁰ Okantavetaka pikaamanevathavetaka, okantakaantziro piyaariperonka, aritakera isaikashiretantaamira Cristo, añashiretaimi, okantakaantakerora jovatampatzikashiretaimi. ¹¹ Aritakera isaikashiretantakami Tasorentsinkantsi, irijatztakera añavathatakagaimineri eejatzi, tema aritake ikempitagairiri Cristo Jesús, jovañaavathatairi.

¹² Ari okantari iyeekiite, te arite antapiintashiyetyaaro okaratzi anevetashivaitari. ¹³ Tema iroorika pantapiintakeri, aritake pinkamashireyetai. Irooma aririka pinkinkishiretakotapiintanairo okaratzi

ikovakaimiri Tasorentsinkantsi, okempivaitanakaro atziritanakityeemi “Pinevenka,” iroomi povamaakemi, aritakera pañaashiretai. ¹⁴ Ikaratzi antanairori ikoviri Tasorentsinkantsi, aritake intomiyetaiyaari Pava. ¹⁵ Tema irika Tasorentsinkantsi jotyaantakeri Pava, eero jookaventaime onkantya eero papiitantaaro pinkempitakotaiyaari nampirentsi itharovavaitzi. Aña iri kantakaanterone onantyaari intomityaami Pava. Irootake ariperotantaiyaariri Pava, ankantairi: “Apá, Ashitanarí.” ¹⁶ Iriira Tasorentsinkantsi iyotakaajaantairori aakaitera itomi Pava. ¹⁷ Tema itomira Pava anayetai, arira atsipataari Cristo ashiyetaaro maaroni jashitari irirori. Tema atsipatakarira Cristo akemaantsivaitaka, arira antsipataiyaari eejatzi janta tsika otzimapai irovaneenkaro.

¹⁸ Nokinkishireta naaka kapiče onatzi akemaantsivaita iroñaaka, tekatsi ompaitamaitya iroka aririka añaagairo apaata irovaneenkaro. ¹⁹ Maaroni irovetsikane Pava joyaaneentataike irapatopaitetairi itomiite Pava. ²⁰ Jamenaashivaiyetaka iroñaaka irovetsikane, te iraavyeero okaratzi ikovavevetari, tema Pava kantakaarori okantantapaintari. Iro kantacha irikaite oyaaventacha ²¹ iriñaayetairo irovaneenkaro, aririka isaikashivaiyetaiya intomiyetaarira Pava. Arira onkaratapaake okempivaitakaro atziritanakityeemi “Shitzitaantsi,” iroomi onampitantachanemi. ²² Kempitaka iroñaaka maaroni jovetsikayeetakeri jatekavaitaiyatyaani, ikempivaitakaro tsinane ontzimaanite. ²³ Eejatzi aakaite, okantavetaka añaavetakari Tasorentsinkantsi itsipashireyetai, kempivaitaka eeniromi atekavaitaiyenimi akovi avisakote eero akemaantsivaitanta, akokovayetziro tsikapaite intomiperoyetai Pava. ²⁴ Iroora oyaakoneentane kantakaantzirori avisakoshireyetaiyaari, okantavetaka tekera añaayetero iroka. Arimi añaayetakeromi, ¿Eekeroma oyaakoneentatyeeero? ²⁵ Arira okantari oyaakoneentane, ontzimatyē amatsinkashirenetya, oyaakotero okaratzi kaari añaari.

²⁶ Tema tera aavyaashiretanete, Tasorentsinkantsi neshinonkayetaine. Tema te ayoyete tsika ankantya amanayete. Iro kantacha iriira Tasorentsinkantsi amanakoventaine, okempivaitakaro iratekimentatyeeemi. ²⁷ Ikemathatzirira Pava irika Tasorentsinkantsi jamanakoventaira. Tema iriitake iyotakoperotziriri Pava opaita ikovakayiriri ikaratzi itasorentsitakaitairi.

Aritake ankitsirinkayetakero maaroni

²⁸ Ayotzi eejatzi tsikarika ompaiyetya avishimoyetaineri, aritake inkantakaakyaaro Pava onkameethatzimoyetai. Tema iro ikaimashireyetzitantairi onkantya anteneri ikovakaakairi. ²⁹ Ikaratzi jiyotzitakari Pava aritake inkempisantairi, iriiyetakera inkempitakaantayetairi itomijanori. Irootakera irika Itomira, iri kempitanakarori ireevatane itomitari, ari jimpoiyyetapaakeri pashine osheki iyekiite. ³⁰ Irikaite ikaratzi itomiyetaari Pava, iriiyetakera ikaimashireyetairi, jovatampatzikashireyetairi, ari onkantya iriñaantayetaiyaarori irovaneenkaro.

³¹ ¿Tsikama ankantakoteroka iroñaaka iroka? Aritakera jinethaatziyyetakaira Pava, ¿arima intzimajaantai impaitya kitsirinkaineri? ³² Tema Pava te inthañaaneentakyaari itomijanori, aña ishinetataikeri irovayeeteri okanta ikamimentantakairi aakaite. Aritakera jantzimoyetakairo Pava iroka, ¿eeroma

janzimoyetai tsikarika ompaiyetyaari kovityiimotaine? ³³ Aritakera añaayetairo jovatampatzikashiretai, ¿arima intzimajaantake impaitya iyakoventavaitaineri, iriitajaantakera Pava iyoshiitayetakairi? ³⁴ Iriitake Jesucristo kamimentayetairi, ipiriintaa eejatzi, isaikai iroñaaka irakojanoriki Pava itsipataari ipinkathariventantzi, iriitake kantakoventayetairi aakaite. Aritakera okanta, ¿arima intzimai impaitya ovasankitaavaitaineri? ³⁵ ¿Tzimatsima impaitya materone intsiparyaakairi Cristo, onkantya irovashaantantyaarori jetakoyetai? Okantavetaka añaayetziro opomerentsitzimovaivetakai, eekero jiyaatatzi jetakoyetai. Ari inkempitayerori eejatzi aririka ontzimimoyetai ovashinonkaavaiyevetaineri, inkovaite irimaimanevaitaite, antasheneentavaite, ankovityaaneentavaite ankithaatyaaari, ankoveenkatakovaite, irapathakeroryeetai. ³⁶ Ari okanta osankinatakotaka, kantatsiri:

Ari okantaitatyaani jovamaakaanatayeetana naventaajatamira eeroka. Ikempitakaanatayeetakenari piratsi jovamaayeetzi.*

³⁷ Okantavetaka añaayetero irokapayeeni, aritake ankitsirinkayetakero maaroni iroka, tema Pava jetakoyetai, aritake imatakaakairo ankitsirinkero. ³⁸ Jiroka naventaakari naaka: Onkantavetakya añaayevetakyaaro tsikarika ompaiyetya: kaamanetaantsi, añaantarentsi, maninkariite, pinkathariite, avishimotantatsiri iroñaaka, avishimotantatsineri apaata, tzimatsiri ishintsinka, ³⁹ jenokisato, osavisato, tsikarika opaiyetai jovetsikayeetzi, tekatsira aparoni impaitya ovashaantakairine Pava onkantya eero añaantaaro iretakoyetai okantakaanakero janzimoyetakairi Avinkatharite Jesucristo.

9

Jiyoshiitaitakeri Israel-mirinkaite

¹ Jiyotziro Cristo kyaaryoori onatzi nonkantemiri. Tema iriitake Tasorentsinkantsi itzimi pinkathariventashiretanari, iri iyotakaanari te nothaiyavaita, nonkantemiro iroka: ² Novashireperovaiventatyaari nosheninkapayeeni judfo kaari kempisantatsine, osheki okatsitzimoshiretakena. ³ Osheki nonkovataikemi iravisakoshireyetaimi nosheninkamirinkaite, aritakera nonkovataikemi nonkamaventairimi onkantya iravisakotantaiyaari. Aritake onkantaajatakemi eejatzi nonkove irovashaantainami Cristo, arimi niyotakemi iroora kantakaanteromi iravisakoshireyetantaiyaari nosheninkamirinkaite, ⁴ icharineyetai Israel-ni. Tema iriyyetake itomivetakari Pava irikaite, joñaakayevetakari irovaneenkaro, tzimatsi irantzimotavakaiyaari, josankinayevetakaniri Ikantakaanaitane, janintaavaivetaka itharomentapiintakari, tzimatsi ishinetayetakeneriri. ⁵ Iriyyetake isheninkamirinkaitetakari avaisatziite. Irijatzi isheninkamirinkaite-takari Cristo, itzimi Pavatatsiri anaayetziiriri maaroni, ari inkantaityaani intharomentaityaari. Ari okantari.

⁶ Okantavetaka irikaite te inkempisantaiyerine, ¿aritatsima ankante eero omonkarata ishinetantakeri Pava? ¡Tera ari onkantya! Tema inkarate impaiyetairi iroñaaka “Israel-mirinkaite,” pashinesatziitera irinatye, kaarira icharinejanoriite Israel-ni. ⁷ Ari okempitaaro avishimotakeriri Abraham-ni. Te inkempitakaanaiteri isheninkamirinkaite

* 8:36 Ikantakoyeetziro jake “piratsi,” iriira kantakotachari “oisha.”

apitetatsiri irovaiyane, aña intaani aparoni. Iriitakera jiñaaventayeetziri jaka, ikantaitake:

Iri Isaac irovaiyanejanori.

⁸ Ari ikempitzitakari Pava te inkempitakaantairi iriimi itomijanori maaroiteni jovaiyantakaantakeri Abraham-ni, intaani itomitakaari itzimi ishinetakeneriri incharinemirinkaitetyaari. ⁹ Jiroka okaratzi ishinetakeneriri, ikantakeri:

Pashineki osarentsi onkempipaitetaiyaaro iroñaaka, arira napiitero nonkivantaimi, intzimakera otomi Sara.

¹⁰ Ari okempitakari avishimotakerori Rebeca, itsipaanitakaantakarori acharineni Isaac. ¹¹ Tekera intzimayete irikaite, tekeramintha irantayete kameethari eejatzi kaariperori, aritake tzimake ikovakeri Pava ompaitya iranteri. Ari omonkaratari onkarate irantayeteri. Tera iri kovashivaityaarone irantero, aña Pava kantakaarori jantayetantarori opaita, ikaimashireyetairira. ¹² Jiroka ikantaitakerori Rebeca:

Iri iyaapitsi omperatyaarine irantarite.

¹³ Jiroka josankinayeetakeri eejatzi:

Netakotakari naaka Jacob, iriima Esaú nokisaneentakeri.

¹⁴ ¿Irooma ankantantyaari: “Te intampatzikashirete Pava, aparoni jetakotashita, iriima pashine ikisaneentashitakari? ¿Tera ari onkantya!”

¹⁵ Tema Pava ikantakeri Moisés-ni:

Itzimirika nokoviri noneshinonkatyaari, aritake noneshinonkatakyaari.

Itzimirika nokoviri nonkaminthayeri, aritake nonkaminthaakeri.

¹⁶ Ñaakero, kaarira atziriite kovashivaityaarone irantayetero opaiyetarika, aña iri Pava kantakaarori jantayetantarori opaiyetarika ikaratzi ikaminthaayetairi irirori. ¹⁷ Ari ikantayeetakeriri eejatzi Faraón, jiroka josankinatakoyeetakeriri, ikantakeri:

Irootajaantakera nopinkatharitakaantakamiri onkantya iriñaantayeetyaarori noshintsinka onkarate natsipetakaiyaamiri eeroka. Irootakera iriñaaventayeetantaityaanari maaroni kipatsi impairyaaeyetaina.

¹⁸ Ari ikantari Pava, ikaminthayiri itzimirika ikoviri irirori. Irijatzi kantakaarori okanta ikisoshireyetantari itzimirika ikoviri irirori.

¹⁹ Kempitaka ari pinkantayetaina: ¿Opaitama jovasankitaantariri Pava ikaariperotakaa yetziri, eeroma okantaajatai irovashiñagairo irika ikovakaakeri Pava irantero? ²⁰ Iro kantacha, nonkantemi naaka: Tekatsira piyomatsite eeroka patzirikakiini onkantya pinkantantyaari. Tera piñaapinkathateri Pava. Intsityaa pinkinkishiretakoteri ovetsikayetzirori kovitzi. ¿Kantatsima oñaanateri iyovite, onkanteri: Te apantaajatyana povetsikakena? ²¹ ¿Tema arite irovetsike aparoni ovaneenkatachane, impoña irovetsikake pashine eero apantaperotaro iroori? Aña aritatsi, tema iriitake ashitarori iyovite. ²² Ari ikempitzitari eejatzi Pava irirori, jovetsikayetakeri ikaratzi oshiyayetakarori kovitzi. Tzimatsi tsikarika ikaratzi jovetsikajaantakeri iriñaayetairo iratsipetaiyaaro iyatsimanka, iratsipetaiyaaro ishintsinka iraperotantaiyaari. Iro kantamaitacha Pava, amavera ikantaventapaintakari irikaite. ²³ Jovetsikayetantakariri Pava irikaite kaari apantari, onkantya irimonkatziyantaiyaariri pashine irovetsikane itzimi ikovakeri irirori inkaminthaayetairi, itzimi jiyoshiitayetzitakari pairani iriñaayetairo irovaneenkaro.

²⁴ Aakayetakera itzimi jiyoshiyetataikeri ikaimashireyetaira. Tera intaani aakaite a-judío-tzi, arira akaratayetairi pashinesatziite kaari asheninkata. ²⁵ Irootakera jiñaavaitakaakeriri Pava pairani Oseas-ni, ikantake:

Irika atziri kaari nosheninkaveta, nonkempitakaantairi, “Nosheninka.” Ikaratzi kaari netakoyeveta pairani, nonkempitakaantairi, “Netakotane.”

²⁶ Irooma janta, tsika ikantayeevetaka, “Te pisheninkatyaana eerokaite,”

Arira ikantayeetai, “Itomiite pinayetzi Pava, Kañaaneri.”

²⁷ Jirokara ikantzitakari Isaías-ni jiñaaventayetziri incharineyetyaari Israel-ni:

Onkantavetakya osheki irinake incharinetyaari, inkempivaivetakyaaro oshekitzi impane jiñaathapyaaiki,

Eepiyokiinira inkarate avisakoyetaatsine.

²⁸ Tema iromapokairi Pinkathari maaroni kipatsisatziite, tampatzika inkantya irovasankitaakaanayetairi.

²⁹ Ikantake eejatzi Isaías-ni:

Eeromi ikyaaroyoyetakemi avaisatziite, ikaratzi ikempoyaaventakari pinkathariventatziitaneri,

Arira añaayetairomi okaratzi jiñaataikeri pairani Sodoma-satzi, ipoña Gomorra-satzi.

Jovatampatzikashireyetairi javentaamatsitantaara

³⁰ ¿Irooma ankantantyaari: “Te inkokovavetaajatyaaaro irika kaari asheninkata, iro kantacha jimatzimaitaaro jovatampatzikashireyetairi javentaamatsitantaara iriroriite? ³¹ Irooma aakaite icharinejanoyetari Israel-ni, te ankitsirinkaajatero añaayetero, okantavetaka apankiventavetakaro Ikantakaantaitane.” ³² ¿Opaitama kaari ikit-sirinkantaro? Iroora kaari ikitsirinkantaro tema ikinkishiretakovaitatyaaro ipankiventashivaitakari irirori. Te inkinkishiretakotaajatero ikovakayiriri Pava itzimi javentaashiretari. Okempivaitakaro irantzi-vavaitakityaami mapiki. ³³ Ari oshiyavaitakaro okaratzi josankinayeet-zitakari, kantatsiri:

Novakero mapi ikovaperoitane janta otzishiki Sion. Ovaryaantzi iroka mapi aririka irantzivayeetakyaaro.

Inkarate aventaashiretaiyaarine kempitakarori mapi, eerora jame-naashivaitaa apaata.

10

¹ Iyekiite, nokoviri naaka iravisakoshireyetai nosheninkapayeeni Israel-mirinkaite. Irootake namanantariri Pava. ² Niyoperotzi naaka itharomentaventashivaitatyaari Pava irikaite, jantashivaitaro te inkemathaperotzimaityaaro. ³ Tema te iriyotaiyeni ikovatzi Pava irovatampatzikashiretairi, te inkempisantero, aña ikokovatashitaro intampatzikashiretantyaaro ipankiventashivaitari apaniro. ⁴ Tema iroñaaka Cristo jothotyaakero irirori okantakota Ikantakaantaitane, iriitakera tampatzikashiretakairiri ikaratzi aventaashireyetaanariri.

⁵ Jiroka okaratzi josankinavetakari Moisés-ni okantakota jimonkarayeevetaro Ikantakaantaitane intampatzikashireyetaantyaarimi, ikantake:

Inkaraterika monkaratairone, iriitake ñeerone irañaashireyetai.

⁶ Tera omonkatziyaaro okantakota aventaashirenkantsi otzimi ovatampatzikashiretantatsiri. Tema te onkovaperotajaantya ipankiventashivaitaita irimonkarayeetero tsikarika ompaitya. ¿Kantatsima irikaite pankiventashivaitachari iriyaate inkiteki ishintsiventairi Cristo irovavisaakoshiretante? ⁷ ¿Kantatsima iriyaate irikaite sarinkaveniki iroviriintairi Cristo ikamavetapaintara? ⁸ Aña jiroka ikantayeetake:

Aritake piyoshiretakero ñaantsi, aritake piyothatakero eejatzi.

Okaratziki kantakotachari jaka “ñaantsi,” irootakera noñaaventapiintakemiri aventaashiretaarira Cristo. Jiroka okanta: ⁹ Aririka piñaanethataiyaaro pinkante, “Novinkatharite inatzi Jesús,” aririka paventaashiretanakyaari Pava iri oviriintairi ikamavetakara, aritakera pavisakoshiretai. ¹⁰ Tema aritakera paventaashiretaari iro kantakaantakerori irovatampatzikashireyetantairi. Aritakera añaanethataaro iroka, iroora kantakaanterone irovavisaakoshireyetantairi. ¹¹ Tema ari okantzi Osankinajanorentsi:

Inkarate aventaashiretaiyaarine, eerora jamenaashivaitaa.

¹² Onkantavetakya aakarika judío, aakarika griego-thatatsiri, iriitakera Cristo Avinkathariteta maaroiteni. Intzimerika ñaañaatairine aritake ineshinonkaperotakeri. ¹³ Tema jiroka ikantaitake:

Intzimerika ñaañaatairine Pinkathari, impairyaaagairi, aritake iravisakotai.

¹⁴ ¿Kantatsima iñaañaayeetairi Pava tera javentaashireyeetari? ¿Kantatsima iraventaashireyeetyaari Pava, tera inkemakotaiteri? ¿Kantatsima inkemakotaiteri, tera intzime kinkithatakaantatsine? ¹⁵ ¿Kantatsima inkinkithatakotaiteri, tera intzime otyaantantatsine? Irootake josankinayeetantakarori, kantatsiri:

¡Oshekira inkameethatziitaitera amerone kameethari ñaantsi isaikantaitari kameetha!

¹⁶ Iro kantamaitacha, tera maaroiteni inkempisantaitero Kameethari Ñaantsi. Irootake ikantantakarori Isaías-ni:

Pinkathari, kempitaka te inkempisantaitero nokinkithatziri.

¹⁷ Okovajaantatyaara iretaitavakyaaro inkemayeetavakero iñaane Pava onantyaari iraventaashireyeetantyaari. ¹⁸ Nokantzi naaka, “¿Aritakema ikemayeetakero?” Aritakera, tema jiroka josankinayeetakeri kantatsiri: Jiñaaventayeetakero nampitsiiteki,

Ikemayeetakero tsikarika isaikayeetake jaka kipatsikika.

¹⁹ Napiitero nonkante, “Irikaite icharineyetakarori Israel-ni, ¿Ikemathaperotakeroma?” Aña iriira Moisés-ni oñaarontakerori irosankinareki, ikantake:

Ari nonkantakaakyaaro pisamaneentyaari pashinesatzi atziriite kaari sheninkatavakaachaneri.

Osheki pinkisashireteri ikaratziki pipaiyetziri “masontzishireriite.”

²⁰ Irojatziki ikantakeri Isaías-ni irirori:

Jiñaayetaana kaaryaajaini kovakovatenane.

Noñaakayetaari kaari amemenatenane.

²¹ Iro kantacha jiroka jiñaaventakeri Isaías-ni ikantakota Israel-mirinkaite, ikantake:

Novaankavakotapiintashivetakarori, iro kantamaitachari te inkempisantaiyenani, piyathari jinaiyakeni.

11

Tzimayetatsi Israel-mirinkaite kitsirinkakerori

¹ ¿Nokantatziima jimanintziri Pava irika Israel-mirinkaite jashiyetari? ¡Tera ari nonkante! Tema naakatzitaka karatziriri Israel-mirinkaite, icharine Abraham-ni nonatzi, icharine nonatzi eejatzi Benjamín-ni.

² Tema te jimanintana Pava, iriitake iyoshiitakenari. Pinkinkishiretero Osankinajanorentsi, tsika jiñaaventakota Elías-ni jiñaañaatakoventziri isheninkapayeeni, ikantake:

³ Pinkatharí, jovamaayeetakeri kamantaneriite, Iporokayeetakero pomepirinimentotsi.

Naakatake kapatapainchari, ikovaitatzi eejatzi irovamaayeetena naaka.

⁴ Jiroka ikantzi Pava jakanakeri:

Tera eeroka kapatapainchane. Aña nokempoyaaventataikeri pashine ikaratzi 7,000 shirampariite itzimayetzi kaari otyeerovashityaarine iriñaapinkathateri Baal.

⁵ Arira okantakari iroñaaka, tzimataitatsi kapicheeni nosheninka itzimi jiyoshiitakeri Pava irineshinonkatyaari. ⁶ Tera iro kantakaanterone ipankiventashivaitane okanta jineshinonkayetantaariri Pava, aña Pava neshinonkatashitaariri. Arira okantakotari neshinonkataantsi.

⁷ Ari okantari, tera inkitsirinkero maaroiteni Israel-mirinkaite okaratzi ikovavetaiyarini. Iro kantacha tzimayetatsi kitsirinkakerori, ari ikempiyetakari itzimi jiyoshiiyetakeri Pava. Iriima pashineete ikisoshiretakaayetakeri Pava. ⁸ Irootakera josankinayeetantakarori iroka, kantatsiri:

Iri Pava kantakaarori jeempashireyeetantari.

Tzimavetacha irooki temaita iriñaantayete.

Tzimavetacha iyempita temaita inkemayete.

Irojatzí ikantzimaitaro iroñaaka.

⁹ Jiroka josankinatakotakeri eejatzi David-ni, ikantake:

¡Onkamintha irayeetataiteri tsika joreyeetakeri!

¡Onkamintha irantzivatataitya!

¡Onkamintha irovasankitaayeetataiteri!

¹⁰ ¡Onkamintha irimavityaakitataite!

¡Onkamintha intsinkamitziyetataite!

Iravisakoshireyetai pashinesatzi atziri

¹¹ Tema ikantai “Onkamintha irantzivatavakaayetya” nosheninkapayeeni, ¿irooma oshiyakaaventachari iraperoyeetairi? ¡Kaarira! Iroora oshiyakaaventachari ikenakaashiyetapaintarira, irovavisaakominthatairira Pava pashinesatzi atziriite, iroora jimatan-tataikarori Pava iroka onkantya iriñaatyaariri nosheninkapayeeni irikaite, iro inkovantaperotaiyarini iriroriite iravisakoyetai. ¹² Tema ikenashivaiyetakara iroora kantakaantakerori jineshinonkayee-tantaariri pashinesatzi atziri nampitarori maaroni kipatsi. Iroora kameethaperotataitaatsine aririka irapiiyeetairo ineshinonkayetairi apaata nosheninkapayeeni.

¹³ Iroñaaka nonkantemi eerokaite kaari nosheninkayeta. Naakatake jovayeetake notyaantajanorite nonkinkithatakaayetaimi eerokaite pikaratzi kaari nosheninkata pipashinesatzi. Shirethara nonkan-taventapiintanakyaaro nantavaire. ¹⁴ Iroora nokokovatataitzirira isamaneentayetaiyaami nosheninkapayeeni, ari onkantya

iravisakoshireyetantaiyaari tsikarika ikaratzi irirori. ¹⁵ Tema jiman-intaiyakerira irirori Pava, iroora opoñaantataikari jariperoyetaari Pava maaroni osavisatzi. Irooma apaata aririka irariperoshireyetai yaari Pava nosheninkapayeeni, onkempivaityaarora impiriintaatyeeemi ikamayevetaka. ¹⁶ Intsityaa noshiyakaaventavakemiro: Tema okanta aparoni pathatsi, arira okantzitari eejatzi opitha. Jirokara oshiyakaaventachari: Tema iriiyevetaka etayetakarori novaisatziite itasorentsishiretake, arira inkempitayetai yaari apaata inkarate incharinetai yaari. Inkempitai yaaro eejatzi tsikarika okanta incharitha, arira okantzitari eejatzi oteva.

¹⁷ Jiroka oshiyakaaventari iroñaaka incharitha, iriiyetakera novaisatziite etayetakarori pairani. Oshiyakaaventachari oteva, iriiyetakera nosheninkapayeeni judío tzi mayetaatsiri iroñaaka. Tema kempivaitaka inchekeyetakeromi iroka oteva, onkantya oshookatevatantyaari pashine oteva jontsirekayeetakeri, kameetha onkantya oshooke okantakaarora oparitha. Ikaratzi oshiyakaaventziri oteva jontarekayeetakeri, iriiyetakera atziriite kaari nosheninkata.* ¹⁸ Irootakera eero aritanta pasagaaventashivaitai ya. Pinkinkishiretero, eerokatakera oteva incho, eerokatake añaakaayetzi oparitha. ¹⁹ Kempitaka ari pakakemi eerokaite, pinkantaiyeni: “Aña inchekeyetakero oteva okanta noshookatevatantaari naaka.” ²⁰ Ari okantavetari, iro kantamaitachari pinkinkishiretero kempivaitaka iriimi nosheninkapayeeni judío inchekeyevayeetakemi okantakaantziro tera inkempisante. Irooma eerokaite kaari nosheninkata, eerokayetake impoyaatapakariri okantakaantziro paventaashiretaa. Tera arite piriiperovaitashitya, aña piñaapinkathateri Pava. ²¹ Tema Pava iri chekakerori etayetarori oteva, paamaventyara jimataimikari eejatzi eerokaite. ²² Ari piñiuro katsima jinatzi Pava, iro kantacha neshinonkataneri jinatzi eejatzi. Ikaratzi antzivashireyeta inchari jiñaayetakero ovana ikatsimatzi Pava. Irooma eerokaite, ari piñaapiintatyero irineshinonkayetemi eekerorika poisokerotatyeeeri Pava. Irooma eerorika poisokerotari, ari inkempitakaantakemi oteva inchekeyetakeri. ²³ Ikaratzi inchekeyevayeetakeri pairani, aritake ironstirekayeetairi eejatzi, aririka irovashaantairo ithainkavaitziri Pava. Tema Pava kantatsi irimatero. ²⁴ Eerokaitera kempitakarori oteva pankirentsiniro jontarekayeetakeri pankirentsiperoriki. Oshékira ariperotataite iroorika ironstirekayeetai ote vaperori oponkitzijanoriki iroori.

Impiyashiretakaitairi Israel-mirinkaite

²⁵ Iyekiite, nokovi piyotero kaari ikemathayeetzi pairani onkarate iranteri Pava. Eero pikinkishirevaitashita aritakera piyotakero maaroni. Añaayetakero iroñaaka irikaite nosheninka Israel-mirinkaite, tzi-matsira kisoshiretakaayetakeriri. Iro kantacha, onapaintatziira iroka irojatzi irimonkaratantakyaari inkarate avisakoshireyetaatsineri kaari nosheninkata. ²⁶ Impoña, iravisakoshireyetai eejatzi Israel-mirinkaite. Arira okanta josankinatakoyeetakeri, kantatsiri: Arira impoñeya Sion-ki tsiparyaa koventaneri,

* **11:17** Ñaaventakotachari jaka pankirentsi ashitarori oparitha, ashitarori oteva, irootakera ikantayeetzitari “Olivos.”

Iriira kantakaiyarone irovashaantantyaarori icharineete Jacob ithainkatasorentsivaizi.

²⁷ Ari onkantya othotyaantyaari okaratzi antzimotavakaantsi, Naakatakera aperotaironeri iyaariperonka.

²⁸ Tema irikaite nosheninka judío jimanintakero Kameethari Ñaantsi, ikempitakaantari iroñaaka Pava iri iisaneentane, ari okanta ineshinonkayetantaamiri Pava eerokaite. Iro kantacha Pava jiyoshiititakityaari nosheninkapayeeni, eekerora iriyaataye iretakoyetyaari, ari onkantya iriñaantyaarori tsika okanta ishinetakeneriri etayetanakarori novaisatziite. ²⁹ Tema aririka inkaimashiretante Pava, jineshinonkayetantzi. Eerora jovashaantziro. ³⁰ Pipiyathayetzitakarira pairani eerokaite Pava. Ipoñaanaka nosheninkapayeeni ipiyathanakari, iroora opoñaantataikari jineshinonkayetaami eerokaite. ³¹ Irikaite piyathavaivetachari iroñaaka, aritake iriñaayetairo apaata ineshinonkayeetairi ikempitaayeetzimira eerokaite iroñaaka. ³² Arira okantakari, joñaakantakero Pava maaroitenera apiyathavaiyetaka, arira ikenakaakerori joñaakantantaarori ovana jineshinonkayetataikai maaroiteni.

³³ Ovana nopampoyaataikeri Pava jiyotanetziiitaitaika, ikemathatziro maaroni. Tekatsira iyoperoterone irantayeteri irirori, tsikarika inkantayetero. ³⁴ Jiroka josankinatakoyeetakeriri, ikantaitake:

¿Tzimatsima iyotzirori ikinkishiretari Pinkathari?

¿Tzimatsima impaitya materone inkaminayeri?

³⁵ ¿Tzimatsima impaitya omapokakerine impanakerimi irirori, aña iri itaitakera etakarori ipayetantataike?

³⁶ Iriitakera Pava kantakaantarori otzimayetantari tsikarika opaiyetari, iriitakera poñaakaantayetarori, iriitake ashitarori. Arira irashi irovaitaateyeroni iñaapinkathayeetairi. Ari onkantyaari.

12

Onkarate irantayeteri kempisantzinkariite

¹ Iyeikiite, aritakera jineshinonkatakami Pava, nokovakotzimi pishin-eventaiyaari eeroka, pinkempitaiyaarimi ikantara piratsi ipometayeetziniriri. Tera poshiyakotajaantyaari piratsi, aña pañaapiintayetai eerokaite pintasorentsishireyetai, irootakera onimotziriri Pava. Tema arira okantataitara ikoviri Pava añaapinkathayetai. ² Eroo pikempitakovaitashitari osavisatziite. Aña iri Pava pishinete irovakerashiretakaimi. Ari onkantya piyotantaiyaarori ikovakayimiri, kameethatzimotziriri, onimotziriri, othotyaanetachari okameethatzi.

³ Iriira Pava neshinonkataanari naaka okanta niyotaayetantaamiri, irootakera nokantantamiri: Eroo pikempitakaantashivaita eerokatake iriiperori. Aña pinkinkishiretakotya kameetha eeroka. Ari onkantya pimatantyaarori ikovakayimiri Pava eekero piyaataye pavantaanakyaari. ⁴ Pinkinkishiretakotero tsika akantayetara avathaki. Tema tsikara akantavathayetara, iroora antakaayetairori opaiyetarika.*

⁵ Aakayetakera joshiyakaaventayeetzi aventashiretaarira Cristo. Akempivaiyetaa aakami ivatha Cristo. Okantavetaka anashitaiyavetaka

* **12:4** Okempitayta okitsi irootake jamenayeetantari, irooma kempitantsi irootake ikemayeetantari, irooma paantentsi irootake jovayeetantari, irooma akotsi irootake joirikayeetantari, irooma kitzitsi irootake janiiyeeetantari.

aparopayeeni, iro kantacha aparoni akantaa, kempivaitaka ovithaavakaayetaatyami. ⁶ Maaroni aakaite itasonkaventayeetakai onkantya amonkarantayaarori antayetairi. Tzimatsirika aparoni kamantananeritanaatsiri, irantayetero ikovakairiri Pava, eekerora iraventaaperotanakityeeyaari. ⁷ Tzimatsirika aparoni ampitakotantanaatsiri, irimonkarayero irirori. Tzimatsirika aparoni iyotaanetantanaatsiri, irimonkarayero irirori. ⁸ Tzimatsirika aparoni minthatanetakaanchari, irimonkarayero irirori. Tzimatsirika aparoni pashitantanetachari, ipantaperotai osheki. Tzimatsirika aparoni jevatakaantanaatsiri, irishirethaventyaaro irantavaire. Tzimatsirika aparoni neshinonkatantanaatsiri, kimoshirera inkantya imonkarayetairo.

⁹ Ontzimatyete petakotantaiya kameetha, eero pamamenavaita. Samaneenta povairo kaariperori, irooma kameethari kiso povanairo. ¹⁰ Pinkamaityaaro petakoyetantya, pinkempitakaantero petakotyaarimi pirentzi okarikiini. Piñaapinkathayeteri pashine. ¹¹ Shiretha pinkantayetya, eero piperavaita pantavaitaineri Avinkatharite. ¹² Kimoshire pinkantya poyaakoneenteri Cristo. Amavevaitane pinkantayetya aririka piñaayetero pomerentsitzimotyamine. Piñaañaatapiintai. ¹³ Ontzimatyete pimpashiyetaiyaari okovityiimovaitari itasorentsitakaitairi. Poimaantapiintayetai pipankoki.

¹⁴ Pamanakoyetairo ovatsinaavaitzimiri onkantya irineshionkayeetantaiyaariri irirori. Eero pipiyatari. ¹⁵ Pintsipatyaari pinkimoshirete ikaratzi kimoshirevaitatsiri. Pintsipatyaari piraavaitya ikaratzi iravaitachari. ¹⁶ Aapatziya pinkantavakaayetaiya. Eero pimanintantavaitzi, aña ontzimatyete pintsipayetyaari kovityaavaitatsiri. Eero pikempitakaanashivaita iyotaneri pinatzi. ¹⁷ Tzimatsirika aparoni ovaariperovaitemiri, eero pipiyatari. Poñaakantero eeroka tampatzikatzimoterine atzirite. ¹⁸ Pinkyaaryooventapiintairo pisaikayetantaiyaari kameethaini. ¹⁹ Netakotané, eero pipiyakoventashivaita eeroka, aña pashitakaiyaari Pava iri piyakoventyaamineri. Tema jiroka josankinayeetakeri, ikantaitake:

Ikantzi Avinkatharite:

Naakatakera ovasankitaantatsine,
Naakatakera piyakoventantachaneri.

²⁰ Aririka intasheneente piisaneentane, pimperi irovarite. Aririka irimireneente, pimperi imire. Aririka pimatayetanairo iroka, oshekira impashiventanakya irika iriñaakerorika pantakeri.† ²¹ Paamaventyaara oitsinampaimikari kaariperonkantsi. Aña iro aritatsi pimatapiintanairo kameethari onkantya pinkitsirinkantyaarori kaariperori.

13

¹ Ontzimatyete pinkempisantayetairo eerokaite pinkathariventzimiri pinampiki. Tera impinkatharentsivaitashitya irirori, aña Pava kantakaarori okanta ipinkatharentsitantari. ² Intzimerika aparoni kovatsineri irimaimanevaiteri pinkatharentsi, okempivaitakarora iriimi Pava imaimanevaitake, irootakera irovasankitaantaityaarori.

† 12:20 Kantakotachari jaka “oshekira impashiventanakya” iroora oshiyarori ikantaitzi eejatzi “povaampateneri iitoki osheki paampari.”

³ Ikaratzi antayetzirori kameethari, tekatsira ompaitya intharovakaan-tavaityaariri pinkatharensi. Iriima antayetzirori kaariperori, iriira tharovakaavaiyaarine. Ari okantari, pantzirorika eeroka kameethari, eero pitharovakaavaitashitari pinkatharensi, aña iriitajaantake tharomentaiyaamine. ⁴ Tema iri Pava kantakaarori ipinkathariventantari irikaite onkantya inkempoyaaventantyaamiri. Aririka pantero eeroka kaariperori, ontzimatyepinharove, tema te amenaashivaita otzimimoyetziri irosataamento. Tema iriitakera Pava kantakaarori ipinkathariyetantari irikaite, irijatzira Pava kantakaiyaarone irovasankitaakaantyaariri kaariperoshireriite. ⁵ Irootake pinkempisantantyaariri irikaite. Iro kantacha tera intaani pintharovakaiyaari jimashirenkata. Aña irootataike tampatzikatatsiri pimayetairo iroka. ⁶ Irootakera pimpinatantyaariri ikovakoyetzimiri jevaventzimiri pinampiki, iro irañaaantyaari irirori, tema jimonkaratatziiro ikoviri Pava. ⁷ Ontzimatyepimpinayetairi maaroiteni pinkatharijanorensi, eejatzi ikaratzi kempoyaaventantatsiri nampitsi. Ontzimatyepinkempisantayeteri, ñaapinkatha poveri.

⁸ Eero piñaashintsiventavaitaro pireevetante, aña piñaashintsiventaiyaaro petakotavakaayetaiya. Tema itzimirika etakotantachari, imonkaratatziiro Ikantakaantaitane. ⁹ Jiroka josankinayeetakeri Ikantakaantaitane, kantatsiri:

Eero pimayempitzi. Eero povantzi. Eero pikoshitzi. Eero pithaiyakotanta. Eero pineveshivaitaneta.

Tzimayetatsira eejatzi osheki pashine ikantakaantaitakeri. Iro kanta-maitachari jirokara irooperotajaantatsiri ikantakaantaitakeri, kantatsiri:

Petakotaiyaari pisheninka pinkempitakaantyaari petakotapiinta eerokara.

¹⁰ Opoñaantari irooperotajaantzi iroka ikantakaantaitane, irootakera apatotzirori maaroni ikantakaantayeetakeri. Tema itzimirika etakotaariri isheninka, tera irovaariperovaitairi.

¹¹ Ontzimatyeeera amatapiintairo iroka, tema irootaatsi avisakoshireyetai. Okempivaitakarora iroñaaka amaayetatyeeemi, iro kantacha ontzimatyepinkakiyetai. ¹² Tema irootaintsi onthonkaiya tsirenikiri, iro onkitainkatai. Irootake ovashaantantyaarori antayetziro kaariperori, okaratzi jantapiintayeetziri tsireniriki. Aña iro aritatsi ankempitakaantairo ankithaatakotatyeeeyaromi ampiyakoventantyaari, ¹³ onkantya antayetantyaarori kameethari okaratzi jantayetapiintaitziri okitainkatzi. Ari onkantya eero aniyavaitanta, eero ashinkivaitanta, eero amayempivaitanta, eero antantayetaro kamaaroyetatsiri, eero amaimanevaitavakaanta, eero asamavakaantavaita. ¹⁴ Poshiyakotaiyaari Avinkatharite Jesucristo, pinkempitakaanteri iriimi pinkithaatakotaiya. Eero pantashivaitaro okaratzi pinevetashivaitari.

14

Eentashiretaneri

¹ Ontzimatyepaakameethayetairi eentashireyetsiri. Eerora pamamenavaitaro iroka onkantya piñaanaminthatashivaitantyaariri.

² Okempitayta, tzimayetsi kempisantzinkari kinkishiretachari

kantatsi irovayetyaaro tsikarika opaiyetarika. Iro kantacha tzimatsi pashine eentashireri, intaani jovayetaro pankirentsi.³ Irika kempisantzinkari ovayetarori tsikarika opaiyetarika, eero imanintavaitziri pashine kaari ovayetyaarone. Ari inkempitzityaari kaari ovayetyaarone eero imanintziri pashine ovayetarori, tema Pava te irimaninteri irirori.⁴ ¿Kantatsima inkisathayeeteri nampirentsinentsi? Eerora, tema iri kisathatajaanterine itzimi onampitariri, irijatzi tharomentyaarine. Ari okantari, tema Pava iri onampiyetariri maaroiteni ovayetarori tsikarika opaiyetarika, irijatzi tharomentyaarine.

⁵ Jiroka oshiyarori, tzimayetatsi kempisantzinkari omairentantarori kitaite. Tzimayetatsi pashine kaari ompashinetzimoteri kitaite. Ontzimatyē inkinkishiretakoyetaiya maaroni, te arite irotzitzikayeteri pashine opaitarika ikinkishiretari.⁶ Itzimi ñaapinkathatzirori aparori kitaite, iriitajaantakera Avinkatharite iñaapinkathatzi. Ari okempitzitari eejatzi, itzimirika ovayetarori maaroni tsikarika opaiyetarika, iri Avinkatharite iñaapinkathatzi jovayetarori, tema ipaasonketapiintatziiri. Ari ikempitari itzimi pinkayetzirori ovaritentsi, iri Avinkatharite iñaapinkathatzitaka ipaasonketapiintzirira.⁷ Tera añaaminthavaitashitya aakaite, tera ankamaminthavaitashitya eejatzi.⁸ Eenirora añaayetzi, iriitakera Avinkatharite añaimeoyetari. Aririka ankamake, iriitakera eejatzi Avinkatharite ankamimote. Arira okantari, iriitake Avinkatharite ashitapiintairi eenirora añaayetzi, ari okempitzitari eejatzi aririka ankamayetake.⁹ Tema irootake itzimajaantakari Cristo, ikamimotantake, ari okanta jashitapiintantairi eenirora añaayetzi, aririka ankamayetake eejatzi.

¹⁰ ¿Opaitama pikishimatantariri pisheninka? ¿Opaitama pimanintantariri eeroka? Aña iriira Cristo intzime amenakoyetantaatsine maaroni apaata.¹¹ Tema iro josankinatakoyetakeri, kantatsiri:

Jiroka ikantakeri Avinkatharite: “Maaroitentira irotyeerovayeetai iñaapinkathayeetaina. Omaperora.”

Aritakera intharomentayetairi maaroiteni Pava.

¹² Aripaitera ankinkithatakotaiyaari maaroiteni aakaite janta Pavaki.

¹³ Irootake ovashaantanyaarori akishimatavakaayeta. Aña ontzimatyē ankantashireyete: “Eero nokantzimoneentakaavaitari pashine ‘nirentzitari,’ notzikashirevaitzirikari.”¹⁴ Niyotzi naaka tera inthañaapithatantyaaro Pava ovayetyaaro opaiyetarika. Iro kantacha, tzimatsirika kinkishirevaitachane aritatsi impinkavaitayeete, irimatero impinkavaite irirori.¹⁵ Aririka poñaakyaari pashine kempisantzinkari povayetyaaro otzimi ipinkiri irirori, tera petakoshiretyaari. ¿Aritatsima pinkantzimoneentakaiyaari pashine okantakaantziro povamatsitaro ovaritentsi? ¿Pikovatziima povariperoshiretairi irika? Irijatzira irika kempisantaneri, ikamimentakeri Cristo eejatzi.¹⁶ Arira okantari, te arite poñaakaayeteri povayetari pikinkishiretari eeroka kameethari onatzi, impoña inkantayetemi: “Jantakero irika kaariperori.”¹⁷ Aakaite akarayetzi ipinkathariventayetai Pava, te iro kovaperotajaantachane okaratzi avayetari, okaratzi amireyetari eejatzi. Aña iro kovaperotaitachari antampatzikashireyetai, asaikayetai kameetha, ankimoshireyetai, tema iriitake kantakaantakerori Tasorentsinantsi.¹⁸ Itzimirika matanairori iroka jantavaitaineri Cristo, aritake

irinimotakaakeri Pava, ari inkempitayeriri eejatzi atziriite ari iraaameethatakeri. ¹⁹ Ari okantari, ontzimatyē pantapiintayetairo kantakaantzirori isaikantayeetari kameetha, kantakaanterone intharomentashiretavakaantayeetyaari. ²⁰ Aririka pinkokovavaite povayetyaaro opaiyetarika, paamaventya paparatzirokari okaratzi jimonkaratakeneriri Pava pashineete kempisantzinkari. Tema te onthañaantsitya ovayetari. Iro kantacha itzimirika ovayetarori opaiyetarika impoña inkantzimoneentakaakyaari pashine, jantakero kaariperori irika. ²¹ Tera apantyaaro pinkantzimoneentakaavaiyaari “pirentzitari,” okantakaantziro povayetari vathatsi, pimireyetairo kachori, pantayetziro opaiyetarika. ²² Iroora apantaperotarori piyotakoshiretaiiri eeroka, intaanira Pava iyotakotaimirone iroka. Intzimerika kaari eentashireventavaitairone iroka, aritakera irimatairo inkimoshireyetai. ²³ Iro kantacha itzimirika eentashirevaitatsine, aririka irovakyaaro opaiyetarika, ari onkempitzimotaiyaari jantakero kaariperori. Tema tera irantairo okaratzi jiyotakoshirevetaari, kaariperora onake iroka.

15

¹ Aakaite kempisantzinkari aavyaashireriite, ontzimatyē antsinampashiretzimoyetairi eentashireyetsiri, tera intaani antayetero okaratzi onimoyetairi aakaite. ² Ontzimatyē antayetairo okaratzi onimoyeterine asheninka, onkarate minthashiretakaiyaarine irantayetairo kameethari. ³ Irootakera jantakeri Cristo, te inkovakovatero otzimi onimoterine apaniro irirori. Tema josankinayeetakeri, kantatsiri:

Ikaratzi kaviyavaiitemiri eeroka, irijatzira kaviyitakanari naaka.

⁴ Tema maaroite osankinatakotainchari pairani, kempitakarori iroka, josankinayeetakeri iriyotaayeetairo. Ari okanta iroka Osankinajanorentsi, iro kantakaarori añaantarori atsinampashirevaitzi, iro tharomentashiretakairi oyaakoneentantari. ⁵ Iriitajaantake Pava kantakaarori añaantarori atsinampashirevaitzi, irijatziri tharomentashiretakaineri. Osheki nokovakotapiintakeri inkantakaiyaaro onkantya paakameethatavakaantyaari, maaroiteni pinkempitakotaiyaari ikantara Cristo Jesús. ⁶ Onkempivaityaaro arimi pintsipatavakaiya maaroiteni eerokaite pimpanthaaventeriri Pava, itzimi ashitariri Avinkatharite Jesucristo.

Ikinkithayeetaineri Kameethari Ñaantsi kaari judío-tatsine

⁷ Tema osheki jaakameethayetai Cristo aakaite, eejatzi pinkempitaiya eerokaite, paakameethayetairi pashine atziri, tema ari onkantya iriñaapinkathayeetantyaariri Pava. ⁸ Irootake nokantapiintakeri: Iri Cristo jotyaantaitakeri irantavaiventeriri nosheninkapayeeni judío. Iro jimatantakarori iroka onkantya iriñaantayeetyaaro omaperotatya okaratzi ishinetakeriri Pava pairani avaisatziite.* ⁹ Irojatzira jantakeneriri ikaratzi kaari nosheninkata, ari okanta jiñaapinkathayetaantyaariri iriroriite, jineshinonkayetairi Pava. Jiroka josankinayeetakeri, kantatsiri: Notharomentaventaaimi janta isaikayetzi kaari nosheninka. Nompairyaayetaimi nompantahaaventaaimira.

* **15:8** Iri ikantakoyetzi jaka “judío-payeeni” itzimi ipaiyeetzi “tomeshitaari.”

¹⁰ Jiroka ikantzitaikari eejatzi:

Pashinesatziite, pintharomentaina eerokaite pintsipayetaiyaari jashiyetaari Pava.

¹¹ Ikantaitake eejatzi:

Pashinesatziite, pintharomentaiyaari Avinkatharite.

¡Maarointeni atziriite pintharomentaiyaari!

¹² Ipoña ikantake eejatzi Isaiás-ni:

Ari intzimake incharinentyaari Isai.

Iriitake pinkathariventairine pashinesatzi atziriite.

Iriitakera iroyaakoneentairi kaari asheninkata.

¹³ ¡Iri Pava tharomentakaiyaamine, iri kameetha saikakaayetemine pikempisantairira! Tema iri kantakaiyaarone oyaakoneentantyaariri. ¡Iri Tasorentsinkantsi kantakaiyaamirone onkantya poyaakoperotantyaariri!

¹⁴ Iyekiite. Niyotzi naaka omapero pineshinonkayetavaka eerokaite, iyotaneperori pinayetzi, pimatakeri piyotaavakaayetaka. ¹⁵ Iro kantacha, nosankinatzimiro iroka noshintsithatzimiro onkantya eero pipeyakotantaro.

Tema ikaminthaayerotaimira Pava, ¹⁶ jotyaantaana noñaaventaineri Jesucristo ikaratzi kaari nosheninkayeta.

Nokinkithatainerira Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Pava, okempivaitaaro naakami omperatasorentsitaari. Iriima kaari nosheninkata, iriiyetakera kempivaitakarorimi jashitakaayeetariri Pava, namayetainerira Pava iroora ookimotaariri. Iriitakera

Tasorentsinkantsi materone irovatampatzikashireyetaari. ¹⁷ Okaratzi jantakaanari Cristo Jesús, kantavetachara nonkantakaaper-

oventyaaromi naaka, noñaaventero okaratzi nantavaitaineri Pava. ¹⁸ Iro kantamaitacha, intaani noñaaventairo okaratzi jimatakaayetakeneri irirori Cristo.

Tema noñaayetakeri kaari nosheninkata ikempisantayetaari okaratzi noñaaventayetakeneriri, okaratzi nantavaitzimotakeri. ¹⁹ Iri Tasorentsinkantsi pakenarori shintsinkantsi okanta notasonkaventantakari, iro nomayetantakarori kaari iñaapiintayeetzi pairani.

Ari okanta nomatantakarori nokinkithatairo Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Cristo netanakaro Jerusalén-ki, ipoña nokenayetana irojatzi Ilirico-ki. ²⁰ Ari okanta nokovantakari noñaaventero Kameethari Ñaantsi janta tsika te inkemakoyeetero ivairo Cristo.

Tera intaani nonkove niyaatero tsika janta jimayeetakeri ikinkithatakaantaitzi. ²¹ Tema jiroka josankinayeetakeri, ikantaitake:

Ari iriñeeri nampiyetarori janta tsika te iriñaaventaiteri irika. Ikaratzi kaari kemakoyeterine, ari inkemathatakotairi.

Ikovake Pablo iriyaatero Roma-ki

²² Irootake kaari okantanta niyaate pisaikaiyini eerokaite, okantavetaka osheki nokovapiintavetaka. ²³ Iro kantacha iroñaaka aritake nomatakeri, tema tekatsi nantayetana janta janta nampitsiiteki, aritake oshekitake osarentsi nokovapiintavetara nareetyaamimi. ²⁴ Aririka niyaaminthatakeri España-ki, arira nokoviri nareetanakyaamiri pinampiki. Aririka nosaikimovaitanakemi janta, nokovi pampitakotena potyaantena España-ki. ²⁵ Iro kantacha, netapaintyaaro niyaate Jerusalén-ki nampitakoyeteri janta itasorentsinkantsi itasorentsinkantsi. ²⁶ Tema irikaite Macedonia-satzi, ipoña Acaya-satzi, jotyaantaiyakena iriroriite

kireeki onkantya nompantyaariri kempisantzinkariite ashinonkainkari nampiyetarori janta Jerusalén-ki. ²⁷ Iriiyetakera kovashiyetaicha impashitantayetya, tekatsira shintsiventerine. Okempivaitakaro irikaite impinakoventatyeeyaami ikempisantakaakeri irika kaari isheninkata. ²⁸ Aririka nomonkaratakeri nompayetakeri Jerusalén-satzi ikaratzi jotyaantayeetakeneriri, aripaitera navisanakeri pinampiyetarora eerokaite nyaatera janta España-ki. ²⁹ Niyotzi iri Cristo tasonkaventatziitaineri aririka nareetakyaami janta.

³⁰ Iyekiite, nokovakotzimi piñaañaatakoyetapiintena eerokaite, pinkempitakotyaanaro tsika nokantapiintziro naaka. Iro nokovakotzimiri, niyotzira piñaapinkathatziri eerokaite Avinkatharite Jesucristo, iri Tasorentsinkantsi kantakaamirori petakotantakanari. ³¹ Pamanakotena eero jaakaantantana thainkashireri nampiyetarori Judea-ki. Pamanakoyetena onkantya iravakoyeetantyaanarori kameethaini ipakaantayeetziriri itasorentsitakaitane Jerusalén-satzi, iro onimoyetantyaariri iriroriite. ³² Ari onkantya nonkimoshiretantyaari niyaatera pisaikaiyini eerokaite, irirorika Pava kovakaakenarone. Arira nomakoryiimovaitayemine eerokaite. ³³ ¡Onkamintha iri Pava tsipashiretyamine, iri kameetha saikakaayetemine! Ari onkantyaari.

16

Jovethayeetari atziriite

¹ Iroora Febe aanakerone iroka osankinarentsi. Iro nokempitakaan-taa iroomi notsiro. Osheki antavaitake iroori japatotapiintayeetaka janta Cencrea-ki. ² Paakameethatavakero iroori, irootake jashitaari eejatzi Avinkatharite, aritzi paakameethatero pikempitapiintziri paakameethatziri pashine itasorentsitakaitairi. Pampitakoyetero ompaityaarika onkovityaayete. Tema osheki ampitakoyetake iroori. Ari okempitakenari naaka eejatzi osheki ampitakoyetakena.

³ Povethatyaanaro Priscila ipoña Aquila. Irooyetake tsipayetakanari nantavaitziniri Cristo Jesús, ⁴ irootake shineventakanari ovavisaakotakena. Osheki nopaasoonketakero irokaite, ari ikempitaayetakero pashinesatzi kaari nosheninkayeta ikaratzi apatoyetapiintachari pashineki nampitsi. ⁵ Povethatyaanari eejatzi ikaratzi apatoyetapiintachari opankoki. Povethatyaanari eejatzi netakotane Epeneto, tema iri etanakarori nokempisantakairi Cristo janta Acaya-ki. ⁶ Povethatyaanaro María, otzimi antavaiventakemiri osheki eerokaite. ⁷ Povethatyaanari Andrónico, ipoña Junias nosheninkapayeeni jinatzi, iri tsipayetakanari jashitakoyeetana. Iriiyetake etakaro ikempisantzitaka tekeramintha naaka, irijatzi jiñaapinkathayetakeri otyaantajanoriite. ⁸ Povethatyaanari netakotane Amplias, itzimi jashitaari Avinkatharite. ⁹ Povethatyaanari Urbano, itzimi karatapiintakenari nantavaitziniri Cristo Jesús. Povethatyaanari netakotane Estaquis. ¹⁰ Povethatyaanari Apeles, itzimi jaakameethatakeri Cristo. Povethatyaanari maaroitene itzimi saikavankotziriri Aristóbulo. ¹¹ Povethatyaanari nosheninka Herodión. Povethatyaanari saikavankotziriri Narciso, ikaratzi inampishiretantaari Avinkatharite. ¹² Povethatyaanaro Trifena, opoña Trifosa. Irootake tsipatakanari nantavaitziniri Avinkatharite. Povethatyaanaro netakotane Pérsida. Irojatzitzi notsipatakeri

nantavaitziniri Avinkatharite. ¹³ Povethatyaanari Rufo, itzimi jiyoshiitairi Avinkatharite. Povethatyaanaro eejatzi iriniro, otzimi nokempitakaantari naaka iroomi noniro. ¹⁴ Povethatyaanari Asíncrito, Flegonte, Hermas, Patrobas, Hermes, ipoña ikaratapiintayetziri iriroriite, itzimi apaiyetziri iyekiite. ¹⁵ Povethatyaanari Filólogo, Julia, Nereo ipoña iritsiro, Olimpás, ipoña maaroiteni ikaratzi tsipayetariri iriroriite apaiyetziri itasorentsitakaitane. ¹⁶ Etakora pinkantya povethatavakaanaiya. Jovethayetami eerokaite maaroiteni itzimi apatoventapiintakariri Cristo jaka.

¹⁷ Iyekiite, jiroka nokovakotzimiri: Paamaventyaari ñaanaminthatavakaachari itzimi otzitzikamentavakaarori jiyotaay-eetakemiri pairani. Eerora pikempiyayetari eerokaite. ¹⁸ Aña okempivaitakaro atziritanakityeemi “Inevvaitashitane,” iro omperatanakyaarinemi. Tema kaarira Avinkatharite Jesucristo omperayetanaiaarine. Iriiyetakera nintathayetashitariri eentashireriite jamatavivaitzirira. ¹⁹ Nokemake naakaite kameethari pikantaiyani eerokaite, te pipiyathavaita, irootake oimoshirenkakenari. Nokovi naaka pinkameethashireperote, onkempivaityaaromi te piyoyetaajateromi okantakota kaariperori. ²⁰ Iriira Pava saikakaayetaimineri kameetha, irootaintsira inkantakaiyaaro pinkitsirinkantyaariri Satanás, onkempivaityaaro povichoryaatyeerimi paatzikakeri. ¡Onkamintha ineshinonkataimi Avinkatharite Jesucristo!

²¹ Jovethatami Timoteo, itzimi tsipatanari nantavaitzi, eejatzi nosheninkapayeeni Lucio, Jasón, ipoña Sosípater.

²² Naakatakera Tercio itzimi osankinayetziniriri Pablo. Naakatake eejatzi ovethatami, naaka jashitayeta eejatzi Avinkatharite.

²³ Jovethatami Gayo. Arira nosaikiri iroñaaka ipankoki. Jovethayetami eejatzi ikaratzi nampiyetarori jaka. Jovethatami Erasto, itzimi oviriri kireeki ashitari nampitsi. Jovethatami eejatzi Cuarto, itzimi apaiyetairi iyeki.

²⁴ ¡Onkamintha ineshinonkayetaimi maaroiteni Avinkatharite Jesucristo! Ari onkantyaari.

Ovekaraantaro tharomentaantsi

²⁵ Thame antharomentaiyaari iroñaaka matzirori inkempoy-aaventayetakemi, ari onkantya pinkyaaryooventapiintantyaarori Kameethari Ñaantsi okaratzi ñaaventakotziriri Jesucristo, tsika otzimi kaari ikemathatapiintayeetaka pairani. ²⁶ Iro kantacha, joñaakayeetantaa iroñaaka jiyotaantayeetakera maaroiteni nampitsiki, onkantya inkempisantayeetantyaari eejatzi janta. Irootajaantakera josankinatakaayetakeriri kamantantaneriite irika Pava, Kañaaneri. ²⁷ Thame antharomentaiyaari apanirotatsiri Pava, Iyotaneri. Tema iriira Jesucristo kantakaiyaarone ankantaitantyaarori antharomentaiyaari. ¡Ari onkantyaari!

Jetakari Josankinatziniri Pablo Corinto-Satziite

Ovethataantsi

¹ Naakara Pablo otyaantzimorori iroka osankinarentsi. Irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, tema iri Pava kovakaakenarori, ikaimashiretakena. Ari notsipatakari Sóstenes nosankinatzimiro. Iriitake nokempitakaantairi iyeki. ² Eerokara nosankinayetzini pikaratzi papatoventaari Pava janta Corinto-ki, pikaratzi jovatampatzikashireyetaimi Cristo Jesús. Iriira kaimashireyetaimi pitasorentsishireyetaantairi, pikempitaari pashineete nampiyetarori tsikarika janta, pairyaapiintayetairiri Avinkatharite Jesucristo, tema irijatzi Pinkathariventairi eejatzi irirori. ³ Onkamintha ineshinonkayetaimi Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayetaimi, ari inkempitzityaamiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Ipaasoonketakaitziri Pablo itasonkaventantaitzi

⁴ Nopaasoonketapiintzirira naaka Pava, tema iniroite ikaminthaayetaimi, itsipashiretakagaamiri Cristo. ⁵ Irijatzi kantakaarori piñaaventapiintantaariri, okanta piyotakoperotantaariri eejatzi. ⁶ Irootakera poisokeroyetantarori okaratzi netakari noñaaventakemiri Cristo. ⁷ Pikantakara poyaaventari impiye Avinkatharite Jesucristo, tekatsi kovityiimotemine itasonkaventzimira onkantya pantavaitantyaaniriri irirori. ⁸ Iriira kantakaiyaarone pinkyaaryoventantyaariri irojatzi impiyantakyaari, ari onkantya eero otzimanta ompaitya iriyakoventapaimiri irirori. ⁹ Oisokero jovimi Pava, iriitake kaimashireyetaimi okanta paapatziyantaariri Itomi, Avinkatharitera Jesucristo.

¿Itsiparyaatyaamaranki irirori Cristo?

¹⁰ Iyeekiite, noshintsithatemi nompairyeeeri Avinkatharite Jesucristo. Nokovakotzimi paapatziyavakaayetaiya, onkempivaityaaro aparonimi onkantyaami pikinkishiretaneete, eero pikantavakaamentavaitaro ompaiyetyaarika. ¹¹ Tema nokemakeri isheninkamirinkaite Cloé ikantapaakena te paapatziyavakaa kameetha. ¹² Tzimatsi pitsipayetari janta kantatsiri: “Nokempisantziri naaka Pablo.” Pashine kantayetatsi: “Iri nokempisantzi naaka Apolos.” Pashine kantatsi: “Iri nokempisantzi naaka Pedro.” Tzimatsi pashine kantayetantantsiri: “Nokempisantziri naaka Cristo.” ¹³ ¿Itsiparyaatyaamaranki irirori Cristo? ¿Naakatakema paikakotzimentakamiri? Tema poviinkaayetakaranki eerokaite, ¿Naakama ipairyeeetake, inkantaite: “Poviinkatzimentaari Pablo?” ¹⁴ Iroora nopaasoonketantariri Pava okamintha te naaka oviinkaayetemine. Intaani noviinkaamatsitakeriranki Crispo, itsipatakari Gayo. ¹⁵ Iroora eero itzimanta janta kantashivaitachaneri iroñaaka: “Noviinkatzimentakari Pablo.” ¹⁶ ¡Jaa! Irijatzira noviinkaatzitakariranki Estéfanos, notsipataakeri isheninkamirinkaite. Tera nonkinkishiretero tzimatsirika pashine noviinkaataakeri janta. ¹⁷ Tera iro

irotyaantantyaanari Cristo noviinkaantante, aña jotyaantakena nonkamantantairo Kameethari Ñaantsi. Tera nonkempitakotapaakyaari iyotaneri noñaaventayetzirora. Tema te nonkove amenaashivaityaaro irooperotataitzira ipaikakoyeetakeri Cristo.

Iri Cristo, ishintsinka Pava, iriyotane eejatzi

¹⁸ Tema aririka ankinkithatakaavetyaari kaari oshiretachane tsika ikanta ipaikakoitakeri Cristo, ikempitakaantai masontzishireri anatyeeemi. Irooma aakaite avisakoshiretaari anai, ayoyetai omaperotatya joñaakantakero ishintsinka. ¹⁹ Tema josankinatakoyeetzitakeri kaari oshiretachane, ikantaitake:

Naapithateri iriyotane ikaratzi iyotanevetachari.

Nompeyapithateri ikinkishiretane ikaratzi kinkishiryaa vetachari.

²⁰ ¿Tsikama inkantaiyaarika iyotaneri? ¿Tsikama inkantaiyaarika iyotzinkari ikaratzi iyotaantashivaitarori irooperotzimotziriri iroñaaka iriroriite? Aña Pava jimasontyaayetairi iroñaaka irika osavisatziite, ikaratzi iyotanevetachari pairani. ²¹ Tema irikaite iyotanevaitashitachari, tera irimataneero iriyotairi Pava. Irooma Pava matanetzirori jiyotaneta, onimotakeri irirori jovavisaakoshireyetairi ikaratzi kempisantañaanetairiri, okantavetaka itzimayetzi okempitzimovetakari masontzishirenkantsi onatzi iñaaneka Pava. ²² Aririka iriñeero nosheninkapayeeni judío intasonkaventantayeete, iroora inkempisantantayetyaari iriroriite. Iriima griego-thatatsiri, aririka inkemayeteri ikempitakaantari iriroriite iyotaneri inatzi, iriitakera inkempisantayeteri. ²³ Irooma naaka, nokinkithatakotanairi Cristo tsikara ikanta ipaikakotzimentantaka. Irootake okompitzimotantakariri nosheninkapayeeni. Iriima griego-thatatsiri ikempitakaantakena nomasontzishirevaitatyeeemi. ²⁴ Iro kantamaitachari aakaite, ayotaiyini joñaakantairo Cristo Itasorenka Pava, eejatzi iriyotane. Irojatzi jiyoyetairi maaroni ikaimashireyetairi Pava, onkantavetakya Judío-rika inatzi, kaaririka Judío, maaroni. ²⁵ Tema Pava janayiri jiyotanevaitashitari atziriiite, okantavetaka irika atziriiite okempitzimovetakari masontzinkantsi onatzi ikantayetakeri Pava. Tema Pava janayiri atziriiite otzimimotziri ishintsinka, okantavetaka irika atziriiite okempitzimotakeri te aavyaantanete okaratzi ikantavetakari Pava.

²⁶ Iyekiite, ontzimatyepikinkishiryaa kotavakero tsikarika pikantaiyani eeroaka pairani tekera inkaimashiretaitemiita. Tera intzimaperote iyotaneri pikarataiyini, te intzimaperote pijevarite, te intzimaperote iriiperori pinkathariventzimiri. ²⁷ Iro kantacha Pava jiyoshiiyetairi ikempitakaantavetakari atziriiite masontzi jinatzi, ari onkantya irovashiventaantaiyaariri apaata iyotanevaitashitaneri. Jiyoshiiyetairi eejatzi ikempitakaantayevevetakeri kaari aavyaavaitaneri, ari onkantya irovashiventaantaiyaariri apaata iriiperoriite. ²⁸ Arira ikenakaakerori Pava jiyoshiiyetantaariri imanintaminthatane atziriiite kaari iriiperotzimoyeterine. Arira okanta opoñaantaari iroñaaka ineveyeetaaro okaratzi imanintaveetakari. ²⁹ Ari ikenakairori Pava eero itzimanta impaitya asagaaventavaitachaneri. ³⁰ Iriira Pava tshipashiretakagaamiri Cristo Jesús, tsika itzimi jotyaantairi irirori iriyotanetakaayetaiyaami, irovatampatzikashireyetaimi,

irovameethashireyetaimi. Iri pinakoventaimi pisaikashivaiyetantaari.
³¹ Irootakera josankinatziyeetantakarori pairani, kantatsiri:
 Tema tekatsi apantyaarone irasagaaventashivaitaitya apaniro. Iroora
 apantaperotarori asagaaventaiyaaro jantayetziri Avinkatharite.

2

Iñaaventayeetairi Cristo ipaikakoyeetakeri

¹ Iyeekiite, niyaapaitetakeranki naaka nareetami noñaaventantyaamiriri Pava, tera nonkempitakotapaakyaari iyotanevaitashitaneri, te nonintathavaitashitapaakyaami. ² Aña intaani nokovakitatainakero noñaaventapiintanaimiri Jesucristo, ipaikakoyeetakeri. ³ Te noñeero onimotena kameetha nosaikimoyetakemi, aña tharovashire nokantaka. ⁴ Ari okanta te okitsirinkantaperotantami noñaaneyetakari, te oshiyaro iñaane iyotanevaitashitaneri. Iro kantacha okaratzi noñaaneyetakari, omatakero oñaakantakeri Tasorentsinkantsi, oñaakantakero ishintsinka. ⁵ Arira okantakari, iroora ishintsinka Pava ikempisantakaantakamiri, kaarira iriyotane atziriite matakayemirone.

Itasorenkara Pava oñaakantayetzirori

⁶ Iro kantamaitacha, aririka ankinkithatakaayeri antakishiretaneri, arira aritziri añaaventakoteneri iyotanetaantsi. Iro kantacha iroka iyotanetaantsi, tera oshiyaro okaratzi jiyotanevaitashitari osavisatzi, okaratzi jiyotanevaitashitari pinkathariyevetachari iroñaaka. Tema eero ikantaitatyaani irikaite. ⁷ Aña iroka iyotanetaantsi noñaaventziri naaka, tera iriyotakoperoyeetero pairani. Okempivaitakaro iromanayeetatyeeromi. Irootakera ikovitataikari Pava, ari onkantya añaayetantaiyaarori apaata irovaneenkaro. ⁸ Irikaite pinkathariyevetachari iroñaaka, tekatsira aparoni iyotakoperoterone iroka iyotanetaantsi. Arimi iriyotakeromi, eeromi ipaikakotakaantzimiri Avinkatharite, otzimimoperotataitziri irovaneenkaro. ⁹ Iro kantamaitachari, iroora josankinatakoyeetzitakari pairani, ikantaitake:

Okaratzi ishinetakeneriri Pava etakoyetaariri irirori,
 Anaaperotataitziro jokitapiintaitari, ikemapiintaitziri,
 Anaaperotataitziro okaratzi añaamampyaavetakari.

¹⁰ Iroora aakaite, jotyaantakairi Itasorenka Pava onkantya iriyotakaan-tairori. Arira ikantari Tasorentsinkantsi, jiyotakaaperotakagairi Pava. ¹¹ Tema tekatsi materone iriyoteneri ikinkishiretane pashine atziri, apaniro jiyotziro ishireki irirori. Ari ikempitari eejatzi Pava, tekatsi iyoteneriri ikinkishiretane, aña apaniro jiyotziro irirori ishireki. Irika Tasorentsinkantsitsiri, ishirera Pava jinatzi.

¹² Irootakera omatantari jinampishiretakairi Pava Itasorenka ashireki, onkantya ayoperoyetantaiyaarori okaratzi ishineyetakairi aakaite akempisantayetairi. Irootakera kaari kantaajatatsine iroka iriyotairo osavisatziite, ¹³ ikaratzi iyotaantapiintakerori jiyotashiminthavaitari irirori. Aña okaratzi añaaventakeri aakaite irootakera jiyotakaayetairi Tasorentsinkantsi. Irootakera akinkithatakaayetairiri antakishiretaneri tsika okantakotajaanta ashireka.

¹⁴ Iriima ikaratzi kaari antakishiretatsine, te inkempisantero irirori-ite jiyotakaanvetakari Tasorentsinkantsi, aña okempitzimovaitakari

masontzishirenkantsi. Te onkantaajate iriyotakotairo irirori, tema te inampishiretantari Tasorentsinkantsi iyotakaantayetyaariri. ¹⁵ Irooma aakaite antakishiretaneri, aritake amayetairo ayotajaantaro maaroni tsikarika opaiyeta. Aritake okantari, okantavetaka te inkemathaperoyetai osavisatziite tsika akantayetanaa aakaite. ¹⁶ Irootakera josankinatakotziyeetakari jaka, kantatsiri:

¿Tzimatsima impaitya iyotakoperotairine ikinkishiretane Avinkatharite?
 ¿Tzimatsima impaitya materine iriyotairi? Irooma aakaite, jiyotakaayee-tairora tsika okantakota ikinkishiretane Cristo.

3

Antavaitanaineri Pava

¹ Iyeekiite, tetya nomataajatero nonkinkithatakaayetemi nokempitayirira nokinkithatakairi antakishiretaneri. Aña kempivaitakami ovakerami petanakyaaro paventagaiyaari Cristo. Kempivaitakami eeniromi peenchaanikite, ² eeniromi ithotaayeeztimi, tekera impayeetemirotatsinaayetatsiri ovaritentsi. Tema te onkante pinkemathayetairo okaratzi niyotaaavetakamiri, eeniro pikantayeta irojatziro ñaaka. ³ Tekeraatara pantakishiretanete. Okaratzira piñaanaminthataavaayeta pikisakoneentavaita. ¿Kaarima iroka jimatayetapiintakeri osavisatziite? ⁴ Tema tzimayetatsi janta, kantatsiri: “Nokempisantziri naaka Pablo.” Pashine kantayetatsi: “Iri nokempisantziri naaka Apolos.” ¿Kaarima iroka kempitakarori iñaanaminthataavakaayeta osavisatziite?

⁵ ¿Niinkama naaka? ¿Niinkama Apolos? Naakamatsitake apiteroite iromperatane Pava, jotyaantakena nonkinkithatakaayetaimi onkantya pinkempisantantayetaiyaari eerokaite. ⁶ Tema naaka joshiyakaaventayeetake itzimi pankitaintsiri. Iriima Apolos iri joshiyakaaventayeetakeri itzimi oyaatapaakenari ithamaitakotziro nopankitakeri. Iriima Pava iriitakera matajaantziro jantakitakaayetziro pankirentsi. ⁷ Te iriiperotajaante pankitakerori, ari ikempitari thamaitakotakerori. Aña iriira iriiperotajaantatsiri Pava, irantakishiretakaayetaimi. ⁸ Kempivaitaka intzimerikami irantavaitakaitane. Irotyaantaitakeri impankivaite, irotyaantaitake pashine inthamaitakotero. Intaani impinamatsiyeetairi okaratzi jantavaimatsitake, iroipiyeetairi inampiki, tema te inkovaperotajaantya iriroriite. ⁹ Arira nokantaiyani naakaite, kempitavaitaka naakami antavaitziniriri Pava. Irooma eerokaite, pikempivaitakaro eerokami pankirentsimashi. Pikempivaitakaro eejatziro eerokaite, eerokami pankotsi.

¹⁰ Naaka kempivaitakarori iyotziro jövetsikiro. Naakara etakaanakaro novetsikakero pankotsika, iriira Pava neshinonkatakanari okanta netantanakarori novetsikiro. Ipoña ipokapaake pashine thonkaterone irovetsikero. Iro kantacha ontzimatyeramatsinkaventyaaro inthonkantyaarori kameetha. ¹¹ Iriitakera Jesucristo oshiyaventakarori etapiintarori jaayeeztiri jövetsikayeetantaro pankotsi. Eerora okantzi ontzime irimpoyaayeeantyaariri. ¹² Aririka irovayeetakero etapiintarori, kantatsira iroñaaka inthonkayeetairo pankotsika. Irovetsikayeetantyaaro oro, kireeki, mapipayeeni poreryaayetatsiri. Ari onkantake eejatziro irovetsikayeetantyaaro

inchakota, tsipanapayeeni. ¹³ Iro kantacha, aririka ontaiya pankotsiyetatsiri, arira iriñeetero opaitarika jovetsikantayeetakarori pankotsiyetatsiri. ¹⁴ Okempitayta, iroorika irovetsikayeetantakaya mapipayeeni, eerora aperoyeta ontaayetya, omapero okisotanetake okaratzi jovetsikayeetantakarori. Oshékira ipinaperoyeetakeri ovetsikakerori pankotsika. Arira inkempitayeetairiri eejatzi joshiyakaaventayeetakeri ovetsikiro pankotsi, impinaperoyeetairi eejatzi. ¹⁵ Irooma, tzimatsirika ovetsikantakarori pankotsi kaari shenkaatsine ontaayetya, kapichera ipinayeetairi irika. Arira inkempitayeetairiri eejatzi joshiyakaaventayeetakeri ovetsikakerori iroka pankotsi, kapichera inkantaiya iravisakoshiretantaiyaari, iroshiyakovaitaiyaari avisakotatsiri intaavetyaami.

¹⁶ ¿Tema piyotaiyeroni eerokaite, eerokayetakera oshiyakaaventari pankotsika? Tema kempivaitakami eerokami intasorensipankotetyaami Pava, eerokatake inampishiretantaka Tasorensinkantsi. ¹⁷ Aririka intzime ovaariperominthateriri oshiyakaaventari itasorensipankote Pava, arira irovaariperotairi Pava irirori, tema tasorensi onatzi ipanko. Arira okanta joshiyakaaventayeetzimi eejatzi eerokaite.

¹⁸ Paamaiya jamataviitzimikari. Kempitaka tzimayetatsi janta kantatsiri: “Iyotaneri nonatzi.” Aña iro arivetachari irikaite inkinkishiretakoperotairomi okaratzi kempitzimovetakariri osavisatzi masontzishirenkantsi onatzi. Tema iroka, irootake kantakaiyaarone iriyotanetantaiyaari. ¹⁹ Tema Pava te apantzimotyaari okaratzi ikempitakaantashitapiintakarori osavisatziite iyotanetaantsi onatzi. Irootakera josankinatakotziyeetakari pairani, ikantaitake: Tema iri Pava oirikayetakeriri iyotanevaitashitachari, iriyotashinenkakiini.

²⁰ Josankinatziyeetaka eejatzi kantatsiri:

Jiyotzitakaro Pava ikinkishiretashivaiyetakarori iyotanevaitashitaneri.

²¹ Irootakera, eero jasagaaventavaitantaro atziriite okaratzi jiyomatsivetari iriroriite. Irooma eerokaite, aritake onkantake piyotakoyetairo maaroni: ²² Okaratzi niyotaayetakemiri naaka, jiyotaayetakemiri Apolos, jiyotaayetakemiri Pedro, okantakota kipatsisato, añaantarentsi, kaamanetaantsi, avisayetatsiri iroñaaka, avisayetatsineri apaata. Aritake onkantake piyotakoyetairo eerokaite maaroni iroka, kempivaitaka eerokami ashityaaronemi maaroni,* ²³ tema eerokaite jashitayetaa Cristo, iriima Cristo jashitari irirori Pava.

4

Irantavaire otyaantajanoriite

¹ Arira okantari, ontzimatyé inkempitakaantayeetaina iromperatane Cristo, naakaite jovake niyotaantayetairo kaari jiyotakoveeta pairani.

² Iro kantacha itzimirika jovayeetake irantayetairo ompaityaarika, ontzimatyé irika inkyaaryoventairo irimatantaiyaarori kameethaini.

³ Niyotzi naaka pimonkatziyantatyaanari nokarataiyinira. Tekatsi ompaitzimotyaana pikovirika pamenakotenaro nantakerorika kameethaini. Tekatsi ompaitzimotaajatyaana inkoverika

* 3:22 Ipaitaitziri jaka “Pedro,” irijatzira ipaiyeetziri “Cefas.”

iramenakoyetenaro jevayetatsiri nampitsiki. Tema te nonkinkishiretakotapiintaajatyaaaro naaka nomonkatziyayetyaari nokarataiyirini. ⁴ Aririkami namenakotya naaka, kempitakatya te ontzimimotaajatenanokenakaashitane. Iro kantacha tera naaka amenakovaitachane, aña iriitakera Avinkatharite amenakojanotainaneri tzimatsirika. ⁵ Irootakera eero pimatantaro eerokaite pimonkatziyayetairi impaityaarika. Aña iri Avinkatharite amenakoyetairine maaroiteni impiyapaitetapaakerika. Iriitakera oñaakantapairone okarlatzi antayetakeri omanaantsikiini. Ari iroñaakantapairo eejatzi okarlatzi akinkishirevetari antayerimi. Arira inkantaiyaari Avinkatharite tharomentaineri apaata.

⁶ Okarlatzi noñaaventakemiri jaka, noshiyakaaventatyaara naaka notsipatakari Apolos. Iroora nokantantamirori onkantya poisokerotantyaarori Osankinajanorentsi, tema irootake ikantaitapiintakeri: “Eero povanaatziitziro osankinatainchari.” Aritaima povashaantairo iroñaaka okarlatzi pimonkatziyavakaapiintakana, pasagaaventapiintayetakana pinkantaiyeni, “Iriira irika anayiriri pashine.” ⁷ Pikantayetakera ¿Piñaajaantakema eeroa panaakoyetairi pashineete? ¿Piyotashitakaroma apaniro okarlatzi kaari jiyotaayeetzi? ¿Opaitakama pasagaaventantari pinkempitakaantavaita apanirora piyotanetashitaa?

⁸ Pasagaaventavaitaiyakani eerokaite pikempitakoyetakari pinkathariite, ashaarantaneriite, ikarlatzi aashiryaaaneentavaitziri irovarite. Kempitavaitakami te niyotaayetemimi naakaite. Onkaminthaajatyaaami pimpinkathariperoventantayetemi, ari onkantya nonkaratantyaamiri naaka tsika pipinkathariventantzi. ⁹ Tema naakaite Otyaantajanoriite tera nonkempitaajatyaaari pinkathariite, te niriiperotaiyeni. Aña okempivaitakaro iroñaaka irovamaakaantakenami Pava, maaroiteni jamenakoventayeetakena tsika ikantaitakena jovamaayeetana, jamenakoyetakena atzirite eejatzi ikempitayetakari maninkariite. ¹⁰ Ikinkishiretakoyeetakena tekatsi apantyaanane nokinkithatakotzirira Cristo. Irooma eerokaite pikinkishiretakoyeta iyotaneriri pinayetlatzi pikinkithatakoyetairira irirori. Irooma naakaite ikinkishiretakoyeetakena te naavyaashireperovainete. Irooma eerokaite ikinkishiretakoyeetakemi aavyaashirevaitaneri pinatzi. Osheki iñaapinkathayeetakemi eerokaite, irooma naakaite, temacheeni. ¹¹ Eekerora niyaatlatzi noñaashivaitakaro, irojatzi nokantziro iroñaaka, notasheneentavaitzi, nomireneentavaitzi, thonkaneeronkatakotakana, jovatsinaavaitaitana, te ontzimimotena nopanko, ¹² osheki nantavaitake, naakajaantake antavaiventacha. Itzimirika impaitya kisaneentavaitanari, noneshinonkayetari naakaite. Aririka irovatsinaavaitakena, amave nokantaiyani. ¹³ Aririka inkaviyavaitaitena, nokokovayetziro nontsimaryaakaayetyaari. Ikempitakaantayetakena tekatsimi apantyaanane kaarashimi nonayetatyete. Eeniro ikantayeetana irojatzi iroñaaka.

¹⁴ Tera iro nosankinatantarori iroka nokovi novashikyaaayetemi, aña nokovatzi nonkaminaayetemi, nokempitakotari ashitaaniriri ikaminayiriri iretakotane itomi. ¹⁵ Kempitaka tzimavetaka osheki kovavetainchari iriyotayemimi eerokaite, iro kantacha te niyote tzimavetakarika kovavetainchane irakameethatemi iroshiyaari

ashitamiri. Irootakera noshiyakaaventakeri naaka, kempivaitaka iriimi Jesucristo matakaakenarone noshiyakotyari ashitamiri, nokinkithatakaapaakemioranki Kameethari Ñaantsi.*¹⁶ Irootakera nosankinatantamirori iroka: Pinkempitakotaiyaanaro naaka.¹⁷ Irootakera notyaantantakamiriri iroñaaka Timoteo, tsika itzimi nokempitakaantziri eejatzi iriimi netakotane notomi, iriitake kyaaryoventakeri Avinkatharite. Iriitakera kinkishiretakaa-paimirone tsika ikantakaakana Cristo, tsika nokanta niyotayetairi kempisantzinkariite tsikarikapayeeni isaikayetzi.¹⁸ Tzimayetatsi pikarataiyirini janta ñaaperovaitachari, ikovaiyini pinkempisanteri irirori. Iñaajaantzi eerora napiitairo nareetaiyaami.¹⁹ Iro kantacha thaankipaitera nompiyitapaakya, iriirika Pava kovaintsineri. Ari onkantya noñaantyaarori omaperorika jaavyaashirevaitanetzi ikaratzi ñaaperovaitainchari janta. Aamaashitya iñaavaiminthavaitashitaka.²⁰ Tema ikaratzi ipinkathariperovaitairi Pava, iriitakera oñaakanterone jaavyaashirevaitanetzi. Tera iriñaavaiminthavaitashitya.²¹ ¿Arima onimotakemi nareetyaami novasankitaavaitapaakemi? Aña iro pinkovataike noneshinonkayetapaakemi, eero noshintsiventavaitapaakemi.

5

Jiyakoyentayeeziri antayetzirori kamaaroyetatsiri

¹ Tema nokemake tzimatsi janta aparoni pikaratziri, jimayempivaitapiintake. Jimatataikero jantajaantakerori kaariperokitatsiri kaari ikemakoyeetzi kempityaarone irantayetero kaari kempisantatsine. Tema ipaantavaitaro irinirothori, iinatari iriri.² ¿Opaitama piñaaperovaiyetantari itzimataitzira pikaratziri janta matakakerori iroka? Tetya povashiretakovaityaari piñaakeri jantakero. Aña iro arivetacha pomishitovakaanterimi irika shirampari.

³ Okantavetaka te nosaikimotemi pinampiki, iro kantacha nokinkishiretakotapiintakami kempivaitaka arimi ankaratemi asaika janta. Irootakera pinkempitakaantantyaarori iroñaaka arimi ankarate janta, niyakoyentakeri irika shiramparika.⁴ Ontzimatyera papatotaiya, pimpairyeeeri Avinkatharite Jesús, pinkempitakaanteromi aririkami nonkaratajaantemimi janta. Pimaterora iroñaaka okaratzi ikantakemiri Avinkatharite,⁵ pomishitoveri shiramparika, irovasankitaavaiteriita Satanás. Aamaashitya aritake onkantai iravisakoshiretai apaata impiyeerika Avinkatharite Jesús.

⁶ Tera apantaro pasagaaventavaiya. ¿Tema piyotero okaratzi ikan-tayeeetakeri: “Kapicheeni onavetaka shineyakairori tanta, iro kantacha oshineyakairo maaroni tantapatha?”⁷ Pinkempitakaantairo eeroka posokatyeeeromi shineyapathatakairori tanta, posheyetairo kameetha. Irootakera pimayeteri, pomishitoveri matapiintakerori kamaaroyetatsiri, ari onkantya eero jantetaantaro. Aña ontzimatyee pinkempitaiyaaro tanta kaari shineyatsine, jovapiintaitari joimoshirenkaitzirora kitaite “Anankoryaantsi.” Tema ikamimentayetakai Cristo joshiyakaaventari oisha jovayeeetari joimoshirenkayeezira Anankoryaantsi.⁸ Iroora amayetantaiyaarori okaratzi joshiyakaaventayeeetakeri. Ontzimatyeeera ovashaantayetairo kamaaroyetatsiri, kaariperoyetatsiri, oshiyakaaventakari shineyakairori tanta. Aña ontzimatyee ankameethashiretai,

* 4:15 Kantakotachari jaka “osheki,” ikaratzi 10,000.

añaavaiyetairo kyaaryootatsiri, oshiyakaaventakari tanta kaari shineyatsine.

⁹ Aritake nosankinatzitakami pairani, nokantakemi: “Eerora paapatziyamintatari ikaratzi matapiintakerori kamaaroyetatsiri.”
¹⁰ Nokantayetakemirora iroka, tera iri nonkantakote ikaratzi kaari kempisantayetatsine, antayetzirori kamaaroyetatsiri, kisakovaitaneri, amatavitaneri, ñaapinkathatashivaitariri oshiyakaarontsi. Iriimi nonkantakoyetemi, eerotya okantaajataimi pisaikayetaimi kipatsikika.
¹¹ Iriira nokantakotzi ikaratzi paitashiminthavaitachari “Iyekiite.” Iriiyetakera eero paapatziyamintahayetaari, iriirika matapiintakerone kamaaroyetatsiri, kisakovaitaneri, ñaapinkathatashivaitakari oshiyakaarontsi, ikaviyantavaitake, ishinkivaitapiinta, jamatavitan-tapiintake. Tera aritaajate payootayetairi irikaite.
¹² Tema te irovayetai aakaite iyakoventayetairi ikaratzi kaari kempisantayetaatsine. Aña iroora aritatsi iyakoventayetairi kempisantayetatsiri akaratapiintairi, irantayeterorika kaariperotatsiri.
¹³ Irootakera pookantyaariri irika shirampari matapiintakerori iroka kaariperori. Irooma Pava iriira amenakoyetairine ikaratzi kaari kempisantayetatsine.

6

Te arite iramenakotairo amaimanetavakaane kaari kempisantatsine

¹ Aririka pimaimanetavakaiya pikaratzi pikempisantzinkaritzii janta, te arite piyaate iramenakotemiro jevayetatsiri nampitsiki, kaari kempisantzinkaritatsine. Aña iro aritatsi piyaatashitavakaiya pikarataiyini itasorentsishiretakaitaimi.
² ¿Tema piyotaiyeni eerokayetake amenakoyetairine apaata maaroni osavisatziite? ¿Eeroma pimatziro povetsikayetero pomerentsitzimoyetamiri kapicheeni eerokaite?
³ Tema aakatataike amenakoyetairine eejatzi maninkariite. ¿Eeroma okantzi amenakotantero okaratzi añaakotantayetziri iroñaaka?
⁴ ¿Opaitama pishinetantariri iramenakoyetaimi atziiriite kaari pikaratapiintziri papatovenyaaari Pava?
⁵ Aña ontzimatyeeemi pimpashiventakotyaaaro iroka. ¿Tekatsima iyotaneri pikarataiyini, ovetsikemironeri?
⁶ Aña jiroka pikantapiintaiyaka, piyaatashiyetakeri jevari kaari kempisantatsine, pikovakotakeri irovetsikayetemiro pimaimanetavakaa, okantavetaka pikantavakaiyavetaa “iyekiite.”

⁷ Iroora oñaakantzirori eenirotatsi pikenashivaiyeta, piyakoventavaitakeri pikarataiyini janta. ¿Opaitama kaari pamavetantaajataro inkaviyavaitaitemi, iramatavivaitaitemi?
⁸ Iroora pimayeterimi iroka. Aña eerokatajaantaiyakenira kantzimoneentavakaacha, pamatavitavakaiyakani okantavetaka pikantavakaiyaveta “iyekiite.”

⁹ ¿Tema piyotaiyeni, eerora ñaayetairo apaata impinkathariventairi Pava ikaratzi kaariperoyetatsiri? Paamaventaiyaara, otzimikari pikenakaashitane. Arira ikantayetari ikaratzi antapiintayetzirori kamaaroyetatsiri, ñaapinkathayetakeriri oshiyakaarontsi, mayempiriite, paantavakaayetachari ishiramparinkakiini,
¹⁰ koshintzipayeeni, kisakovaitaneri, shinkiryaaantzi, kaviyantaneri, amatavitaneri. Eerora ñaayetairo impinkathariventairi Pava irikaite.
¹¹ Pairani, ari pikantayevetakari tsikarika pikaratzi eerokaite. Irooma iroñaaka okempivaitakaro inkivayeetaimi, itasorentsishiretakaitaimi,

jovatampatzikashireyeetaimi, tema pipairyaapiintairi Avinkatharite Jesucristo. Iriitakera Tasorentsinkantsi kantakaayetaamiri.

Piñaapinkathatantaiyaari Pava, tsikarika opaiyeta pantayetairi

¹² Tzimatsi kantayetatsiri: “Ishineyeetanaro nantayetero tsikarika ompaiyetya.” Iro kantacha tera apantaro maaroni irantayeetero. Aritake okantaveta, ishineyeetairo antayetero tsikarika ompaiyetya. Iro kantacha tera ankovataitero atzirintantayetai ompaiyetyaarika ishineyeetairi. ¹³ Tzimatsi kantayetatsiri eejatzi: “Iroora otzimantari ovaritentsi onimoneentatziitantairi amotziki. Iroora otzimantari amotzi, ankematziitantaarori ovaritentsi.” Ari okantavetari, iro kantacha Pava irapiteroryaayetairo iroka, iraperotairo. Irootakera eero pikantavaitashitanta eeroka: “Iroora otzimantari avatha añaathataavakaantyaari.” Tera ari onkantyaari. Aña iro otzimantari avatha añaapinkathatantaiyaari Avinkatharite. Iroora itzimantari Avinkatharite animotakaantayetaiyaari avathaka. ¹⁴ Tema Pava, eero japerotajaantairo avathaka, aña ari iroviriintayetai, iroñaakantayetairo ishintsinka, ankempitaiyaari tsikara ikantaa ipiriintaaranki irirori Avinkatharite. ¹⁵ ¿Tema piyotaiyeni iri Cristo ashiyetaaro pivathaka? ¿Kantatsima aapithayetairi jashiyetaari irirori, ashinevaitairo avatha amayempivaitantyaaro? ¿Tera ari onkantya! ¹⁶ ¿Tema piyotaiyeni ikaratzi mayempivaitatsiri, kempitavaitanaka irovithaanakyaaromi iroka, aaroni ikantanaa ivathaki? Iro okantziri josankinayeetakeri: Aparonira inkantayetaiya ivathaki jaavakaanaara.

¹⁷ Iriima itzimi karatanairiri Avinkatharite, jovithaashiretanaatyaarira, kempitavaitaka aaroni ikantakaanaari. ¹⁸ Ontzimatyepishishiyapithatero ñaathataantsitatsiri. Okarayetzira kantashivaiyetachari kaariperori jantayeetziri, kaarira atziri ovashinonkaajaantachaneri irirori, aña pashinera atziri jovashinonkaavaitakeri. Irooma iro irantake ñaathataantsiyetatsiri, iriira ovashinonkaavaitajaantaincha apaniro ivathaki. ¹⁹ ¿Tema piyotaiyeni iroora pivatha oshiyakarori pankotsi isaikantari Tasorentsinkantsi? Iriira Pava omperayetamiri. Tera eeroka añaashivaitachane apaniro, ²⁰ aña iri Pava pinakotentaperotaimiri onantaari jashiyetaami. Irootakera piñaapinkathatantaiyaariri Pava, tsikarika opaiyeta pantayetairi, okaratzi pikinkishiretari eejatzi.

7

Imaimanetavakaiya aavakaachari

¹ Iroñaaka nakemiro okaratzi posampitanari posankinareki: Iroora arivetacha eero jiinanta aaroni shirampari. ² Iro kantacha, ontzimatyepiinantayetaiya, pimayempitzikari. Ari onkempitayetaiyaari eejatzi tsinaneete, ontzimatyepimentayetaiya. ³ Arira aritziri piñaavakaayetapiintaiya paavakaayetara. ⁴ Okaratzi jiinataitari, tera apaniro ashitaaro ovatha, aña irijatzi ashitaaro oimetari. Ari okempitari eejatzi, ikaratzi jiiimetaitari, tera apaniro jashitaaro ivatha, aña irojatzi ashitaaro iinatakari. ⁵ Irootakera, te aritanta poshitaaventyaaro piñaavakaapiintayetaiya paavakaayetara. Iro kantacha, kantatsiya pinkinkithavaitakaavakaiya onkantya pintziventapaitetantyaarori piñaañaatane. Impoña petanaiyaaro piñaavakaayetanaia, ari onkantya eero jampotantami Satanás, tera piñaakotanetajaantyaara eerokaite. ⁶ Irooyetakera iroka noshinetantziri,

iro kantacha tera noshintsiventantatye maaroiteni imonkarayetairo irokapyeeni. ⁷ Aña nonkovataavetya naaka maaroiteni shirampariite inkempitakotaiyaanaromi tsika nokanta naaka. Iro kantacha eerora omata iroka. Tema Pava jinashitakaro itasonkaventayetakai maaroni aakaite. Ari ikanta Pava itasonkaventantakari tsikarika ikaratzi kaari otzimayetanta itsipatari, iriima pashinepayeeni ontzimayete itsipatari.

⁸ Ikaratzi kaari aavakaachaneriita, nokantziri: Iro aritatsi pisaikashivaitaiya eero otzimi pitsipatari, nokempitara naaka. Irojatzira nokantayetzitariri ikaratzi kamayetatsiri itsipari. ⁹ Irooma terika pimatero piñaakotanetya, ontzimatyete pintsipatayetai. Tema iro aritatsi pintsipatai, ari onkantya eero piñaantaro ayimavaitemi.

¹⁰ Okaratzi jünataitakari, aavakainchari, nokantziro: Te arite pookavakaayetai. Tera naaka kanterone iroka, aña iriitakera Avinkatharite. ¹¹ Aririka pookavakaiya, iro aritatsi pisaikashivaitaiya apaniro eero pitsipataa. Irooma eerorika, kantatsi pimpiyashitairi piimejanori. Eerokaite jüimetaitari, te arite pookayetero piinatakari.

¹² Nokantayetziri pashineete: Iyekiite, tzi matsirika piinatarika kaari kempisantatsine, ontzimatyete poisokerotyaa, aapatziyako-takamirorika iroori. Ari nokantziri naaka, iro kantacha tera iri Avinkatharite shintsiventajaantemirone. ¹³ Ari okempitzitari, aparoni tsinane oimetariri kaari kempisantatsine, ontzimatyete oisokerotyaa irirori, jaapatziyakotakarorika. ¹⁴ Tema okantavetaka te inkempisantanzinkarite oime, itasorentsishiretakaitairi irirori, iroora kantakaanakerori iinaka. Ari ikempitzitari, aparoni shirampari kempisantaneri, iinantarori kaari kempisantatsine, itasorentsishire-takaitairo iroori, iriira kantakaanakerori oimeka. Irooma aririka irookavakaakya, kempitakara eero javisakoshireyetai irovaiyane. Irooma itsipatavakaara, intasorentsishiretakaaayetai eejatzi irovaiyane. ¹⁵ Iro kantamaitacha, inkoverika irookavakaiya, kaari kempisantatsine, kantatsi irimatero. Tekatsimaita shintsiventerine eero jookavakaa, akantayetai "Iyekiite," eejatzi akantayetai "Chookiite," aayetziriri kaari kempisantatsine. Irooma kantatsirika aapatziyavakaiya kameethaini, iroora ikoviri Pava. ¹⁶ Eeroka jünataitakari, tera piyotero, kempitaka eerokatakera kantakaanterone iravisakoshiretantaiyaari piime. Eeroka jüimetaitakari, tera piyotero, kempitaka eerokatakera kantakaanterone avisakoshiretantaiyaari piina.

¹⁷ Ari okantari. Tsikara akantayeta asaikayetzi, eerora athavaavaitaro ovashiñeero tsika akantapiinta. Iroora ikovakairi Avinkatharite, tema ari akantayetzitari ikaimashireyetai Pava. Irootake nokantantapiintakeri naaka irantayeetero nareetayetarira kempisantanzinkariite tsikarika japatotaiyani. ¹⁸ Thame oshiyakaaventavakero, aparoni shirampari itzimi totameshitainchari, irashi irovatyeeerora tsika ikantaka. Terika intomeshitaanitya jetantanakarori ikempisantantaari, tekatsi ompaitya intomeshitaanitaiyaari iroñaaka. ¹⁹ Tekatsira ompaitya aakarika totameshitainiri, terika antomeshitaanitya. Iro kovajanotachari antayetai ikantairi Pava amayetai. ²⁰ Arira ankantayetai yaari maaroiteni, eerora athavaavaitaro ovashiñeero tsikarika akantayeta ovakera ikaimashireyetai Pava. ²¹ Ari okempitari eejatzi. Eerokarika omperantaari ikaimashireyetai kamiri Pava, eero okantzimoshirevaitami. Irooma

aririka irothataakaapaintyaaro omperatamiri pishitovai, pimatero. ²² Ikarayetzi omperavaitaari ikaimashireyetairi Avinkatharite, ontzimatyē inkinkishiretya isaikakaashivaitaarira. Ikarayetzi kaari jomperanayeetari ikaimashiretantaariri, okempivaitaarora iroñaaka iromperatanemi irinaatyē Cristo. ²³ Tema Pava pinakoventaperotaimi onantari jashiyetaami, iro aritatsi eero pikempitakotaari iroñaaka omperanataari, ishintsiventavaitaitziri irimonkaratero ikovakaashitariri pashine atziri. ²⁴ Iyekiite, ontzimatyē maaroitēni eerora athavaavaitaro tsikara akantayetara ikaimashiretantairi Pava okanta atsipashireyetantaariri.

²⁵ Iroñaaka nakayeteri ikaratzi osampitakoventzirori evankaroite. Tera ontzime ikantakaantairi Avinkatharite okantakota iroka, iro kantacha nonkantēmi naaka okaratzi nokinkishiretakotarori. Iriira Avinkatharite neshinonkataanari okanta paventaayetantaanari naaka. ²⁶ Jiroka okaratzi nokinkishiretakotarori: Tema asaikimopaiteyetatziirora iroñaaka tsika jashinonkaavaiyetaita, iro aritatsi pashi povayetairo tsika pikantayetara pisaikayetzira iroñaaka. ²⁷ Thame oshiyakaaventavakero, otzimirika eeroka piina, te aritzi pintsiparyeeyaro. Terika ontzime piina, eero pikokovatzi pintsipatya. ²⁸ Irooma aririka pintsipatakya, tera pantero kaariperori. Ari okempitzitari aririka ontsipatya evankaro otzimi ikampitantaitakeri aantyaariri shirampari, tera antero kaariperori. Iro kantacha ikaratzi aavakaayetachari, aritake iriñaayetake pomerentsitzimotyāarine. Intaanira nokantashitami naaka onkantya eero piñaantayetaro pomerentsitzimovaiyetyāamiri eerokaite. ²⁹ Iyekiite, kempitaka irootantsi omonkarapaitetya. Ari etanakyāaro iroñaaka, ikaratzi tzimayetatsiri iinaite, ontzimatyē inkempitakaantairo terikami ontzimayete. ³⁰ Ikarayetzi iraavaiyetachari, ontzimatyē inkempitakaantairo tekatsi ompaitya iriraavaitantyaari. Ikaratzi kimoshirevaiyetatsiri, ontzimatyē inkempitakaantayetairo tekatsi ompaitya inkimoshirevaitantyaari. Ikarayetzi amanantayetatsiri opaiyetarika, ontzimatyē inkempitakaantairo te iriimi ashiyetyāarone. ³¹ Itzimirika otzimimoyetziri opaiyetarika jaka, ontzimatyē inkempitakaantairo, te apantaperotajaantyaaro. Tema irootzimatake ompeyashivaiyetaiya okaratzi tzimayetatsiri kipatsiki, okaratzi antapiintayevetakari.

³² Irootakera nokovakoyetaimiri eerokaite eero pikinkishiretakovaitantaro maaroni iroka. Ikaratzi kaari tsipayetachane, inkamaityāaro irantanairo ikoviri Avinkatharite, tsika onkantya irinimotakaantyaariri. ³³ Iriima ikaratzi aavakainchari, ontzimatyē irinimotakaayetairo itsipatari, ontzimatyē inkinkishiretakotapiintairo tzimayetatsiri jaka kipatsiki. ³⁴ Ņaakero, apitera onkantya iroshiretakotapiintaiyaari. Ari okempitzitari eejatzi tsinane kaari tsipatachane, eejatzi evankaro, kantatsi onkamaityāaro ikoviri Avinkatharite, tsikarika opaiyetari antayetziri eejatzi okaratzi okinkishireyetari. Irooma okaratzi tsipayetainchari, ontzimatyē onimotakairi oime, onkinkishiretakotairo eejatzi tzimayetatsiri jaka kipatsiki. ³⁵ Tera noshintsiventatyēemi nokantantayetamirori iroka. Aña iro aritatsi nonkantayetemiro onkantya nominthatakaantayetyāamiri pantayetairo onkarate

kameethatzimotemine, ari onkantya pinkamaiperotantaiyaariri Avinkatharite.

³⁶ Tzimatsirika ashityaarone irevankarote antarokitaintsiri, iriñaakerorika aritatsi ontsipatya, kantatsi omatero, te onkaariperote. Aavakaavaitya.* ³⁷ Iriima ashitarori evankaro, kaari kovatsine ontsipatya, kameethatake eejatzi okaratzi jantakeri, tema iro ikovakeri iranteri irirori. ³⁸ Ari okantari. Aririka aavakaakya irevankarote, jantakero kameethari irika. Irooma eerorika itsipatakaaro, jantajaantakerora kameethatajaantatsiri.

³⁹ Aparoni iinaitari, okovaperotatya ontsipatapiintyaari oime eenirora aavakaa. Irooma aririka inkamimotakero, osaikashivaitaara iroori, kantatsi agai pashine oime, iro kantacha ontzimatyekempisantzinkarite eejatzi irirori. ⁴⁰ Iro kantacha tzimatsi nokinkishiretari naaka, arira onkimoshireperoteri iroka osaikashivaitaiya, eerorika agai pashine. Kempitakara Itasorenka Pava ñaavaitakaanarori iroka.

8

Ovaritentsi jashitakaitariri oshiyakaarontsi

¹ Iroñaaka nakayeteri osampitakoventzirori ovaritentsi jashitakaay-eetariri oshiyakaarontsi. Tzimatsi opaiyeta ayotakotayetzirori irokapayeeni, kaari jiyotayetzi pashine kempisantzinkariite, arira onkantakemi asagaaventzimotyaari. Eerora amatziro iroka, aña iro aritatsi etakoyetaiyaari irikaite, ankokovayetairo antharomentashiretakaantyaariri. ² Arira okanta itzimayetantari asagaaventavaitachari, kantatsiri: “Naaka iyoperotaneri.” Iro kantacha tekeraatara iriyotanetya ikaratzi kantayetatsiri. ³ Iriima Pava jiyoyetziri irirori ikaratzi etakotaariri.

⁴ Nakavakeri iroñaaka osampitakoventzirori ovaritentsi jashitakaay-eetariri oshiyakaarontsi. Tema ayotaiyini aakaite ipaitarika ikantay-eetziri oshiyakaarontsi, te ontzimimotaajateri iriñaantare. Tera intzimayete pashine pavatatsine, aña apatziro ikanta Pavajanori. ⁵ Niyotzi tzimayetatsi jaka kipatsiki oshiyakaarontsi ivavanetashiitakari, eejatzi ikaratzi tzimayetatsiri inkiteki ivavanetashivaitaitakari. Iriiyetakera ipaitashivaitapiintakari, ikantaitzi: “pava,” pashine ikantaitzi “novinkatharite.” ⁶ Irooma aakaite, aparoni ikanta apaitziri “Pava.” Iriitake ashitairi, itzimi ovetsikayetakero maaroni. Iriira kantakaarori atzimayetantari. Ari okempitari eejatzi, aparonira apaitziri “Novinkatharite.” Iriitakera Jesucristo, itzimi jovetsikakaayeetakeri maaroni. Iriira kantakaarori okanta añaantayetaari.

⁷ Iro kantacha tzimatsi osheki kaari iyotakoterone iroka. Irootake itzimayetantari ametapiintakarori jashitakaari ovaritentsi oshiyakaarontsi, irovimaityaaroya ovaritentsika. Irikaite atziriite, ikaratzi matapiintavetakarori, okantavetaa ikempisantayetai, eentashirera ikantayetaka iroñaaka. Aririka irovayetaiyaaro ovaritentsika onkempitzimotyaari jantakero kaariperori. ⁸ Iro kantacha tera iro ovayetari matakairone irakameethatantairi Pava. Tema ontzimerika ovaritentsi apinkapiintane, te antero kaariperori. Aririka antzivaivetakyaaromi iroka, tera ovameethashiretai eejatzi. ⁹ Iro

* **7:36** Kantakotachari jaka “ashitarori irevankarote,” irijatziro kantakotachari kampilantakerori iinantaaro evankaroka.

kantacha ontzimatyē paamaventayetya, potzikashirevaitzirikari eentashireriite, pinkantayete: “Nosaikashivaita naaka, kantatsi novayetyaari ipaiyetarika.”¹⁰ Pinkinkishiretakotero opaita avisatsineri irokityaami irikaite eentashiretaneri. Okempitaya iriñeemi povavaiitya janta jashitakaayeetari ovaritentsi oshiyakaarontsi. Okantavetaka pikantapiintayevetaka eerokaite: “Niyotzi naaka, te ontzimajaante irañaaantare irika oshiyakaarontsi,” aamaashityaara kantatsi irimatanakero iroyaari irirori.¹¹ Arira onkantya irika eentashireri, irantantanakyaarori irirori kaariperotzimotziriri. Eerokatakera kantakaashitakyaarone. ¿Tema pipaitayevetaari “Iyekiite?” ¿Tema ikamimentayetaari irirori Cristo?¹² Arira pikenakaakerori eeroka okanta pikaariperotakaantakariri irikaite. Povatsiperotakerira, peentashireperotakaakeri. Aña pikaariperotzimomaitakari eejatzi eeroka Cristo.¹³ Irootakera eeromi novantapiintataitaariimi naaka vathatsi, ari onkantya eero noitzipinaashiretantari ikaratzi nopaiyetairi “Iyekiite.”

9

Irimonkarayeeteneriri Otyaantajanoriite

¹ ¿Eeroma okantzi naaka nosaikashivaitya? ¿Kaarima naaka Otyaantajanori ñaajaantakeriri Jesús, Avinkatharite? ¿Kaarima naaka kempisantakaajaantaimiriri Avinkatharite? ² Kempitaka tzymayetatsi pashine kaari iyotenane naakara Otyaantajanori. Irooma eerokaite piyotaiyini, tema eerokayetake ikempisantakaayetai Avinkatharite nokinkithatakoyetaimirira, iroora oñaakantzirori naakatakera Otyaantajanori.

³ Jiroka nonkanteriri ikaratzi ñaaventavaitanari: ⁴ ¿Tema aritzi intziy-eetena naakaite? ⁵ ¿Eeroma aritzi naaka ontzime notsipatari, kempisantsitzi eejatzi? Aririka ontzime, ¿eeroma aritzi nontsipatanakyaaro janta pisaikaiyini eerokaite? Iroora jimatapiintakeri pashine Otyaantajanoriite, iro jimatapiintzitari ikaratzi jirentzitari Avinkatharite, eejatzi Cefas.* ⁶ Piyotaiyini eerokaite eekero nantavaitatzi naaka, onkantya naantyaari nañaantyaari, irojatzi jantziri Bernabé. ¿Intaanima nokantakaayetakaro naakaite te ishineyeetenaro novashaantero nantavaire nonkinkithatakantyaari? ⁷ Pinkinkishiretakoteroi tsika ikanta ovayiri tzimatsiri ijevare. ¿Aritsima impinateri ijevare impantyaariri irovarite? Ari ikempitzitari pankivaitatsiri, ¿Eeroma aritzi irovaiyaaro ivankire? Eejatzi ikempitzitari piravaitachari, ¿eeroma aritzi iranintaiyaari ipira?†

⁸ ¿Pikinkishiretama eerokaite okaratzi nokantayetakemiri iroora jametashimatsitaiyarini atziririite? Aña irojatzira oñaaventakotzitaitakari Ikantakaantaitane. ⁹ Tema josankinatzitakaranki Moisés-ni, kantatsiri: Aririka pantavaitakairi aparoni piratsi, te arite intasheneentavaite. ¿Pikinkishiretama intaanira piratsi joshiretakotaka Pava ikantantakari? ¹⁰ ¡Tera! Aña aakayetataike joshiyakaaventaitakeri. Irojatzira joshiyakaaventzityeetakairi ikantaitake: Tzimatsirika pankivaitaneri, tzimatsirika otekakivaitaneri, iro jimatantarori iroka onkantya irovantaiyaarori.

* 9:5 Ikantayeetzi jaka “Cefas,” iriitakera Pedro. † 9:7 Kantakotachari jaka “ipira,” iriira cabra-payeeni, tsika itzimi jirayeetapiintziri ichochone.

11 Ari okempitzitari, tema naakaite aventuraashiretakaayetaamiri, ¿Eeroma aritzi pimpayetaina nañaantyaari? 12 Iroora pantapiintakeneriri pashinepayeeni janta. ¿Eeroma aritzi pimatataitenaro naakaite? Iro kantacha, tera noshintsiventapiintemi nonkantemiro iroka. Aña amave nokantaiyakero. Tema te nonkovaiyeni nomanonkemi eerokaite petanakarora pikempisantairora Kameethari Ñaantsi noñaaventayetaimirira Cristo.

13 ¿Tema piyotaiyeni jovapiintaro omperatasorentsitaari tzimakaan-tatsiri okaratzi jashitakaitarori tasorentsipankoki? ¿Tema piyotaiyeni ikaratzi piratsi jashitakaitariri Pava pomepirinimentotsiki, oshine-taantsitzi irovayetyaari omperatasorentsitaari? 14 Arira okempitzitari eejatzi okaratzi ikantakaantanari Avinkatharite nokinkithayetairora Kameethari Ñaantsi, ontzimatye impinayeetaina nantantyaarori.

15 Tera noshintsiventemi pairani nosaikimotantakamiri pimayetenaro. Tera noshintsiventemi eejatzi iroñaaka okaratzi nosankinatantamiri. Aña iro nokovataike nonkamemi naaka, tekera intzimanakeeta impaitya kantatsineri: “Tera kyaaryoo onatye okaratzi jasagaaventavaitakari Pablo.” 16 Tera nasagaaventavaityaaro naaka nokinkithatakaayetaimiro Kameethari Ñaantsi. Aña kempivaitakara iriira Pava shintsiventanari nantairo, okantavetaka te naaka minthatashivaityaarone. Eerorika nomatairo iroka. ¡kantamacheetana naaka!

17 Naakami kovashivaitakyaarone nomatero, ari nonkovovatakeromi impinayeetena. Aña Pava ovataikenari nomayetairo iroka. 18 Arira okantaka, tekatsira ompaitya noyaaventantyaari pimpinayetaina eerokaite. Tema nokempitakaantaro iroomi impinayeetenarimi okaratzi noñeero nokimoshiretai. Tema iroora nokimoshiretantaari iroñaaka tera nonkovakotaimiro okaratzi nokinkithatakaayetaimiro Kameethari Ñaantsi. 19 Arira nokenakairo nosaikashivaitantaari, tekatsi impaitya shintsiventavaitenari ipinatanara. Iro kantacha naakatajaantake kempitakaantacha onampitaari. Tema ari onkantya navisakoshiretakaantaiyaari osheki atziri. 20 Arira nokantzitaro eejatzi nontsipatyaaririka nosheninkapayeeni judío, nomatzitarora okaratzi jameyeteri iriroriite, ari onkantya iravisakoshireyetan-taiyaari. Irojatzira nomatzitari nonkempiyaari pankiventarori Ikantakaantaitane, nomonkaratziro naaka eejatzi, okantavetaka niyovetaka tekatsi shintsiventenane nompankiventyaaro, tema ari onkantya iravisakoshireyetantaiyaari. 21 Ari okantzitari, aririka nonkarateri kaari kemakotaajaterone Ikantakaantaitane, nokempitakotari iriroriite, ari onkantya iravisakoshireyetantaiyaari. Iro kantacha tera nompiyathatajaantyaari Pava, tema ontzimatye nomonkarayero ikantanari Cristo nantero. 22 Ari okempitzitari, aririka nonkarateri eentashirevaitaneri, nokempitakotari jantayetziri iriroriite, ari onkantya iravisakoshireyetantaiyaari. Ari nokempitayetziriri maaroitani nashiyetachari atziriite, ari onkantya iravisakoshireyetantaiyaari tsikarika inkarate iriroriite. 23 Iro nomayetantaro maaroni iroka onkantya nonkinkithatakaantantyaarori Kameethari Ñaantsi, ari onkantya nonkarayetantaiyaari eejatzi naaka, itasonkaventayeetaanara.

²⁴ ¿Tema pinkinkishiretero tsika ikanta monkatziyavakaachari ishiyeeyani onkanya iriñeetantyaariri intzime etyaarone irareetya? Aparonira inkantya etyaarone irareetya, iriitakera impinayeeteri. Arira pinkempitayetiaaari eerokaite. ²⁵ Ikaratzi ñaantapiintakarori onkanya irimonkatziyavakaantyaari, ontzimatyera inkempoyaavainetya, iriñaashivaityaaro intzitayetyaro okaratzi ineveyetari. Iroora jimatantayetarori iroka onkanya impinayeetantyaariri, iramathaiyeetantaityaari shivithatapo. Iro kantamaitacha sampiyanetatsi iroka. Iroora aakaite, okaratzi oshiyakaaventachari impinayeetairi, eerora othonkaneta. ²⁶ Irootakera noshiyakaaventantapiintarori naaka okempivaitaro noshiyatyeemi, te nontempaavaitya. Nokempitakaantaro noñaashintsivaityaaroni nonkaposante, te nonkaposashivaityaaro tampyeenka. ²⁷ Okaratzi noñaashivaitakaro notziventavaitaka, nokempitakaantavaitakero novatha nomperatatyeeyaaroni. Irootakera nomatantakarori, ari onkanya eero ikempitakaantyeetantaanari joiishitayeetziri, eero amenaashivaitanta nokinkithatakaantapiintakera.

10

Ikaminaaventaitziro okaratzi iñaapinkathatashiyeetari

¹ Iyekiite, eero apeyakotaro tsika okanta iñaayetakeri avaisatziite. Iro ipampithatake aparoni menkori janta tsika te inampiitaro. Jimontyaayetakaro inkaare, joviryaaatitapaintakeneri. ² Arira joñaakantakero javentaashiretakari Moisés-ni, ipampithatakeri menkori, jimontyaakaro inkaare.* ³ Jovaiyakaroni eejatzi avaisatziite okaratzi itasonkaventayeetakeri. ⁴ Jimiretaiyakaroni jiña itasonkaventayeetakeri oshitovaatzimotakeri shirantaaki. Tema iriitajaantakera Cristo tsipashireyetakariri, iri oñaakakeriri jiña shirantaaki. Aña iri Cristo kempivaitakarori iroka shirantaa. ⁵ Iro kantacha, tzimatsi osheki iriroriite kaari irinimote Pava, irootakera ikamakaantantayetakariri tsika te inampiitaro.

⁶ Okaratzi avisaintsiri, tzimatsira oshiyakaaventakairi, ari onkanya eero akempitantari iriroriite, anevyetyaaro antero kaariperori. ⁷ Iroora eero aritanta aakaite ankempiyaari pashineete itharomentavaita iñaapinkathatashivaitari oshiyakaarontsi. Tema irootake jimayetakeri avaisatziite pairani, jiroka ikinkithatakoyeetakeriri: Ithointaiyakani atziri, jovavaitaiyani, jiravaitaiyini.

Ari ikatziyeeyanakani itharomentashivaitaiyanakani.†

⁸ Ari okempitari eejatzi, te arite antayetero kamaarotatsiri. Irojatz jantayetakeri avaisatziite, irootakera iñaantayetakarori ikamakaantake aparoni kitaite 23,000 atziri.‡ ⁹ Ari okempitzitakari eejatzi te aritzi ovatsimayeri Pava. Irojatz jimayetakeri pairani iriroriite, irootakera jatsikayetantakariri maranke.§ ¹⁰ Ari okempitzitari eejatzi te aritzi

* **10:2** Iroora jimayetakeri kempitakarori oviinkaantaantsi iroñaaka, tema aririka iroviinkaantayeetya, joñaakantairo tzimatsi javentaashiretanaari. † **10:7** Okaratzi ikantakoyeetziri jaka “itharomentashivaita,” iro jantakeri pairani ivaisatziite judío-payeeni jovetsikake oshiyakaarontsi kempivaitariri iryaani vaca, iri joimoshirenkaventaiyarini, iñaapinkathavaitziri irika oshiyakaarontsi. Pamenero eejatzi “Tsika Ikantayeetziro Ñaantsipayeeni” tsika okantakota “Ikantakaantaitane.” ‡ **10:8** Pamenero eejatzi “Tsika Ikantayeetziro Ñaantsipayeeni” tsika okantakota “Balaam.” § **10:9** Pamenero eejatzi “Tsika Ikantayeetziro Ñaantsipayeeni” tsika okantakota “Moisés.”

ankiñaanevaite. Irojatzira jimayetzitakari. Iroora iñaantayetakarori japerotakeri ipaiyeetziri “Aperotantaneri.”**¹¹ Maaroni irokapayeeni avisayetaintsiri, irootakera joshiyakaaventayeetakairi, josankinatakoyeetakero onkanta iriyotaayetantairori iroñaaka aakaite, tema asaikapaitetantatyaaro othonkimataara kipatsi.¹² Paamaventayetaiya eerokaite. Eero pikantayetzi, “Eerora nomatataitziro naaka iroka,” omapokashitakari pimatankero eejatzi eeroka.¹³ Iro kantacha piñaakerorika pinevetashirevaityaaro, pinkinkishiretero tera apaniro pikantaka eeroka, aña jimatataikero ikitsirinkayetakero pashine atziriiite. Kinataneri jinatzi Pava, eero ishinetzimi irirori irinevshireperotakaityaamiro kaari pinkitsirinke. Aririka piñaakero pinevetashirevaitya, iriitajaantakera Pava oñaakemirone tsika pinkantya pinkitsirinkantyaarori, onkempivaitanakyaaro pishiyapithatatyeeeromi.

¹⁴ Netakotaneete, irootakera pinkempitakaantantyaarori pishiyapithatatyeeeromi, piñaayeririka pashineete iroimoshirenkero iñaapinkathavaiziri oshiyakaarontsi.¹⁵ Iroñaaka tzimatsi nonkantayetemiri, nonkempitakaantayeemi iyotaneri pinatyemi nonkantemirora. Pinkinkishiretakoyeterora.¹⁶ Tema apatotapiintaiyanira iravaitaiyini, akinkishiretakotziro iñaañaaventakeriranki Cristo, imiretaiyakarini iriyotaaneete, ¿Kaarima iroka ovithaavakaantsi, apatoyetaara oimoshirenkiri Cristo ikapathainkatzimentakai? Aririka ampetoryeero tanta, ¿Kaarima iroka ovithaavakaantsi, oimoshirenkirora ivatha Cristo, akinkishiretakotziro ikamimentayetakai?¹⁷ Ari okanta, aririka ovayetakyaaro, intzimayevetakya osheki akarataiyini apatotaiyani, maaroni ovaiyaroni tanta jovetsikayeetakeri apapatharoini. Ari akantayetaari aakaite, akempitayetaaro apapathatatsiri.¹⁸ Ari ikempitayetari eejatzi nosheninkapayeeni Israel-mirinkaite, jovithaavakaayeta eejatzi iriroriite, itaayetairo jashitakaariri Pava janta pomepirinimentotsiki.¹⁹ Irootakera kempitaitakarori okaratzi jantapiintayetakari pashinesatzi atziriiite ipometayetziniri ivavanevaitashitari. ¿Piñaajaantakema nokantatziira añaanetatsira ikaratzi ivavanevaitashitakari?²⁰ ¡Tera! Iro kantzimaitacha tzimataitatsira peyari amamenavaitachari, iri ikempitakaantakeri ivavane, iriitake jashitakaantapiintayetakari irovarite. Aña kaarira Pava irashitakaayetya irovarite. Irootakera kaari nokovakaayetzimiri eerokaite pinkempiyayetyaari povayetaiyaaro okaratzi jashitakaavaitashitariri peyariite, povithagaarikari iriroriite.²¹ Tera aritzi pimiretyaaro otzimi amiretapiintari akinkishiretakotziri Avinkatharite, pimatakerorika pimiretapiintakaro okaratzi jashitakaayeetariri peyari. Ari okempitzitari, tera aritzi poyaaro otzimi ovapiintari akinkishiretakotziri Avinkatharite, pimatakerorika povapiintakaro okaratzi jashitakaayeetariri peyari.²² ¿Akovatziima ovatsimayeri Avinkatharite? ¿Anayirima otzimira irirori ishintsinka?

¿Arima notzikashirevaitantake iñaapinkathashireyetairi Pava?

²³ Jiroka ikantayeetzi: “Ishineyeeanaro nantayetero tsikarika ompaiyetya.” Iro kantacha tera apantaro maaroni irantayeetero. Aritake okantavetaka, ishineyetairo antayetero tsikarika

** 10:10 Pamenero eejatzi “Tsika Ikantayeetziro Ñaantsipayeeni” tsika okantakota “Coré.”

ompaiyetya. Iro kantacha tzimayetatsira opaita antayetziri kaari minthatakaiyaarine pashinepayeeni irantayetairo kameethari. ²⁴ Tera aritzi intaani ankinkishiretakovaityaaro akovayetziri aakaite, aña iro aritatsi añaashintsiventaiyaaro kameethatzimoterine pashinepayeeni. ²⁵ Aririka pamananzimate vathatsi, ero posampitakoventavaitziri, pinkante: “¿Ipoñaatyaama irika vathatsi janta ipomeyeetziniri oshiyakaantsi?” Aña pamananteri, poyaari. ²⁶ Tema iri Avinkatharite, ashitari ikaratzi tzimayetatsiri kipatsiki. ²⁷ Ari okempitzitari, aririka inkaimemi payooteri kaari kempisantatsine, payooteri pikovirika. Ero posampitakoventavaitziri pinkante: “¿Ipoñaatyaama irika vathatsi janta ipomeyeetziniri oshiyakaantsi?” Aña poyaari. ²⁸ Irooma tzimatsirika kamantemineri, inkantemi: “Irika vathatsi ipoñaatya janta ipomeyeetziniri oshiyakaantsi,” eerora povari. Iroora pimatantakarori iroka pikinkishiretakotanakari kantakemiri, pikinkishiretanaka eejatzi kantatsi irovaariperoshiretante. ²⁹ Tema nokantakemira “kantatsi irovaariperoshiretante,” te iro nonkantakote irovaariperoshiretemi eeroka, aña iri nokantakotzi itzimi kamantakemiri, kantatsira irovaariperoshireteri irirori. Kempitaka ari posampitanakena naaka, pinkante: “¿Opaitama nontzitantavaiyaariri naaka intaanimacheeni ikinkishiretakotana pashineka atziri? ³⁰ Tema nopaasoonkeventziri Pava noñaayetziro novari, ¿opaitama nonkinkishiretakotantyaarori onkarate inkishimaitenari?”

³¹ Jiroka nakemi: Aririka povavaiyetya, pinkinkishiretakoterora, pinkantashirete: “Tzimatsirika ñaayetenaneri novavaiya, ¿arima notzikashirevaitakeri irika iñaapinkathashiretairi Pava?” Arira pinkempitzityaarori pimirevaiya, eejatzi pantayetairo tsikarika opaiyetarika. ³² Ontzimatyepaamaventaiya ero poitzipinashiretantari Judío-yetatsiri, kaari judío-yetatsine, ikaratzi pikaratapiintziri papatoventari Pava, maaroni. ³³ Irootakera nantziri naaka, nopankiventaro nonimotakaanayetyaari maaroni atziriite okaratzi nantayetziri. Tera intaani nantero kameethatzimotanari naaka, aña iro nantzi onkarate kameethatzimoterine pashinepayeeni, ari onkantya iravisakoshiretantaiyaari.

11

¹ Pinkempitakotaiyaanaro naaka. Iroora nomatziri naaka, nokempitakotari Cristo.

Ovashikainaro tsinaneete

² Notharomentaiyami iroñaaka, tema pikamaitakaro okaratzi nametakaakamiri, okaratzi niyotaakemiri. ³ Iro kantacha, jiroka nokoviri piyotero: Iriira Cristo ijevaritari shirampariite. Iriima shirampariite iriira ojevaritari tsinaneete. Iriima Pava iriira ijevaritari Cristo.* ⁴ Okaratzi ametapiintakari ashiramparitzika, te apashikainata aririka añañaate, aririka ankinkithatakaante. Aririkami ampashikainatzimotantakyaami, ovinkatharyaakero

* **11:3** Kantakotachari jaka “ijevaritari,” irojatzira kantakotachari “iitoitari.” Tema iroovaitake okaratzi saikantairi aitoki otzimi kinkishiretakairi, akovantayetari antayetero akovayetziri, kempitavaitaka iroomi aito jevatainemi antayetero opaiyetarika. Kantatsira ankante: “Aitotari Cristo.” Irojatziki kempitakarori aririka ankante: “Ijevatai Cristo.”

aito.† ⁵ Irooma tsinaneete kaari pashikainatachane oñaañaatayetzira, okinkithatakaantayetzi, ovinkatharyaantakera. Okempitakovaitakaro tsinanepayeeni ameezirori oishi. ⁶ Aparoni tsinane kaari kovatsine ompashikainatya, ameeperotaiteroty oishi. Tema maaroni jiyotayeetzi pashiventaantsira onatzi, ontzimatyeeera ompashikainatya. ⁷ Iriima shirampariite eero ipashikainavaita irirori, tema ikempitakoyetari Pava, iriira Pava ovaneenkatakaarori. Irooma tsinane, iri shirampari ovaneenkatakaarori. ⁸ Tema pairani ovakera jovetsikantakarori Pava etanakarori tsinane, iroora jaake ivatha shirampari jovetsikantakarori. Irooma ovakera jovetsikantakarori Pava etanakarori shirampari, tera iro iraaake ovatha tsinane. ⁹ Ari okempitizitakari, ovakera Pava jovetsikantarori tsinane iriira jovetsikajaantakerori shirampari, tema tekatsi intsipavaiatya. Iriima shirampari, tera iro irovetsikaitene tsinane. ¹⁰ Irootakera ompashikainatantyaari tsinane onkantya oñaakantantyaarori tzimatsira oñaapinkathatane iroori, ari onkantya onimotakaantyaarori eejatzi manikariite. ¹¹ Te ontzimashitya tsinane, te intzimashitya shirampari, aña apiteroite jashitari Avinkatharite, ikovityaavakaa apitero. ¹² Tema etanakarori tsinane ivatha shirampari jovetsikayeetake. Iro kantacha eejatzi, ikaratzi shiramparitaatsiri iroñaaka, iro tsinane ovaiyantayetairiri. Tema apiteroka iriira Pava kantakaarori itzimayetantari. ¹³ ¿Ipaitema pikinkishiretakotarori iroñaaka okaratzi nokantayetakemiri? ¿Aritatsima tsinanepayeeni oñaañaateri Pava eero opashikainata? ¹⁴ Aakaite ashiramparizika iroñaaka, tera ametaro osanthaayetero aishi, aritake ampashiventakya. ¹⁵ Irooma tsinaneete, irootake ovaneenkatakaarori. Kempivaitaka iroomi oishi oshiyanyakyaarone ovashikainaro. ¹⁶ Tzimatsirika janta kovatsiri inkisakoshiretyaaro, jiroka nonkanteriri: Irootajaantakera nametapiintakari naaka niyotaantziro. Irojatzi ikantapiintayetziri apatoventari Pava tsikarikapayeeni janta.

Amenaashivaitara joimoshirenkaitziro irayootane Avinkatharite

¹⁷ Iro kantamaitacha, tzimatsira pashine nonkantakotemiri, eerora notharomentakotamiro. Tema te onkameethatzimotena pantapiintakeri papatotaiyani. Onkaratemi kameethatzimotemine, irojatzitaitakera jovasankitaaventaitakemiri. ¹⁸ Tema nokemake ikamantayetakena pinashiyetavakaaka janta papatotapiintaiyani. Iro nonkempisanterimi, ¹⁹ tema iro avisapiintatsineri iroka. Kempitaka tzimayetatsi kovashivaitachaneri inkantakotaiteri “Iriira iriiperori irika.” ²⁰ Arira okempitapiintari papatotaiyani eerokaite payootavakaiyani, amenaashivaitara poimoshirenkiro apaiyetziri “Irayootane Avinkatharite.” ²¹ Tema povapiintakaro thaankiperoini pashitari. Tasheneenta ikantayeta pashinepayeeni. Tzimatsi pashine shinkivaiyetachari. ²² ¿Arima onkantyaari? ¿Tekatsima pipankopayeeni tsika povapiintayetyaaro pashitari, tsika piravaitapiinte? ¿Pimanintatziirima ikaratzi apatotapiintachari iñaapinkathayetzirira Pava? ¿Pithainkavaitatziirima kovityaavaitatsiri? ¿Pikinkishiretama ari nontharomentakyaamiro? Eerora.

† **11:4** Kantakotachari jaka “ovinkatharyaakero aito.” Tera ayotakoperotajaantero opaita kantakotachari “aito.” Tema tzimayetatsi kantayetsiri iri Cristo oshiyakaaventari “aito.” Tzimatsi pashine kantayetsiri iroora kantakotachari “aitojanori.” Tema aririka ampashikainatya añaañaate, akempitakotakarora tsinane. Ovinkatharyaayetakera pashinepayeeni.

*Opoñaantanakari irayootane Avinkatharite**(Mt. 26.26-29; Mr. 14.22-25; Lc. 22.14-20)*

²³ Okaratzi niyotaakemiri pairani okantakota opoñaantanakari “Irayootane Avinkatharite,” iriitakera Avinkatharite iyotaakenarori. Jirokatakera: Okantaranki tsireni tekera impithokashitaityaari Avinkatharite Jesús, jaakero tanta, ²⁴ ipaasoonkeventakero, ipetoryaakero, ipoña ikantake: “Poyaaro, novatha onatzi, tema iro kamimentemine. Irootakera pinkinkishiretantapiintyaanari.” ²⁵ Ari ikempitaakero eejatzi ikaratakero jovaiyani, jaakotakero imiretairi, ikantzi: “Niraane onatzi, irootakera shitovaatatsine onkantya iravisakoshiretantaiyaari osheki atziri. Irootakera pimatapiintairi aririka pimiretyaaro, aririka pinkinkishiretakotapiintena.” ²⁶ Arira povapiintaiyaaro, pimiretapiintaiyaaro eeroka, ari onkantya piyotakaantaiyaariri atziriite ikamimentayetai Avinkatharite. Irootakera pimatapiintayetairi irojatzii impiyantaiyaari Avinkatharite.

Ovaminthavaitashitakyaarone irayootane Avinkatharite

²⁷ Tzimatsirika ovaminthavaitashitakyaarone, iraminthavaitashitakyaarone, kempivaitakara iriitajaantakemi Avinkatharite inthainkavathatake, ithainkakero eejatzi iriraane. ²⁸ Aña iro aritatsi, tekera oyaaro, tekera irero, ontzimatyeeera ankinkishiretakotavakya kameethashiretakairika. ²⁹ Tzimatsirika ovashivaitakyaarone, irashivaitakyaarone kaari pampithashiretakoperoterone oshiyakaaventachari “ivatha,” arira irovasankitaitakeri. ³⁰ Irootakera itzimantayetairi shipetavaitatsiri, mantsiyavaitatsiri, tzimayetatsi makoryaayetaintsiri. ³¹ Irooma akinkishireperotanakarika tekera ovanakyaaro, eerora añaajaantziro irovasankitai Pava. ³² Iro kantacha aririka irovasankitaavaitakai, iñaantakaavaitatyeeerora inkempitakaantatyee aakatakemi itomijanori. Ari onkantya eero jovasankitaaperotantai apaata, ikempitakaantayetairi tsikara inkantayetairi osavisatziite.

³³ Iyeekiite, irootakera okovantari poyaakotavakaayetaiya eerokaite, eero posasatekavaita aririka papatotaiyaani payootavakaiyani. ³⁴ Pitashaatziirika, povanakya pipankoki tekera piyaatanakeeta, ari onkantya eero iñaakaantaitami papatotakya. Aririka nareetakya nonkivantemi, ari nothotyaakemiro niyotaaayetemi irokapayeeni.

12*Tasonkaventashiretaantsi*

¹ Iroñaaka nonkantemiro tsika okantakota tasonkaventashiretaantsi, Iyeekiite, te nonkove onkompitzimotyaaami. ² Piyotaiyini eeroka, pairani tekera pinkempisantayetanake, tzimapiintatsi pikenakaashitane, iminthashiretakaapiintashiitami piyaatashiteri oshiyakaarontsi kaari ñaavaitaajatatsine. ³ Irootakera nonkamantantyaamirori iroka: Intzimerika janta kinkithatakaantatsine, inkantapaake “¡Kamaarivé Jesús!” kaarira Itasorenka Pava ñaavaitakairine irika. Irooma aririka inkante, “Avinkatharite inatzi Jesús,” iriira Tasorentsinkantsi ñaavaitakairiri.

⁴ Aparoni inatzi Tasorentsinkantsi, iro kantacha tzimatsi osheki tsika ikenakayiro itasonkaventayetakai onkantya amatantyaarori. ⁵ Aparoni inatzi Avinkatharite, iro kantacha tzimatsi osheki tsika ankenakayero antavaitaineri irirori. ⁶ Aparoni ikanta Pava, iro

kantacha tzimatsi osheki tsika okanta opoñaantakari jimatakaayetairo opaiyetarika. ⁷ Maaroni aakaite, tzimayetatsi opaiyeta jimatakaayetairi Tasorentsinkantsi ari onkanya aminthatakaayetaiyaariri pashine kempisantzinkariite irantayetairo irirori kameethari. Arira ikenakairori irirori Tasorentsinkantsi joñaakanta, jimatakaayetairora opaiyetarika. ⁸ Thame oshiyakaaventavakero, tzimayetatsi itzimi itasonkaventake Tasorentsinkantsi ari okanta jiyotanetantari. Tzimatsi pashine itzimi itasonkaventake Tasorentsinkantsi ari okanta ikinkithatakotantarori okaratzi ipampithashiretanaari. ⁹ Tzimatsi pashine itzimi itasonkaventajaantake Tasorentsinkantsi ari okanta javentaashiretziitantaari. Tzimatsi pashine itzimi itasonkaventake Tasorentsinkantsi ari okanta itekatsitakaantantari. ¹⁰ Tzimatsi pashine itzimi jimatakaakeri irirori intasonkaventante, pashine itzimi jimatakaakeri irirori inkamantanterite, pashine itzimi jimatakaakeri irapiitakotairo okaratzi ikamantantakeri kamantanteri, onkanya iriñaantyaarori iriirika Tasorentsinkantsi matakaakeri inkamantantero. Tzimatsi pashine itzimi jimatakaake iriñaavaiyetero pashineyetsiri ñaantsi, tzimatsi pashine itzimi jimatakaake irovaakañaanetairo okaratzi iñaaventayeetakeri. ¹¹ Maaroni iroka irootakera itasonkaventantayetakeri Tasorentsinkantsi, jimatakaantakero tsikarika opaiyetarika. Aparoni ikanta Tasorentsinkantsi. Iriitajaantake matzirori itasonkaventayetakai aakaite, jimatakaayetairo okaratzi ikoviri irirori.

¹² Arira okantari ovithaavakaantayetaari, joshiyakaantayeetairo aakami ivatha Cristo. Tema tsikara akantavathayetara, irootakera matakaayetairori opaiyetarika. Arira akempitizitayetaari eejatzi aakaite, onashiyeta amayetairo opaiyetarika. ¹³ Tema aparoni ikanta Tasorentsinkantsi itzimi oviinkaatakaayetairi, ari okanta ovithaavakaantaari, onkantavetakya aakarika judío-payeeni, griegothatatsiri, omperataari, saikashivaitaari, maaroni. Okempivaitaaro maaroni antsipatavakagaiya aakaite arapiintayetairo jiña añaakaashiretantatsiri, oshiyakaaventakeri Tasorentsinkantsi.

¹⁴ Pinkinkishiretakotero tsika okanta avatha. Aparoni akanta avathaki, iro kantacha tzimatsi osheki onashiyeta opaiyetarika amayeteri. ¹⁵ ¿Kantatsima oñaavaite aitzii, oñaanatero ako, onkantero: “Te nirooperote naaka, te nonkempityaami eeroka pimatziro poirikayetziro opaiyetarika?” ¿Tema irooperote eejatzi aitzika? ¹⁶ ¿Kantatsima oñaavaite oyempita, oñaanatero oki, onkantero: “Te nirooperote naaka, te nonkempityaami eeroka piñaayetziro opaiyetarika?” ¿Tema irooperote eejatzi ayempita? ¹⁷ Iroomi iyoshiitachanemi oki avathaki, ¿arima onkantakemi ankeme? Iroomi iyoshiitachanemi ayempita, ¿arima onkantakemi ankemantyaaromi osankaane? ¹⁸ Ari okantari avatha. Tema iriira Pava matakero jovetsikakero, tsikara okantajaanta ikovake irovetsikero, ari onkanya onashiyetantyaari ompaityaarika omayeteri. ¹⁹ Arimi oshiyavakaiyaami maaroni tsikara okantayetara avatha, eeroty avathataromi. ²⁰ Arira okantari aparoni onatzi avatha, iro kantacha tzimatsi osheki onashiyeta opaiyetarika amatantayetyaarori. ²¹ ¿Kantatsima oñaavaite oki, oñaanatero ako, onkantero: “Naaka kovaperotajaantacha, irooma eeroka, tera?” ¿Kantatsima oñaavaite aito, onkempitakotyaaro okaratzi

oñaavaitakeri aitziz? ²² ¡Eerora omatziro! Aña okaratziz tzimatsiriz avathakiz kaariz kempitzimotainemiz iroopero onatye, irootakera kovaperotajaantachariz. ²³ Iroora akithaatantapiintariz, omanayiro avathapayeeni, akempitakaantaro ñaapinkatharentsiz onayetatziz janta. Okaratziz omanakoyetziriz avathakiz, akempitakaantaro irooperokimiz onayetzi. ²⁴ Iroora okaratziz kaariz omanayetapiintziriz avathakiz otzimiz iñaayeetapiintziriz, tera ontzime tsikarika ompaitya antayeteneroriz irooriz. Ari ikempitzitariz Pava jovetsikakerora avatha, ontzimatyeeera anethaayetairiz kempitzimovetakairiz kaariz kovaperotajaantachane. ²⁵ Eerora okantiz ampitharyeero okaratziz avathatariz. Aña iro aritatziz, anethaatziiitairiz maaroniz avathatariz. ²⁶ Aririka ovatsinaavaityaz kapicheeniz avathakiz, kempivaitakera ovatsinaakyaamiz maaroitentiz avatha. Aririka ovaneenkavaityaz kapicheeniz avathakiz, kimoshirera ankantya maaroitentiz avatha.

²⁷ Arira akantayetaariz aakaite akaratziz aventaashireyetaariz Cristo, kempitavaitakera aakaite ivathamiz anayetaimiz Cristo. ²⁸ Jirokera tsika ikantakaayetaariz Pava ikaratziz kempisantayeetaatsiriz: Etanakariz, tzimatsiz Otyaantajanoriz. Apitetanaintsiriz, tzimatsiz kamantantaneriz. Mavatanaintsiriz, tzimatsiz iyotaantaneriz. Ipoñaapaaka itzimayetanake tasonkaventantaneriz, tekatsitakaaneriz, ampitakotaneriz, jevatakaantaneriz, ñaavaiyetziriz pashineyetatsiriz ñaantsiz. ²⁹ ¿Maaronimaz Otyaantajanoritziz? ¿Maaronimaz akamantantaneritziz? ¿Maaronimaz ayotaantaneritziz? ¿Maaronimaz atasonkaventantaneritziz? ³⁰ ¿Maaronimaz atekatsitakaaneritziz? ¿Maaronimaz añaavaiyetziro pashineyetatsiriz ñaantsiz? ¿Maaronimaz ovaakañaanetanetziz? ³¹ Aña iro aritatziz, pinkovatziiyete intasonkaventayeeetaimiz pimayetantyaaroriz kovaperotajaantachariz. Iro kantamaitachaz, tzimatsiriz opaita otzimiz anayiroriz iroka. Aritake nonkamantemiro iroñaaka.

13

Iroora kovaperotajaantachariz etakotanka

¹ Thame ankantashitavakyaz kantatziz noñaavaiteriz naakaz pashineyetatsiriz ñaantsiz iñaavaiyetziriz pashine atziriz, nomatzitakyaaromiz okaratziz iñaavaitziriz maninkariz. ¿Tema kameethavaivetakaz iroka? Iro kantachaz terikaz nomateriz netakotantya nantantaroriz iroka, nokameniminthavaitashitakera. ² Ari okempitzitariz eejatziz, thame ankantashitavakyaz kamantantaneriz nonatziz naakaz, niyotakotziro okaratziz kaariz jiyotakoveeta pairaniz, naventaatziitariz Pava ari onkantakemiz iroshirinkenariz otzishiz irovatziyeero tsikarika janta. ¿Tema kameethavaivetakaz iroka? Iro kantachaz terikaz netakotantya nantantaroriz iroka, tekatsimacheeniz nomonkaraye. ³ Eejatziz okempitariz, thame ankantashitavakyaz arimiz nompashitantyaariz maaroniz tzimimotanariz onkantya ontzimantyaariz iroyaariz kovityaavaitatsiriz. Ankantashitavakyaz osheki natsipeventakariz impaityaarikaz, notaaventavaikariz. ¿Tema kameethavaivetakaz iroka? Iro kantachaz terikaz netakotantya nomatantaroriz iroka, tekatsiriz nanintagaiya.

⁴ Itzimiriz etakotantachariz, tsinampariz jinatziz, kaminthaantaneriz, te inkisakovaitanetyaz, te irasagaavainetyaz, te iñaaperovainetyaz. ⁵ Itzimiriz etakotantachariz te inkaariperovaantenete, te inthañaavainetyaz, te

inkisanetya, te irovapithaantatziityaaro inkisaneentante. ⁶ Itzimira etakotantachari te inkimoshireventero jantakerorika kaariperori, aña iro ikimoshireventzi irirori iriyotakoyeetairo kyaaryoori. ⁷ Itzimira etakotantachari amavevaitapiintaneri inatzi, ikempisantapiintanetzi, tzimatsi iroyaakotapiintane, joisokerotapiintaneta.

⁸ Eero othonkaneta etakotanka. Irooma pashinepayeeni aritake onthonkanetaiya, okempitaty, iroka kamantantaneritaantsi, iñaavaiyeetantaitaro pashinetatsiri ñaantsi, jiyotayeetairo opaiyetarika. ⁹ Tema tekera jiyotayeetziro maaroni, tekera ikamantantayeetziro okantakoyeta maaroni tzi mayetatsiri. ¹⁰ Irooma aririka onkaratapaake otzimi monkaratachane, eerora akovanairo maaroni onkarate peyayetaachane. ¹¹ Iroovaitake akempiyetara atziritzika. Eenirorika eenchaanitzi, akempitayetari eenchaani, tsika ikantziro iñaavaitzi, tsika ikantziro ikinkishireyeta, tsika okanta ipampithashiryaari. Irooma aririka antaritapaake, eero akempitakotanaari tsika ikantayetara irirori. ¹² Kantatsi oshiyakaanero eejatzi tsika akantara amenaatyaaro ashirota. Eero akoñaatzi kameethaperoini, eero ayotajaantzi tsika akantavaita. Irooma apaata ari ayotakoperoyetairi tsika ikanta Pava, ari ankempitaiyaari irirori jiyoyetaira aakaite. ¹³ Jirokara karatatsiri mava kantaitapiintaachane osaike, eerora othonkanetaa: aventaashirenka, oyaakoventanka, etakotanka. Iroora kovaperotajaantachari iroka etakotanka.

14

Iriñaavaitayeetantyaaro pashinetatsiri ñaantsi

¹ Pinkyaaryoovero onkanta petakoyetantantyaari. Pinkokovaperomaitaiyaaro eejatzi intasonkaventayeetaimi onkanta pimayetantyaarori tsikarika opaiyetarika. Okempitaitaiyaaro iroka pinkamantantaneritai. ² Aririka apatotaiyaani ankarteri kempisantzinkariite, tzimatsirika intasonkaventayeetake iriñaavaitantanakyaaro pashinethatatsiri ñaantsi, eero akemathatziro, eero ayotziro opaita ikantziro. Tera iro iñaavaitantari irika ankemathatantyaariri aakaite, aña iriira Pava kemathaterine. ³ Irooma intzimerika intasonkaventayeetakeri inkamantante, iriira kinkithatakaineri maaroni aakaite, onkanta irovetsikashiretakaantayetairi, intharomentakaantayetairi, imposhenkashiretantairi. ⁴ Ikaratzi ñaavaitziro pashinethatatsiri ñaantsi, apanirora itharomentashirevaita. Iriima kamantantaneritaintsiri, iriira tharomentashiretakaayetairi maaroiteni kempisantzinkariite ikaratzi apatoyetachari. ⁵ Osheki onimovetyaana maaronirika eerokaite pimatero piñaavaitantyaaromi pashinethatatsiri ñaantsi. Iroora onimoperotaitenari maaronimi eerokaite pimateromi pinkamantantanerite. Irootakera anayirori pashine. Iro kantacha tzimatsirika materone irovaakakoñaaneteri ñaavaitziro pashinethatatsiri ñaantsi, iriitakera tharomentakaayetyaarine kempisantzinkariite ikaratzi apatoyetachari.

⁶ Iyekiite, thame ankantashitavakya, niyaatake nareetami janta, intaani noñaavaitantapaakaro pashinethatatsiri ñaantsi. ¿Notharomentashiretakaakemima? Thame ankantashitavakya eejatzi niyaatake janta, nokinkithatakotakemiro ikemathatakagaanari Pava, nopampithashiretakaami, nokamantayetaimiro, niyotayetaimiro

eejatzi. Iroora opoñaantatainakari pitharomentashiretanaa. ⁷ Intsityaa noshiyakaaventavakemiro eejatzi, okempitakaro aririka ashovirivaite, aririka ampiyompivaite. Eerorika anashitaro oyameninka, irojatzii apiipiite, tekatsira iyoterone opaitarika akoviri ampanthayeri. ⁸ Ari okempitari eejatzi aririka antyoote. Eerorika okameñeenkatziri kameetha, tekatsira iyotatsine akaimatziiri ovayiritya. ⁹ Ari pinkempitayetyaari eejatzi eerokaite. Eerorika piñaavaithatantaro inkemathayeeteri, piñaavaiminthavaitashitakara. ¹⁰ Kempitaka jaka kipatsikira osheki nashiyetachari ñaantsi iñaavaitayeetzi. Tzimayetatsira osheki opaiyetarika ikantayeetzi iñaavaitayeetzi. ¹¹ Tzimatsirika ñaanatantantarori pashinethatatsiri ñaantsi kaari nokemathatziri, nokempitakaantari pashinesatzi inatzi, ari ikempitzitanari eejatzi irirori. Tera nosheninkamirinkatari kameethaini. ¹² Niyotzi naaka, pikovaperotaiyakeroni eerokaite intasonkaventayeetemi janta. Iro kantacha ontzimatyeeera pinkokovaperoyetairo pintharomentashiretakaayetaiyaari maaroiteni apatotapiintayetachari janta.

¹³ Tzimatsirika ñaavaitzirori pashinethatatsiri ñaantsi, ontzimatyeeera inkovakotairi Pava onkantya irimatakantaiaariri irovaakakoñaanetairo iñaavaiyetzi. ¹⁴ Aririka noñañaatantyaaro naaka pashinethatatsiri ñaantsi kaari nokemathatziri noñaavaitziro, kempitaka notharomentaventashitakaro, okantavetaka te nonkemathatero okaratzi noñañaatzi. ¹⁵ Aña iro kameethatataitsi noñañaatantyaaro ñaantsi nokemathatziri, onkarate tharomentakaiyaanari eejatzi. Arira nonkanterori eejatzi nompanthaaventeririka Pava. ¹⁶ Thame ankantashitavakya, tzimatsi piyotainchari japatotaiyani, ari petanakaro eeroka pipaasoonketzi Pava, iro kantacha apaniro eeroka pitharomentavaitaka, iriima pikarataiyirini te intasonkaventayeeteri inkemathatantyaarori piñaavaiyetakeri. ¿Arima iranintaavaitakyaaro irirori pinkantayetakeri? Te iriyotaajatzitya eejatzi kameetharika inkantaiyeni “¡Ari onkantyaari!” ¹⁷ Arivetaka pipaasoonketake eeroka. Iriima pashinepayeeni janta temacheeni povetsikashiretakaayetyaari. ¹⁸ Osheki nopaasoonketapiintakeri naaka Pava iñañaatakaanaro pashinethatatsiri ñaantsi, kempivaitakami nanaakemi pimatapiintzirora eerokaite. ¹⁹ Iroora aririka nonkarateri napatotya pashinepayeeni kempisantzinkariite te nomatero. Irootyaami nonkovaperotataitemi naaka noñaavaitemi kapicheeni onkantya inkemathatantyaanari, tetyaami nonkovaajatero noñaavaiperotataite kaari inkemathataitenari. Irootakera nomatairi okanta niyotaantantaari kameethaini.*

²⁰ Iyekiite, eero poshiyari ipampithashireta eenchaani, aña iro aritatsi poshiyaari ipampithashireta antari. Arivetakara pinkempitakotyaari eenchaani okantakota eero pantantayetaro kaariperori. ²¹ Pinkinkishiretakotero Ikantakaantaitane osankinatakotachari, kantatsiri:

Jirokara ikantakeri Avinkatharite:
Tzimatsi nokoviri nonkanteriri irika atziiriite,

* **14:19** Ikantakotakeri jaka Pablo “noñaavaitemi kapicheeni,” iroora oshiyarori inkante “nokovataike noñaavaite 5 ñaanchaaniki okaratzi inkemathateri, te nonkovaajatero noñaavaite 10,000 ñaantsi kaari inkemathataitenari.”

Inkarate notyaanteri, pashinesatzi irinatye ñaavaiyetzirori pashinethatatsiri ñaantsi, iriira kamantaiyeroneri irika.

Iro kantacha eero ikempisantavakeri.

²² Jirokara oshiyakaaventachari. Arira mataka itasonkaventayeetakai añaavaitantyaaro pashinetatsiri ñaantsi, iroora joñaakayeetziriri kaari kempisantatsine. Iroora omatantakari itasonkaventayeetakai onkantya ankamantantantyaari, iroora joñaakayeetairi aakaite akempisantzinkariyetzi. ²³ Akantashitavakya, ari papatotaiyaani maaroiteni eeroka, maaroiteni piñaañaatantyaaro pashinethatatsiri ñaantsi. Impoña inkyaapaake kaari kempisantatsine, kaari itasonkaventayeetzi. ¿Eeroma ikantapaake: “¡Ishinkiventatya irika!?”

²⁴ Intsityaa ankantashitavakya papatotaiyani eerokaite janta pikamantantzi. Impoña inkyaapaake kaari itasonkaventayeetzi, kaari kempisantatsine. Arira pooñaaronteneri eerokaite ikinkishirevaitashitari irirori, iroora inkinkishiretakotantanaiyaari, ²⁵ iro ompoñaantyaari inkamantantairo okaratzi ikinkishirevaitashitakari iromanekni, impoña irotyeerovanake iñaapinkathatanairi Pava, inkante: “Omaperotatya itsipashiretami Pava eerokaite jaka.”

²⁶ Iyeekiite, jirokara onkarate pantayetairi aririka papatotapiintaiyaani. Kantayetatsi impanthaayeetairo Salmo, iriyotaantayeetai, kamantakoyetairone okaratzi ikemathatakagairiri Pava, iriñaavaitakaayetairi pashinethayetatsiri ñaantsi, intzimayetai ovaakakoñaanetairone. Tema maaroni otzimi pantayetairi ontzimatyepovetsikashiretakaantaiyaari pashinepayeeni. ²⁷ Tzimatsirika ñaavaitantarori pashinethatatsiri ñaantsi, eerora itzimaperotajaantzi osheki, intaanira inkantya apite, terika inkarate mava. Eerora okantzi irakivaavakaiyaani irikaite, aña iroyaaventya irimatantyaarori pashini.

Ontzimatyeeera intzime impaitya ovaakakoñaaneterine. ²⁸ Tekatsirika ovaakakoñaaneterine, ontzimatyee irimairete tsika papatotaiyakani. Intaani iriñaañaashireteri Pava, ari onkarate.

²⁹ Oshinetaantsitzi inkamantante apite, terika mava. Iriima pashinepayeeni ontzimatyee impampithashiretakotero kameetharika okaratzi ikamantantziri. ³⁰ Irooma intzimerika inkemathatakaanairi Pava, eenirorika ikamantantzira pashine, aritatsi imairetavake onkantya inkamantantantyaarori pashineka. ³¹ Tema te arite iriñaavaitaiyeni apiteroka, aña iretavakyaaro aparoni impoña pashine. Ari onkantya iriyotantaiyaari maaroni, tharomentashire inkantayetaiya.

³² Itzimirika matakero iriñaakotanetya inkamantante. ³³ Aririka irakivaamashitaitya kaari Pava kantakaanterone. Aña iriira Pava santzikoityaakaanatsiri.

Iroñaaka nonkamantemiro pashine okaratzi jametapiintaari ikaratzi itasorentsishiretakaitairi irapatotaiyaani tsikarikapayeeni:

³⁴ Maire okantapiintaiyani tsinaneete, te oshinetaantsite oñaavaiyete. Aña iro aritatsi onkempisantayete, tema iro okantakaantziri Ikantakaantaitane. ³⁵ Tzimatsirika ompaitya onkoveri iyotero, osampiteri oime janta opankoki. Te aritzi oñaavaite tsinane aririka irapatoyeetya. ³⁶ ¿Pikinkishiretaiyanima eerokaitea omapokakaantakerori pikinkithatakaantziro iñaane Pava? ¿Eeroma onimotzimi

pimayetapiintairo okaratzi jimayetziri pashine kempisantzinkariite tsikarikapayeeni?

³⁷ Tzimatsirika janta kantatsiri “Naaka kamantantaneri, naaka antakishire nokanta,” ontzimatyera iriyotemi irika iriira Avinkatharite kantakaarori nosankinatantamirori iroka. ³⁸ Terika inkempisantayete irika, eerotyá pikempisantataitziri eejatzi irirori. ³⁹ Iyekiite, ontzimatyera pinkokovaperotairo irimatakaitaimiro pinkamantantayetai. Eeromaita pimaperotziro potzitzikayetairi ñaavaiyetzirori pashinethatatsiri ñaantsi. ⁴⁰ Irooma pimayetairora irokapayeeni, ñaakotanera pinkantaventyaaro, santzikoiteeni pinkantya.

15

Irañaantayetaiyaari kamayetatsiri

¹ Iyekiite, nokovi iroñaaka nonkinkishiretakaimiro tsika okantakoveta Kameethari Ñaantsi okaratzi noñaaventakemiri, poisokerotanaarira pikempisantai. ² Irojatzira ovavisaakoshiretamineri, eekerorika poisokerotanakityeeyaaaro noñaaventayetakemiri. ¿Amenaashivaitakama pikempisantayetanai?

³ Jirokara kovaperoyetachari, iroora ikamantaitakenari naaka, ipoñaaka nokamantakemiro eejatzi eerokaite: Ikamimentakaira Cristo okantakaantziro akaariperovaitake, jimatajaantakero jimonkaratakakaro okaratzi iñaaventakotzitataikariri Osankinajanorentsiki. ⁴ Ipoñaashitaka ikitataitakeri, iro avisavetaka mava kitaite, joviriintaitairi. Irojatzira iñaaventakotziyeetakari Osankinajanorentsiki. ⁵ Ipoña joñaakaari Cefas, joñaakaari eejatzi maaroiteni 12 iriyotaane.* ⁶ Ipoñaaka joñaakapanaatari eejatzi osheki apaiyetairi iroñaaka “Iyekiite,” 500 ikarataiyini. Eenirotatsi jañaayetzi osheki irikaite, arimaitaka makoryaayetake tsikarika ikaratzi. ⁷ Ipoña joñaakaari Jacobo, ipoña joñaakaari eejatzi maaroiteni Otyaantajanori.† ⁸ Naaka overaantapaakaro joñaakaana eejatzi, kempivaitaka naakami impoivaitziitatsinemi nontzimake. ⁹ Tema naakavetaka Otyaantajanori, janaayetanara maaroite pashine. Tetya apantaajatyaaromi nompaitya “Otyaantajanori,” tema novasankitaavaitakeri kempisantanairiri Pava, apatoventanaariri tsikarikapayeeni. ¹⁰ Iro kantamaitacha, tera amenaavaitashitya jineshinonkatziitaana Pava, tema iriitake kantakaakarori Notyaantajanotantaari iroñaaka. Naakamaitakara antavaiperotaatsiri iroñaaka nanayiri pashinepayeeni, irootajaantakera kantakaantziro nantashivaivetakari pairani. Tera naaka matashityaarone apaniirini irokapayeeni, aña Pavara neshinonkataanari nomatantaarori. ¹¹ Irootakera nosankinatantakamirori okaratzi nokinkithatapiintakeri, irojatzira ikinkithatapiintakeri eejatzi pashine Otyaantajanoriite. Irootakera pikempisantayetairi eerokaite.

¹² Aritakera nokinkithayetaimiro joviriintayeetairira Cristo, jova-maaveetakarira, ¿Opaitama pikantantari: “Eerora añaajaantayetai anka-makerika?” ¹³ ¿Pikinkishiretatyama te iroviriintajaantayeetairi Cristo?

* 15:5 Ikantaitziri “Cefas,” irootakera pashine ivairo Pedro. † 15:7 Ikantaitziri “Jacobo,” irootakera pashine ivairo Santiago, irirentzira Jesús.

¹⁴ Aririka onkanyaami, namenaashivaitakara nokinkithatake, pameaashivaitakara eerokaite pikempisantaiyakeni. ¹⁵ Tema kempivaitakara nothaiyakami noñaaventakotapiintakeri Pava, nonkantantapiintayetake: “Pava oviriintairi Cristo, ari inkempitayetairi eejatzi aakaite.” ¹⁶ Arimi onkanyaami, eero ipiriintayetaa kamayetaintsiri, tera ipiriintzita eejatzi Cristo irirori. ¹⁷ Terikami iroviriintayeetairi Cristo, pameaashivaivetakara eerokaite pikempisantayetai. Eekerora pinkaariperoyetayeemira tekatsira peyakotaiminemi. ¹⁸ Aritakemira peyaperovaitakami eejatzi ikaratzi makoryaayetaintsiri, amenaashivaivetakara javentaanaarira Cristo. ¹⁹ ¡Inkantamacheetaimi aakaite! Amenaashivaitakamira aventaanakari Cristo, amenaashivaitakamira okaratzi oyaaakoneentavetaari, añaaminthavaitashitakara kapicheeni iroñaaka. Maperoakitziivaitakaimi.

²⁰ Iro kantacha te ari onkanya. Joviriintayeetairiitsi Cristo ikamavetakara. Iriitakera matakakerori jetakaantaro jañagai tsikara inkantayetaiya apaata ikaratzi makoryaayetaintsiri. ²¹ Jiroka okantakota iroka: Pairani, okaratzi jantakeri aparoni atziri iro poñaakaantakarori akaamaneyetzi maaroiteni. Iro kantacha iriira eejatzi aparoni atziri poñaakaantaarori ampiriintayetai maaroiteni akamayevetaka. ²² Tema iro akaamaneyetantaari maaroiteni okantakaantziro asheninkamirinkaitetari Adán-ni. Iro kantacha ari añaayetai maaroiteni okantakaantziro asheninkashiretaari iroñaaka Cristo. ²³ Jirokara tsika okantakota iroka: Iri Cristo etaarori ipiriintaa. Impoña impiyeerika apaata, ari iroviriintayetaipairi ikaratzi jashiyetaari irirori. ²⁴ Ompoñaashitakya onthonkaiya maaroni, iraperotairi Cristo ikaratzi pinkathariventashivaitachari, ikaratzi otzimimovaitashitari ishintsinka. Iriira Cristo matakagairone aakaite onkanya irashitantairi Pava, matzirori Ipinkatharijanoritzi. ²⁵ Tema jertzineeronkatatyaaro iroñaaka Cristo ipinkathariventantzi, irojatziz apaata omonkaratantapaakyaari inkitsirinkajantairi iisaneentayetaane, iraatzikantaiyaari iitzi. ²⁶ Ovekaraantapaakyaarone iisaneentane inkitsirinkairi irootakera “Kaamanetaantsi,” inkempitakaantairo atzirimi onatye iraperotairo. ²⁷ Tema aritake iñaaventakotziyeetakari Cristo, ikantaitake:

Itzimi matakakerori ikitsirinkairi maaroiteni, jimatakeri jaatzikantaari iitzi.

Iro kantamaitacha ikaratzi ikantakoyeetziri jaka “maaroiteni,” tera inkantayeetatye irijatzira Pava inkitsirinkayetairi, aña iri Pava kantakagaiyaarone irimayetantyaarori maaroni. ²⁸ Aririka impinkathariventairo Itomi maaroni, iriira Pava pinkathariventairine eejatzi irirori, tema ari ikenakairori irirori Pava impinkathariventantaiyaarori maaroni tzimayetatsiri.

²⁹ Eerorikami jañaayetaimi ikaratzi kamayetaintsiri, ¿opaitama joviinkaatzimentantayeetariri kamaintsiri? ³⁰ Eejatzi okempitzitari, eerorikami ipiriintayeetaami, ¿opaitama añaantapiintayetakarori aakaite ipatzimaminthavaitayeetai? ³¹ Iyekiite, ¿Pithainkatyaanama? ¿Kaarima naaka tharomentaventaamiri nokempisantakaayetaimiri Avinkatharite Jesuristo? Aña omaperotataitatyara iroka, okantatatyani kitaiteriki ikovayeetzi irovamaitena. ³² Ari okempitzitakari eejatzi jaka nosaikira Efeso-ki, imaimanevaitakena katsimavaiyetatsiri.

Eerorikami apiriintayetaami, nonkaratataiterityaami iriroriite, nonkantavaitashitakyaami:

Thame anintaavaitavakya, avavaitya, aravaite, oimoshirenkavaiya. Aamaashminthata iro ankame.

³³ Irootakera paamaventantyaarori iroka otzimikari pikenakaashitane. “Eerora pitsipaminthatari kaariperori, pimatzirokari eeroka.”

³⁴ Pimpampithashiretaiya kameethaini. Eero pitzipinavaitashita. Kempitaka tzimayetatsi tsikarika pikaratzi eerokaite te piyotakotaajateri Pava. ¡Pashiventaantsiitake!

³⁵ Kempitakara tzimayetatsi janta kantashiretatsine: “¿Tsikama inkantyaaka impiriintai tonkitsiporoki? ¿Tsikama onkantaajayta iriñeetairo ivatha?” ³⁶ ¡Masontzi! Kantatsi oshiyakaantero okantaranki okitho pankirentsi. Aparoni okitho sampiikitatsineri, ikitakiyeetziri, arira oshookai. ³⁷ Iroka okitho pipankitapiintziri apakithoroini okantaveta, iro kantacha oshookanakerika iroka pashine onkantavaitanakya. Tema te pimpankitapiintero oshookimatakera pankirentsi.† ³⁸ Aña iri Pava shookakaayetzirori otzimayetantari ovatha okaratzi ikoviri irirori. Iriitakera nashitakaayetarori ishokakaayetziro, okaratzi tzimayetatsiri pashineyetsiri pankirentsi.

³⁹ Maaroiiteni akaratzi otzimayetzi avatha, tera ari oshiyavakaiyani. Thame oshiyakaanavakero, aakaite atziritzi anashiyeta avathaki, onashiyeta ivatha piratsiite, tsimeriite, eejatzi shimapayeeni. ⁴⁰ Eejatzi ikempiyeta inkiteveri te iroshiyayetai akantayetara aakaite osaviveri. Otzimimotziri inkiteveri irovaneenkaro, te okempitaro ovaneenkaro aakaite. ⁴¹ Tema onashita eejatzi irovaneenkaro ooryaa, irovaneenkaro kashiri, eejatzi irashi impokiropayeeni. Tzimayetatsi tsika ikaratzi impokiro kaari kempitayetyaarine pashine.

⁴² Arira ankantayetaiyaara aakaite ampiriintayetairika. Tema ikitatapiintayeetziro iroñaaka avatha, ari oshitzitzi, iro kantacha aririka iroviriintayeetairo, pashine onkantayetanaiya eero oshitzivaitai. ⁴³ Aririka inkitayeetero avatha manintaaro onatzi, iro kantacha ari iroviriintayeetairo onkantya ovaneenkayentanaiyaari. Te aavyaavaitanete iroñaaka avatha, iro kantacha ari iroviriintayeetairo ontzimantaiyaari oshintsinka. ⁴⁴ Okaratzi ikitayeetziri avatha tzimavetachara oshire. Iro kantacha aririka iroviriintayeetairo avatha, arira ontzimayetatai asorenka. Ari ikantayetari maaroni añaayetziri iroñaaka otzimi ishire, iroora ayotantayetari tzimatsi eejatzi pashine avatha tzymaatsine otasorenka. ⁴⁵ Ari okanta josankinatakoyeetakeri etanakarori shirampari, Adán, ikantaitzi:

Iro etanakarori jañaanake, ipoña otzimanake ishire. Iriima irika oyaatapaakerine kempitapaakyaarine, otzimimotziri irirori itasorenka, iriitakera añaashiretakaanatsine. ⁴⁶ Arira akantayetari. Te otzimimovetatai atasorenka ovakeraini. Aña iro etanakaro otzimavetaka ashire, impoña ontzimayetatai atasorenka. ⁴⁷ Tema irika etanakarori shirampari, kipatsira jaayeetake, jovetsikapithayeetakeri. Iriima apitetanaintsiri shirampari, inkitekira ipoñaakaro irirori. ⁴⁸ Tsikara ikantajaantara jovetsikayeetakeri kipatsipitha irika etakarori, iriira akempiyetakari aakaite. Iriima ikaratzi inkiteveriite, iriira kempitakariri irika poñeenchari inkiteki. ⁴⁹ Arira ankantayetaiyaari eejatzi

† 15:37 Kantakotachari jaka “pankirentsi,” iroora trigo, okarayetzi oshiyayarori.

aakaite. Tema oshiyayevetakari atzimayetake irika jovetsikapithay-eetakeri kipatsi, aritakera oshiyayetaiyaari eejatzi irika poñeenchari inkiteki. ⁵⁰ Iyekiite, jiroka okantakota okaratzi nokantakeri: Eero okantzi isaikayetai tsika ipinkathariventantzi Pava ikaratzi tzimayetat-siri ivatha, iriraane, shitzitaatsine ivatha. Aña iriiyetakera saikayetaat-sine janta inkarate kaari shitziyetaatsine ivatha.

⁵¹ Pinkeme, nonkamantemiro kaari jiyotakoyeetzi pairani. Jirokara: Arira impashinetakaayeetai maaroni aakaite. Iro kantacha eerora añaayetziro maaroiteni aakaite amakoryaayete. ⁵² Apaata ovekaraan-tapaakyaarone kitaite, omapokashitaiyaara intyoooyetai. Apathakero onkantapaintya iroovaitake amachookapainte. Arira iroviriintayee-tairi kamayetaintsiri, onkantya irañaantayetantaiyaarori vathatsi kaari shitzitanetaatsine. Irooma maaroiteni aakaite añaayetatsiri impashine-takaayeetai. ⁵³ Okaratzi avathatari iroñaaka shitzitanetatsiri, im-pashinetakaayeetairo eero oshitzivaitantaa. Akarayetzi akaamanevaitanetzi iroñaaka ari impashinetakaayeetai, kañaaneri ankantayetaiya. ⁵⁴ Aririka omonkarapaitetaiya iroka, arira omonkarataiyaari okaratzi joshiyakaaventaitakero “Kaamanetaantsi,” okempitakotari atziri, ikan-taitake: Irika ipaiyeetakeri “Kitsirinkaneri,” japerotairo ipaitayeetzi “Kaa-manetaantsi.”

⁵⁵ ¡Kaamanetaantsi! ¿Kantatsima pinkitsirinkantai eeroka iroñaaka?

¡Kaamanetaantsi! ¿Eenirotatsima iroñaaka pithoyene?

⁵⁶ Okaratzi oshiyakaaventachari jaka othoyene, irootakera kaariper-onkantzi. Irootakera Ikantakaantaitane iyotakairi tzimataitatsira ake-nakaashitane. ⁵⁷ Iro kantacha nopaasoonketziri Pava, tema iri matak-agairori aakaite oitsinampaantarori, jotyaantairira Jesucristo ikit-sirinkantaarori “Kaamanetaantsi.”

⁵⁸ Iyekiite, ontzimatyera pinkyaaryootapiintayetai, pantavaitapiin-taineri Avinkatharite. Tema aritake piyotayetai te pamenaavaitashitya, iriitakera Avinkatharite matakaimirori.

16

Kireeki jotyaantaitziniriri itasorentsitakaitairi

¹ Iroñaaka nosankinatakoteri apiyotziri kireeki otyaanteneriri ikaratzi itasorentsitakaitairi. Nonkantayetaimiro okaratzi nokantayetakeriri Galacia-satzi. ² Aririka papatotapiintaiyaani, ontzimatyera pookayete kapiche eerokaite tzimimotzimiri. Ari onkantya eero nopankiven-tantapaakaro naaka, nareetapaakyaamirika janta.* ³ Aririka naree-takyaami kantatsira pimpairyee aanakerine kireeki janta Jerusalén-ki intsipataanakero nosankinarepayeeni. ⁴ Arira nonkaratanakeri naaka niyaate janta, añaamatsitavake ari nonkantakero.

Ikinkishiretari iranteri Pablo

⁵ Eerora nareetzitami, aña netapaintyaaro niyaate Macedonia-ki, im-poña nimpoitapaakero janta pinampiki. ⁶ Aririka nareetakyaami, aa-maashitya osamani nosaikimotanakemi, kempitaka ari nonkyaarontsi-takoteri. Impoñaashitakya potyaantaina tsikarika nokoviro niyaatai. ⁷ Tera nonkovero naaka kapicheeni onkantya nonkivantapaintemi.

* **16:2** Kantakotachari jaka “papatotapiintaiyaani,” irojatzira ikantayeetziari “etapiintarori kitaite pashineki domingo.”

Aña nokovatzí osamani nosaikimovaitapaintemi, iriirika Avinkatharite shinetainarone. ⁸ Irojatzíitara nosaikavake jaka Efeso-ki, irojatzí aree-tantakya kitaite joimoshirenkayeetziro “Aavataantsi.”† ⁹ Iroora no-matantyaarori iroka eenirotatsi iroñaaka jaka osheki nantavaitavaineri Avinkatharite, kameetha okanta noñaakero. Tzimake osheki maimane-minthatakenari.

¹⁰ Aririka irareetakyaami Timoteo, paakameethatavakeri, tema iri-jatzí antavaitaineriri Avinkatharite, ari joshiyana naaka. ¹¹ Te arite intzimayete janta manintavaiterine. Iro aritatsi paapatziyavakyaari, irojatzí iravisantakyaari impiyeera naakaki. Tema oyaaventa novakeri impoke intsipayetakyaari pashinepayeeni iyekiite.

¹² Iriima Iyeki Apolos, nokantakeri intsipayetanakyaari ikaratzi notyaantaimiri eerokaite. Iro kantacha te inkove iriyaate irirori. Añaamatsitavake ari irimatakeri apaata.

Ovekaraantarori ovethataantsi

¹³ Paamaventaiyaani eerokaite, poisokerotyaaro pikempisan-tanakeri, shirampari pinkantanakya, pishintsishireyete. ¹⁴ Etakotane pinkantavakaayetairi, pantzimotavakaiyaarika tsikarika ompaiyetya.

¹⁵ Iyekiite, piyotaiyirini eerokaite saikavankotziriri Estéfanos, iriiyetake etanakarori ikempisantayetanake pinampiki Acaya. Ikamaiyetanaaro iriroriite jantavaiventanairi itasorentsitakaitairi.

¹⁶ Noshintsithatemi eerokaite pinkempisantairi iriroriite, ari pinkempitzityaariri eejatzí kempitakariri ikaratakeri jantavaitaiyini, kamaitanaarori. ¹⁷ Osheki nokimoshiretake noñaakero jareetakana Estéfanos, itsipatapaakari Fortunato, eejatzí Acaico. Iriitakera ovakoventapaakemiri eerokaite tera onkante pareetaiyaani jaka, ¹⁸ potapishiretantyaanari. Iriiyetakera otapishireyetaamiri eejatzí eerokaite janta. Piñaapinkathayetavairi.

¹⁹ Jovethayetamira apatoventapiintakariri Pava jaka Asia-ki. Jovethatziitami eejatzí Aquila opoña Priscila. Arira ikempitzitakamiri eejatzí ikaratzi apatoventapiintakariri Pava ipankoki. ²⁰ Jovethatziitami eejatzí pashine iyekiite. Etakora pinkantya povethatavakaayetanaia.

²¹ Irooma iroka, iroora nosankinatajaantzimiri nakoki naaka, novethatami. Naakatakera Pablo. ²² Irovasankitaaveetapaiyaari kaari etakotaiyaarine Avinkatharite. Impiyitzitaitaiaata thaankiperoini Avinkatharite. ²³ ¡Onkamintha ineshinonkayetaimi Avinkatharite Jesucristo! ²⁴ Netakotami maaroitene eerokaite, iriira Cristo Jesús matakainarone. Arira onkantyaari.

† 16:8 Kantakotachari jaka “Aavataantsi,” irojatzira ikantayeetzitari “Pentecostés.”

Apitetanaintsiri Josankinatziniri Pablo Corinto-Satziite

Ovethataantsi

¹ Naakara Pablo osankinatzimirori iroka, Irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, irootake ikovakaakenari Pava. Arira nokaratziri iyeki Timoteo nosankinatzimiro. Eerokayetakera nosankinatзини pikaratziri papatoventaari Pava janta nampitsiki Corinto, irijatziira nosankinatziniri ikaratziri itasorensitakaitairi janta kipatsiki Acaya. ² Onkamintha ineshinonkayetaimi Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayetaimi, ari inkempitziyaamiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Ikemaantsiyetakari Pablo

³ Thame antharomentaiyaari Pava, jirintari Avinkatharite Jesucristo. Iriitakera Ashitairi, neshinonkataneri. Iriitake Pava, poshenkantanageri inatzi. ⁴ Aririka ontzime pomerentsitzimovaitaineri, iriira Pava poshenkaineri, iroora amatantyaarori aaka amposhenkayetyaari pashinepayeeni opomerentsitzimoyetari. Irojatzira amateri aakaite okaratziri jantzimotakairi Pava. ⁵ Irojatzira matachaneri, aririka añaa'yetero ankemaantsiperotziivaitya ikempitapaintzirora Cristo, arira añiitakyaaro eejatzi imposhenkaperotziitayeetai. ⁶ Aritakera okantakari, irootakera nokemaantsivaitantakari naaka, iro niyotantyaarori tsika nonkantya nomposhenkayetyaami eerokaite, ari onkantya pavisakoshireyetantaiyaari. Irootakera iposhenkantayeetakanari eejatzi naaka, ari onkantya niyotantyaarori tsika nonkantero nomposhenkayetaiyaami eerokaite aririka piñaayetairo okaratziri nokemaantsivaitakari naaka. ⁷ Iroora niyotajaantantakari aritake imposhenkayeetaiyaami eerokaite ikempitayeetakenara naaka, aririka pimatanairo pinkemaantsivaitya nokempitaakerora naaka.

⁸ Iyekiite, nokovi piyotaiyero okaratziri noñaakeri naaka pomerentsitzimoyetakanari nosaikantapaintari Asia-ki. Osheki jovatsinaavaitaitakena noñaajaantake ari nonkamakemi. ⁹ Nokinkishiretakotaro iroñaaka, iroora ishinetantakanarori Pava noñaakero nokamimavetaka, onkantya niyotajaantantyaari naventaashiretaiyaari Pava, te arimatsite naventaatziitashivaitya naaka. ¹⁰ Iro kantacha Pava jimatakeru jovavisaakotaana nonkamemi, eekero iriyaatakaatyero. Aventaashire novakeri eekerora inkempoyaaventatyena apaata. ¹¹ Eejatzira pinkempiyetanaiyaari eerokaite pinkarataina naaka, piñaañaatairi Pava inkempoyaaventantyaanari. Ari onkantya impaasonketziiyetantaiyaariri Pava inkarate kemakoyetainaneri jimatakeru Pava ikempoyaaventaana.

Opoñaantari Pablo irareetya Corinto-satzi

¹² Niyotziira naaka notampatzikatzimotantake tsikarika nosaikimoyetantake. Iriira Pava iyotatsi tekatsi namatavite, tekatsi ompaitya nompashiventakovaityaari. Tsikara nokantaka niyotaa'yetakemi eerokaite, te noñaaventapaintero ikempitakaantavetari osavisatzi iyotanetaantsi onatzi, aña intaani noñaaventapiintakero tsika ikanta Pava ikaminthaantzi. ¹³ Tema okaratziri nosankinayetakemiri

tekatsira nomanapithatemi, onkarate pomerentsivaitachaneri inkemathayeetero. Okamintha pinkemathatapiintairo okaratzi nosankinayetzimiri. ¹⁴ Kempitaka aritake pikemathayetakena kapicheeni, kantake pinkimoshireventaina apaata impiyeerika Avinkatharite Jesús. Ari nonkempitzityaari eejatzi naaka, kimoshire nonkantaventaiaaami eerokaite apaata.

¹⁵ Irootakera nominthatantakarori napiitairo nonkivantemi janta, onkantya pinkimoshiretziitantyaari nareetaiaamira. ¹⁶ Ari nokovavetakari nonkivantanakemimi niyaatantyaarimi Macedonia-ki, impoña napiitanairomi eejatzi nompiyeerikami. Ari onkantyaami pampitakotantavaiyaanarimi potyaantaina Judea-ki. ¹⁷ Iro kantacha noipithokakero nokinkishirevetakari nanterimi. ¿Piñaajaantakema eerokaite osheki namatavitapiintakemi? ¿Pikinkishiretama noñaavaitashivaitaka nonintakaaneki, nokantapiintake “¡Ari! Nonkivantakemi?” ¿Piñaajaantzima niyotataavetakaro eerora nomatziro nonkivantemi? ¹⁸ Tema Pava kaari thaiyanetacha, jiyotzi irirori te nothaiyavaita naaka nokantzira “¡Ari!” ¹⁹ Ari ikempitzitari eejatzi Itomi, Jesucristo, tsika itzimi netapaakari noñaaventakotapaakemiri notsipatantakarori Silvano ipoña Timoteo. Tema Jesucristo te inkantanete irirori “¡Ari!” iriyotakerika eero jantziro ompaityaarika. Tema okaratzi jantapiintakeri Jesucristo okempivaitakaro iriimi Pava kantapiintaintsine “¡Ari!” ²⁰ Iriira Jesucristo iyotakaajaantayetairi ari omonkarataiya okaratzi ishinetantakeri Pava. Irootakera ankantantayetaiyaari aakaite aventaashireyetaarira “¡Arivé!” Irootakera iriñaapinkathayeetantaiyaariri Pava. ²¹ Okempivaitakarora iri Pava ovithaakaayetakairiri Cristo, irijatzi saipatziiotoyetaineri, ²² okempivaitakaro impothoyetatyeeemi jashiyetaira. Tema añiirora jotyaantakairi Tasorentsinkantsi inampishiretantai, ari ayotziri omapero Pava irothotyero okaratzi ishinetakairi.

²³ Omaperotatyaara, jiyotzi Pava te namatavitemi nokantzimira iroñaaka: Kantakaantzirori kaari nokivantantami Corinto-ki, ari onkantya eero nokisavaitantapaakami. ²⁴ Tera nonkantatye naakara omperatamiri onkantya pinkempisantayetantaanari. Tema oisokero pikantaventanakaro okaratzi pikempisantanairi. Iro kantacha kantatsira nonkaminaayetaimi pantayetantaiyaarori oimoshirenkayetaimineri.

2

¹ Jirokara nokinkishiretakari: Eerora napiitairo nonkivantaimi, iroorika ovashiretakaavaityaamine nokivantzimi. ² Aririkami novashiretakaavaityaami janta, ¿niinkama tharomentashiretakaiyaanane naaka? ³ Irootakera notyaantantakamiri pairani nosankinare, te nonkove niyaatashitemi onkantya povashiretakaantavaiyaanari. Aña eerokavetaiyakani tharomentashiretakainane. Irootake nokantashirevetantakari: “Eerora niyaatzita, nonkemakotavairiita tzimatsirika tharomentashiretakaiyaanane. Ari onkantya nonkimoshiretakaantavaiyaariri eejatzi iriroriite.” ⁴ Notyaantakemiroranki nosankinare, novashirevaitatyaara nosankinantakemiro. Tera iro notyaantantakamirori onkantya nonkantzimoneentakaantyamiri. Aña nokovavetatya piyote osheki netakoperotataikami.

Ipeyakotziri Pablo kantzimoneentakaaneri

⁵ Nokovi iroñaaka noñaaverteri irinta shirampari ovashiretakaavaitakanari. Tera naaka inkantzimoneentakaavaitakya, aña kempitaka maaroni eerokaite ikantzimoneentakaayetakami. (Nokantantorori “kempitaka,” tema te nonkove novanaatziivaitero.) ⁶ Tema tzimatsi osheki pikarataiyakeni eerokaite, aritake povasankitaavaitakeri. Iro kantacha iroñaaka aritapaake povasankitaakeri. ⁷ Pimpeyakotairi iroñaaka, pimposhenkaiyaari, ayimavaitzirikari irovashirenka. ⁸ Nokovakotaiyimi pinkantairi irika shirampari: “Netakotaami.” ⁹ Pairani, nosankinatakemiranki nokantakemi: “Povasankitayeri.” Noñaantzitatyaamira noñaantyaamiri omaperorika pikempisantana. ¹⁰ Iro kantacha iroñaaka ikovi Cristo pimpeyakotairi irika shirampari. Irootakera nantairi naaka tema irootake kameethatzimotaimineri maaroitene eeroka. Itzimirika pimpeyakoyetairi iroñaaka eerokaite, aritake nompeyakotantai eejatzi naaka. ¹¹ Irootakera antayetairi onkantya eero ikitsirinkantai Satanás. Tema ayotaiyironi okaratzi ikoviri iranteri irirori Satanás.

Kantzimoshirevaitakariri Pablo Troas-ki

¹² Chapinkipaite, areetakana naaka nampitsiki Troas niyaatantakari nokinkithatakaantziro Kameethari Ñaantsi tsika ikantakota Cristo. Arira noñaataikero nokempisantakaantataike ikantakaantakerora Avinkatharite. ¹³ Iro kantacha te onimotajaantena janta, tema te noñaapaakeri iyeki Tito. Irootakera navisantanakari jaka Macedonia-ki.

Iriira Cristo oitsinampaakaantaneri

¹⁴ Iro kantacha, onkantavetya tsikarika ankenayete, kantatsi ampaasoonketairi Pava. Tema okempivaitakaro oyaampoiritaatyeerimi Cristo, ipiyaara irirori nampitsiki joitsinampaantakera jovayirita. Oshiyakoyetayaaro eejatzi oivarainkata kasankari maaroni nampitsiki. Arira ankantayetyaari aaka aatayete tsikarikapayeeni ankamantayetairi atziri tsika ikantakota Cristo. ¹⁵ Akempivaitakaro kasankari itayiri Cristo irinimotakaantyaariri Pava. Iroka kasankainkari kantatsi inkemainkayetairo inkarate avisakoshireyetaatsine, eejatzi inkarate peyashivaitaachane. ¹⁶ Tema tzimayetatsira, okempitzimovaitari iroka kasankainkari ovamaantanero onatzi. Iriima pashinepayeeni okempitzimovaitari kasankainkari iro ovañaashiretairine. ¿Niinkama aritaitatsiri iroshiyakaaventayeetairi iroka kasankainkari? ¹⁷ Kaarira irikaite kinkithatashivaitarori iñaane Pava ikovi iraatashivaityaaro kireeki. Aña iriiyetatakera irika maperotanairori ikinkitharyaantzitzitzi. Irootakera nomatanairi naaka eejatzi. Iri Pava otyaantakenari nonkinkithatakaante, nantavaitaineri Cristo, iriira Pava pampoyaanari nantayetzirora.

3

Antavaiventzirori ovakerari antzimotavakaantsi

¹ ¿Pikinkishiretama nasagaaventavaitatya naaka? ¿Noshiyakotatyaarima amayetzimirori irosankinare, ikantzi: “Paakameethatavakena?” ¿Noshiyakotatyaarima kovirori posankinateneri iroka osankinarentsi, iraaayetzimaityaaro tsika ikenayetzi? ² Aña eerokaite kempivaitajaantakarori osankinarentsi jaakameethatantaitari, iroora

josankinashireyetantaitakanari naaka. Tema aririka iriñaayetaimi atziriite tsika pikantayetanaa iroñaaka, arira iriyotayetairo okaratzi nantzimotayetakemiri, okempivaitanakaro iriñaanayetaryeeromi okaratzi josankinatakoyetakenari. ³ Arira añiirori eerokatake oshiyavaitakarori osankinarentsi josankinatajaantakeri Cristo. Iro kantacha tera noñaaventatyeeero osankinarentsi koñaatatsiri, kempitarori aririka irosankinayeetero mapikota, aña noñaaventatziiro ipashineshiretakaayetaimira Itasorenka Pava Kañaaneri.

⁴ Noñaaventantarori iroka, tema iriira Cristo kantakaakarori aven-taashireyetantaariri Pava. ⁵ Tera aaka aavyaashityaarone apaniro, aña iri Pava matakaayetairori. ⁶ Iriitakera Pava matakaakenarori noñaaventairo ovakerari antzimotavakaantsi. Iroka ovakerari antzimo-tavakaantsi kaarimacheenira osankinarentsi kempityaarone paisatori antzimotavakaantsi kaamanetakaantatsiri. Aña iriira kantakotachari Tasorentsinkantsi añaashiretakaantatsiri.

⁷ Pairani josankinatantaitakarori Ikantakaantaitane mapikotaki, okoñaatapaintzi irovaneenkaro Pava, ipoña opeyanaka. Ikanta iñaakerora Moisés-ni, shipakiryaporo ikantanaka, te onkantaajate iramenavorotairi Israel-mirinkaite. Iro kantamaitachari iroka Osankinarentsi osheki okaamanetakaantake, okantavetaka otzimotziro ovaneenkaro. ⁸ Irooma okaratzi jimayetairi Tasorentsinkantsi iroñaaka, iroora ovaneenkaperotataitachari. ⁹ Tema ovaneenka okantavetaka okaratzi ovasankitaakaantantsiri, iroora maperokitataiterone ovaneenkatya tampsatikashiretakaantatsiri. ¹⁰ Iroka ovaneenkaperotaachari iroñaaka anaatziitataitziroora tzimavetachari pairani ovaneenkaro. ¹¹ Aritakera karatataipaaake ovaneenkavetapainchari. Irooma ovaneenkaperotaachaneri iroora kantaitaachaneri iroñaaka.

¹² Tema tzimataikera iroñaaka minthashiretakagaiyaanari, tontashir-era nonkantanaiya nonkinkithatakaantai. ¹³ Te nonkempitavetyaari Moisés-ni ipashikavorotaka eero iñaantari Israel-mirinkaite opeyara ishipakiryavorovetaka. ¹⁴ Tema kisoshire inaiyakeni pairani Israel-mirinkaite, irojatziki kantayetari iroñaaka ikaratzi icharineyetaari. Tema aririka inkemero iriñaanayeetero paisatori antzimotavakaantsi, eerora ikemathatziro kempivaitaka impashikaitatyeeenerimi ikinkishiretane, intaanira Cristo matairone inkemathatakaayetairi kempivaitaka impashikaryaakotaatyeeeromi ikinkishiretane. ¹⁵ Eeniropaitetatsi iroñaaka, aririka inkemero iriñaanayeetero Ikantakaantane Moisés-ni, pashikashire ikantayetaka. ¹⁶ Irooma intzimerika piyashiretashitairine Avinkatharite, aritake impashiryaakoshiretaiya. ¹⁷ Ikantakoyeetziri jaka “Avinkatharite” irijatzira Tasorentsinkantsi, itzimi saikashiv-aitakaantaachari. ¹⁸ Irooma aakaite aventaashiretarira Cristo, oshiyayetaarira Avinkatharite. Tema okempitavaitaaro iroñaaka amenaatyeeerimi Avinkatharite joorentamatsitakara ashivotaki. Tema amenavorotakoyetziro ashivotaki iroñaaka, tera akempitari Moisés-ni ipashikavorovaitaka pairani irirori. Irooma apaata aririka añaaperotajaantairo irovaneenkaro, aripaitera ankempitagaiyaari irirori. Iriitakera matakairone irika Avinkatharite, Tasorentsinkantsi.

4

¹ Iriira Pava neshinonkataanari okanta nantavaitantaaniriri irirori. Irootakera kaari okantzimoneentavaitantana. ² Novashaantairo

ovashiventaavaitenanemi, temacheeni nomanakaavaityaaro niyotaante onkanya namatavitantantyaari, temacheeni nonthaiyako-vaityaaro ifaane Pava. Aña okarlatzi noñaaventanairi kyaaryoori onatzi, ari okanta ifaantarori Pava kameetha okantzimoyetaari atziri okarlatzi nokinkithatakaantayetai. ³ Tzimatsirika kaari kemathaterone tsika okantakota Kameethari Ñaantsi nokinkithatziri, tera naaka omanapithavaiterine, aña tzimatsi kantakaarori kaari ikemathatantaro okempivaitakaromi impashikapithataitatieerimi ikinkishiretane, iriitakera peyashivaitaachaneri. ⁴ Okempivaitakaro imavityaakitakaitatieerimi irikaite kisoshireri. Iriira kamaari ipaiyeetziri “ivavane osavisatzi,” mavityaakitakaakeriri, ari okanta kaari ikemathatantaro Kameethari Ñaantsi. Kempivaitaka te iriifaayetairomi kitainkari oshiyakaaventachari irovaneenkaro Cristo, oshiyajaantakariri Pava. ⁵ Iriitakera Jesucristo noñaaventakotairi, nokantzira: “Avinkatharite jinatzi.” Tera naaka ñaaventavaitachane. Intaanimacheeni naaka jovakena Jesús pomperavaitaiyaana eerokaite. ⁶ Tema ikantake Pava: “Onkitainkatai tsirenikiri.” Irootakera oshiyakaaventacha ikitainkashiretaana naaka, ari okanta nonkitaitakotantaiyaariri eejatzi pashinepayeeni niyotakaayetairira Pava, onkempitzimotantaiyaariri iriroriite iriifagaatyeeeromi irovaneenkaro Pava oshipakiryaaake iporoki Cristo.

Aventaashire ankantayetaiya

⁷ Okempivaitakaro impaiyaami ovapithaantavaiyaaronemi pinaperotachari kovitziki. Iriira oshiyakaaventachari jaka Pava ipasavyaayetairo itasorenka avathaki, iroora avatha oshiyakaaventakari kovitzi. Iro jimatantarori onkanya iriifneetantyaarori iriitake otzimimoperotziri itasorenka, temacheeni ontzimimotai aakaite. ⁸ Tema nokemaantsivaiveta, temaita novashireneentavaiya. Notharokyaavaiveta, temaita ayimavaineentena. ⁹ Ipatzimaminthavaitaitakena, temaita irookaventayeetena. Jovatsinaavaitaitakena, temaita impeyakaashiityaana. ¹⁰ Oshekira jovamayimavetaitaikana ikempitaitakeriranki Jesús, arira iriifaayetairori iriifaantare Jesús. ¹¹ Jiroka kantakotachari, osheki noñaapiintavetakaro nonkamimatzimoveromi nokinkithatakotakeri Jesús, ari onkanya iriifaayetakarika atziri, iriyoyetai tsika ikanta Jesús jañi irirori. ¹² Iroora nokamimatantakari naaka, onkanya pañaashiretantayetaiyaari eerokaite.

¹³ Iroora nomatakeri naaka okarlatzi josankinatajaantakotaiyeetakari pairani, kantatsiri:

Nokempisantanai naaka, irootake noñaavaitantari.

Irootakera nomatanairi naaka, nokempisantanai, irootake noñaavaitantari. ¹⁴ Tema niyotzi naaka joviriintairi Pava irika Avinkatharite Jesús, aritake iroviriintaina eejatzi naaka, intsipatakagaiyaanari Jesús, ari pintsipayetaiyaana eejatzi eerokaite. ¹⁵ Nomatantarori nokinkithatayetai ari onkanya panintaavaitantaiyaari eerokaite. Tema eekerorika poshekiperotanakitye eerokaite ineshinonkayetaari Pava, ari iroshekiperotai paasoonkeyetapiintairine, ifaapinkathatairira.

¹⁶ Irootakera kaari okantzimoneentavaitantana naaka, okantavetaka jovamayimavaitaitakena. Aña tharomentashire nokantapiintanaa.

¹⁷ Okaratzí nokemaantsivaitaka iroñaaka kapicheeni onatzi, eero okantaitatyaani. Irootakera noñaantaiyaarori apaata iniroite ovaneenkatachari kaari thonkatanetaachaneri. Iro anagairone okaratzí noke-maantsivaivetakari, eerora okantaajatai nomonkatziyantaiyaaro ompaityaarika. ¹⁸ Tema noñaamampyaatyaaro naaka kaari iñaayeezti iroñaaka, eeromaita othonkatanetaa iroka. Te onkovaperotajaantaiya okaratzí koñaayetsiri iroñaaka kaari kisotanetatsine.

5

¹ Onkantavetya irovaariperoyeeztairo apanko jaka kipatsiki, iro kantacha ayotzi tzimatsi pashine apanko kaari thonkanetaachane janta inkiteki, tema iri Pava ovetsikakero, kaarira atziri ovetsikerone. ² Ari okempitzitari eejatzi avatha iroñaaka, osheki okemaantsitakaavaitakai. Akovataike ontzimimotai pashine avatha añaantaiyaari inkiteki. ³ Tema aritake onkantaari, okaratzí ashireka iroñaaka ari ontzimimai ovakerari avatha apaata. ⁴ Eenirora añaantayetaró avathaka iroñaaka, atekavaita akemaantsivaitara. Iro kantamaitacha tera ankovajaantataitero ampeyashivaitaiya. Aña akovataitatziiira ontzimimoyetai pashinetatsineri avatha, akovairo kantaitachaneri añaantarentsi impoyaataiyarone iroka añaantare kaari kisotanetatsine. ⁵ Iriitakera Pava matakaayetairone tsika ankantayetaiya. Tema añaairora jotyaantakairi Tasorentsinkantsi inampishiretantai, ari ayotziri omapero imonkaratairo Pava okaratzí ishinetakairi.

⁶ Irootakera shintsishiretakairi. Tema ayotaiyini eekerotatsira añaayetzi iroñaaka avathaki, tekeraatara antsipatajaantyaariita Avinkatharite. ⁷ Aventaashire oviri eeniroka añaika, okantavetaka te añaavetyaari. ⁸ Aritake nokantake, shintsishire akantaka, akovayetake ookaventyetero avathaka, antsipatantaiyaariri Avinkatharite. ⁹ Akovapiintakero antayetero okaratzí onimotziriri irirori, etanakyaaro iroñaaka, ari onkempitzitaiyaari apaata aririka antsipatajaantaiyaari. ¹⁰ Tema maaróite aakaite ari ankatziyimoyetairi apaata irirori, aririka irisaikai iramenakoyetairi maaróiteni, iriñaantaiyaariri ikaratzí antayetakerori kaariperori eenirora jañaaveta, iriitakera irovasankitaayetairi. Iramenakoyetairi eejatzi ikaratzí antayetakerori kameethari, iriitakera inkempitakaantayetairi impinayetaatyeerimi.

Amatakaayetairi pashine irariperotaiyaari Pava

¹¹ Nokinkithatakaantapiintzira naaka, arira nokenakairori iriñaantayeetyaarori omapero noñaapinkathatairi Pava. Jiyotziro irirori, onkamintha piyotaiyeroni eejatzi eerokaite. ¹² ¿Pikinkishiretama nasagaaventavaitatya napiipiitantarori? Tera ari onkantya. Aña nokovatzi piyote tsika nokantataitari naaka, ari onkantya piyotantyaarori eeroka tsika pinkanteri pakayeteri kameethaini ikaratzí asagaaventavaitachari janta, kantavaitashitachari: “Kameethari nonatzi naaka,” temaita inkovaajataiyeni inkameethashiretaiyeni. ¹³ ¿Nokempitzimotatyaamirima shinkiventavaitachari nokantantayetaimiri? Tekatsira ompaitya, aña nokamaiperóventanaatyaari Pava. Irooma nokempitzimotamirika atziri tekatsitatsiri, nokovatziira nanintaashiretakaayetyaami nokantayetantamiri. ¹⁴ Okaratzira nantayetziri, iroora nantantayetarori jetakotaanara Cristo. Tema ikamimentayetaira maaróiteni aaka, okempivaitanakaro

maarointenimi aakaite ankamayetakemi eejatzi. ¹⁵ Jirokara opoñaantari ikamimentantakairi maarointeni ipoña jañagai eejatzi, onkantya antapiintayantaiyaarori ikoviri irirori, ero antashivaitaro okaratzi anevetashivaitari aakaite.

¹⁶ Irootakera, ero okantzimovaitantari aparoni atziri tsika ikanta iñeetziri ivathaki. Aña omaperovetatya otzimimotakeri ivatha eejatzi Cristo isaikimotantapaintairi. Iro kantacha te añaayetzimaityaaro iroñaaka. ¹⁷ Irootakera nokantantamiri, ikaratzi ovithaashiretanaariri iroñaaka Cristo, ovakerashirera ikantataitanaa, te inkempitanaiya tsika ikantavetara pairani, aña othotyaa maaroni ovakeratzimotanairi. ¹⁸ Iriitakera Pava matakaantzirori maaroni iroka. Irijatzira kantakaakarori okanta ariperotantaariri irirori okantakaantakero jantzimoyetairi Cristo. Ikantayetai iroñaaka irojatzira antayetairi aakaite, amatakaayetairi eejatzi pashinepayeeni irariperoyetaiyaari Pava. ¹⁹ Irootajaantakera jotyaantantakariri Pava jaka kipatsiki irika Cristo, onkantya irariperotantaiyaariri osavisatziite, ero jovasankitaaventantaari iyaariperonka. Irojatzira jotyaantayetantakanari naakaite nonkinkithatakaayetairi atziriite irariperoyetaiyaari Pava. ²⁰ Iroora nomatanairi naaka, jotyaantaitakena noñaaventairi Cristo. Okempivaitakaro iriitajaantakemi Pava apiipiitakaapiintakenarori, nokantzi: “Pariperotaiyaari Pava. Irootake ikovairi Cristo.” ²¹ Tera irantanetero Cristo kaariperori. Iro kantacha Pava ikemaantsitakaavaitakari okempivaitakaro irantatyeeromi kaariperori. Arira inkenakaakerori Cristo, jovatampatzikashireyetantairi, ikempitakaayetai ikantara irirori.

6

¹ Naakatakera karataimiri antavaitaineri Pava, noshintsithatzimi ero pimanintavaitziro okaratzi ikaminthagaimi Pava, amenaashivaitakari. ² Tema jiroka ikantakeri irirori:

Niyotakera kameetha omatya, aripaitera nokemakemiro pikovakotanari.

Omonkarapaitetapaakara “Kitaite Avisakotaantsi,” noneshi-nonkatakami.

Iroora apiipaitetaachari iroñaaka, iroka “Kitaite Avisakotaantsi.”

³ Tera nonkovero intzime impaitya notzitzikavaiteri iravisakoshiretai, ari onkantya ero ithainkimavaitaitantanaro nantavaitane. ⁴ Aña nokovatzi noñaakantairo kameetha inampitane Pava nonatzi, oisokero nonkantaneyta, aririka avishimotena tsikarika ompaitayetya:

inkemaantsitakaaveetyaana, impomerentsitakaaveetyaana, irovasankitaaveetyaana, ⁵ impasataveetyaana, irashitakovaiveetyaana, irovatsinaavaiveetyaana, nantavaiperokivetakya, ayimavaivetakyaana novochochini, ayimavaivetakyaana notashe, ⁶ kiteshire nonkantaiya, iyotane nonkantaiya, aakameetha nonkantantai, nethaantane nonkantantai, nampishire irovaina Tasorentsinkantsi, etakoperotane nonkantantai, ⁷ nonkantapiintairo kyaaryoori, intasonkaventakaan-

taina Pava, nantapiintairo tampatzikashiretakainane nonkempitakaan-

tanakero novayirityaami, notzikaaventaka ipoña nopiyakoventa.

⁸ Onkantavetakya inthainkimavaitaitena, ompoña ñaapinkathataaririka nonatye. Onkantavetakya inkaviyaveetakyaana, ompoña intharomentayeetyaana. Onkantavetya nonkantapiintavetyaaro kyaaryoori,

ipaitapiintayeetakena “thairi.”⁹ Onkantavetakya eero itzimaveta kaari ñaayetenaneri naaka, tzimamaitacha pashine iyoperoyetanari. Nonkamimavetakya, eeniromaita nañi. Irovasankitaaveetakyaana, tekeramaita jovamaayeetana.¹⁰ Ovashire nonkantavetakya, eekeromaitatya nontharomentatyeeya. Nonkovityaaneentavaivetakya naaka, iro kantacha nanintaakaayetaiyaari pashinepayeeni. Tekatsi tzimimovaivetyaanane naaka, iro kantamaitacha nanintayetaaro kovaperotajaantachari.

¹¹ Corinto-satziite, nokantaperotatzimira irokapayeeni, tekatsira nomanimovaitemiri. ¹² Tekeraatarika aventaashiretavakaiyaata, eerokaitera kantashitarori, tera naaka. ¹³ Intsityaa paakameethatana naaka nonkempitaimira eeroka, tekatsi nomanimovaitemi. (Nokantzimira iroka, kempitavaitakara eentsimi noñaanate.)

Oshiyayetaaro itasorentsipankote Pava Kañaaneri

¹⁴ Eero povithaajaantanaari kaari kempisantatsine. ¿Kantatsima aparoni kameethashireri irapatziyaari irantavaite aparoni kaariper-oshireri? ¿Kantatsima eejatzi ontsirenite tsika janta okitainkatzi? ¹⁵ ¿Kantatsima Cristo irakakoteneri ikoviri kamaari? ¿Kantatsima kempisantzinkari intsipatyaari kaari kempisantatsine irashityaaro tsikarika ompaitya? ¹⁶ ¿Kantatsima ankempitakaantero itasorentsipankote Pava tsika janta ñaapinkathataiziri oshiyakaarontsi? Tema aakaite akaratziki akempisantzinkariyetai akempitayetaatyaaro aakami tasorentsipanko tsika inampitaro Pava Kañaaneri. Tema jiroka ikantake Pava: Ari nonampishireyetantaiyaari, nonkaratairi naniiyetai.

Naakatake inkempitakaanai Ivavane, Iriiyetake nashitaiyaari Naaka.

¹⁷ Iroora ikantantari eejatzi Avinkatharite:

Pintainaryaapithatyaari pashinesatzi atziri, eero pikaraminthatziri irikaite.

Eero pantapiintanetairo nopinkakaimiri.

Arira naapatziyeeyaami,

¹⁸ Arira pinkempitakaanaina naakami piri,

Nonkempitakaanaimi naaka eerokayetakemi notomiite, eerokayetakemi nishintoite.

Arira ikantziri Avinkatharite, Shintsikiiperotatsiri.

7

¹ Netakotané, tema aritakera ishinetakaira Pava, ontzimatyeeera ankiteshiretai, ovashaantairo maaroni kaariperori, okaratziki antayet-ziri, okaratziki apampithashireyetari eejatzi. Aña ontzimatyee oñaakantairo añaapinkathatzi Pava, itasorentsishiretakaira.

Ikimoshiretake Pablo jovashaantairo Corinto-satzi kaariperori

² Paakameethatana naaka. Tera nonkantzimoneentakaavaityaami eerokaite, te novaariperotakaanavaitemi, te nampovaitami eejatzi. ³ Tera iro nokantantarori iroka nohavetakotatzimi.

Aña napiitavaimiro nokantzitakamiri: “Netakoperotataitami.” Irootakera nonkantapiintemiri eeniroka akarataiyini añiika iroñaaka, ari nonkempitziyaarori eejatzi ankaratairika ankamavetakya.

* **6:15** Jiroka pashine ivairo kamaari ikantayeetzi “Belial.”

4 Osheki naventaashireyetakami eerokaite. Nasagaaventayetakami. Aririka nompampithashiretakoyetyaami, pitharomentashiretakaana, kimoshire nokanta, okantavetaka osheki imaimanevetaidakana jaka.

5 Tema nareetakara Macedonia-ki te onkante nomakoryaapaake tema osheki pomerentsizimotakanari. Tzimayetatsi ñaanaminthavaitashitakanari, irootake kantzimoshirevaitakanari.

6 Iro kantacha Pava iposhenkapiintari ikaratzi okantzimoneentavaiyetari, arira ikempitzitakanari naaka, jareetakaapaakarira Tito nosaikira.

7 Oshekira notharomentashiretanaka noñaavakeri. Iroora notharomentashireperotantanakari ikamantapaakenara tsika pikantaiyani eerokaite. Tema ikantapaakena: “Jaakameethatavakena

Corinto-satziite, ikovaiyakeni iriñeemi, osheki okatsizimoshiretakari okaratzi jantzimotakemiri, iriniroite jetakoyetaami.” Arira ikantapaanari, iroora oimoshirenkaperotakenari.

8 Pairani, nosankinatizitantakamiri, noñaajaantavetaka osheki ovashiretakaavaiyaami okaratzi nokantayetakemiri. Aritakera notyaantataikemiroranki, nokantashirevaitanake: “Eerotya notyaantaajatzinirimi.” Iro

kantamaitacha niyotzi iroñaaka kapichera povashirevaivetapainta eerokaite.

9 Irootakera nokimoshireventantarori iroñaaka notyaantakemirora. Tera nonkantatye iro nokimoshireventziri novashiretakaavaitakami.

Aña iroora nokimoshireventairi povashiretairora kaariperori. Arira pikenakaakero eerokaite pinimotakaantaariri Pava poitsinampaayetakero povashiretane, tera

novaariperovaitajaantemi naaka. 10 Tema aririka irovashiretakaantya Pava, ikovatzira irovashaantakaantayetairo kaariperori, onkantya iravisakoshireyeetantaiyaari. Irootakera eero okantzimoshirevaitantai iroka. Irooma aririka irovashiretakaantashivaitya osavisatziite, arira iriñaayeetakero inkamashireyeete.

11 Tema okaratzi opoñaantakari jovashiretakaavaitakami Pava, irootakera pampithashiretakaanaamiri kameethaperoini, pikisakoventanaana, ovatsimaanakemi, tharovashire pikantanaka, petakoperotanaana, povasankitaakeri kantakaantzirori. Ari pikenakaakerori poñaakantantakarori kiteshire pikantayetanaa.

12 Jiroka opoñaantajaantzitakari nosankinatantakamirori pairani, iro iriyotakaantaiyaamiri Pava tsika pinkantya piñaashintsiventayetaiyaana naaka. Tera iro nosankinamatsitantaarori irovasankitaantaiyaari kantakaashitakarori, temacheeni nonkisakoventantyaarori jampovaitaitakari.

13 Iroora notharomentashiretantanakari. Osheki okimoshiretakaakena eejatzi nokemavakera paakameethatavakeri Tito, povavisaakeneri okantzimoshirevaivetakari irirori.

14 Tema aritake nokamantzitakari naaka Tito tsika pikantaiyani eerokaite, nokantakeri: “Kameethara jinaiyatziini Corinto-satziite.” Tera povashiventaantyaanaro okaratzi pantayetakari, tema omaperotatya okaratzi nokantzitakariri Tito. Arira okempitziyetakari eejatzi okaratzi nokantzimiri eeroka.

15 Jetakotziyetaamira Tito iroñaaka, aririka inkinkishiretakoyetyaami tsika pikantaiyakani paakameethatavakeri, pikempisantavakeri, piñaapinkathatavakeri.

16 Iniroitera nokimoshiretztitaka eejatzi naaka kantatsira naventaashireperoyetaiyaami iroñaaka.

8

Kireeki impashiyetaariri itasorentsitakaitane

¹ Iyekiite, nokovi piyotakotaiyerini ikaratzi apatoventaariri Pava jaka Macedonia-ki, ikaminthaayetairi. ² Okantaveta iñaayevetakaro osheki poverentsitzimovaitariri, kimoshirera ikantaiyani. Okantavetaka ikovityaaneentavaivetaka, osheki kireeki ipashitantayetakari. ³ Ikovakaaneekiinira irirori jantayetakero iroka, ipantayetake okaratzi jaavyaayetziri, janaantake ipashitanta. ⁴ Ikantakena naaka: “Thame ampashiyetyaari kireeki pashine kempisantzinkariite, ikaratzi kovityaaneentavaitatsiri.” ⁵ Imaperovaitakero okaratzi jantakeri anaavaitanakero nokinkishiretakovetakariri. Iri jaakoventajaantanaka Avinkatharite, ari ikempitaakenari eejatzi naakaite. Tema irootake ikovakaakeriri Pava. ⁶ Irootakera noshintsithatantakariri Tito impiyanai onkantya iriminthashiretakaantyaamiri pimatayetairo eejatzi eerokaite. Iriitakera karatapaakemiri janta petantanakarori pipashitantayetaka. ⁷ Eerokaitera anaantayetanaatsiri pantayetanakero osheki opaiyetarika. Kameetha pikempisantayetanai, kameetha pikinkithatakaanayetanai, kameetha piyotayetanai, tharomenta pikantayeta, iniroite petakotakana. Nokovi iroñaaka panaayetante pimpashitantayetaiya.

⁸ Eerora noshintsiventzimi pimayetantyaarori. Intaani noñaaventakoyetemiri tsika ikantayetaka jaka iminthatayetaa irineshinonkatantya. Ari okantzimaitari eejatzi onkameethavaitemi poñaakantairo petakotziitantayeta. ⁹ Kameethavaitake pimayetairomi jantapaintziri Avinkatharite Jesucristo, jineshinonkatziitantapainta. Oztimimotataavetari irirori pairani maaroni, ikempitavaitakari ashaarantakitaneri, iro kantacha ikempitakotapaintari kovityaaneentaneri. Iroora jimatantakarori iroka onkantya panintaavaitantaiyaari onkempivaityaaromi pashaarantaiyaami inkiteki. ¹⁰ Jirokara okaratzi nokinkishiretari naaka: Iroora aritatsi pothotyero okaratzi petanakari. Eerokaite etayetanakero avisanaintsiri osarentsi pikinkishiretaka pimpashitantayetya. Pimatakero petanakaro. ¹¹ Intsityaa pothotyero. Pinkempitakaanairo ovakera pitharomentaiyanakaniranki petantanakarori. Intsityaa pothotyaaantyaaro okaratzi tzimimotzimiri. ¹² Tera inkovakotajaantai Pava anaakairo ampashitantyaaro okaratzi tzimimotakairi. Intaani ampashitantaiyaaro okaratzi aavyiiri. Aritake onimotakeri Pava. ¹³ Tera nonkovakotatyeeemi pimpashitantya iranintaavaitantyaari pipashitakari, ariya okanta pikovityaavaitantakari eerokaite okantakaanziro pipashitantaka. ¹⁴ Aña iro aritatsi, pimpashityaari okovityiimovaitari iroñaaka oztimimoyetzimira eeroka, impoñaashitakya impashitaiyaami eeroka apaata aririka onkovityiimovaityaami. Arira onkantya pimonkaratavakaantyaari. ¹⁵ Okempivaitakero okaratzi josankinatakotzitaikariri, kantatsiri:

Itzimi aaperotaintsiri, te ontzimakaanavaite.

Iriima againtsiri kapicheeni, te onkovityiimovaityaari.

¹⁶ Nopaasoonketziri Pava, tema iriitake kantakaakarori okanta jetakotantamiri Tito, ari ikempitakana naaka netakotamira. ¹⁷ Tema nokantakeri: “Tito, pimpiyanai Corinto-ki.” Aña minthatzitavaitaka. Iro iriyaate iroñaaka. ¹⁸ Nontsipataimiri Tito pashine iyeki. Kameetha kinkitharyaanzi inatzi. Ñaapinkatha jovayetziri pashine kempisantzinkariite tsikarikapayeeni, ikemayetakerira

iñaaventakotairo Kameethari Ñaantsi. ¹⁹ Irijatzira iyoshiitakeriri jaka kempisantzinkariite, jovakeri intsipatanakyaana apaata naanakeneri kireeki pashine kempisantzinkariite kovityaavaitatsiri. Irootakera oñaakanterone omaperotatya etakoyetakari, iroora ompoñaantyaari iñaapinkathayetairi Pava. ²⁰ Ari onkantya ero iñaaventakovaitaitantana tsika nonkantya nontsiparyaayeteri kireeki ipashitziitantayeetari. ²¹ Tema nokovatzi onkameethatzimoteri atziri nantayeteri, ari onkempitzimotyaariri eejatzi Pava. ²² Notyaanteri eejatzi pashine iyeki intsipayetanakyaari. Iriitake nokitapiintakari, iminthakitakaro irampitakotante. Noñaaventakotakeneri tsika pikantaiyakani eerokaite, iroora iminthaperotantanakari irampitakoyetemi, tema iraventaaperotane jovayetanakemi. ²³ Irika Tito, notsipaminthare inatzi, iri nokaratapiintakeri nantavaiventakemi. Iriima pashine apiteka iyeki itzimi intsipatanakyaari, irotyaantane inatzi kempisantzinkariite saikayetatsiri jaka, iñaapinkathaperotziri Cristo. ²⁴ Ontzimatyera paakameethatavakari aririka irareetakya janta. Iro iriyotantyaari iyekiite kempisantsiri jaka omaperotatyaara okaratzi noñaaventakemi eerokaite jaka.

9

¹ Niyotzi naaka te onkovajaantya nosankinatakotemiri piireekite inkarate potyaanteneriri pashinesatzi itasorentsitakaitairi. ² Tema niyotake ayimatapiintakemi eerokaite pantero. Aritake noñaaventakotakemi jaka Macedonia-satziki, nokantayetakeri: “Ikovitzitaitakara Acaya-satzi impashitantayetya chapinki avisanaintsiri osarentsi.” Noñaaventakotakemira eerokaite nominthatakaayetanakari eejatzi iriroriite.* ³ Iro kantamaitacha, iroora notyaantzitantyaamiriri iyekiite onkantya inkamantzitantyaamiri, iri etapaakyaarone iriyoyaayeteri kireeki. Tema te nonkove amenaashivaitya okaratzi noñaaventakemiri eerokaite jaka. ⁴ Tema nokovatzi thaankiini nonkivantanakemi navisanakerika janta. Kempitakara ari iroyaatanakena tsika inkarate Macedonia-satzi. Aririka noñaapaakero tekeramintha piyoyaayete kireeki, osheki nompashiventavaitya, tema aritake noñaaventakotzitikami jaka. Ari pinkempitzitakyaari eejatzi eerokaite pimpashiventavaitya. ⁵ Irootakera notyaantzitantyaamiriri irika iyekiite, iri etapaakyaarone irareetyaami janta tekeramintha niyaateeta naaka. Iriiyetake iyoyaakotapaakemirine kireeki ikaratzi pishinetantakeri eerokaite. Ovetsika pinkantakeri maaroni kireeki aririka nareetapaakya. Ari onkantya ero noshintsiventantavaitapaakami pantayetero.

⁶ Intaanira pinkinkishiretero iroka:

Ikaratzi pankitatsiri kapiche, eepichokiini jaavatzi.
Iriima ikaratzi pankiperotaintsiri, osheki iraavateri.

⁷ Maaroni eerokaite ontzimatyepimpashitantayetaiya okaratzi pikoviri. Ero pishintsiventantavaitzi impashitantaitya osheki terika inkovaite, ari onkantya ero okatsitzimoshirevaitantari ipashitantakara. Tema aparoni atziri kimoshireventatziitziirori okaratzi ipashitantari, iriyyetakera jetakotari Pava. ⁸ Iriira Pava oshekyaperotaimirone okaratzi kovityimovaitamiri. Aritakera ontzimakaantake onkarate

* 9:2 Ipatayeetziri jaka “Acaya,” iroora kipatsi tsika janta osaiki nampitsi Corinto.

pimpashitantavaitaiyaari kameethaperoini eeroka. ⁹ Okempivaitakaro okaratzi ñaaventachari Osankinajanorentsiki, kantatsiri:

Okaratzi tzimimotziriri Pava, irootakera jantetaaniriri ikaratzi kovityaaneentavaitatsiri.

Tema tampatzikashire inatzi irirori, arira inkantaitatyeeyaani.

¹⁰ Iriira Pava kithokitakairori okaratzi pankiyetachari, irijatzi shoopakairori, ari okanta jaavayeetantarori okaratzi jovayeetari. Arira inkempitayetaimiri eejatzi eerokaite impayetaimiro kovityiimotamiri, ari onkanya ontzimimotantaiyaamiri pimpashiyetaiyaariri pashinepayeeni, tampatzikashire pinkanya. ¹¹ Irootakera impantaperotantayaamiri Pava onkanya pimpashitantapiintyaari.

Ari onkanya impaasoonketantayaariri Pava, ikaratzi aayetzirori apashitantayetari. ¹² Ari okantari, okaratzi pipashitantayetari tera intaani pineshinonkatantayaariri kovityaavaitatsiri, aña iro ompoñaantyaari impaasoonkeperoyetairi Pava. ¹³ Aririka iriñaayetakero okaratzi pipashiyetakariri, ari pikempitziyetakari eejatzi pashinepayeeni, oshekira iriñaapinkathatanakeri Pava. Tema iriñaayetero tera intaani piñaavaitashiyeta, pikantzi: “Nokempisantairi Cristo oñaaventakotairi Kameethari Ñaantsi.”

Aña iriñaayetero eejatzi pantayetziro oñaakantzirori omapero pikempisantayetanai. ¹⁴ Iroora ompoñaantanakyaari iretakotziiyetanaiyaami, iriñaañatakoventanaimi, okantakaaro ikaminthagaimira Pava. ¹⁵ Ari ankempitziitanaiyaari eejatzi aakaite ampaasoonketanairi Pava, tema ineshinonkatataikai aaka, iro maperokitataitzirori okameethatzi, eero okantzi othotyero añaaventero.

10

Iñaaventakotziro Pablo okaratzi jantayetziri

¹ Naakatakera Pablo, tzimatsira nokovakotzimiri. Tsinampashire nonkanya eero notsimaavaitami, nonkempitakotyaari Cristo. Tema niyotzi tzimatsira ikantakoyeetakena: “Irika Pablo tsinampashireri jinatzi isaikimotapiintai, irooma isaikira intaina katsima ikanta.”

² Nokovakotzimi, eerora piyaatakaairo povatsimaavaitena. Ari onkanya eero niyakoventavaitantapaakami aririka nareetapaakyaami. Tema niyotataike arira nonkantayetapaakari ikaratzi saikimoyetakemiri janta kantayetaintsiri: “Tekatsi impaimatsitya Pablo, ari ikempitayetari pashine atzirite te ontzimimoteri ishintsinka.” ³ Omaperovetatya ari nokempitari pashine atzirite, iro kantacha irika itzimi nomaimanetziri, tera onkempityaaro nomaimanetziri atziri. ⁴ Tema aririka nomaimanetante naaka, tera noirikayetero omanamentotsi okaratzi jomanatantapiintayetari atzirite, aña itasorenka Pava nomaimanetanta naaka. Arira okanta noitsinampaayetantariri ikaratzi ishintsitakaayevetakari noisaneentane. ⁵ Arira okanta nokitsirinkantaariri naakaite maimanevaitaneri, nokitsirinkayetairi asagaaventavaitaneri otzitzikatantatsiri kaari jiyotakoyeetantari Pava. Nokempitakaantaaro eejatzi noirikaatyeeromi nokinkishiretashivaiyetari, noshintsiventaatyeeyaami nonkempisantairi Cristo. ⁶ Aririka nonkemakoventaimi pipiyashitaari eerokaite pikempisantaperotairi eejatzi, aripaitera novetsikya novasankitayeri inkarate piyathayetachaneri.

7 Paamaiyaara jovapyiimovaitamikari. Tema tzymayetatsi pikarataiyirini kantayetatsiri: “Jashitana naaka Cristo.” ¿Ikinkishire-taiyama te jashitzitana eejatzi naaka? Iroorika ikinkishireyetakari, ikenakaashitakarora, tema naaka jashiperotataika Cristo. 8 Aamaashitya ari pinkantayetanake eerokaite: “Jetanakaro iroñaaka Pablo jasagaaventavaitaro okaratzi iñaaventayetziri.” Tera nompashiventakotyaaaro okaratzi inkantayeeteri, tema iriitake Avinkatharite ovakenari niyotaantayetai, tera irovena novaariperotantavaite. 9 Irootakera kaari nokovanta onkempitzimotyaaami okaratzi nosankinatakemiri, nokovatziiira nomintharovavaitemi. 10 Aamashitya tzymayetatsi kantayetatsiri: “Tema jotyaaantapiintairora Pablo irosankinare, osheki ishintsithatapiintakai, iñaaventapiintayetakairo pomerentsitzimotairi antayetero. Iro kantacha isaikimoyetaira jaka, kempivaitaka te irishintsitanete. Ikantara ikinkithayetake manintaari jinake.” 11 Jiroka nakayeteri ikaratzi kantayetatsiri, nokantziri: “Tsikara nokanta nosankinayetakemi, arira nokantzitakari eejatzi nosaikimoyetakemi.” 12 Tera nonkarateri naaka pikaratziri pisaikaiyini janta, asagaaventavaitachari. Te iriyotaajataiyeni irirori. Tzimatsi tsika ikaratzi monkaratapiintavakaavaitachari, iñaajaantake janaavakaantayetaroro okaratzi kameethatzimovaitashiyetariri irirori-ite. 13 Irooma naaka tera nasagaaventashivaityaaaro nomonkaratero kameethatzimovaitashitanari naaka, intaanira noñaaventaairo nomonkaratakero ikantakenari Pava irirori nanteneri. Jirokara ikovakeri nanteneri, ontzimatyee noverairo nantavaiteneri janta tsika pisaikaiyini eerokaite. 14 Irootakera noñaashintsitakoventantamiri iroñaaka eerokaite, tera nanaakaatyero okaratzi ikantakenari Pava. Tema naakatataike etakarori noñaaventakemiro Kameethari Ñaantsi tsika ikantakota Cristo. 15 Irootakera kaari nokempitanti ikaratzi asagaaventashivaitarori imonkaratane, aña tzymataavetacha pashine itzimi etainakarori jimonkaratakero. Iro kantacha iroñaaka, eekerorika pantakishirevaitanakitye, eerora nopankiventavaitanaami eerokaite, 16 kantatsi niyaatayete pashineki nampitsi nonkinkithatakaantairo Kameethari Ñaantsi. Iroora nomateri, eerora nokenanake tsikarika jetayetakaro ikinkithatakaantzi pashine atziri, nasagaaventavaitarokari imonkaratane pashine. 17 Tekatsira apantyaarone irasagaaventashivaitaitya apaniro. Iroora apantaperotarori asagaaventaiyaaro jantayetziri Avinkatharite. 18 Tema tekatsi ompaimatsitya asagaaventavaita apaniro antharomentavaita. Iroora kovaperotachari intharomentatziyetai Avinkatharite.

11

1 Nokovi eekero pamavetatyero okaratzi nosankinatzimiri jaka, onkantavetakya onkempitzimotyaaami jantziri aparoni masontzi. Nokovi eekero piyaatayee piñaanayetero. 2 Oshékira naamaakotakami eerokaite, iriira Pava kantakaakanarori. Tema naakatake etakaro nokinkithatakaakemi okanta jashitayetantaamiri Cristo. Nokempitakaantavaitaami eerokatakemi nishinto, tzimatsimi nokashiyakaakamiri pintsipatyari, aamaakoki novapiintanaimi eero pikaariperovaitanta irojatzii paavakaantaperotakyaari. Iriira oshiyakaaventachari Cristo, itzimi kempitakariri iriimi paayetairimi

apaata. ³ Tema notharovakaatyaaami intzime impaitya amatavitemine, inkempitakotakyaari maranke amatavitakeroriranki Eva. Aritake iroitzipinatakemi, irovashaantakaimiro paventagaari Cristo, pikinatanaarira. ⁴ Kempitaka eerokaite, te pishenkaashityaaro pakayeteri pashine ñaaventakotemirine Jesús, ari pakakeri onkantavetakya irinashitapaakyaaro okaratzi noñaaventakotakemiri naaka Jesús, okaratzi noñaaventakemiro Kameethari Ñaantsi, okaratzi noñaaventakemiri Tasorentsinkantsi. ⁵ ¿Pikinkishiretama eerokaite janaakoyetana naaka jotyaantajanoritzi irikaite? ⁶ Aamaashitya te nonkinkithate kameethaini naaka, iro kantacha iyotane nokanta. Irootake piñaakoyetapiintakenari. ⁷ ¿Nokenakaashitakaroma tera nonkovakotemi kireeki, nokinkithatakaayetakemirora Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Pava? Aña tsinampashirera nokantaka nantavaiventakemi niyotaantayetakamirori, te nonkovakovaite. Arira okanta ikempitakaantayeetaamiri iroñaaka iriiperori pinayetzi. ⁸ Okanta nokinkithatakaapaakemiranki, iriira pashinesatzi kempisantzinkariite payetakenari kireeki nañaantari. Okempivaitakaro nonkoshitayeerimi iriroriite okanta nantavaiventantakamiri eerokaite. ⁹ Eeniroranki nosaikimotaiyimi, osheki nokovityaaneentavaitake. Temaita noñe pimpena ompaitya nañaantyaari. Ikamintha jareetaiyaka iyekiite Macedonia-satzi, iriira payetapaakenari. Ari okantakari kaari noñaantaro pimpayetena kireeki eerokaite. Arira nonkantapiintatyeero eero nokampitzimi. ¹⁰ Iniroitera nokimoshireventakero tera nonkovakoyetemi, arira nonkantapiintanakityeero maaroni nampitsiiteki okaratzi saikatsiri Acaya-ki. Jiyotziro Cristo kyaaryoora nokantake. ¹¹ ¿Piñaajaantzima eerokaite iro nokantantarori iroka tera netakotami? Jiyotzira Pava netakotami.

¹² Eekerora niyaatakaatyero onkantya irikaite kinkithatakaneri pasagaaventavaitakari eerokaiteki, eero ikantanta: “Ari nokempitakari Pablo.” ¹³ Irikaite kinkithatakaneri kaarira Otyaantajanori, amatavitaneri jinayetatzi, apanirora ikempitakaantashivaitaka iriirikami irotyaantajanore Cristo. ¹⁴ Tekatsi ompaitya iromapokakaantairori iroka. Tema jimatzitaro eejatzi Satanás joshiyakotari ishikipiryi maninkari onkantya iramatavitantatyaari. ¹⁵ Iroora eero jomapokantavaitai ikaratzi antavaiyetziniriri Satanás, irojatzira jimatzitari irirori. Inkempitakaantavaitya jantavaitatzi onkantya inkameethashiretakaantaiyaariri atzirriite. Arimaitaka irovasankitaaventayeetairi okaratzi jantayetzi.

Ikemaantsivaitaka Pablo Jotyaantajanoriitzirira

¹⁶ Intsityaa napiitavakero nonkantemi, onkamintha eero nokempitzimotamiri masontzi. Irooma nokempitzimotakamiririka, pishinetavakena nasagaaventavakya kapicheeni. ¹⁷ Okaratzi noñaavaaitziri iroñaaka, tera onkempitajaantyaaro tsika onkantyaami iriñaavaiterimi Avinkatharite. Aña nokempitakotatyaari aparoni masontzi jasagaaventashivaita. ¹⁸ Arira ikantapiintayetakari pashine atzirriite, ari nonkantyaari naaka eejatzi. ¹⁹ Pikempitakaantavaitara eerokaite iyotanerini pinayetatzi, ¿opaitama pikovantaiyarini pinkempisantayetairi masontzi? ²⁰ Irootajaantakera pantayetakeri eerokaite, pikempisantapiintakeri ikaratzi kempitakaantavaitakamiri

irotzikatane, aapithavaiyetzimirori tzimimotzimiri, ampov-aiyetakamiri, asagaaventavaitachari, pasavorovaiyetzimiri eejatzi. ²¹ ¿Piñaajaantzima te naavyaavaitanete naaka nomatantyaarori kempitakarori? ¿Kantatsima nompashiventakotyaaoro tera nomataitero? Eerora. Iro kantacha aritake nantataitake kempityaarone okaratzi jantavetaiyakarini iriroriite, nasagaaventavaiya, onkantavetakya nonkempivetakyaari masontzi.

²² Iroorika jasagaaventavaitaka iñaavaitziro noñaane Hebreo-thatatsiri, eejatzira naaka. Iroorika jasagaaventavaitaka isheninkamirinkaitetari Israel-ni, eejatzira naaka. Iroorika jasagaaventavaitaka icharinemirinkaitetari Abraham-ni, eejatzira naaka. ²³ Iroorika jasagaaventavaitaka jantavaiyetaineri Cristo, eejatzira naaka. (Omaperotaajatatya nokempitakari naaka iñaavaitzi masontzi.) Iro kantacha nasagaaventaro nanaakovaitairi irikaite nantavaitzi, nanaakovaitairi eejatzi noñaapiintakero jashitakovaitaitakena, ipasavaitaitakena, jovamayimavaitaitakana. ²⁴ Noñaakero okaratzi 5 japiitana ipasavaitana nosheninkapayeeni janta japatotapiintaita.* ²⁵ Mavasatzira okaratzi jomposavaitaitakena. Aporosatzi ipicheetakena. Mavasatzi nopitamenkakotaka. Aparoni tsireni nosaikakovaitake niyankyaaki inkaare, ari nokitaitakotakeri. ²⁶ Osheki nokivantantayetake. Nokenayetake okoveenkayetzi jiña. Nokenimoyetakeri ipiyota koshintziite. Ikovayetake nosheninkapayeeni irovaariperovaitenami, eejatzi ikempitakari kaari nosheninkata. Nokoveenkatakovaitake nampitsiiteki eejatzi janta tsika te inampiitaro. Nokoveenkatakotake inkaareki. Osheki nopomerentsivaitakari paitashivaitachari “iyeki,” kaarimaita. ²⁷ Osheki nantavaitake, ayimavaiyetakana nomakone. Ayimavaitakena novochoki, notashe, nomire, noyatsinkare. Tasheneenta nokantapiintaka. Nomaavaitake tsikarikapayeeni. ²⁸ Tzimatsi osheki avishimoyetakenari. Iroora kantzimoperotakanari irisaikayetai kameetha ikaratzi kempisantayetaatsiri tsikarikapayeeni. ²⁹ Tzimatsirika mantsiyataintsine, nokempitakaantaro naakami mantsiyataintsine. Tzimatsirika inkaariperotakaitakeri, oshekira nonkisakoventavaiyaari.† ³⁰ Arira okantakari nasagaaventavaita naaka, noñaaventakotakerora tsika nokantaka kaari naavyaavaitanentanta. ³¹ Itzimi iyotatsiri te namatavitante, iriitakera Pava, Ashitariri Avinkatharite Jesucristo. ¿Tharomenta irovapiintayeetairi! ³² Tema pairani nosaikantapaintari Damasco-ki, ikempoyaaventakaantakero ijevatakaane Aretas maaroni nampitsi, eero noshitovanta, ari onkantya irakaantantyaanarimi. ³³ Iro kantacha jotetakena kantziriki nokarataiyirini, jovaniiryaakotakena jantakironta nampitsi, ari okanta

* **11:24** Oñaaventakota irosankinareki Moisés-ni, kantatsira irovasankitaite aparoni atziri aririka irovaariperotakeri pashine. Ontzimatyete irayeyeri tsika japatotapiintayeeta, onkantya impasavaitantayeetyaariri. Eerorika okaariperotzi okaratzi ikenakaashitakari, eerora ipasaperoitzi. Irooma omaperorika okaariperotake okaratzi ikenakaashitakari, ontzimatyete irovasankitaaperoiteri. Iro kantacha tera oshinetaantsite iranaakaayeetero onkarate 40 impasavaitairi. Irootakera jametaitariki pairani impasaitaite onkarate 39 itzimirika kaariperovaiiperotaintsiri, ari onkantya eero ipiyathatantaro Ikantakaantaitane, aririka iranaakaakero onkaratemi 40. Irootakera ipaiyetairi irikaite “Kovityaapaaka aparoni omonkaratantyaari 40.”

Okaratzi ñaaventakotainchari jaka, arira ikantaitakeri Pablo, ipasavaitaitakeri irirori. † **11:29** Okantzira jaka “mantsiyataintsine,” kempitakara tzimatsi kinkishiretakotarori iriira ikantakoyeetzi aparoni shipetashirevaitatsiri javentaarira Cristo.

noshiyantaari.

12

Kempivaitakarori ovathaantemi kitochee

¹ Tera aritzi nasagaaventavaitya. Iro kantacha eekerora noñaaventatyero noñaavyatakari, okaratzi joñaakakenari Avinkatharite. ² Niyotakotziri irika shirampari jashitaari Cristo. Tzimakotake 14 osarentsi irika shirampari jaayeetairi inkiteki, jiyaaperotatzijoenokitajaantzi inkite. Kempitaka jiyaashinenkatatzi, te niyoperotzimaitya. Terika, jiyaatatziira koñaaroini ivathaki, te niyoperotero.* ³ Iriira Pava iyotatsiri jiyaashinenkatatziirika, jiyaatatziirika koñaaroini ivathaki. Intsityaa netapanaatyaro noñaaventakoteri irika shirampari. ⁴ Jaayeetairira janta ikimoshireetapai. Ari ikemayetairori tsikarika opaiyetari kaari kantaajatatsine iriñaaventakoyeetero. ⁵ Arivetaka irasagaaventyaaromi irika shirampari okaratzi iñaakeri. Iro kantacha eero nasagaaventavaita. Intaani noñaaventakotakero tsika nokantaka kaari naavyaavaitanta. ⁶ Arimi nasagaaventakyaaromi okaratzi noñaayetakero, eeromi nomasontzishirevaitzimi. Aña aritakemi noñaavaiyetakeromi kyaaryoori. Iro kantacha tera nonkove irasagaaventashivaitapiintaityaana. Intaani iñaapinkathaventaitenaro okaratzi nantayatakari, okaratzi ikemakoyeetakenari. ⁷ Okaratzi noñaavyatakari ovaneenka okantaka, jiyotake Pava aritakemi nasagaaventavaitakyaami. Irootake ishinetantakanarori nonkemaantsivaitya onkantya eero nasagaaventantavaita. Okaratzi nokemaantsivaitapiintaka okempivaitakaro ovathaavaitatyeeenami kitochee. Iriitakera kamaari kantakaarori okanta ikemaantsivaitakaantaitakanari. ⁸ Mavasatzira nokovakotakeri Avinkatharite intsiparyaaakoventaina ikemaantsitakaapiintaitana. ⁹ Ikantakena irirori: “Tema aritake nokaminthaavaitakemi, tekatsira kovityiimovaityaamine. Aña kantataitatsira noñaakantaperotairo noshintsinka atziriki kaari aavyaavaitatsineri.” Ikanta nokemavakerora, kimoshire nokantanaka, nominthatanakaro noñaaventayetairo tera naavyaavaitanete, tema ari onkantya aavyaavaitakaantaiyaanari ishintsinka Cristo. ¹⁰ Irootake nokimoshiretantakari naaka okantavetaka te naavyaavaitanevetya, ikaviyavaitaitana, nokemaantsivaitaka, jovatsinaavaitaitana, opomerentsitzimovaitana, osheki noñaayetakeri nantavaitziniri Cristo. Niyopaitetairora te naavyaavaitanete apaniro, arira noñaataitzirori jimatakaatyaanaro naavyaavaishiretanetai. ¹¹ Kempitaka masontzi nonake noñiirora nasagaaventavaitaka. Eerokamaitaka kantakaarori nomatantakarori. Iro ariyetacha piñaaventayetaainami kameethaini. Okantavetaka te niriiperote naaka, te iranaakotzimaityaana irikaite paitashivaitachari “Iriiperori Otyaantajanori.” ¹² Tema nosaikimovaitakemiranki eerokaite, noñaakakemiro omapero naaka Notyaantajanoritzi. Osheki namatsinkavaiventakami. Osheki notasonkaventantake, te

* 12:2 Kantakotachari jaka “ojenokitajaantzi inkite,” iroojatzira ikantayeetzitari “mavatanaintsiri inkite.” Ari ikantayetapiintziri judio-payeeni iñaaventziro. Ikantaiyini: “Etanakarori inkite, ari osaikayetziri menkori. Apitetanaintsiri inkite, ari isaikayetziri kashiri, ooryaa, impokiropayeeni, maaroni. Irooma mavatanaintsiri ojenokitajaantzira inkite, arira inampitarori Pava.”

piñaapiintaiyeroni, irootake pikempoyaaminthatantakarori. ¹³ ¿Opaitama pikinkishirevaitantari iroñaaka nomanintavaitatziimi? ¿Tema naakameethatemi nokempitairira pashine kempisantzinkariite? ¿Irooma kantakaantarori tera noñe ompaitya pimpashityaanari? Tzimatsirika nokenakaashitakari, pimpeyakotenaro.

Iñaaventziro Pablo mavatanaintsine inkivantante

¹⁴ Nokinkishiretaka iroñaaka napiitairo niyaatashitemi, iroora mavatanaintsine nonkivantemi. Eerora nayiri inkarate pimpinatenari. Kaarira piireekite nonkove nashityaari, aña eerokataataike nokovaperotake nashityaami. ¿Aritatsima aparoni eenchaaniki impinakoventero ikovityiiri ashitariri? Tera, aña iri ashitaaniri pinakoventziri ireentsite. ¹⁵ Irootake nomateri naaka, onkempivaitaiyaaro naakami pirintari. Aritake nomatakeri noshinetakoyentyaami onkantya pavisakoshiretantyaari. Iniroite netakotakami. ¿Opaitama kaari petakotantana naaka? ¹⁶ Kempitaka tzimayetatsi eerokaite kantatsiri: “Kempitaka Pablo te inkovakoyetai aakaite, ovana jiyotzi, ari ikenakairo jamatavivaitakai.” ¹⁷ ¿Piñaajaantakema jamatavivaitakemi eejatzi ikaratzi notyaantayetakemiri? ¹⁸ Notyaantakemiri Tito, eejatzi pashine iyeki. ¿Jamatavitakemima Tito? ¿Tema noshiyashiretavakaiyani maaroitene naaka, naakameethayetaimira eerokaite? ¹⁹ ¿Piñaajaantakema eerokaite iro nokantantavaitakari nokovashitara notzikaaventatya? Tera ari onkantya, netakotaneete. Aña iri Cristo ñaavaaitakaana, onkantya novetsikashiretakaantyaamiri. Iriira Pava iyotatsi. ²⁰ Okantzimovaitatyaanara naaka añeeyerone ankantaneentavakaavaitya aririka nareetapaakyaami. Okantzimovaitatyaanara eejatzi noñaapaakemi pintzimaventavakaavaitya, pinkisavakaavaitya, pinkisaneentavakaavaitya, eero paapatziyavakaavaitya, pinkishimatavakaavaitya, pinkantakaaperovaitya, pimaimanetavakaavaitya. ²¹ Okantzimovaitatyaanara nompashiventakovaityaami Pavaki. Aamaashitya ari nonkantaneentakovaitapaakyaami pantayetakerorika kaariperori, te povashaantero pantayetziro kamaaroyetatsiri, pimayempitavaitzi, piñaathatashivaitantapiinta eejatzi.

13

¹ Irootakera mavatatsine nonkivantemi. Arira namenakotantapaakyaamiro, ikantajaantaitakeri:

Intzimerika aparoni iyakoventaaari, ontzimatyeeera intzime mava atziri, terika, apite ñaakotakerine okaratzi ikenakaashitakari, aritatsira irovasankitaayeeteri.

² Arira nonkantapaakeri novasankitayeri ikaratzi antzitarorori kaariperori janta pisaikinta, arira nonkempitziapaakyaari eejatzi pashinepayeeni antayetanaarori iroñaaka. Tema aritake nokamantzitakamiro napiitantakaroriranki nokivantzimi. Irojatzira nosankinatakotzimiri iroñaaka. ³ Aamashitya pikantaiyatziini eerokaite: “Kaarira Cristo otyaanterine Pablo inkinkithatakaante, kempitaka Pablo kaarira iriiperojanori.” Paamaventyaara, irika Cristo, kaarira atziri saikimotantamatsitapaintatsineri, aña otzimimoperotataiziri ishintsinka irirori, kantatsira iriñaakaayetemiro tsikarika opaiyetari. ⁴ Ari okantavetaka, kempivaivetaka te iravaavyaavaitanete irika ipaikakoyeetantakariri. Iro kantamaitacha

añaakagairira Ishintsinka Pava. Arira nokempitzitakari eejatzi naaka, tera naavyaavaitanete, iro kantacha irijatzi Pava shintsitakagaanari, kantatsira noñaakaayetaimiro tsikarika opaiyeti.

⁵ Eerora pikinkishiretakovaitashitana tera niriiperojanorite naaka, aña pinkinkishiretakotavakya. ¿Iriiperojanorima pikantaka eeroka pikempisantai? ¿Tema piyotaiyeni inampishiretantami Cristo? Aritake okantari, terika, aamashitya te piriiperojanote eeroka. ⁶ Niyoperotataizira, aririka piñaavakena janta, eerora pikempitakaan-tavakena, te niriiperotzi naaka. ⁷ Nokovakotziri Pava, ari onkantya eero noñaakotantapaakamiro pikenakaashitane. Tera iro nokantantamirori iroka nonkovashivaitapaakya nonkempitakotapaakyari iriiperojanori. Aña nokovaperotataitatzii pantayetairo okaratzi tampatzikatatsiri. Irootake nokovakeri, onkantavetya otzikaavakenami, eero noñaakantamiro noshintsinka novasankitaapaakemi, iroora niyotakaan-taperotyamiri naakatake iriiperojanori. ⁸ Tera nonkovero naaka noñaakantashivaityaaro noshintsinka, iro ovatsipero aririka nonkovemi namatavitantemi. Intaanira nokovi noñaakantataitero onkantya iriyotakoyeetantyaarori kyaaryoori. ⁹ Aritakera nontharomentakya aririka noñaakemi paavyaavaishiretanai, onkantavetakya eekero inkempitakaan-taitatyeenami naaka kaari aavyaavaitaneri. Iroora noñaañaatakotapiintakeri, onkantya piñaantyaarori eerokaite pothotyero paavyaavaishireperotanete. ¹⁰ Irootakera notyaantantamirori osankinarentsi, tera nosaikimoyetateemi eerokaite janta, ari onkantya eero notsimaavaitantapaakami apaata. Tema iri Avinkatharite ovakenari onkantya novetsikashiretakantantyaari, tera irovena novaariperoshirevaitante.

Ovekaraantarori ovethataantsi

¹¹ Iyekiite, jiroka ovekaraantarori nonkantemi: Pinkimoshiretaiyeni. Pothotyayetairo paavyaashirevaiyeti. Pintharomentashireyeti. Paapatziyavakaayetaiya. Kameetha pisaikayetai. ¡Iriira Pava nampishireyetantyaamine, etakotantaneri jinatzi, iri kameetha saikakaantsiri! ¹² Etakora pinkantya povethatavakaanaiya janta. ¹³ Jovethatziitami eejatzi itasorentsitakaitairi nampitarori jaka. ¹⁴ ¡Onkamintha ineshinonkavaitaimi Avinkatharite Jesucristo! ¡Onkamintha iretakovaitaiyaami Pava! ¡Onkamintha inkantakaiyaaro Tasorentsinkantsi paapatziyavakaan-taiyaari! Ari onkantyaari.

Irosankinare Pablo Jotyaantziniri Galacia-Satziite

Ovethataantsi

¹ Naakatake Pablo otyaantzimorori iroka osankinarentsi. Otyaantajanori nonatzi naaka. Kaarira atziripayeeni otyaantenane, aña Jesucristo otyaantakenari itsipatakari Ashitairi Pava oviriintaiririranki ikamavetaka. ² Arira nokaratziri maaroni iyekiite kempisantanaatsiri jaka nosankinatzi iroka. Eerokaite notyaantzini pikaratzii pikempisantai janta Galacia-ki. ³ Onkamintha ineshinonkayetaiyaami Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayetaimi, ari inkempitzityaamiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo. ⁴ Tema iro ikovakeri Ashitairi Pava irishinetakomentai Cristo, ikamimentayetakai akaariperoshireyevetaka, ari onkantya eero akempitakotantaari ikaratzi kaariperovaitatsiri iroñaaka, okempivaitakaromi intsiparyaakoventaatyeeemi. ⁵ Onkamintha iñaapinkathatapiintayeetairi Pava. Ari onkantaitatyeeyaani.

Tekatsi pashine Kameethari Ñaantsi ovavisaakoshiretantatsine

⁶ Pomapokantakanaro pikatzimataka povashaantanakero pikempisantayevetanakari Pava. Tema iriitake iyoshiiyevetaami, iniroite jetakoyetami irootake jotyaantantakamiriri Cristo. ¿Opaitama pikempisantashitantakarori pashine kaari kempityaarone Kameethari Ñaantsi?. ⁷ Tema kyaaryoo nonkante naaka, tekatsira pashine ñaantsi ovavisaakoshiretantatsineri. Kempitaka tzimatsi ovashaantakaakemirori, ikovatzi iroitzipinaashiretemi, irootake jovashiñaantayetakarori tsika okanta iñaaventakoyeetziri Cristo. ⁸ Aririkami novashiñaayetaimiromi naaka okaratzi nokamantziyetakamiri pairani, irovasankitaitenaata. Ari okempitari eejatzi, aririkami impokaajatemi maninkariite poñaachane inkiteki, iriñaaventapaakero pashine ñaantsi kaari kempityaarone nokamantziyetakamiri pairani, irovasankitayeeteriita irirori. ⁹ Aritake nokantziyetakami pairani, irootake napiitemiri iroñaaka nonkante: Tzimatsirika ovashiñaakerone nokinkithatakotapaakeriri Cristo pairani, irovasankitaataveeteriita.

¹⁰ ¿Irooma nokokovatzi iroñaaka ookimoyetashityaarine atziriite? Aña te, nokokovatziiro ookimoyetariri Pava. Iroorikami nonkokovatemi ookimoyetashityaarine atziriite, tera iromperatane nonatye Jesucristo.

Irantavaire Pablo

¹¹ Pinkeme iyekiite, okaratzi nokamantakemiri Kameethari Ñaantsi, kaarira atziri iyotakayenarori. ¹² Aña iri Jesucristo iyotaakenarori maaroni, tema kaari atziri ashityaarone. ¹³ Pikemakotaiyakena tsika nokantaveta pairani eeniro nomonkarayevetaro jameyeteri nosheninkapayeeni Judío. Pikemakotaiyakena eejatzi osheki nokisaneentayevetakari kempisantayetanairiri Pava, novasankitaakaantavetaka osheki, nokovaveta novashaantakairimi ikempisantayetanai. ¹⁴ Tema nomaperovetanakityaaro naaka nomonkarayevetakaro jameyeteri pairani nosheninkapayeeni, tekatsira nokarayevetakari anaakotenane nokantavetakara. ¹⁵ Iro kantamaitacha pairani tekeramintha nontzimaajateeta naaka, jiyoshiitziyakana Pava. Iniroitera jetakotziyakana irootake

jovavisaakoshiretantaanari. ¹⁶ Joñaakaanari Itomi, niyotakotairi. Iko-vake noñaaventaineri kaari judío-tatsine tsika okantakota javisakoshire-tantaitari. Tekatsira atziri nosampitanake nonkanteri: ¿Opaitama nan-teri? ¹⁷ Te noshiyashiyetapaintari noñaapainteri etayetakarori jotyaan-tajanoritzi janta Jerusalén-ki. Aña apatziro novanakero niyaatanake Arabia-ki, ipoña nopiyapaaka irojatzí Damasco-ki.

¹⁸ Okanta avisakeranki mava osarentsi, ari niyaatashitakeriri Pedro noñeeri isaiki irirori Jerusalén-ki, intaani nosaikimovaitapaintziri okaratzi 15 kitaite. ¹⁹ Iro kantacha tera noñaapaake pashine otyaantajanori, intaani noñaapaakeri Jacobo irirentzi Avinkatharite.*

²⁰ Omaperotatya okaratzi nosankinatzi miri, te namatavitzimi, jiyotzi irirori Pava. ²¹ Ipoña niyaatake nampitsiki Siria eejatzi janta Cilicia-ki. ²² Tekera iriñaayetenaata Judea-satzi ikaratzi kempisantayetanairiri Cristo, ²³ intaani ikemakoyetashitakana ikantaitzi: “Irikeranki maimanetairi pairani ikisaneentai, kovavetachari iraperotai, ikinkithatakotairo irirori tsika ikantaita ikempisantaitzi.” ²⁴ Irootakera iñaapinkathayetantakariri iroñaaka Pava ikemakoyetakena.

2

¹ Okanta avisakeranki 14 osarentsi, ari niyaatairi eejatzi Jerusalén notsipatanakari Bernabé ipoña Tito. ² Iro niyaatantakarori tema Pava oiminthashiryaakenari. Okanta nareetakaranki janta, niyoshiitapaakeri napatotapaakeri jevayetziriri kempisantanzinkari, nokamantapaakeri okaratzi nokinkithatakaayetairi kaari nosheninkata Kameethari Ñaantsi. Iro napatotantapaakariri onkantya eero amenaashivaitanta okaratzi nantayetakeri. ³ Te noñeero irishintsiventaitavakeri notsipatakari Tito irimatairo intomeshitaaninya, okantaveta griego-thari jinatzi irirori, kaari nosheninka. ⁴ Tema ari josatekashivaitakarori kashaavaitatsiri inkempisantemi, iriyetake kovayevetacha intomeshitaaninyetakaantya. Te onimoyeteri irirori isaikashivaitaiya kempisantayetatsiri, onkempivaityaaromi intsiparyaakoventayetaatyeeri Jesucristo. Iro ikovaperotaiyini inkempitakotaityaari ikantaranki aparoni omperataari. ⁵ Iro kantacha te noshinetakaantero inkempitakoyetayari, iro nokovaperotake iriyotakotero Kameethari Ñaantsi avisakoshiretantaiyaari. ⁶ Ikanta nokinkithavaitakaapaakeri jevari iñaapinkathayetziri kempisantanaatsiri, onimotanakeri, tekatsi pashine ñaantsi inkantanakeri. (Kempitaka nokenashineentaka nokantake “jevare iñaapinkathataitzi jinatzi,” aña tekatsi atziri iramaakite Pava.) ⁷ Iro kaari otzimanta inkantavakenari, tema jiyotanake omaperotatya jotyaantakena Pava noñaaventaineri Kameethari Ñaantsi kaari totameshitaanitachane. Ikempitaakerira Pedro jotyaantakeri irirori inkinkithatakaayetairi nokaratzi notomeshitaaniyeta. ⁸ Tema iriitakera Pava otyaantakeriri Pedro inkinkithatakaayetairi totameshitaanitaari. Irijatzi otyaantakenari naaka nonkinkithatakaayetairi kaari nosheninkata. ⁹ Ikanta Jacobo, Pedro ipoña Juan, etayetakarori ijevatziri kempisantanzinkari, jiyotanake iri Pava etakotaanari, iri shinetaakenarori nantayetakeri. Aripaitera jaakameethatanakena,

* 1:19 Jacobo, irijatzi ikantaitziri eejatzi Santiago.

ari ikempitaavakeri eejatzi Bernabé, ari onkantya niyaatakaantyaarori nonkinkithatakaayetairi kaari nosheninkata. Ari inkempitanakyaari irirori inkinkithatakaayetairi ikaratzi totameshitaanitachari.*
 10 Ipoña ikantanakena: “Aririka piyaayetake tsikarika, ontzimatye petakoyetayaari ashinonkainkariite.” Aritake nomatzitaikaro netakoyetakari, irootake nantapiintayetakari.

Ikisathaitziri Pedro Antioquía-ki

11 Ikanta jiyaatakeranki Pedro Antioquía-ki, tzimatsi ikenakaashitakari irirori, ari nokisathatakeriri. 12 Tema ovakera jiyaatakeranki Antioquía-ki, jimavetapaakaro kameethari, jayootapaakerira kaari isheninkata. Iro kantacha jareetaiyakaniranki irotyaantane Jacobo, ari otzimanakeri ikenashitane Pedro, jovashaantanakero jayoovetari kaari isheninkata. Iniroite itharovakaari areeyetapainchari ameyetarori itomeshitaanita. 13 Imatziyetanakaro pashine judíopayeeni kempisantavetainchari, ari ikempitzitanakariri eejatzi Bernabé irirori, jimatakotanakeri irikaite. 14 Ikanta noñaakeri Pedro te irimonkarayero kyaaryoori Kameethari Ñaantsi, ari napatotakeri ikaratzi kempisantayetatsiri, iñeeyakena maaroni nokantakeri Pedro: “Judío pinatzi eeroka, povashaantairo ameyetari pairani, pikempitakotari kaari asheninkata. ¿Opaitama pishintsiventantariri atzirriite kaari judío-tatsine iroshiyakotairo akempiyeta aaka? 15 Omaperovetatya, a-judío-tzi aakaite, te ankempitakovetyaari kaari asheninkata ikantaitapiintavetari ‘kaariperoshireri.’ 16 Iro kantacha, ayotzi iroñaaka tekatsira materone intampatzikashirete imonkaravetyaaromi Ikantakaantaitane, aña apaniro jimatziro Jesucristo jovatampatzikashiretakai aventaashiretaari. Irootake aventaantaariri aaka, antampatzikashiretaita. Tema te omatero ovatampatzikashiretante Ikantakaantaitane.” 17 Intsityaa nonkantavake: Aririka ankokovatanakero irovatampatzikashireyetai Jesucristo, ari okanta ovashaantantanaarori akokovavetaro amonkarayeromi Ikantakaantaitane. Impoña intzime kantatsine: Kaariperoshiretakemi povashaantairo Ikantakaantaitane. ¿Omaperoma ikaariperoshiretakaakai Jesucristo? Aña tera. 18 Iroora amenaashivaitachari ashintsiventavakaiya, ankante: “Thame amonkaraayetairo maaroni Ikantakaantaitane.” Iro kempivaitakarori naperoteromi nomporokero tsikarika opaita kaari ovetsikachane kameetha, impoña eejatzi napiitairomi novetsikairo tsika okantajaantara pairani. 19 Tema okempivaitakarora nonkamapithatakityeeromi naaka Ikantakaantaitane, ari okaratapaake nopankiventaro nomonkaraayetairo. Intaani noñiuro nañagai nantayetaineri okaratzi ikovakaanari Pava. 20 Nokempitakaantanakero nontsipatanaaty-eeyarimi Cristo ikemaantsitakaitakariranki ipaikakotaitakeri. Tema nokempitanaatyaari ikantaranki kaminkari, tekatsi irantanai, okaratzi nantayetanairi tera naaka nintakaashityaarone, Cristo antakaanarori. Naventaanaari Itomi Pava, tema iniroite jetakotaana, ikamimentaana. 21 Te nonkove napaatero ikaminthagaanara Pava. Irootake kaari nokantanta: Ontzimatye amonkarayero Ikantakaantaitane

* 2:9 Pedro, irijatzi ikantzitaitari eejatzi Cefas.

añaantyaarori ovavisaakoshireyetai. Tema aririkami nonkantemi, amenaashityaami ikamimentayetakai Cristo.

3

Inampishiretantai Tasorentsinkantsi aventaashiretyaaririka Cristo

¹ Iyekiite nampiyetarori Galacia-ki, ¿tsikama okenakeka piyotane? ¿Ipaitama amatavitakemiri? Pairani osheki nokinkithatakaakemiro tsika ikantaitakeri Jesucristo ipaikakotaitakeri. ² Intaani nokovi nosampitemi tsika ikanta inampishiretantakamiriranki Tasorentsinkantsi. ¿Irooma inampishiretantakamiri pimonkarayetziro Ikantakaantaitane? Aña tera. Iro kantakaantakerori paventaashireyetaanaarira Cristo. ³ ¿Pipeyakotakaroma ovatampatzikashiretakemiranki Tasorentsinkantsi? ¿Irooma pipampithashiryaari piñaashintsivaitashitya apaniro pivathaki iroora othotyemineri ovatampatzikashiretemi? ⁴ ¿Amenaashityaama okaratzi pikemaantsiventakariranki? Kempitaka te amenaashivaitya. ⁵ Tema Pava otyaantakemiriri Tasorentsinkantsi, itasonkaventayetakemi, piñaayetakeri opaiyeta kaari piñaapiintayeveta. ¿Irooma piñaantayetakarori okantakaantziro pimonkaraayetziro Ikantakaantaitane? Aña tera. Iro piñaantayetakarori paventaanaarira Jesucristo.

Jantzimotavakaari Pava itsipatari Abraham

⁶ Tema pairani Abraham-ni javentaanakarira Pava, irootake ikempitakaantaariri itampatzikashiretane. ⁷ Iro piyotaiyeerine eeroka, inkarate aventashireyetaachaneri, iriitakera matakakerori ikempitakotaari Abraham-ni. ⁸ Jiroka Osankinajanorentsi iñaavaitakeri Pava pairani iñaanatziro Abraham-ni, tema jiyotzitataika aritake irovatampatzikashireyetaari pashinesatzi atziiriite kaari judío-tatsine aririka iraventaashireyetaiyari. Ikantakeranki:

Tasonkaventaari pinatzi eeroka paventaashiretaana, ari nonkempitakaayetaiyariri eejatzi pashinesatzi atziiriite.

⁹ Ari ikantamaitakari Pava tasonkaventa jovayetaari aventashireyetzinkari, ikempitakaantaari tsika ikantakeri pairani Abraham-ni javentaashiretakarira.

¹⁰ Tema ikaratzi aventaarori ipankiventaro irimonkaraayetairomi Ikantakaantaitane, tera onkantatye irothotyero irimonkarayetero, ari irashinonkaayetaiya. Tema josankinaitake pairani kantatsiri:

Ari irashinonkaayetaiya inkarate kaari othotyeeerone irimonkaraayetairo josankinaitakero Ikantakaantaitane.

¹¹ Ari okantamaita, tema tekatsi materone intampatzikashiretzimoteri Pava imonkaraayetairomi Ikantakaantaitane. Irootake ikantantaitari osankinarentsiki:

Tampatzikashire irinaatye aventaashireri, ari iriñeero irañaantaiyaaro.

¹² Irooma Ikantakaantaitane te ari onkantya, tema josankinaitake kantatsiri:

Inkaraterika monkaratairone, iriitake ñeeroneri irañaashireyetai.

¹³ Iro kantamaitacha ikamintha itsiparyaakoventai Cristo irovasankitaaventaaiteromi Ikantakaantaitane, aña iri jashitakaitaka apaniro jovasankitaitakeri. (Iriitake okantakotakeri osankinarentsi, ikantaitakeranki:

Ovasankitaari jinatzi ithataitziri inchakotaki.)

¹⁴ Iro jimatantakarori iroka Jesucristo, tema irootake ishinetaikeneriri pairani Abraham-ni. Ari okanta iñaantayetaarori kaari judío-tatsi ita-sonkaventayeetairi, itsipashireyetai maaroni Tasorentsinkantsi aventaashireyetaarira.

¹⁵ Pinkeme iyekiite noñaaventemiro okaratzi ameyetari aaka. Ontzimerika ompaitya antzimotavakaiyaari, osankinatakotziro iro iriyotantaityaari tzimatsi ashinetaineriri asheninka. Aririka osankinatakotakya, tekatsira materone irovashiñagairo okaratzi osankinatainchari. ¹⁶ Ari ikempitaakerori pairani Pava, tzimatsi ishinetaakeneriri Abraham-ni imperiri intsipataakeri incharinetyaari. Piñaakero iyekiite, tera iriñaaventakoiteri jaka inkarate incharinentayetanakyaari Abraham-ni, intaani iñaaventakota aparoni incharinetyaari, iriitakera Cristo. ¹⁷ Ñaakero, iriitake jetaka Pava pairani Abraham-ni ishinetaakeneri, ikantakeri: “Abraham, tzimatsi antzimotavakaiyaari.” Ipoña avisakeranki okaratzi 430 osarentsi, ari jimpoitairi Moisés-ni josankinayetairo Ikantakaantziri Pava. Iro kantamaitacha okaratzi josankinayetakeri Moisés-ni, tera ovashiñeero okaratzi ishinetzitakariri Pava pairani Abraham-ni irirori. ¹⁸ Tema iroorikami kovaperotachane amonkaraayetairoimi Ikantakaantaitane añaantyaarori impayetairi Pava, amenaashityaamira okaratzi ishinetzitakaniriri pairani Abraham-ni. Tema pairani te otzimitaveta Ikantakaantaitane irimonkarayerimi Abraham-ni, intaani javentaashiretakari Pava, irootake ishinetaantakaniriri irovavisaakoshiretairi.

Ipaitama otzimantari ikantakaantaitziri

¹⁹ ¿Ipaitama otzimantakari Ikantakaantaitane? Iro otzimantakari oñaakantero ipiyathanka atziriite, irojatziri iraretantakyaari incharinetyaari Abraham-ni ishinetaikeneriri pairani. Iri jotyaaantake Pava maninkariite irosankinatakairi Moisés-ni Ikantakaantaitane. Iriira Moisés kantakoventakeriri atziriite. ²⁰ Tema osheki ikaratake kantakoventantineri. Iriima Pava aparoni ikanta irirori.

²¹ ¿Ovashiñaaakeroma Ikantakaantaitane okaratzi ishinetaakeneriri Pava pairani Abraham-ni? Aña te ovashiñeero. Iroorikami ovavisaakoshiretantatsinemi Ikantakaantaitane, aritakemi omatakeromi ontsiparyaakoyetayetaimi onantyaari antampatzikashireyetai aririka amonkaraayetanairo. ²² Iro kantacha, ooñaarontakairo osankinarentsi omapero akaariperoshirevetaka. Ontzimatye aventaashiretaiyaari Jesucristo, añaantaiyaarori ishinetakairi pairani Pava.

²³ Tema pairani tekeri aventaashiretanaiyaata, kempivaitaka ashitakotatyemi Ikantakaantaitane, oyaaventa akanta omonkaratya aventaashiretantaari, te añaavetaro asaikashivaitya antayetairo anintakaanekiini aaka. ²⁴ Tema pairani iyotaane ovayetai Ikantakaantaitane, okempitakaantakai jiyotaitziri aparoni eentsi iriyotantyaarori ompaitya iranteri. Irootake iyotakairori eejatzi aventaashiretantaariri Cristo, ari okanta ovatampatzikashireyetairiri aventaashiretaarira. ²⁵ Aritakera ayoyetairo aventaashireyetaari, te onkovanaiya iyotaayetai Ikantakaantaitane impaitya antayetairi. ²⁶ Tema aventaashirera povayetanairi Cristo, itomi jovayetanaimi Pava. ²⁷ Pikaratzira poviinkaatzimintaari Cristo, pikempitakaantanaatyaaro iriimi pinkithaatakotaiya. ²⁸ Tema pikaratzira paventaashiretanaari Jesucristo, tekatsi iramaakitanaari irirori, okantaveta:

aakarika judío, terika a-judío-te, aakarika omperataari, terika omperataariite, aakarika shirampari, iroorika kooya, tema tekatsi ompaiyetya iroka, ovithaavakaa ikantakaayetai maaroni. ²⁹ Tema aventuraashire povayetanairi Cristo, kempivaitajaantanaka eerokami incharinashireyetyaami Abraham-ni, eerokatake ñeerone okaratzi ishinetaitakeriri pairani irirori.

4

¹ Pinkeme nonkante eejatzi. Ikempitakoitakari aparoni eenchaaniki jashitakaari iriri irovaakaro inkashiyakaiyaari apaata irantaritake. Okantavetaka iriivetaka ashitakaro irovaakaro, eenirora jeentsitzi, ikempitakotari ikantara aparoni otzikataari, ² tema tzimatsi kempoyiiniriri irovaakaro jashitakaariri iriri. Apaata aririka irantaritake, omonkarataakya ikantakeri ashitariri, aripaite impaitairi jashitakaitariri pairani. ³ Ari akantayevetakari aakaite pairani, akempitakotakari ikantaranki aparoni eentsi, akempivetakari eejatzi aparoni otzikataari, amonkaratashivaitakaro jameyeetapiintari jaka os-aaviki. ⁴ Iro kantacha jinintapaitetapaakera Pava, jotyaantakeri Itomi, itzimantapaakaro aparoni tsinane, ontzimatyete irimonkaratapaintero eejatzi irirori Ikantakaantaitane. ⁵ Iro jotyaantantaitakariri onkantya isaikashivaitantaiyaari monkaraayevetarori Ikantakaantaitane. Iro añantaarori itomintayetai Pava. ⁶ Tema itomi pinayetaatzi Pava, jotyaantakemiri Tasorentsinkantsi irinampishiretantyaami. Iriitake ñaavaaitakaayetairi aririka amanayete, akantzi: “¡Apá, Ashitanarí!” ⁷ Ñaakero te pikempitakotaari ikantaranki otzikataari, itomi jovayetaimi Pava. Tema itomintaami, ikovake piñaayetairo okaratzi ikashiyakaakemiri.

Ampankiventyaarorika Ikantakaantaitane akempitanaatyaari pimantaari

⁸ Tema pairani te piyovetari Pava, intaani pivavanetashiyetakaro irovetsikanepayeeni atziri, irootake omperayetakamiri. Temaita ompavavetya iroka. ⁹ Irooma iroñaaka piyotairi eeroka Pavaperotatsiri. Ankantakotero, aña iriitake Pava iyotzimiri eeroka, jaakameethataimi. ¿Opaitama pikovantari papiitairo pikantavetara pairani? Tera apantyaaro. ¿Pikovatziima pinkempitakotaiyaari pimantaari? ¹⁰ Tema poimairentapiintantakaro kitaitepayeeni, kashiripayeeni, eejatzi osarentsipayeeni. ¹¹ Te pinimotakaayetenaro iroñaaka. Kempitaka amenaashiyetaka okaratzi niyotaayevetakamiri.

¹² Iyekiite, pinkeme nonkantemiri: Ontzimatyete pinkempitaiyaana naaka, tema novashaantairo nokantaveta pairani, nokempitakotaamiro pikantaiyani eerokaite pairani. Te pimanintashiretavakena ¹³ nomantsiyavaivetatya, nosaikimotakemi, ari okanta netan-tapaakarori noñaaventzimiro Kameethari Ñaantsi. ¹⁴ Aña te pimanintashiretavakena piñaavakenara nomantsiyavaitake, pinkempitakaantakena naakami imaninkarite Pava, paakameethataiyakena. Pikempitakaantakena eejatzi iriirikami paakameethatakemi Jesucristo. ¹⁵ Pairani ovakera piñaavakena iniroite pikimoshireventavakena. Kempivaitakami aritake pantakenaromi aririkami nonkantemimi: “Iyekiite, pinkithoryeenaro poki pimpenaro.” Iro pantantyaarori iroka tema iniroite petakotakana. ¿Tsikama

opaita kaari pikimoshireventantaana iroñaaka? ¹⁶ ¿Piñaajaantakema nokisaneentatziimi okaratzi noñaaventziro kyaaryoori? ¹⁷ Iyeekiite, ikaratzi kovayetatsiri intzipinashireyetakaiyaami, ikovayetatziiira irirori pimpampithashiretakoteri kameethashire jinayetzi. Tera inkameethashireyete, aña ikovayetatzi pinthainkashireyetaina naaka, iro paakameethayetantyaariri irirori. ¹⁸ Kameethara iyeekiite onkantaityeeyaani paakameethatapiintena, te onkovajaantya nosaikimotemi. ¹⁹ Notomiite, iniroitera okatsitzimotana nopampithashiretakoyetami, kempivaitaka okatsitakotzi tsinane. Eenirora onkatsitzimotatyeeena irojatzii pimonkaratantakyaarori jinintakaakemiri Cristo. ²⁰ Tsika nonkantaajatyaa nosaikimotantyaamiri iroñaaka janta onkantya nonkinkithavaitakaantyaamiri kameetha. Tema te niyote opaita avishimotakemiri.

Oshiyakaaventantzi Sara ipoña Agar

²¹ Nokovi irakena ikaratzi kovayetatsiri imonkaraayetairo Ikantakaantaitane. ¿Tema inkemakotero tsika okantakota? ²² Jiroka okantakota: Pairani itzimake apite itomi Abraham-ni. Etakarori itomi, iro ovaiyantakeri irotzikatane, iriima pashine itomi, iro ovaiyantakeri iinaperori, kaari jotzikata. ²³ Tema inintakaanekiini Abraham-ni jovaiyantakaakero irotzikatane, irootakera tasonkacha jovaiyantapiintaitziri eentsiite. Iriima ovaiyantakeri iinaperori, jinashitakara irirori, tema iriitake ishinetakenerori Pava. ²⁴ Tzimatsi ipaita oshiyakaaventakeri iroka apite tsinane, tema apite okaratzi antzimotavakaantsi. Tsinaneka paitachari Agar otzikataaro, irootake kempiyetakariri ikaratzi pankiventayetarori irimonkarayeromi Ikantakaantaitane josankinatakaantakeri pairani Pava otzishiki Sinaí. ²⁵ Iroka otzishi Sinaí saikatsiri Arabia-ki, ari ipaitaitzirori eejatzi Agar. Ikaratzi otomiyetari Agar, ikempitakotaro tsika okanta jotzikataitaro iroori. Iriitakera oshiyakaaventari Jerusalén-satzi pankiventashivaitarori Ikantakaantaitane. ²⁶ Irooma pashine tsinane iinaperotari Abraham-ni kaari jotzikaitari, iroora oshiyakaaventakeriri anintaayetaachaneri pashineki nampitsi paitachari eejatzi Jerusalén saikatsiri inkiteki. ²⁷ Iro josankinatakoyeetakerori pairani ikantaitake: Okantavetaka te povaiyante, maanirothaki pinavetaka, iro kanta-maitacha iniroite piñeero pinkimoshiretai.

Te piñaavetaro pinkemaantsitya povaiyante, pintharomentaventya.

Tema osheki tzimaatsine povaiyane okantavetaka jimanintaveetakami, ari panaakotairo tzimavetachari oime.

²⁸ Iyeekiite, ari akempitaari Isaac otomira iinaperori Abraham-ni, tema tzimatsi ikashiyakaitakairi eejatzi aakaite. ²⁹ Ikempitaranki otomi tsinane otzikataaro tzimaintsiri inintakaanekiini Abraham-ni, iniroite ikisaneentakeri otomira iinaperori tzimaintsiri inintakaanekiini Tasorentsinkantsi. Irootakera tasonkachari eejatzi iroñaaka. ³⁰ Iro kantamaitacha ¿Opaitama ikantaitakeriri Abraham-ni osankinarentsiki? Tema ikantaitake:

Ontzimatyepomishitovero potzikatane, iyaataita, aanairiita otomi.

Tema iri otomi piinaperori ashitaiyaarone okaratzi tzimimotzimimiri.

³¹ Ari okantamaita iyeekiite, tera otomintayetai otzikataaro, aña akempitayeetaari otomi kaari otzikataaro.

5

Pinkyaryooventairo piñero pisaikashivaitaa

¹ Tema iriitake Cristo tsiparyaakoventairi, irootake añaatayetaarori asaikavaiyetashitaa. Ontzimatyé ankyaaryooventayetairo, tema te arite apiitairo ankempitakoyetaiyaari ikantaranki otzikataari.

² Pinkeme nonkanteri. Naakatakera Pablo kamantzimirori iroka ñaantsi. Aririka pinkove pimonkarayero intomeshitaaniitemi, amenaashivaitakara pikempisantanairi Cristo.

³ Nokovi napiitero nonkanteri ikarayetzi kovatsiri intomeshitaaniitya, ontzimatyeeera irothotyeeeromi maaroni Ikantakaantaitane.

⁴ Tema ikaratzi kovanaatsiri irimonkarayeromi Ikantakaantaitane onkanya irovatampatzikashireyetantyaarimi, itsiparyaapithaitakenerira Cristo, te iriñero neshinonkaantsi.

⁵ Irooma aakaite, ikantakaakaro Tasorentsinkantsi akempisantairi Cristo, oyaakoventashire oviri irovatampatzikashiretai.

⁶ Tzimayetatsi tomeshitaanitachari, iriima pashine te jimatziro irirori. Te onkovanaiya iroka jashiyetaira Cristo. Iro kovaperotacha ankempisantaperotanairi ari onkanya etakoyetavakaantanaiyaari.

⁷ Pairani kameetha pikanta pikempisantayetanake. ¿Ipaitama ovashaantakaakemirori kyaaryoori?

⁸ Tera iri ovashaantakayemirone etajaantanakamiri jiyoshiiyevetakami.

⁹ Tema ikantaitzi: “Kapicheeni onaveta shineyakaarori tanta, aritake omatakero oshineyakairo maaroni tantapatha.”

¹⁰ Naventaakari naaka Avinkatharite, iri pampithashiretakaimine eero poshiretantaro pashineyetatsiri. Iro kantamaitacha, ari irovasankitaitakeri kovatsiri intzipinashireyetakaimi, onkantavetakya tsikarika intzime.

¹¹ Iyekiite, te noshintsiventemiitsi pintomeshitaaniyetya. Arimi onkanya, ¿Arima inkisaneentzimentaitakenaromi noñaaventziro ipaikakotaitakeri Cristo?

¹² Iro kantamaitacha, ikaratzi kovayetatsiri intzipinashireyetakaimi, nokovataike naaka iri pithokashitaitachanemi intotaanitya.

¹³ Pinkeme nonkante iyekiite. Jiyoshiitayeetaimi okanta piñaantayetaaro pisaikashivaiyetaa. Iro kantamaitacha, te arite pantayetairo okaratzi pinintakaashiyetari eeroka. Aña iro kameethatatsi petakotavakaayetaiya.

¹⁴ Osheki inaveta ñaantsi josankinayeetakeri Ikantakaantaneki, iro kantamaitachari, aparoni okanta kovaperotachari ayotairi, okantzi: Petakotaiyaari pisheninka, pinkempitakaantairi petakotaro pivatha eeroka.

¹⁵ Irooma aririka povatsimaavakaayetya, impoña pinkisavakaayetya eejatzi, arira piñaakero pimpeyashiretavakaiya.

Jinevetashiyetari, ipoña ikovakaantziri Tasorentsinkantsi

¹⁶ Pinkeme nonkanteri: Aririka pantapiintayetairo ikovakaimiri Tasorentsinkantsi, arira piñero povashaantairo pinevetashiyetari.

¹⁷ Tema tzimatsi pinevetashiyetari eeroka, tzimatsi eejatzi ikovakaimiri Tasorentsinkantsi. Tera oshiyavakaa iroka, aña onashiyeta. Ari okanta eero pantapiintantaro pinevetashiyetari.

¹⁸ Tema iriirika Tasorentsinkantsi antakaanaimirone jinintakaayetzimiri, tera pañimotairo Ikantakaantaitane.

¹⁹ Tera jomaanta antapiintayetzirori inevetashiyetari, jiroka ikantayeta: Te ikinayetaro itsipatari, imayempivaizti, ipaantavakaavaita, ñaathashivaitantaneri jinatzi,

²⁰ jamanayetziri jovetsikayeetari, isheryaayeta, ikisaneentavakaavaita,

iñaanaminthatavakaiyani, te iraventaavakaiya, ikatsimatavakaa, imaimanetavakaa, te jariperotavakaa, te jaapatziyavakaa, ²¹ ikisaneentakotavakaaro jashiyetari, jovavakaa, ishinkivaiyeta, inevekitakaro iroimoshirenkavaiya irantantyaarori kaariperori, jantayetziro tsikarika opaiyetari. Tema irootake noshintsithatakemiri pairani eero pantantayetaro iroka. Tema aririka pantayetakero, eero piñeero impinkathariventaimi Pava. ²² Irooma okaratzi jantakaantziri Tasorentsinkantsi, añiuro etakotantya, tharomenta ankantya, kameetha asaikanai, eero athaavakovaita, kaminthaa ovante, aakameetha ankantante, oshiretanaiya kameetha, ²³ tsinampashire ankantya, eero anevavaitashitaro opaiyetari. Tera onthañapithatairo Ikantakaantaitziri amayetairo irokapayeeni. ²⁴ Iro kantacha, ikaratzi ovashaantairori kaariperori jashiyetaarira Cristo, kempivaitaka impaikakotaatyeeromi okaratzi inevetapiintashitari irantashiyetyaarimi irirori.

²⁵ Tema inampishiretantaira Tasorentsinkantsi, ontzimatye amayetapiintairo okaratzi ikovakaayetairi. ²⁶ Te onkameethate asagaaventavaiya, te onkameethate ankantzimoneentakavaaiyaari asheninka, te onkameethate eejatzi ankisaneentakovaiteri jashiyetari pashine.

6

¹ Iyeekiite, aririka piñe tzimatsine ikenakaashitane, tema antakishire pikantaka eeroka, pinkaminayeri. Paamaventya pikishirikari, otzimikari pikenakaashitane eeroka. ² Pampitakotavakaayetanaia, pinkempitakaantero povatsinaryaakotavakaatyeeyaami janayeetziro tenari. Tema ari onkantya pimonkaraantyaarori pantayetanairo ikovakayimiri Cristo. ³ Tzimatsirika pampithashirevaitachari, inkante: “Iriipero nonatzi naaka.” Apaniro jamatavivaitaka tema tekatsi impaitamatsitya irirori. ⁴ Aña ampampithashiretakotya maaroni, inkene ankimoshireventavaiya. Eero akantashirevaitashita: “Nanaakeri irinta.” ⁵ Tema maaroitene otzimayetzi amayeteri.

⁶ Ikaratzi ikinkithatakaapiintaitziri iñaane Pava, okameethatzi impinayeeteri iyotayimiri, tema tzimatsi kovityiimoyetariri irirori.

⁷ Tekatsira materone iramataviteri Pava. Ikaratzi kovayevetachari iramataviterimi, apaniro jamatavivaitaka. Okempivaitakaro opaitarika impankiiterimi, aririka onkithotanake eero opashinetzi okitho irojatzi inkoyeetai tsika okanta ipankiitakeri. ⁸ Ari ikempitari ikaratzi antapiintakerori inevetashiyetari, kempitavaitaka iravataatyeeromi ovasankitagaantsi. Iriima ikaratzi antayetanaarori ikovakaantziri Tasorentsinkantsi, kempitavaita iri aavataironemi kañaanetaantsi. ⁹ Ontzimatye aamaventya eero aperaventantaro antayetairo kameethayetatsiri. Eekero aatakanakityeero eero okantzimoneentakavaitai, iro añaanaiyaarori kempivetarori jaavataitakeri. ¹⁰ Irootake okovaperotantari aneshinonkayetaiyaari maaroni, aakara kyaaryooperotavakaachane akaratzi akempisantayetaira.

Itharomentaro Pablo ipaikakotzimentakari Cristo

¹¹ Iyeekiite, naakara osankinatajaantzimirori nakoki iroka, antaropayeeni nokantayetakemiro. ¹² Tema ikaratzi shintsiventakemiri

pintomeshitaaniyetya, inintakaashivaitaro irirori, iro irinimotakaan-tashityaariri ikarataiyini. Ari onkantya eero imaimaneventaitantari iriñaaventero Cristo ipaikakoitakeri. ¹³ Tema ikaratzi totameshitaani-tainchari, tetya irimonkaragaajatero Ikantakaantaitane. Iro kantacha ishintsiventaiyakemi eeroka pintomeshitaanitaiyaani, ari onkantya irasagaaventantyaari aririka irimatakaakemiro ishintsiventzimiri. ¹⁴ Irooma naaka te nonkove nasagaaventavaiya, aña iro nokovataike nontharomentaiyaaro ipaikakotaitakeri Avinkatharite Jesucristo. Tema ipaikakotzimentakanara naaka Cristo, okempivaitanaaromi onkamap-ithatayeenami osavisato, ari nokempitzimotakaro eejatzi naaka nokamapithatakero osavisato. ¹⁵ Tekatsira ompaitzimotanaiyaari Cristo aakarika tomeshitaanitaari, terika antomeshitaanitya. Aña iro kovaperotanaachari ikempitakaanayeetai ovakerami irovetsikayeetai. ¹⁶ Inkarate kempisantayetairone nokantayetakeri, ari irisaikayetai kameetha, kamintha irovayeetairi. Arira inkantayetaiyaari ikaratzi jashiperoyetaari Pava iroñaaka, ikempitaavetakari pairani Israel-mirinkaite.

¹⁷ Ari okaratapaake iyekiite, te nonkove irimaimanevaitaitena. Tema oshekitake jovirontzimentaitakenari naaka Avinkatharite Jesús.

Overaantarori ovethataantsi

¹⁸ Iyekiite, onkamintha ineshinonkayetaiyaami Avinkatharite Jesu-cristo. Arira onkantyaari.

Irosankinare Pablo Jotyaantziniri Efeso-Satziite

Ovethataantsi

¹ Naaka Pablo, irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, irootake ikovakaakenari Pava. Eerokaite nosankinayetziini pikaratzi jashiyetaami Pava, pikinatanaari eejatzi Jesucristo paventaanaari janta Efeso-ki. ² Onkamintha ineshinonkataiyaami Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayetaimi, ari inkempitzityaamiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Itasonkashireventantzi Cristo

³ Thame antharomentaiyaari Pava, tsika itzimi jiritari Avinkatharite Jesucristo, iri tasonkashireventairi jotyaantakairi Cristo ipoñaakaro inkitekinta. ⁴ Iri iyoshiiyetakairi pairani tekeramintha irovetsikeroota kipatsi, jiyotzitaka ari irashiyetai Itomi, kiteshire ankantzimotaiyaari, intasorentsishiretakaayetaira. ⁵ Iniroite jetakoyetakai. Ari okanta jotyaantantakairiri Jesucristo, iro opoñaantari itomintayetai, tema ikovitaikaro irirori pairani irineshinonkayetai. ⁶ Irootake antharomentantapiintaiyaariri Pava, tema iniroite ikaminthaayetai, jaapatziyayetai, iro opoñaantari jotyaantakairi iretakoperotane. ⁷ Tema iniroitera jetakoyetai, ipinakoventayetai ikapathainkatzimentakairanki Itomi. Ari okanta ipeyakotantairori antayevetakaro kaariperori. ⁸ Ari ikenaakaikerori Pava, tema iyotaneri jinatzi, irooperori ipampithashiretane irirori. ⁹ Jiyotakaayeetairo okaratzi ipampithashiretzitakari irirori, tekatsi iyovetyaarone onkarate irantairi. ¹⁰ Tema okaratzi ipampithashiretzitakari, ari onthotyaakya omonkarayetaiya. Aririka impiyee Cristo, ari inkarate impinkathariventapairi maaroni tzimayetatsiri inkiteki, eejatzi kipatsiki.

¹¹ Ipampithashiretzitakaro okaratzi jiyotakaayetairi iroñaaka. Irootake jiyoshiiyetantairi, tema ikashiyakaitzitakairi irotyaantaineri Itomi. Tema okaratzi jantayetakeri, iro ipampithashiretzitakari irirori. ¹² Irootake imayetantakarori iroka Pava, onkantya nontharomentantyaariri nokarataiyini netayetakaro naventaakari Cristo. ¹³ Ari pikempitayetakari eejatzi eerokaite, omapoka pikemakotavakeri Cristo, iñaaventaitapaakero Kameethari Ñaantsi, pikempisantanake. Tema ikashiyakaitakamiri pairani irotyaantemiri Tasorentsinkantsi, iri iyotakaimirone jashiyetaatyaami, ari inkantaitaayeeroni irinampishiretantaami. ¹⁴ Tema añiiora te jookaventai Tasorentsinkantsi, ari ayotziri omapero Pava irothotyero okaratzi ishinetakairi. Ari onkantatyeeyaaara irojatzi intsiparyaakoventantaitaiyaariri ikaratzi ipinakoventairi irirori jashiyetaari. Irootake intharomentaventantaityaariri.

Iyoshiretakaantzirori ipoña ooñaarontzirori

¹⁵ Tema nokemakotakemi tsika pikanta pikempisantanairi Avinkatharite Jesús, tsika pikanta petakoyetanaari ikaratzi itasorentsitakaitairi, ¹⁶ te novashaantero nopaasoonketakoventzimi, noñaañaatakotapiintzimira. ¹⁷ Noñaañaatziri Ivavane Avinkatharite

Jesucristo, itzimi ashiyetarori ovaneenkarontsi. Iro nokovakotantariri iriyoshiretakaimi, irooñaarontaperotaimiro tsika ikantakota irirori, ¹⁸ impampithashiretakaimi onkantya piyotakotantyaarori joyaakoneentari ikaimashireyeetairi, piyotakotantyaarori eejatzi ovaneenkataataika iroñaakayetairiri Pava jashiyetaari, ¹⁹piyotakotantyaarori eejatzi iniroite ishintsinka tekatsi kempityaarine. Osheki onkantakaayetai ishintsinka akaratzi akempisantayetairi. Tema irojatzi ishintsinka ²⁰joviriintantaariri pairani Cristo ikamavetakara, jaanairi inkiteki, jomisaikavairi irakojanoriki. ²¹ Ari ikaratairi Pava ipinkathariventairi maaroni pinkathariyevetachari. Tera intaani impinkathariventairi ikaratzi tzimayetatsiri iroñaaka, ari ikaratzi impinkathariventairi tzimayetaatsineri apaata. Omapero janaakotantake, tema pinkathariperori jinatzi. ²² Tema irijatzi Cristo jimatakairi Pava ijevatairo maaroni, ikempitakovaitakari aatzikiriri iisaneentane. Irijatzi Cristo ikempitakaanta Pava iriimi iriitoyetaiyaami ikaratzi kempisantaatsiri. ²³ Iriima ikaratzi kempisantayetaatsiri, ikempivaitaka ivathami irinaatyeeemi Cristo, inampishireyetantaari. Jothotyiro eejatzi Cristo isaikayetake tsikarika jantapayeeni.

2

Jetakotai Pava iro avisakoshireyetantaari

¹ Iriitakera Pava ovañaayetaimi eerokaite, tema pairani kempivaitaka ovamaayetatyeeemimi piyaariperoshiretane, ² iro pantayetapiintakeri tsika ikanta piñaayetziri osavisatziite, pantashiyetakaro ikantakaantziri ovashinchiirori tampyeenka, irijatzi kantakaarori joshekitantari piyathariite. ³ Ari akantavetakari pairani maaroni aakaite, antapiintakero anintakaashiyetari, anevetashiyetari eejatzi, irootake apampithashiretapiintakari. Ari akempitakoyevetakari inkarate irovasankitaayetairi. ⁴ Iro kantamaitacha Pava neshinonkatantaneri, jetakoyetai iniroite, ⁵ jañaakaayetai ovamaimavetakai kaariperori, jovañagairiranki Cristo. (Tema iniroite ikaminthagaimi Pava, irootake jovavisaakoshiretantaamiri eejatzi eeroka.) ⁶ Tema jovañagairira Cristo, ari ikempitaayetairi eejatzi aakaite. Iri kantakaarori atsipashiretantaariri Cristo Jesús inkiteki. ⁷ Iro jantayetantakarori maaroni irokapayeeni iriyoheetantaityaari iniroite ikaminthaantake, jotyaantakairi Cristo Jesús irovavisaakoshireyetai. ⁸ Irootakera piñaantaarori pavisakoshireyetai poshreyetaari. Aña iri Pava, itzimi kempitakaantaarori impashitaiyaamiro avisakoshiretantsi, ⁹ tera eeroka materone povavisaakoshiretya apaniro. Ari onkantya eero pasagaaventashivaitanta. ¹⁰ Tema iro jovetsikayetantakairi ankempisantairi Cristo Jesús antayetapiintaineri kameethayetsiri, irootake ikovakaayetakairi pairani antayeteneri.

Ariperotairi Cristo ipaikakoitakeri

¹¹ Tema maaroni eerokaite te pi-judío-tzi, ipaiyetzimi nosheninkapayeeni “Kaari tomeshitaaniri.” Iriima iriroriite ipaitavakaayeta “Tomeshitaaniri.” Tekatsi ompaitzimaitya, tema jantashiyetakaro koñaanetatsiri avathaki. ¹² Pimpampithashiretakotya pairani tekeru pinkempisanterita Cristo, te pinkempiyavetyaari Israel-mirinkaite, pinashitaiyakani. Te piyotakovetaro irantzimotavakaityaari, te piyotakovetyaaro eejatzi

ikashiyakaayeetairi. Okantavetaka pisaiki kipatsiki, te piyotakoteri Pava, tekatsi poyaakoneente. ¹³ Irooma iroñaaka pikempisantairi Cristo Jesús, paapatziyaatyaari Pava. Okantavetaka intaina povavetakari pairani, iro kantacha ikapathainkatzimentakemiranki Cristo, aripaitera paapatziyaari Pava. ¹⁴ Ari okanta ikantakaakaro Cristo asaikantaari kameetha. Iriitake kantakaakari judío isheninkatantaariri kaari judío-tatsine, jaakameethatavakaa. Tema pairani iniroite ikisaneentavakaayetaka. Irooma iroñaaka kempivaitaka irotantoryaatyeeromi tantotsi nashiyevetakariri. ¹⁵ Kantakaantakerori opoñaantari ikisaneentavakaa iniroite, tema nosheninkapayeeni osheki ikisaneentapiintakeri kaari monkarayerone Ikantakaantaitane. Iro kantacha ikemaantsivaitakaroranki ivathaki Cristo, ipeyapithatairi kantakaantzirori ikisaneentavakaa, ari opoñaanaa jaakameethatavakaayetanaa, okempivaitanakaro aparonimi atziri ikantanaa iroñaaka. ¹⁶ Tema ikamentakairanki Cristo ipaikakotaitakeri, ari okaratapaake akisaneentavakaapiintaka, akempitakaantanakero ovamaakityeeromi. Tema aparoni akantanaa avathaki ariperoyetaarira Pava. ¹⁷ Iro ikantzitanta-itakari:

Ipokake, ikamantayetaimiro Kameethari Ñaantsi onkantya pisaikantaiyaari kameetha, tema intaina pisaikayetake. Ari ikempitaayetakeriri eejatzi saikayetatsiri okarikiini.

¹⁸ Tema iri Cristo kantakaakarori añaantayetaarori akarayetairi aventaaari Pava, tema apintzi inatzi Tasorentsinkantsi matakairori. ¹⁹ Te piyotakovetari pairani Pava, te pisheninkavetari eejatzi. Iro kantamaitacha pikempitayetaari iroñaaka ikaratzi kempisantayetziriri, te pimpashinetzimotairi, tema pisheninkayetaatyaari Pava. ²⁰ Pikempivaiyetanaaro eerokami mapipanko irovensikaitakemi. Iriima kamantantaneriite ipoña otyaantajanoriite, kempiyetakyaaronemi otziterone. Iriima Cristo iri kempitakyaaronemi mapi jovayeetakeri onampinaki otzipankotzirori. ²¹ Tema okaratzi jovetsikantayeetakarori mapipanko, kameetha ovevirikavakaayeta irojatzi ovetsikantakyaari itasorentsipankote Avinkatharite. ²² Ari pikempiyetanaari eerokaite, pikempivaitakaro okaratzi ovevirikayetainchari, ari irinampishiretantaiyaami Pava.

3

Inkinkithatakairi Pablo kaari judío-tatsine

¹ Irootake opoñaantari, naaka Pablo, tema jashitakoyeetakena noñaaventaimiri Jesucristo eerokaite kaari nosheninkata, ² piyotaiyini iri Pava pairyaakena nonkinkithatakaayetaimi, tema iniroite ikaminthaakemi. ³ Tema aritake nosankinatakemiro kapicheeni tsika okanta jiñaamampyaatakaitaanaro kaari jiyotakoveeta pairani. ⁴ Aririka piñaanatakero, ari piyotairo okaratzi naaka niyotakotairiri Cristo kaari jiyotakoveeta pairani. ⁵ Tema pairani tekatsi atziri iyotakovetajaantyaarone iranteri Pava. Iro kantamaitacha, jiyotakaana Tasorentsinkantsi nokaratzi notyaantajanoritzi eejatzi kamantantaneriite. ⁶ Jiroka kaari jiyotakoveeta: Aña iravisakoshiretzitajaantaiya kaari nosheninkaveta aririka inkamantayeetairi Kameethari Ñaantsi tsika ikantakota Cristo Jesús. Ari iriñaakaayetairi ishinetaayeetakeneriri Judío, tema isheninkayetavakaa. ⁷ Irootake nomatantaarori iroñaaka

nokinkithayetairo, iriitake Pava tasonkaventashiretanari nantantarori, tema osheki ikaminthagaana, otzimimotzirira ishintsinka irirori.

⁸ Aña naaka iranaakotane maaroni itasorentsitakairi Pava. Iro kantamaitacha ikaminthagaana naaka, ishinetaakena noñaaventaineri Kameethari Ñaantsi kaari judío-tatsine, iro iriyoyetantaiyaari iniroite itasonkaventayetairo Cristo. ⁹ Ishinetaakenaro noñaarontaineri okaratzi omanakovetaka pairani iranteri Pava. Tema irijatzi ovetsikayetakerori maaroni añaayetairo iroñaaka. ¹⁰ Iroora jantantakarori maaroni iroka, onkantya iriyotantyaari inkiteveriite pinkathariyetsiri, iyotaneri ikanta Pava, aririka iriñaayetai akaratziki akempisantairi. ¹¹ Tema iro ipampithashiretapiintakari iranteri, irootake jetyaantantakariri Avinkatharite Cristo Jesus. ¹² Tema aventaari iroñaaka Cristo, aritake irakameethatai Pava, eero atharovashiretakaashivaitari. ¹³ Irootake nokantantamiri: Ñaa okantzimoneentamikari okaratzi noñaashitakoventayetakami. Aña iro onimoshiretakaayetemine eerokaite.

Iniroite etakotaantsi kaari irothotyete iyotakoitero

¹⁴ Irootake opoñaantari notyeerovashitari Ashitariri Avinkatharite Jesucristo, ¹⁵ tema iriira irintayeta Pava, ikempitakaantayetai aakayetai isheninka. Okantaveta aakarika inkitesatzi, aakarika kipatsisatzi. ¹⁶ Nokovakotapiintakeri Ashitairi, otzimimotziriri ovaneenkayetachari, iniroite itasonkaventayetemi, iravaavyaashiretakaiyaami Itasorenka. ¹⁷ Nokovakotapiintakeri eejatzi Cristo irinampishiretantyaami, tema paventaayetanaari eerokaite. Pinkempitakotyaaro pankirentsi parithatatsiri kameethaini, iro paapaikantanakya iretakonka. ¹⁸ Iroora inkemathaperotantaiyaarori ikaratzi itasorentsitakaitairi, okempivaitakaro iniroite onatyeeemi iretakonka Cristo, santha onkaratemi, jenoki onkantyaami, inthomoi onatyeeemi. ¹⁹ Irootake namanakotapiintantamiri pinkemathaperotairo iniroitera jetakotai Cristo, anayiro maaroni jiyotakoveetari, iro piñaantaiyaarori jothotyimi Pava isaikashireperotantaami.

²⁰ Thame antharomentaiyaari Pava, tzimatsiri ishintsinka, iriitake ñaakaayetairone osheki ananakero okaratzi akampitayetziriri. Eero athotyiro ampampithashiretakotero ishintsinka aririka añaayetero irantzimoshiretairi. ²¹ Thame antharomentaiyaaro okaratzi jantakaakeriri Cristo Jesús, eejatzi okaratzi jantzimotziriri aventaayetaariri. Ari inkempitaiyaari inkarate ancharineyetai yaari ari inkantaitaayeeni eejatzi intharomentaiyaari irirori. Ari onkantyaari.

4

Ovithaa ikantakaayetai Tasorentsinkantsi

¹ Arira okantayetakari, tema jashitakoyeetakena eejatzi noñaaventziriri Avinkatharite. Irootakera nonkantantyaamiri: Pantapiintaineri ikovakaayetaimiri, tema iyaimashiretane pinayetatziki. ² Tsinampashire pinkantaiya, akameethashire pikantantai. Eero pisamavakaavaiyeta. Aña ontzimatyete petakotavakaayetaiya. ³ Piñaashintsiyetai yaaro piyaatakaairo pisaiki kameetha, tema iri Tasorentsinkantsi ovithaavakaayetaamiri. ⁴ Okempivaitakaro aparovatha akantanaa, tema aparoni ikanta Tasorentsinkantsi. Ari okempitari eejatzi aparonira okanta ikashiyakaayetaimiri Pava poyaakoneentairi. ⁵ Aparoni ikanta Avinkatharite, aparoni ikanta akempisantairi,

aparoni ikanta aviinkaatzimentaari. ⁶ Aparoni ikanta Pava, iriitake Ashiyetairi maaroni. Iri pinkathariventayetairi maaroni, jothotyiro inampishireyetanta maaroni. ⁷ Iro kantacha, onashiyetakara jimatakaayetairi Cristo itasonkaventayetakai. Okempivaitakaro ompaityaami impashiyetakairimi. ⁸ Irootake josankinatakoyeetakeri pairani kantatsiri:

Ovajenokaa, jeevayetairi joitsinampaakeri ovayirivetakariri.

Tema okaratzi jaapithatantakeri, ipashiyetaari irovayirite.

⁹ ¿Opaitama ikantantaitari: “Ovajenokaa?” Iroora ikantantaitari, tema ipokitapainta osaaviki jaka kipatsiki. ¹⁰ Tema itzimi osaviinkainchari kipatsiki, irijatzi ovajenokaachari janaaperotanakero inkite, iro jothotyaantaarori isaikantaaro maaroni tsikarikapayeeni ¹¹ Iriira tasonkaventantayetaatsiri okanta Otyaantajanoriyeetantaari tsikarika akarayetzi. Tzimatsi pashine kamantantaneritatsiri. Tzimatsi pashine kinkithatakantayetanairori ñaantsi javisakoshiretantaitari. Tzimayetatsi eejatzi pashine jevayetanairiri kempisantzinkari, tzimayetatsi eejatzi iyotaantaneriite. ¹² Ari ikantayetaari maaroni irikaite, iriiyetakera iyotakaayetairine inkarate oshireyetaachari tsika inkantya irantavaitaineri Cristo, inkene irovetsikashiretakaayetaiyaari, inkempitanyaarorimi ivatha Cristo jinatzi. ¹³ Irojatzi añaaantaiyaarori ayoperotakotairi Itomi Pava, onkempityaaromi avithaavakaatyeyyaami akempisantayetaira. Iroora amatantyaarori aatakayero oshiyakotaiyaari Cristo, antakishiretanaatyee. ¹⁴ Aritapaake akempitakarori ikantaranki eentsi, ovanaa ipashineyetzi eekerora jiyaatatzi joimonka. Tema ari ikempiyetari kaari shenkaatsine iramataviyeeteri, iriyotaiterika kaari tampatzikatatsine. Iriiyetake kempitakarori arapanayetakairi tampyaa, okenayetzi tsikarikapayeeni. ¹⁵ Aña iro añaaaventayetai kyaaryooperotatsiri onkantakaakai etakoyetantaa. Ontzimatyee antakishireyetai, ankempitaiyaari tsika ikanta Cristo irirori. Tema iri Cristo kempitanaiyaaronemi aito, ¹⁶ irooma maaroni aakaite akempitaro iroorikami ivatha. Aparoni atziri oimonkachari ivathaki kameetha ovithaavakaayeta jovavitonkiyeta, tema kameetha ikanta itekatsitzi ivathaki. Ari ankantayetaiyaari aakaite jivathayetaira Cristo, antavaitaineri kameetha irirori, ampitakotavakaayetanaiya, etakotavakaanaiya eejatzi.

Ovakerari añaaantare ikantakaayetaaro Cristo

¹⁷ Pinkeme nonkantemiro okaratzi jiyotakaakenari Avinkatharite: Ar-itapaake pikempitakoyetakari osavisatziite, tema amenaashiyetaka jantayetziro irirori okaratzi ipampithashireyetari, ¹⁸ okempitaavaitakaro ipampithashiretane tsirenikiri. Kisoshire ikantayetaka, te inkovaiyeni iriyotakotairi Pava, te iriñeero iranintaiyaaro inintakaavetakariri. ¹⁹ Te impashiventaiya, iro ayimatakeri imayempinka, iyaariperoshirenka jametapiintaka, eejatzi imashithanka. ²⁰ Irooma eerokaite, piyotakotairira Cristo, tera arite pantayetairo iroka. ²¹ Tema omaperorika pikempisantairi, piyotanairo kyaaryoori onatzi okaratzi jiyotaantapaintziri irirori. ²² Tsikarika pikantayeveta pikaariperotzi pairani, ontzimatyee povashaantayetairo, tema amatavitakemi okaratzi pinevavaiyetari eeroka. ²³ Aña ontzimatyee pinkempitakaantairo ovakerataatyeeemi pipampithashiryane. ²⁴ Ontzimatyee povakerashireyetai,

iro jovetsikantakamiri Pava pairani pinkempitaiyaari irirori, tam-patzikashirepero pinaatye, tasorentsishireperori pinkantya.

²⁵ Tera onkameethate pamataviyetanairi pisheninkapayeeni, iro kameethatasi piñaaneyetaiyaaro kyaaryooyetatsiri. Tema okempitanaatyaaro ovithaavakaatyeeyaami. ²⁶ Eejatzi okempitari, aririka pinkisha, pinkyaaryoote pikaariperoshiretzikari. Ontzimatyepiñaashintsityaaro povavisaantyaarori thaankiini pimashirenka, eero pimaakotziro irojatzipashine kitaite, ²⁷ pishinetairikari Kamaari irantakaimiro kaariperori. ²⁸ Koshintzirika pinatzi, povashaantairo, ontzimatyepantavaitai. Pinkemaantsiventyaaro pantavaiventero pikovayetziri, onkantya piñaantyaarori ontzimimoyetemi, iro onantyaari pimpashiyetyaari ashinonkaayetachari. ²⁹ Eejatzi okempitari, tera onkameethate piñaavaitashiyetyaaro kaariperori ñaantsi. Aña iro piñaavaitapiinte kameethari ñaantsi, onkantya povetsikashiretakaantyaarori kemayetzimiri. ³⁰ Eerorika pantayetanaairo kameethayetatsiri, ari irovashiretakotakyaami Tasorentsinkantsi poñaachari Pavaki. Tema iriitake kempoyaaventapiintakemiri irojatzipapaata pavisakoshiretantaiyaari. ³¹ Povashaantero iroñaaka pikisashiretaka, aritapaaka pikisapiintaka, piñaakatsimatantzi, piñaanaminthatantayetzi, pikishimatantzi. Ontzimatyepovashaantairo pantayetakero kaariperoyetatsiri. ³² Aña ontzimatyepinkameethashiretai, pishinonkatavakaayetaiya. Ontzimatyepimpeyakoyetairi ikaratzi ovaariperoshiretakemiri, ikempitagaimira Pava ipeyakotaimi irirori ikamimotaimira Cristo.

5

Tsika inkantaiya jashitaari kitainkari

¹ Tema iretakoyetane pinatzi Pava itomiyetaamira, ontzimatyepinkempitakotaiyaari ikempitara irirori. ² Etakoshire pinkantante, pinkempitakotyaari Cristo jetakoyetakai, ishineventakai impaikakoi-teri. Irootakera kempitakarori okasankainkatzi ipometayeetziniriri Pava, osheki ookimotakari.

³ Tema itasorentsitakaimi Pava eerokaite, tera onkameethate pimayempiyete, omapero okoveenkatzi. Te aritaajate piñaaventayetairo. Ari okempiyetari pashine kaariperoyetatsiri, eejatzi okempita aririka pineveyetyaaro ashaakaronsi. ⁴ Te arite piñaavaiyetero kaariperori, pintsinampaantayete, tekatsi apantyaarone irokapayeeni. Aña iro aritatsi pimpaasoonketairi Pava. ⁵ Ari piyotaiyake eeroka eero jagaitairi ikaratzi mayempivaiyetatsiri tsika ipinkathariventantai Cristo itsipatari Pava. Ari inkempityaari eejatzi ikaratzi kaariperoshireyetatsiri, ikaratzi neveyetarori ashaakaronsi ikempitakaantaro ivavanemi onatye. ⁶ Tzimatsi kaminaayetemine inkove iramataviyetemi, ari onkantya iroitzipinaashiretantyaamiri. Arira irovasankitaayetairi Pava inkarate piyathatachane. ⁷ Te aritaajate eejatzi pintsipaminthatyaari irikaite. ⁸ Tema pairani tekera pinkempisanteriita Avinkatharite, kempivaitaka pisaikatyeemi otsirenikitzi, pantayetapiintakero kaariperori. Iro kantacha jashiyetaami Pava, kempivaitaa pisaikaatyeemi okitainkatzi. Irootake pisaikantaiyaari kameetha pinkempitakaantanakero isaikaitzi okitainkatzi. ⁹ Tema inampishiretantaami Tasorentsinkantsi, ari piñaayetairo pinkaminthaantai,

pintampatzikashiretai, piñaavaitapiintairo kyaaryoori. ¹⁰ Ontzimatyepantapiintayetanairo ookimotyaaarine Avinkatharite. ¹¹ Eero pitsipaminthatari kempitakariri saikayetatsiri otsirenikitzi. Aña pinkaminaathateri, tema te onkameethate jantayetziri, amenaavaitaantsi onatzi. ¹² Tema iniroite ovashikyaantzi aririkami añaaventero okaratzi jantayetziri iromananeekiini. ¹³ Iro kantacha aririka pinkaminaathatakeri, kempivaitaka pootatyeeenerimi iyaariperonka. Aritakera impampithashireyetanaiya, inkovanakero irirori inkameethashireyetai, tema okempitatyaaro irisaikanaatyeeemi okitainkatzi. ¹⁴ Irootake josankinayeetantakariri pairani, ikantaitzi:

Aritake pimaake, pinkakite,
Pintzinagai pikempiyayetakari kaminkari,
Iri ootaimine Cristo.

¹⁵ Aamaventa pinkantaventaiaaro onkarate pantayeteri, eero poshiyakoyetari masontzishireri, aña iri pinkempitakotya ikantayeta iyotaneri. ¹⁶ Eero pisaikavaitashita, tema tzimatsi osheki kaariperoshireriite iroñaaka. ¹⁷ Eero pimasontzishirevaitzi, aña pinkokovatero pinkemathatairo ikovakaimiri Avinkatharite. ¹⁸ Eero pishinkivaita, tema osheki okoveenkatzi. Aña iro kovaperotacha isaikashiretantaiyaami Tasorentsinkantsi. ¹⁹ Piñaaventavakaanaiyaaro Salmos, pamampaayetyaaro onkarate iriyoshiretakaimine Tasorentsinkantsi, tharomenta pinkantaventyaari Avinkatharite. ²⁰ Paasoonke povapiintairi Ashitairi Pava piñaayetziro maaroni tsikarika opaiyeta, pimpairyaanairi Avinkatharite Jesucristo.

Piñaapinkathatavakaayetaiya

²¹ Ontzimatyepiñaapinkathatavakaayetaiya, tema ñaapinkatha povayetairi Pava. ²² Iinantaitari, piñaapinkathatairi piimeete, pinkempitakaanteri piñaapinkathatziri Avinkatharite. ²³ Tema ikaratzi iimentaitari ijevatziro iina, ikempitakariri Cristo ijevatziri kempisantzinkariite. Tema Cristo ikempitakaanteri kempisantzinkariite iriimi ivatha, iriimi Cristo iitotanaiyaami iriroriite. Irijatzi ovavisaakoshireyetairine. ²⁴ Tema maaroni kempisantzinkariite ñaapinkatha jovairi Cristo, ari onkempiyetyaari tsinaneete oñaapinkathatapiintairi oimeete. ²⁵ Iimentaitari, petakoyetyaaro piinaite, pinkempitakotyaari Cristo jetakoyetakari kempisantzinkariite, iriitajaantake shineventakariri inkamimentayetairi. ²⁶ Iro jantantakarori iroka onkantya intasorentsitakaanairi. Ari omatanaari aririka iroviinkaataitya, ikantapiintzi: “Nokempisantairo Iñaane.” ²⁷ Tema ikovatzi Cristo tasorentsishire inkantayetaiya ikaratzi kempisantaiiriri, kempitajaantakami te inkaariperoshiretemi kapicheeni. Joshiyakotari Cristo ikantaranki aatsine iina, te inkove iriñeero iinantaiaari ontsimetsivaite, ompitsiporokivaite, aña ovaneenka onkantya. ²⁸ Iro irantayetairi iimentaitari, iretakotyaaro iinaite. Inkempitakaantero jetakotaro ivatha irirori, ari inkempitanairori eejatzi iinaite iretakotyaaro. ²⁹ Tema te iriñeete aparoni kemaantsitakaavaityaarone ivatha, aña etakotziita ikanta. Ari ikempitagairiri eejatzi Cristo ikaratzi kempisantayetairiri. ³⁰ Ikempitakaanayetaari iriirikami imeshina, iriirikami itonki, iriirikami maaroni ivathaki. ³¹ Tema ikantaitzi: Ari irookaventaari shirampari ashitariri, iraye iina, aparoni inkantaiya ivathaki jaavakaanara.

³² Osheki okompivetaka pairani inkemathayeetero iroka. Aña iriira Cristo oshiyakaaventacha jaka, ipoña eejatzi kempisantayetairiri. ³³ Ari okantari, ontzimatye petakoyetaiyaaro piinaite, pikempitaara petakota eeroka. Ari onkempiyetanaiyaari eejatzi iinantaitari, oñaapinkathayetairi oime.

6

¹ Eentsiite, pikempisantairi ashitamiri, tema irootake kameethatsiri ikovakaimiri Avinkatharite. ² Osheki ikantakaantakeri pairani Pava. Iro kantacha ari osatekakari aparoni Ikantakaantane otzimi etanakarori oñaaventziro ishinetairi Pava, ikantake:

Piñaapinkathatairi ashitamiri,

³ Aritake piñaakero osamani pamenavaite jaka kipatsiki.

⁴ Irooma eerokaite ashitaaniri, te arite pinkisakaavaitashityaari povaiyane, aña iro aritatsi pintampatzikayeteri, pinkaminayeri tsika okanta ikoviro Avinkatharite.

⁵ Omperataari, pinkempisanteri eerokaite onkarate iromperatyaamiri omperatamiri. Eero pamatavivaitziri. Ñaapinkatha poveri, pinkempitakaanteri piñaapinkathatziri Cristo. ⁶ Eero povakoventashivaita pantavaiteneri aririka iramenemi, iro pinimotakaantyaariri. Aña pashi povero pantavaitapiinteneri, tema iromperatane jovanaimi Cristo, pantero ikoviri Pava. ⁷ Shiretha pinkantaventyaaro jomperayetamiri, pinkempitakaantero iriitajaantakemi Avinkatharite pantavaitene, kaarira atziri. ⁸ Tema ayotaiyakeni, iri Avinkatharite pinayetaine okaratzi antayetakero kameethari, onkantavetakya aakarika omperataari, terika jomperayeetai. ⁹ Ari pinkempityaari otzikatanteneriite, ontzimatye paakameethayeteri potzikatane, eero pasaryiimavaitari. Tema jomperatari Inkitesatzi pomperatane, ari ikempitzitamiri eejatzi eeroka, jomperatami, tekatsira iramaakinete irirori.

Ipiyaventashiretantari kempisantanaatsiri

¹⁰ Iyekiite, piñaashintsishiretya, tema iri Avinkatharite otapishiretantyaamirone ishintsinka. ¹¹ Pinkempitakaantero pinkithaatakotatyeyaaromi jashitari Pava ipiyakoventantaitari. Iro piñaantyaarori pimpiyatyaari kamaari. ¹² Tema kaari atziriite koñaaroini antaminthayetaine, iriira antaminthatairi kaari koñaayetatsi. Iriiyetake pinkatharitashiventavaitachari, tzimavetachari ishintsinka, tsireniveri jinayetzi omperaminthatariri osavisatzi, irijatzi antashivaitakarori kaariperori inkiteki. ¹³ Ikempitara aparoni ovayiri javentaaro iithaare ashivotatsiri, ari pinkempitanaiyaari eeroka paventaayetanaiyaari Pava. Aritake piñaakero pimpiyakoventya. Tema aririka piñaashintsishireperotanakya, tekatsira eevokashiretemine. ¹⁴ Pinkyaaryooyetai, pinkempitakotyaari tsika ikanta jovetsikaanta ovayiriite. Tema iro jetapiinta iroosothakiyetanakyaaro iithaare eero ipakoovaitanta. Ari pinkempitapiintanaiyaari eerokaite, pimpampithashiretakoyetanairo kyaaryoori, ari onkantya eero pipakooshirevaitanta. Ikithaatapiintaro ovayiriite ashivotaki ichopi-neeki, inkene otzikaaventeri. Ari pinkempitanaiyaari eerokaite tampatzikashire pinkantayetanaiya, tema iro otzikaaventashireyeteimine. ¹⁵ Ikyaaantapiintari ovayiriite i-zapato-te, inkene iriyaayete tsikarika. Ari

pinkempiyetanaiyaari eerokaite aamaventa pinkantapiintaiya inkene piyaayete tsikarika piñaaventairo Kameethari Ñaantsi isaikantaitari kameetha. ¹⁶ Javentaatapiintaro ovayiriite irotzikaaventamento joirikayetziri eero okentantari paampakiiyetaintsiri chekopi. Ari pinkempiyetanaiyaari eerokaite paventaaperotanaiyaari Pava inkene potzikaaventashiretanaiya pimpiyatantyaari kamaari. ¹⁷ Javentaatapiintaro ovayiriite ashironaki jamathaitari. Ari pinkempiyetanaiyaari eerokaite paventaayetanaiya irovavisaakoshiretaimi Pava. Ipiyakuventantapiintaro irovathaamento ovayiriite. Ari pinkempiyetanaiyaari eerokaite pimpiyakuventantyaaro Iñaane Pava impampithashiretakaimiri Tasorentsinkantsi. ¹⁸ Piñaañaatapiintayetai, tema Itasorenka Pava pampithashiretakaiyaamine pinkovakoteriri. Kyaaryoora pinkantayetanaiya inkene pamanakoyetapiintanairi maaroni itasorentsitakaitairi. ¹⁹ Impoña pamanakoyetakena naaka, iñaaperotakaantyaanari Pava niyotantyaari noñaaventanairo Kameethari Ñaantsi kaari jiyotakoveeta pairani. ²⁰ Tema iro aritatsi noñaaproventyaaro nonkinkithatakaante. Irootakera jominkyaaventaitakenari. Iro kantacha eekero niyaatakaatyero nonkinkithatakaante.

Ovekaraantarori ovethataantsi

²¹ Aririka irareetapaakya Tiquico janta pisaikaiyini, iriitakera kaman-tapaakemine tsikarika nokantaka, tsikarika opaita nantayetakeri jaka. Tema irika Tiquico iyeki inatzi, netakoperotakari. Iri kyaaryootaintsi jampitakotakena nokinkithatakaantake. ²² Iro notyaantantyaariri, onkantya piyotantyaari tsika nokanta nosaikaiyini jaka. Ari onkantya pintharomentashiretantyaari.

²³ Ari okantzimaita iyekiite. Onkamintha isaikakaayetaimi kameetha Ashitairi Pava, ari inkempitayemiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo. Ari onkantya petakotavakaantantyaari, aventaashire povanairi. ²⁴ ¡Onkamintha ineshinonkataimi Avinkatharite Jesucristo, pikaratakera petakotziiyetaari! Ari onkantyaari.

Irosankinare Pablo Jotyaantziniri Filipos-Satziite

Ovethataantsi

¹ Naakara Pablo otyaantzimiro iroka osankinarentsi, ari notsi-patakari Timoteo nosankinatzimiro. Tema iromperatane Jesucristo nonayetzi. Eeroka nosankinayetzi janta Filipos-ki pikaratzi itasorentsishireyetakaimi Cristo Jesús. Irijatzira nosankinatzi inkaratzi jevayetzi pinkempisantayetai. ² Onkamintha ineshinonkavaitaimi Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayetaimi. Ari inkempitayemiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Iñaañaatakoyetziri Pablo kempisantaneriite

³ Aririka nonkinkishiretakotapiintyaami, osheki nopaasoonketziri Pava. ⁴ Kimoshire nokantapiintaka aririka noñaañaatakoyetemi, ⁵ tema ari akarataiyakeni ñaaventziro Kameethari Ñaantsi. Irojatziki pikananakeri pairani ovakera pikemavakena nokamantapaakemiro ñaantsi, te povashaantanakero irojatziki iroñaaka. ⁶ Niyotajaantzi naaka, osheki okameethataike okaratzi paventaashireyetaari Pava, tema iriitake kameethashiretakaimine irojatziki impiyantakyaari Jesucristo. ⁷ Tema kameetha okanta nonkinkishiretakotapiintyaami, netakoyetane pinatzi. Okantavetaka jominkyetakena naaka, ari akaratziki jineshinonkayetai Pava. Ari okantari eejatzi jaayetanakenara pinkatharentsiki, tema noñaaventakero janta Kameethari Ñaantsi. ⁸ Iriira iyotatsi Pava osheki nokovityaataikemi noñaayetemi. Iroora iretakonka Jesucristo kantakaarori. ⁹ Namanakotapiintakemi petakoperotziitantantyaari, iyotane pinkantya, pinkemathatairo maaroni, ¹⁰ onantyaari pantapiintayetairo kameethari. Ari onkantya pinkitheshiretantyaari eero otzimanta inthavetakotaitemiri apaata impiyakerika Cristo. ¹¹ Ikamintha jovatampatzikashiretaimi Jesucristo okanta pantayetantaarori kameethari. Iroora iriñaapinkathayeetantyaariri Pava, intharomentapiintantaityaariri.

Nañaantaari Cristo

¹² Iyeekiite, nokovi piyotakotero avishimotakenari. Tera othataashivaitya avishimotena irokapayeeni, ña iro oivaraantyaari Kameethari Ñaantsi javisakoyeetantari. ¹³ Ari matamaitaka, tema ikaratziki saikavankotziriri pinkathari, ovayiriite itzimi kempoyaaventanari, jiyotaiyeeni maaroiteni jominkyaaventashiitanari Cristo. ¹⁴ Tema jiñeetakena iyeekiite jominkyaaventaitanari Cristo, te intharovaiyanake, eekero ikinkithayetanakitzi, javentaaperoyetanakari Avinkatharite.

¹⁵ Tzimatsira tsika ikaratziki jaka kashaavaitatsiri iñaaventziri Cristo, osheki ikovake iranaina iriñaapinkathayeeteri onkantya inkisaneentantaityaanari naaka. Iro kantacha tzimatsi pashine etakotajaantanari, kameethaperoini ikinkithayetanake irirori. ¹⁶ Irikaite ikaratziki kisa-neentakenari, te ishineteri atziripayeeni inkempisantena, apaniro ikovi inkempisantaiteri onkantya iranaantyaanari naaka, irootake

ikashaavaitantari iñaaventakotziri Cristo. Ikovatzi irikaite inkemaantsi-takaaperoyeetyaana jominkyetakena. ¹⁷ Iriima ikaratzi etakotajaan-takanari, jiyotaiyini irirori Pava kantakaarori jominkyeeentakanari onkantya noñaaventantyaarori janta Kameethari Ñaantsi. ¹⁸ Tekatsi ompaitamaitya itzimi kisaneentanari, iro kovaperotacha irijatzi Cristo iñaaventakoyetzi. Irootake oimoshirenkakenari. Ari omaperoty nonkimoshirete,

¹⁹ tema niyotzi irootzimatake iromishitovayeetaina. Okantakaantziro pamanakoyetapiintakena, jineshinonkatapiintakena Itasorenka Jesucristo. ²⁰ Iro nokovaperotziri iroñaaka noñaaventairi Jesucristo, tekatsi nontharovakaiya. Te nonkove irovashiventaayeetaina apaata. Aririka irovayeetakena, irooma eerorika, ari nonkantaitatyeya nantayetero kameethari, irootake iriñaapinkathayeetapiintantyaariri Cristo. ²¹ Tema iri Cristo nañaantaari naaka. Irooma aririka irovayeetakena kameethatake eejatzi. ²² Irojatzirika nañe eekero niyaatakaatyero nantaneri Avinkatharite ikovakaayetanari. Te niyotzimaitya iroñaaka ontzime niyoyeeri. ²³ Apieroite nokoviro. Kameethavaitake irovayeetena niyaaita nontsipatapaiyaari Cristo. Iroora kameethaperotzimotakenari. ²⁴ Iro kantacha onkovaperoty eejatzi nañe, ari onkantya nosaikimotantyaamiri eerokaite. ²⁵ Niyotake eero nokamita, osamani nosaikimoyetanaimi eerokaite, ari onkantya nontharomentakaantyaamiri paventaanaiyaari Cristo. ²⁶ Tema aririka nareetapaiyaami eerokaite, osheki pinkimoshireventavaina, piyotanake iri kantakaarori Jesucristo omatantari.

²⁷ Jiroka pinkantayetanaiyaari: Pantapiintanairo kameethari ookimotariri Cristo. Irootake pantapiintanairi, tema aririka niyaatake nareetyaami, kameetha noñaapaakemi pisaikaiyeni. Irooma eerorika nomatziro nareetyaami, nokovi nonkemakotemi kameetha paapatziyavakaayeta, piñaashintsishireventanairo Kameethari Ñaantsi akempisantanaari. ²⁸ Eero pitharovakaavaishitari kisaneentzimiri. Tema irikaite ari impampithashiretakaiyaari Pava iraperoyeetaatyeeeri. Ari inkempitzityaamiri eejatzi eerokaite pikempisantairi, iriyotakaayetaimi omapero pavisakoshireyetai. ²⁹ Tema te intaani ikovakaakemiro Cristo pinkempisantairi, aña ontzimatye piñaashitakoventaiyaari eejatzi. ³⁰ Arira akarataiyakeni iroñaaka añaashitakoventakari. Tema piñeeyakena pairani osheki noñaashitakoventakari janta. Irojatziri nokantziro iroñaaka pikemakoventana osheki noñaashitakoventakari jaka.

2

Itsinampashirenka ipoña iririiperonka Cristo

¹ Tema ari iposhenkaami Cristo, tema jetakotakami, tema isaikashiretantakami Itasorenka, tema piyotairo pineshinonkatavakaiyani, ² ontzimatye paapatziyavakaayetaiya, petakotavakaayetaiya, onkempivaityaaro aparonimi onkantaiya pikinkishiretaneete. Irootakera oimoshirenkanari. ³ Aririka ontzime ompaitya pantayeteri, eero pikisavakaamentaro, tsinampashire pinkantya, eero pasagaaventavitario. Te apantaro pinkantante: Naaka kameethaperotatsi, te apantyaari irinta. Aña iro aritatsi pinkante: Iri kameethaperotataitatsi irinta, janaakovaitana naaka. ⁴ Te intaani

arite pinkaminthaatziitya eeroka, aña ontzimatyee pinkaminthaayetairi eejatzi pashineete. ⁵ Poshiyakotyaari tsika ikantapainta Jesucristo, ⁶ Pavaperori jinake irirori, temaita ishintsishintsite irosokerotyaaro ikempitarira Pava. ⁷ Aña jovashaantanakeri ipinkatharitzii, joshiyakotanakeri otzikataari, itzimake, ikempitakotapaakari ikantayeta atziiriite. ⁸ Ikempitapaakarira atziiriite, te impinkatharitanai ikempivetara. Aña shiretha ikantapainta irojatzii ikamantakeri ipaikakoitakeri. ⁹ Irootake opoñaantari Pava jiriiperotziitakairi Cristo, ipinkathariventaperotzi, janaanakeri ikaratzi jovetsikayeetakeri. ¹⁰ Ikovi Pava maarote iriñaapinkathaperoyetaiteri Jesús, onkantavetya tsikarika janta irinampiyeetyaaro, inkiteki, kipatsikinta, eejatzi otapinaki kipatsi. ¹¹ Maarote inkantayeetai: Pinkathariperori jinatzii Jesucristo. Aripaitera iñaapinkathayeetairi Pava Ashitairi.

Ikempitari ootamentotsi kempisantzinkariite

¹² Ari onkantamaityaari netakotane iyekiite. Tema pairani nosaikimotakemiriranki janta, osheki pikempisantapiintakena. Ari pinkempitanairori eejatzi nosaikira intaina, pantapiintairo okaratzi nonkantemiri. Pinkamaiventanaiyaari Pava jovavisaakoshireyetaimi, ñaapinkatha panteneri okaratzi ikovakaayetakemiri. ¹³ Tema Pava iriitake kovashiretakaanatsiri, okanta pantapiintantarori kameethari. Irijatzira Pava antakaayetemirone.

¹⁴ Pantaineri Pava maaroni kameethari, eero pikisavakaamentaro, ¹⁵ ari onkantya eero itzimanta impaitya iyakoventemine. Tema itomi Pava pinayetatzii, povashaantero kaariperori, kameetha pisaikimoyetairi kenashivaitainchari. Pinkempitakotyaari kitainkatakairori tsireni. ¹⁶ Pinkyaaryoventanairo pikemakotakero ñaantsi, iro pañaashiretantaiyaari. Aririka pinkyaaryoventakero, antarora nontharomentemi impiyakerika Cristo, tema te natsipetashivaityaaro noñaaventakemiro iñaane Pava. ¹⁷ Onkantavetya irovamaaventaitenaro nokempisantakaayetakemi, osheki nonkimoshirete, ari pinkempiyetanakyaari eerokaite, pinkimoshireventaiyena. Aririka irovamaitakena, oshiyakaro nañaantare japarayeeztiro jimireyeetari isaitaitziri piratsi ipomeyeetziniriri Pava. ¹⁸ Irootake pinkimoshireventantyaanari eejatzi eerokaite iroñaaka.

Timoteo ipoña Epafrodito

¹⁹ Iriirika kovaintsine Avinkatharite Jesús, ari piñaakero thaankini notyaantemiri Timoteo. Tema aririka impiyake, inkamantapaina tsika pikanta pisaikaiyini janta, ari onkantya nonkimoshiretantyaari. ²⁰ Tema te intzime oshiyaananeri naaka ikempitakara Timoteo, osheki ikovake ineshinonkataiyemine. ²¹ Tzimayevetacha pashine, intaani joshireyetaaro iriroriite opaiyetarika ikoviri, te iroshiretakotyaaro ikovakaantziri Cristo Jesús. ²² Iro kantacha, piyotaiyini eeroka kameetha ikanta isaikimotakena Timoteo, iri kyaaryootaintsi itsipatakana noñaaventziro Kameethari Ñaantsi. Osheki jampitakotakena, kempivaitaka iriimi notomi. ²³ Iriitakera nokovakeri notyaantemiri janta, aririka niyotake tsika inkantaitena. ²⁴ Aama novakeri Avinkatharite thaankira inkantakaiyaaro, naakara jatashitajaantemiri janta.

²⁵ Iriira netavakya notyaantaimiri iyeki Epafrodito, itzimi potyaantakenari pairani. Osheki ineshinonkatapaakena. Jimaperotatziiroa ikempisantanake irirori, iriitake tsipatapiintakanari nokinkithatakaantzi. ²⁶ Irika Epafrodito, osheki ipampithashiretakoyetakami, iniroite ikovake iriñaapaimi, tema jiyotake pikemakotaiyakerini jimantsiyavaitake. ²⁷ Ari ikantavetaka jimantsiyatzi, iroovetaicha inkamemi. Iro kantacha jineshinonkatakari Pava, jovashinchagairi. Tera apaniro jineshinonkatakari irirori, aña jimatzitataikana eejatzi naaka, te inkovakainaro nomaperotya novashiretziitakotyaari aririka inkamimotakena. ²⁸ Irootake notyaantantaamiriri thaankiperoini janta, ari onkantya pinkimoshiretziitantaari aririka piñaavairi, ari onkantya eero novashiretziitanta naaka eejatzi. ²⁹ Kimoshirera pinkantaventavaiyaari, tema pirentzitavakaanaatya pikempisantairi Avinkatharite. Piñaapinkathatapiintayetaari ikaratzi oshiyariri irirori. ³⁰ Tema ikamavetaka irirori ikamaitanakaro jantayetziro ikovakairiri Cristo. Ishinetakoventanakaro jampitakotakena, te inkaminthaatziivaitya irirori, okempivaitakaro eerokami ampitakotenami jaka.

3

Kovaperotajaantachari

¹ Ari okantamaitari iyekiite, tharomenta pinkantaventaiyaari Avinkatharite. Tema eero nosamaro naaka napiipiitemiro okaratzi nosankinatakemiri pairani. Iro kameethatatsi onkantya piyoperotantyaari.

² Ontzimaty e paamaiyaari manintaneriite kempitakariri otsitzi, kaariperoshireriite, kovatsiri intomeshitaanitakiyaami. ³ Tema tomeshitaaniperori anayetai aakaite, inampishireyetantaira Tasorentsinkantsi, jiyotakaayetairo tsika ankantya añaapinkathayetaari Pava. Eero aventashirevaitashitaro añaayetziri avathaki, aña iro antharomentaventya jashiyetaira Cristo Jesús. ⁴ Ari onkantemi ovavisaakoshiretairi añaayetziri avathaki, nomavaitakeromi naaka nanaakotantemi. ⁵ Tema pairani ovakera notzimapaakeranki, okaratzi 8 kitaite nomaakotapaake, ari itomeshitaanitakenari. Naakatake Israel-mirinkaite, icharinetanakari Benjamín-ni, Judío-perori nonatzi, noñaavaitzirora kameethaini iñaane nosheninkaite, nomonkarayiro okaratzi Ikantakaantaitane, tema Fariseo nonaveta. ⁶ Noñaajaantake nokempisantaperotatziiro Pava, irootake nokisaneentantakariri kempisantanaairiri Jesucristo. Tema nothotyaavetanakityaaro nomonkarayiro Ikantakaantaitane, te namaakitapainte aparoni. ⁷ Iro kantacha maaroni iroka, okaratzi nasagaaventavaitakari pairani, tekatsi apantaiyaarone iroñaaka niyotakotairira Cristo. ⁸ Omaperotatya, tekatsi apantaajatyaarone iroka niyoperotairira Cristo. Novashaantanairo maaroni, nokempitakaantanakero jookapiintatziro kaarashi. Iro nokovajaantanairi niyoperotairi Avinkatharite Cristo Jesús tema irootake kameethaperotatsiri. ⁹ Iriitakera tsipashiretaanari iroñaaka. Te nopankiventanaaro nomonkarayero Ikantakaantaitane, tema te ovatampatzikashiretena. Irooma naventaanaarira iroñaaka Cristo, iriitajaantakera Pava ovatampatzikashiretaanari. ¹⁰ Iroora nokovaperotanairi niyoperotairi Cristo, tema iriitake ashitaarori ishintsinka ipiriintaara ikamavetaka. Ari onkantya

nonkempitakotantyaariri tsika ikanta ikemaantsitakoventantaka, tsika ikanta eejatzi ikamimotantake,¹¹ irootake iroviriintantaiyaanari naaka aririka nonkamavetakya.

¹² Tekeraatara nothotyaataitero nokantayetakemiri, tekeramintha noñeero nonkameethashireperote. Iro kantacha eekero niyaatatye nonkokovatero irojatzi nothotyaaperotantakyaarori, tema niyotzi iri etapaintarori Cristo Jesús jovavisaakoshiretaana. ¹³ Iyekiite, tera nonkantatye naaka: Nomatataikero nothotyaakero nonkameethashireperote. Aña jiroka nokantanaa: Maisanta novanairo nantayetakeri pairani te noshiretakotaaro, intaani nopampithashiretakotaro onkarate noñaayetairi apaata, ¹⁴ ari onkantya noyiishitantantyaari, irojatzi noñaantaiyaarori apaata impinayetairi Pava ikaimashireyetaira intsipashiretai Cristo Jesús.* ¹⁵ Irokapayeeni nokantayetakemiri, ontzimatyehiretakotyaaaro maaroitani akaratzintakishireyetaira. Terika poshoretakotyaaaro, Pava oñaakemirone pinkempitakotantaiyaanari. ¹⁶ Iro kantacha, ontzimatyehiretakotyaaaro antayetantyaarori okaratzintakotajantakeri.

¹⁷ Iyekiite, ontzimatyehiretakotyaaana naaka. Ontzimatyehiretakotyaaana pamenayetairi pashine aririka joshiyakotaanaro naaka tsika nokanta piñaayetakena. ¹⁸ Tema aritakeranki napiipiitakemiro noñaaventzimiro, irojatzi napiitemiri iroñaaka nirayimankakiini nonkantemi: Tzimatsi osheki saikimotakemiri janta itzimi kisaneeentziriri ikaratzi ñaaventakotzirori tsika okanta ipaikakoyetakeri Cristo. ¹⁹ Irootaintsira iriñaayetero iraperoyetairi. Itharomentashivaitakaro okaratzintakotyaaaro ikempitakaantakero iroomi ivavanetyaami. Osheki ikantakaaperoventakaro okaratzintakotyaaaro, te impashiventakotyaaaro. Iro ipampithashiretakovaitashitapiintaka osavisato. ²⁰ Irooma aakaite, iro akovaperotanani anampitaiyaaro isaikinta Pava. Oyaaneenta akanta impiyehiretakotyaaaro Avinkatharite Jesucristo,²¹ tsika itzimi pashineyetaapaineri avathaki akaamanevaitzi, ari ankempitakotaiyaari tsika ikanta irirori otzimi irovaneenkaro. Aritake irimatapairo, otzimimotziriri ishintsinka ipinkathariventantarori maaroni opaiyetarika.

4

Pinkimoshireventapiintairi Avinkatharite

¹ Iyekiite, nokovataike naaka poisokerotanaiyaari eerokaite Avinkatharite. Tema netakotane pinayetatzintakotyaaaro, osheki nokovake noñaapaimi. Eerokayetake oimoshirenkanari, eerokatake kantakaanterone impinatantantyaanari apaata, onkempivaityaaromi namathaire pinatyeeemi.

² Nonkantemiro Evodia eejatzi Síntique: Ontzimatyehiretakotyaaaro ariperotavakagaiya aventaashiretaarira Avinkatharite. ³ Nonkantemi eejatzi eeroka notsipaminthare, pinkaminairo iroka apiteka tsinane ariperotavakaaantaiyaari. Tema ari okaratakenaranki natsipeventaro Kameethari Ñaantsi noñaaventziro, ari otsipatakari Clemente ipoña pashinepayeeni ikaratzi

* **3:14** Kantakotachari jaka “noyiishitantantyaari,” ikantaranki aparani atziriri oyiishitantatsiriri ishiya tsika ipiyota amenaminthatziriri, ipayeeetziriri ovinaro joiyiishitantake.

tsipayetakanari pairani. Tema maaroni irikaite, osankinatakoyetaka irañaaashireyetai apaata.

⁴ Kimoshirera pinkantaventapiintaiyaari Avinkatharite. Napiitavakemiro: ¡Pinkimoshiretapiintaiyeni! ⁵ Ontzimatyē iriyoyetaimi maaroiteni neshinokataneri pinayetai. Tema aritake piyimataka Avinkatharite. ⁶ Eero okantzimoshirevaitami, aña piñaañaatapiintairi Pava pinkovakoyeteri kovityiimotamiri. Pimpaasoonketapiintairi eejatzi. ⁷ Ari onkantya piñaantyaarori isaikakaayetaimi kameetha Pava, kameethapero onatziira iroka, anayiro okaratzi akinkishireyeteri aakaite. Tema iroka, saikaantsi kameetha, iro inimoshiretakaimine, eero okantzimoshirevaitantami tema itsipashiretaatyaami Cristo Jesús.

Poshoretapiintaiyaaro kameethari

⁸ Jiroka nonkantemiri iyekiite. Poshoretapiintaiyaaro kyaaryoori, ñaapinkathankantsi, tampatzikashirenkantsi, kiteshirenkantsi, onimotankantsi, ookimotankantsi, kameethashirenkantsi, tharomentankantsi. ⁹ Pantanairo okaratzi piyoyetakeri, okaratzi nokamantakemiri. Piñaantayetyaaro okaratzi niyotaayetakemiri, okaratzi kameethari piñaakotakenari naaka nantayetakeri. Aririka pantayetanairo iroka, ari inimovaitakemi isaikakaimi Pava.

Ipashitantari Filipos-satzi irashi Pablo

¹⁰ Iniroite ikimoshiretakaakena Avinkatharite, noñaakero papiitairo pineshinonkataana. Niyotzi naaka te pimaisantana, aña iro kantakaantziro te ontzime tsika pinkenakairo pineshinonkatantyaanari. ¹¹ Tera iro nonkantantyaari, noñaatziro nokovityaaneentavaizti. Aña nametakaro nokimoshirevaitzi onkantavetakya tekatsi tzimimotenane. ¹² Niyotakero tsika okantavaita aririka ankovityaaneentavaite, aririka ontzimimoyetai osheki. Nothotyaakero nametakaro maaroni, aririka novatziitya, aririka nontashaaneentavaite. Nametakaro aririka ontzimimotena osheki, nametaro eejatzi noñaashivaitaro tekatsirika tzimimotenane. ¹³ Ari onkantake nonkitsirinkero maaroni opaiyetakarika, tema iri Cristo aavyaashiretakaanarori iroñaaka.

¹⁴ Iro kantacha, osheki okameethatake okaratzi pipashitananari, tema piyotaiyakeni tzimatsi osheki pomerentsitzimotakanari. ¹⁵ Pairani nokenantanakari Macedonia-ki, netantanakarori noñaaventziro Kameethari Ñaantsi, tekatsira neshinonkatyaanane, intaani eeroikaite Filipos-satziite, pipakaantakenari pipashitanari. ¹⁶ Ari pikempitaakero eejatzi nosaikantakari Tesalónica-ki, papiipiitakero pipakaantakena pipashitanari, iri naantakari okaratzi kovityiimotapiintakenari. ¹⁷ Tera intaani noshiretyaaro naaka pimpashitapiintyaanaro kovityiimotanari, nokovatziiira pantayetanairo eeroikaite kameethari, inkene impashiitaiyaami apaata eeroka. ¹⁸ Aritake naakero maaroni pipakaantakenari, ipapaakenaro Epafrodito, oshekitzimotapaakena tekatsi kovityiimotenane. Okaratzi pantakeri osheki ookimotakari Pava, okempitzimovaitakari aparoni kasankainkari. Okempivaitakaro eejatzi ookimotari aririka impomeyeteneri piratsi. ¹⁹ Iriira Pava payetemine onkarate kovityiimoyetyaamine eeroka, tema otzimimotziitzi irovaneenkaro Cristo Jesús. ²⁰ ¡Ankantaityaanira añaapinkathatairi Ashitairi Pava! Ari onkantyaari.

Ovekaraantarori ovethataantsi

²¹ Povethatyaanari janta itasorentsitakaane Cristo Jesús. Jovethayetzitami iyekiite ikaratzi tsipatakanari naaka jaka. ²² Jovethayetzitami eejatzi itasorentsitakaitane jaka, iri ovethatajaantamiri ikaratzi saikavankotziriri Pinkathari César.

²³ Onkamintha ineshinonkatziitaimi Avinkatharite Jesucristo. Ari onkantyaari.

Irosankinare Pablo Jotyaantziniri Colosas-Satziite

Ovethataantsi

¹ Naaka Pablo otyaantzimiro iroka osankinarentsi. Tema irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, irootake ikovakeri Pava. Iri notsipata iyeki Timoteo nosankinatzimiro. ² Eeroka nosankinayetzini pikaratzi itasorentsitakaitaimi janta Colosas-ki, tema eerokaite iyekiite oisokerotanakari Cristo pikempisantanairi. Okamintha ineshinonkataiyaami Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayeetaimi, ari inkempitzityaamiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Jamani Pablo onkantya iriyotanetantyaari kempisantzinkariite

³ Ari nokantapiintatya noñaañaatziri Pava Ashitariri Avinkatharite Jesucristo, nokantziri: Paasoonke Pava. ⁴ Irootake nopasoonketantariri, tema nokemakoventakemi tsika pikanta paventaashiretanaari Jesucristo, etakotane pikantanairi itasorentsitakaane, ⁵ okantakaakami pikempisantanairo kyaaryoori Kameethari Ñaantsi, piyotanairo tzimatsi poyaakoneentari inkitekinta. ⁶ Okaratzi pikemakeri eerokaite, jatakotake maaroni nampitsiiteki. Ikempisantayetanai eejatzi pashinesatzi atziriite. Ikempitakami eerokaite ovakera pikemavakero ñaantsi, pike-mathanakero omapero ikaminthaayetaimi Pava. ⁷ Tema iriitake iyeki Epafra iyotaakemirori pairani janta. Netakotanera jinatzi Epafra, iri oisokerotakariri Cristo jantavaitziniri. ⁸ Irijatzira kamantapaakenari osheki petakoyetanta ikantakaakami tasorenkantsi.

⁹ Tema ovakera nokemakoventavakemi tsika pikantana, ari nokantapiintanakitya namanakoyetzimi onkantya pinkemathatantyaarori ikoviri Pava. Iyotaneshire pinkantayetaiya. ¹⁰ Namanakotzimi eejatzi pantapiintantyaarori ookimotariri Avinkatharite, tema irootake ikoviri pantaineri, iroora piyaatakaantyaarori piyoperotanairi Pava. ¹¹ Namanakotzimi onkantya otapishiretantyaamiri ishintsinka. Iro kyaaryoventakaimine irovaneenkaro, intsinampashireventakaimi eejatzi. ¹² Ari onkantya pintharomentantyaari pimpaasoonkeyetairi Ashitairi. Tema iriitake kantakaarori okanta ñaantaarori jashiyetai, anintaapiintaiyaaro okaratzi ikashiyakaayetakairi ikitainkatakotairi itasorentsitakaane. ¹³ Tema pairani kempivaitaka asaikatyeemi ot-sirenikitzi. Iro kantacha jovavisaakoshiretai Pava, ipinkathariventayetai iroñaaka iretakotane Itomi, ¹⁴ itzimi kapathainkatzimentakairi. Okempivaitakaro impinakoventatyeemi itsiparyaakoventayetaira, ari okanta ipeyakotantairori ayaariperonka.

Ikamimentaira Cristo ari jariperoyetairi Pava

¹⁵ Tera inkoñaanete Pava, iro kantacha joñaakantapainta iponkitzitaajaanakari Itomi, tzimitachari tekeramintha irovetsikayeetero tzimayetatsiri iroñaaka. ¹⁶ Iriira Itomi ovetsikakaantakero tzimayetatsiri inkiteki eejatzi kipatsiki. Jovetsikake okiyetari, ipoña kaari koñaayetatsine. Jovetsikayetakeri maaroni maninkariite pinkathariventzirori tsikarika opaiyeta. Iriitakera jovetsikakaayeetake maaroni onkantya irashitantyaarori irirori. ¹⁷ Iri etajaananakaro

Cristo itzimi pairani. Irijatzi kantakaarori iroñaaka kaari onashiyetantaa okaratzi jovetsikayetakeri. ¹⁸ Irijatzi Cristo akempitakaanta iriimi aitotyaami akempisantzinkaritaira. Irooma aakaite ivatha anayetaimi. Iriitake etakaantaarori ipiriintaa ikamavetaka. Irootake iretapiintaitantyaariri iñaapinkathayeetairi iroñaaka. ¹⁹ Tema iriitakera Itomi ikovaperotajaantake Ashitairi irinampishireperotantyaari ipavatzira irirori. ²⁰ Iriitake kamimotayetairi, kapathainka ikantapainta ipaikakoyeetakeri. Aripaitera jariperoyetai, onkantavetakya tsika asaike kipatsiki, terika, inkiteki.

²¹ Pairani kisaneenta poviri Pava, te poshoretakotyaaro ikovakaayetzimiri, iro pantapiintashitaka kaariperori. Iro kantacha Pava, jariperoyetaimi. ²² Tema atziriperori jinapaintzi Jesucristo, iro aritantakari ikamimoyetakai maaroni. Iriitake aayetaine Pavakinta, inkantapairi: Jirikatake, notasorentsitaane, kiteshirepero ikantayetaa, tekatsira kantakovaitairine. ²³ Arira onkantyaari, aririka poisokerotanakyaaro paventaashiretyaari. Tema pairani ovakera pikemavakero Kameethari Ñaantsi, piyotanake tzimatsi poyaakoneentari. Ithonka ikemakoyeetanakeri maaroni nampitsiiteki. Irojatzira, naaka Pablo, ikinkithatakaayeetakenari eejatzi.

Jiyotaayetziri Pablo pashinesatzi atziri

²⁴ Iniroite nokimoshiretzi iroñaaka noñiuro nokemaantsitakoventami. Tema nomonkaratziuro ikemaantsitakaitakari Cristo. Iriira nokemaantsitakoventa kempisantzinkariite, itzimi kempitanaarori iroorikami ivatha Jesucristo. ²⁵ Iro nantavaire naaka nomonkarayetairo, tema iri Pava kantakenari: Piñaaventaineri atziriite noñaane, ontzimatyeh pothotyero maaroni. ²⁶ Tekatsi iyotaajatatsine pairani opaita iranteri Pava, irojatziki okantzimaita iroñaaka. Iro kantacha aakaite ipaiyeetaira “itasorentsitakaane,” jiyotakaayetairo. ²⁷ Tema iro ikovakeri Pava ayoyetairo. Jiroka jiyotakairi: Ineshinonkayetaimi eerokaite te nosheninkavetami, itsipashiretaami Cristo. Iro poyaakoneentantaarori piñeero irovaneenkaro. ²⁸ Irootakera noñaaventantaarori naaka Cristo. Nokantayetziri atziriite: “Aritapaake pikaariperoshirevaitake.” Niyotaayetairi kameethaperoini, okempivaitakaro naayetaatyeerimi Pavakinta, nonkantairi Pava: Jirika kempisantairiri Cristo, iriyyetake othotyaakerori. ²⁹ Irootake noñaashintsiventakotantariri iroñaaka. Tema ishintsinka Cristo aavyaashiretakaakenarori nantayetantakarori maaroni.

2

¹ Tema nokovatziki piyoyetai iniroite noñaashintsiventakami, eejatzi Laodicea-satzi ikaratzi kempisantairiri Cristo, noñaashintsiventakari. Ari nokempitaakeri maaroiteni kaari ñaavorotaajatenane. ² Iro noñaashintsiventantamiri onkantya pintharomentashiretantyaari, petakotavakaantyaari, piyotaneperokitantyaari, pinkemath-atantyaarori irantayetairi Ashitairi Pava tera jiyotakoveetari pairani Cristo. ³ Tema iriitake Cristo kantakaarori inkemathatakaantairo kaari jiyotakoveetari, okempivaitakaro aparoni ashaararonsi otzimi jomanayeetari. ⁴ Nokamantzitamiro iroñaaka iroka, eero piñaantaro iramataviyeetemi. ⁵ Okantaveta te nosaikimotemi

pinampiki, iro kantacha nompampithashiretakotapiintakemi kempivaitaka ari ankaratajaantemi asaike janta pinampiki. Iro nokimoshireperotantakari nokemakoventakemi aripero pikantavakaanaa, oisokero povanairi Cristo paventaanaari.

⁶ Tema tsika pikanta pikempisantanakeri pairani Avinkatharite Jesucristo, eekero piyaatatye pintsipashiretyaari. ⁷ Oisokero povaperotanakeri petanakari pikempisantziri, pinkempitakotyaari parithatatsiri kameethaini, pinkempitakotyaaro eejatzi pankotsi jovetsikayeetziro, tema irootake jiyotakaayeetakemiri. Pimpaasoonketapiintairi Pava.

Isaikaperoshiretantaami Cristo

⁸ Pinkyaaryoote, tzimatsira kovatsiri iramatavitemi, paamaventya. Jimonkaraakaashitamirokari okaratzi jiyoyetziri, jiyotaayetziriri pairani ivaisatziite, iro jameyeetapiintari jaka kipatsiki. Tema kaari irashi Cristo. ⁹ Tema Pava, iri othotyaaperotzirori inampivathatantari Jesucristo. ¹⁰ Irijatzi othotyaaperotziro inampishiretantakami eerokaite, tema paventaashiretanaari Pava. Pinkathariperori jinatzi irirori, janayiri ikaratzi pinkathariyevetachari. ¹¹ Tema paventaashiretanaarira Pava, kempivaitanaa pintomeshitaanitatieyaami. Tera kofñaaro pintomeshitaaninya, iroora oshiyakaaventacha jovashaantakaayetaimiro Jesucristo piyaariperoshirenka, jovañaashireyetaimi eejatzi. Okempivaitanakaro intomeshitaanitatieemimi. ¹² Tema poviinkaayetakara pairani, pikempitayaarira Cristo Jesús tsika ikanta ikamavetapainta irirori. Iroovaitanake arimi pinkaratakerimi pinkitayya, ikitaveetakari irirori. Ipoña pañagai, jañagaira irirori. Tema paventaanaari iroñaaka Pava tsika itzimi ashitaro ishintsinka ovañagaimiri. ¹³ Pairani eerokaite, kempivaitaka pinkamayetatyeemi okantakaantziro piyaariperonka. Iro kantacha Pava jineshinonkataami, okantavetaka te pintomeshitaaninyeta. Tema jovañagairi Cristo, ari ikempiyetaimiri eeroka jovañaashireyetaimi ipeyakoyetaimiro piyaariperonka. ¹⁴ Tema pairani osheki ikovaveta nosheninkapayeeni irimonkarayeteromi Ikantakaantaitane, temaita irimonkarayero. Irootake irovasankitaantavetyaarimi Pava. Tema kempivaitaka Pava irosankinatakotatyeeeromi ayaariperonka. Ikanta ipaikakoyetakerira Jesucristo, ari ashiryaakari josankinatakovetakai Pava, kempivaitaka arimi intsipatanakyaaromi ipaikakoyeetakerira Cristo. ¹⁵ Aripaitera joitsinampaayetakeri pinkathariventashivetachari, tera ontzimimotanairi ishintsinka irirori. Te irantero iromananeikiini irokapayeeni, joñaakantaperotakero onkantya iriyotakoyeetantyaarori.

¹⁶ Te arite pinkantakotavakaiyaaro ovaritentsi, eejatzi jimireyeetari. Te arite eejatzi pinkantakotavakaiyaaro joimoshirenkayetari nosheninka, okempitayya osarentsi, ovakeracheeri kashiri, kitaite jimakoryaantaitari. ¹⁷ Tema maaroni imonkarayetziri pairani nosheninkapayeeni, iroovaitake okanta aamparentsi. Kantakotachari jaka iriitakera Cristo. ¹⁸ Paamaventyaari kovayetatsine iñaaventayetemmi, ikovatzi poshiyakoyetaiyaari tsika ikantayetara iriroriite. Irootake ikantantayetamiri: “Thame antsinampashireyetai, onkantya

* 2:17 Tema aparoni aamparentsi te onkoñaavaitashitya. Aririka añeero, ayotzi tzimatsi ashitarori iraampare. Ari okempitari eejatzi okaratzi imonkarayeetakeri pairani, aamparera onayetake okaratzi jantzimoyetairi Cristo.

añaapinkathayetantyaariri maninkariite.” Iro kantacha temaita iñaavoroteri maninkariite, intaani jaakoventaro ipampithashiretakovaitaro inevetashiyetari irirori, kantakaapero ikantaventayetaro. ¹⁹ Te irovithaajetyaari irikaite itzimi aitotanaari aakaite. Irika aitotaari, iriitake tharomentakaarori okimotayetzi avatha, irojatzi ovithaavakaantayetari. Tema Pava kantakaakarori.†

²⁰ Aparoni kaminkari tekatsi irante, eero okantzi irimonkarayetero itzitayeetari. Arira pikempiyetanaari eerokaite pitsipashiretanaari Cristo, kempitajaantaka pinkamatyeemi. Te onkovajaantya pimonkarayetairo okaratzi itziyeetari. ¿Opaitama pamenaashivaitantari pantayetziro ikantayetziro atziriite? ²¹ Ikantzimi: Eero povayetaro iroka, eero pantayetziro iroka, eero poirikayetziro iroka. ²² Aña jiyotaashivaiyeetakamiro Ikantakaantaitane. Tema aririka oyaaro tsika ompaitya, eerora añaaro tsika onkantai, ari othonkari. ²³ Tema aririka antziventavaitya, añaajaantzi ashinonkaaventatyaari Pava akempisantanairi. Temaita, amenaashivaita iroka, tema te ovashaantakaantero anevetashivaitapiintari.

3

¹ Aritake añaagai Cristo, isaikimotapairi Pava irakojanoriki, ari ikaratapairi ipinkathariventantzi. Ari pikantayetanaari eerokaite pitsipashiretaari Cristo, avisakoshireyetaimi. Pinkovapiintairo jashitari irirori. ² Eero pipampithashiretakoyetaaro osavisato, aña iro pimpampithashiretakoyete inkitesato. ³ Kempivaitaka iroñaaka pinkamayetyeerikami, tema pisaikimoshiretairi Pava pitsipashiretaari Cristo, okantavetaka iroka kaari koñaaroini. ⁴ Iro kantacha, aririka impiyake Cristo, aripaitera irovañaayetai maaroite, ovaneenkaki ankantaiya antsipatapaiyaari.

Te apantyaaro apiiyetairo antayevetakari pairani

⁵ Te apantyaaro papiitairo pantayevetakari pairani. Pinkempitaiyaari kaminkari, te irantayetairo kaariperori. Te arite pimayempitanai, pinkaariperoshireyete, pinkamaaroshireyete, pineveshirevaitya, pinevevaityaari kireeki. Tema aririka pinevevaitakyaari, aritake pivavanetanakyaari. ⁶ Irootakera jantapiintayetakeri atziriite, iro irovasankitaaventairiri apaata Pava. ⁷ Ari pikantayevetakari eejatzi pairani eerokaite, pamekivetakaro. ⁸ Iro kantacha, ontzimatye povashaantayetairo eejatzi irokapayeeni, okempitayya: Pikisavakaavaita, piñaakatsimatavakaavaita, pikemaantsitavakaavaita, pikantzimataavaita, pikaviyavakaavaita, ⁹ pamatavivaitantzi eejatzi. Tema aritake povashaantayetairo tsika pikantayevetara pairani. ¹⁰ Kameethashire pikantayetaa iroñaaka, tema iri Pava ovameethashiretaimi, pinkempitaiyaari ikantara irirori, tema iriitake ovetsikakemiri pairani. Irootake piyoperotantaiyaariri iroñaaka. ¹¹ Ithonka inampishirentai Cristo maaroiteni, ikempitayya: Griego,

† 2:19 Jiroka oshiyakaaventachari jaka: Te iriyotaajate iriira Cristo jevayetairi aaka, ikempivaitakaro iriimi aito. Irooma aakaite akempitakaro iroorikami ivatha. Tema aririka antharomentya ankimotate avathaki, maaronira avatha otharomenta okimotayetzi, kameetha okanta ovithaavakaayeta, irojatzi antarivathayetantakyaari. Irootakera aito jevatakaantatsiri okanta otharomentantari okimotayetzi kameetha avatha. Ari ikempitzitari eejatzi Cristo, iriira jevayetanairiri kempisantzinkariite, irojatzi irantarishireperotantakyaari kameethaperoini.

Judío, totameshitaari, kaaririka totameshitaari, pashinesatzitatsiri, sheninkatantaneri, kaari iyovaitaneri, pimantaari, maaroni.

¹² Ineshinonkatane Pava pinayetzi, irootake jiyoshiitantayetaamiri onantyaari irashiperotaiyaami. Ikovi iroñaaka pintasorentsishireperoyetai. Pineshinonkayetantya, pinethaantanete, tsinampashire pinkantya, eero pisamavaitanta. ¹³ Amave pinkantavakaayetanaiya, pimpeyakoteri ovaariperoshirevaitzimiri. Tema aritake ipeyakotaimiro eeroka Cristo piyaariperonka. Irootake pimatanaari eejatzi eeroka. ¹⁴ Iroora kovajaantachari iroñaaka petakotavakaayetanaiya, onajaantantyaari pariperotavakaanaiya. ¹⁵ Tema aparoni akantanaa akempiyetaaro aakami ivatha Cristo, iro añaantyaarori kameetha asaikayetanai, ariperotavakaanaiya. Ontzimaty e ampaasoonkeyetairi Pava. ¹⁶ Poshiretapiintanaiyaaro pikemakoyetakeriri Cristo. Jiroka piyotanetantyaari onkantya piyotaavakaantaperotyaaari: Ontzimaty pamampaayetanaiyaaro onkarate iriyotakaayetemiri Tasorentsinkantsi, pimpanthaayetairo Salmo, pimpaasoonketairi Pava. Ari onkantya pintharomentashiretavakaantyaari. ¹⁷ Ari pinkempityaari ontzimerika pantayeteri, ompaitya piñaavaiteri, pimpairyaapiintairi Avinkatharite Jesucristo, pimpaasoonketeri Ashitairi Pava.

Antayetairi akempisantayetai

¹⁸ Iinantaitari, piñaapinkathatairi piimeete, tema iro pantayetanairi pikempisantairi Avinkatharite. ¹⁹ Iimentaitari, petakoyetaiyoaro piinaite, eero piñaakatsimavaitaro. ²⁰ Itomiitari, pinkempisantairi ashitamiri, tema irootake ookimotariri Avinkatharite. ²¹ Ashitaaniri, te arite pinkisakaavaitashityaari povaiyane, ari onkantya eero okantzimoneentavaitantari. ²² Omperataari, pinkempisanteri okaratzi inkantemiri omperatamiri jaka kipatsiki. Eero povakoventashivaita pantavaite aririka iramenemi onkantya pinimotakaantyaariri, aña kameetha pantavaitapiintaineri, tema piñaapinkathataatziiri eeroka Pava. ²³ Ari pinkempitairori maaroni pantayetanairi kameetha pishirethaventyaaro. Pinkempitakaantanakero iriimi omperatyaamine Avinkatharite Jesucristo, kaarira atziri omperataajatyamine. ²⁴ Aritake piyotaiyakeni eerokaite, Avinkatharite pinayetaimiri apaata. Tema iri Cristo omperatapiintayetaamiri iroñaaka. ²⁵ Iriima ikaratzi antayetapiintanairori kaariperori, irovasankitaayeetairi irirori. Tema Pava, tekatsi iramaakinete irirori.

4

¹ Otzikatantaneriite, paakameethateri potzikataneete, tampatzika pinkantaventyaari. Pinkinkishiretero, tzimatsira eeroka inkiteki ipaita Omperatamiri.

² Piñaañaatapiintayete, aamaventashire pinkantya piñaañaate pimpaasoonkete. ³ Piñaañaatakotzityaana naaka, onkantya ishinetantayeetyaanarori noñaaventakotanairo kaari jiyotakoveeta pairani. Tema irootake jominkyaaventaitakenari. ⁴ Piñaañaatakotena onkantya nomatantyaarori noñaaventero kameethaperoini, iro inkemathayeetantyaarori.

⁵ Ontzimatyera pisaikayete kameetha pisaikimoyetzirira kaari kem-pisantatsine. Piyotayeri, eero pikempiyavaitashitari. ⁶ Kameetha ooki-moyetyaari onkarate piñaaventeneriri, poshini onkantzimotyaaari. Ontzi-matyete piyotayete tsika pinkante pakayeteri aririka irosampiyetemi.

Overaantarori ovethataantsi

⁷ Aririka irareetakya iyeki Tíquico pinampiki, iriitake kamanta-paakemine tsika nokanta nosaikaiyini jaka. Tema irika iyeki, iri-itake ampitakoperotakenari jaka nantavaitziniri Avinkatharite. ⁸ Iro notyaantantyaariri iriñeemi tsika pikantaiyani eerokaite janta, inkamantemiro tsika nokantaiyani jaka. Ari onkantya piñaantyaarori pintharomentashiretaiyeni. ⁹ Ari notyaantemiri eejatzi iyeki Onésimo intsipatanakyaari Tíquico. Tema irika Onésimo iriitake poñeenchari pairani pinampiki. Kyaaryoo javentaanakari irirori Avinkatharite, netakotziitane jinatzi. Apitera inkarate kamantapaakemineri okaratzi nantayetakeri jaka.

¹⁰ Arira itsipatakana Aristarco jashitakoyeetana jaka. Jovethatz-itaiyami eejatzi irirori. Jovethatami eejatzi Marcos itomithori Bernabé. Tema irika Marcos, iriitake noñaaventakemiri pairani nokantakemi: Aririka irareetakya pinampiki, paakameethatavakeri. ¹¹ Jovethataiyami Jesús, ipaitaitziri eejatzi Justo. Iriitaiyakenira karatakenari noñaaventakotziro tsika okanta ipinkathariventantai Pava. Osheki joimoshirenkana iriroriite, tema tekatsi pashine nosheninka kempityaarine itsipatakana irikaite.* ¹² Jovethatami eejatzi Epafras, iriitake pashine poñeenchari pairani pinampiki. Irijatzi iromperatana Cristo. Osheki iñaañaatakotapiintakemi, onkantya pinkyaaryooshireyetantyaari, piyotakotantyaarori pantanairo kyaaryooperoini ikoviri Avinkatharite. ¹³ Naakajaantake ñaakeri Epafras osheki ipampithashiretakoyetakami. Ari ikempitzitakariri eejatzi Laodicea-satzi, eejatzi Hierápolis-satziite. ¹⁴ Jovethatami eejatzi Lucas aaventantaneri. Irijatzi netakotane. Jovethatizitami eejatzi Demas. ¹⁵ Nokovi naaka povethatyaanari maaroni kempisantzinkariite janta Laodicea-ki. Povethatyaanaro Ninfas, eejatzi pinkempitaakeri maaroni kempisantzinkariite ikaratzi apatoyetapiintachari opankoki. ¹⁶ Piñaanateneri nosankinare ikaratzi kempisantzinkariite janta pisaikinta. Impoña potyaantakeneri Laodicea-satzi iriñaanateneri kempisantayetatsiri janta. Ari pinkempityaari eejatzi eerokaite, piñaanatero nosankinatakeneriri iriroriite. ¹⁷ Jirokara ñaantsi pinkanteriri Arquipo: Pantavaitaineri Avinkatharite tsika okantajaantara ikantakemiri, pimonkarayeneri.

¹⁸ Naaka Pablo, jirokara nosankinatajaantzimiri nakoki novethatamira. Eero pipeyakotana jominkyetakena, piñaañaatakotapiintaina. Onkaminthara ineshinonkayetaiyaami Pava. Ari onkantya.

* **4:11** Ikantakotziri Pablo jaka “nosheninka,” iriyyetakera ipaitayetziri “tomeshitaaniri,” tema aritake ipaitayetziriri judio-payeeni.

Jetakari Josankinatziniri Pablo Tesalónica-Satziite

Ovethataantsi

¹ Naaka Pablo osankinatzimirori iroka notsipatari Silvano ipoña Timoteo. Notyaantzimiro janta Tesalónica-ki pashiite pikarataiyini jashiyetaami Pava eejatzi Avinkatharite Jesucristo. Onkamintha ineshinonkataimi, isaikakaayetai kameetha eejatzi.

Ikempitakoitari Tesalónica-satzi

² Aririka noñaañaatakoyetemi, iniroite nopaasoonketziri Pava. ³ Osheki nopampithashiretakotapiintakemi okaratzi pantayetanairi poshoretanaara, okaratzi jiñeetzimi petakoyetanta, ipoña okaratzi paakoyentanaaro eejatzi poyaaventaari Avinkatharite Jesucristo. ⁴ Tema niyotaiyini iyekiite, jetakoyetaami Pava irijatzi iyoshiiyetaimi. ⁵ Piyotaiyini eerokaite te noñaaventashityaamiro Kameethari Ñaantsi nosaikimotantakamiri, aña Tasorentsinkantsi ovashinchaashiretak-enari, niyotantari kyaaryoori onatzi okaratzi nokamantayetzimiri. Piñeeyakena eejatzi tsika nokanta nosaikimoyetakemi, osheki nokovapiintake nonkaminthaayetemi. ⁶ Okantaveta osheki piñaashitakaro, iro kantamaitacha pikempisantayetanai, tema Tasorentsinkantsi oimoshirenkakemiri. Irojatzi pimatantanaarori okaratzi nantakeri naaka eejatzi okaratzi jantakeri Avinkatharite. ⁷ Ari okanta ikempitantanaamiri ikaratzi kempisantayetanaatsiri nampiyetarori Macedonia-ki eejatzi Acaya-ki. ⁸ Te iri aparoni kemakoyentaimine tsika pikantana pikempisantai Pava, aña ikemakoyeetakemi eejatzi tsikarikapayeeni. Tema nokovavetaka nonkamanterimi tsika pikanta pikempisantayetai eeroka, ⁹ iri etavakanaro ikamantavakena naaka tsika pikantayetaka paakameethatakana, tsika pikanta povashaantayetanairi pivavanevetari, iro pikovanake panteneri ikoviri Kañaaneri Pava Kyaaryoori. ¹⁰ Ikamantakenaro eejatzi tsika pikanta eeroka poyaaventari Jesús impiye inkenapairo inkiteki, tema iri Pava ashitari jovañagairi ikamavetaka. Iriitake materone irovavisaakoshiretai aririka omonkarapaitetai irovasankitaantayetai.

2

Jantayetakeri Pablo Tesalónica-ki

¹ Iyekiite, piyotaiyini eeroka te amenaashita okaratzi niyaatake nareetami. ² Pairani tekeri niyaateeta pisaikaiyini eeroka, osheki ikisaneentaitakana Filipos-ki, jovasankitaavaitaitakena eejatzi. Iro kantamaitacha iri Pava shintsishiretakaakenari noñaaventantakamirori Kameethari Ñaantsi, okantavetaka ikisaneentaitana. ³ Tema te nokenakaashitaro okaratzi noñaaneyetakari, te nonkaariperoshirete noñaaventantamirori, te nonkove namatavitante. ⁴ Aña Pava ñaantashiretakanari naaka, iri otyaantakenari noñaaventaimiro Kameethari Ñaantsi, irotoake kaari noñaaventantapaakamiro okaratzi ookimoyetariri atziri, intaani noñaaventakero ookimotariri Pava,

tema iriitake iyotashiretantatsiri. ⁵ Tema piyotaiyini eeroka te nonintathatantyaamiro okaratzi noñaaventakemiri, iro noñaantyaari naye osheki kireeki. Iri iyotatsi Pava. ⁶ Tera iro nonkovaajate piñaapinkathatashityaana. Okantavetaka naakatake irotyaantajanore Cristo, ontzimatyeeemi iriñaapinkathayeetaina. ⁷ Iro kantamaitacha noyaminthaane novakemi nokempitakaro aparoni iniroitari aririka aamaventyaari eenchaanikite. ⁸ Te intaani noñaaventakemiro Kameethari Ñaantsi, aña iniroite netakoyetakami, irootake noñaashintsitakoventantakamiri.

⁹ Tema pikinkithashiretaiyironi eeroka netantanakarori noñaaventzimiro iñaane Pava, shintsiini nantavaitake, kitaite eejatzi tsireni. Ari okanta te piñaantaiyaroni eeroka pintziyena. ¹⁰ Piyotaiyini eeroka tsika nokanta nosaikimotakemi eejatzi ikempitaka Pava jiyotzi irirori, tema kameethashire nokantaka, kiteshire nokantaka tekatsi impaitya kantanotenari. ¹¹ Piyotzi eejatzi osheki nokaminthaayetaimi, nokempitakotaari ashitaanitachari ikaminairi irovaiyane, iposhenkari, ishintsithatziri. ¹² Ari nokempitaayetakemiri eeroka, inkene pantayetaineri ikovakaayetzimiri Pava, tema iriitake iyoshiiyetaimi, ari piñeero pisaikai ipinkathariventantai otzimira irovaneenkaro.

¹³ Irootake niyaatakaantarori nopaasoonketanairi Pava. Tema pairani ovakera pikemavakena nokamantapaakemiro ñaantsi, piyotanake kaari iñaane atziri, irootake kyaaryoori iñaane Pava. Tema pikempisantanakero, antakaayetaimiro okaratzi ikovakaimiri. ¹⁴ Ari pikempitakotanaari eerokaite ikaratzi kempisantanairiri Jesucristo janta Judea-ki, tema iniroite jovasankitaayetakeri judío isheninka. Ari ikempitaitakamiri pisheninka eeroka jovasankitaayetakemi. ¹⁵ Tema iriitake judío ovamaakeriranki Jesús, irijatzi ovamaayetakeriri pairani kamantantaneri. Iriitake omishitovayetakenari eejatzi naakapayeeni. Iniroite ikisaneentakeri atziripayeeni. Irootake kaari onimotziri Pava. ¹⁶ Tema te inkovaiyeni noñaaventaineri ñaantsi kaari judío-tatsine, onkantya iravisakoshireyetantaiyaari iriroriite. Ari okanta ikaariperoshiretaiyantakarini irikaite judío, ari iñaamaitaiyaaro irovasankitaayetairi Pava apaata.

Isaikantakari Pablo intaina

¹⁷ Iyekiite, osamani okantavetaka asaikimotavakaaka intaina, osheki nopampithashiretakotapiintaiyakemi. Iro kantamaitacha osheki nokovake iroñaaka apiitairo añaavakaayetaiya. ¹⁸ Ari nokovavetaka nareetyaami, iri kantacha Satanás osheki jotzikaakena. ¹⁹ Iro kantamaitacha apaata aririka impiye Avinkatharite Jesucristo, eerokatake poshenkashiretaiyanane noñaantyaarori nonkimoshiretai. Tema eerokaite kantakaakarori impinataitantyaanari naaka. ²⁰ Eerokataiyakeni kantakaiyaarone noñaantyaarori nonkantakaapp-erotaiya apaata nonkimoshiretai.

3

¹ Iro nopampithashiretakariranki nosaika naaka Atenas-ki, ² iri notyaantemiri Timoteo pisaikaiyini eeroka. Tema irika Timoteo iyeki jinatzi, osheki jantayetakeneriri Pava. Ari nokaratakeri noñaashintsitakaro

noñaaventziro Kameethari Ñaantsi ikantakota Cristo. Tema aririka irareetakya pisaikaiyini eeroka, iri otzishiretapaakemine, imposhenkashiretapaiyaami piyaatakaantyaarori pinkempisante. ³ Tera nonkovatyek onkantzimoneentyaami aririka irovasankitaayetakemi, tema aritake onkantyaari, iro avishimoyetaineri. ⁴ Irootake nokantayetzitakamiri nosaikimotantamiri, iro piñaayetakeri okaratzi avishimoyetakemiri. ⁵ Iro kantamaitacha te onkante namavetapairo naaka, nokovake niyote eekerorika pikempisantaiyini. Noñaajaantake tzimatsi ipaita kovaintsiri inkaariperoshiretakaimi, ari amenaashivaityaami okaratzi nokamantayevetakamiri pairani.

⁶ Iro kantacha jiyaatake Timoteo jareetami, piyaa nosaiki naaka. Ari ikamantapaana eekero piyaatatzi pikempisantaiyini, etakotane pikantavakaiyakani. Ikamantakena eejatzi osheki pinkinkishiretapiintaiyaana, pikovi piñeena, ari nokempitzitakari naaka nokovi noñeemi eeroka. ⁷ Iyekiite, okantavetaka osheki noñiuro jaka jovasankitaavaitaitana, tharomentashire nokanta, tema niyotzi eekero piyaatakanakitziro pikempisantaiyanakeni eeroka. ⁸ Tema niyotake eekero piyaatatzi pikyaaryooventairi Avinkatharite, kameetha onimotana nosaiki. ⁹ Iniroite nopaasoonketakeri Pava, tema eerokataiyakeni matakeroori pikimoshireperotakaana. ¹⁰ Eekero naakoventatyaaro namani kitaite eejatzi tsireni, onkantya noñaantyaarori napiitero nareetyaami, ari novatampatzikatemirotzimatziirika pikenakaashitakari pikempisantanai.

¹¹ Iri nokovakotzi Ashitairi, Pava, ipoña Avinkatharite Jesús, tampatzika novanakero niyaate pisaikaiyini eeroka. ¹² Nokovakotziri eejatzi iri kantakaiyaarone piñaantyaarori petakotavakaiyaani, ari pinkempitanairiri pashinesatzi atziri. Iro nokovi pinkempitakotyaaanaro naaka tsika nokanta netakotaami eeroka. ¹³ Iro iriñaantyaamiri Ashitairi, Pava, kiteshire pikantayetanaa, eero itzimi impaitya kantakotemine apaata aririka impiye Avinkatharite Jesús, intsipataiyaari ikaratzi kameethashireri.

4

Okaratzi onimotziriri Pava

¹ Ari okantari iyekiite. Iri kantakaiyaarone Avinkatharite Jesús, nonkantantyaamirori iroka, shintsitha nonkantemirot. Pairani niyotaakemirot pantayetairo okaratzi onimotziriri Pava. Ari pimatzimaitakaro. Iro kantacha nokovi eekero piyaatakaatyeeero irojatziri pothotyaaantaperotakyaarori. ² Aritake piyotaiyakeni eeroka, iriitake Avinkatharite Jesús matakaakenarori naaka okaratzi niyotaayetakemiri. ³ Jiroka okaratzi ikoviri Pava onkantya irovameethashiretantyaamiri: eero pimayempitzi. ⁴ Ontzimatyepiyoyetai pinkinatantya, inkene iñaapinkathayeeetaimi pintampatzikashireyetaira. ⁵ Eero piñaaposhinitaro mayempitaantsi. Iro jimatapiintayetakeri ikaratzi kaari kempisantayetairine Pava. ⁶ Paamaventayetaiya pikantzimoneentakaantarikari irokapayeeni aparoni iyeki kempisantaanaatsiri. Tema nokamantakemirot, ari irovasankitaakeri Pava inkarate antakerone iroka. ⁷ Te inkove Pava ankempitakotyaaari mayempiri, iro ikovake irovameethashireyetai. ⁸ Terika pinkempisante, tera naaka pinthainkake, aña iri Pava pithainkake. Tema iri Pava otyaantakemiri Tasorentsinkantsi.

⁹ Iro noñaaventemi iroñaaka okantakota etakotaantsi. Onkantavetya te onkovya napiitaimiro eerokaite. Tema pimatakeru petakotavakaayeta, ¹⁰ pimatanaikeri petakoyetanaari iyeekiite ikaratzi nampiyetaroni maaroni piipatsiteki Macedonia-ki. Iro kantacha ontzimatyepiyaatakaairo irojatzipothotyaaantaperotakyaaroni. ¹¹ Iro pinkokovayete pisaikayetai kameetha. Kaari imaimanetantaitzi, pantero okaratzipantavaireyetai eeroka. Tema iro niyotaayetakemiri pairani. ¹² Ari onkantya iriñaantyaamiri ikaratzi kaari kempisantayetatsine, tampatzikashire pikantayeta, tekatsi kovityiimotyaaamine.

Impiyeerika Avinkatharite

¹³ Iyeekiite, nokovi noñaaventemiri tsika inkantaiya apaata ikaratzi kamayetaintsiri kempisantzinkari, iro piyotantyaari eeroka. Iro eero pikempitakotantari kaari kempisantatsine, iniroite jiraaneenta jovashirevaita. ¹⁴ Tema ayotaiyini aaka ikamavetaka Jesús, iro kantamaitacha eejatzi jañagai. Ari inkempitaayetairiri Pava apaata ikaratzi kempisantayetaintsiri, ari irovañaayetairi aririka impiye Jesús. ¹⁵ Jiroka okaratzi jiyotakairi Avinkatharite: Apaata aririka impiye, iri etanaiyaaroni iriñaavairi ikaratzi kamayetaintsiri, aakaite impoivaitatsine añaayetzira. ¹⁶ Ari inkemaitavairo inkaimapaake ijevare maninkariite, intyootakaantapaake Pava. Impoña ikaratzi kamayevetaiñchari, iri etyaaroni intzinaanake, ¹⁷ ampoñaapaakya aakaite kaari kamayetatsine, ari ankempiyanaiaari avajenokashitavaiyaari Avinkatharite, amonthaavaiyaari menkoriki. Ari ankantaityeeni antsipataiyaari Avinkatharite. ¹⁸ Irootake iroka ñaantsi pimposhenkantavakaiyaari.

5

¹ Iro kantamaitacha iroñaaka iyeekiite, te onkovajaantya nonkaman-temiro tsikapaite avisantayetyaari irokapayeeni. ² Ari piyotaiyakeni eeroka, te jiyotaitziro tsikapaite, tema omapokashitaiya, onkempitaiyaaro aririka irimapokaite inkoshitaite tsireni. ³ Intzimayevetya kantatsineri: Iroñaaka asaikai kameetha, onimo pinkantya. Iro kantacha arira irimapokayeetairi iraperoyetairi maaroni. Onkempitaiyaaro aparoni tsinane okemaantsivaita ontzimaanite, tekatsi inkenakaitero avisashitanyaaari onkarate pokatsine. ⁴ Iro kantamaitacha te ari pinkantayetyaari eeroka iyeekiite, eero jomapokaitzimi, ikempitaantziranki aparoni koshintzi. ⁵ Tema piyotakoyetairo eeroka, te pinkempityaari aniiyetapiintashitachari tsireniriki, inkene eero iñeetantari. Aña iri pikempitakoyeta aniiyetapiintatsiri kitaite, okoñaatzimoyetairi. ⁶ Ari okempitari, te arite ankempitakotyaari ikanta maashitachari tsireni, aña aamaventa ankantayetya, ankempityaari kyoshireri. ⁷ Tema tsireni jimaapiintaitzi, ari ishinkitaitari eejatzi. ⁸ Iro kantamaitacha aaka ayoperotaiyini, iri akempitayetaari ikaratzi aniiyetiintayetatsiri kitaite. Ontzimatyepiavetsikaantya, ankempisantayetai, etakotantya. Ankempitakotyaari jovetsikaanta ovayiri, ikithaataro ashivotatsiri iithaare. Ankempitakotyaari eejatzi javentaaro ashironakitsiri jamathaitaro, ari ankempityaari aaka aventaanaiyaaro avisakoshireyetai. ⁹ Tera iro inkoveri Pava irovasankitayetai, aña ikovake avisakoshireyetai akempisantairi Avinkatharite Jesucristo. ¹⁰ Iriitake kamimentakairi. Tekatsi

ompaitya ankamavetya, aririka añaa yetai, aritake añaa yetairo asaiki-moyetairi apaata aririka impiye. ¹¹ Ontzimaty e pimposhenkashire-tavakaantyaaro iroka, ovetsikashire inkantayeetya.

Ishintsithaziri Pablo kempisantanaatsiri

¹² Iyekiite, piñaapinkathayetairi ikaratzi iyotaayetaimiri, ari pinkempitayeriri ikaratzi jevayetzimiri pikempisantairi Avinkatharite. Tema osheki iñaashintsitakoventayetakami. ¹³ Petakoyetaiyaari piñiirora okaratzi jantzimoyetakemiri. Ontzimaty e pisaikayetanai kameetha. ¹⁴ Pishintsithayetairi perantziite. Ari pinkempitairi kaari ñaaperoshireri, pimposhenkayetaiyaari, potzishireyetairi kaari aavyaashirevaitatsineri ikempisanti. Eero pisamavaitari irikapayeeni. ¹⁵ Te arite pimpiyatantya, iro pinkovapiinteri eeroka paakameethatavakaiya, ari pinkempitayeriri ikaratzi kaari pisheninkata. ¹⁶ Pinkimoshiretapiintaiyeeni. ¹⁷ Eero povashaantziro piñaañaatayete. ¹⁸ Ontzimerika avishimotemine, pimpaasoonketeri Pava. Tema irootake ikoviri irirori antayetairi akempisantairi Jesucristo. ¹⁹ Eero pomanonkiro irantakaimiri Tasorentsinkantsi. ²⁰ Te aritzi pimanintayetero ikamantantayeetziri. ²¹ Iro kantamaitacha ontzimaty e pamenavakero kameethaini okaratakera. Impoña pinkyaaryooventanairo onkarate kameethashiretakaimine. ²² Okaratzi ipampithashiretari pashine atziri kaaripero onatzi, eero pantayetziro eejatzi eerokaite.

²³ Nokovakotziri Pava eekero iriyaatakaatyero irovameethashireyetaimi, tema iriitake kantakaarori asaikantayetyaari kameetha. Nokovakotziri iraamaakoventyaami maaroni, pivathaki, eejatzi pishireki. Ari onkantya eero otzimanta ompaitya ikantakoyeetaimiri apaata aririka impiye Avinkatharite Jesucristo. ²⁴ Tema kyaaryooshireperora jinatzi irirori, aritake irimatakairo.

Overaantarori ovethataantsi

²⁵ Iyekiite, pamanakoyetapiintaina naaka. ²⁶ Povethatyaanari maaroni kempisantanaatsiri janta. ²⁷ Nokovi piñaanateneri eejatzi iroka nosankinare, tema iro ikoviri Avinkatharite. ²⁸ Onkamintha ineshinonkayetaimi Avinkatharite Jesucristo janta. Ari onkantyaari.

Apitetanaintsiri Josankinatziniri Pablo Tesalónica-Satziite

Ovethataantsi

¹ Naaka Pablo osankinatzimiro iroka notsipatari Silvano ipoña Timoteo. Notyaantzimiro janta Tesalónica-ki pashiite pikarataiyini jashiyetaami Pava eejatzi Avinkatharite Jesucristo. ² Onkamintha ineshinonkataimi Ashitairi Pava, irisaikakaayetaimi kameetha. Ari inkempitaimiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Iramenakotairi apaata Pava kaariperoshireri impiyeerika Cristo

³ Iyeekiite, okovaperotatya nompaasoonketakotapiintaimi Ashitairi Pava, tema eekero piyaatakaanakitziro pikempisantayetanake. Eekerora piyaatakaanakitziro eejatzi petakoyetavakaanaka. ⁴ Irootake noshiretapiintamiri aririka napatotaiyaani notsipayetari pashine iyeekiite, nokantaiyini: “Eekero jiyaatakaatziro ikempisantaiyini Tesalónica-satzi, okantavetaka iniroite ikemaantsivaitaiyani jovasankitaayetziri.”

⁵ Arira ooñaarontari tampatzika ikanta Pava jamenakotantzi. Okempivaitakaro irovetsikaantatyeeyaami Pava inkene impinkathariventemi. Irootake pikemaantsiventantayetakarori iroñaaka. ⁶ Iro tampatzikatatsiri eejatzi inkemaantsiyetakaiyaari Pava ikaratzi kemaantsiyetakaakamiri eeroka. ⁷ Irooma maaroni aakaite, akaratzi akemaantsineentayetakaro, otampatzikatzi impinayeetai apaata aririka impiye Avinkatharite Jesús, inkenapai inkiteki intsipayetaiyaari maninkariite tzimatsiri ishintsinka, ⁸ inkenantapaakyaari ipaampaporentaatzii paampari. Ari irovasankitaayetairi kaari iyotairine Pava, kaari kempisantairone Kameethari Ñaantsi tsika iñaaventakota Avinkatharite Jesucristo. ⁹ Iriitake atsipetaiyaarone iraperoyetairi, ari inkantaitaatyeeeni impeyashitaiya, eero iñeero ishintsinka Avinkatharite. ¹⁰ Tema apaata aririka impiye, iñaapinkathatavairi kameethashireyetaintsiri, ipampoyaaminthatavairi. Ari pinkempitakyaari eejatzi eeroka, tema pikempisantairo nokamantakemiri. ¹¹ Irootake namanakoyetapiintantamiri eerokaite. Nokovakotziri pimonkaraayetantyaariri tsika inkantayetya ikaratzi jiyoshiiyetairi. Nokovakotziri iraavyaashiretakaayetemi pimayetantyaarori kameethayetatsiri pikempisantaira. ¹² Iro impairy-eetantyaariri Avinkatharite Jesucristo piñaapinkathatakaantairira, impoña iriñaapinkathatakaantanaimi irirori. Iriira Pava neshinonkayetaine aaka eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

2

Iriñaayetairi ovaariperoshiretantaneri

¹ Iyeekiite, noñaaventemiro okantakota antsipataiyaari Pinkathari Jesucristo, aririka impiye apaata. ² Te nonkove pinkinkishiretashivaitya piñaajaante aritake piyaa Avinkatharite. Kempitaka iro pipampithashiretaiyakarini piñaajaantzi iro noñaaventakemiri, piñaajaantzi iro nosankinatzimiri jiyotakaakenari Tasorentsinkantsi.

³ Aña te ari onkantya, ñaa jamatavitzimikari. Tema aririka impiye apaata, etanakyaro irimaimaneeteri Pava, impoña iriñaayeete ovaariperoshiretantaneri iriñeete eejatzi ipaiyeetziri “Otomi peyashivaitaantsi.” ⁴ Kisaneentantaneri irinatye, inkove iranaantapaake inkempitakaityaari iriñaapinkathayeeteri Pava janta tasorentsipankoki. Impoña inkante: “Pava nonatzi naaka.” ⁵ Aritake nokamantayetakemiro iroka nosaikimotantapaintamiri. ⁶ Piyotaiyini eeroka ipaita otzikaakeriri kaari ikoñaatzitanta ovaariperoshiretantaneri, intaani inkoñaate apaata aririka omonkarapaitetapaakyaarika. ⁷ Aritake antavaitake iromananeekiini ovaariperoshiretantaneri. Iro kantamaitacha tzimatsi aparoni otzikaapiintakeriri, irojatzi apaata iroñaakantantakyaariri, ⁸ aripaite iriñeeteri ovaariperoshiretantaneri. Tema aririka impiye Avinkatharite, ishintsinka iraperotantaiyaariri irovamaapairi, intaani intasonkakeri. ⁹ Irika koñaatatsine apaata, inkempitakotapaakyaari Satanás. Ari ontzimake ishintsinka, osheki iramatavitante aririka intasonkaventantayete. ¹⁰ Tzimatsi manintayetakeriri inkempisantairomi kyaaryoori ñaantsi, iroovetaka iravisakoshiretantaiyaarimi. Iriiyetakera peyashitaachaneri iramatavitakeriri ovaariperotantaneeri. ¹¹ Iriitake kantakaiyaarone apaata Pava inkempisantantaityaariri ovaariperotantaneeri. ¹² Irootake irovasankitaayetantaiyaariri inkarate thainkavaitatsineri, tema osheki itharomentakaro jantayeetakeri kaariperori.

Jiyoshiyeetakeri avisakoshiretaatsine

¹³ Iyeekiite iretakotane Avinkatharite, eekero niyaatatzi naaka noñaañaatakoyetapiintaimi nopaasoonketzirira Pava. Tema pairani tekeramintha irovetsikaitemi, aritake jiyoshiitakemi pavisakoshiretai, irootake pikempisantantaarori kyaaryoori, irootake jovatasorentsishiretantaamiri Tasorentsinkantsi. ¹⁴ Iriitake otyaantakenari naaka noñaaventantakamirori Kameethari Ñaantsi, inkene piñeero apaata eerokaite iñaapinkathayeetaimi inkempiitairira irirori Avinkatharite Jesucristo. ¹⁵ Ari okanta iyeekiite, ontzimatye pinkyaaryooventairo okaratzi niyotaakemiri nosaikimotantapaintamiri. Ari pinkempitairori eejatzi okaratzi nosankinatzimiri.

¹⁶ Onkamintha iretakoyetai Avinkatharite Jesucristo, eejatzi Ashitairi Pava. Iri poshenkayetapiintairi, irijatzi kaminthaayetairi ishinetaantairori okaratzi kameethayetatsiri. ¹⁷ Onkamintha intharomentashiretakaapiintyaami, iri kyaaryooshiretakaimine eejatzi, iro piyaatakaantyaarori piñaaventayetanakero kameethari iro pantayetanairi eejatzi.

3

Iriñaapinkathayeetero iñaane Pava

¹ Iyeekiite, pamanakoyetapiintaina naaka niyaatakaantyaarori noñaaventero Avinkatharite, ari onkantya iñaapinkathatantaiyaariri pashinesatzi atziriite, inkempitaiyaami eeroka. ² Pamanayetapiintai eero jovasankitaantana kaariperoshireri, tema te maaroni inkempitayetai aaka akempisantayetzi. ³ Iro kantamaitacha kyaaryoori inatzi Avinkatharite, ari iravaavyaashiretakaayetaimi, iri kempoyaaventemine eero ikitsirinkantami ovaariperoshiretantaneri.

⁴ Iri Avinkatharite iyotakaakenari ari piyaatakaatyero pantayetanaïro niyotaayetakemiri, tema pikovaiyakeni pantero. ⁵ Nokovakotziri Avinkatharite impampithashireperotakaimiro tsika okanta jetakotami Pava. Inkyaaryooshiretakaimi pinkempitakotantyaariri Cristo.

Ontzimaty antavaiyetai

⁶ Iyeikiite, tzimatsi ikoviri Avinkatharite Jesucristo nonkantemiri: Te arite paapatziyaari aparoni peravaitapiintachari kempisantzinkari. Tera jimatziro okaratzì niyotaakemiriranki. ⁷ Aña ontzimaty inkempitaiyaanami naaka, tema te nomperavaiya nosaikimotantapaintamiri. ⁸ Tekatsi nonkampitemiri pimpashityaana novarite, aña nopinatziïro maaroni pipayetanari. Nantavaitake shintsiini, kitaite eejatzi tsireni. Ari okanta te piñaantaiyaroni eeroka pintziyena. ⁹ Aña tampatzika inaveta pimpayetenami novarite, intaani nantavaitake shintsiini onkantya pamenayetantyaanari, iro pinkempitakotantyaanarori tsika nokantaka naaka. ¹⁰ Tema iro nokantapiintakemiri nosaikimotantapaintamiri janta, nokantzi: “Inkarate kaari antavaitatsine, eero jovaatsi eejatzi.” ¹¹ Ari nokemake ikantaitzi tzimatsi pikarataiyini janta perayetachari, te inkove irantavaite, intaani imaimanetantayetzi. ¹² Tzimatsi eejatzi ikovakaanari Avinkatharite Jesucristo nonkantayeriri irikaite: “Eero pimaimanetantzi, santzikoiteeni pantaventero povayetari.” ¹³ Iyeikiite, ari pashi povero pantapiintairo eeroka kameethayetatsiri.

¹⁴ Tzimatsirika kaari kempisanterone iroka nosankinatakemiri, eero paapatziyanaari, iro iriñaantyaarori impashiventayetya. ¹⁵ Iro kantamaitacha eero pikisaneentziri, pinkaminaayetaïri pinkempitakaantyaari pïrentzi.

Overaantarori tasonkaventaantsi

¹⁶ Tema iri Pava kantakaarori asaikantayetyaari kameetha, nokovatziri iri inimotakaimirone pisaikaiyeni okantavetaka piñaayetero onkarate avishimoyetemiri. Nokovakotziri intsipatyaami.

¹⁷ Jiroka nosankinatajaantzimiri nakoki: Tema naaka Pablo ovethatamiri. Irootake nametapiintari aririka notyaante nosankinare. ¹⁸ Onkamintha irineshinonkayetaïmi maaroni Avinkatharite Jesucristo janta. Ari onkantyaari.

Jetakari Pablo Josankinatziniri Timoteo

Ovethataantsi

¹ Naakatakera Pablo osankinatziro iroka. Irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, tema irootake ikantakaantziri ovavisaakotairi Pava itsipatari Jesucristo oyaakoneentane. ² Eeroka nosankinatziro Timoteo, nokempitakaantaami notomi novimi akempisantanaira. Onkamintha ineshinonkataimi Ashitairi Pava eejatzi Avinkatharite Cristo Jesús, onkamintha iretakotyaami, piñeero pisaike kameetha.

Ikenakaashiitari jiyotaantaitzi

³ Pairani niyaatantakari Macedonia-ki, noshintsithatanakemi pisaike Efeso-ki, ari onkantya piyotaantyaariri saikayetatsiri janta, irovashaantairo ikenakaashiyetakaro jiyotaantzi. ⁴ Jiñaaventashiyetaro kinkithar-entsi, jiñaaventashiyetaro eejatzi tsika ikantayeta pairani ivaisatziite. Te ooñaarontero irokapayeeni okaratzi jantakeri Pava onkantya ankempisantantaiyaariri, aña iro kantakaantakerori jiñaanaminthatavakaantari atziripayeeni. ⁵ Aryaajaini aaka aririka ayotaante, añaaventziro tsika ikantaita jetakotavakaita. Tema aririka ankiteshiretanai, aririka ampampithashiretanairo tampatzikatatsiri, aririka ankempisantariperotanai, arira amatzirori etakoyetanta. ⁶ Ari itzipinayetakari irikapayeeni, amenaashivaitaka okaratzi iñaaventayetzi. ⁷ Ikovashivaitaka iriyotaantero Ikantakaantaitane. Okantavetaka ishintsithatantzi jiyotaantayetzi, iro kantamaitacha te ikemathatzitaro irirori okaratzi iñaaventziri.

⁸ Irooma aakaite ayotzi omapero okameethatake Ikantakaantaitane, iro kantamaitacha ontzimatyete ankemathatero opaita otzimantari iroka. ⁹ Tema te iri irosankinayeetene ikaratzi kameethashireyetaintsiri, aña iro irovasankitaayeetantyaariri: maimanetzinkariite, piyathariite, kaariperoshireriite, tsimainkatzinkariite, thainkantanerite, manintashiretantanerite, ovamaayetziriri ashitariri, ovantzinkariite, ¹⁰ mayempiriite, antaminthatavakaachari ishiramparinkakiini, noshikantaneriite, thairiite, kamataviriite, ikaratzi otzizikayetzirori ayotaantari kameethari. ¹¹ Tema onashita iroori Kameethari Ñaantsi ipampoyaaminthayeetzi, irootake ikantakenari Pava Tasorentsitsatsiri nonkamantantairo.

Irantavaire Pablo

¹² Iriitakera Avinkatharite Jesucristo ovashinchaakenari. Iro nopaasoonketantariri, tema jiyotzi aritake kyaaryootakena, jotyaaantakena nantavaiteneri. ¹³ Okantavetaka pairani osheki nopairyaashivaivetakari, noisaneentane noviri, novasankitaapiintakeri jashiyetaari, iro kantamaitacha jetakotaana irirori. Tema te niyovetaro okaratzi nantakeri, tekera nonkempisantanakeeta. ¹⁴ Iro kantacha irika Avinkatharite iniroite jetakoperotakana, ari opoñaanakari nokempisantanairi Jesucristo, osheki netakotanaari. ¹⁵ Jiroka nonkanteri kyaaryoori onatzi, ontzimatyete inkempisantaiteero: Ipokake Jesucristo jaka kipatsiki irovavisaakoyetairi kaariperoshireriite. Tema naaka anaayevetakari maaroni nokaariperoshirevetaka. ¹⁶ Iro opoñaantari jineshinonkataana Jesucristo, te isamaneentyaana

okantavetaka naaka maperovetakarori nokaariperotzi. Tema tsika ikantaana naaka, arira inkantayetaiyaari pashine inkarate kempisantayetairine, ari inkantaitaatyero iriñaaneyetai. ¹⁷ Nokovi ari inkantaitaatyero iriñaapinkathaperoyeetairi kantaitaachaneri Impinkatharite, Kañaaneri, Kaari koñaanetsine. Ari onkantyaari.

¹⁸ Notomí, Timoteo, tzimatsi nokoviri nonkamantemi. Ari onkempityaaro okaratzi ikinkithatakotaitakemiri pairani. Iro nonkamantantyaamirori pintharomentashiretantyaari piyaatakaairo piñaashintsiperoty kameetha, ¹⁹ eekero piyaatakaanakityeero pinkempisantanaake, eekero pimpampithashiretanakityeero tampatzikatatsiri. Tema tziyayetsi ovashaantakerori. Okantaveta ikempisantayeveta, ikempivaitakaro impitamenkakotakityeeyaami. ²⁰ Ari ikempitakari Himeneo eejatzi Alejandro. Iriitake noshinetakeri irovashinonkaayetairi Satanás, ari onkantya iriyotantyaari eero ipairyaashivaitantari Pava.

2

Iñaaventakoyeetziro ñaañaaantsi

¹ Jiroka netavakyaari noshintsithatemiri: Ontzimatyepiñaañaanete, pinkovakoventante, pinkantakoventante, pimpaasoonkeventairi maaroni. ² Pamanakoyetairi pinkathariite. Pamanakotairi eejatzi maaroni jevariite pisaikayetantyaari kameetha, ñaapinkathatasorentsi pinkantya, tampatzikashire pinkantya eejatzi. ³ Irootake kameethatatsiri maaroni iroka. Irootake ikoviri Pava ovavisaakoshiretairi. ⁴ Tema ikovatzi Pava maaroni iravisakoshireyetai, ikovi eejatzi iriyotakoyeetairo kyaaryoori ñaantsi. ⁵ Jiroka kyaaryoori ñaantsi: Aparoni ikanta Pava. Aparoni ikanta kantakoventziriri atziri janta Pavaki. Iriitakera Cristo Jesús. ⁶ Iriitake pinakoventakairi maaroni ikamimentakai, itsiparyaakoven-tayetai jinintapaitetapaakera Pava. ⁷ Irootake ipairyaantakanari naaka notyaantajanorite, iri otyaantakenari nonkinkithatakaayetairi atziri kaari asheninkayeta, niyotaayetairi inkempisantayetairo kyaaryoori ñaantsi. Tema omaperotatya.

⁸ Tsikarika irapatoyeetapiintya, nokoviri shirampariite iriñaañaaneyetaiya, tzinaavako inkantya ikempitapiintara. Iro kantamaitacha kiteshire inkantayetya, eero ikisavaita, eero iñaanaminthatavakaavaita. ⁹ Ari onkempitanaiyaari tsinaneete eero oñaavenavaita onkithaatyaaaro ovaneenkatachari, aparavaiteri kireeki amanantayeteri othatane mareryaayetsiri, oñaavenavaityaaro ovaneenkatero oishi. ¹⁰ Aña iro ameyetaiyaari antayetapiintairo kameethayetsiri. Tema irootake kameethatatsiri antayetziri tsinane kantapiintatsiri: “Naaka, ñaapinkathatasorentsi nonatzi.” ¹¹ Aririka iriyotaantaite, ovayempita onkantayetya tsinane, onkempisantante. ¹² Te noshinetakaantero iyotaantayete tsinane, te noshinetakaantero ojevateri shirampariite eejatzi. Intaani ovayempitayetya. ¹³ Tema iri Adán jetaitaka pairani jovetsikayeetakeri, iro impoitapaintsiri Eva. ¹⁴ Kaari Adán iramataviitakeranki, aña iro tsinane jamataviperoitake irojatzi antantakarori kaariperori. ¹⁵ Iro kantamaitacha, tsinaneete, tema irootake ovaiyantaatsiri, ari onkantake avisakoshireyetai eekerorika iyaatakaanakityeero onkempisante, etakotantya, kyaaryooperoini onkameethashireyete.

3

Tsika inkantayetya jevariite

¹ Kyaaryoo onatzi nonkantemiri: Tzimatsirika kovatsine ijevateri kempisantzinkariite, ari okameethatzi okaratzi ikoviri iranteri. ² Ikaratzi jevayetatsineri ontzimatye inkameethashirete, eero itzimayetzi impaitya ñaaventavaiterine, inkinayetyaaro iina, kempoyaavaitane inkantya, irantayetapiintero kameethari, iriñaapinkathatakaantya, iroimaayetantanete ipankoki, iyotaantane inkantayetya. ³ Eero ishinkitapiinta, eero ikisapiinta, aña etakotaneri inkantya, tsinampashire irine, eero inevetapiintashitari kireeki. ⁴ Iriyote ijevayetairi ikaratzi saikavankotziriri, ñaapinkatha inkantante irovaiyane, eero ipiyathavaita. ⁵ Tema aparoni atziri kaari iyoterone ijevatakaante ipankoki, ¿kantatsima ijevaventereri ikaratzi kempisantanairiri Pava? ⁶ Ari ikempitizitari ovakeratatsiri ikempisantsi, eero okantzi ijevatakaante. Tema aririka irimatero ijevate, ari inkantakaaperovaitanakya, ari inkempitakotakyaari okaratzi avishimotakeriri pairani kamaari. ⁷ Ikaratzi kaari kempisantsine okovaperota iñaapinkathatairi jevariite. Tema eerorika iñaapinkathatakaanta jevari, ari iriñaakero iriñaaventavaitereri, irojatziri iramatavitantakyaariri kamaari.

Tsika inkantayetya ampitakotziriri

⁸ Ikaratzi ampitakotziriri jevatziriri kempisantzinkariite, ontzimatye iriñaapinkathatakaantya, avantaane irovayeeteri eejatzi, eero ishinkitapiintayeta, eero inevetapiintashitari kireeki irapithatantereri iroshekyaaayeri. ⁹ Okovaperota iriyotakoyetairo okaratzi akempisantaairi, kaari jiyotakoveeta pairani. ¹⁰ Onantyaari aparoni atziri irampitakoteri jevariite, ontzimatye iriñaantaitavakyaari kantatsiri irimatero, aririka iriñaantaitakyaari kantatsi iriyaatakaairo. ¹¹ Ari onkempitayetyaari eejatzi tsinane ontzimatye oñaapinkathatakaantya, eero oñaaventakotantashiyeta, kempoyaavaitane onkantya, onkyaaryoventayetanairo maaroni. ¹² Inkarate ampitakotantatsineri inkinayetyaaro iina, ijevatakairi kameethaperoini irovaiyane eejatzi saikavankotziriri. ¹³ Aririka irimatanairo, ñaapinkatha irovaitereri, ari iriyotairo iraventaashiretya iriñaaventairo tsika okanta ikempisantaairiri Cristo Jesús.

Omapero okameethatake akempisantziri

¹⁴ Nokovataike niyaatemi shintsipaiteeni noñeemi. Iro kantacha netavakyaaro nosankinatemi iroka, ¹⁵ aamaashitya eerorika niyaatzita, nonkamantzityaamiro tsika ikantaita isaikaitzi jashiyetaira Pava. Tema akaratzi jashiyetai Kañaaneri Pava, akempitanaaro okantaranki tzinkamintsipero, aakatake otzinkamitanaa ikinkithayeetziro kyaaryoori ñaantsi. ¹⁶ Omapero okyaaryootzi okaratzi akempisantaairi, tera jiyotakoveetaro pairani tsika ikantaita jiñaapinkathatasorentsitaiziri. Jiroka akempisantziri:

Jatziritzimotantake Pava,

Iri oñaakantakeriri Tasorentsinkantsi iriiperori inatzi.

Iri maninkariite amenayetakeriri,

Iri ikinkithatakoyetairi pashinesatziki atziri.

Iri ikempisantaiziri jaka kipatsiki,

Iri ovajenokaachari irovaneenkaroki.

4

Iñaaventaitziri ookaventerone ikempisantaveta

¹ Iro kantamaitacha, jirokara ikantairi Tasorentsinkantsi, ikantzi: Apaata, ari iriñeetake ookaventerone ikempisantavetari, iro inkovanake inkempisantayetero iñaane kamaari, jamatavitantzira. ² Iriyotaavaitashitanyaaaro kamataviri kaari irooperotatsiri, eero ikemairo irovashireneentakotyaro jantayetzirira, eempashire ikantaka. Inkempitakyaaro okantaranki ompirotakai itagaita eempavathatakaantzi eero akemairo katsiri. ³ Eero ishinetaakaantziro iraavakaayeetya, intzitakaantero okaratzi jovayeetari. Tera arite iroka. Tema aakaite akaratzi akempisantayetairi Pava, ayotairo kyaaryoori, jovetsikayetakinero ovaritentsi. Ishinetaakairo irirori ovayetaiyaaro irokapayeeni, ampaasoonkeyetairi. ⁴ Tema okaratzi jovetsikayetakeri Pava, kameetha onayetatzi. Tekatsi ompaitya apaavaitanyaaarori, aña ontzimatye ampaasoonkeyetairi añaayetziro okaratzi ipayetakairi. ⁵ Tema aririka amatakero okantziri iñaane Pava añaañaatakoyetairo okaratzi ipayetairi, ari intasonkaventakero.

Antavaitanaineriri kameetha Jesucristo

⁶ Iroorika piyotaantake iroka, pimatanaatziro pantavaitaineri kameetha Jesucristo. Pimonkaratanaatziro okaratzi pikempisantanairi, pimatanaatziro okaratzi jiyotaayeetakemiri. ⁷ Povashaantayetairo kinkitharentsipayeeni kaari irooperotatsine, irootake ametapiintashivetakari antarokonaite okinkithayetziro iroka. Aña ontzimatye piñaashintsishiretanaiya piñaantyaarori piñaapinkathatasorentsitai. ⁸ Tema okameethatzimovetai eejatzi añaayetziro añaashintsiyetya koñaaroini avathaki, aña iro kameethaperotataitatsi añaashintsishireyetanaiya añaantyaarori ankiteshireperoyetai. Tera iro antantayetarori iroka onkantya anintaavaiyetantyaari iroñaaka eenirora añaayetzi, aña, eejatzi añaero apaata anintaavaitaiya aririka añagai. ⁹ Kyaaryoora onatzi iroka ñaantsi, ontzimatye maaroni ankempisantayetairi. ¹⁰ Irootakera añaantayetarori añaashintsitayeta, shintsiini antavaiyetzi, tema oyaakoneentshane oviri Pava tsika itzimi kañaanetatsiri. Kantatsi irovavisaakoshiretai maaroni atziriite, iriitakera irovavisaakoshireyetai inkarate kempisantairine.

¹¹ Irootake iroka piyotaantayetairi, ñaashintsi pinkantantero. ¹² Te nonkove inthainkimavaitaitemi pevankaritzira. Aña ontzimatye poñaakantero tsika pikantanaa pikempisantai, ari onkantya inkempitakotantaityaamiri. Ontzimatye paamaakoventyaaro okaratzi piñaavaiyetziri, eejatzi okaratzi pantayeteri. Etakotane pinkantante, kyaaryooshire pine, kiteshire pinkantanaiya. ¹³ Shintsitha piñaanatapiintayetaineri atziriite Osankinajanorentsi, pinkinkithatapiintairo, piyotaantapiintairo, irojatzi piñaantakyaarori nareetyaami janta. ¹⁴ Pimpampithashiretero iñaaventakemi pairani jevariite, ari okanta itasonkaventantakamiri jotzimikapatzii toyetantamiro irako. Ñaa papaatzirokari itasonkaventaimi Pava pimatantaarori iroka. ¹⁵ Ñaashintsi pinkantaventanaiyaaro, onkantya iriñaantaityaamiri eekero piyaataakanakitziro pimatanaakero. ¹⁶ Paamaventayetaiya eeroka tsika pikantayetanaa, pimpampithashiretakotyaro kameetha onkarate piyotaantayetairi, onkarate pantayeteri eejatzi. Aririka pimatakero

pinkyaaryooyeventairo, aritake piñero pavisakoshiretai, eejatzi inkempitayetai yaari ikaratzi piyotaapiintakeri.

5

Anteneriri pashinepayeeni

¹ Te arite pinkisathayeteri antarikona, kameetha piñaanayeteri. Iro aritatsi paakameethayeteri pinkempitakaanteri iriirikami piri. Ari pinkempitairi evankariite, paakameethateri pinkempitakaanteri iri-irikami pirentzi. ² Ontzimaty e paakameethayetero antarokonayetatsiri, pinkempitakaantero iroorikami piniro eeroka. Ari pinkempitairori evankaropayeeni, paakameethayetero, eero poshoretaro pimaimanevaitero pinkempitakaantero iroorikami pitsiro.

³ Paakameethayetero kamaimetzinkaro tsika otzimi maperotzirori okovityaatavaitzi. ⁴ Irooma aparoni kamaimetzinkaro, tzimayetatsiri eentsite, osaripayeeni, iriitake amenerone irampitakoyetero, ontzimaty impiyatai yaaro iraamaakoventai yaaro okempitaakerira pairani iroori jantaritankari irirori. Irootakera ikoviri Pava antayetairi. ⁵ Irooma aparoni kamaimetzinkaro matzirori osaikavaitzi apaniro, aventai yaari iroori Pava, onkantaitatyeeni aakoventyaaro oñañaate onkovakoyetairi. ⁶ Irooma ontharomentashivaitanakyaaarika onintakaanekiini irokapyeeni, tera aña kameethaperoini, kempitavaitaka onkamakityeemi. ⁷ Pishintsithatero omayetantyaarori nokantakeri, ari onkantya eero otzimanta iriñaaventakoyeeterori. ⁸ Tzimayetatsi kaari amenerone isheninkayetari. Iriira ovatsiperotakerori kaari amenairone ovaiyantakeriri. Ikempivaitana irovashaantakityeeromi ikempisantzi. Iri maperokitanakerori janaanakeri ikanta kaari kempisantatsine.

⁹ Jiroka kovachari irosankinatakoyeetantyaarori aparoni kamaimetzinkaro antavaitaineri Cristo: Ontzime onkarate 60 osarentsite, kinata ovapiintakeri otsipatari, ¹⁰ kameethashire okanta ikemakoyeetziro, aamaakoventa okantziri ovaiyane, oimaantzi opankoki, aakameethatapiintakeri kempisantzinkari, kaminthaane ovapiintziri ashinonkainkari, omatapiintakerori okaratzi kameethayetatsiri. ¹¹ Irooma kamaimetzinkaro kaari antarokonatatsine, eero josankinatakoitziro. Eerora okantaperota antavaitaineri Cristo, tema eeniro onkove aye otsipatari. ¹² Aririkami omatakerori ontsipatya, arimi inkantakovaitaitakero, tema te omonkarayero okaratzi okantavetakari anterimi. ¹³ Aritakemi omperatanakyaaro eejatzi, onkenayete pankotsipayeeniki, onkinkithavaitakotantayete, aka akavaitashitane onkantya. ¹⁴ Irootake nokovantari aayetai otsipatari aparoni kamaimetzinkaro kaari antarokonatatsine, ovaiyantayete, osaikeeta opankoki antavaite. Ari onkantya eero itzimanta impaitya kishimavaiterone. ¹⁵ Tema tzimayetatsi matakerori, antavaishitakaro ikoviri Satanás. ¹⁶ Ikaratzi kempisantzinkari ñiirori isheninka okamaimetzinkarotzi, ontzimaty e irampitakoyetero. Ari onkantya eero iñaantaro ikaratzi ikempisanta iyini, iriñaashintsityaaro irampitakotero. Intaani irampitakoyetero matzirori oñiuro okovityaavaitzi.

17 Ontzimatyé impinayeetairi jevatakaantatsiri iñaapinkathayeetziri. Iri impaperoyeete kinkithatakaantapiintatsiri, eejatzi ikaratzi iyotaantapiintatsiri. 18 Tema irootake kempitarori okantakotziri Osankinajanorentsi:

Aririka pantavaitakairi aparoni piratsi, te arite intashaaneentavaite. Jiroka okantziri eejatzi:

Aparoni antavaitatsiri ipinayeetziri.

19 Apanirorika ikanta atziri kantakotziriri aparoni jevari, eero pikempisantziri. Irooma inkaraterika apite, eerorika inkarate mava tsika itzimi ñaakotakerine jantakero kaariperori, ari okameethatzi inkempisantaiteri. 20 Eekerorika irantaitatyero kaariperori, payeri tsika ipiyotaita pinkisathateri, ari onkantya intharovantaityaari, eero jimatantayeetaro. 21 Noshintsithatzimi pantero iroka. Tema aririka pimatanairo, eero piñiuro pamaakitante jiyotzi Pava nokantzimiro. Jiyotzitaro eejatzi Jesucristo, jiyotzitaka eejatzi maninkariite ikaratzi jiyoshitakeri. 22 Te arite pathavaiyaaro potzimikapatziitotantyaaro pako ijevatantaityaari. Tema aririka iriyotayeeteri jantakero kaariperori, kempivaitakara eerokami kantakaashitakyaarone. Aña ontzimatyé pinkiteshiretai eeroka.

23 Te arite intaani pirapiintero jiña, iro aritatsi pirero kapicheeni kachori, ari piñaakero peshitakote pimantsiyavaiveta.

24 Tzimatsi atziri, tekeramintha iriyakoventaiteriita jantakero kaariperori, maaroni ikemakoyeetakeri. Tzimatsi pashine eejatzi kaari jiyotakoitzi jantzirorika kaariperori, intaani inkemakoyeeteri apaata.

25 Ari okempitari eejatzi, tera iromanakotapiintero atziri irantayetero kameethari. Irooma aririka irantero kaariperori, ari inkovapiintavetya iromanakotya, iro kantamaitacha ari inkemakoyeetakeri.

6

1 Ikaratzi jotzikayeetari ontzimatyé iñaapinkathatairi itzimi omperatariri. Iro nokantantari, ari onkantya eero itzimanta impaitya ñaaventavaitaine, akantakaantzirikari Pava. 2 Aparoni otzikataari ñiirori jomperatari kempisantatsiri, te arite inkantashirevaite: “Eero pikempitakaantana otzikataari, tema iyeki novanaimi.” Aña okovaperota irika otzikataari irantavaiperoteneri kyaaryooperoini, iretakotane iroveri, tema kempisantzinkari inatzi. Ontzimatyé piyotaantairo iroka, pishintsithatantairo.

Kiteshiretakaantatsiri ipoña onimotaantsi

3 Aririka impoke nashityaarone inkinkithatakaante, kaari kempityaarone okaratzi iñaaneyetakari Avinkatharite Jesucristo, irinashitapaakyaaro eejatzi iriñaaventero ñaapinkathatasorentsitantatsiri, 4 kantakaaperovaineri inatziira, tekatsira iriyote. Intaani ikovi irirori añaanatziimentavakaavaityaaro ñaantsi. Iro ompoñaantyaari asamavakaavaitya, amaimanetavakaavaitya, ankaviyavakaavaiyetya, ankantakotavakaavaiyetya, 5 ankisaneentavakaatziiyetya. Iroora jimayetapiintakeri kaariperoshireri kaari iyotakotaajaterone kyaaryoori ñaantsi. Ipampithashireta iraantyaaro kireeki jamamenavaitaro iñaapinkathatasorentsitanaira. Te arite paapatziyari eerokaite. 6 Aritake okantamaita, kimotara impinaventayeetairo apaata añaapinkathatasorentsizira. Iro kantacha onkantya

añaantyaarori impinayeetai, ontzimaty e onimoyetai añiiri okaratzi tzimimoyetairi. ⁷ Tema pairani ovakera atzimapaake te amapaake tzimimotaine. Ari okantari eejatzi aririka ankamai, onkarate tzimimotaine eero okantzi aanairo. ⁸ Tema otzimapiintzirika oyaari, otzimapiintzirika ankithaayaaari, aritapaake. ⁹ Iriima inkarate kovayeterone irashaarantya, okaimashiryiiri inkaariperoshirete. Ikempitakovaitakari shirikachari ivirentsiki, aririka irantayetanakero ikovakaashiyetari ovaariperotantatsiri, irootake peyakaashitantachari. ¹⁰ Aririka irineveetapiintya irashaarantayeetya, okempivaitakaro iro omparithatanakyaami kaariperoyetatsiri. Tzimatsi matakakerori ineveyetaro irashaarantya, jovashaantanakero ikempisantzi, okempivaitakaro iriimi kemaantsitakaavaitachanemi jovathaavaitaka apaniirini.

Pinkempitakaantero povayiriventatyeeromi pikempisantanai

¹¹ Irooma eeroka, jashitaami Pava, povashaantairo irokapayeeni, pinkempitakaantero pishiyapithatayeeromi. Aña iro pinkokovatapiintanai pintampatzikashirete, kaminthaa pinkantante, pinkempisantai Pava, etakotane pinaty eero pisamaneentanta, tsinampa pinkantya. ¹² Eekero pinkempisantanatye, pinkempitakaanterokero povayiriventatayeeromi kameethayetatsiri. Pinkempitakaanterokero eejatzi piñaashintsiventatyeeyaaromi irojatzi paantakyaarori kantaitaachane añaakagaimi. Iro ikovakaayeetakemi piñeero añaantarentsi, ari okanta ikemayetantaamiri atzirite, pikantzi: “Nokempisantai.” ¹³ Tzimatsi noshintsithatemiri. Tema Pava itzimi añaakaayetzirori okaratzi tzimayetatsiri, jiyotzi nokantzimiri. Jiyotzita eejatzi Avinkatharite Jesucristo, itzimi kantapiintakerori kyaaryootatsiri, irojatzi ikantapaakeriranki jagaitanakeri Poncio Pilato. Jiroka onkarate noshintsithatemiri: ¹⁴ Eero pipiyathataro ikantakaantaitziri, eero povashiñaavaitziro, itzimikari ñaaventakovaitashityaamine. Piyataakaanairo eeroka irojatzi impiyantaiyaari Avinkatharite Jesucristo, ¹⁵ aririka irinintapaitetake Pava. Tema apaniro Pava intasorentsitai, apaniro ijvataakaanairo maaroni tzimayetatsiri, apaniro impinkathariventairi ikaratzi pinkathariventavetachari, ari iñaapinkathairi eejatzi iñaapinkathayevetari iroñaaka. ¹⁶ Iriitake ashitarori kantaitaachari añaantarentsi, ari isaikatzi tsika oshipakiryaneperotzi, irootake kaari jareejanotantaitari. Tekatsi atziri matakakerone iriñeeri, eero imatayeetzirootsi eejatzi. Omapero iñaapinkathaitziri. Ari inkantaitatyeeroni impinkathariventantai. Ari onkantyaari.

¹⁷ Ontzimaty e piyotayetairi ashaarantayetachari iroñaaka, eero ikantakaaperovaitanta. Eero javentaashivaitaro irashaakaro, tema eero okantaitatyaani onkisotzimoteri. Aña ontzimaty e iraventaayetai yaari Pava, iriitake matzirori itharomentajanotakaantanta. ¹⁸ Piyotaantairo irantayeetairo kameethari. Ikempitara aparoni ashaarantaneri otzimimoperotziitziro irovaakaro, ari pinkempitanaiyaari eerokaite ontzimimoperotziitaimi pantane, iro pinkempitakaanteroiro iroorikami povaakaro. Piyotaantairo irineshinonkayeetantya, ayimateri impashitantayetaiya. ¹⁹ Iroorika irimantanai iroka, okempivaitaka irovapithaantyaaromi irashaakaro inkashiyakaiyaari opaata. Ari inkantaitatyeero iriñeero irisaikai kameetha.

Overaantapaakarori ikantziriri Pablo irika Timoteo

²⁰ Timoteo, pinkyaaryoovero piyootaantairo okaratzi jineshinonkayeetakemiri. Povashaantairo okaratzi ifaaventashiyeetaro kaariperori. Povashaantero ifaanatizimentavakaitaro ikempitakaan-taveetari irooperori onatzi jiyotaneetari. ²¹ Tema tzi mayetatsi matayetakerori, ikenashivaiyetanaka, kempivaitaka intzipinatatyeeemi. Onkamintha irineshinonkayeetemi. Ari onkantyaari.

Japiitairo Pablo Josankinatziniri Timoteo

Ovethataantsi

¹ Naakatakera Pablo osankinatziro iroka. Irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, tema iri Pava kovakaakenarori noñaaventairo ishinetayetakairo, irañaakaayetai Cristo Jesús. ² Eeroka nosankinatzi Timoteo, itzimi nokempitakaanta netakotane notomi. Onkamintha ineshinonkataimi Ashitairi Pava eejatzi Avinkatharite Jesucristo, onkamintha iretakotyaaami, piñeero pisaike kameetha.

Piñaaventairi Cristo

³ Ari nokantapiintatya tsireni eejatzi kitaite namanakoyetzimi, nopaasoonketziri Pava, itzimi nantavaitaineri, nomatakotairi ikempiyetaka nocharineete tampatzikashireri. ⁴ Aririka noshiretyaaro piraavaitakaranki, osheki nokovataike napiitairo noñeemi, onantyaari nonkimoshirete. ⁵ Osheki nopampithashiretakotami tsika okanta poshireperotantanakari. Tema iro etanakaro pisaro Loida, ipoñaanaka piniro Eunice. Niyotzi eejatzi ari pikempitanakari eeroka. ⁶ Irootake napiitantamiri nonkantemi: Papiitairo povakeratairo itasonkaventakemiri Pava notzimikapatziitotantakamiroranki nako, pinkempitakaantairo joisaitziri paampari intsivakimate. ⁷ Tema Pava te intharovashiretakaante. Intaani ishintsishiretakaantzi, jetakoshiretakaanta, jiñaakoshiretakaanta.

⁸ Irootake eero pipashiventakaantaro piñaaventero Avinkatharite, ari pinkempitainari naaka, eero pipashiventakaana jashitakoventaitanari Pava. Aña iriitake shintsishiretakaimine, pinkempitakotantyaanari naaka, nokemaantsitakoventaro Kameethari Ñaantsi. ⁹ Irijatzi ovavisaakoshireyetairi Pava, iri iyoshiitayetai atasorentsishiretantaari. Tera apaniro aaka matashityaarone, aña iri kovaintsi irantero. Ari ikan-taitatyaani pairani Pava ikovapiiintake irineshinonkayetai Cristo Jesús. ¹⁰ Irootake jimatakeri iroñaaka, ikoñaatakeranki Ovavisaakotantaneri, Cristo Jesús. Iriitake matakakerori joitsinampairo kaamanetaantsi, jookapaintairo Kameethari Ñaantsi, iro ayotantaari ari onkantaitatyeni irañaakaayetai. ¹¹ Irootake ipairyaantakanari naaka Otyaantajanori, iri otyaantakena nonkinkithatakaante, ipoña niyotaayetairi eejatzi kaari nosheninkata. ¹² Irootake iroñaaka noñaashivaitanarori, iro kantacha temaita nopashiventa. Tema niyotzi naaka itzimi noshiretaari, niyoperotzita otzimimotziri ishintsinka onkantya eero jovashaantakaanaro ikovakaakenari nantaineri irojatziri apaata kitaiteriki impiyeerika. ¹³ Ari pinkempitanaiyaari eeroka, pimatakotenaro tsika okanta pikemakena nokinkithayetake, piyaatakairo poshiretya. Etakotane povante, tema iro irantapiintanairi jashiyetaari Cristo Jesús. ¹⁴ Tema inampishiretantakami Tasorentsinkantsi, iri kyaaryooshiretakaimine eero povashaantantaro kyaaryoori otzimi ikovakaakemiri piyotaantero.

¹⁵ Pikemayetake eeroka tsika okanta jookaventavaitanakena Asia-satzi. Jirikatake: Figelo ipoña Hermógenes. ¹⁶ Iro kantacha Onesíforo, osheki iposhenkapiintakana irirori, te impashiventakotanakena joosoveetakana. Iniroite nokovi ineshinonkatairi Pava ikaratzi saikapankotziriri. ¹⁷ Tema iri kovakovatapaakena jareetakara Roma-ki,

irojatzi jiñaantapaakanari. ¹⁸ Iriira Avinkatharite neshinonkataiyaarine apaata kitaiteriki impiyeerika. Tema piyotaiyakeni eejatzi eeroka, osheki jampitakotakena Onesíforo nosaikantakari Efeso-ki.

2

Pinkempitakaantya eerokami irovayirite Jesucristo

¹ Notomí, tema iri neshinonkataami Cristo Jesús, ontzimatye pinton-tashiretai. ² Tema pikemakena tsika okanta niyotaantake atziríiteki. Ontzimatye piyoshiitayete iroñaaka tsika inkarate kyaaryooshireri intzime matanairone iriyotaanairi eejatzi pashine. ³ Aamaventa pinkantya piñaashitakoventanaiyaari Jesucristo. Pinkempitakaantya eerokami irovayirite. ⁴ Tema aparoni ovayiritachari te iñeetziri irantanairo antavairentsi jantayeetapiintaitziri kitaiteriki. Aña ontzimatye iretapaintyaaro ikantakeriri ijevarite. ⁵ Kantatsi eejatzi pinkempitakotyaari aparoni ipinayeetziri janaakotantake ishiyeeyani. Tema iniroite iriñaashintsityaaro. Iro kantacha irimatantyaarori iranaakotante ontzimatye irantero tsika okanta jametapiintaiyari. Irooma inkovakemi inthaiyavaitya inkene iranaakotantemi, eerora ipinayeetziri. ⁶ Kantatsi eejatzi pinkempitakotyaari ikanta aparoni pankivarentzi. Tema iriitake etapiintaro jovayetaro okitho ivankire. ⁷ Ontzimatye pimpampithashiretakotero nokantayetakemiri. Tema iriitake Avinkatharite kemathatakaaperotemirone maaroni.

⁸ Pimpampithashiretakoteri Jesucristo itzimi icharinetakari David-ni. Tema añaagai irirori ikamavetaka. Irootakera iroka Kameethari Ñaantsi otzimi noñaaventairi. ⁹ Irootake nokemaantsitakoventari iroñaaka, okanta noñaantarori joosovaitaitana jashitakoyeetana, ikempitakaan-taitakena naakami ovantzinkari. Irooma iñaane Pava eerora imataitziro iroosoyetakero. ¹⁰ Iro namaveyetantakarori maaroni iroka, okanta-kantziro netakotari ikaratzi jiyoshiiyetairi Cristo Jesús itzimi irovav-isaakoshiretai. ñaantayetairone kantaitachari añaantarentsi, tema ova-needka onkantya. ¹¹ Jiroka omapero ikantayeetziri:

Aririka ankamakoyetakeri Cristo, ari ankempiyeeyaari irañaakaayetai.

¹² Aririka amavevaintake, ari ankaratairi ampinkathariventante.

Irooma aririka ankantayete: “Te noñeeri.” Ari inkempitaayetairi eejatzi aakaite.

¹³ Iro kantacha terika añaayevetaro ankamaiventyaarimi, irooma irirori ikamaiventayetai. Tema ari jashi jovatziro irirori, te impashine-tanete.

Pinkempityaari antavairyaantzi jaakameethaitziri

¹⁴ Piyotaantairo iroka. Pishintsithantero ikovakaantaperotziri Pava: Eero iñaanatzimentavakaashitaitaro ñaantsiyetatsiri kaari irooperotatsine. Aña kantatsi onkantzimoneentakaiyaari inkarate kemerone. ¹⁵ Ontzimatye piñaashintsitya povatampatzikatanairo ñaantsi kyaaryoori, inkene irakameethaventaimiro Pava. Pinkempitakotyaari ikantaranki aparoni antavairyaantzi kaari tzimatsine ompaitya impashiventakotyaari. ¹⁶ Povashaantairo eeroka jiñaanetashiyeetari kaariperori. Arira opoñaari ithainkatasorentsiantayeetzi. ¹⁷ Okempitakotaro okantaranki ovavathatanta ampathaavaite. Irootake avishimotakeriri Himeneo ipoña Fileto. ¹⁸ Ikenakaashivaitanakaro irirori jiyotaantziro kyaaryoori, ikantake: “Tera kyaaryoori añaayetai

aririka ankamayetake, aña añaayetzitaitakaro joshiyakaaventaitziro ‘añaagaantsi.’” Tema okaratzi jiyotaantavetakari jovashaantakaakeri tsika ikaratzi joshireveyetanaa. ¹⁹ Iro kantacha, okempivaitakaro Pava irovatzikatyeemi irooperori itzinkami, ari irovetsikakemi ipanko. Ipoña jontarekakotake apite osankinatachari kantatsiri: “Jiyoyetziri Avinkatharite ikaratzi jashiyetari.” Impoña: “Inkarate pairyaagairine Cristo, ontzimatye irovashaantairo kaariperotatsiri.”

²⁰ Iro kantacha janta iniroiteki ipanko, kempivaitaka tzimayetatsimi ovaneenkatachari kovitzipayeeni, shipakiryaa okantayeta kaminthaa jovayetziro. Tzimayetatsi eejatzi kovitzi jovetsikayeetziro inchato, eejatzi kipatsinaki, kaari ikaminthaaperoitzi. ²¹ Aririka ankiteshireyetanai, ari ankempiyetaiyaaro kovitzi ikaminthairo ashitarori, ikovapiintzi irovantayetyaaro. Tasorentsishire inkantakaanai Pava, aamaventa ankantya antayetaineri kameethayetatsiri. ²² Intaina povayetairo inevetashivaitari evankariite, pinkempitakaanero pishiyapithatatyeeeromi. Aña iro pinevetapiintanakya pinkameethashireyetai, oshiretane pinkantya, etakotane povante, kameetha pisaikakaantayete, pinkempiyetaiyaari kiteshireri itzimi pairyaayetairiri Avinkatharite. ²³ Ontzimatye povashaantayetairo piñaaneyetaro kaari apantyaarone, tema iro opoñaantari ikisavakaantayeetari. ²⁴ Irooma aakaite jomperatayetai Pava te arite amatero añaanaminthatavakaiya. Aña ontzimatye aneshinonkashiretante, ayimaneenta ayotaantai, tsinampashire ankantya, ²⁵ shipetashire ankantya ankaminaayeteri kisaneentari, aama ari impiyashiretakairi Pava, ari iriyotakotairo kyaaryoori. ²⁶ Ari onkantya inkempitakotantyaariri amathaatari ivirentsi, tema kamaari otzikatakari, ishintsiventziri irantayeteneri ikovakaashiyetari irirori.

3

Tsika inkantayeetya isaikayeetai apaata overaantapaakyaarone kitaite

¹ Ontzimatye piyote, apaata ovekaraantapaakyaarone kitaite iniroite ompomerentsitzimoyetai. ² Jiroka inkantayetya atziriite: Apaniro inkaminthaatziitavaiya, impiyotashivaiyaari iireekite, inkantakaap-erovaiya, eero iñaapinkathatantzi, inkaviyantavaite, piyatha inkanteri ashitariri, eero jiyotziro impaasonketante, thainkatasorentsitaneri irinayete, ³ eero jetakonetanta, eero ikovanetzi impeyakotante, thaiyakotane inkantya, eero jomaantakaaro inevetashitari, ovatsinaantaneri irine, osheki inkisaneentero kameethayetatsiri, ⁴ pithokashitaneri irinayete, eero jiñaakoneta, asagaaventavaitane irine, iro irineveperotya ikovashiyetari anaanakero ikovakaavetariri Pava, ⁵ ari inkempivaitakyaarimi iñaapinkathatasorentsitaneri, aña ithainki otzimimotziri Pava ishintsinka. Eerora pikempiyayetari eeroka. ⁶ Ari jimatakeri irikaite isaikavankotantzi, jamataviyetakero tsinaneete jentashireri, ipampithashiretakaayetaro iniroite okaariperoshiretake, ontzimatye aventaiyaari irikaite, irojatzii ompoñaantyaari ayimavaitanakero oneveshirevaitari iroori. ⁷ Irootake onkokovatapiintantyaariri iyoperotero, iro kantamaitacha te iyoperotakomaitaro okaratzi irooperotatsiri. ⁸ Iro jimatakeri pairani Janes itsipatakari Jambres, te onimoteri jantakeri Moisés,

ari ikempitaari irika atziriite amatavitantaneri, te onimoshiretziri okaratzi irooperotatsiri. Kaariperoshireri jinayetzi, jamenaashivaitaka okaratzi ikempisantayevetari.*⁹ Eeromaita jimatziro, ari iriyoyeetairi amenaashivaita okaratzi jantziri, ari inkempitakotakyaari ovakera añaaventakeri.

¹⁰Irooma eeroka, pinkempityaana naaka, okaratzi niyotaantziri, tsika nokenakairo, opaita nokoviri, opaita noshiretari, namatsinkaventanta, etakotane novantzi, kinataneri nonake,¹¹ ovatsinaari nonake, ikemaantsitakaavaitaitakena, okempitaya okaratzi avishimotakenari Antioquia-ki, Iconio-ki, ipoña Listra-ki. Tema osheki ikemaantsitakaaveetakana, iro kantacha Avinkatharite itsiparyaakoventapiintakena.¹² Ari onkantyaari, irovatsinaayeetairi maaroni jashiyetaari Cristo Jesús kovanaatsiri iriñaapinkathatasorentsitanete.¹³ Iriima kaariperori atziriite amatavitantaneri eekero irimaperotatyeyeya, irashiminthatyaaro iramatavitantiinte, irimayeetzityaari irirori iramatavitaieri.¹⁴ Iro kantacha eeroka, kiso povero okaratzi piyotakeri, tsika otzimi paventaanaari. Tema piyotzi ipaita iyotaakemirori.¹⁵ Tema petanakaro eeniro peentsitanake piyotakotairo Tasorentsitsiri Osankinarentsi. Ari opoñaari piyotai aritake pavisakoshiretai aririka paventagaiyaari Cristo Jesús.¹⁶ Tema maaroni Osankinajanorentsi, iriira Pava tasonkashiryaantakerori josankinayeetantakarori. Iro jiyotaayeetantari, iro ishintsithayeetantari inkaminaantaite, iro jovatampatzikayeetantari, iro jiñaantayeetantari inkene inkameethashireyeete.¹⁷ Ari iriñeerori ikaratzi jashitaari Pava iriyoperoshiretairo irantayetairo maaroni kameethari.

4

Piñaaventairo ñaantsi

¹Jiroka okaratzi noshintsithatemiri pantero. Jiyotzi Pava nokantzimiri, jiyotzitaro eejatzi Avinkatharite Jesucristo, intzime iyakoventairine maaroni añaayetatsiri, ipoña ikaratzi kamayetaintsiri eejatzi. Tema irootzimatake inkoñaatai ipinkatharitapai.² Pinkeme nonkantemi: Okovatya povetsikya inkene piñaaventairo iñaane, tera intaani piñaaventairo aririka onkameethatzimotemi, aña ontzimatye pimatero eejatzi aririka pinkovenkatakote. Aririka piyotaante, ontzimatye povatampatzikatante, shintsitha pinkaminaante, piñaashintsithatante, iro kantacha ñaa pitharokyaaventapiintzirokari aririka pimayetanairo iroka.³ Tema apaata, eero ikovaitai inkempisantaiteero tampatzikari okaratzi piyotaantayetziri iroñaaka, aña impiyotapaakya pashine intzime iyotayerine, ari iramenaashivaityaari inkantayete: “Ari, kameethatake irantayeetero inevetashiyeetari.”⁴ Iroora ompoñaantyaari impiyashiyeetero inkempisantairo ikinkithatashiyeetari, irovashaantanakero ikempisantziro irooperotatsiri.⁵ Irooma eeroka, ñaakotane pinkantya, pamaveyetanairo avishimotemine poivaraayetziro Kameethari Ñaantsi, ontzimatyeera pimonkarayero maaroni onkarate pantanaineri Avinkatharite.

* **3:8** Ikinkishiretakoitziri Janes ipoña Jambres sheripiyari inaiyini, Egípto-satzi jinatzi. Tema pairani Moisés itsiparyaakoventantaariri Israel-mirinkaite, irika sheripiyariite ikempitakotari Moisés, jiraantsitakairo jiña, ikoñaatakaayetake eejatzi osheki mashero.

⁶ Tema naaka, kempitaka irootaintsi nompeyakotya, ari nonkempitakotyaaro isakoitapiintziro imireetari aririka impomeeteneri Pava, aritakera sakotzimataka imireetari. ⁷ Kyaaryooshire nokantapiintaka, okempivaitakaro nomatakero iniroite nomankiyapiintakya. Okempivaitakaro eejatzi aritake nomatakero noyiishitantzi nareetya janta tsika overaa noshiye. ⁸ Irootakera okempitantakarori iri Avinkatharite ovayetakerone amathairentsi impayeetairi inkarate tampatzikashireri. Tema Tampatzikashirera jini irirori Avinkatharite, iri iyotantapaatsine omaperorika ikameethashireetzi, aripaitera impainaro nashi naaka. Tera apaniro naaka, ari inkempitaayetairi eejatzi inkarate kaari sama-neentachane joyaakoneentari impiye.

Apaniro ikantaitziri Timoteo

⁹ Nokovaperotataike pinkokovatero tsika pinkantya pimpokantakyaari nosaikira naaka. ¹⁰ Tema jookaventanakena Demas, aña okaimashiretairi irirori osavisato. Jatake janta Tesalónica-ki. Iriima Crescente ikenakero Galacia-ki. Ari ikempitakari Tito ikenake Dalmacia-ki. ¹¹ Intaani Lucas iri apaniro saikanaintsi itsipatana jaka. Irootake nokovantari pimpoke eeroka pintsipatakyaari Marcos, aritake irimatakero irirori irampitakotena. ¹² Tema notyaantakeri Tíquico janta Efeso-ki. ¹³ Aririka pimpokanake eeroka, pamainaro noveviryaaakoro nookanakeriranki Troas-ki osaiki ipankoki Carpo. Nokovi pamainaro eejatzi maaroni nosankinayetane saikatsiri janta. ¹⁴ Irikaranki Alejandro, ashropakori itzimi oñaashirenkapiintakenari, irovasankitagaatyeeerira Avinkatharite. ¹⁵ Irijatzira paamaventyaari eeroka, tema te onimoteri okaratzi noñaaventayetakeri osheki ikishimentakenaro. ¹⁶ Tema ovakera jaayeetakenaranki naaka isaiki pinkatharentsi nonkamantakotero okaratzi ikantakoyeetakenari, tekatsira aparoni tsipatanakyaanane, ithonka ishiyapithatanakana. Iro kantacha, te nonevetaro naaka irovasankitaamentaiteri iroka. ¹⁷ Aña itsipashiretakana Novinkatharite, iriitake ñaaperoshiretakaakenari. Iro nomatantakarori nokinkithatakairi maaroni, ari okanta ikemathatantakanari eejatzi kaari asheninkata. Irootakera kaari japishoonkayeetantana kashekarimoroki iroyaana. ¹⁸ Iriitake Avinkatharite kempoyaaventakenari kaari jovashinonkaitantana, eekero iriyaatakaatyeeero irojatzi nareetantaiyaari ipinkathariventantzi Inkitesatzi. Arira irashi irovaitatyeeero irirori iñaapinkathayeetairi. Ari onkantyaari.

Ovekaraantapaakarori itasonkaventantaitzi ipoña ovethataantsi

¹⁹ Nokovi povethatyaanari Prisca ipoña Aquila, ari pinkempitaakeri Onesíforo, eejatzi ikaratzi saikavankoyetziriri. ²⁰ Iriima Erasto, ari isaikapaake irirori Corinto-ki. Ipoña Trófimo, naaka ookanakeriri Mileto-ki, imantsiyavaitapaakitzi. ²¹ Ontzimatye pintharokyaate pareetantyaari nosaiki naaka tekera okyaarontsitanaikari. Maaroni akan-tayetairi jaka “iyekiite,” jovethataiyami. Jirika ikaratzi ovethatamiri: Eubulo, Pudente, Lino, ipoña Claudia.

²² Nokovake irinampishiretantyaami Avinkatharite Jesucristo, ineshinonka irovayetaimi. Ari onkantyaari.

Irosankinare Pablo Jotyaantziniri Tito

Ovethataantsi

¹ Naakatake Pablo itzimi otyaantzimiro iroka, iromperatane Pava nonatzi. Naaka Irotyaantajanore Jesucristo onkantya iroshiretan-taiyaari ikaratzi jiyoshiiyetairi Pava, inkene iriyotairo irooperotatsiri iriñaapinkathatasorentsitairo. ² Ari iriyoyetairi iriroriite inkantaitaatyero irañaayetai. Irootake ikashiyakaantakeri pairani Pava tekeramintha irovetsikero kipatsi. Tera iramatavitantanete Pava. ³ Okanta jin-intapaitetakera, joñaakantaka Pava Ovavisaakotantaneri. Iriitakera kantakaantakerori iñaaventayeetairo iñaane. Jimatakana naaka eejatzi, jotyaantakena nonkinkithatakaante. ⁴ Eerokara Tito notyaantzini nosankinare. Nokempitakaanakami kyaaryoomi notomintaami, atsi-patavakaara ashiretaa. Onkamintha ineshinonkataimi Ashitairi Pava eejatzi Avinkatharite Jesucristo, Ovavisaakotanteri, onkamintha ire-takotyaami, piñeero pisaikameetha.

Irantayeteri antarikonaita ipoña jeveriite

⁵ Iroora nookantanakamiri Creta-ki pintampatzikayetante, pinkoye antarikonaita jevaterine oshiretachari, iro nokovakaakemiri. ⁶ Inkarate jevayatatsineri ontzimatye inkameethashirete, eero itzimi impaitya ñaaventakovaitashityaarine, kinatane irovero iina, oshiretane inkantya irovaiyaneete itzimikari kantakovaiterine piyathari jini, ñaathavaitaneri jinatzi. ⁷ Tema iri Pava jantavaitziniri aparoni jevatziriri oshiretaneriite, ontzimatye iraamaventya itzimikari kantakoterine kantakaaperori ini, kishinkari ini, shinkiryaantzi ini, antantzinkari, oshekyiiriri iireekite jaapithatantziri. ⁸ Aña ontzimatye iroimaantanete ipankoki, irantapiintayetero kameethari, kameetha impampithashiryeyea, tampatzikashire inkantya, tasorentsishireri, iriñaakotanetya, ⁹ kyaaryooshire inkantya iroshiretyaaro ñaantsi otzimi jiyotaayeetakeriri, inkene irimatanaairo irirori iriyotaantero kyaaryooperori, inkene eejatzi imonkatziyaari kaari iyotaanterone tampatzikari. ¹⁰ Tema osheki kovatsiri iñaanatzimentantashivaityaaro, iñaavaitashivaita, jamatavitantzi. Iri antayetakerori iroka, paitashivaitachari “Totameshitaaniri.” ¹¹ Ontzimatye poshekairi eeroka jiyotaantayetzi, tema osheki ikompitakaaka atzirite ikaratzi isaikavankotaiyini. Jiyotaantashitaro irikaite kaari irooperotatsiri, intaani ikovashitaiyakani iraantyaaro kireeki. ¹² Tema tzimatsiranki aparoni Creta-satzi kamantantaneritaintsiri, ikantakeranki: “Maaroni Creta-satzi, thairi nonayetzi, kaariperori, perantziite niyavarentzi.” ¹³ Omapero iroka ikantakeri. Irootake pinkisathatantyaariri eeroka shintsini, inkene inkempisantaaitero tampatzikari, ¹⁴ ari onkantya irovashaantantyaarori ikempisantapiintziro ikinkithatashiyetari judiopyeeni, tema ishintsithatantake irikaite irovashaantaitero kyaaryoori. ¹⁵ Irootake akantapiintziri: Aparoni kiteshiretaintsiri, tekatsira impaitya ovaariperoshireterine onkantavetakya eerorika ipinkavaitzi. Iriima aparoni thainkashireri, itzimi kaariperoshiretatsiri, tekatsira impaitya kiteshiretakairine onkantavetakya impinkavaivetya. Tema aritake ovaariperoshirevaitaka. ¹⁶ Jiñaajaantzi jiyotakotairi Pava. Iro

kantacha, okaratzi jantayetziri, iro oñaakantzirori te iriyotakotairi, aña Pava osheki ipinkimatataikeri irika. Tema ipiyathatapiintakari eejatzi irika, tekachaaajaini aparoni kameethari iranteneri.

2

Jiyotaantayeeztiro Kameethari Ñaantsi

¹ Irooma eeroka, okovatya piyotaantairo okaratzi tampatzikatatsiri, jiroka okantakota: ² Kempoyaavaitane inkantaiya antarikonaite, iriñaapinkathatakaantya, impampithashiretakotero kameethaini irantayeteri, irothotyero inkempisantai, iretakotantai, inkisashiv-ainetaiya. ³ Ari onkempitayetyaari eejatzi tsinane antarokonaite, oñaapinkathatasorensitantai, eero oñaaventakotantashivaita, eero oshinkitapiintayeta. Aña ontzimatyeyotaantayetairo okaratzi kameethayetsiri, ⁴ inkene ominthashiretakaayetyaaro evankaroite aakameethayeteri oime, eejatzi onkempitairi ovaiyaneete, ⁵ ompampithashiretakotyaaaro kameethaini antayeteri, kiteshire onkantya, antavairyaaanto, ñaapinkatha overi oimeete. Aririka omayetanairo iroka, eerora ithainkavaitaitziro iñaane Pava. ⁶ Ari inkempiyetanaiyaari eejatzi evankariite, ontzimatyeyimpampithashiretakoyetaiyyaaro kameethaini irantayeteri. ⁷ Irooma eeroka, pimpampithashiretya piyotaantairo tampatzikari, iro piñaantyaarori iriñaapinkathaventaitemiro pantayetakeri, ari irimatakoyetanaimiro. ⁸ Ari onkantya eero itzimanta kishimatziertemirone pikantayetziri, aña pashiventa inkantya ikaratzi pampithashireveyetachari inkantakoyetashityaami. ⁹ Ontzimatyepishintsithayetairi omperataari eero ipiyathavaitari omperatariri, aña inkokovate irakameethaperotairi, eero iñaanaminthatziri aririka iromperatyaaari, ¹⁰ eero ikoshineentzi kapicheeni, aña ontzimatyeyiroñaakanterokameethatatsi irameentaityaari. Irootakera iriñeentyaarori ovana okameethaperotataitzi jiyotaantaitziro iñaane Ovavisaakotairi Pava.

¹¹ Tema Pava joñaakayetairo osheki ikaminthaayetai, iriitake materone iravisakoshireyetaimi maaroni atziriite. ¹² Iriitake iyotakaayetairo ovashaantantaarori athainkatasorensitanti, eejatzi okaratzi anevetashiyetari. Aña kempoyaavaitane ankantya iroñaaka, tampatzikashire anaate, añaapinkathatasorensitantai, ¹³ amenavooki ovairi oyaakoneentane. Tema irootaatsi inkoñaatai Jesucristo, iriitake amairone irova-noonkaro Ovavisaakotairi, Pava. ¹⁴ Iriitakera Jesucristo shinetashitainchari apaniro irovamaiteri. Tema ikovatzi impinaventaairo okaratzi akaariperoshireyetake. Iro ikovairi inkiteshiretakaayetai, onantyaari irashiyetai irirori, ayimaneenta ankantya antayetairo kameethari.

¹⁵ Irooyetakera iroka, piyotaantayetairi. Pishintsithatantero. Iro pinkisathatantyaari. Eerokatake jovaitake pimonkaratakanaantero iroka, ontzimatyeyirantayeezero onkarate pinkantanteri.

3

Ineshinonka ovameethashiretairi

¹ Ontzimatyepimpampithashiretakaapiinteri janta kempisantzinkariite iñaapinkathayetairi pinkathariventantatsiri pinampiki, eejatzi inkempitaiteri jevariite. Eero ipiyathanetanta. Ayimaneenta inkantayetya irantayetanairo kameethari. ² Eero ikishimatanairi

pashine, eero iñaanaminthatantashivaita. Aña etakotantaneri inkantya, tsinampashire irine eejatzi. ³ Pairani tzimatsi akantayeveta aakaite, amasantzishirevaitzi, apiyathavaiyeta, tzipinashire anayetake, antayetziro anevetapiintashitari, eejatzi okaratzi anintakaashiyetari, ovaariperotapiintakeri pashine asheninka, anevetakoyetantaro opaiyetarika, amanintashiretantzi, akisaneentavakaayeta. ⁴ Iro kantacha omatakaranki jineshinonkayetai Ovavisaakotairi Pava, jetakoyetaari maaroni atziriite, ⁵ arira jovavisaakoshireyetairi. Iro kantacha tzimatsira opaita jantantakarori, tera aakajaantake antashityaarone apaniro akameethashireyetai. Aña jineshinonkashimatsitakai irirori. Ikempitakaantakeri iri kivayetainemi, kempivaitaka ovakerami intzimakaayetai Tasorentsinkantsi. ⁶ Tema okaratzi jantimoyetairi Ovavisaakotairi Jesucristo, iriitakera Pava kantakaarori, jotyaantakairi Tasorentsinkantsi intsipashiretziiyetai okempivaitakaro irisakoperotziitakairimi. ⁷ Iro jantantakaro iroka inkene añaayetero ikashiyakaayetakairi, ari añaamampyaarori iroñaaka aritake ankantaitaayeeni añaayetai. Aritake okanta, irootake ikempitakaantairi iroñaaka kameethashire anatz, tema neshinonkatantaneri jinatz irirori.

⁸ Omaperora onatz iroka okaratzi nokantakemiri. Irootake nokovantari piyotayetairi ikaratzi aventaanaariri Pava piyotakotanairora eeroka okovaperotatya iroka, inkene irantapiintayetanairo kameethayetsiri. Omapero okameethatake iroka, osheki iranintaayeetyaaro. ⁹ Irooma aririka iriñaanatzimentavakaashiityaaro tsika ikantakota itzimantayetakari pairani etakaantarori, eero pimatzitaro eeroka posasatekavaiyeta, tekatsi ompaitya, amenaantsi onatzi. Ari pinkempityaari eejatzi aririka iriñaanatzimentavakaityaaro tsika okantakota Ikantakaantaitane. ¹⁰ Intzimerika ovashiñeerone iriyotaantero kyaaryoori ñaantsi okaratzi niyotaaantakeri pairani, iro ompoñaantyaari jovashaantakairi oshirevetanainchari, pinkaminaathateri. Eekerorika iriyaatakaatyero, papiiteri pinkaminayeri. Eekerorika iriyaatakaatyero eero pishinetaineri iriyotaantai. ¹¹ Tema jiyotaitakeri irika ipiyaatya, ikaariperoshirevaitatzi. Apaniro jiyakoventavaita.

Apaniro ikantaitziri Tito

¹² Notyaantatyemiri Artemas. Eerorika notyaantzimiri irirori, aamaaka iri notyaantemi Tíquico. Aririka irareetakya pisaiki eeroka, nokovira pimpoke eeroka pomonthaiyaana Nicópolis-ki. Ari nokoviri naaka nonkyaarontsitakoteri janta. ¹³ Iriima Zenas iyotakoperotzirori ikantakaantaitziri, ipoña Apolos, aririka impokimatanake iriroriite, pimpavakeri paavyiiri eeroka, inkashiyakaiyaari impokanakerika. ¹⁴ Tema maaroni aakaite, eero asaikashivaitanta, ontzimatyee aakameethayetairi kovityaaneentavaiyetatsiri.

Overaantarori ovethataantsi ipoña tasonkaventaantsi

¹⁵ Maaroni jovethatami tsipayetakanari jaka. Nokovi eejatzi naaka povethatyaanari oshiretayetachari janta ikaratzi etakotanari. ¡Onkamintha ineshinonkayeetaimi maaroni eerokaite janta! Ari onkantyaari.

Irosankinare Pablo Jotyaantziniri Filemón

Ovethataantsi

¹ Naaka Pablo osankinatzi-miro iroka. Tema jashitakoventaitakenari naaka Jesucristo jaka. Iriira notsipataka iyeki Timoteo nosankinatzi-miro iroka. Eerokatake notyaantzini, Filemón, netakotane novimi, eeroka ampitakotapiintanari. ² Iro nosankinatzi-ni Apia otzimi nokempitakaantaari “chooki,” ipoña nosankinatzi-niri eejatzi Arquipo itzimi tsipayetakairi añaashintsiyeta. Irijatzi nosankinatzi-ni kem-pisantzinkariite ikaratzi apatotapiintachari pipankoki. ³ Onkamintha ineshinonkayetaimi Ashitairi Pava, eejatzi Avinkatharite Jesucristo, kameetha irisaikakaayetaimi.

Iretakonka ipoña iroshirenka Filemón

⁴ Aririka noñaañaatakoyetemi, iniroite nopaasoonketziri Pava. ⁵ Tema nokemakotakemi etakotane povantzi, kinatane poviri Avinkatharite Jesús, ari pikempitairi eejatzi ikaratzi jashiyetaari irirori. ⁶ Iro namanakotantami inkene eerokaite pikaratzi paapatziyavakaayetanaa poshireyetaa, pinkemathaperotanairo kameetha okaratzi jantakaashiretaimiri Cristo Jesús pikempisantairi. ⁷ Iyeki, etako povapiintanairi eeroka oshireyetaanaachari, irootake iñaantakarori iriroriite itharomentashireperoyeta. Irojatzira oimoshirenkaanari eejatzi naaka, tharomenta nokanta.

Pablo ikantakovevtziri Onésimo

⁸ Niyotzi iroñaaka, naaka ipairyaavetaka Cristo nomonkaratakaimiromi onkarate pantairi. ⁹ Iro kantacha, intaani nonkovakotashityaami kapicheeni, tema niyotake tsika pikanta petakotanta. Pablo nonatzi naaka, antarikonatakana, jashitakoventaitakenari naaka Jesucristo. ¹⁰ Jirika Onésimo nonkovake paakameethataajatairi. Iriitake nokempitakaantakeri naaka iriimi notomi, tema naakatake oshiretakaakari Cristo jashitakoitana.* ¹¹ Tema tekatsi apantavetyaarine irika, irooma iroñaaka ari irapantzimotaiyaami eeroka, ari inkempitzimotyaanari naaka eejatzi. ¹² Tema eejatzira notyaantaimiri Onésimo, itzimi netakoneentari. ¹³ Osheki nokovavetaka intsipatyaanami naaka. Ari onkantakemi irimpoyaatyaami eeroka irampitakoyetena jaka jashitakoyeetakana okantakaantziro nokinkithatakotziro Kameethari Ñaantsi. ¹⁴ Aña iro aritatsi, tekeraatara nonkeme pinkantena eeroka opaita pikoviri, te nonkove naaka noshintsiventemi pantero iroka, iro nokovake eerokatajaantake kantatsine opaita pikoviri panteri.

¹⁵ Aamashitya irootajaantake omatantakariri ishinetaiziri irika Onésimo ishiyapithatantakamiri pairani, ari onkantya inkempisantantyaariri Cristo irojatziri impiyantaiyaari intsipatapiintantaiyaamiri iroñaaka. ¹⁶ Iro kantacha iroñaaka, tera intaani pinkempitakaantairi pomperatane pikempivetarira pairani, aña pinkempitakaantairi iriimi pirentzi petakoperotane. Ari nokempitakaantakariri eejatzi naaka. Aña eerokara maperotataiterone petakoperonetyaari

* **1:10** Iroka vairontsi Onésimo iñaaneki iriroriite okempivaitaro akantziri aaka: Apantari.

pomperatarira koñaaroini, irijatzi jomperatanetaari eejatzi Avinkatharite. ¹⁷ Tema pikempitakaanana eeroka, naaka pitsipatane, ari pinkempitairiri eejatzi irirori paakameethateri, pinkempitakaanteri naakami paakameethatzi. ¹⁸ Tzimatsirika opaita kaari irinimotakaimi, tzimatsirika opaita jireevetzimiri, pinkempitakaantero naakami ireeveteminemi. ¹⁹ Naaka, Pablo itzimi osankinatajaantzirori iroñaaka iroka. Omaperotatya, aritake nompinataimiro jireevetzimiri. Añaajaantake eerokatake ireeveperotana naaka novavisaakoshiretakaanaimira ²⁰ Ari okanta iyekí. Nokovataike iroñaaka inkantakaanaiyaami Avinkatharite paakameethatairi Onésimo, tema irootake otsinkaneentashiretenari.† ²¹ Iro nosankinatantamirori iroka niyotzira aritake pimatakenaro, tema aritake pimatakerero ari panaakaanakero okaratzi nokovakotakemiri. ²² Nokovataike eejatzi, paamaventyaana niyaatashitemi pisaiki eeroka, ari nomayimotapaakemiri. Iroorika pinkampitantakeri pamanakotena, ari ishinetakero Pava omatya.

Ovekaraantakaro jovethatantaitzi ipoña itasonkaventantaitzi

²³ Ari jovethatami Epafra, itzimi notsipatakari jaka jashitakoven-taitanari Cristo Jesús. ²⁴ Ari jovethatamiri eejatzi Marcos, Aristarco, Demas ipoña Lucas, iriitake notsipatapiintakari jaka. ²⁵ ¡Onkamintha ineshinonkataimi Avinkatharite Jesucristo! Ari onkantaari.

---

† **1:20** Kantakotachari jaka “paakameethatairi Onésimo,” ikantatzi: Nokovataike papantzimo-taiyaana eeroka. Tema iñaaneke iriroriite ivairo onatzi Onésimo iroka: Apantaari.

Josankinayeetziniri Hebreo-Payeeni

Pava jotyaantakeri Itomi iñaaventairi

¹ Pairani, inkoverika Pava iriyotakayeri acharineete ompaityaarika, iri kamantantaneri amerone ñaantsi. Osheki japiipiitakero Pava, tzimatsi jimatakaayetakeriri kamantantaneriite. ² Iro kantacha ovakera iroñaaka, jotyaantakairi Itomi irirori iñaaventairi. Tema iriitake Itomi jovetsikakaake pairani iroka kipatsi, iriitake jashitakaayeta okaratzi jovetsikayetakeri. ³ Iri Itomi ikempitakaantakari iriimi irovaneenkataane, shipakiryaa ikanta. Ari ikempivaitari irirori tsika ikanta Ashitariri. Tema shintsinkantsi onatzi iñaanetakari, iro kaari onashiyetanta okaratzi jovetsikayetakeri jaka kipatsiki. Aritakeranki jimonkaraapaintziro omatantyaari inkiteshoretakaantai, jiyaatai inkiteki, saikapai irakojanoriki Ashitariri itsipatapaari ipinkathariventantzi. ⁴ Ari opoñaanakari janaakoyetziri imaninkarite Pava, iniroite jiriiperotakaitairi irirori.

Iri Itomi anaakoyetairiri maninkariite

⁵ Tema Pava kantavairi:

Notomi novimi eeroka.

Naakatake pirintana iroñaaka.

Ikantavairi eejatzi:

Naakatake pirintaa.

Eerokatake notomintaa.

Tema Pava tekatsira aparoni maninkari inkanteri kempityaarone iroka.

⁶ Apaata aririka irapiitairo irotyaantairi jaka kipatsiki iponkitzitanakari itomiitari, inkantayeete:

Intharomentaiyaari maaroni imaninkarite Pava.

⁷ Tzimatsi eejatzi iñaaventakoitziri jaka maninkariite, jiroka ikantaitzi:

Iriitake matakairi imaninkarite inkempitakotyaaro tampyeenka.

Iriitake matakairi irotyaantaneete inkempitakotyaarimi paampari.

⁸ Irooma aririka iriñaaventakoteri Itomi irirori, jiroka ikantzi:

Pava, eeroka kantaitaachane pimpinkathariventantai.

Ari pinkempitakotaiyaari pinkathariite otzimimotziri irinchakiire inantari ipinkathariventantzi. Iro kantacha aña eeroka matairone pintampatzikashiretai aririka pimpinkathariventantai.

⁹ Eeroka kovirori kameethari, irooma kaariperori ovana ovatsimaimi.

Irootake isaipatziiototantaamiri Pava, pimpinkatharitantaiyaari. Iriitake pivavane matakemirori.

Isaitantaamiro yeenkantsi ari pikimoshiretai temi panaakoyetairi pikaratapiintavetari.

¹⁰ Jiroka pashine iñaaventakoyeetziri Itomi, ikantaitake:

Pinkathari, ovakera etantanakari pairani eerokatake ovetsikakero kipatsi.

Eerokatake ovetsikajaantakero inkite.

¹¹ Iroka okaratzi povetsikakeri, aritake aperotaiya apaata, irooma eeroka ari pinkantaitaateeni.

Ari onkempitakoyetaiyaaro okaratzi povetsikane aparoni paisatomairi kithaarentsi.

12 Tema aririka ompaisatomaitake piithaare, pankoviimaitziro, pame-nai pashine ovakerari pinkithaataiyaari.

Arira pinkempitagairori apaata eeroka povetsikane kipatsi ipoña inkite. Irooma eeroka ari pinkantaitatyeeni eero pipashinevaitai.

Eero paperotaatsi.

13 Iñaaventakoyeetakeri eejatzi, ikantaitzi:

Pisaikapai nakojanoriki, ampinkathariventante, irojatzi apaata no-vasankitaantakyaariri kisaneentayetakemiri, aripaite paatzikan-taiyaari piitzi.

Tema tekatsi maninkari inkempitakaanteri Pava inkanteri iroka.

14 Tema maaroni maninkariite, intaani jotyaantayeetziri irirori irampitakoyetairi atziriite intzime avisakoshireyetaatsine.

2

Iniroite ovavisaakoshiretaantsi

1 Ontzimatye ankempisantero okaratzi jiyotaayetakairi, onkantya eero ovashaantantaro. 2 Te aritzi anashitakaayetaiyaaro otzimi jotyaantantaitakariri pairani maninkariite inkamantantero. Tema maaroni kaari ovayempitayaarone inkempisantairo, jovasankitaayeetakeri ipiyathataro. 3 Aakara irimaperoyeete irovanakitagaite, eerorika ovayempitayaarone iñaaventakoyeetziri iniroite avisaakoshiretaantsi, otzimi jetapaintari Avinkatharite Jesús iñaaventapaintziro. Tema irootake ikamantayetairi aakaite ikaratzi kemayetajaantakerori. 4 Iriitajaantake Pava iyotakaayetakairori omaperotatya okaratzi ikamantayeetakairi, tema jimatakaantakero itasonkaventantayeetzi, joñaakakaantakero kaari iñeetapiintzi, Tasorentsinkantsi antakaantakero iroka, ari omatajaantakari ikoviri Pava.

Itzimi matakeroi jovavisaakoshiretantzi

5 Tera iri maninkariite irimatakayeri Pava impinkathariventairo tsika asaikayetai apaata, otzimi noñaaventakemiri. 6 Añaajaantake atziriite iri-natye intzime matairone. Tema ikantaitakeranki:

¿Iriiperoma atziriite pipampithashiretakotantariri?

¿Opaitama pikovantari pineshinonkayetairi?

7 Aña kapichera jiñiuro iroñaaka atziriite te iranaakotante, iri maninkari-ite anaakoneentakeri.

Iro kantacha, irootaatsi pamathaitairi inkene iñaapinkatharentsitai, otz-imimotairi irovaneenkaro.

Iri anaakoyetairone maaroni povetsikane.

8 Pinkempitakagaiyaari ikantaranki aatzikiriri iisaneentane, iromper-ayetaiyaari maaroni.

Arira inkantakayetaiyaari Pava atziriite, tema tekatsi aparoni kaari anaakotantaatsine. Iro kantacha, tekera iriñaayetero

iroñaaka atziriite iroka. 9 Iro kantacha, tzimatsi aparoni atziri jotyaantaitakeri, irijatzi ñaapaintzirori kapicheeni te iranaakotante, aña iri anaakotakeriri maninkariite. Iriitakera noñaaventzi Jesús.

Tema iriitake ñaakero ikemaantsitaka irojatzi ikamantakari, ipoña jamathaitaitakeri ari okanta jiñaapinkathayeetantaariri, otzimimotairi irovaneenkaro. Irootakera ikamimentantakairi maaroni, tema iniroite ineshinonkayetai Pava.

¹⁰ Ovana otampatzikatatai ke tsika ikenakaakero Pava ishinetak-eri Jesús inkemaantsivaitya, ari jothotyaakaakeriri onkarate iranteri. Tema Irika, itzimi ashiyetariri maaroni, itzimi kantakaantziri itzi-mayetantari maaroni, irijatzitajaantake kemaantsitakoventaari inkene irovavisaakoshireyetairi, ari onkanya intsipatantaiyaariri maaroni it-omiitari janta irovaneenkaroki. ¹¹ Jiroka okantakotajaanta, ikem-pitakaantai Jesús irirentzi, tema ari akaratziri irintari Pava. Jir-intari irirori itasorentsishiretakaantzi, irintari eejatzi aakaite ita-sorentsishiretakaayetaira Jesús. ¹² Iro ikantantakari pairani:

Noñaaventakotaimi eeroka isaikayetzi nirentziyetaari,

Tsikaarika japatotapiintayeta, ari nontharomentaimi nompantha-gaiyeni.

¹³ Ikantake eejatzi:

Naventaane novairi Pava.

Ipoña eejatzi ikantzi:

Jirika Naaka, notsipayetaari itomiite Pava ikaratzi ikempoyaakaayetaa-nari.

¹⁴ Akantajaantayetakara aakaite atziritzi, otzimi avatha, otzimi iraane, ari ikantakari eejatzi Jesús irirori, iro okantantakari ikami. Aripaite joitsinampaakeriri kamaari. Tema otzimimovetatyaari kamaari ishintsinka jimaimanetariri kaamaneriite. ¹⁵ Ari ikenakaakerori Cristo itsiparyaakoventantairi atharovakaayetaro kaamanetaantsi, kempitavaitanakami atziritanakiyeemi kaamanetaantsi iroorikami otzikayetanakaimi. ¹⁶ Omaperotatya, tera iri maninkariite impokashitake Cristo irineshinonkayetairi. Aakara ipokashitake, icharineyetaira Abraham-ni. ¹⁷ Irootake jatziritajaantantaari ikempitayetai aaka jirentziyetaira, ari okanta jimonkaraantaarori irirori ikovapiintavetakari irimonkarayeromi pairani omperatasorentsijanori. Ovana ineshinonkatantatai ke irirori, ikyaaryootake imonkaraantakarori, iri kantakaantaarori okanta Pava ipeyakotantaarori akaariperoshirevetaka. ¹⁸ Tema jatziritakera Jesús ikemaantsitakaitakari, ari ineshiretakaavaivee-takari. Irootake imatantarori jineshinonkatai iroñaaka akaratzzi ineshiretakaavaitaitaro kaariperori.

3

Iri Jesús anaakotziriri Moisés

¹ Iyekiite itasorentsishiretakaitane, nonkantaiyemini pikaratzi ikaimashiretaimi Inkitesatzi: Pimpampithashiretakotaiyaari Cristo Jesús, iriitake kempitakariri aparoni otyaantaari, irijatzzi kempitakariri aparoni omperatasorentsijanori. ² Ikantaranki aparoni otyaantaari ikyaaryooventziro okaratzi ikantziriri otyaantziriri. Ari ikantakari eejatzi Jesús. Ikempitakotakarori Moisés-ni, ikyaaryooventakeneri isheninkapayeeni jashiyetari Pava, itzimi ipaiyeetakeri “Inampivanko Pava.” ³ Iro kantacha Jesús iriira matzirori jiriiperotzi janaakotziriri Moisés-ni, tema iriitake ovetsikakeriri pairani. Iroovaitake ikantayeetapiintzi: “Piñaapinkathatero nopanko.” Tema kaarira pankotsi inkantakoperoyeete iriñaapinkathaitero, año iri iñaapinkathatzi ashitarori

ipanko. Tema itzimira ovetsikirori pankotsi iriira iriiperotatsiri.*

⁴ Tema iri ashitarori pankotsika itzimi ovetsikakerori, iroovaitake ikempitaakero pairani Pava jovetsikantayetakarori maaroni.

⁵ Ikantaitake:

Moisés kyaaryooventakeriri isheninkapayeeni ipaiyeetziri “Inampivanko Pava.”

Iro kantacha ikempitakomatsitakarori irirori aparori omperataari, iñaaventayetairo onkarate avisatsineri. ⁶ Iriroma Cristo, iriitajaantake tomintariri ashitarori pankotsi, iriitake jevatairi ikaratzi ikempitakaantaitaari pankotsi. Aritakera ankaratairi aakaite irikaite ipaiyeetakeri “Inampivanko Pava” aririka ankyaryooventairi, kisorika ovanairi irojatzji ovekaraantapaakyaarone kitaite.

Imakoryaamento jashiyetaari Pava

⁷ Jiroka ikantakeri Tasorensinkantsi:

Pinkemairi iroñaaka Pava iñaavaitzi, ikantzi:

⁸ Eero pikisoshirevaitzi.

Pikempitarikari pithokashitakanari pairani jiñaantayeetakana tsika te inampiitaro.

⁹ Arira ikovakaavetakana pivaisatziite novasankitaayeterimi, iñaantashiretakana naaka,

Okantavetaka iñaavetaiyakaro noneshinonkataiyakerini okaratzi 40 osarentsi.

¹⁰ Irootake nokisantanakari,

Nokantake: Ari ikantapiintatya itzipinashirevaita,

Te iraniitantapiintaiyaaro nokovakairiri.

¹¹ Noyatsimanekiini nokantanake:

Eerora nareetakaayetaari nomakoryaamentoki.

¹² Iyekiite, ñaa povashaantzirikari Pava, Kañaanetsiri. Eero pikaariperoshirevaitzi, eero pithainkashirevaitzi. ¹³ Iro aritatsi pominthashiretavakaapiintya poshireyetaiya. Petataiyaaroota iroñaaka onkantya eero jamataviitantami pantayetairo kaariperori, irojatzji piñaantyaarori pinkisoshirevaite. ¹⁴ Aririka oisokerotziitanaiyaari Cristo, irojatzji overaantapaakyaarone kitaite, aritake añeero amatero intsipaminthayetai.

¹⁵ Irootake ikantantaitari:

Pinkemairi iroñaaka iñaavaitzi Pava, ikantzi:

Eero pikisoshirevaitzi.

Pikempitarikari pithokashitakanari pairani.

¹⁶ ¿Itzimikama matakakerori ipithokashitakarori, ikemataavetakaro iñaane Pava? ¿Kaarima irikaite ijevatakeri Moisés-ni ipoñaakaakari Egipto-ki?

¹⁷ ¿Itzimikama ikisapiintayetakeri Pava okaratzi 40 osarentsi? ¿Kaarima antapiintakerori kaariperori, itzimi aperotainchari janta tsika te inampiitaro? ¹⁸ ¿Itzimikama iñaaventaitake inkantaitake:

Eerora nareetakaayetaari nomakoryaamentoki?

¿Kaarima ikantayeetake piyathariite? ¹⁹ Ari añiirori kantakaantziirori kaari jareetakaayeeetantaari, tema iro kantakaantakerori te inkempisantaiyeni.

* **3:3** Iriira Moisés kempitarori pankotsi, tema irijatzi isheninkamirinkaite judío-payeeni ipaitayeeetziri “Inampivanko Pava.”

4

¹ Eenirora otzimi ishineta yetakairi aakaite kempivaitakarori irareetakaayetaimi imakoryaamentoki. Irootake piñaapinkathatantaiyaariri, otzimikari ompaitya otzikaavakemiri, iro eero pareetantaa.* ² Tema akemayetairo aakaite Kameethari Ñaantsi, ari akempiyetaari ikantara avaisatziite pairani. Iro kantapainchari irikaite, te iranintaamaityaaro ikemakoyevetavakari, tema te iraventaashiretanakyaaro ikemayeve-takari. ³ Irooma aakaite aventaayetakari, aritake irareetakaayetai imakoryaamentoki. Jiroka iñaaventakero imakoryaamento, ikantake:

Noyatsimanekiini nokantanake:

Eerora nareetakaayetaari nomakoryaamentoki.

Aña ithonkatakero pairani Pava irantavaitane ovakera jovetsikan-takarori kipatsi. ⁴ Tema tzimatsi tsika oñaaventakota 7-tapaintsiri kitaite, ikantaitzi:

Iroka 7-tapaintsiri kitaite, ari ikaratapaakero irantavaire Pava, imako-ryaake.

⁵ Iroka makoryaantsi irojatzi iñaaventakoitziri, ikantaitzi:

Eerora nareetakaayetaari nomakoryaamentoki.

⁶ Ari okantari. Irootake intzimantyaari tsika inkarate makoryaashireyetaatsine. Iriroma pashineete etayetakarori, te irareetayetya, tema te inkempisante ikinkithaveetaniri Kameethari Ñaantsi. ⁷ Okanta avisanake pairani osheki osarentsi, japiitairo Pava iñaaventai pashine imakoryaamento, ipaitairo “iroñaaka.” Irootakera josankinatakotairi David-ni, ikantakeranki:

Pinkemairi “iroñaaka” Pava iñaavaizti, ikantzi:

Eero pikisoshirevaitzi.

⁸ Aririkami irimatakeromi Josué imakoryaaperotakaayetairimi pairani avaisatziite, eerotya japiitairimi Pava iñaaventaimi pashine imakoryaa-mento. ⁹ Arira ayotziri eenirotatsi oshiyakaaventachari imakoryaa-mentoperotaiyaari jashiyetaari Pava. ¹⁰ Iroora joshiyakaaventakeri pairani Pava jimakoryaaventakero irantavaitane ithonkakero. Tema ari inkempiyetaiyaari makoryaashireyetaatsine ari onthonkaiyaari irantavaitane.

¹¹ Ontzimatyeeera ankyaaryoventairo areetantaiyaari amako-ryaashireyetai, akempiyetaarikari piyathayetainchari pairani.

¹² Tema iñaane Pava, ovañaantane onatzi, shintsinaane okanta. Okempitakara aparoni osataamentotsite thoyempiperotatsiri apimitzikarateki, te oshenkaakanta ontoshenotonkiyetante irojatzi inthomoi iipathantsiki. Iroora maperotzirori iñaane Pava kempitavaitaka ontoshiretayeemi, irootake iyotakaanterone impampithashireyetyaari, inkovashireyeteri eejatzi. ¹³ Tema ikarlatzi jovetsikayetakeri Pava tekatsira aparoni materone iromanapithatyaari

* 4:1 Iroka imakoryaamento, tzimayetatsi oshiyakaaventachari jaka. Tema pairani, jimakoryaaventakerora, Pava jovetsikakeri kipatsi, ikempitakaantakero “imakoryaamento” iroka 7-tapaintsiri kitaite jimakoryaantakari. Ikanta osamanitakeranki, ishitovayetzi Judío-payeeni janta Egipto-ki, 40 osarentsi ikenavaiyetake, irojatzi jareetantakari kipatsiki otzimi ishinetakeneri Pava. Irojatzi iroka kipatsi ipaiyeetakeri “imakoryaamento.” Jirokara oshiyakaaventachari iroñaaka kempitarori “Imakoryaamento” kempisantzinkariite, tema tzimatsi kantatsiri: “Iro inkite imakoryaamento kempisantzinkariite.” Tzimatsi pashine kantatsiri: “Iro ‘imakoryaamento’ iroka aventaashiretaneri irovvisaakoshiretante Pava, tema te onkovajaantya iriñaashintsivaitya onkantya iravisakoshiretantaiyaari.”

eero iñaantaari. Aña Pava ari iriyotakotairo maaroni antayetakeri, iriitakera amenakoyetairone.

Iri Jesús anaakotziri omperatasorentsijanori

¹⁴ Irika Jesús, Itomi Pava, iriitake anaaperotakerori inkite. Iriitake ankempitakaantya omperatasorentsijanori. Irootake oisokerotantyaariri aventaashiretaari ikemayeetai akantake: “Nokempisantairi Jesús.” ¹⁵ Tema Jesús ikempitaarira omperatasorentsijanori, irootake jineshinonkayetantairi ontzimerika pomerentsitzimoyetaineri. Tema pairani irirori, tzmavetaka ikovashirevetakari, ari ikempitakotakai añaayetziro avishimoyetairi aakaite. Iro kantachari, tera inkaariperotaajatapainte kapicheeni. ¹⁶ Irootake aventaantyaariri añaañaatairi Jesús kempivaitaka aataashiretaatyeeerimi tsika impinkatharitari. Tema aritake ineshinonkayetai, ari inkaminthaayetai aririka ankovityaashirevaite.

5

¹ Tema Pava ovakeri pairani atziri impairyeeteri omperatasorentsijanori. Iriitake kantakoyetairine atziriite kaariperoshireyetatsiri. Iri pomeyetairone jashitakaitariri Pava. ² Tema atziri jinake irika omperatasorentsitaari, otzimimotziri opaita pomerentsitzimoyetariri. Irootake jiyotantarori jamatsinkaventari tzipinashirevaiyetachari atziriite ikaratzi pokashitziriri, masontzishireyetatsiri eejatzi. ³ Jimatzitaro irirori ipomeventa okaratzi jashitakaariri Pava inkene impeyakoteneri ikaariperoshirevaitzi, jantziro ikempitapiintziniri atziriite. ⁴ Tekatsimaita omperatasorentsitaari pairyaashitachane apaniro, aña Pava ovayetziriri, ikempitaakeri jovakeri pairani Aarón-ni.

⁵ Ari ikantakari eejatzi Cristo, te iri pairyaashitachane apaniro ikempitakotaari omperatasorentsitaari onantari intharomentaventaityaari. Aña Ashitariri matakakeri, ikantziri:

Notomi novimi eeroka,
Naakatake pirintanaa iroñaaka.

⁶ Ipoña ikantake eejatzi:

Eeroka kantaitaachane pomperatasorentsitaarite,
Ari pinkempityaari ikantaranki Melquisedec.

⁷ Tema pairani jatziritapaintzi Cristo, jiraaneentaka jiñaañaatakeri Pava, ikaikaimatake shintsii jamaniri. Aña Pava, otzimimotziri ishintsinka, ari onkantakemi irovavisaakoteri eero jovamaantayeetari. Tema Cristo ñaapinkathatasorentsitaneri jinake, ikempisantakeri Pava ikovakotakeriri.* ⁸ Okantavetaka Cristo iriivetaka Itomi Pava, ikemaantsitapainta, tema ari jiñaakero tsika okanta ikempisantaitzi. ⁹ Ikanta jimonkaratakaayeetakeri iranteri, arira omatakari jovavisaakoshiretairi inkarate kempisantairine, ari inkantaitatyeero iravisakotai. ¹⁰ Ari okantakari, Pava omperatasorentsitaakariri, ari okempitakaro tsika okanta jomperatasorentsitaakari pairani Melquisedec.

Ikamantantaitziro aririka ovashaantero aventaashiretari

* **5:7** Jiroka ikantakeri Jesús, jiñaañaatakeri Pava, ikantzi: “Ashitanari, pishinetanarika, pintsi-paryaaakoyentena onkarate nonkemaantsityaari. Iro kantacha eerora pimatanaro okaratzi nokovavetakari naaka, iro pimate okaratzi pikovakaakenari eeroka.” Jirokara ikenakaakero Pava ikempisantakeri Jesús ikovakotakeriri, jamavetakaakeri ikemaantsiyetakari, ishinetakeri inkamimotante jovañagairi eejatzi.

¹¹ Tzimatsi osheki nokovavetari niyotaimiri tsika ikantakota irika. Iro kantacha ovana opomerentsita nomatemiro, tema kisoshire pikantayetaka, osamani onkanya pinkemathatantyaarori. ¹² Tema ari osamanitakera, noñaajaantakemi eerokatake iyotaantayetanaasinemi. Iro kantacha eeniro okova intzime impaitya iyotaayetemine eerokaite, irojatzi irapiitayetaimi etayetarori jiyotaantaitziro iñaane Pava. Okempivaitakaro tsika ikantaitziri aparoni ithotaayetziri, tekera onkante impayeeteri tatsinaari ovanarontsi. ¹³ Ari pikantari eerokaite, iriivaiyetake eenchaaniki ithotaayetziri, tema tekera piñaantapiintayeyaaroota otzimi kameethashiretakaantatsiri. ¹⁴ Iriima itzimi ovayetakarori tatsinaari ovaritentsi, iriivaiyetake ikaratzi ñaantapiintayetakarori, te opomerentsitzimotari iriyotero otzimi kameethatatsiri, otzimi kaariperotatsiri.

6

¹ Ontzimatyé niyaatakaanakero niyotaaperotemiro pashine tsika ikantakota Cristo. Tera arite napiipiitemiro okaratzi piyotziyetakari eerokaite, okempitaya okantakota iroka: Jovashaantayeetairo kaariperori kaamaneshiretakaantatsiri. Javentaashireyeetanaari Pava. ² Jiyotaayeetakemiro eejatzi oviinkaataantsi, eejatzi otzimikapatziitotaantsi, eejatzi irañaakaayeetairi kamayetatsiri, impoña irovasankitaayeetairi kaariperoshireri. ³ Irootakera aatakaantyaarori pashinetatsiri, inkamintha iri kovatsine Pava. ⁴ Onkamintha eero amenaashivaita pikemathayevetavakari, itasonkaventayeveetakami, inampishirevetantakami Tasorentsinkantsi, ⁵ piñaayeveetakaro okameethatzimotzimi iñaane Pava, piñaayeveetakaro eejatzi ishintsinka onkarate irooñaarontayetairi apaata. ⁶ Tema ikaratzi ñaayeveetakarori iroka, ipoña jovashaantairo, eerora imataajatairo impiyashiretai irookaventantaiyaarori iyaariperonka. Kempivaitakami iriyyetakemi apiitaironemi impaikakotakaantairimi Itomi Pava, kempitavaitaka iriimi thainkimavaitairinemi eejatzi ipiyotaiyani atziriite. ⁷ Okantaranki aparoni ovaantsi irenkapathatziri inkane, aririka impankiitantyaaro, iroorika shookayetaintsineri pankirentsi pinarontsitachari, iriira Pava tasonkaventakeriri pankitakerori. ⁸ Irooma iro iyoshiitachane oshookake kitochee, ipoña tovarishi, tekatsira apantyaarone, katsimashire inkantya pankitakerori, intaayeetairo apaata.

⁹ Irooma eerokaite, netakoyetané, niyotajaantzi eerora pikempitakotaro noshiyakaaventakeri, tema niyotaiyini naaka pantanairo kameethari ovakera jovavisaakoshireyetaimi. ¹⁰ Tema Pava tampatzikashire inatzi, eero ipeyakotaimiro pantayetakeri eerokaite, petakoyetanaari ikaratzi pairyaayetairiri Irirori, eekerora piyaatakaatziiro petakoyetari. ¹¹ Irootakera nokovakoyetaimiri, ari pinkantapiintatyeyea poñaakantairo pinkyaaryooshireyetai, irojatzi omonkarayetantaiyaari okaratzi poyaakoshiretaiyarini. ¹² Iro eero piperashiretante eerokaite, aña iro aritatsi pinkempitakoyetyaari ikaratzi jatakairori ikempisantanai, ikaratzi kamaitanaarori. Tema iriitake aayetairone ishinetaantaitakeri.

¹³ Tema pairani ovakera Pava ishinetaakeneri Abraham-ni, tekatsira aparoni anaakoterine Pava intzime impairyakero ivairo, iri iyoterone

eejatzí omaperotatya irimonkaravainete. Aña iri pairyaachari apaniro ivairoki Pava,¹⁴ ikantakeri Abraham: Omapero nontasonkaventemi Naaka, Omapero noshekyeemiri Naaka pincharinentyaari.

¹⁵ Tera irathavaavainetatyeyya Abraham-ni, amatsinka joyaaventaka, jñaakero ishinetaikeneriri. ¹⁶ Tema aririka inkovapiinte atziríite iriyote omaperorika omatya ishinetaantziri, ipairyiuro ivairo aparóni itzimi anaakotziriri, ari iriyoyeete omapero irimonkaravainete. ¹⁷ Ari okempivaivetakaro okaratzi jantakeri Pava, ipairyaaaka irirori omatantyaari ishinetaantakeri. Tekatsi kanterone impashinetakairo okaratzi ipampithashiretakari iranteri. ¹⁸ Ari okanta otzimantanakari apite kaari ikantayeetai impashinetakaayeetairo. Iro omatantari ayotai te ithaiyaneta Pava, irootake poshenkashireperotairi aakaite aventaashireyetaari Irirori, ayotzi ari omonkarataiya oyaakoneentari.* ¹⁹ Iro oyaakoneentanka joshiyakaaventaitziri jaka okempitaro aparóni tenari ayeentaatziirori iniroite pitotsi eero amaata. Ari okempitari oyaakoneentanka, ayeentaperoshire ovayetai. Irootake kantakaarori ontampitakotantyaariri itzimi kyaatsiri janta tsika jotantaitantaro tontamaitatsiri.† ²⁰ Ari añaamampyaarori aakaite kantatsi ankyaayetai janta kempitakarori iroka, aririka oyaampoiritanairi Jesús itzimi joshiyakaaventaitakeri kyagaintsiri janta. Tema iri Jesús joshiyakaaventake pairani Melquisedec. Iriitake Jesús omperatasorentsijanori iroñaaka, ari inkantaitaatyeni irirori.

7

Iromperatasorentsinka Melquisedec

¹ Tema Melquisedec, iri pinkathariventantantsi Salem-ki, iromperatasorentsite inake Jenokisatzi Pava. Iriitake aavairiranki ipiyaaro Abraham-ni japerotakeri pashine pinkathariite jovayiritari, itasonkaventavairi.* ² Irijatzi ipakeranki Abraham-ni ovaakaronsi okaratzi jaapithatantakeri jovayirita. Tema Melquisedec, tzimatsi oshiyakaaventachari ivairo. Jiroka etarori oshiyakaaventa: “Pinkathari kameethashireri.” Jiroka apitetaintsiri oshiyakaaventa ivairo ipinkathariventantzi Salem-ki: “Pinkathari saikakaantatsiri kameetha.”† ³ Te iriyoyeetero ivairo ashitariri, te iriyoyeete eejatzí itzimi icharineyetanakari. Kempitavaitaka te ontzimemi tsika ipoñaantanakari, tsika ithonkaka eejatzí, ikempitakotakari Itomi Pava, ari ikantaitatziuro irirori jomperatasorentsitaaritzí.

⁴ Ari añiirori iriiperori inake Melquisedec. Tema Abraham-ni, itzimi acharineyetanakari aakaite, iri ipake pairani okaratzi jaapithatziriri

* **6:18** Tema tzimatsi apite kantakotachari jaka kaari inkantayeete impashinetakaayeetairo. Jiroka etarori: “Pava te ithaiyaneta, aritake omonkarataakya okaratzi ishinetaantakeri.” Jiroka apitetanantsiri: “Tekatsi pashinetakagairone ipairyaaaka apaniro ivairoki Pava, tema tekatsi anaakoterine irirori.” † **6:19** Iro iñaaventakoyeetzi tontamaitatsiri jotantayeentarori tasorentsipanko, iro ipaitayeetzi tasorentsisaante onatzi janta. Intaani inkye omperatasorentsitaneri, tera irakoventyaaro inkyaapiinte. Iro ikantayeetzi “ari janta joñaakanta Pava.” Irootakera oshiyakaaventarori inkite tsika janta añeeri Pava apaata. * **7:1** Iroka vairontsi “Salem” irootake ipaitaitziri nampitsi Jerusalén pairani tekera inampitaro Judío-payeeni janta. † **7:2** Jiroka kantakotachari ipakeriri Abraham-ni pairani Melquisedec. Aririka irapithatante jovayirita Abraham-ni onkarate 10, aparóni irashitakaakyaari Melquisedec. Ari ikantakerori maaroni jaapithatantakeri, ontzimerika 10, aparóni irashitakaakyaari Melquisedec.

pinkathariite jovayiritakari. ⁵ Iroora kempitakarori okaratzi jantapi-intayetakeri pairani Leví-mirinkaite. Ipayeetziri aparoni tzimimotziriri isheninka ontzimerika 10, tema iro oshinetaantziri Ikantakaantaitane irantayeteri omperatasorentsitaari. Iro jametaiyarini, tema irimirinkaite inatzi icharineyeteri Abraham-ni. ⁶ Iriiima Melquisedec kaari asheninkata a-judío-yetzira aaka, kaari ayotaaajtzi ipaita charinetariri. Iro kantacha, Abraham-ni, itzimi ishinetaaperoyeetakeneri pairani, iriitajaantakera pakeri Melquisedec aparoni karatatsiri 10 jaapithatantakeri jovayirita. Ipoña Melquisedec itasonkaventajaanakeri Abraham-ni. ⁷ Omaperotatyta ikantapiintayeetzi: “Itzimirika tasonkaventantatsiri, janayiri itzimi itasonkaventaiziri.” ⁸ Itzimirika ipayeetziri aparoni opaitarika karatatsiri 10 jaka kipatsiki, atziri jinayetzi, kaamaneri. Iriiima Melquisedec, kempivaitakami kañaaneri irinakemi irirori. ⁹ Irojatzji jantakeri Leví-mirinkaite, ikaratzi ipashitapiintayeetaari. Aña kempivaitakami iriitakemi pinakoventantatsinemi, tema irootake jantakeri ivaisatzite Abraham-ni, ¹⁰ etanakaro ipinakoventantake pairani ipashitakariranki Melquisedec jomonthaantavaariri jovayirita. Tema tekeramintha intzimaajate Leví-ni, aritake jantzitakaro Abraham-ni iroka.

¹¹ Pairani, ikaratzi omperatasorentsitaari, icharineete Aarón-ni inatzi, ikantayeetziri “Leví-mirinkaite.” Ari okanta Ikantakaantaitakeri. Iro kantacha irikaite omperatasorentsitaari, te irimatajaantero irovameethashiretante. Arimi irimatakero, eerotyta josankinatakooyeetaimi pashine omperatasorentsitaari kempitaariri Melquisedec, kaari charinetariri Aarón-ni. ¹² Omaperora itzimai pashine omperatasorentsitaari kaari icharineta Aarón. Irootake ovashiñaantaiyaari Ikantakaantaitane, onantyaari intzimai pashine omperatasorentsitaari. ¹³ Tema irika iñaaventaitakeri kempitaariri Melquisedec, kaarira icharineete Leví-ni, pashinemirinkaite inatzi, kaari tzimaajatatsine aparoni isheninka intzime iromperatasorentsitaityaari. ¹⁴ Irika kempitakariri Melquisedec, iriira Avinkatharite Jesucristo, itzimi icharinetakari Judá. Tema pairani irosankinareki Moisés-ni, te oshinetaantsite iromperatasorentsitaarite charinetariri Judá.

¹⁵ Ari okoñaaperotziri ontzimatyte impoke pashine omperatasorentsitaari kempityaarine Melquisedec, ¹⁶ te iromperatasorentsivetya inkempityaari oñaaventziri Ikantakaantaitane itzimi icharinematsitari Leví-ni. Aña iri kempityaarine aparoni tzimatsiri ishintsinka, kaari kaamanetatsine. ¹⁷ Tema iri jiñaaventayeetake, ikantaitzi:

Eeroka kantaitaachane pomperatasorentsitai,

Ari pinkempityaari ikantaranki Melquisedec.

¹⁸ Ari okanta, tema okaratzi Ikantakaantaveetakari, otzimi irovashaantaite, tera omatero ovameethashiretante, eeniro kovityaachari. ¹⁹ Tema tekatsi aparoni ovameethashirete Ikantakaantaitane. Iro kantacha otzimaira pashine impoyaataarori, irootakera matakaayetairone okaakishiretaiyaari Pava, tema iro oyaakoneenteri.

²⁰ Irootakera ishinetaakairi iroka Pava, tema iriitakeranki pairyeencha aparino ivairo iriyoeyetantyaari omapero omonkaratyta. ²¹ Iriroma pashine omperatasorentsitaantsiri, tera impairyaaajatyta Pava jovayetan-takariri irikaite. Aña, iri ipairyaaaventaka pashine, ikantakeri:

Iri Pinkathari pairyaamentakami, te joipithokanetziro iñaane.

Eeroka kantaitaachane pomperatasorentsitai,
Ari pinkempityaari ikantaranki Melquisedec.

²² Ari okanta, iriitakera iroñaaka Jesús iyotakaayeetairori omapero omonkarataiya okaratzi jantzimotavakaitakari, irootake anaakotakerori pashine etavetanakarori pairani jantzimotavakaitakari.

²³ Tema ikaravetaka pairani omperatasorentsivetainchari, osheki tzimaintsiri impoyaayetakariri iriroriite. Tema ikamapiintayetake irikaite, te onkante iriyaatakaairo irantayerimi, aña ontzimatye intzime pashine impoyaatyaarine. ²⁴ Iriima Jesús, kañaaneri jini irirori, iri kantaitaachane iromperatasorentsise. ²⁵ Ari okanta, iriira Jesús ovavisaakoshiretapiintairine okaakishiretaiyaarine Pava, inkantakoven-tapiintairi.

²⁶ Iriitajaantake iroñaaka omperatasorentsitaari akovityaaperove-takari. Jiroka ikantari irirori: Itasorentsishiretzi, ikameethashiretzi, ikiteshiretzi, te isaikimoyetairi kaariperoshireri, janaaperotairo inkite. ²⁷ Irika Jesús te inkempityaari omperatasorentsijanovetainchari pairani. Tema aririka impomeyeteneri atziriite jashitakaayetariri Pava, jetaro irirori ikovakotziri Pava impeyakotavakeri ikaariperoshiretzi. Iriima Jesús jothotyaaakero maaroni, jimonkaratakeroro ishinetakaranki apaniro inkempitakotyaaari ipomeyeetziniriri Pava. ²⁸ Ikaratzi omperatasorentsitakaayetakari Ikantakaantaitane, atziri inayetzi, shipetashireri, ikaamaneyetzi. Iriima Itomijanori Pava pokaintsiri avisakeranki osheki osarentsi, iriira jomperatasorentsitakaakeri Pava ipairyaakaranki ivairoki. Iri monkaratajaantakerori kameethaini, arira onkantaitaayeeni.

8

Iri Jesús kantakoven-tantaatsi ovakeratantaari antzimotavakaantsi

¹ Jiroka iroñaaka otzinkamiperotajaantari ikantayeetakeri: Iriitajaantakera Cristo omperatasorentsiventairi, iri saikaatsiri irakojanoriki Pinkathariperori, itsipataari ipinkathariventantai inkiteki. ² Okempivaitaaro ari irantavaitemi tasorentsithaanteki, iro kantacha, tera ari irantavaimatsite tasorentsithaanteki otzimi jovetsikakeri pairani atziriite, aña inkiteki jantavaitai, tsika otzimi jovetsikakaantairi Pava. ³ Tema ikaratzi omperatasorentsitaantsiri pairani, tzimatsi jashitakaariri Pava, ipometayetziniri. Ari ikempitakari eejatzi Jesucristo, tzimatsi opaita jashitakaariri Pava. ⁴ Iro kantacha, te onkantavetya iromperatasorentsitemi Jesucristo, isaikantavetapaintari kipatsiki, te oshinetakaantero Ikantakaantaitane, tema te isheninkamirinkaitetari Leví-ni. ⁵ Tema irikaite omperatasorentsitaari oshiyakaarontsi inamatsiyetake, aña tzimatsi iñaamampyeetakari tsika onkantaiya kyaaryooperoini janta inkiteki. Irootake ikantayeetakeriri pairani Moisés, tsika inkantya irovetsikero tasorentsithaante, ikantayeetakeri:

Pinkempitakaantero povetsikero, tsika okanta piñaamampyaakaro otzishiki.

⁶ Ari ikantaari Jesús omperatasorentsitaari jinatzzi, janaakotairi jomperatasorentsitaari atziri. Tema Pava jovakeratai pashine antzimotavakaantsi, iri ishinetagaine iroñaaka Cristo ikantakoven-tayetai, irootakera anaakotairori okaratzi ishinetantavetakari pairani,

iro anaakotairori etakarori antzimotavakaantsi. ⁷ Tema tzimatsi kovityeenchari etakarori antzimotavakaantsi kaari imonkarayetake, irootake okovantakari ontzime pashine ovakerari, impoyaataiyaarone. ⁸ Jiroka otzimi kovityeenchari, tema ikantaitakeranki:

Ikantzi Avinkatharite:

Pamenero onkarate avisatsineri apaata,

Ari napiitairo ontzime nantzimotairiri icharinepayeeni Israel-ni, icharinepayeeni Judá-ni.

⁹ Aririka novakeratairo antzimotavakaantsi, eero okempitaaro nantzi-movetakariri ivaisatziite.

Tema pairani nokempitakaantaari nakathataatyeerimi,

Naakami eevatairinemi nomishitovantaariri Egipto-ki.

Tera imonkaraamaitaro iriroriite okaratzi nantzimotavakaiyaari,

Iro opoñaantari novashaantziro nokempoyaaventziri.

Arira ikantake jiñaavaitake Pinkathari.

¹⁰ Japiitakero iñaavaitake eejatzi, ikantzi:

Jiroka ovakerari antzimotavakaantsi iriñeeri apaata Israel-mirinkaite:

Ari niyoshiretakaayetairi kameethari onkarate irantayetairi.

Onkempivaityaaro nosankinashiretaatyeenerimi nokantakaantane,

Naakatake inkempitakaantai Ivavane,

Iriiyetake nashitaiyaari Naaka.

¹¹ Te onkovajaantaiya iriyotaavakaavaitaiya,

Intaani ikantayetairi isheninka: Piyoshireperotairi Avinkatharite.

Tema maaroni iriyoyeetaina.

Ari iriyoyetaina iriiperoriite irojatzi ashinonkaaneriite, maaroni.

¹² Osheki noneshinonkatairi ikaariperoshireyetake,

Ari nompeyakotaineri.

¹³ Tema ipaiyeetakerora “Antzimotavakaantsi ovakerari,” ari jiyotakoyeetzirori iroka etavetakarori, kempivaitake paisatorimi onatzi. Tema okaratzi paisatotaintsiri, jookayeetziro.

9

¹ Okanta iroka etakarori antzimotavakaantsi, iro ikantakaantakeri Pava iriyotayeetantyaari tsika inkantaitya iñaapinkathayeetairi. Ari oñaaventari tasorentsithaante tsika janta iñaapinkathayeetairi. ² Iroka tasorentsithaante, apite okanta jinashiyeetakaro jotantaitziro. Janta antarsaantetzi tsika ikyaapiintaitzi, ari jovayeetakeri ootamentotsi, menkochaaniki, ipoña tasorentsitanta. Ari ipaiyeetzirori “tasorentsisaante.” ³ Irooma inthomointa, tsika ithatashiitakero tontamairi, iryaaninaki okanta. Ari ipaitayeetzirori “tasorentsisaanteperori.” ⁴ Ari osaikiri itaantapiintaitarori kasankainkari, ari osaikiri eejatzi tasorentsinaiki. Iro jovetsikayeetanta poreryaari iroka. Ari ovakotari inthomointa eepiyokiini “maná” jovetsikañakitashiitakero poreryaari. Ari jovayeetziro ikotzi Aarón-ni shookaintsiri pairani, ari osaikitari eejatzi mapikota tsika osankinataka antzimotavakaantsi.* ⁵ Okanta jeñokiini tasorentsinaiki, ari jovayeetake jovetsikaitziri iroshiyakaaro maninkariite, iriitake otsimankantakaro ishivanki otatari tasorentsinaiki. Iro ipaiyeetziri “Ineshinonkamento.” Iro kantacha eero niyaatakaairo noñaaventemiro tsika okantayeta aparopayeeni.

* 9:4 Ikantakoyeetziri jaka poreryaari, iriitakera oro.

⁶ Aritake jovetsikayeetakero maaroni iroka. Osheki jantapiintak-
eri omperatasorentsitaari janta antaroki tasorentsisaante, ari jan-
tayetzirori inkene iriñaapinkathatasorentsite. ⁷ Irooma iyaaperotanake
inthomointa tasorentsisaanteperoriki, intaani ishinetaitziri inkye om-
peratasorentsijanori. Aparosatzira ikyaapiintzi osarentsiki. Aririka
inkyaake janta, iraanake irira piratsi intsikirisantyaaro ipaitayeetziro
“Ineshinonkamento Pava.” Ari onkanta irineshinonkatantyaariri
Pava, eero jovasankitaaventantari iyaariperoshirenka. Ari ikempi-
taayetziriri eejatzi atziriite kaariperoshireyetatsiri. ⁸ Ari okanta, tz-
imatsi jiyotakaayetairi Tasorentsinkantsi, jiroka okanta: Pairani otz-
imantavetari tasorentsithaante, te onkante inkyaayete atziriite janta
otasorentsisaanteperotzi. ⁹ Jiroka okantakota: Aririka impayeeteri Pava
jashitakaitariri, aririka impomeyeeteneri, tera iro matakaajaanterine
iñaapinkathashiretaiiri Pava inkene intampatzikayetairo ipampithashire-
tari. ¹⁰ Aña intaani intzитайaaro ovaritentsi, jimireyeetari, inkivayetapi-
intaiya eejatzi. Iro ikantakaantaitakeri otzimi koñaayetsiri irantay-
eetero, irootake irantayeete irojatziri irovakeratakaantaiyaarori Pava
antzimotavakaantsi.

¹¹ Ari mataka ikoñaatai Cristo, iriitake kempitaariri iroñaaka omper-
atasorentsitaari. Iro kantacha, tera inkyaajate tasorentsisaanteper-
oriki otzimi jovetsikayetakeri atziriite, aña jimatakero inkyaake irirori
inkiteki tsika intaani añaamampyaayetakaro iroñaaka, otzimi anaakoper-
otantatsiri. ¹² Tema Cristo te inkempityaari omperatasorentsitaari atzir-
itatsiri itzimi kyaamatsitapiintatsiri tasorentsisaanteperoriki iraanake
iriraane piratsi. Aña iriitajaantake shinetaincha irovamagaiteiri irisako-
tapaintero iriraane, inkene iriñaayetairo maaroni ari inkantaitaaty-
eeni iravisakoshireyetai.† ¹³ Oshiyakaaventziro aririka ookimotyaari
Pava iriraane piratsi, eejatzi isamampote, kempivaitaka iro kite-
vathatakairine atziri itzimi antakerori ipinkayeetziri. ¹⁴ Irooma
iriraane Cristo, iro maperotakerori okantakaakaro pikiteshoretanta-
yetaari. Tema ikempitara irirori tekatsi ompaitya inkenakaashityaari,
irijatzita shinetainchari irovaiteri, ikantakaakari Tasorentsinkantsi.
Iriitake oshepithataimirori kaariperori pipampithashiretane, tema
pantayetakero kaamanetakaantatsiri. Aña ontzimatyete pantayetairo
okaratzi ikovakaimiri Pava, Kañaaneri.

¹⁵ Iriitakera Cristo itzimi jotyaaantakeri Pava inkantakoventairi atziri-
ite, ari okanta jovakeratakaantaarori antzimotavakaantsi. Tema okan-
takota ovakerori antzimotavakaantsi, ontzimatyete inkame aparoni,
iro iravisakotantaiyaari piyathakarori paisatori antzimotavakaantsi.
Ari iriifeetairo ishineyetakairo pairani ankañaanetai. Iroka antzimo-
tavakaantsi, iroovaitake aparoni osankinarentsi tsika oñaaventayeta
okaratzi jashiyetari, oñaaventayetziri eejatzi intzime ashiyetaiyaarone
aririka inkamaminthatake ashitaaniri. ¹⁶ Iro kaari jiyoperoyeetanta
intzime aayeterone okaratzi jashitakaayeetantari, intaani jiyoyeetzi
aririka inkamake ashitaaniri. ¹⁷ Eenirora jañi ashitaaniri, eero ipitaitari
itzimi ishinetaitakeri irashitaiyaaro. Intaani impayeetairi aririka
inkamake. ¹⁸ Ari okempitari, jetajaantayeetantakarori paisatori
antzimotavakaantsi, tzimatsi ipaita kamaintsiri, iriraanera jetantay-
eetanakari. ¹⁹ Tema pairani ithonkakero Moisés iñaanatakeneri atziri-

† 9:12 Jiñaaventaitziri jaka ikantaitzi piratsi, iri iñaaventayeetzi cabra-payeeni ipoña vaca.

ite Ikantakaantane, jaake iriraane piratsi, itentaakero jiña, jaake inchashiteva, jankoviitake kityonkamaitatsiri, itsikirisantakaro osankinatainchari, ari ikempitaakeriri eejatzi atziriite. †²⁰ Ikantakeri:

Iroka iraañsi iro ooñaarontaperoterone antzimotavakaiyaari, irootake ikantakaantakeri Pava.

²¹ Itsikirisantakaro eejatzi iraañsi janta tasorentsithaanteki, ari ikempitaakerori okaratzi saikatsiri inthomointa. ²² Ari okanta, tema kempivaitaka aririkami intsikirisantaityaaro iriraane piratsi, imonkaratanairo Ikantakaantaitziri, kempivaitaka iroomi oitevathatantatsine. Tema eerorika otzimi iraañsi, eero ipeyakotantairo Pava kaariperori.

Iri Cristo matakeroi jovavisaakoshiretantzi

²³ Irootake ikamimentantari piratsi ipomeyeetziniri Pava kempivaitaka inkitevathatakaantatyeeemi. Irootake kempitakarori okaratzi avisaintsiri inkiteki, jotyaantakeri Pava inkamimentante Cristo, inkiteshiretakaantayetairi. Iro anaakotakerori ikamimentantzi piratsi. ²⁴ Tema te inkye Cristo tasorentsisaanteperoriki irovetsikamatsitane atziriite. Aña irootataike oshiyakaaventacha inkiteki tsika ikenai Cristo, inkantakoventayetai isaikira Pava.

²⁵ Tema te japiipiitapaintziro Cristo ikamimotantzi. Ari opashinetziri jantziri omperatasorentsitaari itzimi kyaavetapiintachari aparosatzi osarentsiki tasorentsisaanteperoriki. Te iri ashitaajatyaaarone iriraa isakotayeetziri. ²⁶ Arimi iroshiyamatsityaarimi Cristo ikaratzi omperatasorentsitaari, osheki irapiiiteromi inkamimentante. Arimi iretanakyaaro inkemaantsiventantyaami ovakera ovetsikantakari kipatsi. Aña aparosatzi ikamimentantapaintzi. Ari ikantaitanaatziro joitsinampaakero kaariperori. ²⁷ Iroovaitake ikantaitziri: “Maaroni atziri aparosatzi okanta ikami, impoña Pava amenakotairone ishire.”

²⁸ Iro jantakeri Cristo, aparosatzi ikamake ikemaantsiventakotari osheki kaariperoshireri. Iro kantacha eejatzi inkoñaatapai apaata irirori, eero va ikemaantsitakaitavaari, aña irovavisaakotairi ikaratzi oyaakoneentakeriri.

10

¹ Iroora Ikantakaantaitane oshiyakarori aamparentsi. Tema okantara aparoni aamparentsi te ontzimanete ovatha, intaani jiyotayeetzitzimatsira ipaita ashitaro iraañsi. Ari okantari eejatzi Ikantakaantaitane, iyotaakai tzimatsi apaata kameethataatsine. Ikantakaantaitake ontzimatye impometapiintayetaineri Pava maaroni osarentsiki, iro kantacha tera ovameethaperoshiretziri atziriite antayetakerori. ² Arimi omaperotya ovameethaperoshiretante, ikaratzi antayetakero arimi irovashaantakeromi, tema aritakemi oiteshiretakeri, eero iyaatzimi onkatsitzimoshirevaiterimi jantayetakero kaariperori. ³ Aña te ari onkantya, iro jantapiintakeri avisayetziro osarentsipayeeni, ipometapiintayetziniri Pava, ipampithashiretakotaro iyaariperoshirenka. ⁴ Tema jovamaayetaipiintziri piratsiite ikapathainkatakaitziri, tera omatero ompeyakoperotero iyaariperonka atziri. ⁵ Irooma ipokakeranki Cristo jaka kipatsiki, ikantakeri Pava:

† 9:19 Kantakotachari jaka inchashiteva, irootakera ipaiyeetziri eejatzi “isopo.”

Te pinkovamatsitairo iramayeetaimi piratsi jashitakaayeetamiri, ipomeyeetzimiri.

Aña naakatake potyaantake natzirite, nonkempitakotyaari ipomeyeetzimiri.

⁶ Tera intaani onimotemi ipometayeetzimiri piratsi okantakaantziro iyaariperoshirenka irikaite.

⁷ Nonkante Naaka:

Pavá, nopokake naaka nantairo okaratzi pikovakaakenari eeroka,

Tema aritake josankinatakoyeetakena pairani onkarate nanteri.

⁸ Pinkinkishiretero kantatsiri jaka:

Te pinkovamatsitairo iramayeetaimi piratsi jashitakaayeetamiri, ipomeyeetaimiri. Te onimotemi impomeventemiro iyaariperoshirenka.

Iro kantacha, ¿kaarima ikantakaantaitziri iroka? ⁹ Intsityaa pinkinkishiretero pashine kantatsiri:

Nopokake naaka nantairo okaratzi pikovakaakenari eeroka,

Iroka apiitainchari ikantaitakeri, impoyaataro etanakarori pairani.

¹⁰ Aña ikovake Pava onkempityaaro ivatha Cristo okaratzi ipomeyeetziniriri, ari okanta ikamimentantapaintariri maaroni atzirite. Arira opoña jovameethashireyetai aakaite.

¹¹ Pairani, maaroni omperatasorentsitaari jaminiri Pava jashitakaariri, japiipiitziro kitaiteriki ipometziniri piratsi. Temaita irimatero irovashaantaperotakaanero kaariperori. ¹² Irooma Cristo, aparosatzí ishinetaka irovamaaventaiteiri iyaariperonka atzirite, ipoña isaikai irakojaneriki Pava itsipataari ipinkathariventanzi, ¹³ ari isaiki joyaaventa irojatzí iroitsinampaantaperotaiyaariri, ikempitakaantairi imakoryaakiimento. ¹⁴ Irootakera jantantakarori aparosatzí ikamimentantakero iyaariperonka atzirite, ari ikantaitaatyaaani jovameethashireperoyetairi. ¹⁵ Ari ikempitakari Tasorentsinkantsi jiyotakaakai omaperotatya. Tema iri etakaro josankinatakantaake:

¹⁶ Ikantake jiñaavaitake Pinkathari, ikantzi:

Jiroka ovakerari antzimotavakaantsi iriñeetairi apaata:

Ari niyoshiretakaayetairi kameethari onkarate irantayeeteri

Onkempivaityaaro nosankinashiretaatyeeenerimi nokantakaantane.

¹⁷ Eekero ikantatzí:

Ari nompeyakotaineri ipiyathataka, jantayetakero kaariperori.

¹⁸ Tema aritake ipeyakotantairo Pava ikaariperoshireyeetzi, te ariperotai impomeyeetaineri iroñaaka.

¹⁹ Irootake iyekiite, tema kapathainka ikantaka Jesucristo jova-maantaitakariri, aventaashire antsipashiretaiyaari Pava, onkempivaityaaro ankyaatyeeemi tasorentsisaanteperoriki. ²⁰ Tema jatziritakera Cristo, irootake okantantaari ankyaayetai inkiteki, iro oshiyakaaventachari ankyaatyeeemi ithatayeetakero tontamaitatsiri tasorentsisaanteperoriki. Aakara omapokayetaarori iroka kaari jimayeetzi pairani, irootake kañaanetakaantaatsiri. ²¹ Ikempitaari iroñaaka Cristo iriimi omperatasorentsijanoventaineri akaratzí jashiyetaira Pava. ²² Ari okanta. Kyaaryooperoini ankantaiya antsipashiretaiyaari Pava, mapero ankantya oshiretaiyaari. Kiteshire ikantakaayetai, eero apampithashiretakoyetaaro kaariperori. Aña ankempitakaantya inkivantatyeeeromi jiña kiteshaari. ²³ Kiso ovanakero aventaashiretaari, ikemayeetakai akantake: “Noyaakoneentane inatzí Cristo.” Tema tsika

itzimi shinetakairori, kiso jovakai irirori. ²⁴ Ontzimatye ampampi-thashiretakotairo tsika onkanya aminthashiretakaantyaariri pashine iretakotantya, irantayetairo kameethari. ²⁵ Eero ovashaantziro apatotapiintya, tema tziimayetsi ovashaantayetakerori. Aña ontzimatye aminthashiretakaiyaari akarataiyini. Eekero aatatye antanairo ayotaira aritake impiye Cristo.

Ikamantayeetariri antzirori inintakaanekiini kaariperori

²⁶ Tema aritake ayotairo kyaaryootatsiri, aririka othataanakyaaro ovashaantanakero, impoña aatakaairo antayetero kaariperori, tera impeyakoitairo ayaariperonka. ²⁷ Aña ikamantayeetatye antharovashirete irovasankitayeetai, tema Pava iraperotairi intaayetairi ikaratzi kisaneentakeri. ²⁸ Pairani, intzimerika piyathatakyaarone Ikantakaantane Moisés, te ineshinonkaitari, aña jovamaaheetziri inkaraterika mava kantakoterine. Ari irovamaaheetakeri eejatzi inkarataajaterika apite kantakoterine. ²⁹ ¿Tema omaperota irovasankitaiteri itzimirika manintakerori jantzimotajaantakairi Itomi Pava? Tema okempivaitakero jaatzikashivaitaitaro kaari apantaro, irimanintashivaitakyaaromi ikapathainkatake ikamimentantake. Ari ithainkashiretakerori jantzimotantziri Pava ishinetaavetaniri intasorentsishiretakairi. Ikaviyavaitakeri Tasorentsinkantsi neshinonkataneri. ³⁰ Irooma aakaite ayotziri itzimi kantaintsiri:

Naakatake ovasankitaantatsine,

Naaka piyakuventantachaneri.

Iroora ikantakeri Pinkathari.

Ikantaitzi eejatzi:

Jovasankitaayetzi Pinkathari ikaratzi jashitaari irirori.

³¹ ¡Kempitaitaika iniroitemi intharovashireyeetakemi jiyotayeetai iriita-jaantakemi ovasankitaayetantaatsine Kañaaneri Pava!

³² Pimpampithashiretakoty. Tema eerokayetake pairani kempisantanaintsiri, kempivaitaka pinkitainkatakotaatyeeemi. Ipoña piñaakero ikemaantsitakaayeetakami. ³³ Piñaayetakero eejatzi ikisayeetzimi, jovatsinaayetzi tsika ipiyotayeeta.

Piposhenkayetakari avishimoyetziri okaratzi piñaakeri eeroka.

³⁴ Piposhenkayetakari ikaratzi jashitakoyeetakeri, piñaayetakero eejatzi jaapithayeetakemiro tziimoyetzimiri. Iro kantacha, eekero piyaatatzi piminthashiretanaka, tema piyotaiyini onkarate piñeeri apaata, osheki okameethaperotzi, te othonkaneta. ³⁵ Irootake eero povashaantantaro okaratzi paventaanaari, tema iniroite impinayeetaimi apaata. ³⁶ Amave pinkantya pantayetanaairo ikovakaayetzi Pava, ari onkantya piñaantaiaarori ishinetaakemiri.

³⁷ Tema ikantzi Pava:

Eero ishenkaa irareetantyaari okaakitzimataintsiri,

Eero osamani inkantya.

³⁸ Tampatzikashire irinaatyee aventaashireri, ari iriñeero irañeantaiaaaro.

Irooma aririka impiyashiretai, eerora jinimotakaanaro.

³⁹ Irooma aakaite, te akempitari ikaratzi piyashiretachari, itzimi iraperoyeetairi. Aña oshireyetaara aakaite, ari añeero añeashireyetai.

11

Aventaashirenkantsi

¹ Jiroka okantakota aventaashirenkantsi. Okempitatya aririka inkantashireete: “Aritake omatakya nokovaperotane.” Jiyomampyaaperotajaantake aritake omatakya ikoviri, onkantavetakya tekera iriñeero. ² Iro iraventaashirenka avaisatziite kantakaarori okanta Pava iñaaventantakariri kameethaini. ³ Iro aventaashirenkantsi kantakaarori amatantarori akemathatairo tsika okantajaantaka jovetsikantakarori Pava kipatsi. Intaani jiñaavaitake, matanaka ovetsika. Ari opoñaanakari ovetsikanaka iñaayeetairi iroñaaka kaari koñaataajatatsiri pairani.

⁴ Iro iraventaashirenka Abel kantakaari ipometantakaniri Pava jashitakaariri, anaakotanakero irashi Caín jashitakaavetariri Pava. Iro ookimotakari ipometakeri Abel. Ari ikantake Pava: “Kameethashire inatzi Abel.” Okantavetaka ikamake Abel, eeniro akemakotapi-intziri kempivaitajaantaka irojatziri iriñaavaitemi irirori, tema iro kantakaarori ikempisantake. ⁵ Iro iraventaashirenka Enoc kantakaari jaantaitaariri, te iriñeero inkame. Te iriñeetairi, tema inkiteki jagairi Pava. Pairani eeniro isaiki kipatsiki, ikantakeri Pava: “Eerokara inimotakaaperotakenari.” ⁶ Tema aparoni kaari materone ontzime iraventaashirenka, te onimoteri Pava. Aña aririka inkovayeete iriy-operoitairi Pava, ontzimatyete inkempisantai, omapero tzimatsi Pava. Ontzimatyete inkempisantai ari irimatakaayetairi Pava inkarate kovaperotaatsine iriyotairi. ⁷ Iro iraventaashirenka Noé kantakaari jovetsikantakarori iniroite pitotsi inkene irovavisaakoteri isheninkamirinkaite. Kyaaryoo iñaapinkathatasorentsitanetake irirori. Tema iri Pava kamantakeri onkarate avisatsine, kaari iñeetaajatziri pairani. Iroora opoñaantari jiñeetakero iro apantaperotaroro irovasankitaayeetairi osavisatziite. Arira jovameethashiretakeriri Pava, tema irootake ishinetaayetakeneriri kempisantaneriite.

⁸ Iro iraventaashirenka Abraham kantakaarori ikempisantantakariri Pava ikantakeriranki irishitove inampiki iriyaatero pashine nampitsi otzimi ishinetaakeneriri. Iro jantakeri Abraham, jatake okantavetaka te iriñeero tsika iriyaatenta. ⁹ Iro iraventaashirenka Abraham kantakaarori jimatantakarori jinampitaro pashine kipatsi tsika te itzimapai isheninka irirori. Ari isaikakeri ipankoshetari meshinantsimai. Ari ikempitaakari Isaac, Jacob, tema irijatziri ishinetaayeetakeneri eejatziri. ¹⁰ Iro jimatantakarori Abraham inampitakaro, tema jiyotzi ari inkañaanetai inkiteki. Kempivaitaka iri ñaamampyaakarori aparoni nampitsi otzimajaantzi jovetsikairi Pava, tsika irinampiperotaiyaaro apaata. ¹¹ Aña omatzitaikaro iroori Sara, ovaiyantai okantakaaro aventaashirenka. Aritake antarokonavetaka, karavetapaaka ovaiyantantyaari. Iro kantacha, omatairo ovaiyantai, tema aventaashiretanakari Pava aritake imonkaratakenero ishinetaakenerori. ¹² Ari okanta. Oimera Sara, itzimi ayimavetakari irantarikonanka, jovaiyantakairo iina, irojatziri joshekitantaari icharineyetari, ikempitaari joshekitzi impokiro, ikempitaaro impane oshekitzi janta jiñaathapyaaki. Omapero joshekiperotai, tekatsi materone iriyoyeetai tsika ikaratzi joshekitzi.

¹³ Maaroni irikaite (Abraham, Isaac, Jacob, Sara), ikamakoyetakero iraventaashirenka, te iriñaajatero okaratzi ishinetaayeetakeriri. Intaani jiñaamampyaayetanakaro. Intaina okantaka inkite ikovashiretakeri inampitaiyaaro. Irootake ikantayetantari: “Asaikaminthatashitara kipatsiki, kaari anampi, akempitakovaitakari aparoni kaari tzimatsine isheninkamirinkaite.” ¹⁴ Tema jiñaavaitaitakero kantainchari ñaantsi, ari ayoperotziri omapero ikokovaitzi pashine nampitsi tsika inampiperotajaantaiyaaro kameethaini. ¹⁵ Iroomi iriñaaventayete impiyamatsiyetaimi inampiuteki ipoñaayetakaro pairani, aritya irimatakeromi impiyayetai. ¹⁶ Aña tzimatsi pashine ikovaperotakeri otzimi anaakoperotzirori, jantara inkiteki ikoviro. Irootajaantakera jovetsikakeneriri Pava irashiite irikaite, tema Pava te ipashiventakotari ikantapiintakeri “Novavané.”

¹⁷ Iro iraventaashirenka Abraham kantakaakarori impometantyaanerimi Pava irapintzite itomi Isaac, tema Pava iñaantatyaaro iraventaashirenka Abraham. Iroovetainchami irapintziryeerimi irovaiyantane, ¹⁸ okantavetaka ikantakeri Pava: Iri Isaac piñaantaiyaari intzimai osheki pincharinetyaari.

¹⁹ Tema Abraham javentaashiretakari Pava jiyotzi ari irovañagairi kamatsiri. Irootake Pava joipiyantaaniriri Isaac, tema iri oshiyakaaventakero iriñaayeetai. ²⁰ Iro iraventaashirenka Isaac kantakaarori itasonkaventantakariri Jacob ipoña Esaú, iro oshiyakaaventacha avisayetatsineri apaata. ²¹ Iro iraventaashirenka Jacob kantakaakarori itasonkaventantakariri apiteroite itomi José. Irojatziraventaashirenka Jacob-ni kantakaarori itharomentantakariri Pava ikotziporokitantakariri ikamimatake. ²² Iro iraventaashirenka José kantakaari ikantantanakari ikamimatake, ikantzi: “Aririka irishitovayetai Egipto-ki asheninka itzimi icharineyetai Israel, iramenai tsika inampitaiyaaro.” Ikantake eejatzi: “Ontzimatyeeera iraaheetanairo apaata notonkiporoki.”

²³ Iro iraventaashirenka ashitariri Moisés kantakaari jomanantakariri ireenchaanite ovakera itzimapaake, irojatziraventaashirenka mava kashiri. Tema kameethaini ikantaka eenchaaniki. Ari jiñaakaarori ashitariri Moisés okaratzi ikantakaantakeri pinkathari, irovayeeteri maaroni eenchaaniki inkarate shiramparitatsine. ²⁴ Iro iraventaashirenka Moisés kantakaari kaari ikovanta incharinetyaari pinkathari Faraón, okantavetaka iro oimotantakeri irishinto pinkathari. ²⁵ Aña iro ikovake inkempiyaari atzirite jashitari Pava, ari itsipatakari isheninkapayeeni jovasankitaavaitaitziri, te inkovaaajatero iranintaavaityaaro kapicheeni inevetashiyetari irirori. ²⁶ Tema jiyotake Moisés okovaperota irovinkatharyaaaventaiteri Cristo, iro anayirori ontzimimotairimi irashaakaro Egipto-satzi. Aña iro jiñaamampyaakari impinayeetairiri apaata. ²⁷ Iro iraventaashirenka Moisés kantakaari ishiyantakariri Egipto-ki. Tera iro ishitovantaajatyaaari itharovakaari pinkathari inkisaneenteri, aña ikyaaryoventatziiro onkarate irantakairiri Pava, okempivaitakaro iriñaavorotatyeerimi Pava kaari koñaanetatsine. ²⁸ Iro iraventaashirenka Moisés kantakaarori jimontyeeetantakarori ikantakaantaitakero anankoryaantsi, itsikirisantakaro iraantsi eero jovamaantari maninkari aperotaneri iponkitzitari irovaiyaneete.

²⁹ Iro aventaashirenkantsi kantakaarori jimontyeeetantakarori Inkaare Kityonkaari, janiitaiyakeni okisopathatakera. Irooma

Jimavetapaakaro Egipto-satzi, piinkaiyakeni. ³⁰ Iro aventuraashirenkantsi kantakaarori jimatantakarori jinkijinkitakero Jericó okaratzi 7 kitaite, irojatzi jiñaantayeetakarori oporokathapitake nampitsi. ³¹ Iro aventuraashirenka Rahab kantakaarori aakameethatantakarori ovayiriite amenarontachari, ari okanta te otsipantari piyathariite japeroitakeri. Okantavetaka iroka Rahab mayempiro onavetaka.

³² ¿Nonkinkithatakoterima pashine? Eerora nothotyaaakotziri. Jirika ikaratzi: Gedeón, Barac, Sansón, Jefté, David, Samuel, ipoña kamantantaniite. ³³ Iro iraventaashirenka irikaite kantakaayetaari okanta: Itzimantari oitsinampaayetairiri pinkathariite, pashine tampatzikashireyetaatsiri, pashine ñaayetairori ishinetaitakeneri, pashine jookaveetakari imoronaki kashekari te jatsikiri, ³⁴ pashine jookaveetaka paampariki te itaga, pashine jamathaataitaka irovathaiterimi, pashine ishintsitakaitai, pashine ñaaperotaacha jovayirita, pashine jomishiyayetake ovayiriite poñaachari pashine nampitsi. ³⁵ Tzimatsi tsinane ñaayetairiri osheninkamirinkaite jañaayetai ikamaveta. Iro kantacha tzimatsi pashine kamimayetaintsiri jomposavaitakeri, te irovashaantanakero iraventaashirenka irapakaantaityaari. Aña oyaaneenta ikanta irañaaperoyetai apaata, eero okempitaaro añaavetara iroñaaka. ³⁶ Tzimatsi itzimi ithainkavaitaitziri ipoña ipasavaitaitakeri, pashine joosoyeetakeri ipoña jashitakoyeetakeri. ³⁷ Tzimatsi ipicheetakeri, pashine itankaitakeri, pashine josataayeetakeri. Tzimatsi pashine anii aniivaitatsiri intaani ikithaamatsitakeri meshinantsimai, pashine kovityaaperovaitane ikantaka, pashine osheki ikokovayeetakeri, pashine ikemaantsitakaitakeri.* ³⁸ Pashine ikenavaiyetake tsika te inampiitaro ipoña otzishimashiki, pashine inampiyetakaro omoronaki. Tera aritaajate ankempitakaanteri irikaite osavisatziite. Aña iriitake apantaperotachari.

³⁹ Iro iraventaashirenka irikaite kantakaarori okanta Pava iñaaventantaariri kameethaini, okantaveta tekera iriñaayetairo ishinetaayetakeriri. ⁴⁰ Tema iñaamampyaakaro Pava otzimi anayirori: Ikovakaakairo aakaite antsipayetaiyaari irikaite, inkameethashiretakaayetai maaroni.

12

Kempoya ovanairi Jesús

¹ Irootakera, añaashintsiyantyaari eejatzi aakaite, ankempitakaantero oyiishitantatyeemi, okempivaitakaro eejatzi impiyotatyeyyaami irikaite iramenayetaimi matayetakerori javentaashirenetaka, intzime amatakoyetairi aakaite. Amatantyaarori ashiye shintsiini, ookanairo aithaare amatsinkakairi ashiye. Iro oshiyakaaventachari aithaare aririka ookaventaairo akaariperoshirevaitzi. Ari añeeroni aakoventyaaro ashiyapiintai. ² Ikempitara shiyachari ikamaitaro jameniro tsika irareetya, ari ankempitanaiyaari aakaite, kempoya ovanairi Jesús itzimi etakarori javentaashiretakaayetakai. Iriitake monkaratakairone eejatzi aventuraashiretane. Iriitake ankempitakotaiya, tema jiñaamampyaakaro irirori iranintaiyaari. Irootake jamavetantakarori ipaikakoveetakari,

* **11:37** Ikantakoyeetziri jaka meshinantsimai, iroora imeshina oisha ipoña cabra.

aritzimotakeri ipashiventakaitakari ikamavetapainta. Ari saikai iroñaaka irakojanoriki Pava ipinkathariventantai.

³ Aririka ankinkishiretakoteri Jesús ikanta jamavetakero ikisaneentavaitakeri kaariperoshireri, iro tharomentashiretakaine eejatzi aakaite amavetero, eero okantzimoneentashivaitai. ⁴ Aritake piñaashintsijetakari eerokaite kaariperori, iro kantacha tekera piñero inkapathainkatakaimi. ⁵ Aamaa pipeyaakotaaro ishintsithatantamiro Pava osankinarentsi, ikempitakaantami eerokami itomiite, ikantzimi: ¡Notomí! Eero pimanintziro aririka irovasankitaimi Pivinkatharite.

Eero okantzimoneentavaitami aririka ishintsithatemi.

⁶ Tema iri iretakotajaantane Pinkathari jiñaantakaapiintari,

Maaroni ikempitakaantaari itomi, jovasankitairi.

⁷ Onkarate avishimoyetemiri pinkempitakaantero Avinkatharite ñaantakaashiretamirori. Tema ikempitakaantaami Pava eeroka itomi. ¿Tema jovasankitaapiintziri itomi ikaratzi ashitaaniyetachari?

⁸ Ontzimatye irovasankitaayetai maaroni. Terika piñero eeroka, kempitaka tekera itomiperotami Pava, aña otomi mayempiro pinatzi.

⁹ Okempitara eejatzi, tzimatsi koñaaneri ashitairi ovasankitairi, añaapinkathatziri irirori. ¿Eeroma amaperotzirori añaapinkathatairi Ashitairi kaari koñaaneri, onantyaari añaashireyetai?

¹⁰ Tema ikaratzi ashitairi koñaaneri kapiche jovasankitaayeyetai, tsika okantzimotari irirori. Iriima Pava jovasankitaayetai irirori onkantya inkameethashiretakaitairi, ari onkantake eejatzi intasorentsishiretakai ikempitara irirori. ¹¹ Te onimoshireyetai irovasankitaaminthaitai, aña osheki onkantzimoneentashirevaitai. Iro kantacha apaata, ikaratzi kaari maninterone jovasankitaayetziri, aririka inkameethashireyetai, ari iñero isaikai kameethaini.

Aparatakerori ineshinonka Pava

¹² Irootakera piñaashintsiantyaari pinkempityaari ñaantapiintakarori ishiya, iñaashintsita ishevata ishipetashempavetaka, ari ikempitairori eejatzi ishipetayeretovetaka, iñaashintsita. ¹³ Pinkempitayetaiyaari eerokaite shiyapiintachari tsika okameevokitzi kaari ñaayerone inkithoke ishipetakiitake. Aña ontzimatye intekatsikiite. ¹⁴ Aakameetha pinkantavakaiya, piñaashintsitya pintasorentsishirete.

Tema eerorika pimatayetairo iroka, eerora piñeri Añaapinkathatane. ¹⁵ Paamaventyaari inkarate aparatakerone jineshinonkayetai Pava. Paamaventyaari oitzipinaashiretaneri, joitzipinairikari ikaratzi kempisantayetatsiri. ¹⁶ Paamaventyaari mayempitatsiri.

Paamaventyaari thainkatasorentsitaneri kempityaarine pairani Esaú, ikovajaantzi irovavakya aparosatz, ari ipimantakerori ikashiyakaitariri iriira iponkitzitarora itzimi. ¹⁷ Tema piyotzi eerokaite aritake jimatakero Esaú kantachari, osheki ikovavetaa iriñeromi intasonkaventayeeteri, iniroite jiraakotakaro. Iro kantacha te iriñaamaitaiyaaro tsika inkenakagairo irovashiñaantaiyaarori ikenakaashitakari.

¹⁸ Tema te pikempitari eerokaite aakerori pairani Ikantakaantaitane. Jiyaataniyake irirori otzishiki tsika otzimi koñaanetsiri. Osheki otaantzi, tsireneniki okantaka, ooreenkatake, iniroite otampyaatake. ¹⁹ Ikemakero ityootaitzi. Ikemake eejatzi iniroite iñaavaitaitzi, ari itharovaiyanake,

osheki jamanaiyavetaka eero ikemantaro kantachari. ²⁰ Tema osheki itharovakaitakaro okaratzi ikantakaantayeetakeri, ikantaitzi:

Eero pikenayetzi jaka otzishiki. Te aritaajate pinkenakaayeri kapicheeni pipirayetari janta. Aririka inkenayeetake kapicheeni janta, ontzimatyentsitokayeeteri, ontzimaye irovathaatyeeteri.

²¹ Omaperoitaka okoveenkatziki ikantzi Moisés:

Iniroite notharovake, okavaitakana.

²² Te pikempitari eerokaite ikaratzi ñaakerori, aña eerokaite oshiyakariri ikaratzi jataintsi otzishiki paitachari Sion, saikatsiri nampitsiki Jerusalén-ki. Iroora oshiyakaaventachari piyaayetai inkiteki tsika isaiki Pava Kañaaneri. Tema ari pintsipataiyaari eerokaite ipiyotapaa maninkariite. ²³ Pintsipataiyaari ikaratzi piyotachari janta javentaashiretaari Iponkitzitane Pava, tema iriyyetake osankinatakotainchari irisaikayetai inkiteki. Pintsipataiyaari Pava, intzime amenakoyetairine maaroni. Pintsipataiyaari ishireete kempisantzinkariite itzimi jothotyeeetakeri ikameethashiretakaitairi iroñaaka. ²⁴ Pintsipataiyaari eerokaite Jesús, itzimi poñaakaantanaarori ovakerari antzimotavakaantsi, itzimi kapathainkaintsiri ikamimentayetakai. Tema iroka iriraane Jesús kempivaitakami oñaavaitatyeeemi, anaanakero oñaaventakeri pairani iriraane Abel.*

²⁵ Paamaiya paparatzirikari Pava aririka iriñaanashiretemi. Tema pairani ikaratzi kemavetakariri Pava jiñaavaitzi jaka kipatsiki, jovasankitaakeri jimanintakero okaratzi ikantziriri. Aakara irimaperote irovasankitaayetai, aririka ampiyashiretake akemayevetakari jiñaaneshiretakai inkitesatzi. ²⁶ Pairani aririka iriñaavaite Pava, jontziñaakaaro kipatsi. Irooma iroñaaka, tzimatsi okaratzi ishinetaakairi, ikantzi:

Ari napiitairo nontziñaakairo, tera intaani kipatsi, aña ari omatzitaiya inkite eejatzi.

²⁷ Tzimatsi opaita oshiyakaaventachari ikantziri: “Ari napiitairo.” Iroora oshiyakaaventacha aririka irotekairo okaratzi jovetsikayetakari, iraperotairo irovetsikane kaari enitanetatsine, intaani osaikayetai enitatsiri. ²⁸ Irooma aakaite, impinkathariventayetai janta enitanetapai. Irootake ampaasoonketantyaariri Pava, ñaapinkatha ovairi, antavaitaineri. ²⁹ Tema Pava, iriitake kempitakariri aparoni paampari pometantaneri.

13

Irantanairi kempisantatsiri

¹ Ontzimatyentsitokantakariri Cain irirentzi Abel, ikantake Pava: “Iyekiite.” ² Eero povashaantziro poimaayeri pipankoki areyetchari pinampiki. Tema itzimayetzi antakerori, tekatsi kamanterine, iriira maninkariite joimaake ipankoki. ³ Eero pipeyakotaro paamaventaiyaari pikaratzi pikempisantayetai itzimi jashitakoyeetziri. Pinkempitakaantero aririkami pinkarateri irashitakoyeetemi. Ari pinkempitairiri ikaratzi jovatsinaavaitaitzi, paamaventaiyaari, tema piyotzi eeroka

* **12:24** Pairani itsitokantakariri Cain irirentzi Abel, ikantake Pava: “Kempivaitaka onkaimatyeeemi iriraane Abel ikokovatzi inkisaventayeetyaari.” Ari opoñaari ikantayeetzi kempivaitaka oñaavaitatyeeemi iraantsi. Irooma oñaavaitzi iriraane Cristo, tera inkove inkisaventaityaari, aña okovi ompeyakotantero kaariperori.

tsika okantavaita aririka inkemaantsitakaayetai. ⁴ Pinkinataiyaari pitsipa, eero japitevaitami pashine. Tema jovasankitairi Pava itzimi mayempitatsiri. ⁵ Eero pinevetapiintashitari poshekyeeri kireeki. Onimotemi piñiuro tzmimotajaaantakemiri. Tema iri Pava payetemirone kovityiimotamiri, jiroka ikantake:

Eero nookaventataitzimi.

Eero novapintaimi.

⁶ Irootake aventashiretantaayariri aakaite, ankantayetai:

Iri Novinkatharite kaminthainari.

Tekatsi nontharovakaiya.

¿Tzimatsima inkantaina atziri?

⁷ Pinkinkishiretakoteri jevatakaimiri pikempisantayetai, itzimi ñaaventapiintzimirori iñaane Pava. Pinkinkishiretakoteri

tsika ikantayeta isaiki, opaita jimonkaraayetakeri iriroriite.

Pinkempitakotaiyaari tsika ikantakero javentaashireyetai. ⁸ Irojatzi

ikanta iroñaaka Jesucristo, tsika ikantapainta, ari inkantaitaayeeni irirori.

⁹ Eero pishinetairi iramataviyetemi iyotaantzirori

kaari tampatzikatatsine, kaari ikemapiintaitzi. Tema iriitake

Pava tampatzikashiretakaayetai, jineshinonkayetaira. Kaarira

tampatzikashiretakaantatsine ampinkavaitero jovayeetari. Tema

tzimatsi matayevetakarori iroka, temaita ovameethashireteri.

¹⁰ Okempivaitakaro ontzimizimoyetaimi ovakerari pomepirinimentotsi.

Itzimi jovamaitakeri janta, kamimentakairi aakaite. Te aritaajate

irovayetaiyaari antavaitatsiri tasorentsithaanteki.* ¹¹ Tema jayiroranki

omperatasorentsijaneri iriraane piratsi inthomoi tasorentsithaanteki

onkanta ipeyakoyeetantaayariri iyaariperonka, jaayetziro ivathara

piratsi othapitapaara nampitsi ari impomeyeterori. ¹² Ari okempitakari

eejatzi, jovamaayeetakeri Jesús othapiki nampitsi, ari ikemaantsi-

takoventantari ikapathainkatake jovameethashireyetai.

¹³ Ontzimatyee ankempitakaantero aakaite ashitovatyeeemi nampitsiki

aatatyee tsika isaiki Jesús, manintaari irovayeetai ikempitaitakeri

pairani irirori. ¹⁴ Tema jaka tsika asaikayetzi iroñaaka eero

okantaitatyaani. Irootake añaamampyaantarori tsika anampitaiyaaro

apaata. ¹⁵ Irootakera, antharomentantaayariri, ampairyero ivairo

irirori. Iroora impoyaataarori okitho pankirentsi jashitakaayetakariri

pairani. ¹⁶ Ari okempitari eejatzi, eero povashaantziro kameethari,

pimpavakaiya tzmimotzimiri. Irojatzi kempitakarori ookimotariri

pairani Pava ipometayeetziniri. ¹⁷ Eero pipiyathatari jevayetziriri

kempisantanaatsiri, iriitake aamaventashireyetaimiri. Iri kamantairine

apaata Pava opaita avishimoyetakeriri jaamaventakoshireyetaimiri.

* **13:10** Kantakotachari jaka antavaitatsiri tasorentsithaanteki, iriyetakera omperatasorentsitaari. Itzimi ishineyeeake irovapiintyaari tzmakaarantatsiri piratsi, tzmakaarantatsiri okitho pankirentsi okaratzi jamayetziri atziriite irashitakaiyaari Pava. Irooma pomepirinimentotsi, ari intaapiintayeeteneri Pava okaratzi jashitakaayeetariri, ari ikovakotapiintziriri impeyakotaineri iyaariperonka. Iro kantacha ipaikakoyeetakeriranki Cristo, irojatzi ikamantakari okanta ipeyakoperotantaarori irirori kaariperori, iroora impoyaataapaakarori okaratzi itaapiintayeetakeri jashitakaitariri Pava janta pomepirinimentoki. Tema iroka inchakota tsika ikamake Cristo ipaikakoyeetakeri, iro kempitanaarori iroomi ovakerari pomepirinimentotsi. Tera aritanai irika omperatasorentsitaari iroyaari itzimi kamaintsiri janta. Ari okantari eejatzi, ikaratzi pankiventarori irimonkarayeteromi ikantakaantaitane, ikantakaantaitane, ikaratzi pinkavaitzirori ovaritentsi, ikokovavetaro impeyakoyeetaineri iyaariperonka, eerora jiñeero irirori iranintagaiyaaro okaratzi ikamimentantakera Cristo.

Kameetharika onkantya inkinkithateri, kimoshire inkantayetaiya iriroriite, eejatzi pinkempitaiyaari eerokaite. Irooma ovashirerika onkantakaiyaari inkinkithateri, eejatzira onkempitzimotaiyaami eerokaite apaata, eero apantzimotaami.

¹⁸ Pamanakotapiintaina onkantya iriñaantayeetyaanari tampatzikashire nonatzi. Kempitaka iro nomatakeri.

¹⁹ Pamanakotapiintaina eejatzi niyaatashitantaamiri thaankiini eerokaite.

Overaantarori ovethataantsi ipoña tasonkaventaantsi

²⁰ Noñañaatziri Pava, tema iriitake kameetha saikakaayetemine, iriitake ovañagairiranki Avinkatharite Jesucristo ikamavetaka. Iri Pava kempitakaantakari iriiperori aamakoventariri oisha. Osheki ikapathainkatake jovakeratakaantaarori antzimotavakaantsi kantaitaachari iroñaaka. ²¹ Namanakoventakemi irovetsikashire-tantyaamiri pimayetairo kameethari ikovakaimiri. Pamaneri eejatzi eeroka pimatantyaarori okaratzi onimotziriri, tema ayotzi iriitajaantake Jesucristo matakairone. Arira inkantaitatyeeni iñaapinkathayeetairi irirori. Ari onkantyaari.

²² Iyekiite, eero pisamaro pinkempisantero okaratzi nosank-inatakemiri, tema te oshekiperote. ²³ Nokovi piyote eejatzi jomishitovayeetairi iyeki Timoteo. Aririka irareetapaiya jaka, iriitake nontsipatanakyaari niyaatashitemi noñeemi. ²⁴ Povethatyaanari ikaratzi jevatzimiri janta, eejatzi pashine itasorentsitakaitairi. Ari ikempitari Italia-satziite jovethayetami. ²⁵ ¡Onkamintha irineshinonkayeetaimi maaroni eerokaite janta! Ari onkantyaari.

Irosankinare Santiago

Ovethataantsi

¹ Naakatake Santiago osankinatzirori iroka, iromperatane jovana Pava eejatzi Avinkatharite Jesucristo. Novethatari ikaratzi jashiyetaari Pava oivaraayetainchari pashineki nampitsi.*

Pavaki opoña iyotanetaantsi

² Iyeekiite, kimoshire pinkantya aririka piñaayetero avishimoyetemine. ³ Ontzimatyepiyoyete iñaantaitatyaami kyaaryoorika pikempisantzi. Irootakera piñaantyaarori pinkyaaryooshireyetanai. ⁴ Piyaatakaairo pamaveyetanairo iroka, aritake piñaayetakero pantakishireyete irojatzipothotyaaantakyaarori.

⁵ Terika piyotero pamavevainete, pinkovakoteri Pava, iriitake iyotakaimirone tsika pinkantya. Tema te inkisathaneteri ikaratzi kampilayetziriri. Aña ari iriyotakaaperoyetakeri, te iriyote irirori inthañaavainetya. ⁶ Aririka pinkampiteri Pava, eero pikantashirevaitashita: “¿Ari inkemaajatakena Pava okaratzi nokampitziriri?” Tema ikaratzi kisoshirevaitatsiri ikempitaro okantaranki inkaare kaari mairyaatatsine aririka ontasonkaatero tampyaa. ⁷ Paamaventya pikempitakotarikari kisoshireri, tema te iriñaayetero irirori ikampivetariri Avinkatharite. ⁸ Tema tzimatsi ipampithashirevetari iranterimi impoña osaitekira tzimatsi pashine inkoveri iranteri, te aparoni onkantya ipampithashiretari.

⁹ Ontzimatyepinkimoshireyetai ashinonkainkariite kempisantanaatsiri, tema ari impinkatharitakaayetaari apaata Pava. ¹⁰ Ari inkempityaari eejatzi ashaarantzinkariite, ontzimatyepinkimoshireyete onthonkaiya okaratzi tzimimovetariri. Tema inkempitakotaiyaaro inchatyaki oparyaateyatzi. ¹¹ Aririka iroorye shintsiiini ooryaatsiri okamatayatzinchatyaki, eero iñeetairo ovaneenkateyatane. Ari inkempitaiyaari eejatzi ashaarantzinkariite eero iñaakoyeetaari jovaneenkantartaro irovaakaro.

Tharomentashire ankantya iñaantashireyetaarika

¹² Aririka añaavetyaaro onkarate avishimoyetaineri, eekerorika aatakaanakityeero ankyaaryooshiretanake, ankimoshirete, tema tzimatsi irantzimotairi Pava amavetakerora, ikantakeranki: “Maaroni etakotaanari naaka, ari inkantaitatyeeni nañaakaaayetaari apaata inkempitakaantairo namathaitatyeerimi.” ¹³ Aririka ompokimotai ankovashiretero kaariperori, kaarira Pava kantakaiyaarone. Tema Pava, te inebetaro irirori. ¿Kantatsima ishinetairo aaka? Tema eero. ¹⁴ Aña aakatake nevetapiintarori kaariperori, irootake apampithashiretapiintakotantarori. ¹⁵ Tema opokimotaira akovashiretzi antero, aakoventanakaro ampampithashiretakotero, irojatzinñaantakyaarori amatero kaariperori. Irootakera ankemaantsivetantaiyaarimi apaata ankamai.

¹⁶ Iyeekiite netakotane, paamaiya otzimikari pikenakaashitane. ¹⁷ Tema okaratzi jantzimoyetaari Pava kameetha okanta, irootake

* **1:1** Ikantaitziri jaka, “jashiyetaari Pava,” iriyyetake kempiyetariri 12 pashineyetsiricharineyetaari Israel-ni.

irantapiintatyeeri. Tema te impashinetanete irirori, te inkempityaari irovetsikane shipakiryaaayetatsiri, añiiri irishitovamanai impoña añeeri inkyaanai sheeteeni. ¹⁸ Tema ikovake irirori iriyotakaayetairo kyaaryooperotatsiri iñaane, irootake etayetantyaarori aaka ankempisanteri, ari inkempitayetai yaari pashine irovetsikane inkarate kempisantairine apaata.

Tsika inkantanaiya kempisantairine Pava

¹⁹ Irootake nokantantari iyekiite: Ovayempita pinkantayetya, eero pothataanta aririka inkinkithavaitaite, eero ayimavaitashitami pimashirenka. ²⁰ Aririka ayimavaitai amashirenka, eeroa amatziniri ikovakaayetairi Pava. ²¹ Okovaperotatya ookayetairo okaratzi ovaariperoshiretakairi, tsinampashire ankantya ankempisantanairo ñaantsi, irootake matairone ovavisaakoshireyetai.

²² Iro kantacha ontzimatye amayetairo okaratzi akemayetakeri, terika amatziro ankempisantero, apaniro aaka amatavivaitaka. ²³ Itzimirika kemavetarori iro kantamaitacha te irimatero inkempisantero okaratzi ikemavetakari, ikempitakari amenavorotachari amenaarontsiki. ²⁴ Intaani jiñaavorotapainta, iro osamaniityaake ipeyakotanaaro tsika okanta iñaavetakaro iporo. ²⁵ Tzimatsi pashine amenavorotachari, kaari peyakotyaaarone iporo tsika okanta iñaakero. Ari ankempitanaiyaari aaka, pampithashire ovanairo ñaantsi, eero apeyakotaro. Tema irootake matzirori otsiparyaakoventantzi. Kimoshire ankantaventaiyaaro onkarate antayetairi.

²⁶ Tzimatsi ñaavetarori jimatakeri ikempisantana. Iro kantamaitacha te iravaantetya, jamenaashivaitakara ikempisantzi, apaniro jamatavivaita. ²⁷ Jiroka irooperori ookimotariri Ashitairi Pava aririka ankempisantana: Etakoyetai yaari miritziite, ari ankempitaayetarori kamaimetzinkaroite. Ontzimatye ankiteshireyetai, eero akempitakotari ikantayetara saikashivaitachari jaka kipatsiki.

2

Iñaaventaitziro manintaantsi

¹ Iyekiite tema pikempisantairi Avinkatharite Jesucristo iñaapinkathaperoitziri, eero pamaakitavaka. ² Thame ashiyakaantavakero: Aririka piñe papatotapiinta ovaneenkatachari ikithaata, mareryaa ikanta jovayetziri irakoki, impoña piñe inkyaapaake pashine ovapatankaporoki ikantaka. ³ Iri paakameethatake ovaneenkatainchari posatekakeri niyanki papatotaiyani, iriima ovapatankaporokitachari, pinkantakeri: “Ari pinkatziyavake eeroka tekatsi pisaike, pikovirika pisaike osaaviki.” ⁴ Aririka pikantakari pimatakerora pamaakitantzi, tema aparoni paakameethatake, pimanintashiretakeri pashine. ⁵ Pinkeme nonkante iyekiite. Ikoyaayetairira Pava ashinonkainkariite, ikempisantakaaperoyetairi. Tema ikantzitaitaka Pava, ikantake: “Ari nompinkathariventairi maaroni etakotyaaanane naaka.” ⁶ Iro kantamaitacha eerokaite, pimanintashirevaitakeri ashinonkainkari. Pipeyakotakari ikisaneentapiintzimi ashaarantayetachari ikovi irovasankitaakaantavaitemi. ⁷ Iri kyaaryootapiintatsi ithainkashiretziri ivairo pikempisantana.ri.

⁸ Pimatakerora kameethari omaperorika pinkempisantana irooperori Ikantakaantaitziri, tema josankinaitake pairani, kantatsiri:

Petakotyaari pisheninka, pinkempitakaanteri petakota pivathaki eeroaka.

⁹ Irooma, eenirorika pamaakitavaka, tzimakera pikenakaashitane, ari irovasankitaaventaitakemiro irooperori ikantakaantaitakeri pairani.

¹⁰ Intzimerika kantatsine: “Nokempisantziro naaka maaroni ikantakaantaitziri.” Iro kantamaitacha tzimatsirika kovityaapainchane aparani kaari inkempisantake, tzimakera ikenakaashitane. ¹¹ Tema ikantaitzi pairani:

Eero pimayempitzi.

Eero povantzi.

Te imayempiveeta, iro kantamaitacha eenirorika jovantaitzi, tzimatsi ikenakaashiitakeri. ¹² Aña iro kameethatatsi antayetairo irooperori ikantakaantaitziri, antayetairo añaavaiyetziri eejatzi okaratzi antayetziri. Ari onkantya eero jovasankitaitanta apaata itsiparyaakoventayeetaira ¹³ Tema eerorika etakoyetanta, ari irovasankitaaperoyeetai. Irootake kovaperotacha etakoyetantya eero jovasankitaayeetantai.

Eerorika antziro kameethayetatsiri, amenaashivaita aventaaave-tanaari Pava

¹⁴ Iyekiite, terika amatanairo kameethayetatsiri, amenaashivaitara akantzi: “Naventaari Pava.” Tera iro ovavisaakoshiretantatsine aventaaavetari. ¹⁵ Piyotzirika eeroaka okovityiimovaitakeri aparani iyeki iithaare, tashaaneenta ikantaka, ¹⁶ ompoña pinkanteri: “Pimatero pavishe iyeki, kithaatziita pinkantanakya, kameetha povatziitapaiya eejatzi.” Terika pimpavakeri kovityiimotariri, ¿Petakotakarima? Aña te. ¹⁷ Ari okempitari eejatzi aventaaavetaari Pava. Terika antayetero kameethari, amenaashivaitaka.

¹⁸ Arira okempita intzimerika kantatsine: “Naventaari Pava.” Pashine, ikantzi: “Nantziro kameethayetatsiri.” Eerorika pantanairo eeroaka kameethari, ¿kantatsima poñaakantero paventaanaari? Naakarika, ari noñaakakemiro naventaanaari, nantanairo kameethayetatsiri. ¹⁹ Pikantavetapiinta eeroaka: “Niyotziri naaka Pava apaniro ikanta.” Omaperovetaty. Iro kantamaitacha jimatziyetaro peyariite jiyotziro iroka, itharovakaitari Pava. ²⁰ Kaari imasontzizaitzi, ontzimaty ayotayetai aaka: terika antayetairo kameethayetatsiri, amenaashivaita aventaaavetaari Pava. ²¹ Ampampithashiretakoteri pairani Abraham-ni. Ishinetakeri itomi Isaac impometenerimi Pava. Irootake ikantantakeri Pava:

Osheki naakameethatemi Abraham.

²² Ari añaarori, tera aparani ikantake: “Naventaari Pava.” Tema jantakeri okaratzi ikantziriri. Ari okanta jooñaarontantakarori omapero javentaaperotakeri Pava. ²³ Ari omonkarataka josankinaitakeri pairani, okantzi:

Javentaanakarira Pava irika Abraham, irootakera ikempitakaantaariri itampatzikashiretane.

Irootake ikantantayeetakariri eejatzi pairani Abraham-ni:

Iraapatziyane inatzi Pava irika.

²⁴ Ñaakero. Tera apaniro otampatzikaashiretakaantzi akantzi: “Naventaanaari Pava.” Ontzimaty ankempisantanairi eejatzi. ²⁵ Ari okempitakeri eejatzi pairani tsinane paitachari Rahab, mayempive-tachari. Okempisantakitziri iroori Pava, omanantakariri opankoki

ovayiri, opoña otyaantairi inkenantanaiyaaro pashine avotsi eero jovantaitavakari. Tema irootake jaakameethatantakarori Pava okempisantanairira. ²⁶ Eerorika otzimanai ashire, peyakotanakai. Ari okempitzitari eejatzi, eerorika antayetziro kameethayetatsiri, amenaashivaita aventavetanaari Pava.

3

Aavaantetaantsi

¹ Iyeikiite, eero akovashivaita ayotaantayete, ontzimatye amayetairo okaratzi añaaventayetziri. Apaata, ari inkantayetapai Pava: “¿Pimatakeroma eeroka okaratzi piyotaantziri?” ² Maaroni otzimayetzi akenakaashiyetari. Irooma tzimatsirika aavaantetachari kaari kantzimoneentakaiyaarine isheninka, iriitake kameethashiretaintsiri, ari onkantake iraamaakoventanaiya eero jantantanaaro kaariperori. ³ Joosoponthoitziri mora, ari itzimpatakoitziriri, irootake inkenantayetyaari tsika inintakaiziri. Iryaani onavetaka itzimpatakoitantariri, iro kantacha omatziri okemakairi, okantavetaka antari inatzi mora. ⁴ Pimpampithashiretakotero antaro pitotsi. Aririka ontampyaatakote niyankyaaki inkaare, ayiro tampyaa tsikarika onintakaaro. Iro kantacha tzimatsi oyomaraaniki, okitsirinkiro okenakairo tsikarika inintziro komatzirori. ⁵ Ari okempitakari eejatzi paantentsi, te antaroveta, iro añaavaitantayetapiintari. Okempitakari paampari, iryaani inaveta ovakera imorekanake, iro kantacha aritake onkantake impaampatakaairo antaroite antami.

⁶ Ari okantari eejatzi paantentsi okempitakotari paampari, aririka añaavaitake kapicheeni, antaro avaariperoshirevaitaka, kantatsi eejatzi añeero onkantaityeeyaani ovaariperoshiretante. Tema sarinkaveniri iyotairori añaavaitayetyaaroni ovaariperoshiretantatsiri. ⁷ Pinkeme. Kantatsi impiraityaari piratsiyetatsiri, tsimeriyetatsiri, marankepayeeni, iñaaveripayeeni, maaroni. Ameyetacha irikapayeeni impiraitakyaaririka. ⁸ Iro kantamaitacha tekatsi atziri kanterone iraavaantetya, inkempitakaantero ipiraitari piratsi. Okempitaro ipaante aaroni piyantatsiri, ovamaantanero onatzi. ⁹ Iro apaante akantantapiintariri Pava: “Ashitanari, kameetha pinatzi.” Irojatzii apaante akantzimatantari asheninka, ikaratzi kempishiretayariri Pava. ¹⁰ Aparo onaveta apaante, iro kantacha ari añaavaitantaro kameethari, eejatzi kaariperori. Iyeikiite, te arite ankonovayetero añaaneyetari. ¹¹ Pinkeme noshiyakaaventemiro. Tsikarika oshitovaatzi jiña, kiteshaarika okanta, eero añiuro onkepishaate. ¹² Iyeikiite, ¿Kantatsima aaroni pankirentsi uva onkithotero higo? Ari okempitzitari jiña iroori, aririka ompotyaaate, eero añiuro onkiteshaate.

Inkiteki opoña iyotanetaantsi

¹³ Ayotanetanaarika, apampithashiretanaarika, etakotantya, tsinampashire ankantya onkantakaakai ayotanetanaari. ¹⁴ Irooma añeerorika ankisaneentashirevaitante, te arite ashamevaite. Athaiya akantzi: “Iyotaneri nonatzi.” ¹⁵ Aririka amayetakero iroka, tera iri Pava iyotakairone. Iro ipampithashiretakaantziri kamaari. ¹⁶ Ari okanta aririka ankisashiretantavaite, eero amatziro aakameethatavakaiya, kaariperoshire ankantapiintayetya. ¹⁷ Iro kantacha iriirika Pava kovakairone ayotanetaiya, ari onkantake ankameethashiretanai, eero

akisashirevaitanaa, etakotantaneri anatyē, eero apiyathatanaa, neshinonka ankantante, ovameethatero antavaiyeteri, kyaaryoo ankan-tanaiya, eero akamataviritanai eejatzi. ¹⁸ Aririka ankantapiintanakya aakameethashiretavakaanaiya, ari añeero apaata irovameethashireper-oyeetai. Onkempityaaro ipankivaitaitzi, ari añeero apaata aavayetairo okitho.

4

Aapatziyarori osavisato

¹ ¿Opaitama opoñaantari ovayiritaantsi? ¿Opaitama ikisaneen-tavakaantari atziriite? ¿Kaarima kantakaantzirori ineveshireyetero ikovityaaneentziri? ² Inevekitakaro tsikarika opaiyeta, temaita ontzimimoyeteri. Ikisaneentakovetakari jashitari pashine, te ontzimimoteri. Jovantayevetaka, jovayiritantavetaka, te iñaamaitaro ontzimimoteri ikovayevetari, tera inkampitayeeeri Pava. ³ Imavetakaro ikampitziri Pava ikovayetziri, te ipamaitari. Ikampitakoventashita irantayetantyaarori ookimoyetariri irirori. ⁴ Ikempitashitakaro kaari kinatari oime, oñaake pashine, iro okisaneentantanakariri oime. Ari ikempitakari maaroni kovayetzirori irapatzityaaro osavisato, ikisaneentanatzirira Pava. ⁵ ¿Amenaashitama josankinaitakeri pairani, kantatsiri: “Jotyaantakeri Pava Tasorentsinkantsi neshinonkayetaineri, iriitake aamaakoventaine eero antantayetaro kaariperori?” ⁶ Jetakotai Pava, iro okantantari osankinarentsi:

Osheki irovasankitairi Pava ñaaperovaitaneri, iriima tsinampashireri os-heki iretakoyetaiyaari irirori.

⁷ Irootake nokantantari naaka: Patsipetakoventaiyaaro ikovakaimiri Pava. Pimpityaari kamaari, aritake piñaakero irovashaantemi.

⁸ Pampithashire povanairi eroka Pava, eero jookane giovanakemi irirori. Kaariperoshire pinaveta, povashaantayetairo. Terika pinkyaaryoventairi, pinkiteshireventairi. ⁹ Pinkinkishiretakotairo pantayevetakari, pikimoshireventashitakaro kaariperori. Ontzimatyē povashiretakotaiyaaro okaratzi pikimoshireventashitakari pairani.

¹⁰ Tsinampashire pinkantaventanaiyaari Avinkatharite, tema iriitake ñaapinkathatakantaimineri apaata.

Kantakotavakaantsi

¹¹ Iyekiite, te apantaro ankantakotavakaavaiya. Aririka pinkantakoteri pashine, pithainkatziirora Ikantakaantaitane.

¹² Apaniro ikanta osankinatakaantakerori pairani Ikantakaantaitziri, iriitake matzirori jovavisaakoshiretantzi, irii matzirori eejatzi jovasankitaantzi sarinkaveniki. Tekatsi ampaitya aaka onantyaari ankantakoyeteri pashine.

Te ikantakaaperoventaitaro anteri apaata

¹³ Tzimayetatsi kantashivaitachari: “Nokovi niyaate osaitekira nampitsiki, aparoni osarentsi nosaikavaite janta, nompimantayete opaitarika, naye osheki okaratzi nokovayetziri.” ¹⁴ Iro kantacha te iriyomaitya ompaitya avishimoteneri osaitekira. Okempitakaro añaantare menkoryeenka. Te oshenkaanete, kapiche onkantapaintya, ompoña ompeyanaiya, eero añaavairo. ¹⁵ Jiroka inkantayetemi:

“Irirorika Pava penaroneri nañaantare, ari nantakero ishinetaineri irirori.” ¹⁶ Iro kantacha javentaashivaitakaro iñaaperovaitaka

apaniro. Amenaantsi onatzi, te apantyaaro. ¹⁷ Aririka ayovetyaaro ovameethashiretantatsiri, iro kantacha te amatero, tzimanake akenakaashitane, kaariperoshiretakai.

5

Iñaaventaitziri ashaarantaneri ovashinonkaantatsiri

¹ Pinkeme ashaarantaneriite. Piraakoneentayetaiya eeroka, iroora piñeero pashinonkaavaitaiya. ² Ari ompathaa yetai maaroni povaakaro. Omperekimaitayetai piithaareyetari. ³ Inthonkya impovayetai piireekite, mareryaaveyetachari maaroni. Ari iriyotaitemiri pipiyotashitakari, tema iriitake taakagaiyaamine apaata. ¿Irootakema pipiyotantakariri? ⁴ Jiyotakemi Pava te petakotanta, irootake irovasankitaantyaamiri. Te pimpinayeteri patzirite, pipiyotashitakaro povaakaro. Ikishimatakemira patzirite, ikemake Pava, tema ipinkathariventatziitanetzi irirori. ⁵ Apaniro panintaavaitaka, te pimpampithashiretakoteri pashine, intaani pikimoshireventakero povaakaro. Pikempitakari aparani piratsi jovathantaitziri, aririka inkheetake kameetha, ikantake ashitariri: “Thame ayaari nopira, vathatake kameetha.” Ari inkempityaari Pava irirori, inkantai: “Osheki irovaakaro irika, monkaratapaaka novasankitaantyaariri.” ⁶ Povashinonkaayetake osheki kameethashireri, irojatzi ikamantayetakari, tetya piñaavetyaaro impiyakoventya.

Amavevaine pinkantya, pamanayetai

⁷ Iyekiite, amavevaine pinkantya poyaaventyaari impokai Avinkatharite. Pinkempityaari pankivairentzi, amavevaine ikanta joyaaventaro inkane omparyaakote ivankire iriñaantyaarori onkithote. ⁸ Ari pinkempityaari eeroka, amavevaine pinkantya poyaaventya, oisokero povanakeri, tema eero osamani onkantya impokantaiyaari Avinkatharite. ⁹ Irootake, iyekiite, kaari aritanta pinkantakoteri pashine. Tema pokimatai kantayetapaimineri eeroka: “Pantakero kaariperori.” ¹⁰ Pinkinkishiretakoteri kamantantaneri pairani. Pava omityaantakeriri iñaaventantayetairi. Iro kantacha osheki iñaashitayetakaro irirori amavevaine ikanta joyaaventari Avinkatharite. Ari pinkempitayetaiyaari eejatzi eeroka. ¹¹ Osheki inkimoshiretai atsipetarori ikemaantsivaita. Inkempitakotaiyaari Job-ni, amavevaine ikantaka joyaaventari Avinkatharite, ikemaantsitakoventakari. ¿Tema ineshinonkatari Pava? Ayotzi ari ikantaitatyaani jineshinonkatanta Pava.

¹² Iro kantamaitacha iyekiite, ontzimerika piñaaventakoyeteri, eero pipairyaashivaitaro inkite eejatzi kipatsi. Omaperorika pantero pikantziri, pinkante: “¡Ari!” Irooma eerorika pantziro, pinkante: “¡Eero!” Ñaa jovasankitaitzimikari.

¹³ Piñiirorika onkantzimoshirevaityaami, pamaneri Pava. Irooma pikimoshirevaitzirika, pimpanthaaventereri Pava. ¹⁴ Pimantsiyavaitzirika, pinkamanteri irantarikonate kempisantzinkari, iramanakotemi, impoña irotziritantyaamiri yeenkantsi impairyaaakeri Avinkatharite. ¹⁵ Tema aririka iramanakotantake kempisantanaatsiri kyaaryooperoini, aritake irovashinchagairi Pava mantsiyavetachari. Iroorika kantakaantzirori ikaariperoshirevaitzi imantsiyatantakari, ari impeyakotaineri eejatzi. ¹⁶ Pikantzimoneentashiretakaaririka

pisheninka, pinkantairi: “Pimpeyakotaina.” Pamanairi Pava eejatzi, pinkanteri: “Ashitanari, povashinchaayetairi mantsiyayetatsiri.” Tema aririka iramanakotante kameethashireri, jantayetzinirira ikovakoyetziriri. ¹⁷ Atziri inake eejatzi pairani Elías, ikempitayetai akantayeta aaka avathaki. Iro kantamaitacha ikempisantakeri kameethaini Pava. Ikovakotakeri Pava eero oparyaanta inkane. Mataka, tema avisaneentanake mava osarentsi te omparyaagai. ¹⁸ Opoña japiitairo ikovakotairi, irojatzi oparyaantaari inkane. Shookayetanai pankirentsi.

¹⁹ Iyekiite, aririka pinkempisantakagairi ikaratzi ovashaantave-taarori ikempisantziri Pava, ²⁰ povavisaakotairira ikaariperoshireveta. Jatavetaa sarinkaveniki aririka inkamaimi. Omaperora ikaariperoshirevetaka, iro kantamaitacha ikempisantaira eejatzi, impeyakotaineri Pava maaroni, eero ipampithashiretakotaaro.

Jetakari Irosankinare Pedro

Ovethataantsi

¹ Naakatake Pedro osankinatzimirori iroka. Erokaite nosankinatzeni pikaratzi te isheninkayeetami tsika pisaikayetzi, tema oivaraa pikantayetaka pinampitaro Ponto-ki, Galacia-ki, Capadocia-ki, Asia-ki ipoña Bitinia-ki.* ² Jiyotzitaka Pava pairani ari iriyoshiiyetaimi onkantya irovameethashiretantaiyaamiri. Ari pinkempisantairi Jesucristo itzimi kapathainkataintsiri ikamimentakemi. ¡Onkamintha ineshinonkayetaimi, irisaikagaimi kameetha!

Añaashiretakaantzi oyaakoneentari

³ Antharomentairi Pava, iri Jirintari Avinkatharite Jesucristo, tema ineshinonkaperoyetai okempivaitaaro ovakerami antzimayetaimi. Añaashiretakaayetai oyaakoneentari, tema añagairanki Jesucristo ikamavetaka. ⁴ Iro akovajaantairi otzimi ishinetaayeetakairi, ari onkantaitatyeeni añeero, eero othonkaa. Irojatziki ikashiyakaayeetakamiri eerokaite inkiteki. ⁵ Iro ishintsinka Pava ikempoyaaventantaami eerokaite. Iriitakera kantakaarori pinkempisantayaariri onkantya irovavisaakoshiretantaiyaamiri apaata. ⁶ Irootake pikimoshiretantakari, okantavetaka piñaayetakero pikemaantsivetapainta, iñaantashireyeeetanakami. ⁷ Ikempitakaantaitakemiri ikantayeetziri oro, itaayeetziri iriñaantaityaariri kameetharika inatzi. Okantavetaka irika oro eero ikantaitatyaani iriñeeteri, ari iraperotaiya. Iro kantacha, aririka impiyapaake Jesucristo, ari iriñeetemiri kyaaryoorika pikempisantakeri. Arira intharomentaiteriri Cristo, ñaapinkatha irovayeetairi, osheki iriñaaventayeetairo irovaneenkaro. ⁸ Petakoperotane povairi Cristo okantavetaka te piñeeri. Pikempisantairi, kimoshire pikantaventakari, okantaveta te piñaajaanteri iroñaaka. ⁹ Tema pikempisantayetaira, ari piñaayetairo irovavisaakoshireyetaimi.

¹⁰ Ikamantakoyetakemi pairani kamantantaneriite aritake ineshinonkayeetaimi, ari piñeero irovavisaakoshireyetaimi. Jamatsinkaventakaro, osheki josampitakoventayetakero, ¹¹ ikovajaantake iriyotemi itzimi ovavisaakotantatsine, tsikapaite inkoñaate. Tema iriitake Itasorenka Cristo thavetakaayetakeriri, oshekira inkemaantsitakaaveetyaari Cristo impoña iriñeero irovaneenkaro. ¹² Tzimatsi iyotakaakeriri kamantantaneriite, tera iri ñaajaanayeterone, aña eerokaite. Tema pikemayetairo iroñaaka Kameethari Ñaantsi. Jotyaantaitakeri Tasorentsinkantsi ipoñaakaro inkiteki ikinkithatakaantakamirori. Irojatzira ikovaiyakeri maninkariite ikovitaiyavetakari inkemathatairo.

Tasorentsishire ankantaventaiyaari Pava

¹³ Aamaventara onkantya pikinkishiretane, pinkempityaari itzimi oosothakitarori iithaare. Kameetha pimpampithashiryeeeya. Oyaaventa pinkantya irineshinonkatapaiyaami Jesucristo aririka impiyapaake.

* **1:1** Kantakotachari “pikaratzi te isheninkayeetami tsika pisaikayetzi” tzimatsi kantayetsiri iriira ikantakoyeetziri kempisantzinkariite nampitzimoyetariri osavisatziite kaari jashitaari Pava.

¹⁴ Pinkempityaari shirethari eentsi. Eero pantashivaitaro pineve-tashiyetari, okantakaami pimasontzinka. ¹⁵ Aña iri pinkempitakotaiya Tasorentsi itzimi kaimashiretakemiri. Iriitakera tasorentsi shiretakaimine maaroni pantairi. ¹⁶ Tema osankinatata kantatsiri:

Pintasorentsi shirete, tema naakatake Tasorentsi.

¹⁷ Tema pikantapiintziri “Apá” irika kaari amaakitantsine amenakoyetairone apaata okaratzi jantayetakeri atziriite, ontzimatyeeera pinkempisantapiinteri eenirora pisaiki jaka kipatsiki. ¹⁸ Tema piyotzi kaarira kireeki, kaarira oro ipinakoventantayeetakamiri,

pavisakoshiretantaari pisaikavaivetaka jaraperoiteeni pikempitakotari picharineete. Tema tekatsi apantaperotyaarine oro eejatzi kireeki, ari inthonkaiya. ¹⁹ Aña iroora iriraane Cristo ipinakoventantayeetakamiri, ikempitakotakari oisha kaari tzimatsine iyaariperonka, tekatsi inkantavaitya ivathaki. ²⁰ Tekeraminthara irovetsikaajatero Pava kipatsi jiyotzitaka opaita iranteri Cristo. Iro kantacha ovakera piñeero iroñaaka, ipokake, irovavisaakoshiretaimi. ²¹ Okaratzi jantakeri Cristo, iro opoñaantari paventaashiretaari Pava. Tema iri Pava ovañagairiri, jiñeetantarori irovaenkaro. Oyaakoneenta povairi iroñaaka Pava paventaashiretaarira.

²² Tema shiretha pikantaventaaro kyaaryoori, kiteshire pikantayetaa, petakotapiintayetaari maaroni pipaiyetziri “iyekiite” iroñaaka. ²³ Tema okempivaitakaro papiitaatyeeeromi pintzimayetaimi iroñaaka. Iro kantacha itzimi pirintaari, kaarira atziri kaamaneri, aña kañaaneri inatzi irirori. Okanta apiitantaari itzimakaayetaimi, iroora iñaane, otzimi kañaanetsiri eejatzi. ²⁴ Tema:

Avatha okempivaitaro tovari.
Tzimavetacha ovaneenkaro, okempivaitaro tovari otzimi oteyaki.
Iro kantacha okamashitzi tovari
Ipoña oparyaateyatzi.

²⁵ Iro kantacha iñaane Avinkatharite okantaitatyaani.
Irootajaantakera iroka ñaantsi otzimi ikamantayeeetakemiri eeroka.

2

¹ Irootakera povashaantantyaarori pikaariperotzi, eero pithaiya, eero pikamataviritzi, eero pinevevaineta, eero pikishimatantzi.

² Pinkempityaari eentsi ovakera tzimatsiri ikovi inthote. Ari pinkantayetanaiyaari eerokaite, pinkovairo tasorentsi tatsiri ontzime antarikishiretakaimine, onkantya pavisakoshiretantaiyaari apaata,

³ tema piñaakero ikaminthaayetaimi Avinkatharite.

Mapitatsiri kañaaneri

⁴ Pinkempisanteri eerokaite itzimi kempitakarori mapi, iro kantacha kañaaneri inatzi irirori. Osheki atziriite manintakerori mapika, iro kantacha Pava ikempitakaantaro ikovaperoitane mapi, osheki ovinaro.

⁵ Ari pikantzitaari eejatzi eerokaite pikempitaaro mapi, tsika otzimi jaayeetakeri irovetsikayeetantyaaro pankotsi, okantavetaka te pinkempitajaantyaaro mapi, tema añaatsimi eeroka. Pinkempiyetaiyaari eejatzi omperatasorentsi taari itzimi saikantaiyaarone iroka pankotsi, pinkempitakaantero pimpomeshireyetaatyeeeromi ookimotariri Pava, okantakaanziro okaratzi jantayetairi Jesucristo. ⁶ Tema iro okantziri Osankinajorentsi:

Novatziiro mapi ikovaperoitane janta otzishiki Sion. Irootake otziterone pankotsinampi. Osheki ovinaro iroka.

Inkarate aventaashiretaiyaarine kempitakarori mapi, eerora jame-naashivaaita apaata.

⁷ Eerokaite pikaratzi pikempisantai, panintayeetaaro mapika tzimatsiri osheki ovinaro. Iriima kaari kempisantatsine, te iriñeero iriroriite, iri okantakotakeri. Osankinajanorentsi:

Imanintavetakaro mapi ovetsikirori pankotsi,

Iro kantacha jovayeetairo pankotsinampinaki ikempitakaitaaro iroorikami tzinkamintsi.

⁸ Ikantaitake eejatzi:

Ovaryaantzi mapi, aririka irantzivaityaaro.

Tema okempivaitaro imparyaantatyeeyaaromi mapi ikaratzi piyathayetakarori ñaantsi. Iriiyetakera jiyoshiiyetakeri Pava irovasankitaayetairi.

Isheninkayetaari Pava

⁹ Irooma eerokaite, jiroka pikantayetaari: Isheninkamirinkaitetaami jiyoshiiyetaimira, Jomperatasorentsitaami Pinkathari, Tasorentsishireri pinaatzi, Jashiyetaami Pava.

Ari pikantayetaari onantyaari piñaaventairo kameethaini tsika okanta ikaimashireyetaimi pisaikavetakara otsirenikitzi, kempivaitaa iroñaaka pisaikaatyeeemi tsika ikitainkatakaairo irirori. ¹⁰ Pairani eerokaite te pisheninkatavakaaveta, irooma iroñaaka pimatairo tema isheninkataami Pava. Pairani eerokaite te pitsipavetari ineshinonkatane Pava, irooma iroñaaka piñeero jineshinonkayetaimi.

Iromperatane anayetai Pava

¹¹ Netakotaneete, pikempitakaantziro eerokaite eeromi pisheninkatanaari osavisatzi. Irootake noshintsithatantyaamiri povashaantairo pinevetashitaro osavisato. Tema iro kempitakarori irokapayeeni iroomi maimaneshireyetereminemi. ¹² Onkarate pantayeteri, kameetha onimoyetairi atziriite. Aamaa tzimatsi kishimavaivetamiri iroñaaka, iro kantacha aririka iriñaapiintanakero pantanairo kameethari, ari impampithashiretanaiya, intharomentanairi Pava.

¹³ Ikovi Pinkathari eero pipiyathayetari atziriite ikaratzi pinkathariventzimiri pinampiki. Pimatziyaari itzinkamijaantari pinkathariventantatsiri pinampiiteki. ¹⁴ Eero pipiyathayetari eejatzi irotyaantane ovasankitaayeterine kaariperori, tema iri intharomentyaari atziriite antayetzirori kameethari. ¹⁵ Iroora ikovakaimiri Pava. Aririka pantanairo iroka tampatzikatatsiri, ari iroimarentakeri masontzishireri inkovemi inkantakotemi. ¹⁶ Saikashivaiyetaami iroñaaka eerokaite. Iro kantacha, eerora pantanairo kaariperori, aña pinkempitakotyaari iromperatane Pava. ¹⁷ Piñaapinkathateri maaroni. Petakotyaari iyekiite. Ñaapinkatha poveri Pava. Piñaapinkathateri pinkathariventzimiri pinampiki.

¹⁸ Eerokaite omperataari, shiretha pinkantya iromperayeetyaami. Te intaani piñaapinkathateri aakameethatzimiri, pimatziyaari eejatzi itzimi otsimaavaitamiri. ¹⁹ Intzimerika antakerori

ikoviri Pava, ipoña iramavetakero jimanintavaitakeri, iriira intharomentaventya atziriite jiñaakerira jimatakeri kameethari. ²⁰ Tzimatsirika amavetakerori jovasankitaaventaitziri jantakero kaariperori, tekatsira tharomentyaarine. Irooma eerokaite, aririka pamavetakero irovasankitaaventaitemiro tampatzikari, irootakera onimotziriri Pava. ²¹ Iroora ikaimashireyeetantakamiri, tema iri Cristo kemaantsitakoventaami eeroka. Ari okanta joñaakantapaintamirori onkarate pantairi eeroka.

²² Tekatsi kaariperori irantapainte irirori, Te inthairivaantetapainte.

²³ Ikaviyavaitaitakeriranki irirori, te impiyatantya. Ikanta jovasankitaavaitaitakeri te irasaryimatantya impiyatantya, aña iri javentaaperotataika itzimi iyotzirori tampatzikari. ²⁴ Ari okanta ipaikakoyeetantakariri, okantakaantakero ayaariperonka. Iro añaantaiyaarorimi ovashaantayetairo kaariperori, kameethashire anayetai, ankempitakaantanairomi ankamayetaatyeeemi impoña añaayetaimi eejatzi. Tema:

Jovatsinaavaitaitakeriranki, ikemaantsitakaitari, iroora pavisakoshireyetaantari eerokaite iroñaaka.

²⁵ Pairani eerokaite pikempitakari oisha tzipinari. Iro kantacha iroñaaka kempivaitaka pimpiyaatyeeemi isaikira aamaventariri oisha, iriitake aamaventashireyetaamiri.

3

Irantayetairi tsipatachari

¹ Jiroka pinkantayetyaari eerokaite iinantaitari, shiretha pinkantzimotyaaari piimeete. Onkantavetya tzimatsirika tsika inkarate kaari kempisanterone iñaane Pava. Aamaashitya ari onkantake pinkempisantakairi aririka iriñaakemi tsika pikantanaa, ² kiteshireri pinanaatzi, ñaapinkatha pinkantante. ³ Eero amenaashivaita iriñeetemi ovaneenka pikanta, pampitayetero piishi, pimporeryaatziite, ovaneenka pinkithaayetya. ⁴ Aña iro aritatsi pimatanairo kaari koñaanetsatine, pinkameethashiretai. Tema aririka antsinampashirevaite eero atharovakovaita, okantaitani iroori te onthonkanetya, irootake ikovaperotziri Pava. ⁵ Arira okantayetakari pairani tasorentsishireri otzimi aventaashiretakariri Pava, ñaapinkatha ovayetziri oimeete. ⁶ Okempitaranki Sara shiretha okantzimotari Abraham, opaitziri oime: “Noñaapinkathatane.” Eerokaitera kempitaarori osaroyetaari aririka pimatanairo tampatzikari. Ari onkantya eero otzimanta ompaitya pintharovakaiyaari inkishmentaitemiri.

⁷ Ari pikempitari eejatzi eerokaite iimentaitari, piñaantapiintyaaro pariperotyaaari piinaite. Pinkaminthairo, tsinane onatzi iroori. Pinkempitakaantero ikaminthaitziro sataanetatsiri ovamentotsi. Ñaapinkatha povero tema ineshinonkayeetaaro eejatzi iroori añaashireyetai ikempitaimira eeroka, te ompashinete okaratzi ishinetaayeetaimiri. Irootake pantanairi ari onkantya eero omanonkantavaita piñaañaatane.

Pankiventarori irantayetanairo kameethari

⁸ Ari okantari: aapatziya pinkantavakaiya, kaminthaa pinkantante, petakotavakaiya tema okempitanaatyaaro pirentzitavakaiyaami.

Neshinonka povanairi pitsipayetari. Tsinampashire pinkantya. ⁹ Eero pikemaantsitakaari itzimi kemaantsitakaamiri eeroka, eero pikaviyiri itzimi kaviyimiri eeroka. Aña paakameethateri onkempivaityaaro pintasonkaventayeerimi. Tema iro ikaimashiretantakamiri Pava intasonkaventayetaimi eeroka. ¹⁰ Tema:

Itzimi nevetarori iranintaavaitya kameetha irañe,

Irovashaantairo ikaviyavaitantzi, ikamatavirivaantetzi eejatzi.

¹¹ Ontzimaty e irovashaantairo kaariperori. Aña iro aritatsi irantairo kameethari.

Iro inkokovatapiintairi irapatziyavakaayetaiya.

¹² Tema jiyotziri Avinkatharite ikaratzi kameethashireri.

Ovayempita joviri ikaratzi ñañaatariri.

Iriima kaariperoshireriite, katsimara jameniri Avinkatharite.

¹³ Aamaatziinerika pantayetanairo kameethari, ¿tzimatsima kemaantsitakaaperotaiyaamine? ¹⁴ Tzimatsirika ovasankitaakemine pantziro kameethari, ari intasonkaventakemi Pava. Tema ikantayeetake:

Eero pitharovatziitashita, eero okantzimoshirevaitashitami eejatzi.

¹⁵ Aña iro aritatsi poshiretaiyaari Cristo, tema iriitake piñaapinkathaperotairi. Ovetsika pinkantapiintya pinkamantantero tsika okantakota poyaakoneentari, aririka intzime impaitya osampitemine. Iro kantacha kaminthaara pinkantante pinkamantantero, ñaapinkatha pinkantante eejatzi. ¹⁶ Eekero piyaataty e pinkinkishiretero otzimi tampatzikatatsiri, pantayetairo kameethari itsipashireyetaamira Cristo. Aamaashitya ari impashiventaiya inkarate thaiyakovetyaamine.

¹⁷ Iro aritatsi piñaashitakoventyaaro pantayetziro kameethari, iroorika inkoveri Pava. Iro maperotzirori okaariperotzi piñeero irovasankitaaventaitemiro pantakero kaariperori. ¹⁸ Pinkempitakotaiyaari Cristo, tampatzikashire inake irirori, ikamimentakeri tzipishireriite okantakaantziro jantayetziro kaariperori. Iro jantantakero iroka onkantya intsipashiretakaayetantairi Pava. Osheki ikemaantsivathatakaaveetakari, iro kantacha añagai. ¹⁹ Iri jatashinenkataintsiri ikinkithatakaayetairi ishire ikaratzi etayetakarori pairani itzimi jashitakoshireyetaakeri. ²⁰ Osheki ipiyathayetaka iriroriite jovetsikantakarori pairani Noé iriniroite pitotsi, oyaavetacha Pava te intharokyaate. Iro kantacha kapichera atziri avisakotaatsi impiinkemi, ikaramatsitake 8. ²¹ Iri pikempitakotaari eerokaite tsika pikanta pavisakoshireyetai poviinkaayetaa. Iroka oviinkaataantsi tera okempitaajataro impiinkaite jiñaaki inkivaitero ikipatsivathaitzi. Aña amanaantsi onatzi, tsika ikovakoyeetziri Pava impampithashiretakaantero tampatzikashiretatsiri. Irootakera jañaantaari Jesucristo. ²² Isaikai inkiteki iroñaaka Cristo irakojanoki Pava ipinkathariventairi maninkariite, ipinkathariventairi inkiteveri pinkatharitatsiri, ipinkathariventairi tzimayetatsiri ishintsinka.

4

Antavaitaineri kameetha Pava tema tzimatsi jimatakaayetairi

¹ Ari okanta, ikemaantsitakoventai Cristo. Iroora poshiretakotapiintanaiyaari eejatzi eerokaite. Tema ikaratzi ñiirori ikemaantsitakaitari, tera inkovairo irantairo kaariperori. ² Ari pinkempityaari eerokaite

eenirora pisaikayetzi iroñaaka jaka osaaviki, iro pantapiintai ikoviri Pava. Eero pantashiyetaro pineveyetari, tema irootake jantapiintakeri pashine atziri. ³ Irootakera pantapiintakeri pairani, tema pikempitakeri pashine atziriite nevevaitashitachari. Tema jametapiintakaro jimayempiryookitzi, ipaantantavaita, ishinkivaita, jinevetaro joimoshirenkavaita irantantyaarori kaariperori, niyavaitaneri jinake, jiñaañaatapiintakero tsika opaiyeta ikempitakaantakero iriimi pava. ⁴ Osheki okompitzimotakari ikaratzi pitsipavetari pairani, te onimoteri povashaantanakero pikempiyari jantayetzirora kaariperori. Iro opoñaantari ikishimavaitanakemi. ⁵ Iro kantacha irikaite ontzimatye iramenakoyetairi apaata Pava. Tema Pava, iri iyotzirori maaroni jantayetakeri ikaratzi añaayetsiri iroñaaka, okaratzi jantayetakeri eejatzi kamayetaintsiri. ⁶ Irootakera ikamantantayeetakarori Kameethari Ñaantsi, jimayeetakeri eejatzi kamayetaintsiri. Ari jovasankitaayeetakari ikamayetakera, iro onantaari iroñaaka jovañaashireyetairi Pava.

⁷ Irootaintsi onthonkaiya añiiri iroñaaka kipatsi. Iro poshiretantyaari pantairo kameethari, aakoventa pinkantya piñaañaatai. ⁸ Iro kovaperotacha, piyaatakaaperoyetanairo petakotavakaanaiya. Tema: Itzimirika etakoyetaiyaari, amaakitapiintaineri irovaariperotai.

⁹ Poimaanentantapiinte pipankoki, eero pikiñaaneventziro. ¹⁰ Itasonkaventayeetakemi onkantya pantantayetyaarori jimatakaayetaimiri Pava. Okaratzi jimatakaayetaimiri eeroka, pampitakotairi pashine, pantairo kameethari, tema ineshinokataami eeroka Pava. ¹¹ Ikaratzi jovayeetakeri inkinkithate, iriyote Pava jiñaaventzi. Itzimi jovayeetakeri inkaminthaantayete, irantavaitantyaaro ishintsinka ipakeriri Pava. Ari onkantya iriñaapinkathayeetantyaariri Pava, inkantakaantero Jesucristo itzimi otzimimotairi irovaneenkaro, ari inkantaitayeeni impinkathariventantai. Ari onkantyaari.

Kempisantzinkari anatzi osheki ankemaantsityaari

¹² Netakotané, ñaa omapokimikari aririka piñaanakero pomerentsitzimotemine. Tera avishimovaitashityaami iroka, aña jiñaantaminthayeetayaami. ¹³ Iroora ikemaantsitakapaintari eejatzi Cristo. Aririka piñeero eeroka inkemaantsitakaaperoyeetyaami ikempitaitakeri irirori, kantatsi pinkimoshireventero. Tema ari pintharomentaperotaiyaari impiyeerika irirori iramairo irovaneenkaro. ¹⁴ Aririka inkishimayeetemi eeroka okantakaantziro paventaashiretaari pipairyagairi Cristo, tasonkaventaari pinatzi. Tema iro ooñaarontzirori isaikantakami shintsiri Itasorenka Pava. ¹⁵ Tera arite povante, pinkoshitante, pantero kaariperori, pimaimanetante, ari piñaakero irovasankitaaventaitemiro. ¹⁶ Iro kantacha iroorika irovasankitaaventaitemiri jashitaami Cristo, eero pipashiventavaita. Aña iro aritatsi pintharomentaiyaari Pava ipaiyeetaimira “Cristo-veri.” ¹⁷ Tema monkaraataika iroñaaka iramenakoyetantairi Pava. Aakaite akaratzji jashiyetaira, jetyayetakai jovasankitaakai. Iri maperotairone inkemaantsitaiya ikaratzi thainkakerori Kameethari Ñaantsi.

¹⁸ Tema otzimimoyetziri iroñaaka pomerentsitzimotariri kameethashireriite onkantya iravisakoshireyetantaiyaari, ¿Tsikama opaita avishimotairine kaariperoshireri thinkatasorentsitsisiri?

¹⁹ Tema ikaratzi kemaantsivaitachari iroñaaka, iriira Pava shinetairiri inkemaantsivaitya. Ontzimatyera iraventaashiretaiyaari ovetsikakiriri, irantayetairo okaratzi tampatzikayetsiri.

5

Ikaminaayeetziri kempisantzinkariite

¹ Tzimatsi nokoviri nonkaminayemiri eerokaite pikaratzi pijevayetairi kempisantzinkariite. Eejatzi naaka nojevatziri kempisantzinkariite, ari akarataiyini. Naaka ñaajaantakeri Cristo tsika ikanta ikemaantsitakaitakari, aritake nomatairo naaka onkarate iriñeetairi apaata ovaneenkapero onkantaia. ² Jiroka nonkaminayemiri: Kempoya povayetairi kempisantzinkariite pinkempitakaanteri ikempoyeetziri oisha. Eero pantashivaitaro aririka ishintsiventayeetemi pantero, aña iriirika Pava kovakaimirone, pimaterotya. Eero pantziro pinkovashitya paantyaaro kireeki, aña iro pantantyaarori piminthatashitanakyaaro eero. ³ Eero pikovashivaita pomperatantya, ontzimaty poñaakeri ikaratzi pikempoyaayetairi pantanairi eeroka inkene irimatanairo iriroriite. ⁴ Inkene apaata aririka inkoñaatapai Jevajanori itzimi pikempoyaakeneri oisha, ari iramathaitantaiyaamiro ovaneenkatachari kantaitachari oshipakiryaane. ⁵ Eerokaite evankariite piñaapinkathateri antarikonaite. Ontzimaty piñaapinkathatavakaayetaia maaroni. Tema:

Te ikoviri Pava asagaaventavairentzi,

Iriima itzimi tsinampashiretatsiri osheki inkaminthayeri.

⁶ Tsinampa pinkantaventyaaro okaratzi jimatakaayetaimiri Pava. Irojatzii apaata aririka inkovapaitetake, iriitake kantakaiyaarone onkantya iriñaapinkathayetantyaamiri. ⁷ Aririka piñaayetero onkantzimoshirevaiyetyaami, paventaiyaari Pava. Tema iriitake neshinonkatyaamine. ⁸ Pimpampithashiretapiintairo kameethari, aamaventashire pinkantya. Tema kamaari itzimi kisaneentairi, ikempitakari kashekari kenekenavaitatsiri, jasootzi ikokovatzii impaitya iratsikeri. ⁹ Iro kantacha ontzimaty pimpiyatyaari, pinkyaaryooventanairo paventaashiretaari Pava. Tema piyotzi ari pikempitakari maaroni iyekiite pikemaantsitaiyani jaka kipatsiki. ¹⁰ Iro kantacha aririka onkaratapaake pikemaantsivaitaka kapicheeni, ari intampatzikashiretakaaperotaimi Pava, iraavyaashiretakaimi, amavevaitane inkantakaiyami. Tema neshinonkataneri inatzi, iriitake kaimashiretaimiri piñaantaiyaarori kantaitachane irovaneenkaro Cristo. ¹¹ Iriitakera intharomentaitya Pava. Ari inkantaitaatyeeni impinkathariventantai. Ari onkantyaari.

Ovekaraantarori ovethataantsi

¹² Iriira Silvano osankinatanarori iroka. Iriitake nokempitakaanataka naaka kyaaryoori iyeki inatzi. Irootake nosankinatantakamirori eepichokiini nokaminayimi, nokamantzimiro tsika ikanta Pava jineshinonkaperotanta. Ontzimatyera pinkyaaryooventayetairi. ¹³ Jovethayetami kempisantzinkariite itzimi apatotapiintachari Babilonia-ki, ikaratzi kempitayetaamiri eerokaite jiyoshiiyetaimi.

Jovethatami eejatzi Marcos, itzimi nokempitakaantari iriimi notomi.*

¹⁴ Etako pinkantya povethatavakaanaiya. ¡Onkamintha pisaikayetai kameetha pikaratzi jashiyetaami Jesucristo! Ari onkantyaari.

---

* **5:13** Ikantakotziri Pedro jaka “Babilonia” iroora iñaaventakotzi Roma. Tema jamamenataitatyaro Roma iñaaventaitziro, irootake iñaaventapiintantarori Babilonia. Ari onkantya eero jiyotaitantari niinkarika osankinatzirori, iro eero jovasankitaitantari.

Apitetanaintsiri Irosankinare Pedro

Ovethataantsi

¹ Naakatake Simón Pedro osankinatzimirori iroka. Naaka iromperatane Jesucristo, irotyaantajanore nonatzi. Eerokaite nosankinatzeni pikaratzi pikempisantanai pikempitayetaana naakaite, tema iri apantaperotariri itzimi akempisantai, iro kantakaantakerori itampatzikashirenka Pava, ari ikempitaari eejatzi Jesucristo itzimi ovavisaakoshiretai. ² ¡Onkamintha ineshinonkaperoyeetaimi, isaikakaaperoyetaimi kameetha! Eekerora piyotanaatyeeeri Pava eejatzi Avinkatharite Jesús.

Tsika onkantya pintasorentsishireyetantaiyaari eerokaite

³ Tema iniroite itasorenka Pava, iriitake kantakaarori otzimimotantairi maaroni kovityiimoshiretai añaapinkathatasorentsitanetayari. Ari okanta, omaperora ayoperotairi. Tema ovaneenka ikantataika irirori, osheki ikameethaperotataike, iro omatantaari ikaimashireyetai. ⁴ Iro ishinetantairori pinarontsiperotachari, kameethaperotajaantatsiri, inkene pintasorentsishireyetai eerokaite. Iro povashaantantaiyaarori pikaariperoshiretake, pikempiyetari osavisatzi antapiintakerori ikovashiyetari. ⁵ Irootake pinkempisantapiintantaiyaari eeroka, eero pamataavaitashitaro. Aririka pinkempisantapiintanakitye, ari piñaayetziro pintampatzikashireyetai. Aririka pimatapiintanakero iroka, aritake piñaayetakero piyotanetya. ⁶ Aririka pimatapiintanakero iroka, aritake piñaakotanetaiya. Aririka pimatapiintanakero iroka, aritake pinkamaitapiintanetaiya. Aririka pimatapiintanakero iroka, aritake piñaapinkathatasorentsitanetaiya. ⁷ Aririka pimatapiintanakero iroka, aritake pinkaminthaatapiintantayetai. Aririka pimatapiintanakero iroka, aritake petakopiintantaiya. ⁸ Iroorika pimatapiintanake eeroka, ari iriñeetakemi omapero piyotairi Avinkatharite Jesucristo, eero itzimavaitzi kantakotemine: “Te apantari irika.” ⁹ Irooma intzimerika aparoni kaari matanairone ñaaventainchari, ikempitakari aparoni mavityaakiri kaari okichaatsine. Aña imaisantakitziro jantayetakeri Cristo ikiteshireyetaantaariri, tema kaariperoshireri jinavetaka pairani. ¹⁰ Ari okantari iyekiite, ontzimatyepinkinkishiretapiintaiya, eero piñaantaro pinkisoshireventavaitero jiyoshiiyetaimi, kaimashiretaari pinatzi. Tema iroorika pimatapiintanake ikovakaayeetakemiri tsika pinkantanaiya, eerora piñiio pintzipinashireyetai. ¹¹ Ari onkantya piñaantaiyaarori osheki okameethaperotataike inkyaakaayeetaimi impinkathariventantapai ovavisaakoshiretai Avinkatharite Jesucristo.

¹² Irootakera, eero novashaantantaro nompampithashiretakaapiintemiro okaratzi añaaventakeri, okantavetaka aritake piyoyevetakero, pikantayetzi: “Omapero onatzi iroka.” ¹³ Iro tampatzikatatsiri nokinkithashiretakaapiintaimiro eenirora nañi naaka, ¹⁴ tema kapichetapaake noñaantayarori nonkame. Ari okanta jiyoshiretakaakena Avinkatharite Jesucristo. ¹⁵ Nokovataike naaka iro pinkamaitya pinkinkishiretapiintairo eerokaite irokapayeeni aririka nookaventaime nonkamake.

Ñaajaantayetakerori irovaneenkaro Cristo

¹⁶ Tema pairani, ovakera noñaaventapaakemiri Avinkatharite Jesu-cristo, nokantapaakemi: “Otzimimotziri ishintsinka, aritake irapiitairo impiyee.” Tera niyotashitaro naakaite, te namatavivaitantapaakamiro. Aña naakatajaantake okitataikari Cristo, osheki ipinkathariperotataike irirori. ¹⁷ Iriitajaantake Ashitairi Pava kantakaarori iñaapinkathayeetairi, joñaakantakero irovaneenkaro, ikantakeranki iñaavaitake: Notomi inatzi irika netakokitakari, osheki nokimoshireventakeri, pinkempisantairi.

¹⁸ Naakayetakera kemajaantakerori iñaavaitakeranki inkiteki notsipatantariri Jesús janta tasorensiitoki. ¹⁹ Ontzimatyeeera pinkemathayetairo josankinayetakeri kamantantaneriite. Irootakera iyotakaaperotaineri, onkempitakovaitakyaari ootamentotsi ikoñeenkatzi otsirenikitzi. Iroora pantayetanairi eeroka irojatzi impiyantaiyaari Jesucristo intharomentashiretakaapaimi, inkempitapaakyaari impokiro orimishi. ²⁰ Ontzimatyee ankemathatero iroka: Tekatsira aparoni okaratzi osankinatainchari Osankinajanorensiki ontzime inkamantavaitashitantakyaari kamantantaneriite. ²¹ Tera iri iyotashivaityaarone atziriite, aña Tasorensinkantsi iyoshiretakaantakero okaratzi ikovakeri Pava.

2

Kamantantanirori ipoña iyotaantanirori
(Jud. 3-13)

¹ Iro kantacha, tzimatsira pairani kamantantanirori. Irojatzi okantari iroñaaka pisaikayetzira eerokaite. Ari piñaake kantemineri, “Naaka iyotaantaneri.” Aña iromananeikiini ikovi irikaite irovaariperotantyaamiro iriyotaayetemiri. Jimanintatziirira Avinkatharite, itzimi pinakoventavetaariri irovavisaakoshireyetairimi. Iroora eero oshenkaanta iriñaayetero irikaite iraperotaiya. ² Iro kantacha tekera japerotaata, tzimatsira osheki kempitakotyaaarone okaratzi joñaakantakeri, imayempivaizti. Iriira kishimavaitakaanterine aniitantanaarori “Avotsijanori.” ³ Osheki irinevekityaari kireeki, inkovapiintake pimpinateneri okaratzi jiyotaashivaitamiri. Iro kantacha Pava eero ishenkaa iramenakoyetaineri jantayetakeri, ari iraperotairi.

⁴ Tema pairani ikaariperopaitetantakariri tsika ikaratzi maninkari, jimatakeri Pava jovasankitaayetakeri, jookakeri sarinkaveniki, tsireniki ikantakoyetaka joyaaventa irovasankitaapaiteperotantyaariri. ⁵ Ari ikempitaakeri Pava kaariperoshireri atziriite etayetanakarori pairani inampitaro kipatsiki, aperotaka ipiinkake oonkaropaiteki. Iro kantacha Pava jovavisaakotakeri Noé, itzimi kinkithatakotakerori pairani tsika inkantya kameethashireri. Tema irijatzi Pava ovavisaakotakeriranki isheninkamirinkaite, ikarataiyini 7. ⁶ Ari ikempitaakeri eejatzi nampiyetarori Sodoma ipoña Gomorra, japerotakeri ipometakeri. Arira iñeetziro ompaitya avishimoyetairine thainkatasorensitaneri. ⁷ Iro kantacha, Pava jovavisaakotairi Lot, tema kameethashireri inake. Irika Lot iniroite oñaashirenkakeri kaariperori okaratzi jantayetziri piyathariite. ⁸ Tema okantaitani kitaiteriki irika tampatzikashireri Lot

tsipatakariri kaariperoshireri, jiñiiri, ikemiri jantayetakero kaariperori. Iniroite okantzimoshiretakari. ⁹ Arira okantari, jovavisaakotziri Avinkatharite ñaapinkathasarentsitaneri ñaapiintakerori ñaantashiretaantsi, onkanya eero ineshirevaitanta. Tema jetzitikaro jovasankitaayetziri kaariperoshireri, irojatzi apaata iramenakoyetantaiyaariri maaroni. ¹⁰ Irimaperotairi Pava irovasankitairi antayetzirori kamaarotatsiri inevetashitari, ipiyathayetakero ikantaveetari. Te iñaakotanetya kantakaaperori. Te intharovakaajatyaaari ikishimatziiri maninkariite otzimimotziri ishintsinka.

¹¹ Iriima maninkariite, okantavetaka otzimimoperotziri ishintsinka, te inkishimateri irikaite, jiyaatashitapiintzirira Pava inkamantakoteri. ¹² Irikaite kaariperoshireri ikempivaitakari piratsi, te iriyote impampithashirenetya. Itzimashivaiyetaka impoña iriñeero iraperotaiya. Ari inkempitaiyaari iraperotaiya kishimayetakeriri maninkariite kaari jiyotakotaaajatziri tsika ikantayeta iriroriite. ¹³ Iro inkemaantsitanta yaari okantakaantziro ikemaantsitakaantaka irirori, iro kempityaarone impinataatyeeromi iyaariperonka. Tema irikaite, te inkaanitanete jantayeziro kamaaroyetatsiri kitaipaite. Okempivaitakero iriimi ovitsintayetakemine jayooyetakemi irikaite ikovayetzira iramataviyetemi. ¹⁴ Iro jaakoventa jimayempiryookivaitake, ivathakitakero kaariperori. Ikaimashireyetziri shipetashireri inkaariperotakairi. Ikokovatapiintake kireeki. Iro irovasankitaantayeetyaariri. ¹⁵ Ikenashivaiyetaka, imanintakero tampatzikari. Jantakero okaratzi jantakeri Balaam, itomi Beor, ikokovatake impinaiteri irantantyaarori kaariperori. ¹⁶ Iro kantacha irika Balaam, jantakerora kantachari, iriira burro kisathatakeriri. Okantaveta te iriyote iriñaavaitanete burro, irika burro ikempitanakari atziri iñaavaaitake, ari okanta jovashaantakaantaariri ipampithashireta inkoshekavaityaami Balaam.

¹⁷ Irikaite kaariperoshireri inkantaitaateeni irovasankitaayeetairi janta otsirenikiperotzi. Tema ikempitakero okantakaranki opiryaatziri omotyaa jiñaa, ikempitakero eejatzi okantaranki menkori atainkatziro tampyyaa, impoña añeero eero oparyi inkane. ¹⁸ Ari okanta joshiyakaaventayeetziri kaariperoshireri, tema jovapyaashita tsika ikanta iñaaveetari, ikempitakero opiryaatziri omotyaa jiñaa. Tema kantakaapero ikanta iñaavaiyetzi, aritake onkantake iramataviteri ovakera kempisantatsiri, itzimi shiyapithavetarori kaariperori, inkantayeteri: “Kameetharini apiitairo antero anevetashiyetari, aritatsi amayempite.” ¹⁹ Jamatavitantashita irikaite jiyotaantzi, ikantayetzi: “Oshinetaantsitzi pantayetero pinevetashiyetari.” Iro kantacha, irikaite iyotaantanirori, te isaikashivainetajaantya irirori, aña ikempitakotari aparoni omperataari, iro kaariperori inkempitakaantya ivinkatharite, omperanavaitari. ²⁰ Pairani irikaite kaariperori ovakera ikempisantavetaari Avinkatharite, Ovavisaakotaneri, jovashaantavetanakero jantayetziro kamaarotatsiri. Okanta osamanitanake ipiyakotaaro jantayetanairo kamaarotatsiri, irojatzi jimaperotantakarori iroñaaka te ikempita ikantaveta pairani. ²¹ Ari okameethaveta eeromi iñiuro “Avotsijanori” otzimi tampatzikashiretakantatsiri. Tema maperoitaka okoveenkatzi okaratzi jantayetanairi, ikempisantavetanaero ikantakaantavetari tasorentsitsitzi, ipoña jovashaantanakero osamaniityaake.

²² Ikempivaitakaro ikantapiintayeetziri:

Aparoni otsitzi, aririka inkamarankake, ipiyashitaro irovaiyaaro.

Ipoña ikantayeetzi eejatzi:

Aparoni chancho, aririkami inkivaiteri joipatsitaka, ipiya eejatzi iroipatsivaitya.

3

Impiyantaiyaari Avinkatharite

¹ Netakotané, iro apitetatsiri iroka osankinarentsi notyaantzimiri, nominthashiretakaatyaa, ² pimpampithashiretantaarori ikantayetakeri kamantantanneriite tasorentsishireri, ikantakeri eejatzi Avinkatharite, Ovavisaakotaneri, itzimi otyaantayetakenari nonkamantaimiro eerokaite. ³ Ontzimatyé ankemathatero iroka: Tekera impiyaminthatai Cristo, intzime osheki thainkavaitaneri. Iriiyetake antashivaityaarone okaratzi inebetashiyetari. ⁴ Osheki inthainkavaite inkante: “¿Tsikapaitema iriñeetero ikantaitzi ari impiye Cristo? Eero ipiyaa. Kaari añeero ompashinete kipatsi, aña irojatzi okantataita ovakera jovetsikaitakero. Ari kamayetataike tsika ikaratzi etanakarori Otyaantajanori, te añeero ompashineyete.”

⁵ Ikenakaashivaitakarora ikaratzi kantatsiri. Te iriyote iri Pava ovetsikakero inkite, iñaane jovetsikantaka. Jovetsikakero eejatzi kipatsi, iro otzimantanakari jiña, tema okantaitanakityaani kipatsi okovi jiña. ⁶ Irojatzi jiña japerotantakarori Pava pairani, onkantakarori kipatsi. ⁷ Iro kantacha, inatziira te impashinetakayero Pava inkite eejatzi kipatsi. Iroora ikantakaantakeri pairani eero opashinevaitzi irovetsikane irojatzi apaata aririka iramenakoyetairo maaroni, impoña iraperotairi kaariperori thainkatasorentsitaneri aririka intagairo maaroiteni. ⁸ Netakotané, ontzimatyeeera piyotairo iroka: Ikempitakaantaro Avinkatharite aparoni kitaite, oshekirini osarentsi. Aririka onkarate oshekirini osarentsi, iroovaitake onkaratemi aparoni kitaite. ⁹ Tera irosamaninkashityaaro Avinkatharite imonkaratairo okaratzi ishinetaantakeri, tema tzimayetatsi kenakaashivaitakarori ipampithashireta josamaninkashitaytaaro. Aña amatsinka ikanta Avinkatharite, ikovi impiyashireyeetaimi maaroni, tekatsi peyashivaitaachanemi aparoni. ¹⁰ Irooma apaata impiyakerika, inkempitapaakyaari jomapokantzi aparoni koshintzi. Ari inkemayeetairo iniroite poimpataatsine, aripaite aperotaiyaari inkite. Ari onkempitagaiyaari eejatzi kipatsi, aperotaiya. Maaroni okaratzi jagaitakeri jovetsikaitantakarori kipatsiki, onthonkya ontagaiya. Ari onkempitagaiyaari maaroni irovetsikane atziriite, ontagaiya maaroiteni.

¹¹ Tema ari inkantayeetairo iraperoyeetairo maaroiteni, ¿Tsikama pinkantya pisaikai eerokaite eero otzimanta pikenakaashitane? ¿Tema ontzimatyé pintasorentsishiretai? ¿Tema ontzimatyé piñaapinkathatasorentsitanetai?

¹² Aamaventara pinkantayetaiya, pimpankiventayetaiya, tema irootaintsi impiye Avinkatharite, aripaite intaayetairo Pava inkite, imporokayetairo jagaitakeri jovetsikantaitakarori kipatsiki ¹³ Irooma aakaite, aritake añaamampyaakaro ovakerari inkite, eejatzi ovakerari kipatsi, tsika janta inampiyetaiyaaro kameethashireri. Tema iro ishinetakairi Pava.

¹⁴ Ari okantari netakotaneete. Tema aritake piñaamampyaakaro eerokaite maaroni iroka, minthashire pinkantya, inkene iriñaapaimi apaata Pava kiteshire pinkantya, eero ikantakovaitzimi pantakero kaariperori. ¹⁵ Pimpampithashiretero, amatsinka ikanta Avinkatharite, josamaninkatziiro impiyantaiyaari onkantya iravisakoshireyetantaiyaari atziriite. Tera ompashinete iroka, ari okempitaro josankinatakemiri etakotane iyeki Pablo. Tema iri Pava iyotakaakeri Pablo maaroni iroka, ¹⁶ ari okempitakari eejatzi pashine josankinayetakeri. Kompitaa inaveta inkemathayeetero okaratzi josankinayetakeri Pablo. Irootake itzimantayetari atziri kaari iyotakoperoterone, tema te iravvaashireyetanete, ikenakaashivaitakaro jiyotantavetaro irosankinare Pablo. Ari ikempitaayetakero eejatzi maaroni Osankinajanorentsi. Arimaitaka iraperoyeetairi ikaratzi kenakaashivaitakarori. ¹⁷ Irooma eerokaite netakotaneete, tema aritake nokamantzitakamiro, aamaventa pinkantayetya eero ikenakaashivaitantami irikaite piyathariite. Paamaventya jovashaantakaimirokari pikamaitanetzi. ¹⁸ Aña iro aritatsi eerokaite piyaatakaairo pantakishireyetai, piyaatakaanairo piyoperotakoyetanairi Avinkatharite, Ovavisaakotaneri Jesucristo, tsika ikantakero irirori jineshinonkatantaamiri. Arira irashi irovaitatyeero irirori iñaapinkathayeetairi. Ari onkantyaari.

Jetakari Irosankinare Juan

Ñaantsi okantakota Añaantarentsi

¹ Jiroka kantakotachari jaka nosankinatzimiri: Iriira ipaitaitziri “Ñaantsi okantakota Añaantarentsi.” Itzimitataika pairani irovakera etantanakarori jovetsikantayeetzi. Naakayetake kemataikeri, naakayetake ñaataikeri, nantantayetaari nako. ² Tema irika paitachari “Añaantarentsi.” Joñaakantaka irirori, inampitapaintaro kipatsiki, naakayetake ñaakeri. Irootake noñaaventantakamiriri kantaitachani añaantarentsi, tema jañiitataika pairani irirori itsipatakari Ashitariri. Iriitake oñaakaanari naakaite. ³ Irootake noñaaventantamiriri itzimi nokitajaantakari, nokemajaantakeri eejatzi, inkene aapatziyavakaayetaiya aakaite. Iriitajaantakera Ashitairi itzimi aapatziyaari, ari akempitaanairiri eejatzi Itomi. ⁴ Iro opoñaantari nosankinayetaimiro eerokaite, ari onkantya panintaatziivaitantyaari.

Ipaitaitziri Pava Kitainkari

⁵ Jiroka ñaantsi jiyotakaanari Cristo, irootake novavisaimiri eerokaite: Ipaitaitziri Pava “Kitainkari,” tera inkempityaaro tsirenikiri. ⁶ Aririka ankante “Naapatziyari Pava,” eekerorika antapiintatyeeero kaariperori, athaiyaka. Okempivaitakaro tsirenikimi aniitzi, apiyathatakarora kyaaryoori. ⁷ Irooma aririka asaikanai kameetha tekatsi antzimotante, ayotaantanairo kyaaryoori, arira amatakeri aakameethatavakaayetanaiya. Tema okempivaitakaro asaikatyeemi okitainkatzi, akempitakotaari Pava isaikira irirori kitainkariki. Ari onkantya impeyakotantairori antayevetakaro kaariperori, irootakera ikapathainkatantakari Cristo ikamimentakairanki. ⁸ Aririka ankante “Te nantanetero kaariperori,” apanirora amatavivaitaka, te ayotakotero kyaaryoori. ⁹ Irooma aririka ankamantairi Pava okaratzi kaariperori antayetziri, aritake irimatakeri irirori impeyakotairo. Tema ikyaryooventapiintayetakai irirori, tampsatikashireri inatzi, iriitake kiteshireperotakaineri. ¹⁰ Aririka ankantavaite “Te nonkaariperote,” okempivaitakaro ankantatyeeemi “Thairi inatzi Pava.” Tera ayotakotairo iñaane.

2

Iri Cristo ookaakoventayetairi

¹ Notomiite, opoñaantari nosankinatzimiro iroka ari onkantya eero pantantaro kaariperori. Irooma aririka antake kaariperori, tzimatsi ookaakoventaine janta Ashitairiki. Iriitakera Jesucristo, kameethashireri. ² Iriitake otsimaryaakeriri Pava irovasankitaaventairomi ayaariperonka. Tera intaani irookaakoventai aakaite, aña maaroitani atziri ikaratzi nampitarori kipatsiki. ³ Jiroka ayotantyaari kyaaryoorika ayotairi Cristo: Aririka amonkaratapiintanairo ikantakaantairi. ⁴ Tzimatsirika kantavetachane, “Niyotziri naaka,” iro kantacha irika eeniro ipiyathataro ikantakaantane, ithaiyakara irika. Te iriyotakotero kyaaryoori. ⁵ Itzimirika monkaratanairori ikantakaantane, iriira etakoperotanaariri Pava.

Iroora ayotantari kyaaryoo atsipashiretanaari. ⁶ Tzimatsirika kantatsine, “Notsipashiretaari naaka,” ontzimatyē isaikanai kameetha iroshiyakotyaaari ikantapaintara Cristo.

Ovakerari ikantakaantaitziri

⁷ Iyekiite, kaarira ovakerari ikantakaantaitane nosankinatzimiri. Aña iro piyotzitataikari pairani. Irootake ñaantsi pikemayetakeri pairani eerokaite. ⁸ Irojatzimaitaka kempitakarori ovakerari ikantakaantaitane, okantakaaro jantapaintziri Cristo. Okantakaaro pantayetanairi eejatzi eerokaite. Kempivaitaka iroñaaka avisainkatanake tsireñeenkari, iri kitainkatapaintsi iriiperori kitainkari. ⁹ Tzimatsirika kantatsine, “Jashitaana kitainkari,” irojatzimaita ikisaneentavaka ikaratzi ikempisantzinkaritzzi, tekeraata jimatziro, aña okempivaitakaro irojatzimi isaikakemi otsirenikitzi. ¹⁰ Iriima itzimi etakotanaariri ikaratzi ikempisantzinkaritzzi, iriitakera kempitanaariri itzimi aniitanaatsiri okitainkatzi, te irantzivavaiya, tera ontzimayetatye inkantzimoneentavakaiyaari. ¹¹ Itzimi kisaneentavakaachari ikaratzi ikempisantzinkaritzzi ikempitakarori itzimi aniitantarori tsirenikiri. Te iriyote tsika ikeni, te irokichaate otsirenikitakera.

¹² Notomiite, eeroka nosankinatzeni iroka tema pikempisantairi Cristo, pipairyaaapiintairi ivairo, irootake ipeyakotantaamirori piyaariperoshirenka. ¹³ Ashitaaniri, eeroka nosankinatzeni iroka tema piyotziri Cristo itzimi añañitainchari pairani etantanakarori jovetsikantayeetzi. Evankariite, eeroka nosankinatzeni iroka tema poitsinampagairi kamaari. Notomiite, eeroka nosankinatzeni iroka tema piyotairi itzimi Ashitaamiri. ¹⁴ Ashitaaniri, eerokaite nosankinatzeni tema piyotairi añañitainchari pairani etantanakarori jovetsikantayeetzi. Evankariite, eeroka nosankinatzeni iroka tema shintsishire pikantayetaa, piyotairo iñaane Pava, poitsinampagairi kamaari.

¹⁵ Eero petashivaitaro osavisato. Tzimatsirika etashivaitakyaarone osavisato, tera jetakoperotaari Pava. ¹⁶ Tema maaroni osavisato tera ompoñeeya Pavaki, aña osaviveriki opoñaaro. Jiroka okanta osavisato: anevetashivaitaro kamaarotatsiri, anevetashivaitaro añaayetziri, ankovavaite ankantakaaperotya. ¹⁷ Maarote iroka osavisato otzimi in-vevetari atziriite, ari aperotaiya. Iriima itzimi antanairone ikoviri Pava, iriitake kantaitaachane irañagai.

Kisaneentziriri Cristo

¹⁸ Notomiite, irootaintsi onthonkimataiya kipatsi. Pikemaiyake eeroka ari inkoñaatapaaake kisaneenterine Cristo aririka onthonkimataiya. Tzimataike iroñaaka jaka kisaneentayetakeriri Cristo. Iro ayotantari iroñaaka irootzimataitakera onthonkimataiya kipatsi. ¹⁹ Irikaite kisaneentakeriri Cristo, iriyyetakera akaravetapiintakari akempisantzzi, itzimi ookaventayetanakairi. Omaperotyaami inkarayetaimi, eeromi jookaventayetaimi. Irooma jookaventayetanakai, ari ayoyetzi tera omaperotajaantya inkarashireyetai aakaite. ²⁰ Iro kantacha eerokaite, jotyaaantaitakemiri Tasorentsinkantsi irinampishiretantyaamiri, kempivaitakara isaipatziiytoeetantakamiri. Aritake piyoyetairo eerokaite iroka. ²¹ Irootajaantake nosankinatantamirori iroka, tema aritake piyotairo eeroka kyaaryoori. Aritake piyotayetairo pinashitaaro iroorika

thaiyaantsi. ²² ¿Itzimikama thaiyachari? Iriitakera itzimi kantatsiri “Jesús kaari Cristo.” Iriitake kisaneentakeriri Cristo. Irijatzi manintakeriri Pava, ari ikempitaakeri eejatzi Itomi. ²³ Itzimirika manintavaitakerine Itomi Pava, irijatzira jimanintajaantake Ashitariri. Iriima tsika itzimi kempisantairiri Itomi, omaperora jashitajaantaari Ashitariri. ²⁴ Irooma eerokaite, oisokero pinkantanakero petakari pikemakero pairani. Iroorika pimatankeri, ari poisokerotakyaari Itomi, ari pinkempitaanakeriri eejatzi Ashitariri. ²⁵ Jiroka ishinetajaantakairi irirori: Ari ankantaitaateeni añashireyetai.

²⁶ Iroora nosankinatzimiri tsika ikantakota ikaratzi kovayetatsiri iramataviyetemi. ²⁷ Iro kantamaitacha eerokaite, oisokero pikan-taventakaro isaipatzii toyetakemi. Irootake ero okovityaanta intzime pashine iyotagaimine. Irika Tasorentsinkantsi ikempitakaan-taitakamiri isaipatzii toyetantyaamiri, iri iyotaayetzimiri kameetha. Jiyotaimiro kyaaryoori, kaarira thaiyaantsi iriyotaimi. Ontzimatyepantayairo tsika okantajaanta jiyotayimi irirori, pintsipashireyetaiyaari.

²⁸ Ari okanta notomiite, ontzimatyepantayairo ashireyetaiyaari Cristo, onkantya ero apashiventavaitanta aririka impiyake, aña aventura ashire akantya amonthaavaiyaari. ²⁹ Aritakera piyoyetairi kameethashireri inatzi Cristo, arira piyotairi eejatzi itzimirika ashiminthatanaarori irantanairo kameethari, kempivaitaka irapiitakeromi intzimayetaimi ikantakaanarira Cristo.

3

Itomiite Pava

¹ Pinkinkishiretero iroka: Antaro jetakotai Pava, itomiyetai. Omaperora. Tera inkemathatero osavisatzi tsika ipaita Cristo-tatsiri, ari ikempiyetairi eejatzi aakaite te inkemathayetai. ² Ari okanta netakotaneete. Itomi Pava anayetai. Tekera ayotaajatero tsika ankantayetaiya apaata. Intaani ayotzi ari ankempitaiyaari ikantara Cristo aririka impiyapaake, tema ari onkantake añeeri tsika ikantajaantara irirori. ³ Maaroni atziri itzimi kovairone iriñeero impiyantaiyaari, irantapiintairo onkarate kiteshiretakairine. Tema Cristo kiteshire ikanta irirori.

⁴ Iriima itzimi kaari ovashaanterone jantayetziro kaariperori, ipiyathatatyaaero ikantakaanztiri Pava. Tema iroka kaariperori, piyathataantsi onatzi. ⁵ Piyotaiyini eeroka opaita ipokantakari Cristo kipatsiki, tema iro ipokantakari iraperotairo kaariperori. Tera irantapaiintero irirori kaariperori. ⁶ Ikaratzi oisokerotanaariri Cristo, te arite irantanairo kaariperori. Tema inkarate oisokerotarori kaariperori, tera iriyotaajatairi Cristo. ⁷ Notomiite, ero pamatavitaaritzi. Inkarate antapiintanairone kameethari, iriitakera kameethashireri, ikempitakotanaari Cristo ikameethashiretzi irirori. ⁸ Iro kantacha itzimirika antapiintakerori kaariperori, joisokerotatyaaari kamaari. Tema iri kamaari etakaantakarori jantakero kaariperori. Iroora ipokantajaantakari Itomi Pava kipatsiki, iraperotairo kaariperori otzimi joñaakantakeri pairani kamaari. ⁹ Iriima ikaratzi jovameethashiretairi Pava kempitanaachari ovakerami intzimayetaimi, tera irantapiintanairo kaariperori. Tema Pava tomintanaari, kempivaitaka irapiitakeromi intzimayetaimi ikantakaanarira Pava. ¹⁰ Irootake kaari okompitanta ayoteri itzimi jashiyetari Pava, itzimi jashiyetari kamaari. Maaroni kaari antapiintairone kameethari, tera inkaratiri Pava. Ari

ikempitari eejatzi kaari etakotavakaachane ikempisantzinkaritzzi, te inkaratairi Pava.

¹¹ Jirokara ñaantsi pikemayetavakeri pairani ovakera pikempisantan-tanakari, ikantaitzi: Ontzimatyete etakotavakaayetaiya. ¹² Eero oshiyakotari ikanta Caín, kaariperoshire jinake jovakeri irirentzi. ¿Opaitama jovantakariri? Aña iro jovantakariri okantakaari ikaariperoshiretzi Caín, iriima irirentzi kameethashire jinake irirori. ¹³ Iyekiite, eero okompitzi-motami aririka inkisaneentavaitemi osavisatzi. ¹⁴ Ayotaiyini aaka, kempivaitaka kamashire akantayevetaka pairani. Iro kantacha iroñaaka, kempivaitaka añaashireyetai. Iro ayotantari, tema etakoyetavakaapiinta akempisantayetaira. Itzimi kaari etakotantachane, ikempitakari kamashireri. ¹⁵ Itzimirika kisaneentantatsiri, ikempitakari ovantaneri. Ayotakotaiyirini aparani ovantaneri eero iñeero irañaashireyetai. ¹⁶ Jirika oñaakantaperotzirori tsika ikantaita jetakotantaita: Ikamimentakai Cristo aakaite. Iro amatanairi aakaite, mintha ankantya ankamimentantayete. ¹⁷ Tzimatsirika otzimimotziri ashaakaronsi, impoña iriñe aparani iyeki kovityaavaitaneri, iri imashithavaitake irika iyeki, tekerajimaperotzirori iretakotaiyaari Pava. ¹⁸ Notomiite, te arite ankantashitapiintya, “Netakotanta.” Aña ontzimatyete antanairo oñaarontzirori etakotanta.

¹⁹ Irootakera ayotantaari omapero jashiyetai Pava. Tema ayotaira jashiyetai Pava, irootake aventaashiretantaariri añañaatairi, ²⁰ onkantavetakya ontzimayetemi ompaitya katsitzimoshiretaineri. Tema Pava jiyotziro maaroni, jiyotzitaro akinkithashiretane okaratzi katsitzimoshiretakairi akaariperotake. ²¹ Netakotaneete, aririka ovashaantairo okaratzi katsitzimoshiretakairi, ari añaakero aventaashiretaiyaari Pava añañaatairi. ²² Iro ayotantyaarori aritake irimatakairo onkarate ankovakoyeteriri. Tema amonkarayetairo ikantakaantane, antapiintaineri ikoviri irirori. ²³ Jiroka ikantakaantane: Ontzimatyete aventaiyaari, ampairyaapiintairi Itomi Jesucristo. Ontzimatyete etakotavakaayetaiya. Iroora ikantakaantane amatairi. ²⁴ Inkarate monkarayetairone ikantakaantane, iriitakera tsipashiretaariri. Iri Tasorentsinkantsi jotyaaantakairi iyotakaayetairi omapero atsipashiretaari.

4

Itasorenka Pava ipoña iisaneentashiretane Cristo

¹ Netakotaneete, zimatsi osheki kantavetachari: “Naaka kamantantaneri.” Iro kantacha kamaarira ñaavaitakaakeri. Irootake eero pikempisantanitari okaratzi inkantayeteri, aña ontzimatyete piñaantyaari iriitajaantakerika Pava ñaavaitakaakeri irika kamantantaneri. ² Jiroka ayotantyaari iriirika Itasorenka Pava ñaavaitakairiri, aririka inkante: “Jatzirizimotai Jesucristo.” ³ Iriima itzimi thainkañaanetakerone ikantayetakeri, kaarira jashitari Pava, iriitakera jiñaavaitakaakeri iisaneentashiretane Cristo. Pikemakotaiyakeri eerokaite, ari intzimake jaka kipatsiki ñaavaiterone iroka. Aritakera tzimake. ⁴ Iro kantacha eerokaite, notomiite, jashitami Pava, eerokara anaakoyetakeriri. Tema iniroite ishintsinka Cristo, itzimi pitsipashiretaari eerokaite. Janaakotairira itzimi tsipashiretakariri osavisatzi. ⁵ Irikaite kempivetakariri kamantantaneri, osavisatzi inatzi. Irootake ikempisantavakaantari ikaratzi

josavisatzitzi. ⁶ Irooma naakaite, jashiyetaana Pava. Irootake pikempisantanari pikaratai jashiperotaami Pava. Temaita ikempisantayetai kaari iyotairine Pava. Ari okanta, te okompitana ayoyetairi itzimi jiñaavaitakaayetairi Tasorensinkantsi, okanta jimatantaarori jiyotaantairo kyaaryoori. Ari ayotziriri jashitari kamaari itzimi iyotaantzirori kenashivaitaantsi.

Pava iriitake ipaitaitzi “Etakonkantsi”

⁷ Netakotaneete, ontzimatye petakotavakaayetaiya. Itzimirika antanairori iroka, kempivaitaka irapiitakeromi intzimayetaimi ikantakaanaarira Pava. Iriiyetake iyoyetairiri. ⁸ Itzimirika kaari etakotantachane, te iriyotairi Pava. Tema Pava ipaitaitziri irirori “Etakonkantsi.” ⁹ Jiroka ikanta Pava joñaakairo omapero jetakotai: Jotyaantakairi irapintzite Itomi jaka kipatsiki, okanta jimatakaayetantairori aakaite añaashireyetai. ¹⁰ Jiroka okantakota irooperori etakonkantsi: Tera aakaite poñaakaantyaarone etakotaiyaari Pava, aña iri Pava poñaakaantakarori jetakoyetai. Tema iniroitera jetakoyetai, jotyaantakairi Itomi. Iriitake otsimaryaakeri Pava irovasankitaaventairomi ayaariperonka. ¹¹ Netakoyetane, jetakotaira iniroite Pava, ari ankempiyetaiyaari aakaite etakotavakaayetaiya. ¹² Tekatsira aparoni atziri ñaakerine Pava. Iro kantacha aakaite kantatsi antsipashiretaiyaari, aririka etakotavakaayetaiya. Iriitakera Pava matakairone aatakaantyaarori etakotantapiintaiya.

¹³ Tema Pava jotyaantakairi Tasorensinkantsi inampishiretantai, iro ayotantaari omapero atsipashiretaari. ¹⁴ Tema naakayetajaantake ñaayetairi Itomi Pava, itzimi jotyaantakeri kipatsiki. Iriitakera nokinkithatakoyetairi. ¹⁵ Itzimirika kantatsiri, “Jesús Itomi inatzi Pava,” iriitakera maperotzirori itsipashiretaari Pava. ¹⁶ Ayotaira aakaite tsika ikanta jetakoyetakai Pava, akempisantayetairi. Tema Pava ipaitaitziri “Etakonkantsi.” Inkarate etakotantapiintaachaneri, itsipashiretapiintaarira Pava. ¹⁷ Irootake aatakaantyaarori etakotantapiintaiya, aventaashire averi Pava, irojatzii apaata amonthaantavaiyaariri aririka iramenakoyetairi maaroiteni. Tema aripaite ankempitaiyaariri Cristo. Aritakera amatzitaitakarok akempitakari iroñaaka eeniro asaikayetzi jaka kipatsiki. ¹⁸ Eero atharovakaavaitari itzimi etakoperotairi. Etakora jovai irirori, eero atharovakaari irovasankitai. Aririka antharovakaiyaari, tekeraatara ayoperote omapero jetakotai. ¹⁹ Irootakera etakotantaariri aakaite Pava, apiyatatyaari jetakarora jetakoyetakai aakaite. ²⁰ Intzimerika kantatsine, “Netakotane inatzi Pava,” iro kantacha ikisashiretziri iyeki, ithaiyakara irika. Tema kaari etakotyaarine isheninka, itzimi jiñiiri, ¿Tsikama inkene iretakotyaari Pava, kaari koñaanetsine? ²¹ Irootake otzimantari ikantakaantakeri, ikantake: Ikaratzi etakotaariri Pava, ontzimatye iretakotaiyaari iyekiite.

5

Aventaashirenka oitsinampaantya osavisato

¹ Maaroni aventaashiretaneri kantatsiri, “Trika Jesús, Cristo inatzi,” itomira Pava jinayetaatzi, kempivaitanaa irapiitakeromi intzimayetaimi. Ikaratzi etakotaariri Ashitairi, jetakotaarira eejatzi itomiyetaari irirori. ² Aririka etakotaiyaari Pava, aririka amonkarayeneri ikantakaantane

eejatzí, iro ayotantaari omaperora etakoyetari itomiyetaari irirori.³ Aririka etakoperotanaiyaari Pava, iroovaitakera amonkarayeneri ikantakaantane. Eero opomerentsita amonkarayetairo ikantakaantane.⁴ Ikaratzi ikempitakaakari Pava irapiitakeromi intzimayetai, ari iroitsinampaayetairo osavisato. Tema aventaashirenka oitsinampaantayetya.⁵ ¿Itzimikama materone iroitsinampayero osavisato? Iriira aventaashiretaneri, kantatsiri: “Itomira Pava inatzi irika Jesús.”

Ikinkithatakaantziri Tasorentsinkantsi

⁶ Tema Cristo ipokake jaka kipatsiki. Iro kantamaitacha, tera intaani ipokake impiinkaantantyaaro jiña, aña ontzimatyee eejatzí onkpathainkate iriraane, irovamaiteri. Iri Tasorentsinkantsi kinkithatakaantakerori okantakotá iroka. Okaratzi iñaaventakaantziri irirori, kyaaryoori onatzi.⁷ Tema mavasatzi japiyeetakerori ikantaitzi, “Itomi Pava inatzi irika Cristo.”*⁸ Iriitajaantake Tasorentsinkantsi kinkithatakaantatsiri. Iriitajaantake Pava ñaavaitantsi joviinkaapaitetakaranki Jesús. Iriitajaantake Pava ñaavaitantsi ikinkithavaitakotziroranki Jesús tsika inkantya irovamaiteri.†⁹ Tema akempisantziri atziriite ikantayetziri, iri ovatsipero Pava ankempisantairi ikantairi. Jiroka ikantake jiñaaventziri Jesucristo, ikantzi: “Iriitake Notomi irika.”¹⁰ Itzimirika kempisantairiri Itomi Pava, iriitake kemathatairori omaperoro Jesús itomitari Pava. Iriima kaari kempisantatsine, jiitakamatavitakeri Pava, tema ithainkañaanetakeri ikantake “Notomi inatzi Jesús.”¹¹ Jiroka ikantaitakeri: Iri Pava kantakaiyaarone añaashiretantaiyaari, tema atsipashiretaari Itomi.¹² Intzimerika tsipashiretaiyaarine Itomi ari irañaashiretai. Iriima kaari tsipashiretaiyaarine Itomi Pava, eero jañaashiretai.

Ayoyetai ari ankantaityaani añaashireyetai

¹³ Pipairyaapiintairi erokaite Itomi Pava pikempisantairi. Irootake nosankinatantamiro iroka onkantya piyoperotantyaari ari pinkantaitatyeeeni pañaayetai apaata.¹⁴ Aventaashirera ankantairi Pava, tema ayoyetzi ikemayetai aririka añaañaatakotero tsika okanta ikovakaaajaantairi irirori.¹⁵ Ayoyetai ikemai Pava aririka amaneri, ayotzita eejatzí ari irimatakairo okaratzi akovakotakeriri.¹⁶ Piñeerika eeroka aparoni iyeki tzimatsiri ikenakaashitane, pamanakotairi, aritake irañaashiretakagairi

* **5:7** Jovaakakoyeetantakarori pairani iroka osankinarentsi iñaaneeki Roma-satziite (Latín), ari jovanaayeetakerori kapicheeni kaari osankinatajaantachane ovakeraini. Jiroka okantzi jovanaayeetakeri: “Mava ikaratzi ñaavaitatsiri inkiteki: Ashitairi, Ñaantsi, Tasorentsinkantsi. Irika mavatatsiri, aparoni jinatzi.” Irootakera iroka ñaantsipayeeni josankinayeetakeri iñaaneeki Virakocha ipaitaitakeri “Reina Valera.” † **5:8** Okaratzi kantakotachari jaka, iriira jiñaaventayeezi: “Tasorentsinkantsi, Jiña, Iraantsi. Ikaratakera mava, te ompashinete oshiyakaaventachari.” Ikovatzi jaka Juan, iriyotakoperoyeeteri Jesús omaperoro Itomitari Pava. Mavasatzi jiñaaventziro okaratzi ikantayeetakeri, “Itomi Pava inatzi irika Jesús.” Etanakarori, iriitajaantake Tasorentsinkantsi iyotakaayetakeriri iroyaantaneete Cristo iriyotaantayete. Apitetatsiri, iroora “Jiña” oshiyakaaventachari joviinkatakaranki Jesús. Irootakera jiñaaventajaantakeri Pava, otzimi osankinatainchari Mt. 3.16–17. Mavatatsiri, iroora “Iraantsi” oshiyakaaventacha ikopathainkatakera Jesús jovamaayeetantakariri. Iro jiñaaventajaantakeri Pava isaikantakariranki Jesús otzishiki ikinkithavaitakairi Moisés, Elías tsika onkantya irovamaiteri. Otzimi osankinatainchari Lc. 9.31-35; Jn. 12.27–33.

Pava. Iri noñaaventzi jaka tziatsiri ikenakaashitane kaari maperotachane onkaariperote. Tema tziatsi kaariperori ovamaashiretantatsiri. Tera iro noñaavente. Tema tera arite amanakotairi antakerori iroka maperotzirori okaariperotzi. ¹⁷Noñaaventakero “kaariperori kaari omaperotachane,” tera nonkantatye kameethara iroka. Maaroni kaari kameethatatsi, te arite antayetero. Iro kantacha tziatsi kaariperori kaari ovamaashiretantatsine.

¹⁸Ayoyetzi te irantapiintairo kaariperori ikaratzi itomintaari Pava. Iriira Cristo kempoyaaventaari, eero ikemaantsitakaantaari kamaari.

¹⁹Ayoyetai aaka jashiyetai Pava. Iriima osavisatzi, iri ashitaari kamaari, ipinkathariventziri.

²⁰Ayoyetai ipokake Itomi Pava, iri kemathatakaayetairori kyaaryoori. Irootake amatantaarori ayotairi ipaitaitziri “Kyaaryoori.” Atsipashiretaari Kyaaryoori, tema atsipashiretaatyaari itomi. Iriitakera Pava ipaitaitzi “Kyaaryoori,” ipaitaitziri eejatzi “Kañaaneri.” ²¹Notomiite, paamaiyaari oshiyakaaronsi. Ari onkantyaari.

Apitetanaintsiri Irosankinare Juan

Ovethataantsi

¹ Antarikona jinatzi itzimi osankinatzi-mirori iroka. Eeroka nosankinatzi-ni ipaiyeetziri “Iyoshiitaaro tsinane ipoña otomiite.” Netakoperotane pinayetatzi. Tera apaniro naaka netakotami, aña jetakotzi-taami eejatzi maaroni iyotayetairone kyaaryoori.* ² Ari okantari, oisokero ovayetairo kyaaryoori, ari ankantaitaateeni. ³ Onkamintha ineshinonkayetaimi Ashitairi Pava, inkaminthaayetaimi, kameetha pisaikayetai. Ari inkempitaimiri eejatzi Itomi Jesucristo, piyoyetairo kyaaryoori petakotavakaantayetiaaari.

Oisokero povero jiyotaimiri Cristo

⁴ Osheki nokimoshiretanake noñaayetake tsika pikaratzi eerokaite pimatapiintanakero kyaaryoori, pimatajaantanakero ikantakaantakeri Ashitairi. ⁵ Eerora nosankinatzi-mi iroñaaka ovakerari ikantakaantaitane, aña iro nonkinkishiretakaimi okaratzi nokamantayetakemiri ovakera pikempisantantanakari. Jiroka okanta: Ontzimatyete kotavakaiya. ⁶ Aririka antapiintanairo ikantakaantane Ashitairi, ari-take amatanaairo etakotavakaapiintaiya. Iroora nokantakaantakemiri pantapiintayetairo okaratzi pantayetananakari ovakera pikempisantantanakari. ⁷ Tema tzimayetatsi iroñaaka osheki amatavitaneri. Ikantayetzi irikaite, “te iratzi-ritajaantapainte Jesucristo.” Tema thairi inatzi itzimirika ñaavaitzirori iroka, iisaneentane inatzi Cristo. ⁸ Paamaventya, povashaantzirokari okaratzi niyotaayetakemiri. Te nonkove pame-naashivaitaiya, eero piñeero panintaavaitaiya apaata. ⁹ Itzimirika kenakaashiperovaitachane, kaari oisokerotyaarone jiyotaantapaintziri Cristo, tera itsipashiretari Pava. Iriima tsika itzimi oisokerotakarori jiyotaantapaintziri Cristo, iriitake matakero itsipashiretari Ashitairi, ari ikempitzi-takari eejatzi Itomi. ¹⁰ Intzimerika impaitya kivantemiri janta, impoña inkove iriyotaimiro nashitachari kinkitharentsi, eero pishinetziri irisaikavankotemi. Eero aritaajatzi povethatyaari eejatzi. ¹¹ Tema aririka povethatyaari, kempivaitaka pakakotatyeerimi iyaariperonka okaratzi jantziri irirori.

Nokovake noñeeyemini

¹² Tzimatsi osheki nosankinatemiri, iro kantacha tera intaani nonkove nosankinatemiro, aña nokovatzi niyaatashitemi noñeemi, inkene nonkinkithavaitakaimi, inkene ankimoshiretaiyeeni.

¹³ Jovethataiyami ipaiyeetziri “otomiite pitsiro iyoshiitaro.” Ari onkantyaari.†

---

* **1:1** Tzimatsi pampithashiretakotarori ipaiyeetziri “Iyoshiitaaro tsinane otomiite,” iriira oshiyakaaventachari jaka ikaratzi kempisantzinkariite itzimi apatotaachari aaroni nampitsiki. Okantavetaka te ayotero tsika otzimi nampitsi japatoyetantaari irikaite kempisantzinkariite. † **1:13** Tzimatsi pampithashiretakotarori ipaiyeetziri “otomiite pitsiro iyoshiitaro,” iriiyetake oshiyakaaventachari kempisantzinkariite itzimi apatoyetaachari janta tsika inampitaro Juan osankinatzi-mirori iroka.

Mavatanaintsiri Irosankinare Juan

Ovethataantsi

¹ Antarikona nonatzi, itzimi osankinatzimirori iroka. Eeroka nosankinatziini Gayo, netakoperotane pinatzi. ² Netakotané, namanakotzimi piñaantyaarori ontzimimotemi kovityiimotamiri koñaaroini. Namanakotzimi eejatzi piñaantyaarori pintekatsite kameethaini. Tema niyotzi kameetha pikanta poshoretanaa. ³ Ari nokimoshireperotake noñaakeri jareeyetaka iyekiite ikamantapaakena irojatzi pikantaiyani eeroka poisokerotaro kyaaryoori. ⁴ Tekatsira pashine anayerone nokimoshiretanake, nokemakera oisokero jovanakero kyaaryoori ikaratzi nokempisantakaayetairi naaka.

Ikimoshireventairi Gayo joimaantapiintake ipankoki

⁵ Netakotané, pimatakero eeroka tampatzikatatsiri pampitakoyetakeri iyekiite ikaratzi avisayetatsiri janta pisaikinta. ⁶ Ikinkithatakoyetakemi iriroriite jaka japatotaiyani iyekiite tsika okanta petakoyetakari. Tema irantavaitakaane inayetatzi Pava irikaite, ari otampatzikatziiri pimpayeriteri kovityiimotariri aririka piñeeri. ⁷ Tema jiyaatayetatzi irikaite iñaaventairi Cristo, kaarira kaariperoshireite payerine ikovayetziri. ⁸ Irootake ampayetantyaariri aakaite okaratzi kovityiimotariri. Ari onkantya ankaratantyaariri oivarairo kyaaryoori, inkemakoyeetantyaarori.

Ithainkañaanetantziri Diótrufes

⁹ Nosankinavetakaniri pairani apatoyetachari pinampiki. Iro kantacha Diótrufes ithainkañaanetakero nosankinare. Ikempitakaantashivaitaka irirori iriiperorimi irinatye. ¹⁰ Irootakera nonkamantapaakeri maaroiteni janta okaratzi jantakeri irika. Ikantakovaitashitakana. Tera intaani iroka, aña osheki jimanintashirevaitakeri ipaiyeetziri “iyekiite,” te ishinetante irakameethatavakaayetya. Jomishitovayetakeri eejatzi japatotapiinta kempisantzinkariite.

Kameetha ikinkithatakoyeetakeri Demetrio

¹¹ Netakotané, te arite pimatero eeroka kempitarori iroka kaariperori. Aña iro pimatapiintai kameethari. Itzimirika antairone kameethari, iri jashitaari Pava. Itzimirika antzirori kaariperori tera iriyotairi Pava. ¹² Iriima irika Demetrio, maaroite jiñaaventaitziri kameethaini, ikantaitzi “Ikantapiintziro kyaaryoori irirori.” Ari nomatzitaro eejatzi naaka, nokantzi “Kameetha jinatzi.” Piyotaiyini eerokaite okaratzi nokantziri kyaaryoori onatzi.

Ovekaraantarori ovethataantsi

¹³ Tzimavetacha osheki nosankinatemiri, iro kantacha tera intaani nonkove nosankinatemi, ¹⁴⁻¹⁵ aña nokovatzi niyaate noñeemi, inkene ankinkithavaitaiyeni. Onkamintha pisaikayete kameethaini. Jovethataiyami jaka akarayetziri. Povethayetyaanari eejatzi ikaratzi saikatsiri janta.

Irosankinare Judas

Ovethataantsi

¹ Naakara Judas osankinat zimirori iroka. Iromperatane Jesucristo nonatzi. Naaka irirentzi Jacobo. Eerokaite nosankinayetzi itasorentsitakaane Ashitairi Pava, pikaratz ikaimeshireyetaimi. Eerokayetake ikempoyaaventaari Jesucristo. ² Onkamintha ineshinonkaperoyeetaimi, isaikakaaperoyeetaimi kameetha, jetakoperoyeetaamira!

Iyotaantashivaitachari

(2 P. 2.1-17)

³ Netakotane, nokovavetaka nosankinata kotemiro tsika okanta avisakoshireyetaantari aakaite. Iro kantacha iroñaaka okovaperotatya nosankinatemiro tsika okantakota pinkamaitantyaarori pinkempisante, pinkempitakotyaari etayetanakarori kempisanzinkariite itasorentsitakaitairi. ⁴ Tema tzimayetatsi atziri iromanane kiini josatekantayetaka. Thainkatasorentsitanerini jinayetake, ikinkithatakaantashivaitaka, ikantayetzi: “Ineshinonkatane jovayetai Pava, kantatsi iroñaaka antayetero akovayetzi, kantatsi eejatzi amayempiteetsi.” Irikaite ñaavaitakerori ñaantsika, imanintakeri Pava, itzimi apanirotatsiri jomperatanta. Ari ikempitaakeri eejatzi Avinkatharite Jesucristo. Irootake ipampithashiretantakari pairani Pava irovasankitaayetairi irika.

⁵ Nokovi nompampithashiretakaimiro okaratz piyoperotaiyirini. Okantavetaka Pava itasonkaventatziivetakari jashitaari irirori, irikaite itzimi jomishitovayetairi Egipto-ki, iro kantamaitacha japathakeroryaayetakeri ikaratz thainkatasorentsitaantsiri. ⁶ Ari ikempitakari eejatzi maninkariite itzimi jomishitovayeetakeri inkiteki, kaari jatakairone tampatzikaini impinkathariventante. Kempivaitaka iroosotakotatyeerimi Pava tsika otsirenikitzi, ari joyaaventari irovasankitaayeetairi. ⁷ Ari ikempitakari eejatzi pairani Sodoma-satzi, Gomorra-satzi ipoña ikaratz saikanampiyetakeriri. Kaariperoshire jinayetake, ipaantavakaavaitaka ishampirankakiini, imayempivaitzi. Arira jovasankitaayeetantakari paampari. Ari jiiñeetziro ompaitya avishimoyetairine kempityaarine irikaite irovasankitaayeetantaiyaari paampari kaari tsivakanetatsine.

⁸ Ari ikempiyetari irikaite kinkithatakaantashivaitachari, kinkishiretakaantashivaitachari, nevetashivaitakarori kamaaroyetatsiri, thainkavaitaneri. Te intharovakaiyaari ikishimatzi maninkariite otzimimotziri ishintsinka.

⁹ Iro kaari irimataajate maninkari Miguel, itzimi anaakotantatsiri ipinkathariventantzi, te iriñaavaitashivaitya irirori iñaanaminthatziri kamaari iñaaventakotziri Moisés ikamantapaintari. Intaani ikantake Miguel: “Iri Pinkathari kishemine.” ¹⁰ Iriima irikaite atziri kamantantashivaitachari, ithainkashirevaitakero kaari jiyotaaajatzi. Tema okaratz jiyotashivetari iriroriite okempitaro jiyotanetari aparoni piratsi. Iri-jatzi aperovaitacha. ¹¹ Irimaperoiteri irovasankitaayeeteri! Tema jantakero oshiyarori jantakeri pairani Caín. Ikenashivaitaka ikempitakari Balaam, intaani ikovashitaka iraantyaaro kireeki. Ikempitakotakari

ikaratzi kamayetaintsiri jovayiritantakari Coré. ¹² Okempivaitakaro iriimi ovitsintayetakemine jayooyetakemi. Tema itsipayetashitami inthainkatasorentsivaitante, intaani ikovi irantayero onimotziriri irirori. Ikempitakaro menkori otasonkainkatziro tampyaa. Ikempitakaro pankirentsi te onkithote omonkarapaiteveta onkithotantyaari, kamaperotake, aritake itzimponchakiryeeetakero. ¹³ Ikempitakaro okanta otamakaane inkaare oshimoryaatakaashivaitaro jiña, irootake jimayetakeri irikaite joñaakantashivaitakaro iyaariperonka. Ikempitakotakari parinari ikemakaanta iraperotante, ari inkempitayetaiyaari iriroriite iraperotaiya otsirenikitzi.

¹⁴ Iriiyetakera iñaaventakotzitakari pairani Enoc icharinetanakari Adán, ikantakeranki:

Pamene, ipokake Pinkathari itsipataari osheki itasorentsitakaane.*

¹⁵ Ipokake irovasankitairi maaroni.

Ipokake iramenakotairi okaratzi jantayetakeri thainkatasorentsitaneri. Ipokake iramenakotairo ikishimatantake eejatzi.

¹⁶ Irikaite kinkithatakaantashivaitaneri, kishimatantaneri inayetatzi. Thaiyakovaitaneri ikantaka. Jantayetziro inebetashiyetari irirori. Kantakaaperovaitaneri jinayetzi. Jinintaathatantakamiro jiyotaantziri ikovira iraantashivaityaaro kireeki.

Ikaminaayeetziriri kempisantzinkari

¹⁷ Irooma eerokaite, netakotané, poshiretyaaro jiyotaayetakemiri pairani Irotyaantajanore Avinkatharite Jesucristo. ¹⁸ Tema ikantayetake irirori: “Apaata overaantapaakyaarone intzimayete thainkantanneriite, iri antashivaityaarone inebetashiyetari.” ¹⁹ Iriiyetakera kantakaarori inkisavakaantayeetyaari, intaani ipampithashiretaro osavisato. Te inampishiretantari Tasorentsinkantsi. ²⁰ Irooma eerokaite, netakotané, povetsikashiretavakaayetaiya pinkempisantapiintanairo tasorentsishiretakaakemiri. Piñaañaatapiintayetairi Pava, tsika okanta ikovakaajaantairi Tasorentsinkantsi. ²¹ Oisokero irovanakemi Pava iretakotyaami, oyaako povero piñaayero ineshinonka Avinkatharite Jesucristo onkantaitatyeeni irañaakaayetai. ²² Neshinonka poveri inkarate kisoshireneeronkayetatsine. ²³ Pashine, pinkempitakaantero kapiche okantaka povvisaakotantaariri intagaiyaami. Pashine, ontzimatyepineshinonkayetairi. Irooma iyaariperonka, kisaneenta povero. Ari pinkantakerori ikithaataari ikaariperoshiretantakari, pinkempitakaantero pinkisaneentatyeeromi. Tharovakaara povero iroka pimatzirokari eeroka.

Tharomentaantsi

²⁴ Antharomentairi iroñaaka irika itzimi matzirori ikempoyaaventayetai kaari antzivashirevaitanta. Antharomentairi irika itzimi kimoshiretakagaina antsipataiyaari, eero otzimai akenakaashitane. ²⁵ Antharomentaiyaari Pava apanirotatsiri, iyotaneri, ovavisaakotantaneri. Iriitake irika Pava tzimatsiri irovaneenkaro, ñaapinkatha ikantaitziri, omapero otzimi ishintsinka, pinkathariperori jinatzi, iri etakaro itzimi tekeramintha ontzimayete maaroni, irojatzi ikanta isaiki iroñaaka, ari inkantaitatyeeroni. Ari onkantyaari.

* **1:14** Irika Enoc, iri 7-tanaintsiri icharinetanakari Adán. Iroka okaratzi iñaanetakeri Enoc, tera ompoñaayetya janta Osankinajanorentsiki, aña pashineki osankinarentsi opoñaakaro, ipaitayeetziro “Irosankinare Enoc.”

Joñaa kayeetakeriri Juan

Joñaa kantakeri Jesucristo

¹ Jiroka okaratzi joñaa kantakeri Pava tsika ikantakota Jesucristo, iri-ira Pava kantakaarori iriyoyetantyaarori iromperataneete tsika onkantakotya okaakitizimataintsiri iriñaa yeetero. Iro jotyaantantakariri Pava imaninkarite inkamanteri Juan. Tema irika Juan iri jomperatapiintakari Pava. ² Iri Juan itzimi kinkithatakerori okaratzi iñaa keru. Jiroka okaratzi ikinkithatakeri, iñaa ne Pava, tsika otzimi ikantakaantakeri Jesucristo inkamantantero. ³ Kimoshirera inkantaiya itzimi ñaanatairone iroka kamantaantsi, ari inkempitayetyaari eejatzi inkarate kempisanterone. Kimoshirera inkantaiya inkarate monkarayetairone okaratzi osankinatainchari. Tema okaakitizimatake iriñaa ntayeetyaarori.

Jovethayeetari kempisantzinkariite karatatsiri 7 japatoyetaka

⁴ Naakara Juan itzimi osankinatziro iroka. Eeroka nosankinatzi kempisantzinkariite karatatsiri 7 papatoyetaka janta nashiyetachari nampitsi saikayetatsiri Asia-ki. Tema añaatsi Pava iroñaaka, iri etakaro pairani itzimake, irootzimatake impiye, kaminthaara inkantayetaimi irirori, kameetha isaikakaayetaimi janta. Ari inkempitaimiri eejatzi irika ipaiyeetziri “7 tasorentsi.” ⁵ Ari inkempitaimiri eejatzi Jesucristo, tema kyaayoori onatzi okaratzi iñaa ventziri. Iriitakera etanaarori ipiriinta ikamavetaka, iriira pinkathariventairiri maaroni ikaratzi pinkatharivetachari jaka kipatsiki. Iriitakera etakoyetairi aakaite. Iriitakera kempitakaantairi inkivaatyeeemi, ipeyakoyetairora ayaariperonka ikapathainkatakakeranki ikamimentayetai.

⁶ Iriitakera pinkatharitakaayetakairi. Iriitakera omperatasorentsi-takaayetairi antavaitantaaniriri Pava itzimi Ashitariri. Iriitake otzimotairi irovaneenko, iriitake pinkathariperotaatsiri. Ari inkantaitatyeeeroni. Ari onkantyaari. ⁷ Jirika Cristo, inkenapai menkoriki, maaroni iriñeetavairi. Irimatzityaaro iriñeeri ovathaamerekitakeriri. Iriraakoyeetaiyaari maaroitni jaka kipatsiki, irimatzityaaro kaari sheninkatavakaachane. Ari onkantyaari.

⁸ Jiroka ikantzi Avinkatharite Pava:

Naakatake oshiyarori etarori osankinarentsi, Naaka oshiyarori eejatzi overaantarori.

Añaachana Naaka iroñaaka, Naaka etakaro pairani notzimake, Naaka piyaatsine apaata.

Naakatake tzimaperotatsiri noshintsinka.

Joñaa kantaka Itomi Atziri

⁹ Naakara Juan, pirementzi povayetaana pikempisantzinkaritai, ari akarataiyakeni amavetakero akemaantsivaitaka, ari atsipatavaka ipinkathariventayetai Jesús. Eeniro nosaikiranki othampishiki paitachari Patmos nokinkithatziro iñaa ne Pava, nokamantantziro ikantakenari Jesús. ¹⁰ Okanta aponi kitaite ipampithashiretakotapiintairi Avinkatharite, tzimatsi joñaa kakenari Tasorentsinkantsi. Nokemakeri notaapiiki ipaita kantanari, ikempitakarora tyootaantsi iñaavaitzi, ¹¹ ikantakena: “Posankinatero onkarate noñaakemiri. Iro

potyaanteneriri kempisantzinkariite karatatsiri 7 japatoyetaka janta nashiyetakarori nampitsi saikayetatsiri Asia-ki. Tema jiroka 7 nampitsi, paitachari: Efeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia, Laodicea.”

¹² Ari nopithokanaka notaapiiki nameneri ipaita ñaanatanari. Noñaatziiri ootamentotsipayeeni jovetsikayeetziri oro. Ikaratzi 7. ¹³ Iro kantacha janta niyankineki ari josatekaka aparoni kempitakariri Itomi Atziri. Opamankakeri iitziki iithaare. Jontarekakari ichopineeki jovetsikasherokaataitziri oro. ¹⁴ Kitamaropovainka ikantaka iitoki, kempivaitaka iroomi ivitzi oisha, kitamaroki okantaka iroovaitake sharaka. Irooki okempiyetakari paampari. ¹⁵ Shipakiryaa okantayetaka iitzi, iriivaitake iporeryaatzi kireeki itagaitziri. Okempivaitakaro iñaane opoimpaatzi osheki jiña. ¹⁶ Joirikake impokiropayeeni irakojanoki, ikaratzi 7. Joimishitovimaitaro ipaanteki kempitakarori osataamentotsi, apimitzikarate okanta othoyempitake. Ikempitakari iporoki ikantaranki ooryaatsiri ishipakiryaaaperotzi tampsatikapaite.

¹⁷ Ikanta noñaakeri, tyaanakena nokamanake. Iro kantacha jantantakanaro irakojanoki, ikantana: “Eero pitharovi, Naakatake etarori, Naakatake overaantyaarone. ¹⁸ Naakatake kañaaneri, nokamavetaka iro kantacha iroñaaka ari nonkantaitatyeeni nañagai. Naakatake ashitaaro shintsinkantsi jovayeetaanara nompeyakaantya notyaantayetantai sarinkaveniki. ¹⁹ Posankinatero okaratzi piñaakeri, iro petanakya okaratzi piñaakeri iroñaaka, impoña onkarate piñeeri eejatzi apaata. ²⁰ Ikaratzi ootamentotsi piñaakeri karatatsiri 7, iriira oshiyakaaventariri kempisantzinkariite karatatsiri 7 japatoyetaka janta nashiyetakarori nampitsi. Ikaratzi piñaakeri impokiro noirikakeri nakojanoki, karatatsiri 7, iri oshiyakaaventariri maninkariite tsipayetaariri kempisantzinkariite karatatsiri 7 japatoyetaka.”*

2

Kamantaantsi jotyaantaitakeneriri 7 japatoyetaa kempisantzinkariite: Kamantaantsi jotyaantaitakeri Efeso-ki

¹ “Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apotachari Efeso-ki. Iriira ñaanatziri oirikakeriri 7 impokiro irakojanoriki, osatekainchari niyanki ipaampatakera 7 ootamentotsi. Ikantziri:

² Niyotziro okaratzi pantayetziri, tsika pikanta pantavaitake, okaratzi pamavetakeri. Pisamayetakari kaariperoshiree. Piñaantayetaari paitashivaitachari, “Otyaantajanoriite” itzimi iyotaantashivaitachari. Piyotairi eeroka thairi jinayetatzi. ³ Kyaaryoori pinake, amavevaine pikantaka, osheki pikemaantsivaitaka jovasankitaaventaitzimiro pimpairyeero novairo. Temaita pisamavaitya. ⁴ Iro kantacha, tzimatsi kapatapainchari, iro kaari kameethatatsine. Jiroka okanta: Povashaantanakero eerokaite petakotanta, te pantairo pikempivetanakaroranki pairani. ⁵ Pinkinkishiretero tsika pikanta pairani ovakera pikempisananake. Povashaantero tsika pikanta iroñaaka, pimpiyakotairo pantairo

* **1:20** Tzimatsi kantatsiri irikaite “maninkariite” ñaaventakotainchari jaka, iriitakera atziriite ikaratzi jevayetaariri kempisantzinkariite. Tzimayetatsi pashine kantatsiri, iriijanoyetake kyaaryoori maninkariite.

tsika pikantanaka ovakeraini pikempisantanake. Tema eerorika povashaantairo, ari niyaatashitakemi, naapithataimiri ootamentotsi saiki-motakemiri janta. ⁶ Iro kameethataints pantakeri eerokaite pikisaneentakero jantayetakeri ikaratzi kempisantanairiri jiyotaantziriranki Nicolás. Nomatziataikari naaka.* ⁷ Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi iñaanatziri kempisantzinkariite. Intzimerika kitsirinkakerone, ari noshinetairi iroyaaro chochoki ovañaantatsiri tsika otzimi pankitainchari itasorentsipathateki Pava.’ ”

Kamantaantsi jotyaantaitakeri Esmirna-ki

⁸ “Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apatotachari Esmirna-ki. Iriira ñaanatziri itzimi etakarori, intzime overaantyaarone. Iriira ñaanatziri itzimi kamavetaincha iro kantacha añagai eejatzi. Ikantziri:

⁹ ‘Niyotziro okaratzi pantayetziri, niyotziro tsika okanta pikemaantsivaitaka, niyotziro tsika okanta pashinonkaavaitaka, eerokataavetakara ashaarantashiretaneri. Niyotzi eejatzi ithaiyakotakami judío-payeeni janta. Ipaitashivaitaka judío, año Satanás ashitayetakari. ¹⁰ Eero pitharovakaashitaro onkarate pinkemaantsityaari. Tema irootaintsi piñero tzi mayetatsi janta tsika inkarate irashitakotakaante kamaari. Ari pisaikeri onkarate 10 kitaite pinkemaantsivaitya, iñaantashiretatyamira kamaari. Iro kantacha otzimatyepinkyaaryooshirete eerokaite piyaatakaairo onkantavetakya irovaitemi, impoña apaata aritake nañaakagaimi, onkempivaityaaro namathaiyetaateemimi. ¹¹ Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi iñaanatziri kempisantzinkariite. Intzimerika kitsirinkakerone iroka, eerora jiñero inkemaantsivaitaiya irapiitairo inkamai.’ ”

Kamantaantsi jotyaantaitakeri Pérgamo-ki

¹² “Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apatotachari Pérgamo-ki. Iriira ñaanatziriri otzimimotziri irosataamento apim-itzikaratatsiri okanta othoyempitzi. Ikantziri:

¹³ ‘Niyotziro pantayetziri, niyotzi ari pisaikimotakeri ikaratzi ipinkathariventziri Satanás. Iro kantacha niyotzimi eejatzi oisokero povakena pipairyapiintakero novairo, te povashaantero paventaashiretana. Te povashaantanakero eerokaite okantavetaka jovamaaveetakari noyempisantakaaperotane Antipas, itzimi kinkithatakotakenari janta tsika jinampitaro Satanás. ¹⁴ Iro kantacha, tzi matsi kapatapainchari, iro kaari kameethatatsine. Jiroka okanta: Tzi mayetatsi tsika pikarataiyini kempitakariri Balaam jiyotaantzi. Tema pairani Balaam, jiyotaapiintakeri Balac onkantya inkaimashiryaaantyaariri charinetanakariri Israel-ni irovakaiyaari ipomeyeetziniriri ikempitakaantashitari ivavane. Jimayempitakaakeri eejatzi. ¹⁵ Ari okempitakariri eejatzi tzi mayetatsi itzimi kempisantayetakerori jiyotaantziriranki Nicolás. ¹⁶ ¡Povashaantairo! Eerorika povashaantziro, ari niyaatashitakemi novayiriteri, iroora novayiritantyaari osataamentotsi shitovatsiri nopaanteki.

* 2:6 Te jiyoperoyeetzi itzimi “kempisantanairiri jiyotaantziriranki Nicolás.” Kempitaka iriiyetake nashitaincha japatota, iri iyotaashivaitakariri kempisantzinkariite, aamashitya iri kempitakariri Balaam okaratzi jantakeri pairani irirori.

17 Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi iŋaanatziri kempisantzinkariite. Intzimerika kitsirinkakerone iroka, ari nompakeri iroyaaro omanaantsitsiri maná. Ari nompakeri eejatzi aparoni kitamarori mapi tsika osankinataka ovakerari vairontsi tsika otzimi kaari jiyoyeetzi, intaani iriyotairo intzime aakerone iroka mapi.’”

Kamantaantsi jotyaantaitakeri Tiatira-ki

18 “Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apotachari Tiatira-ki: Iriira ŋaanatziri Itomi Pava, itzimi kempitakariri irooki paampari, itzimi poreryaataintsiri iitziki. Ikantziri:

19 ‘Niyotziro pantayetziri, petakoyetantaka, pinkempisantake, pantavaitake, kamaitaneri pinake. Eekero pinkamaitantyaaro iroŋaaka panaakaanakero pikantaveta pairani. 20 Iro kantacha, tzimatsi kapatapainchari, iro kaari kameethatatsine. Jiroka okanta: Paapatziyakaro eerokaite tsinane paitachari Jezabel. Okantzi iroori kamantantanero onatzi, iro kantacha okaratzi iyotaantakeri iroori, osheki oitzipinashiretakeri notzikatane. Iro opoŋaantari ovakaayetakeri ipomeyeetziniriri ikempitakaantashitari ivavane. Omayempitakaayetakeri eejatzi. 21 Osamani noyaakovetakaroro ovashaantantyaarori antakeri, iro kantacha te onkove ovashaantero omayempivaitzi. 22 Eerorika ovashaantashitaaro, arira nomantsiyatakeroro tsika omayempitajaantapiintake, ari onkemaantsivaityaari. Ari nonkempitaakeriri inkarate mayempitakerone. 23 Ari novamaayetairi ikaratzi iyotaayetakeri. Iro ompoŋaantyaari iriyotai maaroni kempisantzinkariite naakatake iyoshiretziri maaroiteni, niyotzi opaita ipampithashireyetari, niyotzi opaita ikemashireyetziri. Ari onkantya noipiyantyaamirori okaratzi pantayetakeri eerokaite. 24 Irooma eerokaite, kapatapainchari janta Tiatira-ki kaari kempisantakerone okaratzi iyotaantashivetakeri, eerora nokisathatzimi. Tema te pimpankiventavaityaaro okaratzi iyotaantashivetakeri ipaitayeetziri “iromanakaaperotane Satanás.” 25 Iro kantacha eerokaite ontzimatyeera pinkyaaryooneyete irojatziri nompilyantakyaari. 26 Intzimerika kitsirinkakerone irimonkaratero noŋaane irojatziri ovekaraantapaakyaarone, aritake nomatakaakeri impinkathariventairi atziriite. 27 Ari oshiyakyaaro ikempitaakena Ashitanari naaka, jimatakaakenaro ipinkatharitakaana, ari inkempitagaiyaariri eejatzi iriroriite impinkatharitakairi. Ari ijevatantaiyaari irashirokotzite. Irijatzi aperotairine iisanentane, inkempitakaantairi iporokaitziro kovitzi.

28 Ari nompairyee naaka kempitakariri impokiro orimishi. 29 Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi jifŋaanatziri kempisantzinkariite.’”

3

Kamantaantsi jotyaantaitakeri Sardis-ki

1 “Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apotachari Sardis-ki. Iriira ŋaanatziri ipaitayeetziri ‘7 tasorentsi,’ itzimi oirikiriri 7 impokiro. Ikantziri: ‘Niyotzimiro pantayetakeri, ikantayeetzi “aŋaashireri,” aŋa te ari pinkantya, kamashireri pinayetzi.

² Pinkakempishiretai. Pinkyaaryooshirete eero pikamashiretanta. Tema Pava jiñiio okaratzi pantziri te pimonkaratero otzimi ikovakayimiri. ³ Pinkinkishiretero ikamantaitakemiri pairani, pimonkaratero. Povashaantero pantapiintakeri. Eerorika pikakempitai, ari nomapokapaimi nompiyeerika, nonkempityaari jomapokantzi aparoni koshintzi. ⁴ Iro kantacha tzimatsi kapicheeni janta Sardis-ki matakero ikiteshiretzi. Iriiyetake kempitakariri kaari oipatsiterone iithaare, irootakera apantantaariri irikaite onkantya intsipatantaiyaanari nokithaataro kitamarori. ⁵ Intzimerika kitsirinkakerone, aritake nonkithaatairi kitamarori. Eero noshetziro ivairo itsipataari josankinatakotaka inkarate kañaneyetaatsine. Aña ari nonkantairi Ashitanari, eejatzi maninkariite: “Ikempisantaana irika.” ⁶ Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi ikantziriri kempisantzinkariite.’ ”

Kamantaantsi jotyaantaitakeri Filadelfia-ki

⁷ “Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apatotachari Filadelfia-ki. Iriira ñaanatziri Tasorentsitsitsiri, Kyaaryoojanori. Iri jiñaanatzi jovayeetakeri irominkyaayetairi atziriite, irijatzi otzikayetairine kaari irishineete inkyaayete. Arira inkempitaiyaari David-ni. Tekatsira shintsithaterine irika ominkyaantaatsiri, itzimi eejatzi otzikayetantaatsiri. Ikantziri:

⁸ ‘Niyotziro pantayetziri. Pamene. Noshinetakemi pinkyee, tekatsira otzikaavakemine. Iroora nomatakemiri tera pishintsishiretaiyeni, iro kantacha pimonkarataakenaro noñaane, te inkemaitemi pinkante: “Te jashitana Pava.” ⁹ Iriroma irikaite kantashivaitachari: “Naaka Judío.” Kaarimaita judío-perori, aña iri jashiyetakari Satanás. Irootakera notyeerovakaantaiyaariri apaata iñaapinkathayetaimi. Ari iriyotairi omatatya netakotakami. ¹⁰ Tema pikyaaryoventakero eerokaite pimonkarayetziri noñaane, aritake nonkempoyaaventakemi eero iñaantashiretantayeetami. Tema kapichetapaake iriñaantayeetantayariri ikaratzi nampiyetarori kipatsiki. ¹¹ Irootzimatake nompiyake. Kisora povero pikempisantakeri, eero pamenaashivaitanta panintaiyaaro impayeetaimiri, iramathaiyeetaimira. ¹² Intzimerika kitsirinkakerone iroka, ari nonkempitakaantairi aparoni tzinkamintsi otzinampitzirori itasorentsipankote Pava. Ari irashi irovairo irisaikai. Ari nonkentakotaineri ivathaki ivairo Pava, ari iriyoyeete Pava ashitaari. Ari nonkentakotaineri ivathaki ovairo nampitsi Jerusalén, ari iriyoyeetai irisaikai irika inampiki Pava, tsika ontzime areetaachane osaaviki ompoñagaiyaaro inkiteki. Ari nonkentakotaineri eejatzi ivathaki ovakerari novairo. ¹³ Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi ikantziriri kempisantzinkariite.’ ”

Kamantaantsi jotyaantaitakeri Laodicea-ki

¹⁴ “Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apatotachari Laodicea-ki. Iri ñaanatziri ipaiyeetziri ‘Ari onkantyaari,’ itzimi javentaashiretapiintayeetari jiñavaaitzirora kyaaryoori. Iriira jiñaanatzi itzimi jovetsikakaayeetakeri pairani iroka kipatsi. Ikantziri:

¹⁵ ‘Niyotziro pantayetziri. Pikempitakarora kaari saavaatatsine, kaari katsinkaatsine. Nokoviri naaka, saavaari. Eerorika osaavatzi, katsinkaari. ¹⁶ Irooma pikempitaro eempaari jiñaa, ari

norovaventakyaami. ¹⁷ Pikantapiintaiyini eerokaite: “Ashaarantakana, tekatsi nonkovitye.” Iro kantacha tera ari pinkantya, aña ovashireri pinatzi, manintaari, ashinonkaari, mavityaakiri, sapokamerekiri. ¹⁸ Aña ontzimatyepinkempitakaantairo pamanantaatyeerimi noorote itzimi itaayeetakeri imporekaperotantyaari. Arira pimatairo pashaarantya. Pinkempitakaantairo pamanantaatyeeromi kitamarori noithaare, eero pisapokamerekivaitanta iro ompoñaantyaari pimpashiventavaiya. Pinkempitakaantero pamanantaatyeeromi naaventaro peshitakotantaiyaari pimavityaakivaitake. ¹⁹ Iro nametari naaka nokisathatziri netakotane, novasankitairi. Ontzimatyeeera pinkyaaryootai eerokaite, pimpiyashireyetai. ²⁰ Pamene, kempivaitakara nonkatziyatyeemi jakakiroki nokaimi nonkyaantyaari. Tzimatsirika inthomointa kemakenari, ishinetanarika nonkye, ari antsipatavakaiyaari ayootavakaiya. ²¹ Intzimerika kitsirinkakerone iroka, aritake intsipataiyaana nompinkathariventante. Tema nomatakerone naaka nokisirinkakero, notsipataari isaikamentoki Ashitanari nopinkathariventantai. ²² Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi ikantziriri kempisantzinkariite.’”

4

Tharomentaantsi inkiteki

¹ Okanta okaratapaake iroka, noñaatzi ashitaryaanaka inkite. Irijatzi apiitapairo jifaaanatapaaana noñaakeri inkaaranki poimpatapaintsiri ikempitari tyoorentsi. Ikantana: “Pimpoke jenoki, ari noñaakemiro onkarate avisatsineri apaata.” ² Ikanta niyaashinenkatake jenoki, noñaakero saikamentotsi, okempivaitakaro isaikantapiintari pinkathar-ijanori, ovaneenka okantaka. Tzimatsi aparoni saikantakarori. ³ Irika saikaintsiri shipakiryaa ikantaka, ikempitakaro potsitakiri mapi karenikitatsiri. Itapotakari oyechari isaikamentoki, ikempivaitakaro oyechari natsiryaaakiri mapi karenikitatsiri.* ⁴ Tzimatsiya pashine saikamentotsi 24 okaratzi, iro osatekakeriri niyankineki saikaintsiri. Ari isaikayetakeri antarikonaita, kitamaro okantayetaka iithaare, oro inayetake iramathaire. ⁵ Noñaake ookatharontsi, nokemakero opoñaanaka oñaanake janta saikamentotsiki. Tzimatsi 7 ootamentotsi ovaampatainchari, iri omontetakari saikamentotsi. Iriitakera oshiyakaaventariri Itasorentsita Pava, karatatsiri eejatzi 7.

⁶ Tzimatsi inkaare omontetakari saikamentotsi, kiteshaaniki okantaka. Tzimatsi 4 inkiteveri katziyeenchari, iri tapotakerori iroka saikamentotsi. Iro kantacha irika inkiteveriite otzimi osheki irooki, irootake jamentantayetari tsikarika, jamentantayetaro eejatzi itaapiiki.† ⁷ Aparoni inkiteveri joshiyakari kashekari. Pashine joshiyakari vacaaniki. Pashine atziriporo jinake. Iriima pashine joshiyakari jevovaita pakitha. ⁸ Ipoñaashitaka otzimayetanake ishivanki irika inkiteveri, 6 ishivanki tzimayetanaintsiri. Otzimi osheki irooki ivathaki, otzimitanaka irooki inthomointa ivathaki. Iriitake aakovenantanakarori ipanthaapiintake, kitaiteki eejatzi tsireni, ikantzi:

* **4:3** Mapi “potsitakiri karenikitatsiri” ipaiyeetziro “jaspe,” ipaiyeetziro eejatzi “cornalina.” Irooma mapi “natsiryaaakiri karenikitatsiri” ipaiyeetziro “esmeralda.” † **4:6** Kantakotachari jaka “kiteshaaniki” okempitakaro okantara botella, vidrio eejatzi cristal.

Tasorentsi, Tasorentsi, Tasorentsi inatzi Pinkathari Pava, Shintsipero-tatsiri.

Iriitake añaatsi iroñaaka, iri etakaro pairani itzimake, irootzimatake impiye.

⁹ Ari ikantapiintatya irikaite inkiteveri itharomentari irika saikaintsiri, kantaitachari jañi. Ikanta joñaakantakero irikaite jiñaapinkathatapiintakeri, ipaasonketapiintakeri, ¹⁰ jimatanakero eejatzi 24 antarikonaite joty-eerovashitanakari saikaintsiri, kantaitachari jañi. Itharomentanakari, jamathairyimotanakari. Ari jiñeetziromapero janaakotantzi irika saikaintsiri ipinkatharitzzi, okantaveta ipinkathariventantaveta eejatzi antarikonaite. Ikantaiyanakeri:

¹¹ Novinkatharité, Pavá,

Iroora apantataitarori ontzimimotoemi eeroka povaneenkaro, ñaapinkatha inkantayeetemi, ontzimimotoemi pishintsinka.

Eerokatake ovetsikayetakero maaroni, tema eerokatake kovashitainchari ontzimayete povetsikane.

5

Osankinarentsi ipoña Oisha

¹ Noñaatziiri irika thointainchari saikamentotsiki, joirikake irakojanoki aparoni osankinarentsi. Kameetha apinaitaka, ⁷ okaratzi japiipitaitakero jontsirekaitakero eero japinairyaaantaitaro. ² Noñaatzi eejatzi aparoni maninkari tzimatsiri ishintsinka, shincheenka ikanta iñaavaizti, ikantzi josampitantzi: “¿Niinkama ipairyeetakeri irontsirekaryeero osankinarentsi, impoña irapinairyeeero?” ³ Tekatsi aparoni materone irapinairyeeero iriñaanatero. Te intzime inkiteki, tekatsi eejatzi kipatsiki, ari okempitakari sarinkaveniki, te intzime apinairyeeerone. ⁴ Iniroite niraanaka, tema tekatsi materone irapinairyeeero iriñaanatero. ⁵ Ikantana aparoni antarikona: “Aritake piraaka. Pamene. Tzimatsira aparoni matakakeri otzimimotziri itasorenka, iri materone irontsirekaryeero, irapinairyeeero eejatzi. Iriitakera aparoni charinetakariri Judá, ipaiyeetziri ‘Kashekari.’ Irijatzi charinetakariri David-ni. Iriitakera ipairyeetakeri irimatero.”

⁶ Opoñaashitaka noñaake aparoni oisha. Ikatziyaka niyankineki osaikakera saikamentotsi, josatekari inkiteveriite, josatekari antarikonaite. Kempivaitaka irika oisha aritake jovamaaveetakari pairani. Tzimatsi okaratzi 7 ichee. Tzimatsi eejatzi 7 irooki. Iriira oshiyakaaventachari 7 Tasorentsi, ikaratzi jiñeetairi maaroni kipatsiki. ⁷ Ikanta irika oisha, jiyaatashitakeri okarikiini saikaintsiri. Joirika-paakero osankinarentsi. ⁸ Ikanta inkiteveriite ipoña antarikonaite, jotyeeerovashitanakari oisha, jiñaapinkathatanakeri. Tzimayetatsi ivanthaamento. Tzimayetatsi kasankainkari itaayeetziri jovayeetakero oro-naki. Iroka kasankainkari iro oshiyakaaventacha iñaañaatane itasorentsitaikaitane. ⁹ Ari ipanthaiyanakero ovakerari panthaantsi, ipanthaakotziri oisha, ikantzi:

Eeroka ipairyeetakeri poirikero osankinarentsi, eeroka ontsirekaryeerone,

Tema eeroka kapathainkaintsi jovamaaveetakami, ari pipinakoven-tairi atziriite jashitantaariri Pava.

Ari opoña jashiyetaari Pava tsika ikaratzi sheninkamirinkatavakaachari tsikarikapayeeni, kemathatavakaarori iñaane tsikarikapayeeni,

ikaratzi nampiyetarori tsikarika janta, ikaratzi ipinkathariventaitziri tsikarikapayeeni.

¹⁰ Eeroka kantakaarori ikempitantaariri pinkathariite, ikempitaari omperatasorentsitaari, jantavaitaineri Pava.

Iriiyetakera pinkathariventairine osavisatziite.

¹¹ Opoñaashitaka noñaake osheki maninkariite piyotzimentapaakarori saikamentotsi, tsika isaikake inkiteveriite ipoña antarikonaite. Ari ipiyooperotaiyapaakani oshekirini, oshekirini maninkariite. ¹² Ikantaiyini:

Irika oisha jovamaaveetakari, iriira apantaperotataitaari ontzimumoteri itasorenka, ontzimumotairi irashaakaro, iriyotane, ishintsinka, iriñaapinkathayeetaari, irovaneenkataiya, intharomentaityaari.

¹³ Nokematzi ipanthaiyanakeni maaroite saikantarori inkite, kipatsi, inkaare, sarinkaveni. Ikantaiyini:

Irika thointainchari saikamentotsiki, itsipatakari oisha, tharomentaari jinatzi, ñaapinkathataari jinatzi, otzimimotziri irovaneenkaro, ipinkathariventantzi, arira inkantaitatyeeni.

¹⁴ Iriira inkiteveriite apiipiitziirori ikantzi, “Ari onkantyaari.” Iriima antarikonaite otyeerova ikantaiyakani jiñaapinkathataiyarini irika kantaitaachaneri.

6

Jontsirekayeetakero

¹ Opoña noñaakeri oisha jontsirekaryaanakero etanakarori jontsirekayeetakero. Ari ishincheenkatanake iñaavaitanake aparoni inkiteveri, okempivaitakaro ookatharontsi, ikantzi: “¡Pimpoke! ¡Pamene!”

² Noñaatziiri ishiyataipaaka aparoni kitamarori mora, joirikakero ivyaane irika kyaakotakariri mora. Jamathaitaitavakeri, jatake irovayiritya, iraperotante.

³ Ipoña jontsirekaryaaakero oisha pashine. Ari jiñaavaitanake pashine inkiteveri, ikantzi: “¡Pimpoke! ¡Pamene!” ⁴ Ari ishiyataipaaka pashine mora kityonkari, ipaitavakeri iniroite ovathaamentotsi kyaakotakariri. Iri jovayeetake irovashaantakairi atziriite isaiki kameetha kipatsiki. Irojatzzi opoñaantanakari jovamaavakaayeta.

⁵ Ipoña jontsirekaryaaakero oisha pashine. Ari jiñaavaitanake pashine inkiteveri, ikantzi: “¡Pimpoke! ¡Pamene!” Noñaatziiri ishiyataipaaka pashine mora cheenkari, joirikataike itenamento kyaakotakariri.

⁶ Nokematzi ñaavaitanaintsiri ikatziyeeyakani inkiteveri, ikantaitzi: “Pimpimantayete eepiyokiini pivankire, pimpinatakaaperotyaaro, tema te ontzimaperote. Ari paake osheki kireeki aparoni kitaite, irojatzzi iriñeetantakyaarori irinirote tashetsi. Iro kantacha tekerataara povaariperotziro pankirentsi tsika jaayeetziro jimireetari, tsika jaayeetziiri eejatzzi yeenkantsi.”*

⁷ Ipoña jontsirekaryaaakero oisha pashine. Ari jiñaavaitanake pashine inkiteveri, ikantzi: “¡Pimpoke! ¡Pamene!” ⁸ Noñaatziiri ishiyataipaaka pashine mora kiteriri, ipaitayeetziiri “Kaamanetaantsi” kyaakotakariri. Ari itsipatakari ipaitayeetziiri “sarinkaveni.” Irika ipaitayeetziiri “Kaamanetaantsi” ipairyeteetake irovamaayete osheki

* **6:6** Iro ikantajaantaitakeri jaka: “Pimpimante aponaroini harina onkarate ompinatya aparoni denario. Pimpimante mavaponaroini cebada onkarate ompinatya aparoni denario.”

osavisatziite. Tzimayetatsi jovamaakaantakeri irovathaantayeetyaari osataamentotsi, tzimayetatsi aayeteri itashe, pashine aayetakeri mantsiyarentsi, pashine iratsikayeteri katsimari piratsi.†

⁹ Ipoña jontsirekaryaaakero oisha pashine. Noñaatzi oponkitziki pomepirinimentotsi ishireete ikaratzi jovamaaventaitakeri ikyaaryootzi iñaaventziro iñaane Pava. ¹⁰ Iri kaimayetanaaintsi shintsini, ikantaiyini: “Novinkatharijanorité, Tasorentsiri, Kyaaryoori. ¿Tsiikapaitema onkarate poyaaventya onkantya pimpiyakovevantyaanari, povasankitaayetairi osavisatziite?” ¹¹ Ipoña ipayeetakeri kitamarori kithaarentsi inkithaatya, ikantziri: “Eekerotyaaami pimakoryaavake irojatzi irareetantakyaari pirentziite pitsipatakari pantavaitake. Tema ontzimatyey irovamaayeeteri eejatzi iriroriite inkempitakotyaaami eerokaite.”

¹² Noñaatziiri oisha jontsirekaryaaakero pashine, kapatapaaka aparoni inthonkantyaarori. Ari omapokanakari iniroite onikaro. Tsi-vakimatanake ooryaa, tsireniki okantanaka. Kityonka ikantanaka kashiri ikempitanakaro iraantsi. ¹³ Ari ithopiryaaeyetanake impokiro, ikempivaitanakaro oparyiikitzi irakakiri chochoki otekakitziro iniroite tampyaa.‡ ¹⁴ Te onkoñaatanai inkite, okempivaitanakaro apinaitaranki iniroite tsipana. Te iriñeetairo otzishipayeeni otarankayetanake eejatzi othampishipayeeni. ¹⁵ Omanaiyanakani atziriite imperetamoroki. Ari ikaratzi jomanaiyanakani maaroiteni, pinkathariite, iriiiperoriite, ijevarepayeeni ovayiriite, ashaarantaneriite, shintsiriite, omperataariite, saikashivaitaneriite eejatzi. ¹⁶ Irikaite omanayetanainchari ikaikaimatanakero otzishi, mapiite, ikantzi: “Patsinakaiyenani. Pomanena eero noñaantari thointainchari saikamentotsiki. Pomanena eero noñaantari oisha kisaneentakenari.” ¹⁷ Tema monkarapaitetapaakara iyatsimanka. ¿Tzimatsima amaveterone?

7

144,000 ikentakotamakoyeetakeri

¹ Okanta okaratapaake iroka, noñaake ikatziyayeta 4 maninkariite tsikarika ovachentetapaara kipatsi. Iriitake otzikaakerori iniroite tampyaa. Iroora kaari jiñeetantaro ontamakaatakaairo inkaare, te iriñeetero eejatzi ovaraapanayetero oshi inchato. ² Ipoña noñaake eejatzi pashine maninkari itonkaapaake ishitovapiintzi ooryaa. Shincheenka iñaanatapaakeri 4 maninkariite. Tema irikaite 4 maninkariite, otzimimotziri ishintsinka, ipairyeetakeri irovaariperotero kipatsi eejatzi inkaare. ³ Ikantapaakeri: “Apaatara povaariperotziro kipatsi, inkaare, inchatopayeeni, nopohtotavakeriita nonkentakotamakotantyaariri jomperayetaari Pava.” ⁴ Nokematzi aparoni ñaaventakotanakeriri ikaratzi ikentakotamakoyeetakeri. Ikarataiyini 144,000. Iriiyetakera karatatsira 12 jinashiyetaa icharineyetaari Israel-ni. ⁵ Ikentakotamakoyeetake 12,000 Judá-mirinkaite, 12,000 Rubén-mirinkaite, 12,000 Gad-mirinkaite, ⁶ ipoña 12,000 Aser-mirinkaite, 12,000 Neftalí-mirinkaite, 12,000 Manasés-mirinkaite,

† 6:8 Jiroka kantakotachari jaka “tzimayetatsi,” intzimerika 4 atziri, aparoni kamakaantatsine. Ari inkantyaari pashineki nampitsi tsikarika itzimayetzi 4 atziri, aparoni kamakaantatsine. Arira inkantayetyaari maaroni kipatsiki. ‡ 6:13 Iroka chochoki ikentakoyeetzi jaka higuera onatzi.

7 ipoña 12,000 Simeón-mirinkaite, 12,000 Leví-mirinkaite, 12,000 Isacar-mirinkaite, 8 ipoña 12,000 Zabulón-mirinkaite, 12,000 José-mirinkaite, 12,000 Benjamín-mirinkaite.

Kitamaroyetaintsiri ikithaayetaka

9 Okanta okaratapaake iroka, noñaatzi ipiyotaiyakani atziiriite. Tema oshekipero ikantaka, tekachaaajaini materone iriyoteri tsikarika ikarataiyini. Iriiyetakera poñaayetainchari tsika ipinkathariventzityayeevetakari tsikarikapayeeni, sheninkamirinkatavakaachari tsikarikapayeeni, nampitziyevetarori tsikarikapayeeni, kemathatavakaarori iñaane tsikarikapayeeni. Irika atziiriite, iriitakera katziyayetachari janta isaikamentoki oisha, kitamaro ikantayetaka ikithaayetaka. Joirikayetake kompiropena. 10 Tharomenta ikantaiyaka, ikaimaiyini ikantzi:

Iriira Pava ovavisaakotantatsiri, iriitakera thointainchari saikamentot-siki, itsipatakari kempitakotakariri oisha.

11 Ipoña jotyeerovaiyanakani ikaratzi tapothaitakerori saikamentotsi. Jirika ikarataiyake: maninkariite, antarikonaite, ipoña inkiteveriite. Itharomentanakari Pava, 12 ikantaiyini: “¡Ari onkantyaari! Tharomentaari jinatzi irirori, otzimimotziri irovaneenkaro, iyotaneri jinatzi, paasoonketaari jinatzi, ñaapinkathataari jinatzi, tzimatsi itasorenka eejatzi ishintsinka. Onkantaitatyeenira antharomentaiyaari Pava. Ari onkantyaari.”

13 Ipoña jiñaanatanakena aparoni antarikona, ikantzi josampitana: “¿Niinkama irikaite kitamarothaitaintsiri ikithaataka? ¿Tsikama ikenapaakeka?” 14 Ari nokantanakeri naaka: “Iitaantya, piyotziro eeroka novinkatharite.” Ipoña ikantanakena irirori: “Iriiyetakera ñaayetakerori ‘Iniroite Kemaantsivaitaantsi.’ Okempivaitakaro inkivayetantakyaaromi iithaare iriraane oisha, irootake kitamaromaitakaaperoyetakerori.

15 Irootakera ikitsirinkantaarori irikaite ikatziyimotaari Pava isaikamentoki. Ari inkantaitatyeeni kitaiteri, eejatzi tsireni irantavaitaineri itasorentsipankoteki. Irika thointainchari isaikamentoki, ikempitaaro iriimi katziyathaantetainchane iraaampeyeri irikaite. 16 Eero itasheneentavaitai, eero jimireneentavaitai, eero ikemaantsivaitaari ooryaatsiri, 17 tema irika kempitakariri oisha, katziyimotakariri niyankineki thointainchari isaikamentoki, iriitakera aamaventaiyaarine, inkempitakaantairi jaamaventaitari oisha, iriitake aayetairine irirakairi jiña tsika otzimi ovañaantatsiri. Tema Pava osheyookiperotairine, jiraavaiyetaka.”

8

Karatapaintsiri 7 jontsirekayeetakero

1 Ikanta kempitakariri oisha jontsirekaryaaakero karatapaintsiri 7 jontsirekayeetakero. Osamanineeronka jimaireetapaintzi inkiteki, tekachaaajaini aparoni ñaavaitatsine.* 2 Ipoña noñaakeri 7 maninkariite itzimi itsipatapiintakari Pava. Ipayetakeri tyoomentotsi. 3 Ipoña ipokaapaake pashine maninkari, ikatziyimotapaakaro pomepirinimentotsi,

* 8:1 Kantakotachari jaka “osamanineeronka,” aamashitya okaratzi 1/2 hora.

joirikanakitakero jovetsikaitziri oro. Irika maninkari, ipayeetavak-
eri osheki kasankainkari intaantyaaro joirikanakitakeri. Ari okono-
vakaro iŃaaŃaatane atziriite itasorentsitakaitairi, kempivaitaka ompiy-
otakyaami onampinaki pomepirinimentotsiki. ⁴ Okanta otaanaka
kasankainkari janta joirikanakitakeri maninkari, katziyeenkatanaka
oyachaane okonovainkatanakaro iŃaaŃaatane itasorentsitakaitane, os-
heki onimotakeri Pava. ⁵ IpoŃa irika maninkari itzimi oirikanaki-
takero itaamento, jaake ovaamparimenkite pomepirinimentotsi, jote-
takero joirikanakitakeri. Jookakeri kipatsiki. Ari omapokanakari
kameŃeenkatanaintsiri, iniroite ookathanakana, iniroite onikanaka ee-
jatzi.

Tyoomentotsiite

⁶ Ovetsikaiyanakani ⁷ maninkariite intyootaiyeni.

⁷ Ari jetanakaro aparoni maninkari ityootanake, omapokashitapaaka
oparyaapaake kipatsiki sharaka, eejatzi paampari, kempivaitapaaka
iraantsi. Otaapaakero kipatsi. Iro aperotyaami kashetani kipatsi on-
taiya inchatopayeeni, eejatzi inhashipayeeni.†

⁸ IpoŃa ityootanake pashine maninkari, omapokashitanaka
otonkanake kempitakarori iniroite otzishi, shitovanake paampari,
ookapaaka inkaareki, okempitapaakaro iraantsi. Iro aperotyaami
kashetani kipatsi tsika otzimayetzi jiŃaa, ⁹ iro iraperotyaami
inkamayetemi ikaratzi saikayetantarori inkaare, eejatzi ikempiyetakari
saikayetantakarori iniroite pitotsi. ¹⁰ IpoŃa ityootanake pashine
maninkari, omapokashitanaka ithopiryaanake impokiro, paampa
ikantanaka irojatzzi tsika otzimayetzi jiŃaa, iro aperotyaami kashetani
kipatsi otzimayetziiri jiŃaa. ¹¹ Irika impokiro paryeentsiri kipatsiki
ipaitayeetziri “Kepishiri.” Tema kepishaa ikantapaakaro maaroni
jiŃaa tsika oparyaayetake ipomeki. Iro aperotyaami kashetani kipatsi
inkamayetemi atziri itzimi opiyakeri jirakero jiŃaa.

¹² IpoŃa ityootanake pashine maninkari, omapokashitanaka
itsirenikitanaake ooryaa, iro iraperotyaami kashetani te irooryaaperotai.
Ari ikempitanakari eejatzi kashiri ipoŃa impokiro, te iroorentaperotaiya
tsireni.

¹³ Nokematzi poimpatapaintsiri jarapaake inkiteki, noŃaatziiri pakitha
inatzi, ikantapaake jateki: “¡Eejoo, eejoo, eejoo, inkantamacheeteri
inkarate nampitavaiyaarone kipatsiki, iri apeshityaarone
kapatapainchari intyootavai mava maninkariite!”

9

¹ IpoŃa ityootanake pashine maninkari. NoŃaatzi josaviinkatapaake
kipatsiki aparoni kempitakarori impokiro. Iriira ipairyeeetake irashitary-
eero omorona inthomointaperotatsiri. ² Ikanta jashitaryaakero, ari os-
hitovainkatanake kachaari, iroovaitake okantaranki iniroite ootaantsi.
Opamankanakeri ooryaatsiri, eejatzi tampyeenka. ³ Ari ishitovanakeri
kachaariki osheki tsinaroniro, ikempitapaakari ikentantzi kitoniro. ⁴ Te
irishinetaiteri irovaariperotero pankirentsi, inhashipayeeni, inchatop-
ayeeni. Intaani ikentayetapaakeri atziriite kaari ikentakotamakoyetzi

† 8:7 Jiroka kantakotachari jaka “Iro aperotyaami kashetani kipatsi.” Aririka ankotaryeeromi
mavakota kipatsi, impoŃa aake apakotaro, aperotakero okaratzi tzimantarori, maaroni inchatop-
ayeeni, shimapayeeni, othonka oshityaatanake jiŃaa janta.

Pava. ⁵ Irikapayeeni tsinaroniro, te ishineeteri irovamayeri atziriite ikentayetakeri. Intaani ikemaantsitakaayetashitakari ikaratzi 5 kashiri. Iniroite ikatsizimotakeri, iroovaitake iyatsinka kitoniro. ⁶ Oshékira inkemaantsivaiya atziriite, inkovayetanake atziriite inkamapithateri, eero okantamaita.

⁷ Irikapayeeni tsinaroniro ikempitakotakari morapayeeni jiñaantakaayeetari irovayiritya, jamathaiyetakari oro. Atzirivorovaitake ikantayetaka. ⁸ Santhapetaishi okanta iishi, iroovaitake oishi tsinane. Antarotziitaini iraiiki, iroovaitake iraiiki kashekari. ⁹ Kempivaitaka ikithaatakaromi ashivotaki ichopineeki. Iniroite impoimpatanake jaraiyanakeni, irirovaitake ipoimpatzi imorane atziriite aririka irovayiritavakaiya. ¹⁰ Ikempitakari kitoniro otzimayetzi ithoyene ipatzishithaki. 5 kashiri osamanitzi avisantyaari iyepiyanka. ¹¹ Irikara ijevaritakari tsinaroniro, maninkari inavetaka, iriitakera pinkathariventantatsiri janta inthomointaperotzi omorona. Ipaitayeetzi irika “Aperotantaneri.” Iñaaneki hebreo, ipaita “Abadón.” Iñaaneki griego, ipaita “Apoliún.”

¹² Arira overaari etanakarori jatekaitzi “jeejool!” Iro kantacha eenirora okapata apite inkantaite “jeejool!” omonkaratya.

¹³ Ipoña ityootanake pashine maninkari, eeniro ikapatapaaka intyootavai aparoni maninkari irojatzi irimonkaratantyaari 7 maninkariite. Nokematzi ñaavaitanaintsiri osorinacheenampiki pomepirinimentotsi montetakariri Pava. ¹⁴ Jiñaanatapaakeri maninkari tyootanaintsiri, ikantziri: “Poosoryaakoteri 4 maninkariite itzimi kempitakarori oosotatyeerimi iniraani jiña ipaitayeetzi ‘Eufrates.’” ¹⁵ Jashiryakooyetakeri maninkari ayimatakeri irovante. Iri aperoterinemi iroveri atziri nampiyetarori kashetani kipatsi. Irootakera jashiryakooyetantakariri iraperotante.* ¹⁶ Tzimatsi oshéki ovayiriite kyaakoyetakariri imorane. Ikantaitakena, ikarataiyini 200,000,000 ovayiriite. ¹⁷ Ipoña noñaakeri ikoñaaperotanake irika ovayiriite noñaavyatakari, ikithaayetakaro ashivotaki ichopineeki. Tzimatsi porekathaitaintsiri ikempitakari paampari, pashine kityonkaneeronkathaitaintsiri, pashine kiterithaitaintsiri. Irika morapayeeni, irirovaitake iito kashekari. Oshitovanake ipaanteki paampari, kachaari, kiterimoito okantanaka, oshéki oshitzinka. ¹⁸ Iroora aperoterinemi ovamairi atziri nampiyetarori kashetani kipatsi, okaratzi shitovanaintsiri ipaanteki. ¹⁹ Tema ipaanteki morapayeeni otzimayetake ishintsinka. Aña kantatsi iratsikantantyaaro eejatzi ipatzishitha, ikempivaitakarira maranke.

²⁰ Iro kantamaitacha, te irovashaantero ikaariperoyetzi atziriite kaari irovamaayeete. Eekero jiyaatakaatziiro iñaapinkathayetanakeri kamaari, iñaapinkathatzi oshiyakaaronsi jovetsikayeetzi oro, kireeki, ashiro, mapi, inchakota, ikempitakaantakeri pava, temaita inkemanete, te iraniitanete.† ²¹ Tera irovashaantanakero eejatzi jovantayetzi, ikisaminthatantzi, jimayempitzi, ikoshitayetzi.

* **9:15** Jiroka kantakotachari “Iri aperoterinemi iroveri atziri nampiyetarori kashetani kipatsi.” Aririka ankotaryeeromi mavakota kipatsi, impoña aake apakotaro, aperotakero okaratzi tzimantarori. † **9:20** kantakotachari jaka “ashiro” irijatzira ipaiyeetzi bronze.

10

Maninkari oirikakerori iryaani osankinarentsipana

¹ Ipoña noñaake josaviinkatapaake pashine maninkari, ikenan-tapaakaro menkori, kempitavaitaka irika iro inkithaatakyaami menkori. Kempitavaitaka iri oyechari iramathaitakya iitoki. Shipakirya ikantaka iporoki, irirovaitake ooryaatsiri. Omorekataike iporipayeeni. ² Joirikake iryaani osankinarentsipana. Jayiitimatapaakera, jaatzikantapaakaro iitziperori inkaareki, irooma irampate, iro jaatzikantapaaka kipatsiki. ³ Ikaimapaake shintsini, iriivaitake ikaimi kashekari. Omapokashitanaka ookathatanaka, 7 okarati apiitanakero. ⁴ Okanta okaratapaake 7 ookathataka, ari nokovaveta nosankinateromi nokemakeri iñaavaiyeetakeri ookatharontsiki. Nokematzi iñaanatanakena aparoni inkitesatzi, ikantana: “Eero posankinatziro pikemakeri ookatharontsiki.” ⁵ Ipoña iñaavaitanake noñaakeri maninkari jaatzikapaakero inkaare, ipoña kipatsi. Itzinaavakotanakero irakoperori, ⁶ iro iyoyeetantyaari te ithaiya iñaavaitziri ipairyiirora ivairo Pava Kañaaneri, itzimi ovetsikakerori inkite, kipatsi, inkaare, maaroni ikaratzi tzimantarori. Ikantanake: “Tera osamanitapai, ⁷ irootaintsi intyoote overaantarori maninkari, arira omonkarapaitetya okaratzi Pava ikantakeriri kamantantaneriite inkamantantero kaari jiyotakoveeta pairani.”

⁸ Nokematzi japiitanakero iñaanataka inkitesatzi, ikantana: “Piyaatashiteri maninkari katziyeenchari inkaareki eejatzi kipatsiki, payero eeroka panaryeenchari joirikakeri.” ⁹ Ari nokantakero. Niyaatashitanakeri maninkari, nokampitapaakeri, nokantziri: “Pimpenaro osankinarentsi.” Ipoña ikantanakena irirori: “Jiroka, poyaaro. Osheki ovochanka, iriivaitake pitsi aririka povakyaaro, irooma aririka piniyakero, osheki oyepishikemi pimotoziki.” ¹⁰ Ari nokantakero, naakero, novakaro. Ari okantaka, pochakitake iriivaitake pitsi, iro kantacha osheki oyepishikanakena nomotziki. ¹¹ Ipoña ikantanakena maninkari: “Pinkamantayeterira onkarate avishimoyeterine ikaratzi nampiyetarori tsikarika janta, ikaratzi ipinkathariventayeetzi tsikarikapayeeni, kemathatavakaarori iñaane tsikarikapayeeni. Pinkamantayeteri eejatzi pinkathariite.”

11

Apite ñaaventantaneri

¹ Ipoña ipayeetakena aparoni kotzitsi, nomonkaramento onatye. Ikantayeetana: “Piyaate pimonkaratero tasorentsipanko, eejatzi pomepirinimentotsi. Piyoteri eejatzi tsika ikaratzi piyotainchari janta iñaapinkathatantzi. ² Eerora pimonkaratziro jakakiroki tasorentsipanko. Iroora ishineyeetakeneriri pashinesatzi atziriite, arira impiyotaiyaani maimanentaneri janta tasorentsinampitsiki. Ari avisheru inkarate 42 kashiri osamanite.* ³ Aripaitera, notyaante apite ñaaventakotenari, iriitakera kinkithatapaakerone avisayetatsine, onkarate 1,260 kitaite iriñaaventena. Inkempitakotakyaari ikanta ikithaayeta ovashiretakotariri kaminkari.”

* **11:2** Kantakotachari jaka “42 kashiri” irojatzu oshiyarori ikantayeetakeri “1,260 kitaite.” Irootakera kantakotachari avisaneentanake mava osarentsi osamanite.

⁴ Irikaite apite Ńaaventantaneri, iriira joshiyakaaventayeetakeri pairani apite inchato, irijatzi joshiyakaaventayeetakeri apite irootamento Pava itzimi pinkathariventziriri kipatsisatzi.† ⁵ Intzimerika kovatsine irimaimaneteri irika apite Ńaaventantaneri, ari irishitovanake ipaanteki paampari, iraperotakeri kisaneeentziriri. Ari inkantayaari maaroni kovavetachane irimaimaneteri, ari inkamake. ⁶ Irika Ńaaventantaneri ontzimimoteri ishintsinka. Ari inkantakaakyaaro irirori eero oparyaagai inkane irojatzi irimonkaratantakyaarori ikinkithatakaantzi. Ari onkantake impeyero iraantsi jiŃaapayeeni. Ari onkantake ontzime ompaitya pomerentsitzimovaityaarine osavisatzi. Ari irapiipiitero okaratzi ikoviri irirori. ⁷ Aririka onkaratapaake ikinkithatake, ari irishitovanakeri koveenkari piratsi impoŃaakyaaro omoroki inthomointaperotatsiri, imaimanetapaakeri apitera Ńaaventantaneri, irojatzi irovamaantakyaariri. ⁸ Irookanakeri irovamaane avotsiki saikatsiri janta iniroite nampitsi, tsika ipaikakotajaantaitakeri pairani Ivinkatharite. Iroora oshiyakaaventachari janta “Sodoma” ipoŃa “Egipto.” ⁹ Eero ishineetziri inkitayeeteri irovamaane, ari avisaneentanakeri mava kitaite onkarate osamanite iramenaminthaiteri. Inthonkya iriŃaayeri nampiyetarori tsikarika, sheninkamirinkatavakaachari tsikarikapayeeni, kemathatavakaarori iŃaane tsikarikapayeeni, ikaratzi ipinkathariventaitziri tsikarikapayeeni. ¹⁰ Iniroite iromoshirenkya kipatsisatziite, impashitavakaayetya opaiyetarika. Kimoshire inkantayetya jovamaayeetakerira apiteroite Ńaaventantaneri itzimi kemaantsitakaayetakariri kipatsisatziite. ¹¹ Iro kantacha, avisaneentanakera pashine mava kitaite, itasonkairi Pava irikaite, aŃaayetai. IpoŃa ipiriintaa. Osheki itharovayeetanake jiŃeetakeri ipiriintaa. ¹² Ikemayeetake shintsiri Ńaantsi inkiteki, ikantaitake: “Pataite jaka jenoki.” Jomapokashitanaka jovajenokantanaaro menkori. Ari jiŃaavairi maaroni kisaneeentavaitakeriri. ¹³ Arira onikanakari iniroite kipatsi, iro aperoteromi nampitsi, ikamayetake ikaratzi 7,000 atziri. Iriima kaari kamatsine, ikantayetanake: “Omapero otzimi ishintsinka Pava saikatsiri inkiteki.”‡

¹⁴ Ari avisavetaka apite ikantaitake “jeejoo!” Iro kantacha, irootaintsira iriŃeetero mavatatsine.

Overaantarori tyootaantsi

¹⁵ IpoŃa ityootanake ovekaraantarori maninkari, ari ikaimaitanake shintsini inkiteki, ikantaitzi: “IroŃaaka impinkathariventantai Avinkatharite kipatsikinta. Ari impinkathariventantai Cristo, tsika itzimi jotyaantakeri Pava, ari inkantaitatyeeni impinkathariventantai.”

¹⁶ Ari jotyeerovaiyanakani 24 antarikonaita, itharomentanakari Pava, ¹⁷ ikantaiyini: “Pavá, Pinkatharí, Shintsiperorí, eerokatake aŃaatsi iroŃaaka, pitzimita eeroka pairani, irootzimatake pimpiye. Osheki nompasoonketemi, tema pimatakero poŃaakantziro pishintsinka, pipinkathariventantzi. ¹⁸ Pairani osheki ikisaneentakemi atziriite, iro kantacha iroŃaaka, monkaratapaaka poŃaakantyaariri piyatsimanka, povasankitaayetairi kamayetaintsiri, paperoyetairi ovamaantayetaintsiri. Aripaite pimpinayetairi kamantantaneriite

† 11:4 Kantakotachari jaka “apite inchato” irootakera “olivos.” ‡ 11:13 Ikantaitziri “onikanakari iniroite kipatsi,” tsika otzimi 10 pankotsi, oporokanake aparoni. Ari okantakari maaroni nampitsi.

pomperatane eeroka, ari pinkempitaakeri pitasorentsitakaane itzimi pairyaayetairori pivairo ifñaapinkathayetaimira, maaroite pimpinayetairi petanaka yaari antariete irojatzi iryaaniiteki, maaroni.”

¹⁹ Ipoña ashitaryaanaka itasorentsipankote Pava janta inkiteki, koñaavaitanake tasorentsinaiki tsika jotetakoitziro antzimotavakaantsi. Antaro ookathatanaka, onikanaka kipatsi, paryeenkatapaake iniroite jiriniki.

12

Tsinane ipoña noonke

¹ Ipoña okoñaatanake inkiteki aamparentsi. Noñaatzi aparoni tsinane, iriivaitakemi ooryaatsiri okithaatakari, iri kashiri okatziyantaka. Amathaitakotakari ikaratzi 12 impokiro.* ² Omotzitatzi iroka tsinane. Osheki okaikaimavaitake okemaantsita ontzimaanite. ³ Ipoña okoñaatanake inkiteki pashine aamparentsi. Noñaatzi aparoni noonke, kityonka ikantaka. Tzimatsi 7 iito, ipoña 10 ichee. Jamathaiyetakero iito. ⁴ Osheki impokiro jataantakari itzinko, iro iraperoteromi kashetani inkiteki ikaratzi tzi mayetatsiri impokiroite. Ari ipokashitapaakero tsinane, ikovi irovityaaro eenchaanikite aririka intzimapaake.† ⁵ Okanta otzimaanitake tsinane, shiramparyaaniki inake. Iriitakera jevantanaiyaarine atziriite irashirokotzite. Omapokashitaka jagaitanakeri ithointakara Pava isaikamentoki. ⁶ Okanta tsinanera shiyanaka iroori tsika te inampiitaro. Ari jovetsikanontakerori Pava tsika onampityaaro, onkarate 1,260 kitaite intziyeetero.

⁷ Aripaitera otzimake ovayiritaantsi inkiteki. Iriitakera Miguel itsipayetakari imaninkarite. Iriira jovayirita noonke itsipayetakari imaninkarite irirori. ⁸ Iro kantacha irika noonke, te ontzimaperote ishintsinka, jotziryaayetakari inkiteki. ⁹ Ari itsipataitakeri imaninkarite jotziryeetakari. Irika noonke jotziryeetakari, iriira paitachari “Kamaari,” ipaita eejatzi “Satanás.” Iriira kovatsiri iramataviteri maaroiteni atziriite ikaratzi nampitarori kipatsiki. ¹⁰ Nokemataitatzii ñaavaitanaintsiri shintsiiini inkiteki, ikantzi: “Jetatainakarora ipinkathariventantzi Pava, jetatainakarora joñaakantziro ishintsinka, jovavisaakotantai. Jetatainakarora eejatzi Cristo jashitantaa. Tema aritake jotziryaakeri itzimi thavetakotapiintakeriri janta Pavaki ipaiyeetziri ‘iyekiite.’” ¹¹ Iro kantacha irikaite ipaiyeetziri ‘iyeki’ joitsinampagairi kamaari, tema aritake ikamimentairi kempitakariri oisha, kapathainka ikantaka ikamake. Iro joitsinampaantariri eejatzi ikinkithatairo ñaantsi, jiminthataaro irirori inkamimentairi Cristo. ¹² Irootake, pintharomentantyaari eerokaite inkitesatzi. Inkantamacheetemi eerokaite kipatsisatzi, eejatzi inkaaresatzi, tema katsima ikantanaka kamaari jotziryeetakari, jiyotzi kapatakotapaaka kapicheeni.”

¹³ Ikanta jiñaakero noonke jotziryeetakari kipatsiki, jetanakaro iñaashitakaavaitanakaro tsinane otzimi ovaiyantakeriri shiramparyaaniki. ¹⁴ Iro kantacha, tzi manake apite oshivanki, iroovaitake ishivanki

* **12:1** Kantakotachari jaka “tsinane,” iriitakera oshiyakaaventachari judío-payeeni. Kantakotachari “otomyaaniki,” iriira oshiyakaaventachari Jesucristo. † **12:4** Jiroka kantakotachari jaka “kashetani inkite,” aririka ankotaryeeromi mavakota inkite, impoña aake apakotaro, aperotakero okaratzi tzimantarori.

pakitha. Iro arantanari iyaatero tsika te inampiitaro. Ari omanapithatakariri iririite maranke. Ari avisaneentanakero mava osarentsi osaikavaite janta.[†] ¹⁵ Ikanta iririite maranke joimshitovanake jiŃaa ipaanteki, iroovaitanake iniraani jiŃaa. Ikovaveta iroviinkero aririka onkakotanakya. ¹⁶ Iro kantamaitacha, tankanake kipatsi, oniyaatavakero jiŃaa, ari okanta avisakotantakari tsinanera. ¹⁷⁻¹⁸ Ari opoŃa ikatsimaperotanake noonke. Jatake irovayirityaari pashine otomiite iroka tsinane. Iriiyetakera joshiyakaaventayeetzi itzimi kempisantakerori ikantakaantane Pava, itzimi kamaitanakarori ikinkithatakoyetairi Jesucristo.

13

Apite koveenkari piratsi

¹ IpoŃa nokatziyapaaka inkaarethapyaaiki. NoŃaatzi ishitovanake jiŃaaki aparoni koveenkari piratsi. Tzimatsi okaratzi 10 ichee, 7 iito. Jamathaiyetakero icheepayeeni. Tzimatsi josankinayetakeri iitoki, ithainkatasorentsivaitaitzi. ² Irika piratsi iriivaitake karinari kashekari. Joshiyavaitakari okanta iitzipayeeni maini. Iroovaitake ipaante kashekari. Ikanta noonke, ipakeri ishintsinka irika piratsi, iriiperori ikantanaka ipinkathariventantanake. ³ Okanta aparoni iito kempitavaitaka irovamagaitakityeero, iro kantacha eejatzi aŃaagai. Ipampoyaaminthatanakeri osavisatziite, ⁴ osheki iŃaapinkathayetanakeri, itharomentanakari, ikantaiyini: “¿Ipaitema monkaratyaarine irika piratsi? ¿Ipaitema kitsirinkerine?” Ari ikempiyeetakeriri eejatzi noonke, itharomentayeetanakeri, tema iriitake pakeriri ishintsinka irika piratsi.

⁵ IpoŃa jiŃaavaitanake irika piratsi, ithainkatasorentsivaitanake. Iriitake ipairyeeetake impinkatharite, okaratzi osamanite 42 kashiri ipinkathariventantake. ⁶ Osheki ithainkatasorentsivaitake ipairyaaaminthavaitashitakarori Pava, ipairyaaaminthavaitashitakarori tasorentsithaante, ipairyaaaminthavaitashitakarori inkitesatzi. ⁷ Irika thainkatasorentsitaneri, iriitakera ovayirityaarine itasorentsitakaitane, inkove iroitšinampairi. Iri ipairyeeetake ipinkathariventairi ikaratzi sheninkamirinkatavakaachari tsikarikapayeeni, nampiyetarori tsikarika, kemathatavakaarori iŃaane tsikarikapayeeni, ikaratzi ipinkathariventaitziri tsikarikapayeeni. ⁸ Osheki iŃaapinkathatanakeri kipatsisatziite kaari osankinatakotachaneri tsika josankinatakoyetaka jiyoshiiyeetakeri pairani jovetsikantayeetakarori kipatsi, inkarate iriŃaakaayeetairi, ikaratzi ikamimentayetairi kempitakariri oisha. ⁹ Kovirori inkemathatero iroka, inkempisante. ¹⁰ Inkarate irominkyaaavaitaite, ¡rimatero! Inkarate ovamaantantyaaronone osataamentotsi, ari inkempitayeetairi apaata irirori irovamaantayeetaiyari osataamentotsi. Irootakera iroisokerotantyaaroni inkempisantayetairi itasorentsitakaitairi.

¹¹ IpoŃa noŃaake pashine koveenkari piratsi ishitovanake kipatsiki. Tzimatsi apite ichee, iroovaitake otapoterempita ichee oisha. IŃaavaitapaake, ikempitapaakarori noonke. ¹² Irika piratsi otzimimotziri ishintsinka. Irootake ipasavyaakarori etakarori piratsi itzimi jovamaaveetakari iitoki, ipoŃa jaŃagai eejatzi. Ishintsiventakeri

[†] **12:14** Kantakotachari jaka “ari avisaneentanakero mava osarentsi,” iroora ikantajaantayeetzi: “aparoni osarentsi, osarentsipayeeni ipoŃa kashetani osarentsi.”

atziriite iriñaapinkathateri etakarori piratsi. ¹³ Joñaakantapaake kaari iñeetapiintaitzi. Ithonka iñaayetakeri maaroite atziri jovayitakeri paampari. ¹⁴ Osheki kipatsisatziite jamatavitantakeri ishintsinka ipasavyaakariri etakarori piratsi jovaveetakeri iitoki. Ipoña ishintsiventakeri atziriite irovetsike iroshiyakaaro etakarori piratsi. ¹⁵ Ikanta irika piratsi kempitakariri ichee oisha, itasonkakeri oshiyakaaronsi, añaanake. Kantanake iñaavaitzi. Japerotakeri jovamaayetakeri kaari ñaapinkathaterine. ¹⁶ Ikentakotamakotakaantakeri atziriite, terika irakojanoki. Maaroite atziriite ikentakotakaantakeri, antariite, iryaaniite, kovityaavaineriite, ashaarantaneriite, omperataneriite, otzikataariite, maaroni. ¹⁷ Tzimatsirika kaari ikentakoyeetzi, te irishineeteri iramanantavaite, eejatzi impimantavaite. Irootake onkovantaperotyaari inkentakoyeeteneri ivairo piratsi maaroiteni atziriite. Intzimayete pashine ikentakoyeetakeneri oshiyavetarori ivairo piratsi. ¹⁸ Aparoni iyotaneri, ari onkantake inkemathatero iroka oshiyakarori ivairo piratsi. Tema iroka oshiyakarori ivairo piratsi, irootake josankinayeetzi “666.”*

14

Ivanthaane karatatsiri 144,000

¹ Ipoña napiitakero namenana, noñaatziri oisha ikatziya janta otzishiki ipaitaitziri Sion. Ari itsipayetakari karatatsiri 144,000 itzimi kentakotamakoyetakarori ivairo irirori, eejatzi irashi Ashitariri. ² Nokematzi poimpatanaintsiri inkiteki iroovaitake ovaryeenkaate jiña, iroovaitake shintsiri ookatharonsi, iroovaitake ipiyompivaitaitzi. ³ Iriira panthaiyatsini karataintsiri 144,000 itzimi ipinakoventairi oisha. Itapothaitakari ipanthaaventziri thointainchari saikamentotsiki, ari ikatziyitakari eejatzi 4 inkiteveri, ipoña antarikonaite. Iriira iyoshiitacha ipanthaiyakeni irikaite, tekatsira pashine materone impanthayero. ⁴ Irikaite karataintsiri 144,000, kiteshireri jinayetazi, te irantayetero kamaaroyetatsiri irimayempiyetero tsinane. Iriiyetake oyaatapiintakeriri oisha tsikarika ikenayetzi. Iriiyetakera jetakari jashitaari Pava, irijatzi jashiyetakari oisha. ⁵ Te inthairivaantenete, te otzimavaitzi iyaariperoshirenka ompaitya inthavetakoyeeteriri isaikira Pava.

Ikamantantakeri mava maninkari

⁶ Ipoña noñaake jarapaake inkiteki pashine maninkari, ikinkithatakaapaakeri kipatsisatzi ikaratzi ipinkathariventaitziri tsikarikapayeeni, sheninkamirinkatavakaachari tsikarikapayeeni, kemathatavakaarori iñaane tsikarikapayeeni, nampiyetarori tsikarika. Iñaaventapaakeneri kantaichari Kameethari Ñaantsi. ⁷ Ikaimapaake shintsiiini, ikantzi: “Piñaapinkathateri Pava. Pintharomentaiyaari. Tema irootzimatake iramenakoyetairi maaroiteni jantayetakari. Irootake pintharomentantyaariri, itzimi ovetsikakerori inkite, kipatsi, inkaare, eejatzi jiñaapayeeni.”

* **13:18** Kantakotachari jaka, tema maaroni letra josankinatantari hebreo-thatatsiri ipoña griego-thatatsiri, kantatsi inkempitakaantayeetero número. Okempitayta iroka: a=1, b=2, c=3, ari okantayeta maaroni. Aritake okantake ayotayetero vairontsipayeeni aririka apatotero letra-payeeni. Irootakera kantakotachari eejatzi jaka.

⁸ Ipoña ipokapaake pashine maninkari, shintsiini ikaimapaake, ikantzi: “Japathakeroryeetakerora iniroite nampitsi Babilonia. Japeroyeetakeri atziriite nampitarori, itzimi aakoventarori imayempivaitake. Tema ikaimashireyetakeri pashinesatzi atziriite irimatakoteri okaratzi jantayetakeri irirori. Okempivaitakaro irishinkitatyeerimi okanta jimayempitakaantakariri.”

⁹ Ipoña ipokapaake pashine maninkari, ikaimapaake shintsiini ikantzi: “Itzimayetzirika ñaapinkathatakeriri piratsi, ñaapinkathayetakerori eejatzi iroshiyakaaro, itzimi kentakotamakoyetakarori ivairo, irakoki, ¹⁰ iriijatziyetakera inkisaneentayeteri Pava. Onkempivaitaiyaaro iroiyeetaatyeerimi piyantatsiri. Iniroitera inkemaantsitakaayetaiiaari intagairi, iratsipetaiiaaro kachaari, kiterimoito onkantanakya, osheki oshitzinka. Ari iriñaayetairi maaroni maninkariite tasorentsitaitsiri, ari iriñeeri eejatzi oisha. ¹¹ Arira inkantaitatyeni inkemaantsitaiyaaro kachaari, kitaiteki eejatzi tsireniki, eero otsivakapaintzi kapicheeni. Ari ikempitagaiiaari maaroni tsika itzimi ñaapinkathatakeriri piratsi, ñaapinkathatakerori iroshiyakaaro, kentakotakarori eejatzi ivairo.”

¹² Irootakera inkamaitantyaarori iramavevainete itasorentsitakaitane ikempisantairira Jesús, imonkaratapiintairo ikantakaantziri Pava.

¹³ Ipoña nokematzi iñaavaitanake aparoni inkitesatzi, ikantzi: “Posankinatero iroka: Aririka inkamayete ikaratzi jashitaari Avinkatharite, kimoshirera inkantaiya.” Irojatzi ikantanakeri eejatzi Tasorentsinkantsi, ikantzi: “Omatyaata, tema te onkovajaantya iroñaaka iñaashintsishirevaitaiya, aña kameetha jimakoryaavaitzi, janintaavaitapaaro okaratzi jantaventakeri.”

Iraavayeetairi kipatsiki

¹⁴ Ipoña okoñaatapaake aparoni kitamarori menkori, noñaatziri ithointaka kempitakariri Itomi Atziri. Jamathaitakari oro, joirikake thoyempyaanikiri kotsiro. ¹⁵ Ipoña ishitovanake tasorentsipankoki pashine maninkari, ikaimakotapaakeri shintsiini thointainchari menkoriki, ikantziri: “Sampainkatakera pankirentsi, paavatantyaaro piyotsirote.” ¹⁶ Ikanta irika thointainchari menkoriki, itotantakaro iyotsirote, jaavatantake kipatsiki.

¹⁷ Ikanta pashine maninkari saikantarori tasorentsipanko janta inkiteki, shitovanake irirori, irojatzi joirikake thoyempyaanikiri kotsiro. ¹⁸ Ari ishitovanake pashine maninkari ipoñaanakaro pomepirinimentotsiki. Jiyaatashitanakeri itzimi jovayeetakeri inkempoyeeri paampari. Ikaimakotanakeri shintsiini pashine oirikakerori kotsiro, ikantziri: “Pinchekayetero kithoyetaitsiri kipatsiki, aritake irakayetake.”* ¹⁹ Ari jimatakero maninkari, ichekakero kithotaintsiri kipatsiki, ipiyotakero inchatonaaki, inkavirinkaitero. Okaratzi oshiyakaaventari piyantatsiri jimireetari, iroora ikashiyakaariri Pava maaroni iisaneentane. ²⁰ Okaratzi oshiyakaaventari inchatonaa irootakera janta othapiki nampitsi tsika jovamaantayeetake. Oshiyakaaventakari ikavirinkayeetakeri, iroora iriraane kamayetaintsineri. Tema osheki iraantsi shitovaatatsine opamankanakero nampitsi. Ari omonkaratakari ipaan-

* **14:18** Kantakotachari jaka kithoyetaitsiri, okitho “uva” onayetatzzi.

teki mora overaiya osaankanaate iraantsi. Jatake intaina oonkaaty a onkarate 300 kilómetro.†

15

Maninkariite amerone apaata 7 ovasankitaantsi

¹ Ipoña noñaake pashine aamparentsi inkiteki. Kameetha okantaka, osheki nopampoyaaminthatanakero. Tzimatsi ikaratzi 7 maninkari. Iriiyetake nashiyetakarori jovasankitaantayetake. Tema okaratzi jan-tayetakeri maninkari, ari omonkaratari jiñaayeeztiro iyatsimanka Pava.

² Ari noñaake eejatzi aparoni inkaare, okempivaitakari amenaaronsi. Iro kantacha morekathaitake iroka inkaare. Arira ikatziyayetakari oitsinampaakeriri koveenkari piratsi, joirikayetakero iviyompimento ipavairiri Pava. Iriiyetake kaari ñaapinkathaterone iroshiyakaaro piratsi, kaari kentakoyetyaarone ivairo. ³ Iroora ipanthaayirini irikaite otzimi ipanthaakeri pairani Moisés-ni. Ipatayeetziro “Ivanthaane oisha,” okantzi:

Novinkatharite Pavá, Shintsiperotatsiri,

Kameetha pantakeri, nopampoyaaminthatakeri.

Pantapiintakero eeroka tampatzikari, tema piñaanetaro kyaaryoori.

Eeroka pinkathariventairiri atziriite.

⁴ ¿Eeroma itzimi impaitya ñaapinkathataimine, impaitya tharomentaiyaamine, impaitya pairyeerone pivairo?

Apanirora eeroka pitasorentsiti.

Eeroka impokashiyetai atziriite, iñaapinkathayetaimi.

Tema aritake poñaakantakero osheki okameethatake pantayetakeri.

⁵ Ipoña noñaake inkiteki tasorentsipanko, ari ashiryaanakari eejatzi tasorentsisaantejanori. ⁶ Ari ishitovanakari tasorentsipankoki 7 maninkariite intzime ovasankitaantsineri. Kitamaro okantayetaka iithaare, shipakiryaaavaiitake ovaneenkataka. Jovathakichopineetakari oro. ⁷ Ikanta aparoni inkiteveri karatatsiri

4, ipayetavakeri maninkariite aparoni taso. Kempivaitaka janta tasoki, ari ojaikitakyaami iyatsimanka Pava, kantaitachari inkañaanetai.

⁸ Kachaareenkatanake tasorentsipanko, okantakaakaro irovaneenkaro Pava eejatzi itasorenka. Tekatsi kanterone inkye tasorentsipankoki irojatzi onkaratantapaakyaari jovasankitaantake maninkariite.

16

Tasopayeeni ojaikitaka katsimankantsi

¹ Nokematzi inkiteki, ipaita ñaanatanakeriri 7 maninkariite, ikantziri: “Piyate pisakotero kipatsiki okaratzi jaikitainchari 7 tasonaki kempitakarori iyatsimanka Pava.”

² Arira jetanakaro aparoni maninkari isakotakero kipatsiki jaikitainchari itasoneki. Ari omapokashitanakari ipathaavaitanake iniroite ikaratzi kentakotakarori ivairo koveenkari piratsi, ikaratzi ñaapinkathatakerori iroshiyakaaro.

³ Ikanta pashine maninkari isakotakero inkaaremeshiki jaikitainchari itasoneki. Okempitanakaro iraantsi inkaare, japerotaka ikamake saikantarori.

† 14:20 Okaratakera iyaatake 300 kilómetro, iro kempitakarori aririka aniite onkarate 7 kitaite, eerorika onkarate 8 kitaite. Irootake ikantayeetziro 1,600 estadio.

⁴ Ikanta pashine maninkari isakotakero jiŃaamashiki, oyaapyaaiki jiŃaatenimashi jaikitainchari itasoneki. Okempivaitanakaro iraantsi jiŃaapayeeni. ⁵ Nokematzi iŃaavaitanake maninkari jovayeetakeri inkempoyaaveri jiŃaaveri, ikantanake: “Tasorensi, itzimi aŃaatsiri, jaŃiitaka pairani, tampatzikashireri pinatzi eeroka, tema eeroka amenakotairone kameethaini iroka. ⁶ Tema ikaratzi ovamaayetakeriri itasorensitakaitairi, ikaratzi kapathainkatakaakeriri kamantantaneriite jovamaayetakeri, iriiyetake iroŃaaka mireyetyaarone iroka iraantsi. Tema irootake ikovatziri.” ⁷ IpoŃa nokemake iŃaavaitanake pashine janta pomepirinimentotsiki, ikantanake: “¡Arivé! Novinkatharite Pavá, okaratzi pikovakeri pantero tampatzika okantayetaka. Kyaaryoori onatzi.”

⁸ Ikanta pashine maninkari, isakotakero ooryaaki jaikitainchari itasoneki. Jomapokashitanaka ooryaa jotsiyanakeri atziriite. ⁹ Iniroitera jotsiyakeri atziriite ooryaa, ari opoŃaanakari ithainkatasorensivaitanake, ipairyaaashivaitanakari Pava, ashitarori ishintsinka, itzimi ovasankitaantatsiri. Te onkantzimoshiretyaari impiyashireyetai, iŃaapinkathatairi Pava.

¹⁰ Ikanta pashine maninkari, isakotakero tsika ipinkathariventantzi piratsi jaikitainchari itasoneki. Iniroite otsirenikitanake. Antaro jashinonkaayetaka atziriite janta, jatsikavaitakero inene ikemaantsivaitaka. ¹¹ Ari ithainkatasorensivaitanake, ikishimavaitanakeri Inkitesatzi Pava, tema osheki ikemaantsivaitaka, osheki ipathaavaitake. Iro kantacha te irovashaantzimaityaaro iyaariperonka.

¹² Ikanta pashine maninkari, isakotakero iniraaki jiŃaa Eufrates jaikitainchari itasoneki. Omapokashitanaka opiryaatanake. Kantatsi irimontyaayetapaake pinkathariyetatsiri tsika ishitovapiintzi ooryaa, irovayiritya. ¹³ IpoŃa ishitovanake peyari ipaanteki noonke. Ishitovanake eejatzi peyari ipaanteki piratsi, ari okempitakari ipaanteki thairi kamantantaneri, ishitovanake peyari. Ikaratzi peyari shitovayetapaintsiri, iriivaitake mashero, ¹⁴ kantatsi irantayetero kaari jiŃeetapiintzi. Ithonka jiyaatashiyetakeri ikaratzi pinkathariyetatsiri kipatsiki. JiŃaantakaayetakeri irovayiritakaiyaari, impiyapaitetakerika Pava shintsiperotatsiri. ¹⁵ (Pamene, nonkempitapaiyaari koshintzi aririka nompiyakeri. Kimoshire inkantya itzimirika aamaventaiyaananeri, kempitakariri itzimi ovirori okarikiini iithaare inkene inkithaatanakyaaro, eero ishiyamerekitantanaka, irovashivantaayeeteri.) ¹⁶ IpoŃa irikaite peyari, irapatoyetakeri pinkathariite janta tsika opaita “Armagedón.” IŃaane onatzi Judio-payeeni iroka Armagedón.*

¹⁷ Ikanta ovekaraantapaakarori maninkari, isakotakero tampyeenkaki jaikitainchari itasoneki. Ikemaitatzi kaimanaintsiri janta tasorensipankoki, osaikira saikamentotsi, ikantaitzi: “¡Ari othonkapaaka!” ¹⁸ Ari iŃeetakero oporekanake ookatharontsi, ikemaitakero iniroite onikanaka kipatsi. Te iriŃeetapiintaitero kempitakarori iroka onikaro, irojatzai pairani ovakera itzimayetantanakari atziriite kipatsiki. ¹⁹ Okanta antaro nampitsi, mavakota okantanaka otankanake. Ari aperotakari eejatzi oporokanake nampitsiite

* **16:16** Kantakotachari jaka “Armagedón,” iroora tsika janta jovayiriyetapiintaka pairani judio-payeeni.

tzimayetatsiri kipatsiki. Arira impampithashiretakotaitanakyaro avishimoterine Babilonia-satzi, irimiretyaaro “imashirenka Pava,” okempitakarora piyantatsiri. ²⁰ Ari aperotakari maaroni othampishi, te iriñeetairo. Ari okempitakari eejatzi otzishipayeeni. ²¹ Ari oparyaapaake tenayetatsiri jiriniki, anavyaayetapaakeri atziriite. Eekeromaitacha jiyaatakaanakitziiro ithainkatasorentsivaitanake, ikishimavaitantanake ikemaantsivaitakara osheki.†

17

Irovasankitaitero kempitakarori antaro mayempiro

¹ Ipoña ipokashitapaakena aparoni maninkari karataintsiri 7 joirikayetakerori itasone, ikantapaakena: “Pimpoke, piñeero tsika inkantaiteri irovasankitaayeeteri atziriite, tema ikempiyetakaro aparoni mayempiro saikathapyaatantakarori oponkityaamashi jiña.” ² Iroka kempitakarori mayempiro, kempivaitakara iroomi imayempiyetakemi ikaratzi pinkathariventantatsiri nampitsiiteki. Okempivaitakaro eejatzi, aperotakerimi oshinkiyeterimi kipatsisatziite. ³ Ipoña jaashinenkatanakena tsika te inampiitaro. Ari noñaakero aparoni tsinane okyaakotakari kityonkari piratsi, okaratzi 7 iito, 10 ichee. Tzimatsi vairontsipayeeni osankinatainchari ivathaki, ithainkatasorentsivaitaitzi. ⁴ Okithaatakari iroka tsinane, okityonkamaitatzi, ipoña ojonkeromaitzi eejatzi. Kameetha jovaneenkayeetantakaro oro, ipoña poreryaataneri mapikiite. Oirikanakitake jovetsikayeetziri oro. Kempivaitaka ari ojaikitakyaami oyaariperonka, eejatzi omayempinka. ⁵ Tzimatsi osankinatainchari otamakoki, kaari ikemathaveeta pairani, okantzi: ANTARO BABILONIA, INIROITE MAYEMPIRO, KISANEENTAPEROTAARO KIPATSIKI.* ⁶ Namenaperotanakero iroka tsinane, aña oshinkitayaaaro iriraane itasorentsikaitane ikaratzi jovamaayeetakeri. Iriraane eejatzi ikaratzi jovamaayeetakeri jiñaaventanakeri Jesús. Ikanta noñaakero iroka, osheki nopampoyaanakero.

⁷ Ipoña ikantana maninkari: “¿Opaitama pipampoyaanatarori iroka? Ari nonkantakemi opaita oshiyakaaventachari, tera jiyotakoveetaro pairani iroka tsinane, eejatzi irika piratsi itzimi okyaakotakari, oshekitatsiri iito, eejatzi ichee. ⁸ Itzimitaka pairani joshiyakaaventayeetziri piratsi, te iriñeeteri iroñaaka, iro kantacha irootaintsi irishitove impoñaakyaaro omoronaki inthomointaperotatsiri. Impoñaashitakya irovamaayeetakeri. Irikaite kipatsisatzi, kaari osankinatakotachane pairani jovetsikantayeetakarori kipatsi, osheki impampoyaaaminthatanakeri piratsika. Tema eero ikemathatziro opaita kantakotachari: ‘Itzimitaka pairani, te iriñeetairi iroñaaka, irootaintsi impiyake.’ ⁹ Omatantyaari inkemathayeetero iroka, okovaperotatya ontzime iyotanetaantsi. Karataintsiri 7 kitotsi okyaakotakara tsinane, iro oshiyakaaventacha 7 otzishi.†

† 16:21 Kantakotachari jaka “tenayetatsiri,” iroora ikantayeetziri eejatzi “aparoni talento,” irojatzii ikantayeetairi iroñaaka “40 kilo.” * 17:5 Tzimayetatsira kantatsiri iroka “Babilonia,” irootakera nampitsi Roma. Tema iro iñaaneyetakari iromananeekiini pairani kempisantzinkariite, jiñaaventziro iroka Roma, ikantzi: “Babilonia.” Pamenero eejatzi janta 1 P. 5.13. † 17:9 Tzi-mayetatsi paitayetzirori nampitsika Roma, ikantayeetziiro: “Roma, inampitsite 7 pinkathariite.” Ikantayeetzi eejatzi: “Roma, onampitsite 7 otzishi.”

10 Tzimakeranki ikaratzi 7 pinkathariventakerori janta. Aritake joitsinampaitake ikaratzi 5 pinkathari. Tzimatsi aparoni itzimi pinkatharitatsiri iroñaaka. Iriima pashine, intzime pinkatharitatsine, tekeramintha intzimaajate. Irika ovekaraantyaarone kapicheeni impinkathariventapaintante, eero osamaniperotzi. ¹¹ Irika piratsi tzimitachari pairani, kaari iñeetzi iroñaaka, pashine inatzi, iriitake karatapaintsine 8. Iro kantacha, ari iroshiyavetapaakyaari pashine karataintsiri 7 pinkathariite. Ari iraperotzimaitaitakyaari. ¹² Irooma karataintsiri 10 cheetsi, irojatzzi oshiyakaaventariri pinkathariite, karatatsiri 10. Tekeraata impinkathariventantayete irirori. Tema aririka impinkathariventantanake piratsi, iriiketakera intsipayetyaari impinkathariventante. Eero osamaniperomaita, intaani irishirinkapaintya kapicheeni ooryaa. ¹³ Irikaite pinkathariite irakakotavakaiyaaro iranteri. Ñaapinkatha inkanteri piratsi, eero ipiyathavaitari. ¹⁴ Osheki irovayiriminthatyaari Oisha. Iro kantacha irika Oisha, iriitake oitsinampaantatsine. Tema iriitake omperayetari itzimi omperayetantachari. Iriitake pinkathariventziri itzimi pinkathariventantatsiri. Iriiketakera intsipayetaiyaari irirori, ikaratzi ikaimashireyetairi, itzimi jiyoshiiyeetakeri, ikaratzi oisokerotakariri.”

¹⁵ Ipoña ikantakena eejatzi maninkari: “Iroka oponkityaamashi jiñaasaikaathapyaatantakariri tsinaneka, iriira oshiyakaaventachari atziriite nampiyetarori tsikarika, piyoyetainchari tsikarikapayeeni, ikaratzi ipinkathariventaitziri tsikarikapayeeni, kemathatavakaarori iñaane tsikarikapayeeni. ¹⁶ Irikaite atziri saikantarori 10 nampitsi, itzimi oshiyakaaventakariri 10 cheetsi, ari inkisaneentanakeri saikantarori nampitsi oshiyakaaventakariri tsinaneka. Ari inkempitaakerori eejatzi piratsika osheki inkisaneentanakero. Onkempivaityaaromi irisapokatyeeromi tsinaneka, irovavathavaitakyaaromi, intaavaitakeromi. Tema japerotakero nampitsi oshiyakaaventakariri tsinaneka. ¹⁷ Iriitakera Pava kantakaarori akakotavakaantakarori antayetantakarori iroka. Irijatzzi kantakaarori ikempisantantakariri piratsi. Irootake irantayeeteri, irojatzzi omonkaratantakyaari ikantakeri Pava. ¹⁸ Ari okantakariri, tema iroka tsinane iroora oshiyakaaventacha antaro nampitsi. Tema ikaratzi saikantarori nampitsika, ipinkathariventayevetakari nampiyetarori pashine nampitsiiteki.”

18

Japathakeroryeetakerori Babilonia

¹ Ikanta okaratapaake iroka, noñaatzi josaviinkatapaake pashine maninkari. Oztzimimotziri irirori osheki ishintsinka, osheki irovaneenkaro. Joorentapaakero kipatsi. ² Ikaimapaake, ikantzi: “Japathakeroryeetakerori antaro nampitsi Babilonia. Intaani jinampiyetaaro iroñaaka nashivaiyetachari peyari janta, te ishineyetairi irishitove janta. Ari ikempitayeetakeriri eejatzi nashivaiyetachari tsimeri ipinkayeetziri itzimi ovapiintakariri kaminkari. ³ Tema atziriite ikaratzi saikantavetakarori nampitsika oshiyakaaventakariri tsinaneka, ashaarantatziiyevetaka, jiyomparivaitapiintavetakari atziriite saikayetatsiri pashineki nampitsi. Ikaimashireyetaakeri atziriite iroshiyakotaiyaari tsika ikantayevetara iriroriite, intaani ikovaperoyetziro ashaakaronsi, inebetashivaiminthatari eejatzi.

Iro opoñaantari jiñaayetakero te ikinataari Pava, ikempivaitakaro okanta tsinane mayempiro. Irootakera oshiyantakarori irishinkitayeeyaaromi ashaakarontsika, iroora jantayetantakarori kempitarori mayempitaansi.”⁴ Ipoña nokemake japiitanakero jiñaavaitanai inkitesatzi, ikantzi: “Asheninká, eerora pikempiyari saikantarori nampitsi oshiyakaaventakari tsinaneka, pikaratairikari irovasankitaayeetairi.⁵ Tema Pava, ikinkishiretziro iyaariperonka ikaratzi tsipatakariri, kempivaitaka ovajenokakyaami iyaariperonka inkiteki, ari opiyotakari.⁶ Pinkisakoventaiyaari, papiipiiteri povasankitayeri. Tema okaratzi oshiyakaaventachari omiretakaakariri tsinaneka shinkitantatsiri, poipiyenero iroori, tontaaki pinkantakero oyepiyanka.⁷ Amenaashivaitaka iroori okantapiintzi: ‘Naaka pinkatharo, eero jiñeetana nashinonkaavaiya nonkempitakotyaaoro kamaimetzinkaro.’ Tema osheki okantakaaperotziivaiventakaro ovaneenkataane, aakoventakaro omayempitziivaivaitake. Irootakera oñaantyaarori iroñaaka onkemaantsivaitziitaiya.⁸ Irootake omapokantaiyaari irovasankitagairo aparoniki kitaite, ari omantsiyatake, onkemaantsivaitaiya, osheki ontasheneentavaitai, impoña intagaitairo. Iriitakera matairone Avinkatharite Pava irovasankitagairo. Tema otzimimotziri irirori ishintsinka.

⁹ Aririka iriñaayeetakero oyachaarinka ontagaiya nampitsika oshiyakaaventakari tsinaneka, osheki irovashiretakotyaaoro, iriraakovaityaaoro pinkathariite, tema iri kempiyayetakariri saikantakarori jantayetakero okaratzi oshiyayetarori mayempi-taantsi.¹⁰ Intaina inkatziyayetake iriroriite intharovakaiyaaro jovasankitaayeetakeri, inkantaiyeni: ‘¡Ikantamacheetziri nampitarori Babilonia-ki!’ Irooperotziivaivetaka nampitsi. ¿Okatzimatakama jovasankitaayeetakemi? Tekeratya ishirinkaperotaajate ooryaa.

¹¹ Ari inkempitakyaari ikaratzi jiyomparitapiintakari, osheki irovashineentakotyaaari, iriraakovaityaaari, tema tekatsi iriyompar-itaiya.¹² Tema iri jiyomparivetapiintakari iroorote, iireekite, poreryaari imapine, nashivaiyetachari kithaarentsi, kitamaromairi, jonkeromaitatsiri, kityonkamaiperotatsiri, karenimaitatsiri. Tzimayevetacha oshiyarori santari. Tzimayevetacha irovetsikane ipothoyetakeri kameethaini, tyoorenantsi, inchakota pinayetachari, ashiro, mapi.¹³ Tzimayevetacha meta, tzimayevetacha nashivaitachari kasankaari, tzimayevetacha jimireyeetari, tzimayevetacha ovaaki inchato kempitariri yeenkantsi, tzimayevetacha opane jovayeetari, tzimayevetacha i-vaca-te, iroishate, imorane ishiyakomentotari, tzimayevetacha iromperatanepayeeni eejatzi.¹⁴ Arira othonkapaakari chochoki pinevetapiintakari. Te ontzimayetai ashaakaro pikovapiintakeri, ari okaratapaake ovaneenkata.

¹⁵ Intaina iramenakoyetairo iyomparitapiintari, tharova inkantya eero itsipataayeetziri jovasankitaitakeri irirori. Iniroite iriraakotyaaari irovashiretakotanakyaarira.¹⁶ Inkantaiyeni: ‘¡Ikantamacheetziri nampitarori janta! Irooperotziivaivetaka nampitsi. Tzimayevetacha osheki irooperori kitamaromairi imanthaki, jonkeromaitatsiri, eejatzi kityonkaperomaitatsiri. Tzimayevetacha osheki iroorote, imapine poreryaayetatsiri.¹⁷ Intaani ishirinkaneentanaka kapicheeni ooryaa, ari japeroyeetakerori antaro ashaakaroka.’

Ari ikempitakari saikayetaintsiri iramaatakomentoki, intaina ikatziyayetaka jamenakotziri tsika ikanta japeroyeetakeri. Ari ipiyotaiyakani ikaratzi antakoyetziro iramaatakomento, itsipayetakari ikaratzi otetantarori. ¹⁸ Ikanta iñaakerora oyacharinka nampitsi otaga, osheki jiraakotakaro, ikantayetzi: ‘Tekatsi pashine nampitsi kempitaiyaarone iroka irooperoveta.’ ¹⁹ Iniroitera jovashireneentaka, ikantaiyakeni: ‘Ikantamacheetziri ikaratzi nampitakarori janta. Tema ashaarantayevetakai aakaite aayetapiintakero ashaakarontsi amaatakomentoki. Tema intaani ishirinkapainta kapicheeni ooryaa, ari japeroyeetakerori.’ ²⁰ Irooma eerokaite inkitesatzi, itasorentsitakaitane, otyaantajanoriite, kamantantaneriite, ontzimatyepinkimoshiretayete, tema ikamantayetzitakai Pava iro jovasankitaantakariri saikantarori antaro nampitsi, ikisakoventayetaatyaami eerokaite.”

²¹ Ikanta aparoni maninkari tzimatsiri ishintsinka, jaake antaro mapi, japishoonkakero inkaareki, ikantzi: “Nokempitaakero napishoonkakero antaro mapika, ari nonkempitaakerori eejatzi antaro nampitsi Babilonia. Ari ompeyaari, eero jiñeetairo. ²² Eero ikemaitaimi pimpanthaye, onkameñeenkate piviyompimento, pisonkare, eejatzi pityoore. Eero jiñeetaimi pikaratzi povetsikayetziro tsikarika opaiyetari. Eero ikemayeetairo ompoimpate pitononkamento. ²³ Eero jiñeetairi imporekai pootamento. Eero jiñeetaimi paavakaiya. Ari okaratapaake maaroni iroka, tema osheki poitzipinashireyeteri pashinesatzi atziriite, kempivaitaka pinkisaminthatatyeerimi. Tema iniroite ishintsievetaka ikaratzi iyomparivetapiintakamiri. ²⁴ Iriitakera ovatsinaavaitakeriri pashinesatziite, ikapathainkatakaavaitakeri kamantantaneriite. Ari ikantakeriri maaroni itasorentsitakaitairi.”

19

Itharomentaita inkiteki

¹ Okanta okaratapaake iroka, nokematzi kameñeenkatanaintsiri inkiteki ikaimaiyini, ikantzi:

¡Eejoo! Iriitajaantake Pava ovavisaakoyetairi. Oztzimimotziri irova-
neenkaro, eejatzi ishintsinka.

² Maaroni ikoviri iranteri irirori, tampatzika okantayetaka.

Kyaaryoori onatzi.

Tema jovasankitaakero mayempiro otzimi ovaariperoyetakeriri kipat-
sisatziite.

Ipiyakovaaraari ikaratzi jovamaayeetakeri iromperatane.

³ Irojatzzi japiipiitaiyirini, ikantzi:

¡Eejoo! Onkatziyeenkataveete oyacharinka.

⁴ Ikanta 24 antarikonaite, itsipatakari 4 inkiteveriite, joty-
eerovaiyanakani, tema jiñaapinkathathanakitziiri Pava ithointakara irirori
saikamentotsiki, ikantaiyini:

¡Ari onkantyaari! ¡Eejoo!

⁵ Tzimatsi ñaavaitanaintsiri saikamentotsiki, ikantaitzi:

Maaroni jomperayetaari Pava, pintharomentaiyaari.

Piñaapinkathatairi maaroiteni, iretanakyaaro iryaaniite irojatzzi antariite,
maaroni.

6 Ipoña nokemake kameñeenkatapaintsiri, iriivaitake ipiyotaiyani atzirite, iroovaitake oparyeenkatzi jiñaa, iroovaitake eejatzi ookatharonsi. Ikantaitzi:

¡Eejoo! Aritake pinkathariventantai Pava, iri Avinkatharitetaari Shintsi-janokitatsiri.

7 Thame ankimoshireventeri, thame añaapinkathateri, tema irootzimatake iromoshirenkeri iraavakaiya Oisha. Aritake ovetsikaka inantaari.

8 Kitamaro okantaka oithaare, te onkipatsivaite, poreryaa okantaka. Oshiyakaaventachari “iinantaari,” iriiyetakera kempisantzinkariite itasorentsitakaitairi. Oshiyakaaventachari “te onkipatsivaite oithaare,” iroora kameethari jantayetakeri irikaite.

Irayootaiteri iraavakaiya kempitakariri oisha

9 Ipoña ipokashitapaakena inkitesatzi, ikantzi: “Posankinatero iroka: Osheki inkimoshiretai ikaratzi ikaimayeetakeri irayootairi iraavakaiya Oisha.” Ipoña ikantakena eejatzi: “Iroka, iñaaneperora onatzi Pava.”

10 Ari notyeerovanaka noñaapinkathatanakeri maninkari, ipoña ikantana: “¡Eero piñaapinkathatana naaka! Ari akarataiyini jomperatai Oisha, ari noshiyami eeroka, ari noshiyakari eejatzi ikaratzi oisokeroyetakarori iñaaventapaintziri Jesús. Aña iri piñaapinkathatajaante Pava. Tema okaratzi iñaaventapaintziri Jesús, irootajaantakera iyoshiretakaayetakeriri kamantantaneriite.”

Kyaakotakariri kitamarori mora

11 Ipoña noñaake ashitaryanaana inkite. Tzimatsi janta aparoni kitamarori mora. Itzimi kyaakotakariri, iriitake ipaitayeetziri “Oisokerotaneri,” ipaitaitziri eejatzi “Kyaaryoori.” Aririka irovasankitaante, tampatzika okanta. Ari okempitari eejatzi aririka irovayiritante. 12 Irooma irooki iriivaitake paampari. Amathaitziita ikantaka. Josankinatakaro vaironsi kaari jiyotakoyeetzi intaani jiyotziro irirori. 13 Ikithaatakotakaro othakakeri iraantsi. Iri ipaitayeetziri eejatzi “IÑAANE PAVA.” 14 Tzimatsi irika inkitekinta irovayirite. Kitamarothaitake okantaka eejatzi iithaare, te onkipatsivaite. Iriitake oyaatakeriri ikyaakoyetakari eejatzi kitamarori imorane. 15 Ari oshitovanakeri ipaanteki kempitakarori othoyempyaanikitzi osataamentotsi, irootake iromposantayetaiyaariri iisaneentane. Iriira omperatantaiyaarine irashirokotzite. Irijatzira ovetsikakeneriri oshiyakarori jimiretairi ipaiyeetziri “Imashirenka Pava Shintsijanokitatsiri.” 16 Josankinatakaro vaironsi iithaareki, eejatzi iporiki. Jiroka vaironsi: PINKATHARIVENTZIRIRI PINKATHARIITE. OMPERATARIRI OMPERATANERIITE.

17 Ipoña noñaake pashine maninkari ikatziyantakari ooryaa, ikaimapaakeri maaroni tsimeriite arayetatsiri, ikantziri: “Pimpoke papatotya, poyaro onkarate impayetemiri Pava. 18 Tema povatyeeyaari atzirivatha: ivatha pinkathariite, ivatha ijevare ovayiriite, ivatha iriiperoriite, ivatha kyaakotapiintariri imorane. Ari povanakyaaro eejatzi ivatha imoraneete. Tera intaani povaiyaari irikaite, aña povayetaiyaari eejatzi ivatha maaroitani: omperataari, omperataneri, antarikonaite, iryaanipayeeni, maaroni.” 19 Ipoña noñaakeri koveenkari piratsi, noñaakeri eejatzi kipatsisatzi pinkathariite itsipayetakari irovayirite. Ari ipiyotaiyakani inkene irovayiriteri irika kyaakotakariri

kitamarori imorane itsipayetakari eejatzi irovayirite. ²⁰ Tzimatsi ipaita oirikavakeriri koveenkari piratsi. Ari ikempitaakeriri thairi kamantanereri itsipatapiintakari itasonkaventantzi. Ari okanta jamatavitantakariri ikaratzi kentakoyetakarori ivairo piratsi, ikaratzi ñaapinkathayetakarori iroshiyakaaro. Irika piratsi ipoña thairi kamantanteneri, japishoonkaitakeri opaampapirothaatake inkaare, tsika okiteryeenkatake shitzivaro oyachaarinka. ²¹ Jovamaayeetakeri maaroiteni kempisantanakeriri, jovathaayeetantakarori shitovapaintsiri ipaanteki kyaakotakariri kitamarori mora. Kematziineentayetaka tsimeripayeeni.

20

Osheki osarentsi, onkarate 1,000

¹ Ipoña noñaake jayiitapaake pashine maninkari. Joirikakero irashitaryaantyaarori omorona inthomointaperotatsiri. Joirikake eejatzi iniroite ashirotha. ² Jaakeri noonke, maranke tzimitainchari pairani. Iriitakera Kamaari, Satanás. Joosotakeri onkarate 1,000 osarentsi, ³ ari jotziryakeriri omoronaki inthomointaperotatsiri. Joshepitakotakeri, jovitsinekakotakeri onkantya eero jamatavitantaari atziriite, irojatzi omonkaratantakyaari onkarate 1,000 osarentsi. Aririka onkaratapaake iroka, ari iroosoryaakotapaintereri kapicheeni.

⁴ Ipoña noñaake osheki saikamentotsi tsika irisaikayetai inkarate pinkathariventantatsineri. Ari noñaakero ishireete ikaratzi jovamaamentaitakeri ikempisantairo iñaane Pava, tsika otzimi iñaaventapaintziri Jesús. Irikaite, te iriñaapinkathateri koveenkari piratsi, te iriñaapinkathatero iroshiyakaaro eejatzi. Te inkentakotamakotyaaoro iriroriite ivairo piratsi, eejatzi irakoki. Iriiyetakera piriintaachari, ipinkathariventantayetake itsipataari Cristo okaratzi 1,000 osarentsi. ⁵ Iriima pashine ikaratzi kamayetaintsiri, tera irañaayetai irirori, irojatzi omonkaratantapaakari 1,000 osarentsi. Irootakera ipaiyeetziri “Etarori Añagaantsi.” ⁶ Kimoshirera inkantaiya inkarate piriintaachane ipaiyeetakeri “Etarori Añagaantsi.” Tema tasorentsishireri jinayetake. Eero japiitziro inkamayetai. Aña kañaaneri inkantaiya, iri kempitaiyaarine omperatasorentsitaari irantavaitaineri Pava, irantavaitaineri eejatzi Cristo. Ari itsipataari ipinkathariventantai okaratzi 1,000 osarentsi.

⁷ Aririka omonkaratapaakya 1,000 osarentsi, ari iromishitovayee-tapaintereri Satanás jashitakoitakeri. ⁸ Aririka irishitovanake, ireta-paiyaaro iramatavitapairi maaroiteni atziri tsikarika inampiyetaro. Iroka nampitsiite ipaitayeetakero “Gog,” pashine “Magog.” Irapatotairi maaroni inkene irovayiritakaiyaari. Intzimaperote osheki atziri, iroovaitake okanta oshekitzi impaneki jiñaathapyaaki. ⁹ Jiyaataiyakeni tsika ovintenipathatzi, itapotakeri tasorentsishireriite tsika ipiyotaiyakani iriroriite. Ari okaratzi itapotakero eejatzi ipaiyeetziri “Etakoperotaaro Nampitsi.” Omapokashitanaka iparyaapaake paampari, japerotakeri maaroiteni. ¹⁰ Ari japishoonkayeetakeri Kamaari janta opaampapirothaatake inkaare, kiteryeenka okantaka shitzivaro oyachaarinka. Tema ari japishoonkayeetzitakariri irirori koveenkari piratsi, itsipataitakeri thairi kamantanereri. Arira inkantaitaatyero inkemaantsivaitaiya.

Iramenakoyeetantai janta kitamaroriki saikamentotsiki

¹¹ Ipoña noñaake iniroite kitamarori saikamentotsi. Tzimatsi saikantakarori, iriitakera matakakeri japerotairo inkite eejatzi kipatsi. ¹² Ari ikatziyeeyakani kamayetaintsiri janta kitamaroriki saikamentotsi, jetakari itsipayetaari antariite irojatzzi iryaaniite, maaroni. Ari japinairyaayetanakero osankinarentsi, japinairyaanakero eejatzi pashine tsika josankinatakoyeta añaayetaatsine. Jamenakoyetairi atziri tsikarika opaiyeta jantakeri okaratzi josankinatakoyeetakeriri. ¹³ Eejatzi ikaratzi piinkayetaintsiri jiñaaki, ari ipiyoyetakari iriroriite. Ikaratzi kamayetaintsiri, ari isaikitaiyakani eejatzi janta, okempivaitakaro atziritaatyeeemi “Kaamanetaantsi,” apakagairimi onampivaivetakari. Ari ikaratzi jamenakoyeetairi iriroriite okaratzi jantayetakari. ¹⁴ Ari japishoonkayeetakerori “Kaamanetaantsi” opaampapirothaatake inkaare ontagaiya. Iroka opaampapirothaatake inkaare, iroora ipaiyeetakeri “Apitetanaintsiri Kaamanetaantsi.” ¹⁵ Ipoña japishoonkayeetakeri opaampapirothaatake inkaare maaroni kaari osankinatakotachane irañaayetai.

21

Ovakerari inkite, ovakerari kipatsi

¹ Ipoña noñaake ovakerari inkite, ovakerari kipatsi. Tema aritake aperotaka paisatori inkite, eejatzi paisatori kipatsi. Te iriñeetairo inkaare. ² Ipoña noñaake oshaviinkapaake inkiteki aparoni nampitsi tasorentsitsatsiri, ipaitayeetziri “Ovakerari Jerusalén.” Iri Pava ovayitakaantakerori. Ovaneenkakitaka, iroovaitake aparoni tsinane ovaneenkatashitari oimentyaari. ³ Ari jiñaavaitaitanake shintsiiini janta saikamentotsiki, ikantaitzi: “¡Pamene! Arira osaikimotairi kipatsisatziite iroka tasorentsithaante tsika inampitaro Pava. Arira itsipatajaantaari Pava tsika isaikayetzi isheninkataari. ⁴ Tema Pava osheyookiperotairine, imposhenkayetaiyaari. Eero ikaamaneyetai, tekatsi onkatsitzimovaitai, tekatsi iragaachane, tekatsi kemaantsivaitaachane. Tema ari okaratapaake maaroni iroka.”

⁵ Ipoña iñaavaitanake thointainchari saikamentotsiki, ikantzi: “Novakeratakairo maaroiteni.” Ikantanake eejatzi: “Posankinatero iroka, tema kyaaryoori ñaantsi onatzi, ari okantaitatyeeeni.” ⁶ Ari ikantana: “¡Ari overaapaaka! Naakatake oshiyarori etarori osankinarentsi. Naaka oshiyarori ovekaraantarori eejatzi. Naakatakera etakaan-tanakarori. Naakatake thonkaironeri. Tzimatsirika miretatsiri, ari nomiretakaiyaari jiña tsika otzimi ovañaantatsiri. Impashiitaiyaari, te opinarontsita. ⁷ Irootakera noshinetakeneri kitsirinkaneriite. Naaka Pava itzimi iñaapinkathayetai. Iriitake nonkempitakaan-tairi notomi-ite. ⁸ Iro kantamaitacha eero notomitaari tharontziite, kisoshireri, kisaneentaneri, ovananeri, mayempiri, matsi, ñaapinkathakeriri oshiyakaarontsi, thairiite. Aña iriira taayetaachane opaampapirothaatake inkaare, kityeenkaintsiri oyachaarinka. Iroora apitetanaintsine inkamayetai.”

Ovakerari Jerusalén

⁹ Ikanta okaratapaake iroka, ipokashitapaakena aparoni maninkari ovasankitaanateri itzimi oirikakerori itasone. Ikantapaakena: “Pimpoke, noñaakemiro oshiyakaaventari tsinaneka ontzime iinantaari

Oisha.”¹⁰ Jaashinenkatanakena tonkaari otzishiki. JoŃaakakenaro nampitsi tasorentsitsiri ipaitayeetziri Jerusalén, otzimi jovayiitairi Pava opoŃagaaro inkiteki.¹¹ Janta nampitsiki, ari jiŃeetairori irovaneenkaro Pava, shipakiryaavaitake, iroovaitake okanta mapiki porekatsiri, pinaperotachari.*¹² Iniroite okantaka otantonampiro. Tzimatsi 12 tsika ikyaapiintaitzi. Tzimatsi ikaratzi 12 maninkariite aamakovoventayetarori tsika ikyaapiintayeetzi. Ari josankinayeetakero ivairo itomiite Israel-ni.¹³ Okaratzi mava ikyaapiintayeetzi montetakariri ishitovapiintzi ooryaa. Eejatzi ikyaapiintzira ooryaa, okaratzi mava. Katonkokero, okaratzi mava. Kirinkakero, okaratzi mava.¹⁴ Tzimatsi okaratzi 12 iniroite mapi otzitakerori otantonampi. Ari osankinayetakari 12 ivairopayeeni otyaantajanoriite.

¹⁵ Irika Ńaanatakenari, joirikake imonkamentoshithaki jovetsikayeetziri oro, iro irimonkaratantyaarori otantonampi, eejatzi tsika ikyaapiintayeetzi.¹⁶ Ari omonkaranampitavakaa iroka nampitsi, te anaavakaa. Ikanta irika, jetanakaro jimonkaranampitakero, okaratzi 2,200 kilómetro osanthanka, eejatzi okaratake ojenokitzi.†¹⁷ IpoŃa jimonkaratakero eejatzi otantonampi, okaratzi otontatzi 144 jimonkaratankaro ikonaki. Iroora jimonkaratantakari irika maninkari kempitarori ikonaki atziri otzimi jimonkaratantapiintakari irirori.¹⁸ Iroka otantonampi, oshiyavaitakaro mapi porekaki okantaka. Jiyoshiita oro jovetsikantayeetakarori nampitsi, porekaki okantaka.‡¹⁹ Itzinkamiitantakarori otantonampi, iro jaayeetake porekakiyetatsiri mapiki, pinaperoyetachari. Jiroka ovairopayeeni mapiki tsika okanta jovetsikayeetakero: jaspe, zafiro, ágata, esmeralda,²⁰ ónice, cornalina, crisólito, berilo, topacio, crisopraso, jacinto, amatista.²¹ Okaratakera 12 ikyaapiintayeetzi, iroora jaayeetake antaroperori kitamarori mapi, iro jimokakeri jovetsikantakarori. Maaroni avotsite nampitsi, jiyoshiita oro jovetsikayeetantakarori, porekaki okantaka.§

²² Te ontzimapai janta tasorentsipanko. Tema iro inampi Avinkatharite Pava Shintsijanokitatsiri itsipataari Oisha. Iri-iyetajaantakera impoyaataiyaarone tasorentsipanko janta.²³ Te inkovajaantaiya ooryaatsiri, eejatzi kashiri. Tema irovaneenkaro Pava kitainkatakagairone. Iri Oisha kempitaiyaarine ootamentotsi.²⁴ Iriitake kitainkatakotairine iraniiyetaira atziriite janta. Pinkathariite tzimayevetachari irovaneenkaro kipatsiki, kameethaini irisaikayetai janta iŃaapinkathatairi Pava.²⁵ Eero otsirenitapai, aŃa okantaitayeeni onkaitatapai. Te ashitanetaiya nampitsi janta.²⁶ Ikaratzi tzimayevetachari irovaneenkaro kipatsiki, itzimi iŃaapinkathayeetairi, kameethaini isaikayetai janta iŃaapinkathatairi Pava.²⁷ Eero itzimai janta kaariperotapaatsineri, eero iŃeetairi janta antayetairone ipinkayeetziri, eero itzimapai eejatzi thaiyapaachane. Intaani inampiyetaiyaaro ikaratzi josankinatakoyetakeri Oisha iraiŃaayetai janta.

22

¹ IpoŃa joŃaakakenaro jiŃaa otzimi kaŃaanetakaantatsiri. Kiteshaaniki

* **21:11** Kantakotachari jaka “porekatsiri,” iroora ipaiyeetziri eejatzi “jaspe.” † **21:16**

Kantakotachari jaka “2,200 kilómetro” iroora ikantayeetziri eejatzi “12,000 estadio.” ‡ **21:18**

Kantakotachari jaka “porekaki,” okempitakero okantara botella, eejatzi vidrio. § **21:21**

Kantakotachari jaka “kitamarori mapi” irojatzira ipaiyeetziri “perla.”

okantaka. Iro shitovaatatsiri isaikamentoki Pava itsipatakari Oisha,*
 2 irootake shiyaatainchari niyankineki avotsi. Omontethapyaatakero
 oshookantakero chochoki kañaanetakaantatsiri. Okantaitani kashiriki
 okithotapai osarentsiki. Otekatsitakaantapai oshi. 3 Eero otzimapai
 ovasankitaantsi janta. Ari osaikapairi isaikamento Pava, eejatzi
 irashi Oisha. Inkantaitatyeeni irantavaitapaineri iromperatane.
 4 Ari iriñaavoroyeetairi Pava. Inkentakotamakotaiyaaro atziriite
 ivairo Pava. 5 Eero otsirenitapai janta. Eero itzimapai ooryaatsiri.
 Tema iri kitainkataatsine Avinkatharite Pava. Ari ikantaitatyeero
 impinkathariventantapai atziriite janta.

Irootaintsira impiye Cristo

6 Ipoña ikantanakena maninkari: “Kyaaryoora onatzi iroka ñaantsi,
 kantatsi ankempisantero.” Tema ikempitaakerira pairani Avinkatharite
 Pava jiyotakaayetakeri kamantantaneriite, ari ikempitaakenari eejatzi
 naaka, jotyaantakenari imaninkarite joñaakayetakenaro iroka, iro iriy-
 oyetantaiyaari iromperataneete irootzimatake avisayete tsikarika om-
 paiyetyaari apaata.

7 Jiroka ikantzi Jesús: “¡Pamene! Irootaintsi nompiye. Kimoshirera
 inkantaiya inkarate kempisantakerone ikamantantaitakeri jaka osank-
 inarentsiki.”

8 Naakatakera Juan osankinatziro iroka. Naaka ñaajaantakerori
 maaroni, naaka kemajaantakerori eejatzi. Ari notyeerovavetanaka
 noñaapinkathateri maninkari oñaakakenarori maaroni iroka.
 9 Ikantanakena irirori: “¡Eero piñaapinkathatana naaka! Ari
 akarataiyini jomperatai Pava, ari noshiyami eeroka, ari noshiyakari
 kamantantaneriite pipaiyetziri ‘iyekiite,’ noshiyakari eejatzi
 inkarate kempisantairone osankinayetainchari jaka. Aña iri
 piñaapinkathatajaantai Pava.”

10 Ipoña ikantanakena eejatzi: “Okaratzi posankinatakotakeri
 avisayetatsineri apaata, eerora povitsinekakotziro, tema irootzimatake
 iriñeetero avisatsineri. 11 ¡Inkaariperoshiretziitaveete itzimi kaariperoshire-
 tatsiri iroñaaka! ¡Inkaamaroshiretziitaveete itzimi kamaaroshiretaintsiri
 iroñaaka! ¡Irantaperotero kameethari itzimi antakerori iroñaaka!
 ¡Intasorentsishireperote itzimi tasorentsishiretaintsiri iroñaaka!

12 ¡Irootaintsira nompiye! Irootaintsira nompinayetairi atziriite
 okaratzi jantaventakeri aparopayeeni. 13 Naakara oshiyarori etarori
 osankinarentsiki, Naaka oshiyarori ovekaraantarori eejatzi. Naakatake
 etarori, Naakatake overaantyaarone. Naakatakera etakaantanakarori,
 Naakatake thonkaironeri.”

14 Kimoshirera inkantaiya inkarate kivayetairone iithaare, inkene
 ishineyeetairi chochoki añaakaantatsiri, inkene inkyaayetai ikyaapiin-
 tayeetzi nampitsiki. 15 Eero ikyaayetai janta kempitakoyetariri otsitzi,
 matsikantaneri, antapiintakero kamaarotatsiri, ovariantneri, ikaratzi
 ñaapinkathatakeriri oshiyakaarontsi, ikaratzi ametapiintakarori ithaiya.

16 “Naakatakera Jesús, otyaantakeri maninkari inkamantemiro iroka-
 payeeni, inkene povavisayeneri eeroka itzimi apatoventapiintakariri
 Pava tsikarikapayeeni. Naaka charinetariri David-ni. Naakatake
 ipaitayeetzi ‘Impokiro Orimishi.’ ”

* 22:1 Kantakotachari jaka “kiteshaaniki” okempitakaro okantara botella, vidrio eejatzi cristal.

¹⁷ Ikantzi Tasorentsinkantsi: “Pimpokeeta.” Ari okantzitari eejatzi kempitakarori tsinane iinantaityaari. Inkarate kemayetairone iroka, inkantayetai: “Pimpokeeta.” Impokayeteeta itzimi mireyetatsiri. ¡Itzimirika kovanaintsiri irimiretyaaro jiŃaa aŃaakaantereri, iriravaite, te opinata!

¹⁸ Tzimatsi nonkamantereri inkarate kemairone iroka tsika osankinatakoyetakara avisayetatsineri apaata: Tzimatsirika ovanaavaitakerone okaratzi osankinatainchari jaka, ari irovanagaineri Pava inkemaantsitaiyaari irirori okaratzi Ńaaventakoyetainchari jaka osankinarentsiki.† ¹⁹ Tzimatsirika thaŃaapithatantakyaarone okaratzi osankinatainchari jaka, ari inthaŃaapithataiyaari apaata Pava irirori eero ishinetaineri chochoki aŃaakaanatsiri. Eero ikyagai nampitsiki otzimi iŃaaventaitakeri jaka.

²⁰ Itzimi Ńaaventakaanakerori maaroni iroka, ikantzi: “Irootaintsi nompiye.” Ari nokantzi naaka: “Ari onkantyaari, thaankiini pimpiye.”

²¹ Onkamintha ineshinonkayetaimi Avinkatharite Jesucristo janta. Ari onkantyaari.

---

† **22:18** Tzimatsi Ńaaventakoyetzirori okaratzi kantakotachari: “Ovanaavaitakerone okaratzi osankinatainchari jaka” itzimi ovaakaanakerori josankinayetziro. Osankinajanorentsi, ari onkantya iramenantyaarori irosankinatero kameethaini tsikara okantajaantara. Eero jovanaashivaitaro, eero jamaakivaizti aparoni. Tzimatsi pashine kantatsiri iyotagaantsi onatzi okaratzi Ńaantsikoventachari jaka irashiite maaroini, ari onkantya eero jotekantaitaro, inkantaite: “thaiyaantsi onatzi okaratzi osankinatakotachari iŃaaneeki Pava.”